

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

**SON DÖNEM (1980-2000)
TÜRK KADIN HİKÂyecİLERİNDE
KADIN KİMLİĞİ**

Zeynep Kevser Şerefoğlu
2502060063

Tez Danışmanı
Prof. Dr. M. Fatih ANDI

İSTANBUL 2012

DOKTORA

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

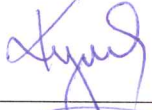
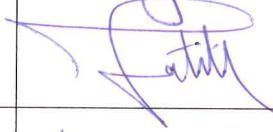

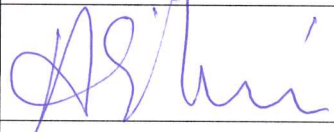

Adı ve Soyadı : Zeynep Kevser Şerefoğlu Numarası : 2502060063

Anabilim/Bilim Dalı: Türk Dili ve Edb. Anabilim Dalı Danışman Öğretim Üyesi: Prof. Dr. M. Fatih Andı

Tez Savunma Tarihi : 20/02/2012 Tez Savunma Saati : 15.30

Tez Başlığı : Son Dönem (1980-2000 Arası) Türk Kadın Hikayecilerinde Kadın Kimliği.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 35. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Prof. Dr. Kazım Yetiş		Kabul
2- Prof. Dr. M. Fatih Andı		Kabul
3-Prof. Dr. Hasan Akay		Kabul
4-Doç. Dr. Ali Şükrü Çoruk		Kabul
5-Yrd. Doç. Dr. İsmail Karaca		Kabul

SON DÖNEM(1980-2000) TÜRK KADIN HİKÂyecİLERİNDE KADIN KİMLİĞİ

Zeynep Kevser Şerefoğlu

ÖZ

Bu çalışmada 1980 sonrası Türk edebiyatında kadın yazarların hikâyelerinden yola çıkılarak, 1980 sonrası Türk kadın hikâyecilerinin eserlerinde kadınlarla ilgili hangi meseleler üzerinde durulduğu ve üzerinde durulan bu meseleler çerçevesinde nasıl ve hangi kimlikte kadın profili/profilleri ortaya konulmaya çalışıldığı araştırılmıştır.

1980 sonrasında edebiyatın işlevinin, öyküye yönelişin ve kadın öykücü sayısının arttığı görülmektedir. Türk kadın hikâyecileri tarafından yazılmış ve ilk baskıları 1980 ile 2000 yılları arasında yapılmış hikâyeye türündeki 234 eser incelenerek, eserlerdeki kadın kimliğine dair bütün veriler fişlenmiş, tasnif edilen verilerin ortaya koyduğu tablo, ülkenin o dönem içinde bulunduğu sosyal, siyasi ve toplumsal şartlar dikkate alınarak okunmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın sonunda öykülerde kadına dair ifade edilen birçok durumun, tutumun, olayın, ‘yeni bir kadın kimliği’ni ya aramaya, ya bulmaya, ya inşa etmeye, ya eleştirmeye, ya da bu kimlik üzerinde düşünmeye dair olduğu dikkat çekmiştir.

‘Gelenek’ ile yeni dünyanın önerisi ‘modernizm’ arasında; ev ile dışarıdaki hayat arasında; sakin ve durgun bir yaşam ile kariyer yapma, kendini gerçekleştirme isteği arasında; aile özlemi ile özgürlük ve bağımsızlığın cezbesi arasında sıkışan; bu meselelerle ilgili tercihlerde farklı açılardan gel-gitler yaşayan; yeni hayatın ve yeni şartların önüne koyduğu sorumluluklar yumağını neresinden çözmeye başlayacağını kestiremeyen kadınların özel ve sosyal hayatlarında zorluklar çektiği; bunun sonucunda da genellikle örselenmiş, yorgun ve bölünmüş kadın kimliklerinin ortaya çıktığı görülmüştür.

Birçok kadın öykücü tarafından dillendirilen ve üzerinde önemle durularak hikâyeler aracılığı ile dikkat çekilen bu toplumsal sorun, çalışmamız içinde çok yönlü olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

This study researches which kind of issues about women are put forward and in the framework of those issues, how and which kind of identity of women profiles are presented in the works of Turkish women authors wrote stories after 1980.

The function of literature, tendency to story and the number of women authors were observed to increase after 1980. By analyzing 234 stories written by Turkish women authors, first printed between 1980 and 2000, all data about woman identity is indexed and studied in the light of social and political environment of the country in that period.

At the end of this study, it is noticed that the events, attitudes, states about women expressed in the stories are either for searching, finding, building, criticizing or prompting to think about ‘a new woman identity’.

In the ambivalence, between ‘tradition’ and ‘modernism’ as the offer of new world; home and outside life; tranquil life and following career, realizing herself; family aspirations and freedom or appeal of freedom; women were hesitant about where to begin and which to choose, therefore experience difficulties in their social and private lives. At the end usually aggrieved, tired and split women identities were introduced.

I tried to put forward this social problem by all aspects in my study, which stated and underlined by many women authors in their stories as well.

ÖNSÖZ

Türkiye’de, Cumhuriyet’in kuruluşundan 1980’e kadar gelen süreç, değişim ve dönüşüm sancılarının tüm evreleriyle ve görünüşleriyle ortaya çıktığı; yeni zihin aralıklarına kapı aralanan bir dönem olarak, toplumun her kesimini derinden etkilemiştir. Bu etkilerle girilen 1980 yılı, tarihi, siyasi ve sosyal hayatımızda olduğu gibi, edebiyatımızda da önemli dönemeçlerden birine işaret eder. Esasen, edebiyatımız; tarihi, siyasi ve sosyal hayatta yaşadığımız kırılmaların fotoğrafını verme konusunda bize kendi bakışı ve dilinden çok şey söyler.

Bir edebiyat türü olarak hikâye de, toplumsal olanın bizzat kendisi değilse bile, toplumun önemli bir gözcüsüdür ve toplumun sosyal, siyasi, fikrî hayatındaki ana uğraklardan geçerek, topluma dair önemli kayıtlar düşer.

Cinsiyet ayırımına gitmeksizin kadın- erkek yazarlar dünyası, sanat metinlerinin kendi özel ikliminde toplumun, insanın ve hayatın nabzını tutmaktadır. Yazarın cinsiyetine bağlı bir ayrıştırma, bir noktada bölünmüş insan kimlikleri anlamına gelebilir. Perspektifimizi 1980 sonrasındaki öykülerin topluma dair düştüğü kayıtlara yönelteceksek, kadın-erkek öykücü ayırımına gitmeden bütüncül yapısıyla insanın ve onun içinden geçtiği hayatın değerlendirilmesi daha sağlıklı sonuçlar verecektir diye düşünülebilir. Ancak, eserler okunduğunda görülmüştür ki; değişim, dönüşüm ve modernleşme sürecinin en önemli nesnesi/figürü kadınlardır. Nesneleştirmeye karşı özne olma, kendi kimliğini inşa etme mücadelesini de daha çok kadınlar vermiştir. Hikâyelerde geçen isimlerin, mekânların, nesnelere, öykü kahramanlarının içinde buldukları sosyo-psikolojik durumların, tercihlerin, beğenilerin, hayata bakış açılarının gösterdiği fotoğraf, kadın yazarlarda kadın kimliklerinin bir bilinçle ele alındığı ve bir bilince göre şekillendirilip model olarak ortaya konulduğudur. Bu da bizi, hikâyelerde geçen kadın kahramanları kimliklerini belirleyen ana etmenlere göre ele alarak incelemeye; 1980 sonrası toplumumuzdaki kimlik değişimi sürecine, bu değişimin öncüsü olarak gösterilen kadınlar üzerinden bakmanın doğru bir yaklaşım olacağı fikrine götürmüştür. Nihayetinde hikâyeler, - ister bir tezi olduğu iddiasında bulunsun, ister bulunmasın- birbirinden çok farklı mekânlarda, şartlarda geçiyor olsalar da; hikâye kahramanları birbirlerinden

bağımsız şekilde kendi şahsî maceralarını yaşıyor olsalar da, Türk toplumu açısından önemli bir zaman diliminin fotoğrafını ortaya koymaktadırlar.

Türk öykücülüğünün de, tıpkı roman gibi, Türk modernleşmesini ve Türk insanının kimlik değişimini incelemek için az yararlanılmış bir kaynak olduğundan hareketle, öyküleri böyle bir dikkatle okumanın, bu zaman dilimindeki kadın kimliğine, kimliklerdeki arayışlara, çözümlere, değişimlere dair önemli ipuçları vereceği ve toplumumuz için hâlâ sıcaklığını koruyan bir sosyal problem olan kimlik yitiriminin köklerine inilmesine, bugünün kimlik bunalımlarının, huzursuzluklarının anlaşılmasına önemli bir katkı sağlayacağı görüşündeyiz.

Bildiri imkânları içinde olmasına rağmen bu alanda yapılmış bir çalışma olarak Hülya Argunşah'ın “Yakın Dönem Kadın Hikâyelerinde Kadının Kadını İnşası” adlı bildirisi ile böyle bir kimlik okumasını Türk romanı üzerinden yapmaya çalışmış bir inceleme olarak Ramazan Gülendamlar'ın “Türk Romanında Kadın Kimliği” adlı eseri daha önce yapılmış çalışmalar içinde öne çıkanlar olarak zikredilebilir.

Çalışmamız, Türk kadın hikâyecileri tarafından yazılmış ve ilk baskıları 1980 ile 2000 yılları arasında yapılmış hikâyeye türündeki eserleri kapsamaktadır. Bu zaman diliminde yazan kadın öykücülerin sayısı ve eserlerinin yayın yılları ile ilgili olarak daha önce genel inceleme şeklinde ve makale boyutlarında yapılmış çalışmalar karşımıza çıkmış¹ ancak tespit ederek ulaştığımız eser sayısı, bu çalışmalarda verilen sayının çok üzerinde olmuştur.

Türk kadın hikâyecileri tarafından yazılmış ve ilk baskıları 1980 ile 2000 yılları arasında yapılmış hikâyeye türündeki 234 eser okunarak, eserlerdeki kadın kimliğine dair bütün veriler fişlenmiş, daha sonra ortaya çıkan veriler, bölümlendirilerek tasnif edilmiştir.

Tezin ilk bölümünde, “Kadın Aşk ve Evlilik” başlığı altında hikâyelerde aile hayatı içinde yer alan kadın incelenmiş, eş olarak, anne olarak, evlât olarak, âşık olarak, arkadaş olarak kadının durumu değerlendirilmiş; II.Bölümde “Kadının Dini, Siyasi ve Sosyo-kültürel” hayattaki pozisyonu mercek altına alınmış, III.Bölümde

---

¹ Ömer Lekeşiz ve Feridun Andaç'ın “Kaynakça”da yer alan eserlerine bakılabilir.

“Çalışma Hayatı İçindeki Kadın” ve IV.Bölümde de “Eğitim ve Kadın” üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın hazırlanması sırasında en büyük sıkıntı, kitapların bir kısmının temini noktasında olmuştur. Baskısı olmayan ve kütüphanelerde bulunamayan eserler için hayatta olan bazı yazarlarımızın bizzat kendilerine; hayatta olmayanların da varislerine ulaşıp çalışmadan haberdar ederek, piyasada ve kütüphanelerde bulunamayan kitapları edinmeye çalıştık.

Sadece bir defaya mahsus ya da çoğunlukla şahsî imkânlarla ve Anadolu’da basılan kitaplara ulaşmaya çalışmak; çok da geçmiş bir zaman dilimi sayılamayacak 1980-2000 yılları arasında basılmış kadın öykücülerin kitaplarından birçoğunu, bu anlamda büyük bir boşluğu doldurduğuna inandığımız Kadın Eserleri Kütüphanesi arşivlerinde bile bulamamak; işimizi güçleştiren etkenlerin başında sayılabilir. Bu anlamda, tespit edilen kitaplardan dört tanesine ulaşamadık.

Bunlardan ilki Elif Şafak’ın içerisinde on beş öykünün yer aldığı öğrenebildiğimiz “Kem Gözlere Anadolu “ adlı eseridir. Eser, bütün çabalara rağmen bulunamamıştır. Ancak yapılan araştırmalar sonucunda bu bulunamayışın yazarın bizzat kendi istediği bir durum olduğu görülmüş, kendi resmi sitesinde bile ismine yer verilmeyen bu kitabın, yazar tarafından reddedildiği bilgisine ulaşılmış ve bu konudaki özel isteğine binaen, tezin bitişi için bu kitabı aramaya devam etmekten vazgeçilmiştir.²

---

² “Bir yazarın yazdığı her şeyle barışık olması gerektiğine inanmıyorum. Bu tıpkı insanın kendi geçmişine bakıp vaktiyle çok yanlış bir insana âşık olduğunu fark etmesi gibi bir şey. Seneler sonra insan kendi kendisine sorar, nasıl oldu da bu kadar yanlış birine böylesine âşık oldum diye. Bunun gibi bir şey, yazarın geçmişte yazdığı bir kitaba seneler sonra soğuk bir nazarla bakması. Benim nezdimde en çok sevdiğim kitabım hep bir sonraki kitabımdır, yani henüz yazmadığım kitap. En az sevdiğim kitabıma gelince, onun da cevabı belli: İlk kitabım. İlk kitabım Kem Gözlere Anadolu’yu sevmem, sahiplenmem. Bence bu kitap ham bir meyveye benziyor. Hayatı ve edebiyatı henüz daha ham bir açıdan gördüğüm bir mevsimde yazıldı. Pişmeden ikram edildi. Ben bu yüzden kendi edebi miladımı bu kitapla değil, bir sonraki kitabımla başlatırım, yani Pinhan ile. Gittiğim her yerde okurlar soruyorlar bu kitabı niye bulamıyoruz diye. “Bulamıyorsunuz; çünkü yeni baskıları yapılmadı.” diyorum. İşin tuhaf yanı yasak ya da saklı olan her şey insanların ilgisini iki kat daha fazla çektiğinden, okurlar çok merak ediyorlar benim sevmediğim bu ilk kitabın ne menem bir şey olduğunu. Sırf bunu bulabilmek için sahafları dolaşanlar, fotokopiler yapanlar var. Açıkçası ben nasıl dürüst davranıyorsam bu kitap hakkında, nasıl sakınmadan eleştiriyorsam kendimi, okurların da buna saygı duyup bu kitabı aramaktan vazgeçmelerini tercih ederim.” Elif Şafak, **Kitap Zamanı**, S.4, Mayıs 2006.

Bulunamayan diğer üç eser de Neşe Karel'e aittir. Sadece "Erkekler de Sever" (Mim Yayınları, Antalya, 1994) adlı eserine ulaşılan Karel'in diğer üç eserinin -kendisiyle yapılan telefon görüşmesinde- zaten az sayıda olan baskılarının tükendiği bilgisine ulaşılmıştır. (Bu eserlerin yayınevleri de, Karel tarafından hatırlanamamıştır: Yalnız Kadın Irmağı, 1991; Sokak Kedisi, 1992; Bisikletli Gelin, 1994)

Hikâye-öykü ayrımı ayrı bir alan ve terim tartışması olduğundan, tezimiz genelinde hikâye terimini kullanmayı yeğledik. Bu anlamda "şiir-öykü" (Melisa Gürpınar, İstanbul'un Gözleri Mahmur, İstanbul, Can Yayınları, 1990) veya "biyografik-öykü" (Saadet İkesus Altan, Kara Böcek, İstanbul, Sel Yayınları, 1995) ya da "öykü-röportaj" (Semra Özdamar, Sekiz Kadın, İstanbul, Boyut Yayınları, 1998) olarak tanımlanmış eserlere veyahut bir başka yazarla bir araya gelinerek hazırlanmış, içinde hem öykü hem şiire yer veren türü netleşmemiş eserlere (Fikriye Bulunmaz, Hilmi Bulunmaz, Yalnız Değilsin, İstanbul, Bulunmaz Yayınevi, 1993) yer vermedik.

Gülten Dayıoğlu gibi çocuk hikâyeleri yazan yazarlarımızın eserlerini, ya da diğer eserleri yetişkinler için olan Işıl Özgentürk gibi yazarlarımızın ayrıca çocuklar için yazdıkları hikâyeleri (Dünyaya Masallar, 1982) de; ilk basımları 1980-2000 yılları arasında yapılan ancak yine bu tarihler içinde seçki şeklinde yeni bir isimle tekrar basılan eserleri (Nezihe Meriç, Boşlukta Mavi, Gendaş Kültür, İstanbul, 1992; Semra Özdamar, Hayat Bizi Yaşar, İstanbul, Akaşa Yayınları, 1995) de; örneğin Türkiye'deki bir yayınevi tarafından yayınmasına rağmen, farklı ülkelerin kadın hikâyecilerinin hikâyelerine yer veren eseri (Başka Bir Amerika-Kadınca Öyküler, Haz. Necla Aytür, İstanbul, Papirüs Yayınları, 1999) de çalışmamızın dışında tuttuk.

Çalışmamıza kaynaklık eden eserlerin bazılarının ikinci veya daha sonraki basımlarından faydalanılmış ve faydalanılan basım sayısı bilgisi de dipnotlarda verilmiştir. Ancak çalışmamızın konusu gereği eserlerin ilk baskı yılı önemli olduğundan, "Kaynakça"nın, "Yararlanılan Eserler" kısmında parantez içinde bu eserlerin ilk baskısını yapan yayınevi ve yayın yılı bilgisi de ilâve edilmiştir.

Zorlu aşamalardan geçerek hazırladığımız bu tezin, alanında bir boşluğu dolduracağı ümidindeyiz.

Bu tezin oluşumundaki bütün safhalardan her an haberdar olan, gerek bu aşamaya gelene kadarki öğrenim hayatımda, gerek tezle ilgili çalışmalarım esnasında beni her zaman destekleyen babam **Dr. Mahmut Nedim şEREFöğLU**'na, dünyanın en ileri görüşlü insanı, 'candan öte can' annem **Fatma şEREFöğLU**'na; kilometreler ötesinden desteklerini esirgemeyen kız kardeşim, ruh yoldaşım **Dr. Kübra şEREFöğLU**'na; tezin bitmesini dört gözle bekleyerek her aşamada katkı sağlayan, kimi zaman kütüphane yollarını benimle birlikte aşındıran ve tezin teknik kısımları için uğraş veren kardeşlerim **Ahmet Esat şEREFöğLU** ve **Mehmet Zahit şEREFöğLU**'na; gerek yüksek lisans gerekse doktora tezimin bitirilmesi aşamasında beni her zaman teşvik eden teyzem **Av.Süreyya ARIKAN**'a ve çalışmalarımın sıcak mekânları **Kadın Eserleri Kütüphanesi** ve **İSAM Kütüphanesi**'nin inşasında, oluşturulmasında, yaşamasında katkısı olan, emeği geçenlerden kütüphane çalışanlarına kadar herkese özellikle teşekkür etmek isterim. Çalışmalarım esnasında, verdikleri fikirlerle bana yardımcı olan ve kendi kütüphanelerini açan meslektaşlarım **Erdoğan AYDOğAN** ve **Duran DOğAN**'ın da adlarını çalışmalarıma katkısı olanlar arasında zikretmeden geemem. Bu tez için en az benim kadar emek sarf eden kişi ise, danışman hocam **Prof. Dr. M. Fatih ANDI**'dir. Teze bakış aımın netleşmesi ve çalışmalarımın düzene girmesi konusundaki yönlendirmeleri, tezin oluşum aşamasındaki her sıkıntılı durumdan çıkmamı sağlayan zmc yaklaşımları ve sonsuz sabrı için kendisine müteşekkirim.

Zeynep Kevser şEREFöğLU

şubat 2012

İÇİNDEKİLER

ÖZ (ABSTRACT).....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM: KADIN AŞK ve EVLİLİK.....30

1. Eş Olarak Kadın.....	30
1.1. Dipsiz Kuyuda Yeni Bir Hayat: Zorla Evlendirilen Kadınlar.....	30
1.2. Boşlukta Sallanan Hayaller: Erken Yaşta Evlilik.....	39
1.3. Evliliğin Kurdu: Zaman.....	44
1.4. Kalbe Kurşun Dökmek: Sevgisiz Evlilik.....	57
1.5. Evlilikte Kadından Beklenenler : “İdeal Kadın”.....	64
1.5.1. Erkeğe Adanan Hayat: Kimlik Erimesi.....	64
1.5.2. Evli Kadın: Dört Duvar Arasına Gömülen Umutlar.....	70
1.5.3. “Evliliğin Anlamı”: Çocuk / Gurur ve Gücün Adı: Erkek Çocuk.....	89
1.5.4. Maddi Kazancı ve Mevkisi Olan Kadınlarla Evlilik.....	95
1.6. Kadının Evlilikten Beklentileri	96
1.6.1. Ruh Yoldaşlığı.....	96
1.6.2. “Sinek Kadar kocam olsun, O da başımda bulunsun”.....	98
1.6.3. Maddi Kazanç veya Mevki Sahibi Olmak İçin Evlenme.....	103
1.7. Evlilikte Bitmeyen Mücadele: Gelin-Kaynana Anlaşmazlığı.....	110
1.8. Kısmet, Tercih, Baskı Üçgeninde Zor Karar: Evlenmemek.....	118
1.9. Eve ve Eşe Beklenmeyen Ortak: Kuma.....	121
1.10. Yabancı Eş/Arkadaş.....	125
1.10.1. Yabancı Erkekle Birliktelik/Evlilik.....	125
1.10.2. Yabancı Kadınla Birliktelik/Evlilik.....	129

1.11. Boşanma	131
1.12. Aldatma ve Aldatılma.....	139
1.12.1. Aldatan Kadın.....	139
1.12.2. Aldatılan Kadın.....	145
1.13. Kadınların Korkulu Rüyası: Dayak.....	150
2. Kadın ve Annelik.....	154
2.1. Fedakâr Anne.....	154
2.2. Anlayışsız Anne.....	160
2.3. Üvey Anne.....	165
2.4. İsyân Eden Anne: “Kendi Hayatımı Yaşamak İstiyorum!”.....	168
3. Evlat Olarak Kadın.....	177
3.1. Anne- Kız İlişkisi.....	177
3.1.1. Klasik Öğreti: Evinin Kadını Ol.....	177
3.1.2. Kuşak Çatışması.....	180
3.2. Baba Kız İlişkisi.....	182
3.2.1. Babaya Düşkünlük.....	182
3.2.2. Baskıcı Baba Figürü.....	183
4. Aşk ve Kadın.....	199
4.1. Geleneksel Hayat İçinde Aşk.....	199
4.2. Modern Zamanların Aşkı.....	200
4.3. Aşk Acısı.....	201
5. Evlilik Dışı İlişkide Kadın.....	205
5.1. Erkeğin Kız Arkadaşı Olarak Hayatını Sürdüren Kadın.....	205
5.2. Gayri Meşru Çocuk Sahibi Kadınlar.....	216
5.3. Tacize/Tecavüze Uğrayan Kadınlar.....	217
5.4. Kadın ve Fahişelik.....	222

II.BÖLÜM: DİNİ SİYASİ ve SOSYO-KÜLTÜREL HAYATTA KADIN....223

1. Kadının Kültürel Kimliği.....	223
1.1. Toplumun Kadından Beklentileri.....	223
1.1.1. Geleneğin Çemberi.....	223
1.1.2. “Adı Çıkmak”/“Dile Düşmek”	228
1.1.3. Merkez Değer: “Namus”	237
1.1.4. “Kadın Yalnız Yaşayamaz”	241
1.1.5. “Akşam Sokağa Çıkılmaz”	245
1.2. Aydın Kadın.....	249
1.3. Özgürlük İsteği.....	253
1.4. Kadında Özgüven Duygusunun Dışavurumu: “Otuzlu Yaşlar”	260
1.5. Yeni Dünyanın Kadın Tipi: Modern Kadın.....	264
1.6. Geçmişin Kadınları.....	274
1.7. Cinsellik ve Kadın.....	277
2. Kadının Siyasi Kimliği.....	283
2.1. “Sosyalizm Çözümdür” Mücadelesi.....	283
2.2. “İslam Çözümdür” Mücadelesi.....	291
2.3. Eylemin Altında Ezilen Yorgun Kadınlar, Yorgun Erkekler.....	297
3. Kadın ve Etnik Kimlik.....	303
4. Kadın ve Dini Kimlik.....	312
4.1. Bir Tutamak Noktası Olarak Din.....	312
4.2. Dine Karşı Olumsuz Yaklaşımlar.....	316
4.3. Dine Atfedilen Yanlış Yorumlar: Batıl İnanç.....	332
5. Bir Kimlik Göstergesi Olarak Mekân.....	335
6. Kadın ve Zararlı Alışkanlıklar.....	339
6.1. İçki.....	339
6.1.1. İçki ve Kadın.....	339
6.1.2. İçki İçen Erkekten Çeken Kadınlar.....	342
6.2. Sigara.....	346

III.BÖLÜM: ÇALIŞMA HAYATINDA KADIN	352
1. Ekonomik Bağımsızlık Açısından Kadın.....	352
1.1. Ücretli Ev Hizmeti.....	352
1.2. Fabrika İşçileri/Atölye Çalışanları.....	364
1.2.1. Fabrika/Atölye Çarkında Ahlâka Tutunmak.....	364
1.2.2. Fabrikanın/Atölyenin Açtığı Yolda Hayatın Büyüsüne Kapılmak.....	369
1.3. Hayat Kadınları.....	374
IV.BÖLÜM: EĞİTİM HAYATINDA KADIN	384
1. Kız Çocuk ve Eğitim.....	384
2. Kadınlar ve Yüksek Öğrenim.....	389
SONUÇ.....	398
BİBLİYOGRAFYA/KAYNAKÇA.....	406
1. Yararlanılan Eserler.....	406
2. Diğer Kaynaklar.....	418
2.1. Kitaplar/Tezler.....	418
2.2. Makaleler.....	422
2.3. Elektronik Kaynaklar.....	423
2.4. Özgeçmiş.....	424

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e.	:	Aynı eser
A.g.e.	:	Adı geçen eser
A.g.m.	:	Adı geçen makale
Bkz.	:	Bakınız
bs.	:	Baskı veya basım
C.	:	Cilt
Çev.	:	Çeviren
Der.	:	Derleyen
Haz.	:	Hazırlayan
M.E.B.	:	Milli Eğitim Bakanlığı
No:	:	Numara
S.	:	Sayı
s.	:	Sayfa/sayfalar
TDKY	:	Türk Dil Kurumu Yayını
ty.	:	Yayın tarihi yok
vb.	:	Ve benzeri
yy.	:	Yayın yeri yok

GİRİŞ

Tanzimat, toplumumuz için bir milattır. Ülke tarihi, siyaseti, sosyal hayatı, edebiyatı, milat etkisindeki bu olayla bir kırılma yaşamış ve bu kırılmayla birlikte de farklı yönler doğru akmaya başlamıştır. Bugün içinde olduğumuz zaman diliminde bile adı geçen alanlarda hâlâ Tanzimat'la birlikte resmen ilan edilen değişim, dönüşüm, başkalaşım, yeni dünya, yeni medeniyet algısının etkili olduğunu söylemek, abartı olmayacaktır.

“Modernleşme”, “yenilik”, “değişim” kelimeleri; -içerikleri ve karşılıkları çoğunlukla fikri arka planlara göre farklı algılanmakla birlikte- bu kuşatıcı halleriyle, insanımızın sözlüğüne ve gündemine o günlerde girmiş ve hayatımızda bugüne kadar da hâlâ tamamlanamamış, hakkıyla yerine getirilememiş ana etkenler olarak gündem belirlemeye devam etmiştir.

Türk toplumunun hızlı toplumsal değişimler geçirmeye başladığı böyle bir dönemde, değişimin de değişime direnmenin de ‘sorun’ oluşu, toplumu büyük bir cenderenin içine sokmuştur.

Değişmekten kastın “modernleşme” olması, değişimin “daha çok batılılaşma/çağdaşlaşma olgusu etrafında açıklanmaya çalışılması”, “Tanzimat ve Cumhuriyet’le devrimci bir niteliğe bürünen gelenek-modernite çatışması” sonucunda, “ülkemizde derin kopmalar yaşanmış ve Cumhuriyet’le birlikte gelenek 'sorun' olarak ortaya çıkmıştır.¹ Değişimle beklenen/istenen geleneklerinden sıyrılmış bir toplum profilinin oluşması; bunun dışında kalanların, değişimi kabul etmek istemeyenlerin ya da hedefteki profile uyma noktasında beklenen/istenen hızı gösteremeyenlerin dışlanmasına gerekçe oluşturmuş, bu dışlanma ve yer kapma mücadelesi hayatın her alanında çatışmayı da beraberinde getirmiştir.

---

¹ Cemal Şakar, “Öncü Kuşak/ Yitik Kuşak”, **Hece Öykü**, No:12, Aralık-Ocak 2006, s.104.

Değişimin Tanzimat'la başlamasına rağmen, o zamanlarda bu ölçekte bir ayrıştırıcı unsur olarak ortaya çıkmamasının nedeni, daha önceki sancılı dönemlerde değişimin “geleneğin içinde kalınarak başarılmaya çalışılmasına” Cumhuriyet'le birlikte ise değişim planının, geleneğin ve tarihsel birikimin reddedilerek çizilmiş olmasına” bağlanabilir. “Bu çaba içerisinde devleti ve toplumu yeniden, yeni değerlerle yapılandırabilmek için yeni bir dil, yeni bir tarih, yeni bir coğrafya... dolayısıyla yeni bir bilinç ve yeni bir algı oluşturma zorunluluğu doğmuş” ancak bu “zorunlu hedefe” tam olarak ulaşmak şöyle dursun, modernleşme yolunda “sancılar derinleşerek sürmüştür.”²

Kimilerince “hüzünlü bir proje”³ olarak ifade edilen bu yol, Türk toplumu için öze inilemeyen şekilde ve “enstrümantal bir nitelikte” kalmıştır. Çünkü “doğulu gibi düşünme (İslam'la mukayyet bir zihin), Batılı gibi yaşama çabası, bu geç modernleşme ya da modernliği bağlamından farklı uygulayış, yerleşik dünya sistemine intibakta gösterilen yavaşlık ve isteksizlik” zorla hedefe koşturulan toplumda derin acılar yaşatmış, modernleşme çabası Türkler için “dayak yemeyle özdeş” olarak algılanmıştır.⁴

80'li yıllara kadar modernleşme çizgisinden taviz vermeyen ve karşısına çıkan farklı talepleri, istekleri, alternatif düşünceleri periyodik aralıklarla susturan anlayış, 80'lere gelindiğinde ülkeyi dünyadaki değişimlerden tamamen yalıtabilmenin zorluğuyla karşı karşıya kalmış ve bu kez “dünyadaki değişimlerle senkronize edilmeye çalışılan” toplumun bu uyumu için, “iletişim, bilişim ve ulaşım gibi alanlarda ciddi yatırımlara girişmiş”, bu da toplum için bambaşka bir sayfanın açılması, toplumun bambaşka hayat şartlarıyla tanışması anlamına gelmiştir.⁵

1980 ihtilâli sonrası ülkenin maruz kaldığı düşünce ve aksiyon şartları, depolitizasyon süreci, sanayileşmenin hızı, ihracata yönelik üretim, dış rekabete

---

² A.e.

³ Ercan Yıldırım, **Modern Türk'ün Hikâyesi: Türk Modernleşmesi Bağlamında Türk Hikâyesi**, İstanbul, Elips Kitap, 2011, s.11.

⁴ A.g.e., s.37.

⁵ Şakar, a.g.e., s.104.

açılma, köyden şehre göç, parayla tanışma, medya ve edebiyatın yönlendirici işlevi gibi etkenler, Türk toplumunun yapısında önemli değişikliklere yol açmıştır. Yeni bir hayatın yolu artık bu hayata uygun bir evrilme aşamasını tamamlamaktan, yani modernleşmeye razı olmaktan geçmektedir.

Dünyaya entegrasyon adına kamusal alanda yapılması çok da uygun görülmeyen 'hizada tutma' ve 'şekle sokma' çabaları artık "dünyada yaygınlaşan 'tüketim' biçimlerinin kurucu unsuru olan pazar/piyasa" dediğimiz yeni güce devredilmeye başlanır. Bu gücü hâkim kılmanın başlıca yolu ise, "yerellik ve elbette yerelliği belirleyen değerlerin değersizleştirilmesi, içeriklerinin boşaltılması"ndan geçer. Bunun sonucunda "insanlar değerlerin sınırlayıcı, belirleyici bağlarından kurtulacak, her yanını kuşatan tüketim 'nesne'lerini tatminsiz bir biçimde, durmadan tüketmeye başlayacaklar" ve artık "bireyler kendilerini dinî, etnik, kültürel referanslarla değil de tükettikleri nesnelere tanımlaya başlayacaklardır."⁶

Piyasanın, pazarın yayılıp nüfuz etmesindeki en büyük destek kuvveti medya olur. Bireyin bilinçlenmesi, taleplerini iletmesi, olaylar karşısında ses çıkarması gereği topluma empoze edilir. Ancak "konuşan Türkiye sloganıyla mikrofonları ellerinde buluveren' toplumun bu mikrofonlarda neyi, nasıl söyleyeceği ise sözünü ettiğimiz 'pazar' tarafından belirlenmişti(r). Çünkü bireyleri toplumun üyesi yapan değerler, onların 'tüketici' olarak neler yapıp neler ettikleri, 'süper' alış-veriş mekânlarında onlar için düzenlenen yeni yaşama biçimine ne kadar ve ne şekilde katıldıkları olmaya başlamıştı(r). Söz konusu yeni yaşama biçiminin ayırt edici özelliği, sıkça vurgulandığı gibi bastırma yerine baştan çıkarmayı, değerlerle sınırlı kalmaktansa, tüketim hırsıyla yönlendirilmeyi, despotik bir biçimde düzenleme yapmaktansa halkla ilişkiler, reklam, medya ve diğer iletişim araçlarıyla ikna etmeyi öne çıkarması(dır)."⁷

İletişim, artık her şeyin belirleyicisi, taşıyıcısı, etkileyeni konumundadır. "Gazete ve dergi sayılarında yaşanan çoğalmayla, halkın haber alma özgürlüğü

⁶ Cemal Şakar, "1980'lerin İmgesel Dili", **Hece Öykü**, No:9, Haziran-Temmuz 2005, s.51.

⁷ A.e.

genişletilip eşitlendirilirken öte yandan da 'belirlenmiş' söyleminin dışına çıkılmaması için medya; hem ona aktarılan sermaye hem de sistemin savunuculuğunu yapan yazarlar kanalıyla gözetim altında tutul(maktadır).”⁸ Dünyadan bütün imknlarıyla ithal edilen iletişim, toplum içinde masumca kendi rotasında akmamış; getirdiği imknların içinde doğduğu sosyal yapının taşıyıcısı olarak, toplumun dönüşümüne hız kazandırmıştır.

Bütün imknlarını kuşanarak gelen bu yeni teklifler, sonuçlarını eninde sonunda verir. “Türk toplumu Amerika merkezli tüketim-popüler kültür-iletişim formasyonlu liberal dünya sistemine entegre olmaktan başka çıkar yolun bulunmadığı yargısını kabul etmek zorunda bırakılır.”⁹ Hatta sonrasında bu zorunluluk çizgisinin yavaş yavaş gevşediği görülür. Toplum, “geleneksel düşünme paradigmasını bırakmada ve sisteme entegrasyonda gösterdiği iradesizliği, isteksizliği ve yavaşlığı bırakmaya "kendiliğinden" gönüllü olur.”¹⁰

Böylelikle, 1980 darbesiyle birlikte Türkiye “gönüllüce” dünyaya aılırken¹¹, toplumu bir arada tutan değerlerde kaymalar, ortak buluşma noktalarında sapmalar oluşacak ve bu durum, insanlara ‘bireyin kendini bulması’, ‘kişiliğin, kimliğin oturması’ olarak takdim edilerek olumlanacaktır.

Modernizm, topluma yüklenmeye başlamıştır başlamasına ama bu esnada dünya modernizmi gerilerde bırakıp post-moderne geçmektedir bile. “Türk toplumunun miras aldığı geleneksel unsurların daha modernitenin argümanlarıyla doğrulanmadan, postmodern unsurlarla yüz yüze gelmesi özellikle okumuş-aydın kesimde önemli paradigma kaymalarını beraberinde getirir.”¹²

Halkın şaşkınlığı ve aydın kesimin düşünce orijinindeki sapmalar, toplum için neredeyse “gerçeğin” yitirilmesi tehlikesini doğurmuştur. Bugün durduğumuz

---

⁸ **A.e.**

⁹ Yıldırım, **a.e.**, s.86.

¹⁰ **A.e.**, s.36.

¹¹ şakar, “1980’lerin İmgesel Dili”, s.52.

¹² Ercan Yıldırım “Hayallere Kurban Edilen Hakikat: Postmodern- Fantastik ykclğn Bilinçaltı”, **Hece yk**, No:9, Haziran-Temmuz 2005, s.86.

noktadan o günlere bakan kimi aydınlar, bu konudaki şaşkınlıklarını gizleyemezler: “Bu süreç o kadar büyük bir hızla yaşandı ki, kısa bir süre içinde yokluğu, yoksulluğu dile getiren kavramlar bir zamanlar hatırlattıkları durumlardan tümüyle farklı anlamlar kazanabildi; ilkelliğin demodeliğin ya da çağdışı varsayılan bir iktidar talebinin, hemen unutulmak istenen bir deneyimin, bir olumsuzluk olarak 80 öncesinin kodlarından ibaret kaldı. Dahası, hakikat arayışının kendisi bölükle özdeşleştirildi.”¹³

80’li yılların toplumsal durumuna dair araştırmalar yapan başka bir araştırmacının hayreti de yukarıda zikredilenden farklı değildir. Değişimin hızı, en son değişmesi beklenen “değerleri, tutumları ve davranışları” bile vuracak oranda ve baş döndürecek şekildedir: “Genellikle değerlerin, tutumların, davranışların yapılardan daha yavaş değiştiği kabul edilir. Ama burada da son birkaç yıldır "altüst olma" denilebilecek bir değişimin yaşandığı görülüyor.”¹⁴

Bütün bu badirelerin sonunda, 1980 Türkiye’si, kelimenin tam anlamıyla, kabuk değiştirmeye başlar. Türkiye artık gelenekselin önemli ölçüde çözüldüğü, gözlemcide mozaik imgesini uyandıracak kadar farklılaşmış ve karmaşıklaşmış bir toplum yapısı sunmakta(dır).¹⁵

Bu değişikliklerle birlikte yeni gelişen değerler ve gelenekselin sorgusu, toplumsal ve bireysel alandaki belirsizlikler, toplumda en çok bireyselleşme ve yenilik arayışı ile kendini hissettirmiş, bu arayışın ilk etkilediği kurum ise toplumun çekirdeği olan ‘aile’ olmuştur. Yazımızın ilerleyen kısımlarında nedenleri ve sonuçları ile ifade edeceğimiz şekilde, aile içinde en çok “gençler ve kadınlar”, “bu yeni arayışların ön plana çıkardığı “başlıca sosyal aktörler” olarak karşımıza çıkar.¹⁶

---

¹³ Nurdan Gürbilek, **Vitrinde Yaşamak**, İstanbul, Metis Yayınları, 2001, s.25-26.

¹⁴ **1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, Haz.Şirin Tekeli, 4.bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s.18.

¹⁵ **A.e.**

¹⁶ **A.e.**

Bu değişim sürecinde edebiyatın rolü çok önemlidir. “Tanzimat’la birlikte edebiyat, değişimin tarihini yazmaya koyulur”¹⁷ ve gelişen yeni türlerle toplum hayatına yeni söylemler, yeni hayat tarzları, yeni bakış açıları taşır. 1980’lerden sonra bu işlev iyice belirginleşir. 1980 dönemi, edebiyattaki etkisini, “ülke içinde edebiyat iktidarının (sol/sosyalist) dayandığı ideolojik zemine uygulanan ağır baskılarla” ve “toplumcu/sosyal gerçekçi edebiyatın ağır yara alması sonucuyla” gösterir.¹⁸

Böylelikle 1980, Türk Edebiyatının dönemleri içinde belirgin bir başlangıç olarak tarihe not edilir. Yeni dünya, kendini yeni argümanlarla, yeni bir dille ve yeni türlerle ifade etmektedir. Geleneği kuvvetli olan şiir, yeniye ayak uydurma noktasında hem teknik hem de içeriği birlikte sağlayabileceği yeni sesi aramakta ve bulmakta zorlanırken; yeni yaşam biçimlerine uygun yeni anlatım biçimleri, yeniyi anlatmada yazara adeta bir kaçış yeri gösterirler.

Öykü, bu yeni hayatın bir ifadesi olarak karşımızdadır. “İnsana nasip edilen dillerden sadece biri” olan öykü, yaşananların kendisinden bağımsız kalınmadan yeniden kurgulanan bir dünyadır artık: “Kendine verilen dili keşfeden insan bu dille, hem başkalarının hikâyelerini anlamaya hem de kendi hikâyesini dışlaştırmaya başlar. Bir anlamda kurduğu dünyadaki tecrübelerini, hâllerini ifade eder; onları yine kendi dünyasındaki kurguya tekabül edecek şekilde yeniden kurgular.”¹⁹

"Hayatı yazmaktan çok, hayatı yeniden kurarak 'varlığımızı' yazmaktır"²⁰ diye tanımlanan öykü; hayatla, varlıkla, değişen değerlerle başı dertte olan insanın sığınağı olur.

Elbette, hayatın tek ifade şekli öykü değildir; “insanın hakikatle, kendi gerçekliği arasındaki yolculuğun birer temsili olan öyküler, onun hikâyesinden sadece birer karedir.” Roman da bunun bir yoludur, şiir de, müzik, resim, hâsılı

---

¹⁷ Yıldırım, **Modern Türk’ün Hikâyesi**, s.32.

¹⁸ **A.e.**

¹⁹ Cemal Şakar, **Yazı Bilinci**, Ankara, Hece Yayınları, 2006, s.50-51.

²⁰ Hüseyin Su’dan aktaran; Cemal Şakar, **a.e.**, s.51.

bütün sanat dalları da... Ancak insanın dünyasının/dilinin sınırları ile çevrili olan bu kareler, “başkalarının zihninde yeniden kurulduğunda bu sınırlarından kurtularak genişlerler ve bu genişlemeyle öykülerimiz, başkalarının şiir, roman, müzik, resim gibi dillerle ortaya koyduklarıyla temas ederek; ilk insandan son insana, tüm insanlığın hikâyesini anlatan bütüne katılmış olur.”²¹

Öykü ve 1980 yılının birlikte işaret ettiği ortamın, konumuz açısından önemi büyüktür. Türk Öykücülüğü ile ilgili çalışmalar yapan araştırmacılardan Ömer Lekesiz, *Hece Dergisi* ‘Öykü Özel Sayısı’nda, Türk öykücülüğünü dönemlere ayırarak inceler.²² Aynı derginin bir sonraki sayısında bir önceki özel sayı ile ilgili “Türk Öykücülüğü Özel Sayısına Katkılar” adıyla bir yazı kaleme alan Muhsin Mete, “hikâyeciliğimizi dönemlere ayırarak incelemek elbette düşünülebilir. Fakat bu tür kategorize etme çabaları, bana öyle geliyor ki, sanatta değil, daha çok maddi üretim alanında geçerli olabilir.”²³ diyerek, bu ayrıma farklı bir bakış açısından yaklaşır.

“1980-2000 Yılları Arasında Türk Öykücülüğü” başlıklı yazısında Lekesiz, Mete’nin bu değerlendirmesini “çok haklı”²⁴ bulur ancak böyle bir ayırımın, belirli bir zaman dilimini daha doğru ve sarıh anlama noktasında, bir yerde zaruri olduğunu belirtir. Özellikle sosyal bilimlerde olaylar zincirleme şeklinde akıp gitseler de, iş projeksiyon tutmaya gelince, ‘belirli bir zaman dilimi’ni seçmek bir araştırmacının bu zaman dilimini “doğru okuma” adına kaçamayacağı bir durumdur. Lekesiz, “çok haklı” ifadesinden sonra şöyle devam eder: “1980-2000 Yılları Arasında Türk Öykücülüğü başlığı altındaki aşağıdaki değerlendirmemde, belirttiğim nedenlere bağlı olarak bir dönemleştirme kaygısı gütmesem de, uygulayacağım bakış açısının beni zorunlu olarak yine oraya götüreceğini biliyorum. Belirli bir zaman dilimini “doğru okuma niyeti”min bu çelişkimi geçersizleştireceğini sanıyorum.”²⁵

---

²¹ A.e.

²² Ömer Lekesiz, “Öykücülüğümüzde Dönemler”, *Hece*, No:46/47, Ekim-Kasım 2000, s.45.

²³ Muhsin Mete, “Türk Öykücülüğü Özel Sayısına Katkılar”, *Hece*, No:48, Aralık 2000, s.77.

²⁴ Ömer Lekesiz, “1980-200 Yılları Arasında Türk Öykücülüğü”, *Hece Öykü*, No:9, Haziran-Temmuz 2005, s.45.

²⁵ A.e.

Türk Öykücülüğü'nde 1980'in bir başlangıç olarak kabul edilmesi, öykü konusundaki eleştirileriyle tanınan ve aynı zamanda kendisi de bir öykücü olan Feridun Andaç için de geçerlidir. Andaç da, Yenileşme Dönemi adını verdiği Dönemi 1980'den başlatır.²⁶

Yard.Doç.Dr.Ertan ÖRGEN de “Türk Öykücülüğünde Dönemler ve Temalar” başlıklı yazısında, “bütün tasniflerin eksik kalabileceği kabulüyle metnin kendisini ve söylediklerini öne çıkartarak Türk öykücülüğünü dört döneme ayırmanın mümkün olacağı kanaatindeyiz”²⁷ der ve “öyküyü bir metin olarak görme ve bireyi daha renkli, hareketli bir yolculuğa çıkarma etrafında konumlandırabilecek” son dönemin başlangıcı için 1980 yılını işaret eder.²⁸

Batılı anlamda bir yazı türü olarak kendisiyle yeni tanışıldığı 1890 yılından itibaren incelendiğinde, hikâye türü 1980 sonrasında gerek yazar gerek eser bakımından ivme kazanmış²⁹, en çok öykü, 1980-2000 yılları arasında yayınlanmış, öykü ortamına kitap yayınlayarak eklenen yeni öykücü sayısı, en çok bu dönemde artmıştır.³⁰

---

²⁶ Feridun Andaç, “Türk Öykücülüğünün Gelişim Dönemleri” adlı çalışmasında; 1870-1930 arasını Kuruluş Dönemi, 1930-1940 arasını Arayış Dönemi, 1940-1950 arasını Gelişme Dönemi, 1950-1960 arasını Modernleşme Yolunda, 1960-1970 arasını Yapılama Dönemi, 1970-1980 arasını Yeniden Oluşum Dönemi, 1980-1990 arasını Yenileşme Dönemi olarak adlandırır. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Feridun Andaç, “Çağdaş Türk Öykücülüğünün Oluşum ve Gelişimine Yön Verenler”, **Gerçeklik Yolunda**, İstanbul Cem Yayınevi, 1989.

²⁷ ÖRGEN'in tasnifi kısaca şöyledir: “*Küçük Şeyler ve Karabibik* dolayısıyla başlayan Batılı tarz denemelerden Ömer Seyfettin'e uzanan dönemi ilk saymak gerekir. Onunla başlayan ikinci dönemi ise 1950'li yıllara kadar süren dış gerçekçilik ve bireyin ortaya çıkışına kadar uzanır. Varoluşçuluk ve insanın iç dünyasının merkeze konulmasını hedef alan modernist tutumun belirlediği aralığı üçüncü dönem kabul edebiliriz. Dördüncü dönemi de öyküyü bir metin olarak görme ve bireyi daha renkli, hareketli bir yolculuğa çıkarma etrafında konumlandırabiliriz.” (Ertan ÖRGEN “Türk Öykücülüğünde Dönemler ve Temalar”, **Kahramanmaraş Öykü Günleri**, Haz.Duran Boz, Erdoğan Aydoğan, Kahramanmaraş, Kahramanmaraş Belediyesi, 2010, s.42.)

²⁸ **A.g.e.**, s.45.

²⁹ M.Fatih Andı, “Açılış Konuşması”, **Hikâyenin Bugünü, Bugünün Hikâyesi:80 Sonrası Türk Hikâyesi Sempozyumu**, Haz.Pof.Dr.M.Fatih Andı, Ömür Ceylan, İstanbul, Ümraniye Belediyesi, 2009, s.17.

³⁰ Ömer Lekesiz, 1980 sonrası Türk öykücülüğü ile ilgili yaptığı bir araştırmada, 1890 ile 2000 yılları arasında yayınlanan öykü kitaplarının ve ilk eserini yayınlayan öykücülerin sayısını dönemler itibariyle değerlendirir. Buna göre oluşan tablo şöyledir.; 1890-1930 yılları arası:112 öykü, 38 öykücü; 1930-1950 yılları arası:140 öykü, 64 öykücü; 1950-1970 yılları arası:376 öykü, 135 öykücü; 1970-1980 yılları arası: 328 öykü, 112 öykücü; 1980-2000 yılları arası: 1.267 öykü, 462 öykücü. Aynı değerlendirmede Lekesiz, “öykü severlerin gönüllerini gönendiren bu nicel durum”un nitel açıdan da aynı vazifeyi görüp görmediğini sorgular ve birçok öykücünün, ya öykü adına önemli bir

Öyküye bu yönelişin sebebini, kimi araştırmacılar, 12 Eylül 1980 sonrasındaki siyasi durumun edebiyattaki baskısına ve bu baskının bireyi soktuğu hesaplaşma duygusuna bağlamıştır: “12 Eylül sonrasında gençlerin kendilerini siyasi olarak ifade edebilecekleri bütün kanallar baskı yoluyla kapandığı için edebiyat onların kendilerini ifade etmek için kullanabilecekleri önemli bir mecra hâlini almıştır. Öyküye yönelişin bir nedeni de, o döneme hâkim olan iç hesaplaşmadır.”³¹

Bu hesaplaşmanın iç'ten dış'a doğru yol alırken kendisine bulduğu biçimin roman değil de öykü olmasının sebebi ise o dönemki edebiyat piyasasının şartlarından ileri gelmektedir: “Roman da olabilirdi bu hesaplaşmanın aracı, ama yazın ve yayın dünyası o yıllarda yeni isimlere bugün olduğu kadar açık değildi. Yayımlanamayacağı baştan belli bir şeyi yazmaktansa, en azından dergilerde yayımlanabilecek bir türü seçmek anlaşılır bir şey olsa gerek.”³²

Öykünün tercihi, bir şekilde yeni dünyanın, yeni anlayış ve algılayışın meyvelerini vermesiyle de açıklanabilir. Çünkü insanlar, bahsedilen bu “hesaplaşma sırasında bireysel öyküleri olduğunu keşfetmekteydiler. Bu da, ister istemez öyküyü daha çekici kılmış olmalı(dır).”³³

---

varlık gösteremeyerek öyküde daha önceden oluşan çıta seviyesinin altında kaldığı için, ya öyküdeki varlığını şu ya da bu nedenle ertelediği için, ya da öykücülükte ısrarlı olamadığı için bugün ‘sanki’ öykü kitabı yayımlanmamış gibi olduğunu ve geleceğe kalamadığını söyler. (Ömer Lekesiz, “1980-2000 Yılları Arasında Türk Öykücülüğü”, s.45-50.)

Bu, bizim çalışmamız açısından olumsuzlanacak bir durum değildir. Çünkü biz, 1980-2000 yılları arasında yayınlanan kadın öykücülerin eserlerinin niteliğini, öykü tekniği açısından durduğu yeri, geleceğe kalma durumlarını sorgulamıyoruz. Dikkatimiz, bu zaman diliminde karşımıza çıkan eserlerin, kadın kimliğine dair söyledikleri ile ilgilidir. Bu anlamda, bir kez basılmış, baskısı piyasada bulunamayan, öykü otoriteleri tarafından teknik açılardan kusurlu olduğu veya edebi değer taşımadığı ileri sürülebilecek bir eser bile, tam da, bu şekilde günlük, anlık bir heyecanı giderme ihtiyacı ile yazılması, kadınlara dair söylediklerini bir öykü düzlemi içine bile yediremeden alelade şekilde sayfalara saçması noktasında, bizim için malzeme teşkil etmektedir. Lekesiz’in yine aynı araştırmasında, yazınsal iktidar boşluğundan, eleştiri eksikliğinden ve medyanın olumsuz katkılarından hareketle yaygınlaştığını söylediği ve “bencil öykü” olarak nitelendirdiği bu bir kerelik yanıp sönmeler, bu yanlış sönüş esnasında kadın kimliğine dair oldukça çok şey söylemişlerdir.

³¹ Behçet Çelik, “1980 Sonrası Türk Öykücülüğünün Genel Özellikleri”, **Kahramanmaraş Öykü Günleri**, s.50-51.

³² A.e.

³³ A.e.

Lekesiz'e göre de; "80'li yıllarda, düşünce özgürlüğünün kısıtlanması, tutuklama/sorgulama sırasındaki işkencelerin ve yenilmişlik psikolojisinin neden olduğu zihinsel travmaların toplumsal bir boyut kazanması, ağırlıklı olarak yazma eğilimindeki o genç kuşakta öykü ateşinin yanmasını sağlamıştır."³⁴ Yazar, "neden öykü, sorusunun cevabının 'basit' olduğunu" söyler: "Baskılarla bölümlenmiş, kendini net bir şekilde ifade ihtiyacını hep içinde büyütmüş, sürekli yarın endişesi içindeki ve söyleyeceklerini ille de yarına kadar söyleme telaşındaki zihinleri şiirden sonra başvurabilecekleri yegâne tür öyküdür. Şiirin de asgari sükûneti, dinginliği ve zihinsel/bedensel rahatlığı gerektiren bir tür olduğu düşünüldüğünde geriye sadece öykü kalmaktadır."³⁵

Genellikle, gerilimsiz, sıkıntısız, soru işaretli bir alandan sanat doğmayacağına dair inanç, "öykünün kotarıma aşaması"nda yaşanan ve yazmadan doğan varoluşsal gerilim ve düşüncelerin çatışma yeri akılda tutularak, "her öykünün var olma telaşının bir neticesi olduğu kesinliğiyle" okunabileceği sonucuna gitmektedir: "Teknik, yoğun bir öykünün bile, var olma yolundaki çetrefil talepleri işaret ettiğini düşünmekle, esasında öykünün tam olarak bir düşünce şölenu olduğu konusuna yatkınlığımız iyice artar."³⁶

"Teknik, zihinsel ve duygusal dünyayı kullanarak öykü yazma"nın, "esasında bir teklifte bulunmayla da eş değer" olarak görülmesi, diğer yandan öykünün, soruları ve sorunları olan insanlara "roman ve şiirden daha baskın bir varoluş epiği sunduğunun" ileri sürülmesi, bu türün o dönemde neden bu kadar rağbet gördüğünün gerekçelerindedir.³⁷

1980 sonrası Türk öykücülüğü ile ilgili gerçekleştirilen bir toplantıya katılan Behçet Çelik'in sözlerine, "Bu toplantıda 1980 sonrası Türk öykücülüğü hakkında konuşmam istendiğinde "Neden 1980?" diye sormak aklıma gelmedi. Çok doğal karşıladım bunu. 30 yıldır, 1980'in hemen her konuda milat olarak alınmasını doğal

³⁴ Lekesiz, "1980-200 Yılları Arasında Türk Öykücülüğü", s.48.

³⁵ A.e.

³⁶ Yıldırım, *Modern Türk'ün Hikâyesi*, s.53.

³⁷ A.g.e., s.54.

karşılıyoruz. 1980 askeri darbesi toplumsal ve siyasal olarak öyle büyük bir kırılma yarattı ki, 1980'i milat olarak almamak mümkün değil.”³⁸ diyerek başlaması, yukarıdan beri anlatmaya çalıştığımız 1980 yılı ve Türk öykücülüğü ilişkisinin isabeti ile ilgili olarak, önemlidir.

Şartları ve özellikleri bu şekilde ortaya konan 1980 sonrası edebiyatta tercih edilen bir tür olan öykünün, “topluma dair neler söylediği” sorusunun cevabı: “çok şey”dir.³⁹ Öyküde toplumun nasıl yer aldığı, toplumun nasıl anlatıldığı ister istemez öykü dünyasını işaret etmektedir. Belki fazlaca konuşulmuş, iğdiş edilmiş, kullanılmış bir çalışma hâlini imleyen tema ve konu, toplumsalın izdüşümünde ana uğraklardır. (...) Toplumsal dünyanın zengin bir galerisidir öykü. (...) En başta toplumun hikâyesi kendini belli eder. Türk toplumunun geçirdiği dönüşümler, değişimler, evreler, dönemler, aşamalar toplumda ve insandaki yankısıyla anlatılır. Düenden bugüne Türk toplumunun sancılı çağları, sorunlu dönüşümleri öyküde karşılık bulur. Özellikle değişim kurumlar bağlamında iyiden iyiye sahnelenir. Aile, din, siyaset, iktisat, eğitim gibi temel toplumsal kurumlardaki değişme, öykünün insana değen hikâyeleriyle yeniden göz önüne getirilir. Her bir toplumsal kurumun kendi dünyasında sonu gelmez bir şekilde öykü akar, akar.”⁴⁰

Toplumun hâlleri, öykünün gözünden kaçmaz. “Toplumdaki çatışma ve uyum hâlleri, uzlaşma arayışları, toplumsal ahengin oluşumu ve bütün bu süreçlerin topluma ve insana yansımaları öyküde yer alır.”⁴¹ Kaçınılmaz şekilde yaşadıkları dönemin tanıklığını yapan ve bu tanıklıklarını öyküleriyle ortaya koyan⁴² öykücüler eliyle Türk öyküsü; “Türk toplumunu okumak adına zengin, ufuk açıcı, verimli bir kaynak olarak öne çıkar.”⁴³

---

³⁸ Çelik, “1980 Sonrası Türk Öykücülüğünün Genel Özellikleri”, s.51.

³⁹ Köksal Alver, “Türk Öyküsünün Toplumsal İzdüşümü Üzerine Notlar”, **Kahramanmaraş Öykü Günleri**, s.28-32.

⁴⁰ **A.e.**

⁴¹ **A.e.**

⁴² Cemile Sümeyra, “Son Dönem Türk Öykücülüğünde İnsan ve Toplumsal Hayat”, **Hece Öykü**, No:9, Haziran-Temmuz 2005, s.69.

⁴³ Alver, “Türk Öyküsünün Toplumsal İzdüşümü Üzerine Notlar”, s.28-32.

Bu kaynağın 1980’li yıllarda toplum adına bize gösterdiği yön, bireyselleşme ve yenilik arayışlarıdır. “Bireyselleşen hayat anlayışını ve sorunlarını kaleme alan öykücüler”⁴⁴ daha önce değişimin aktörü olarak ifade ettiğimiz ‘kadına’ geniş yer vermişlerdir.

Esasen daha ilk modernleşme çabalarıyla, yani Batı toplumsal modeline yönelişle birlikte tartışılmaya başlanan şey, “kadının toplumdaki yeri” olmuştur.⁴⁵ “Tanzimattan bu yana modernleşmenin ve modernleşmeye direnmenin en önemli simgesi, hep kadın bedenleri ve kadın kimlikleri”⁴⁶dir. 1980 sonrasında bu, artarak devam eder.

Kadınlar, toplumlarda yaşanan değişimlerden en çok etkilenenler ve değişimi en çok yansıtanlardır. 1980’li yılların değişim seslerinden biri de Türkiye’de kadın hareketleriyle duyulur. Feminist kadın gruplarının dillendirdikleri söylem ve pratiğe aktardıkları politikalar yazılı basında, televizyonda, sinemada ve sanatta geniş bir yankı uyandırmış, “başlangıçta büyük kentlerde yüksek eğitim görmüş kadınlar arasında itibar gören feminist söylemler, gittikçe Türkiye’nin değişik bölgelerinde, farklı sosyal grupların ve sıradan vatandaşların da gündemine girmeyi başarmıştır.”⁴⁷

1980 yılı, ülke kadınları için de ayrı bir önem taşır. “1980’lerin başında, çoğu orta sınıf, sosyalist, eğitilmiş ve büyük şehirlerde yaşayan bir grup kadın, toplumda kadın olmaktan kaynaklanan sorunları sorgulamaya başla(r). 20. yüzyıl boyunca kazanılan kadın hakları, devlet ideolojisi tarafından güvence altına alınmış gibi görünse de, kadınların erkek baskısına karşı seslerini yükseltmeye ve geleneksel kadın kimliğiyle toplumsal cinsiyet konumlarını sorgulamaya başladıkları yeni bir devlet- karşıtı feminist ideoloji yavaş yavaş temel kazan(maktadır).”⁴⁸

---

⁴⁴ Sümeyra, **a.g.e.**, s.69.

⁴⁵ Nilüfer Göle, **Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme**, İstanbul, Metis Yayınları, s.50.

⁴⁶ Aksu Bora, **Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası**, 4.bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2011, s.78.

⁴⁷ Ömer Çaha, **Sivil Kadın: Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum**, İstanbul, Savaş Yayınevi, 2010, s.13.

⁴⁸ Süheyla Kırca Schroeder, **Popüler Feminizm: Türkiye ve Britanya’da Kadın Dergileri**, Ankara, Bağlam Yayıncılık, 2007, s.88.

Tanzimat'la başlayan ve kökleri 19.yüzyılın sonlarına giden, Türkiye'de görülüşü ise II.Meşrutiyet Dönemi'ne dayanan kadın hareketleri, Cumhuriyet'in kurulmasıyla yeni bir toplum ve bu topluma uygun kimliği örmeye de "tüm yeni kurulmuş devletlerde olduğu gibi"⁴⁹ yine kadınlardan başlamıştır.

Aslında, Türkiye'de feminizmin ortaya çıkmak için neden 1980'lere kadar beklediği sorusu, konunun uzmanlarının üzerinde durduğu temel noktalardan biridir, II. Meşrutiyet'in "serbest" ortamından da yararlanarak farklı derneklerin çatısı altında örgütlenmeye yönelmiş, siyasal iktidar karşısında alternatif bir söylem geliştirmiş olan, II. Meşrutiyet döneminin dikkate değer sivil toplum hareketlerinden birini oluşturan; bütün enerjilerini -tüm Osmanlı ahalisi gibi- kendilerini içinde buldukları Kurtuluş Savaşı'nda ülke savunması yolunda harcamalarına rağmen, Cumhuriyet'in hemen başından itibaren yeniden örgütlenerek siyasal haklarını elde etme mücadelesine girişen; dahası, Cumhuriyet döneminin ilk siyasal partisi olan Kadınlar Halk Fırkası'nı kurmaya teşebbüs eden kadınlar, 1980'e kadar nereye kaybolmuşlardır?⁵⁰

Çaha'nın bu soruya cevabı, "Cumhuriyet'in ilk yıllarında iktidarın ideallerini topluma kabul ettirme ve devletin mutlak üstünlüğünü sağlama yönündeki resmi politika(sının), diğer sosyal hareketler gibi kadın hareketinin de sonunu getirdi(ği)" yönündedir. Çaha'ya göre, "siyasal iktidardan bağımsız bir kadın hareketi, sonuçta sosyal inisiyatifin diğer veçhelerini de hareketlendirip bürokratik elitin ideali olan "türdeş" ve "homojen" toplum yapısına zarar verebilirdi. Bu nedenle başta seçme ve seçilme hakkı olmak üzere, kadın hakkı için mücadele eden dönemin kadın hareketi, siyasal iktidardan gerekli müsamahayı görmeyince, hatta bu konuda baskıya maruz kalınca 1935 yılında uluslararası bir kadın kongresiyle kendi sonunu getir(miştir)."⁵¹

---

⁴⁹ Ramazan Gülendamlar, **Türk Romanında Kadın Kimliği**, Konya, Salkımsöğüt Yayınları, 2006, s.14.

⁵⁰ Çaha, **a.g.e.**, s.13-14.

⁵¹ **A.e.**, s.14.

1935'ten, 1980'e kadar geçen zaman dilimi ise, "kadın hareketinin suskunluk dönemi"dir. "Zira bu tarihten sonra Türk kadınlarına bahşedilen iki hak (Medeni Kanun ve seçme-seçilme hakkı), tarihsel zorunluluğu ve bunların kazanılmasında kadınların rolüne bakılmaksızın, kadınların siyasi rejime borçlandırılması yönünde kullanılmıştır. Dünyanın hiçbir ülkesinde olmayan bir resmi propaganda ile Türk kadınları rejime minnettar kılındı ve kadınların rejime hizmet etmek suretiyle borçlarını ödemeleri sağlandı."⁵²

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren kaybolma sürecine giren kadın hareketi, 1980 sonrasında feminizmle birlikte yeniden gün yüzüne çıkmaya başladı. Konunun uzmanları için 1980 yılı, Türkiye'yi feminizmle yeni baştan tanıştırdı ve yeni bir kadın profili çizdi: "Feminizm, kadını bir sosyal hareket bazında ve bir sivil toplum unsuru olarak yeniden mobilize etti. Kadınları gösterilerde ön saflara yerleştirdi, sokaklara döktü, sloganlar attırdı, kadınlara yayınlar yaptırdı ve birtakım kurumları ortaya çıkarmalarını sağladı. Feminist gösterilerle Cumhuriyet tarihinde ilk defa sokaklarda toplu halde kadın sesi yankılandı."⁵³

Tüm bu sebeplerden, "1980 sonrasında Türkiye'de uyanan sivil toplum cephelelerinde kadın hareketinin, özgün söylemi, ortaya çıkışı, faaliyet alanı ve kurumlarıyla özel bir yere sahip olduğu söylenebilir."⁵⁴

Kadın hareketlerindeki bu hızlilik ve yazın, edebiyat, medya dünyasındaki değişim; kadın ve yazma konusunu gündeme getirir. Ancak kadınlık ve yazarlık sadece bizim toplumumuzda değil, tüm dünyada geç tanışan iki unsur olmuştur. "Batı yazın dünyasında da kadın yazarın, edilgen konumdan çıkıp, "ben de varım" demesi öncelikle kendi kimliğini doğru olarak algılamasıyla gerçekleşebilmiştir."⁵⁵

---

⁵² A.e.

⁵³ A.e., s.15.

⁵⁴ A.e., s.13.

⁵⁵ Fatmagül Gülsemin Hazer, "Kadın Öykü Yazarlarının Bireysel ve Kurgusal Sorunları, **Hece Öykü**, No:8, Nisan-Mayıs 2005, s.45.

“Geçtiğimiz yüzyılın başında dünyanın hiçbir yerinde kadının yazması fazla alışılmış bir durum değildi. Elli yıl öncesinde bile sadece erkeklerin dünyasına ait bir edim olarak kabul edilirdi. Kadın ne yazarsa yazsın bu doğasından uzaklaşma ve bir sapma olarak görüldü. Rosa Lüksemburg, Halide Edip, Simone de Beauvoir ve Jane Austen gibi yazarları okuduğumuzda bunun etkilerini hemen fark ederiz” diyen Yıldız Ramazanoğlu; kadının geç tanıştığı yazma eyleminde kendini ortaya koymaya başladığı zaman dilimi olarak 1980 yılını işaretler: “Seksen sonrası işte bu yaklaşımların hem dünyada hem de Türkiye’de büyük ölçüde kırıldığı, eşitlik kavramının zihinsel yapılanmada radikal değişiklikler yarattığı ve bu zeminde de kadınların kendilerine geniş bir alan açabildikleri süreçlerin başlangıcıdır.”⁵⁶

Kadını sadece kadınlar okumaz elbette. Ancak, kadının yazması, kadının okumasından bağımsız olarak ortaya çıkmamıştır. “Kadının, yazarlık uğraşında yetkinliğini kazanması modernleşme sürecine koşut olarak gelişir ve yazarlık popülaritesinin artması da kadın okur sayısının artışıyla doğru orantılı olarak ilerler.”⁵⁷

Kadınlar, “kadın” olmanın toplum nezdinde kendilerine yüklenen görevler/ödevler eşliğinde ve arasında yazın hayatında var olabilmenin, toplumsal cinsiyetin yani kültürel olarak belirlenen kadınlık/erkeklik kimliğinin getirdiği sınırlamaları aşabilmenin, büyük bir çaba gerektirdiğini⁵⁸ ileri sürmüşler ve kadının bu anlamda erkeğe nazaran daha olumsuz koşullar altında olduğunu söylemişlerdir: “Kadın bir yandan içinde var olduğu toplumun kendisine uygun gördüğü rolün gereğini yerine getirmeye çabalarken, bir yandan da yazınsal etkinlikte bulunmaya çalışmıştır. Toplumun belirlediği kadın imajı ile her anlamda özgürlük isleyen bir üretkenlik içinde var olabilmeyi gerektiren yazarlık imajının çakışması, kadının yazarlık ediminde ne denli güç koşullar içinde olduğunu göstermesi bakımından anlamlıdır.”⁵⁹

---

⁵⁶ Yıldız Ramazanoğlu, “Kadınların Yazma Hâli”, **Hece Öykü**, No:9, Haziran-Temmuz 2005, s.106.

⁵⁷ Hazer, **a.g.e.**, s.46.

⁵⁸ Fatmagül Bertay, **Kadın Olmak/Yaşamak/Yazmak**, İstanbul, Pencere Yayınları, 1994, s.8.

⁵⁹ Hazer, **a.g.e.**, s.47.

Genel olarak, sanatın ve edebiyatın cinsiyetinin olmadığı, koşulların kadın ya da erkek tüm sanatçılar için aynı olduğu savunulsa, hatta kimi zaman bunu en hararetli şekilde "ben kadın olarak değil insan olarak yazıyorum" diyen kadınlar yapsa da, "kadın olmak ile yazmak arasında", "karmaşık, çelişkili ve çoğu kez de acılı bir ilişki" olduğunu belirten Fatmagül Berktaş, "şimdiye dek herhangi bir "erkek yazar"ın "ben erkek olarak değil insan olarak yazıyorum" dediğini duymadık. Çünkü varolan toplumda erkek, zaten insanlığın temsilcisidir ve bunu ayrıca belirtmesine gerek yoktur." der.⁶⁰

Adalet Ağaoğlu'na göre; "erkeğin genlerinde hâlâ kadını küçük görme, gizli de olsa var(dır). Bu nedenle, dikkat edilirse erkek yazarlar, sürekli olarak erkek yazarlara gönderme yapmaktadırlar."⁶¹ Bu anlamda Ağaoğlu'nun "kadın yazar" tanımlamasına yaklaşımı ise şöyledir: "Almanca'da, İngilizce'de "kadın yazar" diye ayrı, bağımsız bir sözcük yok... Ben bunu önceleri bakar-görlükle hayra yormuştum. Ne hayrı! Anlaşıyor ki, insanın dişi cinsinden de yazar zuhur edebileceği o hayatların aklına gelmemiş! Kısacası, bir dili yapan hayattır... Bozan da kıran da... Almanlar daha sonra "author" ın ardına "in" ekleyerek "authorin" sözcüğünü icat edip feministlerin gazabından kurtulmuşlar..."⁶²

Atasü'ye göre, kadın yazar tanımlaması, kadının toplumdaki yeriyle doğrudan ilişkilidir. Çünkü, "toplumsal yapı içinde erkek patron, kadın proleterdir. "Cinsiyet ayrımının kalkıp insan bütünlüğünün yeniden sağlanması ile bu olumsuz yapı değişebilecektir. "Bireyin 'androjen' zeka olarak davranabilmesi, yani kendisini hem kadın kahramanlarının hem erkek kahramanlarının yerine koyabilmesi, onları derinden kavrayabilmesi, iki cinse mensup kurgusal kişileri başarıyla canlandırabilmesini,"⁶³ sağlayacaktır.

---

⁶⁰ Berktaş, **a.g.e.**, s.7.

⁶¹ İlgin Sönmez, "Adalet Ağaoğlu ile Söyleşi (Yazmak, Ateşim, Benim Aşkım)", **Milliyet Sanat**, Ekim 2002, s.23.

⁶² **A.e.**

⁶³ Erendiz Atasü, "Kadın Yazar", **Dil Dergisi**, S.101, Mart, 2001, s.48.

Atasü ayrıca, “bir kadın edebiyatı kavramına” da, “sıcak baktığını” belirtir. “Bu kavramdan kadın hayatlarına tanıklık eden, ya da kadınlara özgü çileleri dile getiren anlatılardan çok, hangi konuyu işlerse işlesin, ataerkil kültürü sorgulayıcı bir bakış açısı benimsemiş yapıtları anladığımı vurgulamak isterim. Ayrıca birçok kadın yazarın kurguya, dile, imgelere yaklaşımının erkeklerden farklı özellikler sergilediğini düşünenlerdenim.” der. Kadın haklarını savunan pek çok makale, öykü yazdığını belirten yazar, “ancak romana, öyküye gelince iş değişir, edebiyat asla manifestocu bir kimliğe bürünmemelidir, yoksa öz doğasından sapar.” düşüncesindedir. Ona göre, “yazar yarattığı karakterlerin (erkek/kadın/çocuk, genç/yaşlı, yoksul/varsıl) içine süzulebilmeli onlarla özdeşleşebilmeli ve aynı zamanda onlara dıştan bakabilmelidir”. Eğer “kadınlık bilincini öne çıkartıyorsa”, bu bilinç ancak, “kişileriyle arasına koyduğu eleştirel mesafede kendini hissettirebilir.” Çünkü “edebiyata yakışan budur.”⁶⁴

‘Ayrıntılara önem verme’ özelliğine olumsuz bir anlam giydirildiğini düşünerek, bunu ‘ayrıntılara takılma’ şeklinde okuyan ve ‘ayrıntı’yla ya da kadın duyarlılığıyla ilgili her tür açıklamadan rahatsız olan kadın yazar sayısı hiç de az değildir. Bu kadın yazarlar, kadın erkek herkesin üzerinde kalem oynattığı edebî türün duyarlılığına sahip olması gerektiğini, bir eserin, üreticisinin cinsiyetinin öncelenmesi yerine, eserin üreticisinin kimliğinden bağımsız olarak değerlendirilmesi lazım geldiğini söylemektedirler.⁶⁵

Kadın yazarları rahatsız eden başka bir durum da, kadınların sadece başlarına gelenleri yazdığı, sadece kendi kimliğinden yola çıkarak ‘kadın kimliği’ni ele aldığı ve bu kısır döngüde kalem oynattığı ile ilgili gelen eleştirilerdir. Bu eleştirilere de “yazarın kadın kimliğinden kast edilen, kadınların başlarına gelenleri yazmasından çok daha kapsamlı birşeydir ve bu iki kavram -kadın kimliği ile kadınsal deneyimler- birbirine karıştırılmaktadır.” şeklinde karşılık veren Atasü, yazarın, “kimliği yalınkat bir insan” olmadığını; “varlığı(nın) bir kimlikler bileşkesi”

---

⁶⁴ Erendiz Atasü, “Kadın Yazar Kimliği”, <http://www.erendizatasu.com/index.php?id=8>

⁶⁵ Bu şekilde düşünen kadın yazarların ayrıntılı açıklamaları için bkz. Nesrin T.Karaca, “Türk Edebiyatında Kadın Şair ve Yazarlarımız”, **TRT Ankara Televizyonu, Eğitim kültür Yayınları Belgesel Metni**, Ankara, 1991.

olduğunu ve “yaratırken yöneldiği -bilinçli ya da bilinçaltı- kimlik seçimine okur olarak saygı duymamız gerek(tiğini)” belirtir: “Yazarın çok katmanlı bir kişilik-kimlik olduğunu ve özyapısının dilediği bölümünü öne çıkartarak yazabilme özgürlüğüne okur olarak saygı duymamız gerektiğini vurgulamaya gerek var mı?” diyen Atasü, şöyle devam eder: “kadın edebiyatı" yalın bir kavramdır ve basitçe, cinsiyeti kadın olan yazarın kadınlığını unutmadan kaleme aldığı yazınsal metinler anlamına gelir. Kadın edebiyatı yalnızca kadınlar okusun diye yaratılmaz -doğal ki edebiyatın tüm okurlarına seslenir- yazan yaratma enerjisini kadınlık bilincinde bulunduğu için bir zorunluluk olarak doğar. Aksi halde zaten edebiyat olamaz, hevesli girişimler olarak kalır.” Ona göre, Adalet Ağaoğlu, Tomris Uyar, “aydın kimliklerini vurgulayarak” yazan; diğer yandan, Pınar Kür, Latife Tekin, İnci Aral, Ayla Kutlu gibi yazarlar da kadın kimliklerini geri çekmeden yazan kalemlerdir. Atasü, kendisini de bu gruba dâhil eder.⁶⁶

Virginia Woolf, “A Room of One's Own” (Kendine Ait Bir Oda) kitabının başlangıcında, kadın yazarın en önemli sorunlarından birinin özgür çalışma ortamı, zaman ve geçim sıkıntısı olduğunu söyler. “Bir kadının kendine ait bir odası ve geçinebilecek kadar geliri yoksa roman ya da öykü yazabilmesi pek olası değildir.”⁶⁷

“Basit bir sorunmuş gibi duran bu ayrıntı, özünde toplumsal bir sorunsalı barındırmaktadır. Woolf, bu sorunun ancak kimlik değişimiyle aşılabileceğine inanır.”⁶⁸ Kadının, öncelikle "melek" kimliğinden kurtulup, "şeytan, cadı, büyücü" gibi negatif anlamlar taşıyan, olumsuz görülüp, değerlendirilen yeni kadın imajıyla barışması gerekmektedir.⁶⁹

“Bu sorunun daha geniş anlamda ülkemiz kadın yazarı için hâlâ geçerliliğini koruduğu ortadadır. Toplumsal yapı içinde birçok rol üstlenmiş olan kadının

---

⁶⁶ Atasü, “Bir Kadın Edebiyatı Var Mıdır?”, “Kadın Edebiyatı/Kadınların Edebiyatı”, (Çevrimiçi) <http://www.erendizatasu.com/index.php?id=8>, 15 Ağustos 2011.

⁶⁷ Mina Urgan, **Virginia Woolf**, 6.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009, s.50.

⁶⁸ Hazer, **a.g.e.**, s.48.

⁶⁹ Oya Batum Menteşe, **Bir Düşün Yolculuğu: Sanat, Edebiyat, Eleştiri Yazıları**, Ankara, Bilkamat Yayınları, 1996, s.51.

öncelikli sayılan işlerinden arta kalan zamanını yazmaya ayırması, özel oda sorunun da ötesinde aşılması gereken bir sorun yumağı biçiminde durmaktadır.⁷⁰

Kadın ve yazma konusuna ve yazarları kadın olan öykülerde kadın konusunun tuttuğu yer meselesine Türk öykücülüğünün önde gelen isimleri çeşitli şekillerde bakmışlardır:

Erendiz Atasü "...yazmak bir bakıma sorulara cevap aramak ve yeni sorular yaratmak benim için. Kadınların sorunları karşılaştıkları engeller ve iç dünyaları, varlığımın farkına varmamdan sonra daha çok ilgilendirdi beni... Kadınlar ve iç dünyaları yazdıklarımnda çok yer tuttu!..."⁷¹ demektedir.

Ayla Kutlu ise kurmaca metinlerinde neden kadını anlattığını şöyle dile getirir: "... kadın, önce insandır... kadın olarak yaşadığı bir takım acılar vardır. Bu nedenle kadın acılarını anlatma gereğini duydum... Bu acıların ille de savaş, büyük aşk acıları olması gerekmiyor!..."⁷²

Yine öykülerinde kadını konu alan bir diğer yazar da Füzûzan'dır. Yazar, "çocuk yaşta evlendirilip harcanan genç kızları, düşmüş kadınları, yoksul kızları, sorunlu evlilikleri" dile getirirken, bütün çabasının kadının sorunlarını değil, toplumun sorunlarını dile getirmek olduğunu belirtir.⁷³

Bu bağlamda, kadın yazarın kaleme aldığı kurgusal metinlerde yer alan kadın konusunun, yazar tarafından bir taraflılık ilkesine bağlı olarak işlenmediği, toplumun genel bir sorunu olarak ele alındığı gözlemlenmektedir.⁷⁴ Kadın yazarın

---

⁷⁰ Hazer, **a.g.e.**, s.48.

⁷¹ Karaca, **a.g.e.**, s.38.

⁷² **A.e.**

⁷³ **A.e..**

⁷⁴ Hazer, **a.g.e.**, s.51.

daha iyi bildiğine inandığı bir dünya içinde dolaşması, kadını anlatması, bütün olaylara yanlı baktığı ve karşı cinsi anlamadığı anlamına gelmemelidir.⁷⁵

Aynı şekilde ‘kadın yazar’ söyleminin arkasında her zaman feminist bir duruş yattığı da düşünülmemelidir. '70'li yılların yükselen değeri feminizmin etkisiyle hemen tüm ülkelerin edebiyatlarında "kadın yazar" vurgusu öne çıktıysa da, gerçekte bu vurgunun "yapay" bir vurgu, "yazar" tanımının cinsiyetleri kuşatan bir eylem olduğu tezi daha çok kabul görmüş ve "kadın yazar" vurgusu için feminizm şartlandırmasının ötesinde farklı gerekçeler aranmıştır.

Lekesiz, bu gerekçelerden en önemlisini, "bakış açısı" kavramının oluşturduğunu söyler. “Kadının erkeğe göre daha anaç, daha merhametli, daha ayrıntıcı, daha romantik, daha şiirsel ve hüznü bir bakış açısına sahip olduğu düşünülmüştür.” İkincisi, "ontolojik (yaratılışsal) gerekçe”dir ki, bu gerekçe, kadına "anlatma" kabiliyetinin öncelikli bir yetenek olarak verildiği, tüm hayatımızı belirleyen hikâyenin kadın eliyle başlatıldığı ve nakledildiği bilgisine dayanır. Üçüncü gerekçe ise, “devirler itibariyle kadınların sosyal hayatın içinde daha fazla yer almalarıyla, kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesinin onların hayat algısını erkeklerinkine göre daha da yükselttiği ve dolayısıyla son iki yüz yıldır modern dünyayı gerçekleştirmek adına yapılan savaşların, onların neden olduğu toplumsal acıların, kapanmayan devrim süreçlerinin anne, eş, kardeş kimliklerine bağlı olarak kadınlar tarafından daha iyi yargılandığı, değerlendirildiği”⁷⁶ inancından yola çıkar.

Lekesiz, bu gerekçeler doğrultusunda, "Yeni Türk Edebiyatında Kadın Öykücüler" başlığı altında yapılan ayrımı, “edebi anlamda bir cinsiyet ayrımı olarak görmemek gerektiğini” belirtir.⁷⁷ Bilakis bu ayrım, “kadın öykücülerin erkek öykücülere göre söz konusu farklarını öne alan bir inceleme tarzı olarak önem

---

⁷⁵ Yazar, düşüncesine şöyle devam eder: “Ne ki, benzer durum erkeği ve erkek dünyasını anlatan, erkek yazar için de geçerli olabilecekken, böyle bir sorunun doğmamış olması yazın dünyası içinde bir taraflılığın olduğunun açık kanıtıdır.” Hazer, **a.e.**

⁷⁶ Ömer Lekesiz, “Yeni Türk Edebiyatında Kadın Öykücüler”, **Hece Öykü**, No:8, Nisan-Mayıs 2005, s.40.

⁷⁷ **A.e.**

kazanmaktadır.”⁷⁸ Ona göre, “erkek egemen bir öykücülüğe rağmen, kadın öykücüler, ancak kendileri tarafından kurulabilecek ve geliştirilebilecek "kadın bakış açısı"yla yine ancak kendilerinin nüfuz edebilecekleri bir öykü dünyasını üçüncü kişilerce de görünebilir, anlaşılabilir kılmışlardır. Bu yanılla toplumsal yapının tüm katmanları, tüm tarafları ve tüm cepheleriyle keşfedilmesine de büyük katkıda bulunmuşlardır.”⁷⁹

1980 sonrasında kadın öykücülerin öykülerinin sayısındaki dikkat çekici artış da araştırmalara konu olmuştur. “1980 sonrasında kadın hikaye yazarı sayısının neden bu kadar çok arttığı” ile ilgili bir soruya verdiği cevaba, Yıldız Ramazanoğlu “kadınların yazma edimine dâhil olmalarının öyküsüyle” girer ve Fatma Aliye ile başlattığı bu öykünün zor geçen ilk zamanlarına değindikten sonra, “özellikle seksen sonrasında hikaye yazan kadın yazar sayısında dikkat çekici bir artış olduğunu söylemek yanlış olmaz” der.⁸⁰

Ramazanoğlu bu artışın nedenlerini sıralarken, ilk olarak, “seksen sonrası süreçte devrimlerden umudunu kesen erkekler(in) çoğunlukla para ve kariyere” yönelmesi ve “gündelik hayata dair dikkatleri(nin) zayıflamış” olabileceğinden

---

⁷⁸ Lekesiz, bu ayırım için şöyle örnekler verir:

-Kadın öykücü için "kadın", onun tek başına "temsiline" muktedir olduğu bir hemcins iken, erkek öykücü için "kadın", tahkiyeyi tamamlayan karşı-cins bir öykü kişisidir.

-Kadın öykücü, "kadın"a her zaman potansiyel bir "özne" değeri yüklerken, erkek öykücü "kadın"ı her zaman potansiyel bir nesne olarak "öteki" konumuna yerleştirir.

-Kadın öykücü "kadın psikolojisinin doğrudan tanığı iken, erkek öykücü için kadın psikolojisi, keşfedilmesi, nüfuz edilmesi gereken bir olgudur.

-Kadın öykücü için "kadın" kendisine tam bir karşılıktır, erkek öykücü için "kadın" bir tür **görünme biçimidir**.

-Kadın öykücü "kadın"ı toplumsal ortamından ayrı, tekil olarak, erkek öykücü "kadın"ı tüm rol farklılıklarına rağmen (anne, eş, sevgili vb.) çoğul ve toplumsal ortamın doğal bir uzantısı olarak düşünür.

-Kadın öykücü için "kadının toplumsal rolü" erkeğe "rağmen" bireysel bir seçimdir, erkek öykücü için kadının toplumsal rolü ise, kadının erkeğe "göre" belirlenmiş bir seçimdir.

-Kadın öykücü, "cinselliği" hazır bulunmuş, hayati bir deneyim olarak "nakleder", erkek öykücü "cinselliği" öğrenilmiş, dışsal olarak yaşanmış bir durummuş gibi "deşifre" eder. (Lekeşiz, **a.g.e.**, s.41.)

⁷⁹ **A.e.**, s.44

⁸⁰ Yıldız Ramazanoğlu, “Kadınların Yazma Hâli”, **Hece Öykü**, No:9, Haziran-Temmuz 2005, s.106.

hareketle, “asıl hayatın geçtiği bu alanı hikâyelerle kayıt altına alma” işini daha çok kadınların üstlenmesine” bağlar.⁸¹

Bu dönemin aynı zamanda evliliğe ve aile kurmaya yönelen genç kadınların, ev içlerinde bir özne olarak ben'i sivrilttikleri, kendi üzerlerine, etraflarını amansızca kuşatıp onları sürekli nesneleştirmeye çalışan toplumsal yapı üzerine (...) durup düşündükleri, kadın dikkatinin eleştirel bir bakışla sıvı gibi yayılarak evin bütün kuytularına dağıldığı bir dönem olması; dünyada ikinci dalga feminist hareketin yükselmesi ve toplumsal cinsiyet rollerinin tartışmaya açılmasıyla modern-feminist söylemin kabul görsün veya reddedilsin, yani kadınlar hangi cephede yerini alırsa alsın bu birikimden bütün kadınların etkilenmesi; kentleşme oranının geometrik katsayılarla artmasıyla sözünü söyleyebileceği birikimi ve donanımı elde etmiş, yazmak için gerekli üst bilince sahip eğitilmiş kadın sayısının artması, kadın yazarların yetişmesi için elverişli zeminin oluşması; dayanılmaz bir hızla akıp giden nesnelere, şeylerin, yerlerin, olayların kadınları yazmaya kışkırtması, tutmayı, biriktirmeyi, saklamayı, anıları, geçmişle bağ kurmayı seven, her şeyin hakkını vererek, sindirerek yaşamayı tercih eden kadın ruhunda bir kaygı bir panik oluşturan bu hızın zapt ü rapt altına alma, kayıt tutma, tanıklığını belgeleme isteğini artırması ve kadınların kabaca ve hoyratça seyreden yaşama karşı yazarak bir müdafaa hattı oluşturması; giderek ağırlaşan kültür şokunun, doğa-kültür, ben ve öteki, içerde ve dışarıda gibi çatışmaların ya da sürekli gündemde olan cinsiyet rollerinin yeni tanımlarının etkisi; kadınların aynaya bakmayı sevmesi ve bilmesi, suretini incelemeye, titizlikle detaylara yoğunlaşmaya alışık olması; masal anlatmayı sevmesi, yazdıklarını bir dergide yayınlamasa bile sadece arkadaşlarına okumak ve fotokopiyle çoğaltıp birkaç kişiye dağıtmak için bile olsa yazmaya gönüllü olması; sadece edebiyatta değil, sinemada, resimde müzikte ve yani tüm görsel kadın üretiminin artması, edebi muhitlerde desteklenmesi, ilgi görmesi; çileci damar sayesinde, baş edilmesi güç bir tamamlanmamışlık duygusu ile dolu olması, bir kere yazmaya başlayıp, ilk metinlerinde "eksik metin" duygusuyla yazıda yenilince, eksikliğin sızısıyla bu kez daha iyi yenilmek için yeniden yazmaya koyulması ve

---

⁸¹ A.e., s.107.

bunun böyle sürüp gitmesi; bilgisayarın hayatımıza girmesi, gündelik hayatı işletmek zorunda kalan, aile fertleri için gerekli huzur ortamının sağlanmasından çoğu kez tek başına sorumlu tutulan kadınların, bu hengâmede bile yazmalarına, kolayca kendilerini tashih etmelerine olanak veren teknolojik gelişmelerin çok önemli kolaylıklar sağlaması; teşhir etme, paylaşma, okur bulma, ayrıntıları üçüncü şahıslara gösterme hatta görev bilinciyle uyarma istenci, empati yeteneğinin güçlülüğü, her acı çekenle kolayca özdeşim kurma, en mutlu olduğu anın içindeki hüznü bile bulup çıkarabilme halleri gibi sebepler, 1980 sonrasında kadınları yazmaya, en çok da vakti az olan bu toplumun kadını için, “sözü yoğun bir şekilde söyleyip metni bitirmek için gerekli zamanın kesik kesik geldiği modern yaşam biçimine uygun düşen hikaye türünde” yazmaya yöneltmiştir.⁸²

Ercan Yıldırım’a göre, kadın öykücülerin sayısındaki artışın temel sebebi, kadının dış dünya ile tanışmasıdır: “Son dönemde kadın öykücülerin nicelik bağlamında artmasının belki de en önemli nedeni, kadınların sosyal yaşama katılmasıdır. (...) Kendini ifade edebilecek argümanlar arayan kadınların (bunu tüm insanlar şeklinde okumak mümkündür), ontolojik kaygılarla bezenmesi, kendiliğinden oluşan bir çıkarsamadır. Kadın öykücülerin çok büyük bir kısmının modern yaşamın uygulayım alanlarında boy göstermeleri, fitratlarındaki dinginlik hâlini dejenere etmiştir. Kadınlar, varoluşlarını sorgulama, kadınlıklarını ortaya koyma çabasına girişince, bunu kimisi sosyal etkinliklerde (siyaset, kermes, cuma toplantıları), kimisi de yazı eksenindeki faaliyetlerde göstermektedir. Öykü bu anlamda kadınların ontolojik çıkarsamalarının enstrümanı hâline gelmiştir.⁸³

Kadın hikâyecilerle ilgili araştırma yapan Hülya Argunşah da, kadın yazar sayısının 1980 sonrasında artmasını, “modern kadının yaratılması konusunda daha hızlı adımlarla hareket edilmekte olunduğunun ve bunun da sonuçlarının artık alınmaya başladığının en belirgin göstergesi” olarak değerlendirir. “Çünkü kadın ve yazar olma durumu bir tarafa bırakılsa bile insan, içinde yaşadığı toplumun tarihî ve sosyal durumundan, gelişim ve değişiminden doğrudan etkilenmektedir. Bu ise düz

---

⁸² A.e., s.107-108.

⁸³ Yıldırım, **Modern Türk’ün Hikâyesi**, s.109.

bir mantıkla yazarın, burada özel olarak kadın yazarın, bütün boyutlarıyla bu etkilerin altında olduğunu düşündürür. Bu durumda kadın yazarların anlattığı konular, ait oldukları toplumun tamamını ilgilendiren konular, sundukları çözüm önerileri bu topluma uygulanabilir önerilerdir. Kadın yazarların ilgilendikleri konulara bakmak, eserlerinde kadınları çevreleyen sorunları görmek ve bu sorunlar içindeki kadınların duruşunu tespit etmek kadının kadını inşasını fark etmek demektir. Çünkü sadece kadın-edebiyat ilişkileri için değil genel edebiyat kavramı için de yazarların dikkat çektikleri konular ve yarattıkları tipler arasında toplumun geleceğini ve yeni insan tiplerini inşa konusunda bir paralellik vardır.”⁸⁴

Bu paralellikten hareketle, kadın öykücülerin öykülerindeki konu seçimlerine dikkatle bakıldığında, “yalnızlıklarını, zevklerini, ilgilerini, hassasiyet ve kırılma noktalarını anlatmada çoğu zaman yetkin ürünler” ortaya koydukları, “evlilikle ilgili göz önüne getirilmemiş detayları, erkeklerle ilişkileri, ev hâlini, modern hayatın özellikle aile üzerindeki yansılarını, mekânla kurdukları diyalogları, düş, hayal, fantastik kurgularını ve elbette kendi yaşamlarından izleri”, “vukufla kotarabil(dikleri)” düşünülmektedir.⁸⁵

Bu konuda Ercan Yıldırım, “kadın öykücüler aynı ortamı paylaştıkları, aynı duygusal konumda yer aldıkları ve buna bağlı olarak iyi gözlem yapabildikleri için kadınları oldukça ayrıntılı anlatırlar. Kadınların kişilik yapıları, zihinsel ve duygusal derinliklerine inme imkânının iyi değerlendirildiği öykülerde, kadın portreleri başlığı altında çeşitli sosyal statüdeki kadınları tanıma imkânı bulabilirken, farklı edimdeki kadınların psikolojik arka planlarına da ulaşabiliriz. Çalışan kadının, eşinden ayrılmış, yalnız yaşayan, evlenme hazırlığındaki, intihar eden, şarkıcı, eroinman, dul, klasik ev merkezli geçim derdindeki vb. kadınların portreleriyle onların duygu ve düşünce sistemlerini okuyabiliriz.” der.⁸⁶

---

⁸⁴ Hülya Argunşah,, “Yakın Dönem Kadın Hikâyelerinde Kadının Kadını İnşası”, **Hikâyenin Bugünü, Bugünün Hikâyesi: 80 Sonrası Türk Hikâyesi Sempozyumu**, Haz. Pof.Dr.M.Fatih Andı, Ömür Ceylan, İstanbul, Ümraniye Belediyesi, 2009, s.210-211.

⁸⁵ Yıldırım, **Modern Türk’ün Hikâyesi**, s.114-115.

⁸⁶ **A.e.**, s.115.

Böyle bir okuma bizi, 1980 sonrası hikâyenin şartlarına götürür. Bu dönem hikâyesinde, bir taraftan geleneğin izi sürülürken bir taraftan da bireyselleşme eğilimi görülür.⁸⁷ Yazarların kendi ben'ine yöneldikleri, tekil ben'leriyle toplumsal ben'in yaşam edimlerinin trajik öyküsünü anlattıkları⁸⁸ bu öykülerde, 'kendine dönüş' asla toplumsal olandan kopmak anlamında değildir. Toplum dediğimiz yapı, bireylerden oluşuyorsa, her bir ferдин o dönemdeki ruh hâli bize toplumun da ruh hâlini verir.

1980 müdahalesiyle toplumda "ideolojilere karşı bakış açısı değişmiş" ve "kimlik bunalımı ile buna bağlı yeni arayışlar"⁸⁹ başlamıştır. "Modernleşme ile birlikte konumu ve kimliğini değiş(en)" Türk kadını, "topluma katılarak daha fazla görünür olmuştur". Örneğin, "mücadele ve savaş zamanlarında aktif roller üstlen(irken) (Halide Edip), sonraki yıllarda daha değişik meslek ve rollerde toplumsal alanda görünür hale gelmiştir. Moda ve batılı özentiler içinde kendini ifade etmeye çalışan kadınlar (Peyami Safa), hayatın içinde kendi emeklerine tutunmaya çalışan kadınlar (Feyza Hepçilingirler), idealistlikten realist boyuta ulaşan ve kadın kimliklerini sorgulayan kadınlar (Cihan Aktaş), Türkiye'deki toplumsal değişimin kadın üzerindeki etkisini belgelemiştir."⁹⁰

Dolayısıyla, "toplumun kendini hem yeniden ürettiğini hem de dönüştürdüğünü anlamak, aktör ve kimlik meseleleri üzerinde yoğunlaşmayı zorunlu kılmaktadır."⁹¹ Diğer yandan "muhafazakâr ya da ilerlemeci toplumsal projeler(in), politik simgelerini hep kadın bedenlerinde ve kendi politik hedeflerine göre kurguladıkları "kadın kimlik" ve "imge"lerinde ifade ettikleri"⁹² dikkate alındığında ülküsel ya da politik kavgaların üzerinde sürgittiği kadının bunu nasıl algıladığı,

---

⁸⁷ Kazım Yetiş, "Türk Hikâyeciliği ve 1980 Sonrası", **Hikâyenin Bugünü, Bugünün Hikâyesi:80 Sonrası Türk Hikâyesi Sempozyumu**, s.27.

⁸⁸ Prof.Dr.Ali Duymaz, "Halk Hikâyesi Geleneğinin 1980 Sonrası Türk Hikâyeciliğine Yansımaları", **Hikâyenin Bugünü, Bugünün Hikâyesi: 80 Sonrası Türk Hikâyesi Sempozyumu**, s.129.

⁸⁹ Necip Tosun, "Öykü", **Türk Edebiyatı**, No:401, Mart 2007, s.85- 86.

⁹⁰ Köksal Alver, "Toplumsal Değişme ve Öykü", **Hece Öykü**, No:12, Kasım-Aralık, 2005, s. 64-65.

⁹¹ Nilüfer Göle, **Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme**, 11.bs., İstanbul, Metis Yayınları, 2011 s.23.

⁹² Ayşe Durakbaşa, **Halide Edip/Türk Modernleşmesi ve Feminizm**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2000, s.37.

buna nasıl bir tepki/ destek verdiği ancak kadın yazarların eserlerindeki kadın kimliğine dair izler sürülerek ortaya konulabilir. Bu durumda kadının kendi kimliğini inşa etme, kendine kendisi olarak bakma istencinin temel kaziyesi olan ‘kimlik nedir?’ sorusu açıklığa kavuşturulmalıdır.

Kimlik, “insanın kendisini nasıl algıladığı, kimle özdeşleştirdiğidir.”⁹³ “Farklılıkların ifadesinden ortaya çıkar. Varlık âleminde iki şey birbirinin aynı değildir. Canlı varlıklarda bu daha açık görülür. Kültürlü varlık bunu daha da belli eder ve insan, kimliğe daha fazla muhtaçtır.”⁹⁴ “Kişinin gerçekten mevcudiyet kazanmasının gerekli ön koşulu” olan kimlik, “kişiyi açıklar, ona anlam ve bütünlük verir; bu yüzden kişi için merkezi önemdedir.”⁹⁵

İnsan için kimliğin önemi büyüktür. Öyle ki, değerlerimiz, tercihlerimiz, hedeflerimiz, bağlılıklarımız, sadakatlerimiz, arzularımız, faaliyetlerimiz, duygularımız ve tepkilerimiz kimliğimizle ilgilidir ve bütün bunların altında yatan şey, kimliğimizdir. Yaşadığımız olaylara bir anlam vermek, akıp giden hayat içinde kendimizi bir yerlere yerleştirmek, kendimize bir yön vermek, ahlâkî ve manevî sorularla ilgili olarak nerede ve nasıl durduğumuzu bilmek, kimlik bağlamımızı tanımlayabildikten sonra mümkün olur.

Kimliğin doğuştan mı getirildiği, sonradan mı oluşturulduğu tartışılmıştır. “Birey, içinde doğduğu toplumsal kültürün hiyerarşik dünyasının ve ilişkiler ağının üzerine oturduğu değerleri, ilkeleri ve davranış kalıplarını tanımlı bulur. Ayrıca, birey de o dünyanın içine bir tanımlı kimlik ile girer. Bireyin kimliğinde yazılı olan adı, soyadı, cinsiyeti, ailesi, aşireti, soyu, ırkı, dini, ülkesi, sınıfı da birey için verili ve tanımlı bir alanı oluşturur.”⁹⁶ Ancak bu, bireyin kimliğini doğuştan getirdiği anlamına gelmez. “Doğduğumuz kimlik bağlamı ile özdeşleşsek de, yeni bir kimlik

---

⁹³ Bozkurt Güvenç, **Türk Kimliği-Kültür Tarihinin Kaynakları**, Ankara, Kültür Bakanlığı, 1993, s.8.

⁹⁴ Prof. Dr. Yumni Sezen, **Çağdaşlaşma, Yabancılaşma ve Kimlik**, İstanbul, Rağbet Yayınları, Aralık, 2002, s.66.

⁹⁵ **A.e.**, s.120-121.

⁹⁶ Halis Çetin, **Türk Toplum Sözleşmesi: Siyasetin Sosyolojik Temelleri**, Ankara, Lotus Yayınevi, 2004, s.39-40.

bağlamı seçip benimsesek de, kimlik bağlamımızla ilgili bir seçme söz konusudur.”⁹⁷ Kişi kimliğini kendi seçer. “İçerisinde doğduğumuz kimlik bağlamı tarafından biçimlendirilmiş olsak ve bu kimlik bize sosyal olarak yüklenmiş olsa bile, özdeşleşmeyi seçmediğimiz sürece, bu kimlik bizi tanımlayamaz ve kimliğimizin kurucusu olamaz.”⁹⁸ Kimliğimizi biz tanımlarız ve belli bir kimlik bağlamı ile özdeşleşmeye karar verdiğimizde, bu kimlik bağlamı yaşamımızı belirler, ona yön verir.

Kimlikle ilgili tartışılan bir diğer konu, kimliğin değişip değişmeyeceğidir. “Kişi kimliği ve özerkliği tarafından oluşturulur ve kimliğin yeniden tanımlanması ya da yeni bir kimliğin benimsenmesi suretiyle yeniden oluşturulabilir. Bu hiçbir şekilde bir kimsenin gerçekte kimliksiz var olabileceği anlamına gelmez. Sadece bir kişinin kendi benliği için merkezi önemde gördüğü kimliği yeniden tanımlayabileceği ya da yeni bir kimlik benimseyebileceği anlamına gelir.”⁹⁹ Dolayısıyla, “birey, kimliğini amaç ve bağlılıkları ile ortak yaptığı gibi, sorgulayabilir yeniden tanımlayabilir ya da değiştirebilir.”¹⁰⁰

Kimlik kategorisi altında “üç alt grubun ayırt edilebileceği” söylenir.¹⁰¹ Bunlardan, *sosyo-kültürel unsurlar*, “bir kimsenin kimliğini bir bütün olarak tanımlaması için önkoşuldur. Rehberlikleri altında, yaşamımıza biçim, düzen, anlam ve yön vermek suretiyle, kişiler olarak mevcudiyet kazandığımız kültürel modelleri, tarihsel olarak yaratılmış olan anlam sistemlerini sağlarlar. Seçenek sahamızı, değer ve inanç sistemlerimizi sağlar, belirler ve sınırlarlar. Değerlerimizin, inançlarımızın, bağlılıklarımızın, amaç ve sadakatlerimizin, kısacası benlik anlayışlarımızın kaynağıdır. Bir kimsenin kişiliğini ve ahlaki yaşamını biçimlendirmede güçlü bir etkileri vardır.”¹⁰²

---

⁹⁷ Dr. Nafiz Tok, **Kültür, Kimlik ve Siyaset**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2003, s.122-123.

⁹⁸ **A.e.**, s.124.

⁹⁹ **A.e.**, s.120-121.

¹⁰⁰ **A.e.**, s.96.

¹⁰¹ **A.e.**, s.119.

¹⁰² **A.e.**, 122.

Kimlik, biraz da insanın kendini nasıl tanımladığıdır. “Kişinin inançlarında, değerlerinde, seçimlerinde, bakış açısında fikirlerinde, arzularında, hırslarında, tepkilerinde, hatta duygularında; kısacası yaşamını nasıl sürdürdüğünde” ifadesini bulan ve yansıtılan kimlik, “bir kimsenin belli bir insan (kişi) olarak karakteristikleridir.”¹⁰³ Bu yüzden, kendimize ilişkin sorularımıza cevaplar buldukça, hayatta durduğumuz yeri belli eden örnekler yaşadıkça kimliğimizi tanımlayabilir hale geliriz.

Kimliği tanımlarken, durulan nokta da önemlidir. Kimlik olarak “farklı” bir noktada olduğunu ileri süren bir insanın temel aldığı şey, etrafındaki grup, daha genelinde ise “red” bile etse; ait olduğu toplumdur. Öyleyse kimlik sorunu dediğimiz, modern çağın sorunu olarak karşımıza çıkan durumu bireysel olarak nitelenmek doğru değildir. Çünkü kimlikle ilgili bütün sorular cevabı bir tek kişiden yola çıkarak bulunabilen değil, bireyler ve gruplar arası ilişkilerden yardım alınarak cevaplanabilecek sorulardır.

Araştırmacılar, kültür tarihi yazılmamış toplumların kimlik bunalımı ya da arayışının kaçınılmaz olduğunu vurgular.¹⁰⁴ Çağdaşlaşma ve kalkınmayı zorunlu gören -biraz da bu durum kendisine dayatılmış olan- “her toplumda, düzen ve dengelerin yani kültürün değişmesine paralel olarak, kimlik bunalımları, kimlik arama çabaları görülmüştür.”¹⁰⁵

“Türk toplumundaki değişmelerin yarattığı kültür boşluğunu yani kimlik arayışını ilk görenlerse, yabancı gözlemciler” olmuştur. Yazılan makalelerde, kimlik (*identité*) sözcüğü geçmez. Çünkü o yılların bilim dilinde, kimlik henüz kullanılmaz ve bu kavram “ulusal ruh” ile karşılanır. “Türk aydınının soruna ilgi duyması Fransa’daki “Kimlik Bunalımı” tartışmalarından (1980’den) sonradır. Şu kadar var ki, Türk aydını ve düşünürü, aslında *Gülhane Hattı ve Tanzimat Fermanı*’ndan bu yana, en az yüz yıldır kimlik arayışları içinde idi. Sorun’un sadece adını koymamıştı.

---

¹⁰³ A.e.

¹⁰⁴ Güvenç, a.g.e., s.10.

¹⁰⁵ A.e., s.11.

Aranan kimlik, Meşrutiyet, Osmanlıcılık, Hürriyetçilik, Türkçülük, Bağımsızlık, Anadoluculuk, İnkılapçılık, Çağdaşlık, Cumhuriyetçilik, Turancılık, Demokratlık, Kalkınmacılık, Milli Birlikçilik, Batıcılık, İslamcılık, Lâiklik...vb. sloganlarla dile getirilmişti. Sayılan bütün hareket ve eylemlerin arkasında bilinçli ya da simgesel bir kimlik arama çabası ya da bulma umudu vardı.”¹⁰⁶

Çalışmamız sırasında okunan öykülerde kadına dair ifade edilen birçok durumun, tutumun, olayın, ‘yeni bir kadın kimliği’ni ya aramaya, ya bulmaya, ya inşa etmeye, ya eleştirmeye, ya da bu kimlik üzerinde düşünmeye dair olduğu dikkat çekmiştir.

Kadın yazarların birçoğu, kendi kimliklerine dair örneklerin erkek bakış açısıyla verilemeyeceğini söylemekte ve böyle olduğunda kendilerini algılayan erkek bakış açısına mahkûm olduklarından şikâyet etmektedirler: “Kendi kimliğimizi tanımlayamamanın, ya da ona sahip çıkamamanın sonucu olarak kendi "imge"lerimize de sahip değiliz. Erkekler, kadınları kendi kafalarındaki "kadınlık imgesi"ne hapsediyorlar ve bizler de -toplumdaki egemen "görme biçimi" bu olduğu için kendimizi erkeğin bakışının prizmasından geçmiş olarak algılıyoruz.”¹⁰⁷ Bu itiraz her şeyden önce insan olma paydasında eşitlenerek ve beraberindekini/eşini/karşdakini ötekileştirmeden, cinsiyetle sınırlamadan, bir kimlik, bir kişilik olduğunu kabulleyerek başlayan çerçevede anlamaya çalışmak gereğini göstermektedir.

Bu düşünceyle, 1980 ile 2000 yılları arasında basılmış Türk kadın öykücülerinin bütün öyküleri egemen ve ezber görme biçimlerinin dışında, eseri önceleyen ve öykülerde geçen kimlik kodlarından yola çıkan hassas bir dikkatle okunmaya çalışılmış ve elde edilen veriler aşağıdaki bölümler çerçevesinde incelenmiştir.

---

¹⁰⁶ A.e., s.15-16. / Bu konu için ayrıca bkz. Prof.Dr. Kemal Karpat, **Osmanlıdan Günümüze Kimlik ve İdeoloji**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2009, s.17-107.

¹⁰⁷ Berktaş, a.g.e., s.11.

I. BÖLÜM: KADIN AŞK ve EVLİLİK

1. Eş Olarak Kadın

1.1. Dipsiz Kuyuda Yeni Bir Hayat: Zorla Evlendirilen Kadınlar

Hikâye kahramanlarının içinde zorla evlendirilen kadınlar azımsanamayacak kadar çoktur. Gerekçesi ne olursa olsun, genellikle aile ve çevre baskısı ile evliliğe mecbur bırakılan kadınlar, bu mecburiyeti ölene dek taşımışlar ve bu durumu daha çok “kader” olarak görüp onlara sunulan hayatı yaşamışlardır.

Kaçakçı bir adamın namuslu bir kızı olamayacağına dair toplumdaki genel kanı, dedikodular yoluyla alıp yürüyünce, kaçakçı baba çok üzülür. Kızının, isteyenler içinden biriyle evlenmesini arzu eder. Kızın gönlü isteyenlerden hiç birine kaymaz ama babasını üzmemek adına birine “evet” der. Ancak zorla olan bu evlilikten hayır gelmeyecektir:

Dedikodu, bugün olduğu gibi o zaman da varmış. Hele küçük yerlerde, korkunç yankılarla yayılıyormuş. (Kaçakçının küçük kızı bakire değil! Evlerine giren çıkan belirsiz) Bu söylentiler annemin babasını yüreğinden yaralamıştı bütün dedikodulara karşın isteyen de vardı. Ölmeden önce, sevgili küçük kızının evlendiğini görmek istiyordu babası...

Annemin gönlü, yazdığına göre hiç birine düşmemişti bu taliplerinin. Babasını mutlu etmek için içlerinden biriyle. (Babamla) evlenmişti. Bütün içtenliğiyle sevmeye çalışmıştı kocasını. Kafa yapıları değişik insanların beraberlikleri zor sürüyordu. Babam, önce şiir yazmasını yasaklamıştı anneme. "Evli kadınlar şiir yazmaz. Aklını mı kaçırmak istiyorsun?!" demişti. Babama göre, akli başında insanlar şiirle miirle uğraşmazdı... Evlendikleri ilk günden beri, bütün yükü annemin çelimsiz omuzlarına yüklemişti babam. Odun, kömür alıp istiflemekten, borç harç yatırmaya, çocukları sabah bakıcı kadına bırakıp, akşam yeniden eve getirmeye kadar..."¹

Taş Duvardır Benim Sevdam hikâyesinde büyük ve bir arada yaşanan evin hizmetkârlarından olan Gülbeyaz, evin erkeklerinden birinin tecavüzüne uğrar. Ancak gece karanlıkta bunu kendisine yapanın, evin büyük oğlu mu, küçük oğlu mu, yoksa babaları mı olduğunu ayıramaz. Durumu kimseye de söyleyemez. Cesaret edip, biraz çıtlatmaya kalktığı evin eski hizmetkârı Hanife Hanım'ın cevabı ilginçtir: "Senin başına gelmez sandıydım, sen daha çok küçüksün."²

¹ Neşe Karel, "Ortanca Kız", **Erkekler de Sever**, Mim Yayınları, Antalya, 1994, s.77.

² Ayşe Kulin,, "Taş Duvardır Benim Sevdam", **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.26.

Gülbeyaz'ın öğürtüleri başlayıp, büyükhanım şüpheyi düşünce çağrılan ebe kadının söyledikleri, evin büyükhanımını harekete geçirir. Gülbeyaz, evin erkeklerinden birinden hamiledir. Hemen Gülbeyaz'ı verecek bir erkek arayışına girilir. Aranılan kişinin özellikleri, yakındaki bakkalın çırağında mevcuttur. Beyağa, bakkal Cemil Efendi'yi çağırır, "kız on beşine yeni bastı, senin çırağa gönül düşürmüş, Beyağa'nın evinden kız almak her babayığite nasip olmaz," der ve can alıcı kısmını ekler: 'Yetimdir, öksüzdür diye çeyizini bol tuttuk, çırak bu kısmeti kaçırmayın.'"³

Gülbeyaz'a düşen de bu işten bu kadar kolay sıyrıldığı için mutlu olmaktır. Evdeki yaşça büyük olan ve evin işleri aksar diye de evlendirilmeyen hizmetkâr Hanife Hanım söylenir Gülbeyaz'a: "Bu iyiliklerini unutma kızım, bak bu kadarını benim için bile yapmamışlardı." Hanife Hanım, hâlâ yüzü gülmeyen Gülbeyaz'a çıkışır: "Kız ne bu surat? Zilleri takıp oynayacağına, gelin gidiyorum diye... Tövbeee!"⁴

Düğün sofrası bahçeye kurulur. Erkekler çardak altında, kadınlara arka avluda yer hazırlanır. Gülbeyaz'ı, kırmızı kurdele kuşaklı beyaz gelinliğini bağ evinde giydirip, kulaklarına sardunyalar takılı boz eşeğe bindirirler, davul zurna eşliğinde evin ön bahçesine getirirler. Seçilmiş adam, bakkalın çırağı Hasso, "laci damatlıkları", "sinekkaydı tıraşı" ile "kös kös oturur" patronu Cemil bakkalın yanında. Bakkal Cemil, bu işe bir anlam veremez. "Beyağa, bir türlü kapayamadığı borçlarını kapatmış, karşılığında çırağı Hasso'yu ortak etmiştir dükkânına." İki de bir yanına dönerek Hasso'ya bakıp, "bodur gelinin nasıl olup da bunun gibi bir sümüklüye gönül düşürdüğünü", "Beyağa'nın neden keseyi açıp evdeki beslemesine koca satın aldığı" anlamaya çalışır.⁵ İçinden de geçirmeden edemez: "Ne şanslı pezevenk, şu sümüklü, zengin evin kedisi oldu."⁶

---

³ A.e.

⁴ A.e.

⁵ A.e., s.27.

⁶ A.e., s.28.

Gülbeyaz, Hanife Hanım'ın yardımıyla eşeğinden inip, adamların oturduğu tarafa gelir. Sırayla Beyağa'nın, oğullarının, Bakkal Cemil'in, en sonra da kocası olacak Hasso'nun ellerini öpüp başına koyar, kadınların bulunduğu tarafa geçer. Beyağa'nın akıllara gelebilecek şüpheleri önceden kestirerek nikâhtan sonra sarf ettiği cümleler, önemlidir: "Helal süt emmiş, çok çalışkan kızdır," der yanındakilere, "Büyükhanım evden ayrılısın istemedi ama, karı kısmı evini bilmeli. Hanife Hanım'ı salıvermedikti kocaya, doğru yapmadık diye düşünürüm. Evlense de yine bu evin kızıdır hep, yine gelir gider, tutar bir işin ucundan. Hasso da artık oğlumuz oldu bizim."⁷

Davul zurna ekibi, oyun havaları çalmaya başlayınca, Beyağa Hasso'ya dönerek, "Haydi damat halayın başını sen çekeceksin, kalk bakalım," der demesine ama Hasso da hiç anlayamamıştır "damdan düşer gibi başına konan bu devlet kuşunu". Bir gün "Cemil Efendi çağırılmış, Beyağa'nın beslemesi Gülbeyaz'ı kocaya vermeye niyetlendiğini, başlık maşlık istemediklerini, öksüz ve yetimdir diye sevap niyetine, ona iyi çeyiz düzdüklerini ve kocalığa da kendisini seçtiklerini söylemişti. Hasso'nun Allah'tan başka kimsesi yoktu. Kararsız kaldığında, Cemil Efendi "Ayağa gelen kısmet tepilmez oğul," demişti. "He de gitsin. Kız güzel değildir ama gençtir. Güzelin nazı çekilmez, bunu daha kolay koşarsın her işe."⁸

Beyağa'nın ve Büyükhanım'ın evinde vazifesi işe koşmak olan Gülbeyaz'ı, anlamadan bir anda kendini içinde buluverdiği bu evlilikte de "işe koşulmak" beklemektedir.

Hasan'ın da durumu bakkal Cemil'inkinden farklı değildir. Bakkal Cemil, kendisine Beyağa'nın teklifini söylediğinde Gülbeyaz'ı gözünün önüne getirmeye çalışır. "Ara sıra, başında boyundan büyük örtüsüyle bakkala dalan ve fazla konuşmadan alacaklarını alıp çıkan" bir kızdı bu. "Bir keresinde göz göze gelmişlerdi kızla. Kor gibi kara, bol kirpikli gözleri vardı. Bir süre gözleri takılı kalmış, sonra öne eğmişti başını. Hafifçe kızarmıştı esmer yanakları. Demek o gün

---

⁷ A.e., s.27-28.

⁸ A.e., s.28.

gönül düşürmüştü Hasso'ya. Hasso bu işe sevin sin mi, üzül sün mü bilemiyordu. Her şey o kadar çabuk olmuştu ki. "Bu iş bir tuhaf," demişti. "Tuhaf muhaf, bakkala ortak oluyorsun. Daha ne istersin? Eğrisini doğrusunu düşünüp durma, Allah böyle yazmış işte," demişti, çocukluk arkadaşı Recep.”⁹

Sadece bu tarz töre zoruyla değildir zorla evlendirmeler. Toplum baskısı gereğidir bazen de... Zorla evlendirilen kahramanımız, aslında büyük bir konağın varisi ve varlıklı bir ailenin torunudur. Ancak konağın küçük beyi vaktiyle bir “hata işleyerek”, ailenin denk görmediği bir kızla gönül ilişkisi yaşamış, bu ilişkiden sonra doğan kız çocuk konak tarafından kabul edilmiş ancak annesini hiç bilmeden büyümüştür. İşin ilginç yanı, aslında babası olduğunu bilmesine rağmen, babasına da uzak, evin bir hizmetçisi gibi görülerek yetiştirilmiştir. Hikâyeye adını veren “Sevda Dolu Bir Yaz”da, birkaç gün babasıyla birlikte Ankara’ya gitmişler ve bu kahramanın bütün hayatı boyunca unutamadığı bir anı, hatta bütün hayatının en önemli anısı olarak kalır: “Babamla geçen tren yolculuğumu, sıkıntılı, kasvetli zamanlarımda, hatta düğünümde bile düşünmüşümdür.”¹⁰

Babasının da babaannesinin “münasip gördüğü iyi bir aile kızı” ile evlenip gidişinden sonra, koca konakta çekingen ve ürkek halde, ayak parmaklarının üstüne basa basa büyür adeta. Ona dikiş öğretirler, ileride hayatını sürdürebilmesi için. Ancak babasızlığın verdiği durgunluk hep üzerindedir. Kızına şöyle yakınıır:

“İnsanlar benimle işlerinin dışında pek konuşmazlar.
Ben de istemem zaten. Saatlerce, hatta günlerce konuşmadığım olur.
Başlarda biraz yadırgamışlardı, sonra alıştılar.
Evet, hayır, olabilir, düzeltirim, pensleri göğüs altından bele kadar indireyim, bu yıl pliseler daha geniş, nasıl isterseniz' deyip dururum. Sana söylediklerimi bir de ancak babama anlatabilirdim.”¹¹

Babasına kızgın değildir, ancak içten içe kırgındır: “O da nedense benim büyümemi beklemedi. Ben seni hep bekleyeceğim. Korkma sakın, e mi?”¹²

---

⁹ A.e.

¹⁰ Füzünan, “Sevda Dolu Bir Yaz”, **Sevda Dolu Bir Yaz**, 13.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009, s.14.

¹¹ A.e.

¹² A.e..

Kızına düğünü anlatır:

“Bana düğün de yaptılar elbette.
Ayaklı Singer dikiş makinem de çeyizimdedir.
Kiralık gelinlik kaldırıldı, Foto Servanis'te fotoğraf çektirildi. Sonra o fotoğraf kayboldu.
Nasıl kayboldu?
Bunlar aklıma gelince de başım ağrıyor.
Hayatımdaki bu tek uzun yolculuğun en küçük yanı eksik kalmasın diye, dikkat kesilmişimdir.
Sen de öyle olmalısın.
Çocukken yaşananlara önem verilmeli.
Çünkü insan o yaşlarda sevinmeye öyle hazırdır ki, o sevinçlerin benzerlerini bile yaşayamayabilir bir daha...”¹³

Başka bir yerde de düğününü şöyle anlatır:

“Düğünümü köşkte yaptık.
Orta katta.
Ne çok severdim orayı.
Yıllar sonra yeniden çıkmak kısmet olmuştu işte.
Oğulları için bana bakmaya gelenleri, orada karşılamıştık.
O gün saçlarımı sıkıca tarayıp ensemde topuzlamış, limon kolonyasıyla yanaklarımı, boynumu ıslatmıştım. Üstümde margizetten bir elbise vardı, beşgen yakalı, parçalı kloş. Kendim dikmiştim.
Büyükhanımefendi'nin işleri çok olduğundan köşkte bulunamamıştı.
Görücülerle Çerkez Kalfa Besime her şeyi konuşuydu.
Beğenildim.
Bir de 'gençler birbirlerini görsünler' dendi.
Aman bilsen babanın nasıl da bembeyazdı elbiseleri. Ayakkabıları da övle.
Denizaltıcı.
Bovu boyuma göre uzun, çenesi güzel bir adam. Denizgediklisi.
'Olur efendim' dedim. Ne diyecektim ki...
Evlendik.
Üsküdar Doğancılarda ara sokaklardan birinde, köşesi mermer çeşmeli, akasya ağaçlı bir ev tuttular bize, hoşlandım.
Vücudum kocamın vücuduna hiç alışamadı.
İcap etmez, olsun diye düşündüm.
Hatıralarımı yeniden canlandırmak, bir çocuk sahibi olabilmek için kötü bir evlilik sayılmazdı benimki.
Makinenin başında kimse yokken bir yandan dikiş diker, bir yandan o şarkımızı söylerdim.
Gülerdim de biliyor musun?
Çocukluğum ne hoştu...
Ne kadar dalsam da dikerken, korkma hata yapmam.
En titiz müşterilerimizin nervürleri bir milim sekmez.
Kafamla ellerim alıştıklarını ayrı ayrı pek güzel şaşmadan yerine getirirler.
Belki de bunu doğduğumdan beri biliyordum.
Baban huysuz adamdı, ama nur içinde vatsın, beni dövmezdi.
Dikişe başladım.
Bayramların dışında Kozyatağı'ndaki köşke uğramadım.
'Uygunu böylesidir' demişti Çerkez Kalfa Besime, 'kızım sen de kendi hayatına alış e mi?'¹⁴

Kız yavaş yavaş köşk hayatında ancak diğer çalışanlar kadar bir yeri olduğuna alışır. Büyükhanımefendi'nin bütün eski çalışanlarıyla birlikte kabul edilir

¹³ A.e.

¹⁴ A.e., s.35-36.

köşke ve onlarla birlikte el öptürür Büyükhaniım ona. Bu merasimin gerçekleştiği şeker bayramında da, bütün eski çalışanlarına, köşkün satılacağını, kendisinin de oğlunun yanına gideceğini haber verir. Bunu duyan kahraman, tutamaz kendini ağlamaya başlar. Bir yandan da utanır yaptığı şeyden: “Ben yine ağlamaya başlamaz mıyım? Utanılacak şey... Oğlu yani benim vaktiyle babam sandığım o genç adam dışarlardaydı. Elçi bile olacağı söyleniyordu.”¹⁵ derken, babasının babası olmadığına inanmış gibi yapar. Çünkü babaanne bu konuda çok ustadır: “Yanımıza aldığımızda da böyleydi, kundaklık zamanından beri... O hatırlamaz. Ama huyudur.”¹⁶

Kendi babasından ayrı büyüyen kahraman, kızını da babasız büyütmek zorunda kalır. Kocasının çalıştığı gemi batar. Bu haber ona ancak üç gün sonra ulaşır. Baba tarafından kimse başsağlığı dilemez. Birkaç yıl sonra da İzmir'e yerleşirler. Kahramanın arkasından söyledikleri de çok yaralar onu: “Benim sessizliğime, uysallığıma o ne sinsidir, acıdık, evi olsun, kocası olsun istedik. Oğlumuzu mutlu edemedi açıkçası,' dediklerini müşterilerimden biri anlatıvermişti.”¹⁷

Zorla yaptırılan bu evliliğin sonunda ne kocası, ne koz-ca taraf akrabası, ne de kendi yakınları kalan kadın, hayatta yapayalnızdır. Bir tek kollarındaki çocuktan destek alır, onunla dertleşir:

“Babamın kızı olduğumu sandığım yazlardan başlayarak kuşları, böcekleri, ağaçları, çiçekleri bir de çocukları sevmeyi öğrendim.
Sen yoruldun...
Gel kucağıma bir tanem...
Gel...”¹⁸

Gülnur: O Kadın Benim hikâyesinin kahramanlarından Gülnur da zorla evlendirilen kadınlardandır. Sevdalandığı Coşkun'la değil, ailesinin zorla verdiği bir yaşlı adamla evlenir.¹⁹

---

¹⁵ A.e., s.37.

¹⁶ A.e.

¹⁷ A.e., s.38.

¹⁸ A.e., s.40.

Gülnur on beşindeyken Coşkun'a sevdalanır. Coşkun da Gülnur'u sever. Ailelerinden gizli gizli görüşürler. Ancak sonra, Coşkun'un ailesi Gülnur'u istemez. Onlar Sivaslıdır, coşkun bir köy çocuğudur. Gülnur ise, "gecekondu İstanbul kızı"dır. Ancak Coşkun ailesinin bu tavrını açık açık söylemez Gülnur'a. "İşim yok, param yok, seni geçindiremem" der. Ancak Gülnur her şeyin farkındadır. "İşçi ol. Git fabrikada işçi ol. İstanbul'da iş yok mu? İşçilik ayıp mı? İşçiler adam sayılmıyor mu? Bana maval okuma anladın mı?" diye karşı çıkar. "O ailene de benden -yani gecekondu İstanbul kızından- selâm söyle. Senin işçi olmanı istemeyen o anana. Beni sana layık bulmayan... Ona benden selâm söyle. Ben seni istiyorum Coşkun. Anana böyle söyle: seni istiyorum ben." ²⁰

Gülnur, Coşkun'un annesine sinirlidir: "Anası bey yapacakmış oğlunu. Köylük yerinde bilmem ne kadarlık toprağı varmış da, gecekondu kız almazlarmış. Hıh! Sanki İstanbul'da oturdukları yer gecekondu değil. Biz işçiyssek ne olmuş?" ²¹

Gülnur bunları gerçekten Coşkun'a söylemiş midir, bilemiyoruz. Çünkü yıllar sonra aklî dengesi yerinde olmayan bir Gülnur'un yıllar öncesindeki bu mevzuuyla ilgili kendi içindeki hesaplaşmasından ve kendi kendine konuşmalarından öğreniriz öyküyü.

Sonra aile, çok para veren yaşlı ileri bir adamla evlendirir Gülnur'u. Gülnur'un iki de çocuğu olur ama aklî dengesini yitirir. Çocukları ve kocasını birkaç kez zehirleme teşebbüsünde bulunur. Sonra evden kaçır. Onu deniz kenarında üstü başı perişan vaziyetteyken bir çerçi bulur. ²²

Kader öyküsündeki kahraman Fevziye de hiçbir eksiği, kusuru yokken, zorla evlendirilen kızlardandır. Kuralların keskin ve büyüklerin sözlerinin kılıç

---

¹⁹ Tansu Bele, "Gülnur: O Kadın Benim", **Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım**, İstanbul, Edebiyat Gazetesi Yayınları, 1990, s.42.

²⁰ **A.e.**

²¹ **A.e.** s.44-45.

²² **A.e.**

olduğu bir ortamda yetişmesi, onun hakkında uygun görülen karar karşı çıkmasını engeller. “Bilgi sahibi ve iyi ahlâklı büyükler içinde yetiştiğinden; meziyet sahibi bir genç kız olmuştu” diyerek tanıtır onu bize yazar. Fevziye'nin göz alıcı bir güzelliği de vardır, isteyen de çoktur ama o okumak isteğinde olduğundan kısmetler geri çevrilir. Bu esnada kendi oğlu Ali Rıza'nın Fevziye'ye gönül düşürdüğünü fark eden Rânâ Hanım, oğlu'nun acı çekmesini istemediğinden; “«Fevziye» meselesini derleyip toparlayıp bir bohça yapmaya” karar verir ve görücülerden birine ılımlı davranıp herkesi «Ulemadan efendim... Böyle damat her zaman kısmet olmaz. Subayın parası pul karısı dul... Tüccar sınıfı ailemize yaraşmaz... Siz de kabul ediverin...» «Çok yaş farkları var ama efendim...» «Ne çıkar?...» . .sözleriyle iknâ eder“Büyüklerinin kararı”yla bu iş olur. Bu karar, Fevziye'yi ağlatır, Ali Rıza'yı çılgınlaştırır, ancak geri dönüşü olmaz.²³

Zoraki evlilikler her zaman aile baskısıyla olmaz. *Kader* hikâyesinin kahramanı üniversitedeki hocasının ısrarı üzerine kendini evlenmek mecburiyetinde hisseder. Hatta anne ve babası kızlarının gurbete gitmesini istemez, özellikle baba bu evliliğe gönüllü olmaz. Zaten üniversiteye gönderdikleri zaman boyunca kızlarına hasret kalan anne baba, daha fazla gurbetlikten yana da değillerdir. Bahçedeki beyaz zambaklara bakıp bakıp ağlayan ve "Yıllardır şuncağızları kokun bildim. Kurbanın olam kızım, beni babanla karşı karşıya koma. Paşa olacak kızımı yâda yabana vermem diyor baban. Kurbanın olam kızım. İyice düşündün mü?" diye kızına hocasının söylediklerine inanmış bir genç kızın kalbinde ,alvaran annenin bu sesiy ,Hatta .yankı bulmazgurbet iklimlerinde düşüncenin adı anılmaz. Sevmek ve inanmak vardır.” diye geçirir içinden.²⁴

"Bak kızım, sen bizim çok sevdiğimiz bir öğrencimizsin. Terbiyelisin. Başarılısın. Özhan seni ilk gördüğü günden sevmiştir. Ben aşka inanan bir adamım. Özhan benim oğlum sayılır. Kimi kimsesi yoktur... Yozgat'ta tek başına oturan bir anasından başka. Özhan'dan daha yakışıklısını, mal mülk sahibi olanını bulursun.

²³ Mualla Sümer, “Kader”, **Ham Şeftali**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1989, s.18-19.

²⁴ Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, “Aşk”, **Gün Akşamsızdır**, İstanbul, İz Yayınları, 2011, s.82.

Ama bana itimat edersen, seni ondan daha çok sevenini bulamazsın." demiştir .hocası²⁵

Özhan, kahramanı sevmektedir. Kız merak eder. "Sevgi ölçülüp biçilmiş midir? Azı çoğu bilinmiş midir? Gurbet iklimlerinde çok sevene, en çok sevene verecek bir gönül mü vardır? Ancak hocanın zoruyla olan .Sonuçta razı olur .diye "ın beklentilerini karşılayamaz 'Özhan .ı yürümeyecektirbu evlilik tek taraflı :kahraman"Sen beni hiç sevmedin! Sevmedin. Hoca girmeseydi araya, belki de evlenmezdin benimle. Tek taraflı aşk olur mu? Yıllarca seni tek başıma sevmekten, bu evi, eşyaları tek başıma sevmekten yoruldum. Ortak dostlarımız bile olmadı. Evimize gelenler, sadece bana geliyordu sanki. Sen hep uzaktaydın. Çok uzaklarda. Ben evin içinde yapayalnız bir adam!"²⁶

Başkasının Nişanlısına Mektuplar hikâyesindeki genç kız, on beşine basalı üç ay bile olmamıştır ama babasının baskısıyla nişanlanır. "Ölürüm de bu adama varmam!" dese de, "Ya ere, ya yere, öyle mi?" cevabını almış, "Yok! Yere girerim ama asla varmam!" itirazları kâr etmemiştir. Babası çoktan sözü keser. Kızın halası, biraz olsun kızı rahatlatmak için "hiç değilse sen adamı gördün. Halbuki o senin nasıl birisi olduğunu bile bilmiyor. Esmer mi yoksa sarışın mısın? Kısa ya da uzun boylu musun? Değil mi ama? O da seninle aynı durumda. Yani... düşünürsen..." diyecek olmuş, "yeğeni yalvaran gözlerle öyle bir bakmıştır ki, hemen susuvermiştir."²⁷

Hazırlıklar olabildiğince hızla tamamlanmış, gençler birbirlerini görmeden yüzükler takılmış, karşılıklı armağanlar gönderilmiştir. Hemen ardından da beklenen gün gelmiş ve adam geride iyi ya da kötü, hiç bir anı bırakmadan gidivermiştir Kore'ye.²⁸

---

²⁵ A.e.

²⁶ A.e., s.81-82.

²⁷ Ayfer Coşkun, "Başkasının Nişanlısına Mektuplar", **Duran Zaman**, İstanbul, Belge Yayınları, 1999, s.81.

²⁸ A.e.

"Beni artık okula da göndermezler." dediğinde, hala, birden sonunu getiremediği bir cümle kurar:" Kız bana bak! Nasıl olsa Kore'ye gidecekmiş. Bakarsın..." Bu cümle, yeğende bir nebze de olsa, bir umut kapısı aralar. Ve genç kız içinde bir vicdan azabıyla kız oturma odasında televizyondaki Kore Saati'ne kulak kesilir: "Askerin istekleri... Askerin Mektupları... Askerin ölenleri... ÖLÜ ASKERLER... ÖLÜM LİSTELERİ... ÖLÜM!!!"²⁹

1.2. Boşlukta Sallanan Hayaller: Erken Yaşta Evlilik

Zorla evlendirilenler gibi, erken yaşta evlendirilen kadın kahramanlar da hikâyelerde geniş yer tutar.

"Çocukluğunda hem öğretmenlerinin, hem de arkadaşlarının sevdiği ender tiplerden" olan "genç kızlığında okulun en güzel kızlarından daha çok hayranı, beğeneni" olduğu halde sanki bunun ayırımında değilmiş gibi dolaşan, büyümekten hiç hoşlanmayan kızlara özgü "uçuk vişne rengi, tarçınli kokuyu taşıyan", "okulun bahçesindeki ağaçlardan inip, bisiklete binen, babasının 'nezaretinde' paraşüt kulesinden atladığının ertesi günü, kız izci grubunun trampetçisi olarak "mahalleyi sololarıyla inleten"; "bütün bunları yaşarken asla taşkınlığa düşmeyişi ve kendinden başka herkesi öne çıkartmak konusundaki içtenliği tüm yaşamı boyunca ondaki o saf iyiliğin, aptallıkla mı, yoksa bir çeşit ermişlikle mi ilgili olduğunu" insanlara düşündürten Nevbahar Hanım da erken yaşta evliliğin kararttığı bir hayatın kahramanıdır.³⁰

"Bu enerji ve yaşam tutkunluğuyla onun başarılı bir iş tutacağı, adını geniş çevrelere duyuracağını sananlar fazlaydı(r). Ama onun bütün eylemlerinin ardında, aslında bir yalnızlıktan kaçma, kendini saklama ve kendi kararlarını taşıyamama korkusunun olabileceği de kimsenin aklına gelmemişti. Hiç gelmezdi." Ve Nevbahar Hanım, "liseyi bitirdiği yıl, bazılarının kalbini parçalayarak, çabucak evlen(ir)."³¹

---

²⁹ A.e.

³⁰ Buket Uzuner, "Ninenin Ninnisi", **Şairler Şehri**, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.66-67.

³¹ A.e., s.68.

Yazar, Nevbahar Hanım'ın evlilikle ilgili bu durumunu aktardıktan sonra araya girer ve ekler: “O zamanlar, liseye giden kızların çoğu, erkenden evlenip, hemen anne olmayı doğanın kesin bir kuralı sanmakta kararlıydılar sanki... Kuralları insanların koyup, kaldırdığını bilecek denli akılcı, ancak kızıyla yakın bir dostluk kurma cesaretinden yoksun kalacak kadar da tutucu olan babası, en büyük düşünü; Nevbahar'ı Viyana'da bir yüksekokulda okutma imgesini tamamen yitirdi. Oysa kızının kendi istediği biriyle 'mürüvvet'ini gören annesi sevinçten uçuyordu.”³²

Yazara göre bu ani evliliğin sebebi, genç Nevbahar'ın evde annesi ile babasının ayrı dünyalarının arasında kalmaktan kurtulma ümidinde yatar: “Çocukluğunu, utangaç ve dindar annesinin gelenekçi, fazla korumacı tavrıyla, yenilikçi Jön- Türk babasının kabına sığmayan, fırtınalı karakterinin yarattığı zıtlığın derin uçurumuna düşe çıka, yaralı-bereli, en çok da yapayalnız yaşamıştı. Bu uçurum, Doğu ile Batı'nın, metafizikle bilimsel felsefenin, kayıtsız şartsızla, kayıtlı şartlının, hatta 'evet'le 'hayır'ın karşıtlığı kadar derin, keskin ve kesindi.”³³

Nevbahar Hanım'ın evliliği de, “anne-baba evinden çok farklı bir ortam yaratmaz”. “Kendinden on yaş büyük kocası, diş hekimi Sami Bey, durağan, az konuşan, yaşamın tam göbeğinde soluk alıp vermektense, her şeyi dışardan izlemeyi yeğleyen biriydi. İşini iyi bilen, çalışkan, dürüst, duygusal sorunları bile mantıkla çözmeye zorlayan, belki bu nedenle düz, sürprizsiz ve sözcükleri kuru bir adamdı. Kendisinde doğuştan kısıtlı, ama karısında gürül gürül akan enerji çağlayanına biraz da öztürkçe düşkünlüğünden olacak, 'gürelî' adını takmıştı. 'Gürelî Nevbahar Hanım!’”³⁴

Gürelî Nevbahar Hanım, “alelacele anne olduğunda”, kızının arkadaşları, onun yemeklerini, oyunlarını ve şarkılarını kendi evlerine tercih etme, sık sık Nevbahar Teyze'lerine gelme alışkanlığı edinirler. Orta yaşla yaşlılık arasına yerleştiğinde, yaşam sevincini en fazla taşıdığı yaş grubu gençler olur. Çünkü, yaşlı

---

³² A.e..

³³ A.e..

³⁴ A.e.

bir kadının, umut dolu, pozitif bir enerjiyi cömertçe yayarak ortalarda dolaşması, en çok gençleri coşturur. Bu enerji, gençlerde, o hiç tanımadıkları ve asla kendi başlarına gelmeyecek sandıkları ihtiyarlığa dair bilinçaltında gelişen biyolojik savunmayı yumuşatır, rahatlatır. Onları umutlandırır. Genç yaşayan yaşlılar, kendi yaşlıları arasında kıskançlık yaratırlar. Yaşlılık, kıskançlık konusunda gençlikten çok farklı değildir.”³⁵

Hüsnüyusuf Güzellemesi hikâyesindek, kahraman Emine, büyürken gözüne kestirir Ökkeş’i. Ökkeş evlidir ama bu Emine’nin umurunda olmaz. Gizli gizli buluşur Ökkeş’le. Ökkeş’in karısını değil, kendini tercih etmesi bir gurur vesilesidir Emine için. Sonra İlhami girer hayatına. Bırakır Ökkeş’i. İlhami gençtir hem, bekârdır. Emine evlilik hayalleri kurmaya başlar İlhami ile. Emine’nin annesi Fatma, güvenmez İlhami’ye. Sormuş, soruşturmuş, işe yaramaz bir olduğunu öğrenmiştir. Kızına anlatır ama dinlemez bu durumu. Sonunda, Emine’in annesinin korktuğu başına gelir:

Ama, şimdi ardına baktığında inanmak istemediği şeylerin, kendisini uyarması gereken kanıtlar olduğunu anlıyordu. İlhami, Emine’yi Kınalıtepe’deki pürenlerin üstüne yatırdıktan sonra, bir daha aramamıştı. En kötüsü, bir daha aranmayacağını bilmemesine karşın, o akşam anasının olanları anlaması ve başına gelecekleri söylemesiydi:

“- İşte buraya kadar. Nefsini soğuttun elin herifinin. Bir kez yeter senin gibi acemi orospulardan hevesin alınması için. İşte buraya kadar... Artık seni aramaz. Sağda solda sözünü eder, anlatır.”³⁶

Sonraki günlerde de annesi sürekli olarak üstüne üstüne gider Emine’nin. Ve karısı ölen Ökkeş, talip olur Emine’ye. Bir zamanlar kızını Ökkeş yüzünden döven ve onunla buluşmasına kızan Fatma için Ökkeş, bir “kurtarıcı” olur. Kızının onunla evlenmesini ister. Emine Ökkeş’i istemez artık. Genç yaşında onunla evlenmek zor gelir. Ancak annesinin kararı kesindir:

“Zulüm bu yaptığın anne. Sen gider miydin on yedi yaşında? Dört çocuğun yükünü alır miydin? Üstelik, yaşı yaşımın iki katı bir adam. Ona mı karılık edeceğim ben? Ölene kadar? Hizmetçi olayım diye vermiyor musun beni ona? Boğaz tokluğuna hizmetçi hem...”

---

³⁵ A.e., s.68-69.

³⁶ Ayla Kutlu, “Hüsnüyusuf Güzellemesi”, *Hüsnüyusuf Güzellemesi*, 2.bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 1998, s.47.

Yaşın yaşının iki katı, doğru. Ama sen neye bakarsın? Erkek olsun da... Öyle değil mi? Sen bu herifle oynastın.”³⁷

Zehir Dansı hikâyesinde psikolog kahramanın, sevgilisinin annesi için koyduğu tanının da altında erken yaşta evlilik yatar:

“Annesi, çok tipik bir vakaydı.
Sık rastlanan, sıradan bir kurban.
Çok erken evlenip, küçük bir kızken 'anne' olan, yetişkinliğe adım attığı yıllarda, buluş çağında bir çocukla ortada yapayalnız, daha önemlisi, sevgisiz kaldığını görüp, hastalananlardandı.”³⁸

Doktora göre bu durum, sevgilisinde “tıp dilinde: 'kandırılmış ve/ya kaçmış birey' bulgusu anlamına gelen '2K-Bi Sendromu’” na yol açmıştır. Bu sendrom sebebiyle Esin, “bir kadınla bir erkeğin aşklarına dair tüm fantezi ve düşlerini yitirmiş, aşka dair bütün umutları yokolmuş, düşgücü tamamen zehirlenmiş, hayal kurma ve rüya görme merkezlerine artık oksijen gitmeyecek haldedir.”³⁹

Kendisi, kendini bırakıp giden Nihat Bey’den sonra önüne gelen Sabit Enişteyle evlenen, mutsuz bir hayat yaşayan *Eski Bir Türküye Ağıt* hikâyesinin kahramanı Şadiye Hala, kızını genç yaşta zorla evlendirir:

“Kızını gencecik yaşında kocaya verdin. Sevecek yaşa gelmeden, çocukluktan çıkmadan. Yeterince çeyiz düzmedin, ev yaptırıyordun. Boynu bükük kaldı karısının karşısında. Üç çocuk annesiydi, bir gün beni kıyıya çekti: “Lojmanda soyunup, bir donla şoseyi geçip denize gittiğimizi ağzından kaçırma gözünü seveyim. Adamı dizginleyemem sonra. Bilsen nasıl kışkanç, nasıl öfkeli...” dedi. O günlerde sekizinde dokuzunda bir çocuktuktu. Bu bile namusuna mı dokunur bir kocanın? Sizin Sabit enişteyle yaşadığımız sır kadar sır olmadı kızının yaşamında. Kocasına duyduğu korkuya ve üç çocuğa sıkı sıkı sarılmıştı. Başka ufku olmadı hiç...”⁴⁰

---

³⁷ A.e., s.47.

³⁸ Buket Uzuner, “Zehir Dansı”, *Şairler Şehri*, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.115.

³⁹ A.e.

⁴⁰ Ayla Kutlu, “Eski Bir Türküye Ağıt”, *Sen de Gitme Triyandafalis*, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.107..

Kendi hayatını yaşayamamış ve küçük yaşta zorla evlendirilmiş kadın kahramanlardan birisi de *Gölnur: O Kadın Benim* hikâyesinin kahramanı Gölnur'dur.⁴¹

Gölnur on beşindeyken Coşkun'a sevdalanır. Coşkun da Gölnur'u sever. Ailelerinden gizli gizli görüşürler. Ancak sonra, Coşkun'un ailesi Gölnur'u istemez. Onlar Sivaslıdır, coşkun bir köy çocuğudur. Gölnur ise, "gecekondu İstanbul kızı"dır. Ancak Coşkun ailesinin bu tavrını açık açık söylemez Gölnur'a. "İşim yok, param yok, seni geçindiremem" der. Ancak Gölnur her şeyin farkındadır. "İşçi ol. Git fabrikada işçi ol. İstanbul'da iş yok mu? İşçilik ayıp mı? İşçiler adam sayılmıyor mu? Bana maval okuma anladın mı?" diye karşı çıkar. "O ailene de benden -yani gecekondu İstanbul kızından- selâm söyle. Senin işçi olmanı istemeyen o anana. Beni sana layık bulmayan... Ona benden selâm söyle. Ben seni istiyorum Coşkun. Anana böyle söyle: seni istiyorum ben."⁴²

Gölnur, Coşkun'un annesine sinirlidir: "Anası bey yapacakmış oğlunu. Köylük yerinde bilmem ne kadarlık toprağı varmış da, gecekondu kız almazlarmış. Hıh! Sanki İstanbul'da oturdukları yer gecekondu değil. Biz işçiysek ne olmuş?"⁴³

Gölnur bunları gerçekten Coşkun'a söylemiş midir, bilemiyoruz. Çünkü yıllar sonra aklî dengesi yerinde olmayan bir Gölnur'un yıllar öncesindeki bu mevzuuyla ilgili kendi içindeki hesaplaşmasından ve kendi kendine konuşmalarından öğreniriz öyküyü.

Sonra aile, çok para veren yaşlı ileri bir adamla evlendirir Gölnur'u. Gölnur'un iki de çocuğı olur ama aklî dengesini yitirir. Yaşadığı hayata

---

⁴¹ Tansu Bele, "Gölnur: O Kadın Benim", **Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım**, İstanbul, Edebiyat Gazetesi Yayınları, 1990, s.42.

⁴² **A.e.**

⁴³ **A.e.**, s.44-45.

dayanamayan psikolojisi isyan etmiş ve artık bedeni, hisleri, duyguları kendinden bağımsız şekilde, o farkında olmadan isyan eder hale gelmiştir.

Küskünlüğün Mor Sürgünü hikâyesinde annesini anlayan ama öldükten sonra anlayan ve bu geç kalmışlığın ezikliği ile onun bütün yaşadıklarını tek tek gözden geçirirken haklılıklarına, katlandıklarına şaşırıp kalan kahraman, annesinin on dört yaşında gelin gidişini bir zamanlar alay konusu yapmış olmanın pişmanlığıyla, “Ellisini aşkın bir kadının bıkmadan anlattığı, bize uzun süre gülünç gelen on dört yaş kadınlığın, bir zamanlar yüreğinde ne fırtınalar kopardı kimbilir?!! Önceleri anlayamadık bu sarsıntıyı.” diye başlar anlatmaya:

“O çıplak, acımasız coğrafyada -senin çok uzaklarda kalmış ama hiç unutulmamış çocukluk ülkende- böyle kırılğan duygulara izin yoktu. On üç yaşının ilk dünürleri "Aman bacım pek de telliymiş, pek de hoppa" diye bir daha gelmemişler. Umurunda bile olmamış. Süzüm süzüm görücüye çıkıp kahve ikram edecek yerde, bahçe çitine oturup düşsel atını koşturmuşsun. Kırk örük saçının bir beliğiyle düş atını kamçılamişsin.

Belki de anlatırken gülümsediğin tek anıydı bu. Şimdi en çok bu anıyı dinlemek isliyoruz senden; biraz gülümseyesin diye. Susuyorsun, 9ülümsemiyorsun artık. On üçünde seni istemediler, on dördünde²⁵

zorla götürüldün. "Bir yıl sonra başka bir kafese tıkdıldıktan sonra ne fayda?!" diyorsun. En sonunda; ayrılığın, uzaklığın, sızının şifresi olan o iki sözcükle kapatıyorsun umarsızlığının öyküsünü "Çi fayde?!" Oyalı yazmanın ucuyla, görgelliğini çoktan yitirmiş gözlerini kuruluyorsun usulca. "⁴⁴

1.3. Evliliğin Kurdu: Zaman

Hikâyelerde zaman, evlilik kurumuyla yan yana geldiğinde genellikle, evliliği yıpratın, heyecanını öldüren ve eşleri değıştiren, evlilik için olumsuzlanan bir kavram olarak karşımızdadır. Burada, zamanın evliliğin yıpranmasında aktör mü olduğu, yoksa insanların birbirlerini ve kendilerini yıpratırken zamanı mı sorumlu tuttıkları ayrıca ele alınmalıdır.

Sibel ve Erik Ağacı hikâyesindeki kahraman Sibel, televizyonun sesinden kendisini işine veremez. Eşi Metin'den televizyonun sesini kısmasını rica eder ama Metin onu duymaz. Sibel sinirlenmemek için kendini

⁴⁴ Lütfiye Aydın, “Küskünlüğün Mor Sürgünü”, **Senginsemai**, Ankara, Bencekitap, 2011, s.25-26.

zor tutar ama daha yüksek bir sesle, “Metin, bir dakika beni dinler misin?” diye sorar. Bu sorunun cevabı karşısında “Metin, kızgınlık ve sabırsızlık dolu bakışlarını karısına çevirir” ve “daha sonra canım, şimdi sırası değil, görüyorsun ki maç dinliyorum” cevabını verir.⁴⁵

Bu sözler, “Sibel'in yüzüne fırlatılan kızgın bir lav gibi”dir. Yatak odasına koşar, kendini yatağın üzerine atıp ağlamaya başlar. Gözyaşları saçlarını, yanaklarını ve yastığı ıslatır. Aklına yine kocasının şu sözler gelir: “Kadınlar kendilerini geliştirmeye uğraşmıyorlar, ülke sorunlarıyla erkeklerden daha az ilgileniyorlar. Hatta benim karım bile böyle oldu. Oysa ben, onun kendisini geliştirmesini isterim.”⁴⁶

Sibel, kocasının bu cümleyi sarf ederken bakışlarını oradaki o yeşil gözlü, sarı saçlı kıza diktiğini, ilk tanıştıklarında kendisine nasıl bakıyorsa, o kıza, Aysel'e de öyle baktığını görür. Aysel, iki arkadaşı Mahmut ve Selim yemeğe gelmişlerdir ve Sibel elinden geldiğince bir şeyler hazırlamıştır. O mutfakta son hazırlıkları tamamlarken, içerde öbürleri kadın konusunda tartışmaya başlamışlardır. Aysel kadınların toplumsal statülerini kendilerinin bilerek kabullendiklerini söyler. Metin de onu destekler. Bunu duyan Sibel'in yüreğine o an bir bıçak sokulur. Başkalarının önünde kavga çıkarmamak için susar. Ancak çok bozulmuştur.⁴⁷

Sibel, bunları düşünürken gözyaşları diner. Maç sürmekte, tuttuğu takımın üç gol atmasıyla Metin'in çılgınlıkları etrafı çınlatmaktadır. “Gooool, goooooool” sesleri dördüncü golün habercisidir. Sibel ise dinen gözyaşlarıyla evliliğini gözden geçirmektedir:

Büyük bir üzüntüyle kurduğu yuvanın sisler içinde kayboluşunu seyreden kuşlara benzetti kendini. O büyük aşkın getirdiği neydi? Sorumluluk, zorunluluk ve sıkıntı. Bir de gün geçtikçe kendisinden uzaklaşan kocası... İlişkileri alışkanlık

---

⁴⁵ Cemile Çakır, “Sibel ve Erik Ağacı”, **Gelincikle Uyanmak**, İstanbul, Ekin Yayınları, 1990, s.107.

⁴⁶ A.e.

⁴⁷ A.e.

sınırına dayanmıştı. Bunların olabilmesi için fazla zamana da gerek yokmuş demek... Yalnızca beş yıl yetmişti işte. "48

Metin'i sevdiğini anladığında her zaman otobüse bindiği durakta bir çiçeklenen erik ağacı fark etmişti. Her sabah o ağaca bakıp, "işte benim çiçeklenen sevgim", diyerek güne başlayan, bir ilkyaz, bir yaz, bir güz mevsimi hep o ağaca bakarak içinde çiçeklenen sevgisini düşünen Sibel, evlendikten sonra o ağacı unuttur. Aklına geldiği bir gün baktığında ise, ağacın olduğu yere bina yapıldığını fark eder.⁴⁹

Maç bittikten sonra Sibel'deki durgunluğu fark ederek yanına gelen Metin'in kendince özür çabaları ise, Sibel'i pek etkilemez. Metin'e sarf ettiği cümlelerde, tıpkı aklına gelen erik ağacının yerinde bir betonun yükselmesi gibi, ruhlarındaki sevgi de zamana yenilmiş, adeta donmuştur:

"Bir öykü anlatayım sana. Bir varmış, bir yokmuş... Bir Metin'le bir Sibel varmış... Birbirlerini sevmişler. Gökten üç elma düşmüş birini onlar almış, mutlu olmuşlar. Mutlu olduklarını sanmışlar. Oysa mutluluk uçup giden bir kuşmuş, uçup gitmiş, kadına sorumluluklar, ev işleri, adama da üstün-lükler kalmış... Kadın bulaşık, çamaşır, temizlik ve mutfak ülkesinin prensesi, adamsa buyruk ülkesinin prensi olmuş...⁵⁰

"O sıralar henüz çok içmeyen" erkek, maalesef Güzide'yle evlendikten sonra değişir. "Okulunu yarım bırakarak" evlilik hayatına atılan Güzide'nin ilk çocukları Güzin doğduğunda, hala mutlu, kocasının içi ve sigarasından şikâyetsiz, hala onun okuduğu şiirlerle büyüyen çok güzel bir kadın" dır."⁵¹

Karısının karşı çıkışlarına rağmen üniversitede öğretim üyesi olmaktan sıkılarak istifa eden erkek, alkolün dozunu kaçırmaya başlar. O günlerde Güzide ikinci kez gebe kalır. Kızları Güzin üç yaşındadır ve Güzide ikinci bir çocuk fikrine hiç yanaşmamaktadır. Ancak, erkek onu yine ikna eder:

---

⁴⁸ A.e., s.107-108.

⁴⁹ A.e.

⁵⁰ A.e., s.108.

⁵¹ Buket Uzuner, "Küçük Hasır Sepet", *Şairler Şehri*, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.15-16.

“İkinci çocuğundan asla vazgeçemezdi. Bütün gücünü topladı. Güzide ve Güzin’i karşısına alıp, birici cemrenin düştüğü serin bir günde, içkiyi azaltacağına, o sıralar popüler olan, haftalık bir popüler dergiden aldığı iş teklifini kabul edeceğine söz verdi. Adları ‘seçilmiş’ anlamına gelen, karısı ve kızını çok sevdiğini gözyaşlarıyla kabaran bir coşkuyla dile getirdi. Deliler gibi sevdiği karısından yeniden bir çocuğu olması düşüncesiyle öylesine başı dönmüştü ki, bir mucize olduğuna Güzide’yi inandırdı.”⁵²

Erkek sözünü tutar. İkinci kızları Güz doğduğunda içkiyi azaltır, iyi ün yapmış haftalık bir politik dergide çalışmaya başlar. İçinde bol umut parlayan şiirler okuyup durur ancak yine de evdeki hava fazla değişmez. “İki küçük çocuğun bakımı, ev işleri, kısıtlı bütçeyle daralan dünya, o sıralar henüz yirmi yedi yaşındaki Güzide’yi fena halde bunaltır.”⁵³

“Belki de aile yaşamının doğasındaki tek düze ritim, en öldürücü darbeyi yirmili yaşlarda pençesine düşenlere vuruyordu...”⁵⁴ cümlesi, yine evliliğin ve aile hayatının pençesine aldıklarını nefessiz bırakan bir canavar olduğunu işaretler.

Erkek de bunalmıştır. “Aile babası”, “düzenli ve prensipli küçük burjuva” rollerinin “daracık kalıpları arasında çatır çatır çatırdamakta” ancak Güzide’den ve kızlarından ayrılmak fikrine bile dayanamadığından, aklına düştüğünde içi daralıyordu. İki arada bir derede sıkıştıkça sıkışıyor, aşkın sürekliliğinde oluşan cehennemde yanıp tutuşuyordu.”⁵⁵

Güzide, sözünde duramayan ve içkiyi, serkeş hayatı bir türlü bırakamayan erkekten ayrılıp, çocuklarıyla Paris’e gider. Eski arkadaşları ve ailesinin yardımıyla toparlanır, kendine yeni bir yaşam kurar. Çalışmaya başlar. Erkek pes etmez. Hep şiirlerle çağırır Güzide’yi. Ancak Güzide gelmez.⁵⁶

“Düzenli ve prensipli küçük burjuva” yaşamından sıyrılan Güzide, erkeklerle daha sonra karşılaştıklarında yıllara meydan okuyarak taze ve güzel kalmayı

---

⁵² A.e., s.18.

⁵³ A.e., s.20.

⁵⁴ A.e..

⁵⁵ A.e., s.21.

⁵⁶ A.e., s.21-22.

başarmış bu kadın, ortağı olduğu “avangard” giysi butiğini başarıyla işletecek, hatta kendine Fransız bir sevgili bile edinecektir.⁵⁷

Komada yatan adamın ağzından dinlediğimiz hikâyede, adam dışarıyı seyreder yattığı hasta yatağından. Kendini okuyucuya tanıtırken, öncelikli olarak yaşamını tarif eder: “Temiz çamaşır, akşam yemeği, 'örnek ebeveyn' kokuları, akrabaların düzenli hatır soran telefon sesleri, eşin dostun kahkahaları ve ailecek yapılması zorunlu sanılan gezilerle paketlenmiş tehlikesiz bir yaşantıydı benimkisi. Şimdi böyle uzanmış yatarken, bütün bunları aşırı protein yüklü ve gereğinden fazla uzamış nefis bir ziyafetin üstüne oburluk ederek yenmiş bir porsiyon hamur tatlısı gibi görüyorum.”⁵⁸

Adama devam eder: “Kötü mü? Yooo, neden kötü olsun? Bu, yalnızca bir hayat anlayışı meselesi, o kadar.”⁵⁹ Evlilik, kahramanımıza göre, bir hayat anlaşması meselesidir.

Karsı için söyledikleri de dikkat çekidir:

“Şu yanımdaki sandalyede oturan kumral genç kadın karımdır. İki gözü iki çeşme ağlıyor. Karımın göğüsleri hâlâ diridir ve hâlâ evlilik kurumuna inanmaktadır. On yedi yıldır evliyiz, hemen hemen iki yıldır hiç sevişmiyoruz, yarım yamalak boşalıyoruz ara sıra o kadar.

Birbirimize âşıktık oysa... Şimdi yanbaşımdayken içtenliğinden kuşkulandığım bir kederle ağlıyor karım. Eğer ölürsem - pekâlâ ölebilirim de - karım, çocukların ve kendisinin yaşamını çok zorlanmadan düzene sokabilir. Ekonomik zorlukları olacağını sanmıyorum. Aradan bir zaman geçecektir ve yeniden evlenecektir. Soğuktur, tutucudur ama alımlı bir kadındır karım. Belki sevgilileri bile olmuştur, belki vardır da... Evlenirse, mezarımda oturup onu bu yüzden suçlayamam ya... Acaba diyorum, acaba on yedi yıllık beraberlik, birlikte büyüme sürecini de içerdiği için mi tavsadı böyle? Acaba karımın kardeşim oluşunda suçum var mı? Acaba beni sevişindeki mülkiyet duygusunun bilincinde miydi? Bilmiyorum, çünkü yedi saat öncesine kadar bunları böyle apaçık sormamıştım kendime. Daha doğrusu, sormayı hep ertelediğim bir zincirin halkalarıydı bunlar.”⁶⁰

Adama göre, evlilik anlaşmalı bir kurumdur ve bu kahraman da, “neden evliliğim tavsadı” sorusunun cevabını aramaktadır içten içe. Onun kendi hayatında

---

⁵⁷ A.e.

⁵⁸ Buket Uzuner, “Shangri-LA”, **Ayın En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.40.

⁵⁹ A.e.

⁶⁰ A.e., s.40-41.

bulduğu bitiş ihtimali,” karısı ile birlikte büyümeleri”dir. Bir de “mülkiyet duygusu”na takılır ki, ona göre karısının kendini sevişindeki temel neden budur. Kahraman, on yedi yıllık evlilik süresi içinde korunaklı hayatını devam ettiren karısının, bir taraftan sevgilileri olabileceği ihtimalini de göz ardı etmemektedir. Önemli olan dışarıya karşı bu kurumu korumaktır.

Kahraman, aynı zamanda babasını da hatırlar. “Fizik mühendisi olarak, filozof olarak, koca ve baba olarak ya yanlış anlaşılması ya da hiç anlaşılmadan sürekli dışlanması, onun yıkılmasına değil, aksine bilenmesine neden oldu. Annemin suçu değildi, o, güzel evler, arabalar, tehlikesiz bir yaşam, şık giysiler, etkileyici bir sosyal konum bekliyordu hayattan. Tıpkı benim karım gibi!”⁶¹

Evlilik kurumu ile ilgili beklentiler konusunda burada başka ipuçları da edinebiliyoruz: “güzel evler, arabalar, tehlikesiz bir yaşam, şık giysiler, etkileyici bir sosyal konum.”

Bu beklentiler, bekleyeni annesi bile olsa, kahraman tarafından çok da anlamlı bulunmaz: “Yirmi yıl önce, babam annemden boşandı. Annem hep terk edildiğini, değerinin bilinmediğini sandı ve buna yandı. Bense, mutlu olmayı bilmenin bir yetenek işi olup olmadığını sorarım kendime.”⁶²

Komadaki kahraman, ölmesi halinde, karısının yeniden evleneceğinden emindir. Ancak evlilik kurumuna inanan bu eşin yeni olası yeni evliliği ile ilgili tahminleri de vardır: “Herhalde bu kez hep istediği gibi ciddi bir işadammın, düzensiz bir adamın karısı olacaktır. Onu yüksek düzey bir banka yöneticisinin - bu düzeyden aşağısını beğenmez - yanında, gösterişli toplantılarda açılışlarda ve kokteyllerde gururla gülümserken görür gibi oluyorum. Zaman zaman adım geçerse, belki gözleri dolacak, "İyi adamdı rahmetli kocam, ama bir türlü büyümeyi, gerçekçi olmayı beceremedi. Çocuk gibi bir insandı..." diye kovacaktır hayalimi aklımdan.”⁶³

---

⁶¹ A.e., s.43.

⁶² A.e.

⁶³ A.e., s.44.

Komadaki kahraman bu düşünceler içindeyken, içeriye sadece onun gördüğü hayalî bir kadın girer. “Shangri-LA'lı Yaprak Hanım” adındaki bu kadın, komadaki kahramanın adına, onun karısıyla konuşmakta, yılların hesabını ve dökümünü yapmaktadır. “Sesinde direngen bir hoşgörü, incecik bir başkaldırı” ile sorar:

"Pekii, evliliğinizin ilk günlerine dönelim şimdi de, hımmm? Hani bir sabah heyecanla karınızı kucaklayıp, kimselere benzemez bir çift olmak istediğinizi, onunla dünyayı dolaşıp, değişik kültürleri tanımayı düşlediğiniz ana... Nasıl da hayal kırıklığına uğramıştı karınız (siz de hatırladınız mı hanımefendi?): "Yerleşik bir düzenimiz, güzel bir evimiz olamayacak mı yani?" diye haykırmıştı. İşte o sırada içiniz cız ederek beni düşünmüştünüz, anımsadınız mı?"

Hiç unutmuyum o günü? Hatırlıyorum tabii.

"Bakar mısınız Yaprak Hanım, kimsiniz siz Allahaşkına? Nereden geldiniz, ne istiyorsunuz kocamdan? Derhal gidin buradan (sesi tizleşiyordu karımın) yoksa attırırım sizi hastaneden, davacı olurum, başınıza iş açarım... İnanın yaparım bunu!"⁶⁴

Kendini, “mutlu bir aile babası”, “işî fena gitmeyen bir sanatsatar”, “yardımsever, sevecen, biraz çocuksu” olarak tanımlayan komadaki kahraman, aslında ölümüyle hayatında sarsıntılar yaratacağı, iz bırakacağı, deli divane edeceği kimsenin olmadığını, kendine ait heyecanlarını, gözlerindeki pırıltıları algılayabilecek, en önemlisi bunları anlayacağını sandığı hiç kimseye dokunmadığını söyler ve bu kalabalık gözyaşları arasında kimsesinin olmadığını yazar.⁶⁵

Bu esnada, kahraman, komadan çıkmaktadır. “Aradan yüz yıl geçmiş gibi gelen” bu zaman diliminden sonra, gözlerini açmaya başlar, ellerini ve ayaklarını kımıldatabildiğini fark eder. Sevinçle gülmüser. "Kendine geldi, yine de fazla yormayın." Cümlesini duyar ve başını karısına çevirir:

“Baktım, karım gülümseyerek eğildi. Gülümsemesini yokladım; gergindi.

"Atlattın canım, bitti artık," dedi.

Ne bitmişti? Shangri-LA'lı Yaprak neredeydi?

"Bir şeyler söylesene canım?"

Doktorlar, bir hemşire ve karım başıma dikilmiş bekliyorlardı. Ağzımı açtım, teşekkür edecektim ama, "Shangri- LA!" dedim. Doktorlar ve hemşire sevinçle güldüler. Karımın kaşları çatıldı.

"Yaprak nerede?" diye sordum.

Beyaz önlüklüler zafer çılgınlıkları attılar, doktorlardan biri hemşirenin omzuna yumuşak bir keyif tokadı attı, iki doktor gürlütlü kahkahalarla el sıkıştılar, ben bile heye-

⁶⁴ A.e., s.48.

⁶⁵ A.e., s.44-45.

canlandım... Onların sevincine katılamayan tek kişi vardı: Ağır ağır kalktı, sigarasını ve çakmağını çantasına koydu, ceketini aldı, eteğini düzeltti. Başını yere eğik kaldı bir süre. Artık tamamen çıkıp giderken kapıda durup bana baktı: Gözlerinde kırgın bir uzaklık vardı. Sonra gitti. Tümünden gitti.

Karımı yıllar var hiç böyle güzel görmemiştim.”⁶⁶

Kahraman, aslında hayata döndüğü zaman bile, karısının gözlerinde istediği içten gülümsemeyi bulamaz. Hep bir “gerginlik” vardır. Bu gerginlik, kocasının yaşadığı olağanüstü durumdan bile kaynaklansa, koca bunu böyle anlamaya ayarlamıştır bir kere. Bu da, arada yıkılan köprülerin en açık göstergesidir. Nitekim, komadayken gördüğü hayalin adı birden ağızından çıktığında, bu da karısının eşyalarını toplayıp sessizce gitmesi için yeterli olur. Hayali kahraman Shangri-LA'lı Yaprak'ın adı bile, pamuk ipliğinin kopması için yeterli olur.

Uyumak üzere yatağa giren çiftten, genç adam karısına iyi geceler diler, sırtını döner ve hemen uyur. Kıvrıkcık saçlı kadın ise, yatakta huzursuz bir o yana bir bu yana dönüp durur. Kocasının düzenli soluğunun alışkın olduğu ritmini dinler. İyice kulak kesilir. Kendi soluğunu tutup, bir daha dinler. Odada bir nefes sesi daha vardır. Duymamak üzere yeniden dinler, ama yine duyar."Deliriyor muyum yoksa?" diye endişelenir ve son günlerini düşünmeye başlar:

“Güzel bir tatildi oysa. Son yıllarda genç adamın yanında kendini yalnız hissetmesi dışında başka bir aksaklığı olmayan altı yıllık bir ikili hayatın kaybolan ayrıntıları ve heyecanlarıyla yaşanan, kendi içinde uyumlu, sakin bir İtalya gezisi. Hemen her turistin gezdiği müzeler, meydanlar, lokantalar, dükkânlar... Akdeniz kültürü diye pay çıkartılan, ama içinde yüz yıllık bir hasretle sarhoş olunan rengârenk, dağınık bir özgürlük cümbüşü...”⁶⁷

“Son yıllarda genç adamın yanında kendini yalnız hissetmesi dışında başka bir aksaklığı olmayan altı yıllık bir ikili hayat” tanımını bu çiftin evliliğinin zamanla içine düştüğü durum konusunda tek bir cümle ile geniş bir bilgi vermektedir.

Başka bir hikâyenin yine erkek kahramanı, bir bankada üst düzeyde memur olan, bir yabancı dil bilen kendi başına karar vereceği yerde, kocasının kararını bekleyerek, onun tam tersini yapma eğilimi gösteren karısı Figen'i anlatırken şöyle der:

---

⁶⁶ A.e., s.51.

⁶⁷ Buket Uzuner, “Önceki ve Sonraki Kadın”, **Aynı En Çıplak Gün**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008,s.70.

“Karım Figen, evlendiğimizden beri - kötülüğünden değil inadından - ille benim sevdiğimim, istediklerimin aksine bir tavır takınır. Evlenmeden önce bir süre arkadaşlık etmiştik ama aradan on yıl geçtiği için, o zaman da böyle miydi pek anımsamıyorum. Aslında aldırıldığım da yok, didişe didişe yaşayıp gidiyoruz işte. İyi kadındır benim karım; dürüst sevecen, anaç, üstelik akıllı. Eh, daha fazlası da benimle evlenmezdi zaten...”⁶⁸

Sahil boyunca yürüyüşe çıkmış genç erkekle genç kadın sisli bir günde ufuk çizgisini aramanın anlamsızlığını nihayet anlayıp, geri dönerler. Hava iyice serinlemiştir. Genç erkek bir sigara daha yakar, dumanını iştahla içine çekip, yutar. İkisi de artık konuşmak gereğini duyarlar. Kumral uzun saçlı genç kadın konuşmaya başlar önce. Başını kaldırıp simsiyah, kocaman gözleriyle kocasına bakar, "Biz," der, öksürüp, boğazını temizler. Ve devam eder:

"Biz bütün yanlışlardan tek başımıza sorumlu değiliz! Taa başında büyük bir yanlışın içinde eğitildik... Kim olduğumuzu aramak yerine, nasıl olmamız gerektiği öğretildi bize... Her yerde böyleydi bu... Okulda, evde, mahallede, oyunda, masalarda, tekerlemelerde ve sinemalarda..." Sesi titredi, sustu. Kendi sesini yabancılamıştı. Söyledikleri de şaşırttı kendini... Bunları böyle net hiç düşünmemiş, söylemeyi de planlamamıştı... Sanki ansızın önüne konmuş bir kitabı okuyuvermişti. Delikanlı onun kaldığı yerden devam etmeye başlamıştı çoktan, "Tamamen doğru. Ben kendimi tanımadan, bilmeden sana hem arkadaş, hem sevgili, hem koca olmaya kalktım. Yani senin her şeyin olmam gerektiğini sandım... Senden de aynı şeyleri bekledim... İki insan birbirine ömür boyu her konuda yeter mi? Ucuz aşk romanlarını, kötü Hollywood filmlerindeki sahte kahramanları oynamayı denedik! Üstelik onlara güler, onları yıkmayı amaçlarken..."⁶⁹

Siyah kocaman gözlü genç kadın mırıldanır, "Bir de yerli filmler..." Adam yeni bir sigara yakar. Birbirlerine daha yakın yürümeye başlarlar:

"Olmamız gerekenle, kendi oluşumuz arasındaki farklılıkların yarattığı berbat düş kırıklıklarının altında ezilmek bir vana." dedi genç adam. sigarasını kaçırın varmışçasma üst üste içti. "Sevdiğin birini mutlu edememenin sorumluluğunu, suçluluğunu yaşamak..." İkisi de başlarını 'doğru' anlamına salladılar.

"Bunlara bağlı cinsel isteksizlikler, yitirilen güzelim cinsellik..." İşte hepsi buydu toplandı dört yıllık beraberliğin, iki yıllık evliliğin! Uzun zamandır ilk kez hoşnut bakıştılar, sevgiyle gülümsediler.

Birbirlerine dokunsalar, bir daha hiç ayrılamayacak kadar sevdiler birbirlerini, ama dokunmayacak kadar da büyümüşlerdi artık. Bir eli yine çenesinde, siyah gözleri iri iri düşünen kadın, bir sigara istedi kocasından. Adanı sigarayı yakıp, öyle verdi kadına. Daha hızlı, daha birbirlerine sokulmuş yürüdüler. Birbirini çok iyi tanıyan, çok sevmiş bedenlerin uyumlu müziğini dinleyerek, birbirlerini bunca çok severken ayrılmak zorunluluğu ve

⁶⁸ Buket Uzuner, "Kuşku", **Ayın En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.114-115.

⁶⁹ Buket Uzuner, "Yerli Filmlerle Büyümüş Kız Çocuklarından Birisi", **Ayın En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.137-138.

gerçeğiyle içleri ezilerek personel tatil kampına geri döndüler. Artık siyah iri gözlerinde soru işareti yerine, kocasının hiçbir zaman haberi olmayacak iki dolu gözyaşıyla dimdik yürüyen kadınla, kederli erkeği uzaktan görenler. "Ne ideal bir çift!" diye düşündüler."⁷⁰

Bir alışkanlık, sıradanlık, sıkılmışlık dolu evlilik öyküsü de *Otuz Yaş* hikâyesinin kahramanları arasında yaşanır:

"Altı yıl önce evlendiğim karım orta boylu, orta sınıftan ve ortalama güzellikte bir kadındır. İkimiz de aynı bankada çalışıyoruz, aynı ortalamayla aynı fakülteden mezun olduk.

Bir oğlumuz var. Ne çok zeki, ne de aptal. Ne çok güzel, ne de çirkin. Kendi halinde, sağlıklı bir çocuk.

İnanmayacaksınız ama evimiz kentin ortasında, beş katlı bir apartmanın orta katında.

Her şeyi böyle ortalama olan bir adamın yaşamı size ilginç gelmeyebilir. Haklısınız. Benim sık sık canım sıkılıyor.

Sabahları uyanıp, kahvaltı ediyoruz. Oğlanı anaokuluna bırakıp, bankaya gidiyoruz.

Öğle yemeğini yemekhanede beraber yiyor, akşam iş çıkışı oğlanı alıp eve dönüyor, bu kez de akşam yemeği yiyoruz. Karım bulaşıkları yıkarken ben yüksek sesle gazete okuyorum. Gazetede ki haberler bizi ne üzüyor, ne de sevindiriyor. Sanki duymayı beklediğimiz haberler tümü de... Televizyon seyredip, çay içiyoruz. Oğlumuzla ilgileniyor, onunla oynuyor, birbirimize bakıp, "Büyüyor," diyoruz. Yatıyoruz. Zaman zaman sevişiyoruz. Sevişmeden edemeyişimiz, akşamları aynı saatte aynı masada yediğimiz akşam yemeklerinin verdiği tok edici doygunluktan farklı bir duygu değil. Her sevişme, bizi sevişmeden yaşayamayacağımıza ama hiçbirinin de bir öncekinden farklı bir duygu yaratmayacağına sınıksız inandırıp, sınıksız bağlıyor."⁷¹

Duruşma hikâyesinin kahramanı Hâkime Hanım'ın evliliği de zaman içinde bir açmaza doğru gider. Önündeki tozlu dosya yığınının ürpererek bakan hâkim hanımın duruşmaları başlamak üzeredir. Kalem'den Ayten kapıyı tıklatıp başını içeri uzatır. "Bugün yine o kızın duruşması var hakim hanım." der. "Kalem'de bayılan kız"ın, velayet davası vardır o gün. Zaten başı çatlayacak şekilde ağrıyan hâkime hanım, "Cüppemi getiriver Ayten," diye seslenip de, Ayten'in kapıda bir süre daha oyalandığını görünce sinirlenir: "Ne bakıyorsun öyle aval aval?" Ayten'in, kendine baktığından emindir:

"Bana bakıyor, diye düşündü Saliha. Yüzümün niye bu kadar çökük, cildimin niye böyle pörsük olduğunu merak ediyordur. Günlerdir uykusuz olduğumu bilmiyor. Böbrek sancımı, ayyaş kocamı, kanserli annemi de bilmiyor. Ben onun gözünde hırçın, yorgun, geçkin bir hâkim karıyım. Koca bulamadı, evde kaldı diye üzülüyor. Ne kadar şanslı olduğunun farkında değil, aptal. Ben belamı yirmilerimde, daha fakültedeyken bulmuştum. Beni ilk öptüğü gün, içim boşalıp akmıştı, aklım başımdan uçmuş, çok uzaklara gitmişti. Uzaklara giden aklım, bir uçağın kanatlarına takılıp geri dönmüyordu. Saliha bir havacı ile

⁷⁰ A.e., s.138.

⁷¹ Buket Uzuner, "Otuz Yaş", **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.158-159.

sevişiyor dedikodularını annem de duymuştu. İmtihanlarımı niye veremediğimi ve eve geç dönüşlerimin nedenlerini biliyordu artık.

"Havacıdan koca olmaz," demişti, "koca dediğin her akşam evine dönen ve ayakları yerde olan adamdır. Havalarda gezenler havai olur." İçimi bayıltırdı annem."⁷²

Hâkime Hanımın annesi haklı çıkar, ilk zamanlarda havacı sevgiliyle aklı havalara giden hâkime hanımın evliliğindeki bu heyecanları da zamana yenik düşer ve sonunda kocası tarafından terk edilir.⁷³

Kimi hikâyelerde, çoluk çocuğa karışmak, bir yandan kadının eşine olan ilgisinin bölünmesi, strese girmesi, yeni sorumluluklarının altından kalkmaya çalışırken, eski hal ve hareketlerinden farklı şekilde hareket etmesine yol açar ve bu ise kocanın zamanla karısından sıkılma sebeplerinden biridir. Tıpkı Sinekli Bakkal Romani'ndan hareketle yeni bir hikâyede yer alan Rabia'nın durumu gibi:

"Rabia'nın sesi. Yine o tok, içe işleyen tınısıyla kalabalığın uğultusunu bastırıyor. Ama bu ses şimdi, kendini hep o sesin ardında gizlemiş küçük Rabia'nın değil, dünyayı duygusuyla olduğu kadar aşkıyla da kuşatan genç bir kadının sesi. ... Ninni söyleyen genç anne sesi. Gitgide kocayı yoran ses. ..."⁷⁴

Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım hikâyesindeki kadın kahramanın kocası Suat da, tıpkı Rabia'nın kocası gibi çocukların sıkıntılarıyla kenetlenmek yerine dağılmayı seçen bir evlilikte eşinden uzaklaşmaya başlar: "Başlangıçta üç gündен fazla ayrı kalamıyorduk Suat'la. Ama sonraları... Sonraları aynı yatakta birbirimize değmeden, hiç değmeden yatıp uyumasını da öğrendik. Çocuklarımız büyüyordu."⁷⁵

Sarsıntı hikâyesindeki kız, annesinden dinler evlilikle ilgili gerçekleri. Sahafları geçip, Kapalıçarşı'ya doğru ilerlerken, aklında annesinin anlattıkları vardır. Düşüncelidir. Etrafa dikkat kesilerek yürür. Düzeltelen vitrinlere, dükkanların önündeki cansız mankenlere bakar. Sonra bir gelinlikçi dükkânı görür. "Gelinlikler,

⁷² Ayşe Kulin, "Duruşma", **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.37-38.

⁷³ **A.e.**

⁷⁴ Adalet Açoğlu, "Rabianın Dönüşü", **Hayatı Savunma Biçimleri**, 6.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.16.

⁷⁵ Tansu Bele, "Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım", **Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım** İstanbul, Edebiyat Gazetesi Yayınları, 1990, s.60

kar çiçeklerinin soğuk beyazlığında”dır. Annesine ara sıra sorduğu soru düşer aklına: «Anne, sevda nedir? Aşk nedir?» Annesi, unuttuğu birşeyleri hatırlamaya çalışır bu soruların cevabı verirken. Annesinden eskileri dinlemekten zevk alır. Vapurların bir zamanlar şarkı söylenen alt kamaraları, güle eğlene gidilen adalar, baharda başlayan, sonbaharda yaprak dökümüne giren sevda illeti... «Siz yaşayamadınız!» der annesi. «Bizim hayatımız, freni patlamış bir kamyonun kaçışı. O zamandan bu yana o çiçekler hâlâ açıp duruyorlar, değil mi anne? Söyle. Biz görmedik, biz koklamadık. Mehtaba bakıp kimseleri anmadık anne. Ancak, hilâli gördüğümüzde dilek tuttuk. Ninem öğretmişti. Hilâli öptük, kaş göz arasında. Gizlice. Dakikalar sayılı. İşte böyle.»⁷⁶

:senAnnenin evlilikle ilgili söyledikleri çok da özendirici değildir esa «Evlendikten sonra aşk denilen şey, günlük hayatın içine yerleşiyor. Bir eşya gibi. Birgün ansızın telâşlanıyorsun. Neredeydi, diyorsun. Neredeydi? Arıyorsun. Hay Allah, herşeyin solduğunu, eskidiğini görüyorsun. İşte böyle. Düşünüyorum da 1960 yılları ne ki? Şu ondokuz yıl nasıl hızla geçiverdi. Daha dün. Ben incecik bir kızdım. Baban karlı günlerde bile bizim oralara gelirdi. Beni pencerede görebilmek için. Yürüye yürüye evine döndüğü de olmuştur. Kar kış kıyamet. Evleneceğimiz gün yağmur yağıyordu. Saçlarıma inci çiçekleri takılmıştı. Güzeldim doğrusu. Benim İçin «Güzel bir gelindi» dediler. Aşkı soruyorsun. Aşk şimdi çay bardaklarında ışıltıyor, tencerelerde isleniyor. Herşeyin yıprandığını görüyorum, çok kötü. Saçlarımin eskisi kadar parlak ve gür olmadığını. Tavanların karardığını, eşyaların eskidiğini görüyorum, özlediğim şeyler bazen bir başağrısı olup çıkıyor. Sebepsiz bir başağrısı, eski günlere hasret demektir. Başka ne olabilir? Şimdi sıra sende. Serpil teyzen çeyizin için sana bir masa örtüsü örüyormuş. Benim bugünlerde elim hiçbir işe varmıyor. «Evet. İki yıldır, bir sandığa çarşaf, el bezleri, havlular atılıyordu. Aralarında bir de pijamalık kumaş vardı. Alınmış alınmıştır, diyordu annesi. Peki kimdi bu damat? Belli değildi. Nasıl biridir? Şimdi nerede, ne yapıyor? Bunları düşünmeyecekti. Düğün kalabalığı dağıldıktan sonraki yeni gıcır gıcır pijamalarını giymiş bir damadı düşünmeyecekti. Çünkü bunu düşündü mü dağlara çıkması

⁷⁶ Sevinç Çokum, “Sarsıntı”, **Derin Yara**, İstanbul, Cönk Yayınları, 1988, s.98-99.

geliyordu. Nasıl biriydi bu, nasıl? Yarısu kuş, yarısu insan. Cin, Harut Marut benzeri."⁷⁷

Sevdiği kadın Cavidan onu terk ettikten sonra tekbaşına sokağa çıkmaktan, kalabalığın arasına karışmaktan ürker olmuştur adam. Şehrin uzak bir köşesindeki, küçük apartman dairesine taşınmıştır. Çiçeklerle, plaklarla, bilmecelele, gazetelerin bulmacalarıyla, piyanoyla oyalanır olmuştur. Karşısındakiyle konuşurken, “sevdiğim kadını” der ve birden sessizlik olur. O zaman, karşısındaki bu açıklamayı yanlış anlamasından ürkerek ekler: “Bu dı eki, artık onu sevmiyor olduğum anlamına gelmiyor tabii. Hâlâ sevdiğim kadın.” “Anlıyorum” der karşısındaki. Adam devam eder: “Anlamayan benim. Niçin ansızın ortadan kayboldu? Niçin evliliğe bir türlü razı edemedim onu? Belki de hiçbir zaman sevmeyi beni. Dul kız kardeşi, evliliğin aşkı öldürmesi, özgürlüğünü kaybedeceği korkusu... bunların hepsi bahaneydi belki de. Başka birini seviyor olmalıydı. Ah, bunca yıl sonra kuşkuyla kıvranıyor olmam ne budalalık değil mi?”⁷⁸

“Yerli Filmlerle Büyümüş Kız Çocuklarından Birisi” hikâyesinde sahil boyunca yürüyüşe çıkmış genç bir erkekle genç bir kadın konuşmak istediklerinin çokluğuna rağmen susarak yürürken, konuşmaya önce kimin başlayacağına karar veremezken, kumral uzun saçlı genç kadın başını kaldırıp kocasına bakar ve “Biz bütün yanlışlardan tek başımıza sorumlu değiliz!” der. “Taa başında büyük bir yanlışın içinde eğitildik... Kim olduğumuzu aramak yerine, nasıl olmamız gerektiği öğretildi bize... Her yerde böyleydi bu... Okulda, evde, mahallede, oyunda, masallarda, tekerlemelerde ve sinemalarda...”⁷⁹

Kadın bunları söylerken, kendi sesini kendine yabancı hisseder. Söylediklerine kendisi bile şaşırır kendini... “Sanki ansızın önüne konmuş bir kitabı okuyuvermiş” gibi ağzından çıkan bu sözleri, daha önce hiç böyle net düşünmemiş, söylemeyi planlamamıştır. Kadın bunları düşünürken, delikanlı onun kaldığı yerden

---

⁷⁷ A.e., s.99-100.

⁷⁸ Jale Sancak, “Telefondaki Dost”, **Bahçedeki Tuhaf Adam**, İstanbul, Can Yayınları, 1993, s.92.

⁷⁹ Buket Uzuner, “Yerli Filmlerle Büyümüş Kız Çocuklarından Birisi”, **Aynı En Çıplak Gün**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.137.

devam etmeye başlamıştır çoktan: "Tamamen doğru. Ben kendimi tanımadan, bilmeden sana hem arkadaş, hem sevgili, hem koca olmaya kalktım. Yani senin her şeyin olmam gerektiğini sandım... Senden de aynı şeyleri bekledim... İki insan birbirine ömür boyu her konuda yeter mi? Ucuz aşk romanlarını, kötü Hollywood filmlerindeki sahte kahramanları oynamayı denedik! Üstelik onlara güler, onları yıkmayı amaçlarken..."⁸⁰

Bu dakikadan sonra kadın da erkek de, hatalarının sebebi olarak gördükleri öğretilere yüklenmeye devam ederler. Onlara göre "olmaları gerekenle, kendi oluşları arasındaki farklılıkların yarattığı berbat düş kırıklıklarının altında ezilmek" zorunda kalmışlardır o güne dek. Dört yıllık beraberliklerini ve iki yıllık evliliklerini böyle şeyler yıpratmıştır: "Bunlara bağlı cinsel isteksizlikler, yitirilen güzelim cinsellik..." İşte hepsi buydu toplamı dört yıllık beraberliğin, iki yıllık evliliğin! Uzun zamandır ilk kez hoşnut bakıştılar, sevgiyle gülümsediler.⁸¹

1.4. Kalbe Kurşun Dökmek: Sevgisiz Evlilik

En başından beri içinde sevgi olmadan yapılan evlilikler, kahramanları erkek-kadın demeden olumsuz etkilemiştir. *Leylâ İçin Şiir* hikâyesini erkek kahramanı karısını sevmez. Kızlarını da. Sevgisiz bir evliliğin tam ortasında yapayalnızdır. "İyi, aman iyi. Her şeyin doğrunu sen bilirsin zaten," derken, "sesindeki kızgınlığı saklamak için büyük çaba gösteren ve herhangi bir çaba gösterdi mi, sesinin tonundan belli eden, bunun için de ayrı çaba gösteren karısıyla "konuşmayalı –onu dinlemeyi bırakalı- belki on beş dakika olmuş(tur), belki bir saat, belki on gün, belki sekiz yıl". Sesindeki anlamı dinlemeden de, çıkarabilen koca, karısının dediklerinin anlamını ise bilmemektedir. "Hayır, kendi iyiliğin için söylüyorum, başka ne sebep olabilir?" diyen karısına içinden verdiği cevap şudur:

---

⁸⁰ A.e., s.137-138.

⁸¹ A.e.

Neyin kendi iyiliğim için olduğunu hiç merak etmiyorum.⁸² Karısı konuşmaya devam eder ama adam duymaz bile:

“Karım hâlâ konuşuyor olmalı. Artık işitmiyorum bile onu. Arada bir ağzını oynattığı gözüme ilişiyor yalnızca. Sessiz filmlerdeki gibi sürdürüyor dırdırını. Devinimleri de öyle. O eski filmlerdeki gibi abartılı ve mekanik ve uzak. İlk kez değil bu, karşımda durup dururken iki boyutlu, tuhaf hareketler yapan bir resme dönüşmesi. Son zamanlarda sık sık oluyor. Aramıza saydam bir perde geriliyor sanki. Kalın, koyu bir cam. O, camın öteki yüzüne yapışmış, sesi bana ulaşamayan, elini kolunu, ağzını burnunu bıkmadan oynatan bir garip canlı. İnsan biçiminde bir örümcek diyeceğim, ama dilim yarmıyor. İnsan biçiminde örümcek olur mu hiç? Kimi kez de, araya camdan duvar girmiyor, karım üç boyutunu koruyor, ama daha kötü bir şey oluyor. Robota benziyor aynı. Her devinimi aşırı, ölçüsüz. Elini uzatacağına kolunu kaldırıyor örneğin. Adımlarını çok ağır, çok uzun atıyor. Konuşacağı zaman ağzını çok büyük açıyor, sesi de çıkmıyor ya da çok uzakta geliyormuşçasına yankılanıyor. Onun gerçek bir insan olduğuna çok güç inandırıyorum kendimi. Robot değil de insan, kafamda uydurduğum bir yaratık değil de gerçek olduğunu üst üste, üst üste yinelemek zorunda kalıyorum.”⁸³

Kahraman, kimseyi mi sevmez? Hayır. Leylâ vardır bir tek. “Ömrümde hiçbir kadını onun kadar sevmedim. Bu-’nu kırkıma yaklaşırken anlamam ne garip! Ne gereksiz, ne umut kırıcı bir gecikme. Leylâ’dan başka hiçbir kadını sevmedim. Leylâ’yı seviyorum. Leylâ’yı istiyorum, Leylâ’yı özlüyorum.”⁸⁴ Kahramanın çocukluk yıllarından beri sevdiği Leyla, hikâyeden anlaşıldığı kadarı ile akıl ve ruh sağlığı ile ilgili sıkıntıya girmiş eski aşktır. Ancak bu durum kahraman tarafından Leyla’nın daha iyi görüldüğü bir zaman tasvir edilirken, şöyle söylenir:

“Bir ara birileriyle barıştı gibi geldi - saçlarını kısacak kestirdiğinde. Aradan bir yıl mı geçmişti, daha mı az, daha mı çok? Gene ince entariler giyebileceği bir mevsimdi ya ilkbahar ya yaz. Yüzü yeniden şenlendi sanki. Gözlerinin kararmış ışığı aydınlandı yeniden. Yürüyüşü canlandı. Yüreğim her zamankinden beter çarptı aşırı sızkalaşmışlığının bir kez daha yuvarlaklığa dönüştüğü nü, elmacık kemiklerinin allandığını gördüğümde. 'Ben biliyordum Leylâ'nın iyileşeceğini,' dedim içimden, herkesin duyacağını umduğum bir sesle. 'Zaten bir şeyi yoktu ki, zayıflamıştı yalnızca, bir de hepinize küsmüştü.’”⁸⁵

Kahraman, şiirler yazar Leylâ’ya. Ancak, şiirleri yakalatma korkusu vardır hep. Karısına ve etrafına bunu açıklamak zor olacaktır çünkü. Şiir

⁸² Pınar Kür, “Leylâ İçin Şiir”, **Akışı Olmayan Sular**, 10.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2007, s.84-85.

⁸³ **A.e.**, s. 97-98.

⁸⁴ **A.e.**, s.97.

⁸⁵ **A.e.**, s.135.

yazdığını kimse bilmez. Ancak bir gün karısına yakalandığında, kâğıtların üstüne abanır:

"Peki, neden hiçbir şey söylemiyorsun! Kaldır basını, yalan yanlış olsun bir yanıt ver. Zaten ne zaman doğru yanıt verdin ki? Uyumadığını biliyorum. Uyku taklidi yapmakla neden kaçacağını sanıyorsun?"

Bir uğultu. Karım konuşuyor olmalı gene. Bir vakitler o konuşurken cızırtı olurdu. Artık uğultu. Gırtlaklığını bile ayırt edemiyorum. Belki de hiç cırtlamazdı.

Annem hiç değilse cırtlaktır. Ayırt edilebilir onun sesi. Ya da edilirdi. Onun da sesini işitmeydi epey oldu. Bu arada ölmüş olmasın? Ölmüş olsa kulağıma gelmez miydi? Neden saklasınlar benden?

Neler neler saklıyorlar benden! Hiçbir şey bilmiyorum artık, her şeyin dışında kaldım. Her şevin içinde olmaktan iyi belki, ama neye yarar? Küçük küçük, kötü kötü şiirler yazmakla bile avunamıyorum. Neden dergilerde çıkanlardan kötü benim yazdıklarım bilmiyorum, ama öyle işte, onlardan da kötü? Neden? Şiirlerim hep bir yakalanma korkusu yarattı içimde. Neden? Kime yakalanacağım? Kimilerinin tutulduğu hastalık kuruntusu gibi bir şiir kuruntusuyla yaşadım hep. Hiçbir ölümcül şiire rastlamadım oysa."⁸⁶

"Bir tek Leylâ gelip geçti başımdan. Leylâ aklı başın da bir kız değildi Tanrıya şükür. Başka herkes aklı başında mı? Neredeyim ben?" diyen kahraman, kendini çevresiyle uyumsuzluk içinde hissetmektedir:

"Çevreyle tam bir uyumsuzluk içindeyim. Sokağa çıkmak başlı başına bir işkence - evde oturup karımla kızlarımın cızırtısını dinlemek bir işkence değil mi?- Bir vakitler az buçuk güzeldi bu kent. Bir vakitler az buçuk sevdiğim yerleri vardı. Denize baktığımda uzak ülkeler yaratabiliyordum kafamda hiç değilse. Kimi sokaklarda rüzgâr eserd, içinize çekebilirdiniz rüzgârı. Şimdi, bir vakitler kıyılarında deniz olan, sokaklarında rüzgâr esen bu kenti, şimdi paylaştığım insanları gördükçe dehşetli bir korkuya kapılıyorum. Korkuyorum. Evde kaldığımda da bunalıyorum. Ne kadar suratsız, sevimsiz, çirkin, çarpık, biçimsiz, kılıksız, kızgın ve bilinçsizce mutsuz herkes. Ya da yavan, güleç, iğrenç ve küstah."⁸⁷

"Benim istediğim sevgi bu değil.

Benim istediğim sevgi bu değil... Benim istediğim sevgi... Benim... Benim istediğim ne peki? Ne? Ben... Ben. Ben ne istiyorum? Ne olacağım? Ben şimdi ne olacağım? Ne yapacağım? Ben...

"N'apıyorsun, delirdin mi? Ne diye kafanı masaya vurup duruyorsun? Aklını mı oynattın, Levent?"

Bu kadın! Bu kadın beni öldürecek! Deli edecek! Yeter artık, yeter!

"Durun çocuklar. Çekilin bakayım... Yaklaşmayın."

Aptal kadın! Aptal ve aklı başında! Kızları gibi! Tüm aklı başındalar gibi aptal! Bıktım artık! Bağırmasınlar çevremde, bağırmasınlar! Gerçek değil hiçbiri... Benim çocuklarım değil, benim karım değil. Kurtulmam gerek hepsinden.

"Tapma, Levent! Levent, kendine gel! Başını kaldır ve bana bak, Levent!"

Sinirlenmeyeceğim, hayır. Kendimi tutacağım, evet. Aklı başında kişiler gibi konuşacağım onlarla. Bağırmadan... Son derece sakin... Kendileri gibi aptal sansınlar beni.

⁸⁶ A.e.

⁸⁷ A.e., s.136.

Ama sussunlar, sussunlar. Bitsin cızırtıları, gıcırtıları. Paslı çiviler gibi dalmasınlar kulağımın içine. Kurtulacağım. Susturacağım. Hepsini susacak ve ben şiirimi yazacağım. Güzel bir şiir yazacağım en sonunda. Leylâ begenecek.

Taşkınlık yok. Acele, ani hareket yok. Ağır ağır. Son derece ağır ağır kaldıracacağım başımı. Yalnızca gözlerine bakacağım. Çok tane tane konuşacağım. Dediklerimin hepsini anlamaları gerek. Susacaklar, rahat bırakacaklar beni. Alçak sesle, yavaş yavaş, kelimelerin üstüne basa basa konuşacağım. Pek sevgili ve pek iğrenç kancığım benim. Pek dayanılmaz ve pek çekilmez karıcığım. Pek mide bulandırıcı ve pek aptal ve pek çok bilmiş kızlarım benim... Cadı yavrularım benim. Siz benim ne istediğimi biliyor musunuz? Hepinizin birden gebermenizi istiyorum. Hep birlikte ve aynı anda ve aniden o cırcır ve vırvır ve dırdır yüreklerinizin durmasını istiyorum. Hiçbirinizin olmadığı bir dünyada, en sonunda kendi yaşamımı yaşamak istiyorum. Tek başıma! Tek tek, tane tane söyleyeceğim hepsini. Anlasınlar diye. Beni bıraksınlar diye... Sakin... Dingin... Öfkesiz... Coşkusuz... Dümdüz bir sesle... Bulup bir yerlerden çıkaracağım bu sesi.

Sonra, hepsi çıkıp gittikten sonra, sessizlik egemen olduktan sonra, oturacağım masamda. Oturup Levlâ için başladığım şiiri bitireceğim. Ya da, bu da ötekiler gibi kötüyse eğer, hiç acımadan yırtıp atacağım. Yeniden, en baştan başlayacağım. Bu kez güzel bir şiir yazacağım.

Taşkınlık yok. Ani hareket yok. Ağır ağır, çok ağır ağır kaldırıyorum başımı. Ne kadar aydınlık! Ne parlak bu ışık... Bakıyorum üçünün de yüzlerine bir bir. Nasıl da aptal, nasıl da anlamsız yüzler. Tepeden tırnağa nefretle dolu olduklarını açıklamıyor gözleri. Ama ben anlıyorum. Söylenmeyenleri ben de duyuyorum artık, açıklanmayanları anlıyorum. Bakışların sözcükler kadar yararsız olduğunu biliyorum. Soyulmuş patates rengindeler. Üçünün de kafaları birer soyulmuş patates zaten. Kaşları, gözleri, ağızları, burunları, kara kara, sanki kömürle çizilmiş patateslerin üstüne. Ağızları oynuyor mu yoksa? Hâlâ mı konuşuyor bunlar? Ne kadar sakın olduğumu görmüyorlar mı? Ve ne kadar iğrendiğimi hepsinden, her şeyden?

"Susun be! Susun artık! Yeter! Sessizlik istiyorum! Leylâ'ya şiir yazacağım!"

Sustular.

Işıkları kim söndürdü?"⁸⁸

İş seyahatinden dönen adam, "hiç durmadan köye doğru devam etmek istemez." Azıcık dinlenip, soğuk bir şeyler içip, "bir aylık ayrılıktan sonra karısını yeniden görme fikrine biraz biraz kendini alıştırmak" ister.⁸⁹ Çünkü karısını sevmemektedir. Sevdiği kişi ise, "genç arkadaşının karısı"dır:

"Güçtü bu sevgiyi tanımlamak. Başlıca özelliği olasıyken acı ya da umutsuzluk uyandırmayan bir sevgi. Aşk değildi, ama içinde aşk da vardı. Salt cinsel arzu değildi, ama o da vardı. İçinde her iki ögenin de bulunduğu, ama ağır basmadığı bir hayranlık ve giderilemeyeceği baştan kabullenilmiş bir özlem. Özlem Nurdan'ın gençliğine, coşkusuna, hatta bedeninin çevikliğineydi belki. Hayranlıksa güzelliğine, zekâsına - ama daha birçok şeye de. Onun kadını yumuşaklığına olduğu kadar düşüncelerini açık açık, kimi kez kırıcı biçimde söylemesine de havrandı örneğin. İnceliklerinin yanı sıra küfürlü konuşmasına da. Günün hemen her saatinde -hem de kısıtlı olanaklarla- dört dörtlük bir sofraya kurabilme yeteneğine de, evinin günün hemen her saatinde dağınık olmasına da. Kitap okumaya daldığı için çamaşırını untabilmesinden, oğlunu düzenli biçimde dışarıya götürmeyi savsaklayıp ona kendi eliyle oyuncaklar yapmak için günlerce

⁸⁸ A.e., s.150-152.

⁸⁹ Pınar Kür, "Son Çizgi", **Akışı Olmayan Sular**, 10.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2007, s.160-161.

uğraşmasına dek, her şeyine. Kusurlu hiçbir yanını göremiyordu. Her yaptığı, her dediği her zaman doğru değildi belki, ama her zaman *yerindeydi*. Böylesi bir hayranlık için aşk da gerekliydi elbet, cinsel arzu da. Ama onu en çok imgelemindeki 'modern kadın' imgesinin tüm özelliklerini taşıdığı için seviyordu galiba. Bu sevginin gerçek boyutlarıyla hiçbir zaman açıklanmayacak olması olaya burukluk katıyordu, ama yüreğine derin acılar salmıyordu. En güzel yanlarından biri de buydu belki. Onu uzaktan değilse bile dışarıdan, yaşamının girdi çıktısına fazla karışmadan, duygularını şu ya da bu biçimde değiştirecek derin ilişkilere girmeden, neredeyse yalnızca seyrederek sevebiliyordu.⁹⁰

Karısı Sevil, 'ne idiği belirsiz insanlarla aynı bahçeyi paylaşamayacağını söyleyip, “ayrıca belki konuk falan da çağırırım, bütün yaz sıkıntıdan patlarım yalnız” diyerek çok kalabalık olmayan ve henüz yazlıkçılar tarafından keşfedilmemiş köyde arkası bostan olan kocaman bir bahçe içinde iki evin birden kiralanmasında direktmesini önceleri pek mantıklı bulmayan Muammaer, “şimdi, üç yaşındaki oğluyla birlikte yeniden denize doğru koşan Nurdan'a bakarken, karısının başlangıçta hiç ele hoşuna gitmeyen bu inadının ne kadar 'isabet' olduğunu düşünür.” Sevil ağustosta 'Şerminler'in, eylülde de 'Fatoşlar'ın geleceğini açıkladığında Muammar de, temmuz ayı için 'Erdoğan ile Nurdan'ı önerir. Bu teklifini n geri çevrileceğini zannederken de, Sevil'den “olabilir”, “biri de seninkilerden olsun bari” cevabını alır: “Meşhur dostların arasında en mümkünü onlar. Kız biraz pasaklı, ama hiç değilse görgülü. Oğlanın da sesi güzel” der Sevil.⁹¹

Sahilde top oynayan Nurdan'ı böyle uzaktan görmenin bile her şeye değdiğini düşünüp; genç arkadaşını ailesiyle birlikte buraya çağırmayı akıl ettiği için kendi kendisini kutlar Muammer. Böylece, “karısıyla geçireceği on beş tatil gününün biraz olsun sevimlileşmesini sağlayabilmiştir.” Yoksa “her şey gibi o günleri de burnundan getirip” “binbir anlamsız dırdırla dinlenmesini engelleyecektir” Sevil.⁹²

“Kırk yaş, bir 'hava' haline getirmeyi başardığı çirkinliği, kendi deyişleriyle 'kadınlıktan nasibini almamış'lığı başlangıçta ciddi sakıncalar gibi görünmemiştir. Onun kurumuş, ama modaya uygun siskalığının ardında akla uzak bir kendini

---

⁹⁰ A.e., s.161.

⁹¹ A.e., s.162-163.

⁹² A.e.

beğenmişliğin -düpedüz üstünlük kompleksinin hatta-, demir sertliğinde bir hoşgörüsüzlüğün, aşırı kıskançlığın yattığını evlendikten sonra öğrendi. Amansız hazırcevaplığının derin bir aptallığı gizlediğini de. Kadınlıktan nasibini almadığı için gururlanması da bir yalan, daha doğrusu bir zırhtı. Bu zırhın içinde titiz, geç gerçekleştirebildiği için hırçın, hatta umutsuz bir ev kadını yumruklarını sıkılmış bekliyordu. Evlenip ‘ev kadını’ kimliğine kavuştuktan sonra huzura varacağına yıllardır sığıttığı yumrukları her fırsatta, her önüne gelene, en çok da kocasına savurmaya koyulmuştu. Kırkına dek evlenmemişliğin hıncını -artık bu hıncı gizlemesine gerek yoktu- doludizgin yaşamaktan garip bir mutluluk duyuyordu sanki. Üstelik, ille de çocuk yapmaya -bunun, dediği gibi çocuk sevgisinden değil, kadınlığını kanıtlamak isteğinden olduğunu kesinlikle biliyordu Muammer- kararlıydı. Ve yaşının getirdiği tüm tehlikelere karşın, rahminin paramparça olmasını göze alarak, doğum sonrası tam kırk beş gün hastanede yatmak pahasına, Kaya’yı doğurmuştu. Kırk beşinden sonra baba ol maktan deli gibi korkan Muammer başlangıçta Kaya’yı pek sevmemişse de, zamanla, aynı kadından çok çekmelerinden dolayı, çocukla arasında acımayla karışık bir sevgi bağı kurulmuştu.”⁹³

Muammer’in Sevil’le evliliği, karısıyla ilgili bu düşüncelerine rağmen devam eder.

Altın hikâyesinde önceleri apartmanın kapıcısının karısı olarak eve gelip giden, yaşlanıp hastalanınca, ölümü bekler hale gelen nine, evin kızının ısrarlarıyla apartmandaki bir evde bakılmaktadır. Kız, nineyle konuşmayı çok sever. Bir gün ısrarla, nineden, kocasını anlatmasını ister. Ancak, sevmeden yaşanan bir ömür boyu süren bir evlilik tablosuyla karşılaşır:

“Şımardı kız:
“Kocanı anlat bana.”
“Anlatılacak yanı yoktu ki.”
“Kocanı sevmedin mi nine?”
“Sevmedim.”
“O kadar yıl sevmedin mi yaşadın onunla?”
“Sevmeden yaşadım. Başlarda zor geldi, sonraları alıştım.”
“O seni sever miydi?”
“Bilmem ben kadınıydım onun. Düşünmezdi böyle saçma sapan soruları.”
“Kimseyi sevmedin mi sen? Sevdin, mutlaka sevdin.”
“Sevdim.”
“Kimi sevdin, kocan değildi, söyledin bunu. Kimdi sevdiğin?”
“Sevdim... Bedeli ağırdı. Çok pahalı ödedim.”
Daha pahalı ödenemezdi. Alacak verecek kalmadığı söylenebilir.”⁹⁴

Kocasını ile sevdiği adam aynı olmadığı halde evliliğini sürdüren bir kahraman da Şadiye Hala’dır. Şadiye Hanım’ın yeğeni olan ve halasına biraz da

⁹³ A.e., s.165.

⁹⁴ Ayla Kutlu, “Altın”, **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.76.

sitemle hitap ederek, bize onun başından geçenleri anlatan anlatıcının aktardığına göre, Şadiye Hanım, Sabit Bey’le evlenirler. Ancak, hala başkasına âşiktir. Nihat Bey adında bir aile dostunun oğlu, eve gelip giderken, “Şadiye’den hevesini almış ve geri dönmemiş”tir. “Düğün gecesi Sabit enişte yüzünü açar açmaz sana öylesine vurulmuş ki, başından geçtiğini, duyduğu sevdayı sana unutturmak derdine düşmüş.”⁹⁵ diyen anlatıcı, “Sabit eniştenin, ‘Beni şad et Şadiye başın için’ türküsünü her duyduğunda karısına elli lira verdiğini” söyler. Ancak hala, Sabit Enişteyi hiç önemsememiş, hiç şad etmemiş, hep dışlamıştır. Hele de kumarda parasını kaybettikten sonra, hep azarlamıştır.⁹⁶ Bu duruma yeğenin yorumu şöyledir: “Nihat Bey ve sen... Olur mu hiç? Öyle uyumsuzdunuz ki. Nihat Bey göz doktoru, hattat. Üç karı eskitmiş. Sen Sabit Eniştenin karısı, okuman yazman yok.”⁹⁷

Olayı anlatmaya şöyle devam eder yeğen: “Sana iç çarpıntılarını çağrıştıran kapı altlarını, yüklükleri daha nice size özel yerleri unutmak için, Sabit Enişteye varmışsın. Onu değil, bir başkasını bulsalarmış, ona da varırmışsın. Artık bir anlamı yokmuş senin için erkeğin.”⁹⁸

Kendisi, kendini bırakıp giden Nihat Bey’den sonra önüne gelen Sabit Enişteyle evlenen, mutsuz bir hayat yaşayan Şadiye Hala, kızını genç yaşta, “sevecek yaşa gelmeden, çocukluktan çıkmadan” evlendirir. Kızı da kocasını sevemez. Sadece korkar: “Kocasına duyduğu korkuya ve üç çocuğa sıkı sıkı sarılmıştı. Başka ufku olmadı hiç...”⁹⁹

Yıllar böylece geçer ve Şadiye hala yaşlanır, hastalanır, yatağa düşer. Kocasını Sabit Efendi, “fıstıklığını yitirdikten sonra yüzünden silinmeyen hüznü ve her zamanki sessizliğini aşan sessizliğiyle başucunda kımıldamadan oturur(ken)”, Şadiye hala kendisine çorba getiren kiracı kadına, Sabit Efendi’nin duymasından çekinmeden şöyle der:

---

⁹⁵ Ayla Kutlu, “Eski Bir Türküye Ağıt” **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.99.

⁹⁶ **A.e.**, s.99-100.

⁹⁷ **A.e.**, s.103.

⁹⁸ **A.e.**, s.106.

⁹⁹ **A.e.**, s.107.

“Dünya nimetini kesti benden. Tek yandığım, senin de benim de şu başımızdaki erkekleri gömemeyişimiz. Şöyle azız tadıyla dul dolağı dolanıp deniz kıyısına inemedik. Dıştan kederliymiş gibi görünüp, içimizden sevine sevine soğuk gazoz açtırıp yüreğimize yağ bağlatamadık...”¹⁰⁰

1.5. Evlilikte Kadından Beklenenler : “İdeal Kadın”

1.5.1. Erkeğe Adanan Hayat: Kimlik Erimesi

Hikâyelerdeki kadınlar için hayatlarına giren bir erkekten, kurulan bir yuvadan, sonrasında çoluk çocuktan sonra birçok şey değişir. Ancak bu değişim bazı hikâye kahramanlarının sınırsız bir şekilde kendilerinden verirken, ortada tekrar eşlerine çocuklarına yetecek kadar bile kendilerinden kalmaması ile sonuçlanabilecek ruhi bunalımlara kadar gitmelerine neden olur.

Çakışma Noktalarında Çatışma hikâyesinde biten bir birliktelik sahnesi vardır karşımızda. Ancak bu sahnede, kadın birlikteliği yürütmek için o zamana dek kendinden ne kadar çok şeyin gittiğini ve yürümeye devam etmesi için de daha ne kadar çok şeyin gitmesi gerektiği fark eder. Adam ondan, kendinden vazgeçmeye devam etmesini ve “Evet” demesini beklemektedir: “Bütün çizgi dışı heyecanları küçümseyerek, sorulara, kuşkulara, öfkelere kilitleyerek kapımı, kendimi, durgun gölünün sularına salmamı istiyor; sımsıcak güneşe, inişsiz çıkışsız müziğe...”¹⁰¹

Adam, kadını ikna etmek için, onun soğuyan bedenine sıkı sıkı sarılır, gözlerinin derinliğine dalmak ister. Ama kadının gözleri, elleri yoktur artık. “Bana ait ne kadar az şey kalmış meğerse!” diye düşünür.¹⁰²

---

¹⁰⁰ A.e.

¹⁰¹ Zeynep Aliye, “Çakışma Noktalarında Çatışma”, *Aliye'nin Öyküleri*, İstanbul, Cem Yayınevi, 1992, s.40.

¹⁰² A.e.

Adama göre kadın, “bir bunalım geçirmektedir.” Adamın bu anlayışlılığı, bu büyük bağışlaması, “kadının ruhunu ona adamasını” getirecektir. “Kararlarının patentini taşıyacaktı” adam, kadının. Kadın, “gene ilk tanıştıkları günlerine dönecek”, “tutkusuz, uysal, iddiasız” haline bürünecektir: “Oysa aynı olan ne kaldı dünden bugüne?”¹⁰³

Adam, hemen evlenmelerini, kadının “yuvasının kadını” olmasını istemektedir: “Benden tek beklentisi, şu saçlarımı derleyip toplamam... Hani sekreterler gibi topuz yapabilirim. Topuza bayılır. Bir de, dünyayı, insanları, kendisini tuvallere aktarılacak obje olarak görmeye son vereceğim tabii... Bütün unutkanlıklarımın, saçmalıklarımın günah keçisi ilân ediyor resmi. Her şeyin, bu tutkumla ters yüz olduğunu anımsatıyor. «Senin için yalnızca bir boş zaman uğraşı olmalı. Geleceğini fırçalara, boyalara ipotek edemezsin. Mutluluk, bağımlılıkların, çılgınlıkların ve kazanma hırsının uğramadığı yerdedir...» diyor. Hıçkırığa benzer bir düğüm boğazımda.”¹⁰⁴

Kadının resimle kuracağı ilişkinin boyutlarına da karar verir adam. Kadın düşünüyor, düşünüyor, ama adamın “sevdiğini söylediği kadını, yolda rastladığı binlercesinden biri haline getirme, içindeki sevdanın kaynağını kurutma uğruna bunca çaba harcamasını” saçma buluyor.¹⁰⁵

”Artık bir terliksi değilsin” der adam, kadının yanaklarından öperken. Arkadaşlarıyla sabahladıkları partileri anlatır. Bu yaşam biçimine alışacağına, hatta zamanla sevebileceğine inanır kadının. Hafta sonu beni de balığa götürecektir onu, ekler: “bir defaya özgü olmak üzere”. Sandalda rakı da içirecektir... Bütün bunları söylerken, kadından “hoşuna gittiğini gösteren bir davranış” bekler: “Niye sarılmıyorum ki boynuna? Niye, bir başkasını belli bir süreliğine de olsa aramıza soktuğum için özür dilemiyorum? Tamam, tamam, bu konuyu unutacak. Hatta unuttu bile. Hem

---

¹⁰³ A.e.

¹⁰⁴ A.e., s.41.

¹⁰⁵ A.e., s.40.

ileri boyuta varmadı ilişkimiz değil mi?... Bir bunalımdı yalnızca... Zaten biçe, biçe gidiyoruz yaşamda...¹⁰⁶

Önceki ve Sonraki Kadın hikâyesinde, kocası ile paylaştıkları evde kendine hiçbir yer ayrılmadığını fark eden kadın çekip gider ve evlilik biter. Ancak giderken kendinden üç parçayı evde bırakır. Bu, “bir kulak, bir burun, bir göz”dür. Evde kalan bu uzuvlar, kendinden sonra adamın nasıl yaşadığını, neler yaptığını anlatırlar kadına. Göz, merakla etrafı seyretmeye koyulur. Kulak, güçlü bir vakumlu süpürge gibi her tıkırtıyı, her titreşimi emerek perde kıvrımlarından kitap sayfalarına tek tek dolaşır. Kadın kapının dışında bekler. İçerden gelen soluk sesinden, meraklı bakıştan ve ses emişinden emin olunca ağır ağır merdivenleri iner. Bir valizi, bir de el çantası vardır. Rahat bir etek, bol bir bluz giymiştir. Siyah, düz, uzun saçlıdır. Yüzü Munch'un boş suratlı kadınları gibi çıplaktır, oysa hâlâ bir gözü, ağzı ve bir kulağı yerindedir. Bir taksiye el eder. Otogara doğru yollanır. Otogarın dağınık, kirli, tiksindirici atmosferine, ter kokusuna karışmış ucuz kolonya ve hela kokusuna aldirmeden yirminci perona gider, bekleyen otobüse biner. Yirmi numaralı koltuğa oturur. Yanındaki koltuk boştur. Kadının akli fikri evdedir.¹⁰⁷

Kadının terk ettiği bu evde geride kalan kıvrıcık saçlı adam, çok geçmeden yanında yüzünde iki gözü, bir burnu ve hareketli bir ağzı olan iki kulaklı, kıvrıcık saçlı genç bir kadınla bu eve gelir. Genç adam mutfağa gidip, buzdolabından su alıp içer. Işık çalarak tuvalete girer. Kıvrıcık saçlı kadınsa, antrede kalmış, bir şeyler arar gibi duvarlara bakar. Yıllardır yaşadığı bu evde değişen bir şey vardır ki, daha antrede yabancılik duygusu vermiştir ona. Göremediği birinden çekinircesine ayaklarının ucuna basarak odaları dolaşır bir bir. Yatak odası, oturma salonu, çalışma odası, mutfak ve koridor. Ne olduğunu çıkartamadığı ama tatsız bir şeyle karşılaşacağı sezgisi ve savunma güdüsü kaslarını germiştir. Bu tıpkı fareden korkmayan birinin eline hiç beklemediği bir anda ıslak bir farenin değmesi gibi ürpertici bir duygudur. Oysa evde her şey bıraktıkları gibidir. Her şey yerli yerindedir: Kitaplıkta Doris Lessing'in yanında Adrienne Rich şiirleri, Mevlâna'nın

¹⁰⁶ A.e., s.41.

¹⁰⁷ Buket Uzuner, “Önceki ve Sonraki Kadın”, *Ayın En Çıplak Günü*, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.67-68.

yanında Yunus Emre şiirleri. Masada kâğıtlar, dergiler, duvarda resimler, yerde kilim -çiçekleri Salime Hanım sulamıştır - duvarların rengi de aynıdır. Rahatlayamaz kıvrıcık saçlı kadın yine de. İnce ince terlemeye başlar: “Bomboş bir stadta yalnız koşarken birinin sizi gözetlediği hissine kapıldığınız oldu mu hiç? Ya da civardaki tek on sekiz katlı binanın en üst dairesinde soyunurken camın önünden bir çift göz geçtiği sanısına kapıldığınız?”¹⁰⁸

Dehşetten tüyleri diken diken olur kıvrıcık saçlı kadının. “Bir gözü, burnu, bir kulağı olmaya, bembeyaz yüzlü, siyah uzun saçlı bir kadın” dolapta kaskatı dikilmiş bakıyordur kendisine. Soğuk, şefkatsiz ve dümdüz bir sesle “beni hatırlamadın galiba” dedikten sonra dolaptan çıkıp, banyodaki sabunlukta soluk alan burnunu, banyo perdesindeki kulağını alır ve yerlerine takar. Ancak, gözünü bulamaz. Bu kez, iki kadın evi dolaşarak gözü ararlar. Gözünü, “ensesinde birisi onu gözetliyormuş hissiyle irkilten kıvrıcık saçlı kadının saçları arasında” bulurlar ve onu da yerine takarlar. Artık bembeyaz yüzlü, siyah uzun saçlı kadın tamamlanmıştır. Kıvrıcık saçlı kadın ise şaşkındır: “İyi ama sen...”¹⁰⁹

Evet, kıvrıcık saçlı kadın, tanımıştır. Bu, genç adamın eski karısıdır. “Neden buradasın? Ne istiyorsun benden?” sorusuna, “merak!” diye cevap verir siyah uzun saçlı kadın: “Seni ve adamı meraktan... Biraz olsun değişti mi diye.”¹¹⁰

Gecenin ilerleyen o vaktinde iki kadın bakışırlar. “Düşmanca olmayan, serin, renksiz bir bakış”tır bu. Genç adamsa içerde horul horul uyumaktadır. Top atılsa uyanmayacağını çok iyi bilmenin rahatlığıyla, sessiz olmaya özen göstermeden odadan çıkıp, mutfığa, oradan kahvelerini alıp salona geçerler.¹¹¹ Bundan sonra aralarında geçen konuşma, içerde uyuyan genç adamla ilgilidir:

Dedi: Hâlâ Cohen mi dinliyor o?
İkisi ele pikabın üzerine yığılı Cohen plaklarına baktılar.
"Evet, Scorpions seviyor şimdilerde."

---

¹⁰⁸ A.e., s.68.

¹⁰⁹ A.e., s.71.

¹¹⁰ A.e., s.72.

¹¹¹ A.e.

Dedi: Hep kendisiyle doludur o. Ancak kendisiyle ilgili olduğun sürece seninle ilgilenir.

Kıvırcık saçlı kadın ilgiyle gözlerini açtı:

"Evet öyle. Çoğu zaman nasıl bu denli bencil olabiliyor diye kahroluyorum."

Sustular.

"Onu hâlâ seviyor musun?"

Dedi: Onu hiçbir zaman sevmedim ben. Benim için sevmek önemlidir. Bir erkeğin sevgisi besler beni. Kendimden başkasını sevemedim ben.

Sustular. Kahvelerini içtiler. Dışarıda, gecenin güneş gelene dek devam edecek rutini harıl harıl sürmekteydi. Siyaha boyanmamış gökyüzü kalmamalıydı! Zor iş. Her gece yeniden gök kubbeyi siyaha boyamak...

"Hep merak ederdim, boşanmanızın gerçek nedeni neydi sahi?"

Dedi: Her gün Cohen, Camus ve Hesse'yi dinlemekten bıktığım için gittim. Dünyanın en önemli insanının o olduğuna inanmadığımdan... Sonra seni buldu."¹¹²

İki kadın susup, "aynı marka margarin kullanan ev kadınlarının arasında oluşan çarşı dostluğu benzeri bir tanıdıklıkla" adamın içerden gelen horultusunu dinlerler, bakışirlar. Bembeyaz yüzlü kadına göre, adamın, kıvırcık saçlı kadına "ihtiyacı olmasının adına sevgi denilirse", "seviyordur onu." Kıvırcık saçlı kadın, ilk kez korkmadan altı yıl boyu çekinerek sakladıklarını çıkarır, gözünün önüne serer: Kocasını, onun kendisiyle ilgili en küçük şakayı kaldıramayışını, kendini uyurken bile önemseyişini, karısının problemleri söz konusu olduğunda işlerinin aniden yoğunlaşmasını, altı yılı dolduran hep onun kitapları, filmleri, dostları, sorunları, iş kaygıları, plakları, rı, rı, rıları düşünür.¹¹³

Bu arada bembeyaz yüzlü kadın kalkıp, dolaşmaya başlar. Kıvırcık saçlı kadınla, genç adam tatildayken gelmiştir eve. Ancak, dikkatini çeken şey, evin içinde hâlâ genç adamın soluğunun oluşudur. Yalnız onun. Kıvırcık saçlı kadına yatağında bir kişilik yer, kütüphanesinde yüz-iki yüz kitaplık bir soluk bırakmıştır ancak. "Nasıl da ustaca yapar bunu bilirim. Senin haklarına, kişiliğine çok saygı duyduğunu söyleye söyleye kendi parçası kılar seni. Farkına vardığında üzerinden geçen zaman miktarı, insanın kişiliğini ele veren önemli bir ölçüttür. Ben yedi ay dayanabildim." Susarlar...¹¹⁴

---

¹¹² A.e., s.73.

¹¹³ A.e., s.73-74.

¹¹⁴ A.e., s.74.

İki kadın sabırla, hiç sıkılmadan sessizliği paylaşırlar. Hatta sabaha doğru mutfağa geçip, kahvaltı yaparlar. Kıvırcık saçlı kadının, "bu durumda onu siz terk ettiniz, öyle değil mi?" sorusuna bembeyaz yüzlü kadın şöyle cevap verir: "Terk etmek' bana büyük bir söz geliyor. Ben, benden öncekinden kalan boşluğu, benden sonrakine bıraktım: Sana bıraktım. Sen gidersen yerine başkası gelecektir. Çünkü yalnız yaşayamaz o. Yalnız yaşayabilmek kendini güçsüz yanlarıyla da kabul edebilmektir."¹¹⁵

Kıvırcık saçlı kadın, her şeye rağmen nasıl olup da bembeyaz yüzlü kadının eve girdiğini anlayamaz. Anahtarın bir tek kopyası vardır, o da ev işlerine yardıma gelen Salime Hanım'dadır. Bembeyaz yüzlü kadın, evin kendi evi olduğu günlerden kalma bir anahtarla girmiştir. Cebinden küçük bir göz boncuğuna asılı bir anahtar çıkartır ve ekler: "Aslında burası ne benim, ne de senin evin olmadı. Kendine benzetip, öğütmediği kişilikleri bu evde barındırmaz o. Şimdi kendinin bir uzantısı olan seninle yaşamasının nedeni bu, biliyorsun..."¹¹⁶

Kıvırcık saçlı kadın hayret içindedir. Şaşkınlıkla sorar: "Bir başkasını iskeletine kadar tanımak ne korkunç! Nasıl başardın bunu? O kendini böyle net bilemezken, nasıl başardın onu iskeletine dek görebilmeyi?"¹¹⁷

"Artık gitmem gerek. Hoşça kal." Der bembeyaz yüzlü kadın. Bu kez giderken gözleri, burnu ve kulakları yanındadır. Kıvırcık saçlı kadın bir süre mutfakta kalakalır, sonra gidip, salondaki kanepeye uzanır. Uyandığında genç adam başucunda dikilmiş gülümsüyordur:

"Neden burada uyudun güzelim? Mutfaktaki kahvaltı masası da ne öyle, gören de gece misafirlerin vardı sanacak.. Hadi kalk bakalım çay hâlâ sıcak, Ben şöyle bir çıkıyorum. Bakalım çocuklar ben yokken projeyi becerebilmişler mi, bir kontrol edeyim. Sonra annelere uğrayacağım. Akşama ançuezli pizza getireceğim, biraz İtalya'yı anarız. Haa, akşam televizyonda çok sevdiğim bir bilimkurgu var, seyrederez beraber olur mu! İstersen biraz da Hesse okurum sana, özlemiştir mutlaka."¹¹⁸

---

¹¹⁵ A.e.

¹¹⁶ A.e., s.75.

¹¹⁷ A.e.

¹¹⁸ A.e.

Adam gittikten sonra kadın mutfak masasına bakar. Göz boncuklu anahtar oradadır. Bembeyaz yüzlü kadın, onu da almamıştır giderken. Antredeki boy aynasına gidip, kendini seyrederek kıvrıkcık saçlı kadın. Fakat “gerçek kendini bulamaz bir türlü”.¹¹⁹

Hiç telaşlanmadan yatak odasına geçip, İtalya'dan getirdiği, henüz açmadığı bavuluna Adrienne Rich, Doris Lessing, Mevlânâ, Yunus Emre kitaplarını doldurdu. Kendi anahtarını da, göz boncuklunun yanına bırakıp, çıktı. Evde hiç izi kalmamıştır.¹²⁰

1.5.2. Evli Kadın: Dört Duvar Arasına Gömülen Umutlar

Hikâye kahramanlarından evli kadınlar, evlikle birlikte bir evin, bir eşin ve çocukların sorumluluklarını da alırlar. Bu durum kimi hikâye kahramanlarını bunalım noktasına bile getirmiştir.

Rabianın Dönüşü hikâyesindeki anlatıcı kadın kahramana göre, evli kadının kendine ait bir hayatı yoktur. Anlatıcı kamerasını Sinekli Bakkal Romanı'na ve romanın merkezindeki kahraman Rabia'ya çevirir. Romana itirazları vardır: “bana göre Rabia'nın hayatı ve ona bağlı bütün serüven zaten kurgusu hayli zorlanmış bir roman değil miydi? Hayatlar hep, görünmez bir el tarafından yazılıyor, bozuluyor, yeniden kurulup yeniden dağıtılıyordu. Bir bakıyordunuz, Rabia'nın daha ta küçüklükten derin titreşimli, gizemli sesi, gittikçe yanıklaşıyor, okuyucu hem klasik hem Arap karışımı kendine has bir üslup ediniyor, bir bakıyordunuz, himayesine girdiği yüksek bürokrat evinde isteneni söylüyor, bekleneni yapıyor, kendini hep geri çekiyor, hiçbir zaman kendisi olamıyor, yaşayamıyor.”¹²¹

---

¹¹⁹ A.e.

¹²⁰ A.e., s.76.

¹²¹ Adalet Açoğlu, “Rabianın Dönüşü”, **Hayatı Savunma Biçimleri**, 6.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.21.

Görünürde İtalyan Peregrini Rabia için din değiştirmiş, aşkı uğruna fedakârlıkta bulunmuş, onun istediği yola girmiştir. Oysa “el değmemiş temiz ruh” olarak tanımlanan Rabia’nın esrarını, “Hıristiyanlıktan dönme Osman” çözecektir. “Tertemiz, ak bir kağıt üstüne yabancı erkek eliyle yazılacak(tır) satırlar...” Rabia’nın zaten kendi hayatı yoktur. “Alan” değil, “alınan”dır.¹²²

Yazar, Rabia’yı yeniden konuşturur:

“Dönmüşüm ha, dönmüşüm? Nereye gitmişim ki? Hiçbir yere gitmedim. Hep buradaydım. İtildiğim yerde. Piyana öğretmeni kimsesizliğimden, dayanıksızlığımdan yararlanıp sabrım üstünde horon teperken buradaydım, gömlek yakalarını kolalarken... .. Gavurun Osman’ı bana sahiden tutkun sandınız! Onu görünce benim de yüreğim pırırlanmış gibi şeyler uyduruldu. Allah şahidim, ta baştan bildiğim şu ki, onu tek aşkı, tek tutkusu, insanı istediği şekle sokabilmektir. Kendini beğenmişin biri!... Bütün isteği, kolayca şekillenebilecek malzemeden dilediği heykelleri yapmak. Aşıkmiş da, mâşukmuş da!.. Ben öyle şeylere inanır mıyım? Annemin sevdasından ne çıkmış da, elin Osman'ından hayr-ü vefa çıksın? Onu bilir, onu söylerim, adamın bütün istediği yumuşakbaşlılık... Kendi yerinde yurdunda insanlar, hürriyet diye diye çok dikbaşı, çok ele avuca sığmaz olmuşlar. Hele anası! Bizimki o kadar sert, o kadar ısrırgan kimseleri nasıl tam keyfine göre çekip çevirebilir, şekillendirebilir ki? Mahallede kimse bunun farkında olamadı, kimse!.. Vehbi Dede mi? Hıh hıh, bırakın Allah aşkına şu hım hım barış güvercinini... Onun tekkesi, elin çatısında bacasında dem çekmeye yarar ancak!”¹²³

Yazar, bir gölge gibi böyle konuşan kişinin Rabia olup olmadığını anlayamadığını söyler ve “dinlemeyi hiç tanımamış, bilmiyor havasında çan çan çan durmadan konuşan” ve “her şeyini borçlu olduğu iyi yürekli Vehbi Dede'den bile böyle söz eden” bu kızın Rabia olduğuna inanmak istemez. “Eskiden hiç böyle konuşkan değildin Rabia? Şimdi ise, kilidi kırılmış, içindekiler bütün dışa dökülmüş eski bir sandık gibisin”, de diyerek, “sözde şaka yollu havayı yumuşatacaktır ama, karanlığa açılan bakışlarda öyle küçültücü bir pırıltı yanar ki, bu durumda karşılıklı konuşabilmenin olanaksızlığını anlar. Rabia ise susmadan devam etmektedir: “İşte, diyor, işte, sevabına ara yapıcıların, nikâh kıyııcıların ve hepsine âmin diyenlerin bana yaptığı tek iyilik. Üstümde horon tepilir, ruhum ve bedenim bana hiç sorulmadan kılıktan kılığa sokulurken sabır taşım çatladı. Dilim çözüldü, Allahıma şükür! Uzanıp alan ben miydim, düşünsenize! İstenip alınan değil miydim?”¹²⁴

---

¹²² A.e.

¹²³ A.e., s.23-24.

¹²⁴ A.e., s.24.

Bir psikolog, kendisine gelen hastasına aşık olur. Esin'e âşıktım. “Bir yıl öncesine kadar zaman zaman kısa ve geçici işler dışında hiç çalışmamış, daha çok kocasının ve babasının akıllarına estikçe yolladığı parayla geçinen” ve “otuz sekiz yaşına dek öncelikle 'ev kadını', 'karı/eş' ve 'anne' kimliğiyle varolan”, resmi ve kişisel eğitimini yarım bırakıp, “kendini tanımaktan çok, hiç sorgulamadığı yaşamı kucaklayan” Esin, sonunda psikoloğun “düşgücü hastalığı” olarak isimlendirdiği hastalığa yakalanıp, sancıları arttığında, “bilinçsizce devinmeye” başlar. Şimdi bütün eski kimliklerinin önüne 'kendi' oluşu eklenmiştir ve o zamana kadar bunu yaşamayan Esin, bu durumu kaldıramamaktadır.¹²⁵

Esin'in annesi de, “sık rastlanan, sıradan bir kurban”, “tipik bir vaka”dır. “Çok erken evlenip, küçük bir kızken 'anne' olan, yetişkinliğe adım attığı yıllarda, buluş çağında bir çocukla ortada yapayalnız, daha önemlisi, sevgisiz kaldığını görüp, hastalananlardandır.”

Psikologuna göre, hemen tümü tıkanan düşgücü damarları içinde Esin'e en çok acı vereni, “bir kadınla bir erkeğin aşklarına dair tüm fantezi ve düşlerini yitirdiği düğündür.” “Aşka dair bütün umutları yok olmuş, düşgücü tamamen zehirlenmiş, hayal kurma ve rüya görme merkezlerine oksijen gitmez hale gelmiştir.¹²⁶

Otuz Yedi Yaş hikâyesinin kadın kahramanı, üniversiteyi ikinci sınıftan terk ederek evlenmiş, çoluk çocuğa karışmış, “eş ve anne görevlerini yıllarca hiç aksatmadan yürütmüş”, fakat otuz yedi yaşına bastığı gün, dört duvar arasına hapsediğiyle ilgili büyük bir hezeyana kapılarak isyan etmiştir.

Kahraman için, otuz yedi yaşına bastığı sabah, tıpkı her sabahki gibi saat çalar. Çalan saat bir “dijital saat”tir. "Sayısal saat daha pratik. Ne kolları var, ne de bacağı..."b ,diye düşünürir den acır sayısal saate. Aslında bunların tümü özürdür: “Kolsuz, bacaksız, göz kırıp, şimşek çakma taklidi yaparak... Üstelik doğuştan

¹²⁵ Buket Uzuner, “Zehir Dansı”, *Şairler Şehri*, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.111.

¹²⁶ A.e., s.115.

eksiktir kol ve bacakları...” Annesi, "akrep, saatin kolu, yelkovan da bacağıdır, böylece daha kolay öğrenirsin saat okumayı," dediği günden beri saatleri insan gibi gören kadın, yıllardır, bu oyunu unuttuğunu anımsar. "Saatleri yalnızca zamanı yiyen canavarlar ya da bir türlü akmayan zamanın sıkıntı tüccarları olarak göreliberi, aslında onların kol ve bacakları olduğunu da unutmuştur."¹²⁷

Aceleyle başucu masasına bıraktığı kol saatini alır ve minik saatin akrep ve yelkovanına ilk kez görüyormuşçasına hayretle bakar. Sevinir. Sağlıklı ve sağlamdır bu saat. Çok şaşırır. Beş yıllık saatinin akrep ve yelkovanını şimdiye dek hiç görmediğini ayırmsar. Hep bakmıştır saate, ama şimdi ilk kez görür saatin yediye beş geçtiğini. Sabah uyanır uyanmaz aslında saatler üzerine düşünmenin kendi seçimi olmadığını hisseden kadın, "insan hiç değilse özel bir günün sabahında uyanınca, ilk kez ne düşüneceğine kendisi karar verebilmeli. Kendisi!" diye düşünür ve iki saate de düşmanca bakar. Yeniden saat kollarını ve bacaklarını unutup bakar yalnızca.”Hiç değilse bugün kendi seçimini yapabilmelidir!O gün kadının otuz yedinci yaş .rgünüdü¹²⁸

Öğleden sonra yalnız kalır evde. Ama süslenmez o gün. Pasta yapmaz. Evdekileri hoşnut etmek için sürpriz şekerlemeler almaz, özel yemekler pişirmez. Kendine armağan da almaz. Oysa her yılın kasım ayının ortasına denk düşen gününde mutlaka çikolatalı bir pasta yapmasına, uzun uzun özenerek pastanın üzerine beyaz kremayla yaşını gösteren rakamları işlemesine, rengârenk kâğıt ve balonlarla evi süslemesine, iri taşlı bir yüzük, sallantılı bir küpe, pahalı olmayan canlı, neşeli, keyifli, ayrıntılarda varsıl incik boncuklar gibi bir hediye almasına, hiç üşenmeden evdeki herkese ayrı ayrı sevdiği yemekleri pişirmesine, ciğer ezmesi, bademli tavuk dolması, sütlü patates püresi, iç pilav, kazandibi ve meyveli jöle gibi tatların aynı masada, üstelik el emeği olarak yan yana gelebilmesi için günlerce önceden listeler yapıp, alışverişe çıkıp, ince ince hazırlanmasına, her şey hazır olunca, bitişikteki ucuz kuaföre saçlarını taratıp, makyajını tazeleyip güne uygun, pek yeni sayılmayan, en yeni elbisesini giyip, yalnızca özel günlerde kullandığı

¹²⁷ Buket Uzuner, “Otuz Yedi Yaş”, **Karayel Hüznü**, “Buket Uzuner”, 9.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.10.

¹²⁸ A.e.

pahalı parfümünü sürüp eşi ve çocuklarını beklemesine alıştı ev ahalisi. ¹²⁹ Onlar nedense hep eve dönünce ayrımsarlardı o günün evin annesinin doğum günü olduğunu:

"Ah evet! Bugünü tabii..."
"Hay Allah, ben daha bir hafta var diye biliyordum!..."
"Armağanını çok önceden almıştım, unutkanlığım malum..."
"Bu yemekleri yemek için, senin her gün doğum gününü kutlamaya hazırım vallahi!"
"Yaşasın, her şey harika!"¹³⁰

Her yıl en sevdiği şarkıları hiç üşenmeden tek bir kasete birbiri ardına kaydeder ve o akşam bu kasedi çalar. Şarkıların hemen tümü o yılın taze zevkini yansıtırsa da, doğum günü kokteyli daima aynı şarkıyla başlar. "It's now or never come, hold me tight..." "Ya şimdi, ya da asla/gel, sınıksız tut beni..."¹³¹

Elvis'in kadife kaymak sesinden dinlediği bu şarkıyı neden çok sevdiğini hatırlayamaz, İlk kez nerede duyduğu, ilk duyduğunda yanında kimin olduğu, ya da bu şarkıyı gerçekten sevip sevmediğini hatırlayamaz. Kafasındaki birçok sorunun yanıtını veremez. Tam on yedi yıldır dinlemektedir bu şarkıyı ama bu doğum gününde Elvis dinlemek istemediğini ayrımsar. Neden yıllarca Elvis'le demlendiğine kızar. Şarkının sözlerinde, kendisinin açık olarak fark etmediği ancak bilinçaltının tuttuğu bir mesaj olup olmadığını yoklamak için tekrar hatırlar:

"Ya şimdi, ya da asla!"
Olacaksa şimdi, az sonra geç olacak... hatta hiç olmayacak... hiçbir zaman!
Bugün. Şimdi. Hemen.
Ya şimdi, ya asla.
Şimdi. Hemen. Bugün.
Haydi. Şimdi. Bugün.
Ya da asla! Hiçbir zaman! Asla!
Bugün!¹³²

O gün otuz yedi yaşına girmişti kadın. Aklına evlenmeye karar verdiği günler gelir. "Okulu bırakıp evlenmen fazlaca duygusal bir karar. Adam kaçmıyor

---

¹²⁹ A.e., s.11.

¹³⁰ A.e., s.11-12.

¹³¹ A.e., s.12.

¹³² A.e., s.12-13.

ya! Seni seviyorsa iki yıl daha beklesin. Bir kadının en zengin çeyizi mesleğidir! Yine evlenir, pahalı gelinlik ve damatlık giyer, düğün marşıyla kol kola çıkarsınız kerevetine... İçinden güvercinler çıkan beyaz kremalı düğün pastası bile kesersiniz el ele..." demiştir arkadaşı Tomris. Tomris, kadının "çok katı" ve "ödünsüz arkadaşı".¹³³

"Ne kötülük var sanki düğün yapmakta? Neden böyle hevesimi kırar bu Tomris de yani?" diye düşünür kadın. Tomris'in daima arkeolojiye ilgi duyarken, İngiliz Dili ve Edebiyatı'na neden kaydolduğunu da tam olarak hiç bilemez... Ama Tomris filolojiye kaydolunca, "sanki ayıp olmasın, vefasız sayılmasın diye", kendisi de peşinden kaydolur. Şaşırır kendine: "Yani meslek seçiminde, geleceğiyle ilgili bu çok önemli kararında, belirleyici olan böylesi kaygan, tamamen çocuksu, hepten duygusal... İnanılmaz bir şey... Yani Tomris İtalyan filolojisine girse, kendisi de... Ya da Arap dili, Japon dili, Kuş dili..."¹³⁴

Evlendiğinin ertesini yıl gebe kalır. Tomris üniversiteyi bitirdiğinde, kendisi ikinci bebeğine gebe, birincisi de sekiz aylık kucağındadır:

Mama şişeleri ve kakalı bezler arasında yorgun, solgun, ama âşık gülümsüyordu. Âşıktı tabii!

Evet, uykusuzdu, yorgundu, tam yeni yeni kendinin farkına varmaktayken... Âşıktı ama! Kesinlikle! Gerçi o ilk yılın uzun sevişmeleri, neşeli kahvaltuları, iki kişilik elim sende oyunları ve kadın erkek kahkahalarının yerini, çocuk çılgınlıkları, çocuk bakım kitapları, doktor telefonları ve aşı takvimleri almıştı ama...¹³⁵

Kocasını taptaze doçentken, Tomris doktora tezini henüz sunmuşken, o üçüncü kez hamile kalır. Annesi bile karşı çıkar bu kez. Büyük oğlu Kerem yedi, küçüğü Ferhat altı yaşındadır. "Bir de kızımız olursa, ideal aile oluruz!" diye düşündüler. "İdeal aile" kavramını ilk kez bir Amerikan ev dergisinden okuduğunun hiç ayrımında değildir. Üçüncü oğlu Emre doğduğunda, annesi de elini eteğini çeker

---

¹³³ A.e., s.18.

¹³⁴ A.e., s.19.

¹³⁵ A.e.,

kızından, umudu kalmamıştır çünkü. Kocasını artık bir anaokuluna dönüşen evde çalışmadığı için bazı geceler üniversitede yatar olmuştur.¹³⁶

"Evine gelmem, dışarıda bir yerde buluşalım. Seni çaresiz ve bakımsız görmeye içim elvermez. Hele bir de bana dergilerde reçetesi verilen 'mutlu aile ve ev kadını'nı oynamak için çabalamana yüreğim dayanmıyor." diyen Tomris'in bu sözlerini hiç unutamaz kadın. Neden "çaresiz ve bakımsız" demiştir ki Tomris? Evine haftada bir temizlikçi kadın ve her yarım gün çocuk bakıcısı geliyorken, anlayışlı ve sevecen bir kocası, sağlıklı, sevimli oğulları varken... Evet, kendine ayıracak zamanı fazla değildir. Kendi isteklerinden, beklentilerinden, düşlerinden birazcık ödün verdiği de düşünülebilir belki, birazcık. Ama çok sayılmaz ki bu... "Hem belki de kendi amacı, ev, çocuk ve koca sahibi olmaktı? Böyle miydi ideali? 'İdeal Aile' tek başına bir ideal olabilir mi sahi? Peki bir ideali olmuş muydu acaba? Hiç düşünmüş müydü bunu?"¹³⁷

"Biraz da kendin için istemeyi öğrenmelisin. Sen kendini önemsemez ve saygı göstermezsen, hiç kimse seni..." ile başlayan bir cümle kurmuştur en son görüşmelerinde Tomris. "Şık spor bir takım, küt topuklu, koyu hardal nefis süet pabuçlarla "Seni bakımsız ve çaresiz görmeye içim elvermez!" diyerek bir pastanede bulunduğu arkadaşı Tomris için kendisi de en şık giysilerini giyer: 0 gün için giyebileceği en iyi giysisi, yeşil eteği ve artık üç doğumdan sonra iyice dar gelen ikinci evlilik yıldönümü armağanı ipek bluzunu.. Biraz dağınık ve zorla bir araya getirilmiş bir görünüşü vardır ama... "Üniversiteye geri dönmek istersen, yeni bir af yasası çıkmak üzere... Çok severek yardımcı olurum." Cümlesini Tomris'ten duymasıyla, kahveyi eteğine dökmesi bir olur. Kahve lekesi bir daha asla çıkmaz etekten. Bacağı yanmış, canı çok yanmıştır. Nasıl da dökülmüştü o sıcak, fokur fokur kahve öyle? Elleri de titremez ama... Bilmeden bilerek, istemeden isteyerek. Şaşkındır ama cevap vermekte gecikmez: "Ben aileme çok düşkünüm Tomris. Çok

---

¹³⁶ A.e., s.19-20.

¹³⁷ A.e., s.20.

güzel bir düzenimiz var ve benim için her şeyden önemlisi, önce aileme sahip olmak!"¹³⁸

Ne sanıyordu yani... Kolay mı üç çocuk, bir koca, ev işleri ve tümünün bütün sorunlarını çözmeye uğraşmak. Her gereksindiklerinde dördünün de imdadına yetişmek! Ne bilsin ki o! Ne ailesi var, ne de sorumlulukları!.. Üstelik kocası başkasının pişirdiği yemekleri yemez, bir tek karısının güzel yemekleri...

"Peki lokantalarda yediklerini kim pişiriyor?"

"Her neyse. Peki ama neden ikisini birden istemiyorsun? Neden senin de kocanunki gibi hem bir ailen, hem de kariyerin olmasın?"¹³⁹

"Saçmalıyor bu Tomris canım." diye geçirir içinden kadın: " O zaman ev işleri ve çocukların bakımını kim üstlenecek? Hem kendisi neden ikisini birden istemiyor? Galiba küçümsüyor eski okul arkadaşını ve hiç anlamıyor, hiç, hiç hiç!... Aile düzenini koruyabilmek için sürekli alttan almanın, dilinin ucuna geleni yutmanın, daima şefkatli güler yüzlü ve anlayışlı olmanın ne güç olduğunu nereden bilsin... Anne olmadı o! Anne değil Tomris!"¹⁴⁰

O günden sonra gerçek anlamda konuşmayı, yüz yüze görüşmeyi keserler. Yurtdışı gezilerindeyken çalakalem yazdığı bir-iki kart yollar Tomris önceleri. Birkaç yıl sonra, yabancı bir üniversitede hocalık yaptığı sırada kısa bazı mektuplar yazar. Sonra, hiç yanıt alamadığından belki, kesilir onlar da... "Acıdığından, küçümsediğinden belki de..." diye düşünür kadın. Niçin yanıt beklediğini anlamaz. Ne yazacaktır ki ona? Dertlerini, içinde biriktirdiği boşluğu mu, yoksa çocuklarının ve kocasının plânlarını mı? Kendi için, kendine ait, ailesinden bağımsız hiçbir duygusu, düşü kalmamıştır ki. Yazacak ilginç bir şey yoktur yaşamında; o yüzden yazmaz.¹⁴¹

Tomris'in gazete ve dergilerde fotoğraflarını görür sonraları. Şık ve özgüvenli gülümsemesi duruyordur hâlâ; biçimi, zarafeti hiç bozulmamıştır. Bir meslektaşıyla evlenmiştir. "Sonunda..." diye düşünür kadın. "Çocuk doğurmaz artık bu yaştan sonra... Herhalde..." derken, birden fark eder: "Bu yaştan sonra? Bu yaş?"

---

¹³⁸ A.e., s.22-23.

¹³⁹ A.e., s.23.

¹⁴⁰ A.e., s.24.

¹⁴¹ A.e.

O kendisiyle yaşıttır ama... Böyle düşündüğünde hemen toparlar: “Ne varmış ki yaşımda?” Kendisi de o gün otuz yedisine girmiştir.¹⁴²

Kocası bir bilimsel kongre için yurtdışına giderken, “biraz açılın diye” onu da yanında götürür. Çocukları annesine, komşulara yalvar yakar bırakıp topu topu beş günlüğüne yaşamında ilk ve son kez gittiği, “taşra” denilebilecek küçücük bir Avrupa kentidir burası. Kongrede tanıştıkları Amerikalı bir bilim kadını, "Aman kaçırmayın, çok değişik bir film!" dediği için ticari olmayan, sanat ağırlıklı, gösterimdeyken ortalığı birbirine katmamış, kalabalık ve gürültülü izleyicileri hiç ilgilendirmemiş filmleri gösteren küçük bir sinema kulübünde seyrettikleri bir filmin müziğini hatırlar.¹⁴³ Filmden dehşet verici kareler aklında kalmıştır:

“Dehşet verici olan, kadının bütün ailesini öldürüp, evini yakıp, her şeyi terk etmesi miydi, yoksa uzun yıllar evli kalmış, çok çocuklu, bütün ev kadınlarının aynı cinneti yaşamları boyunca en az bir kere düşlemiş olması mıydı? Hiç düşünmemişti o sıralar. Belki de filmin sonunda Louise Jordan tekdüze yaşantısını değiştiremiyordu da, kendisi böyle bir film izlediğine inanır olmuştu. Plağı da espri olsun diye almışlardı: '**Broken English**'. ”¹⁴⁴

Şimdi aklına, bu kadının yaşadıklarının gelmesi tesadüf değildir. Sonra bu filmi seyrettiği zaman “gençtir” henüz, “yirmi yedi”sinde falan... Daha geçen yılki doğum gününde bile genç olduğunu düşünür kadın. Çünkü o zamana kadar yaşını hiç düşünmemiş, kendini hiç sorgulamamıştır:

Düşünmezdi önceleri.
Daha önce.
Önce.
Düşünmezdi.
Cesaret ister düşünmeye.
Korkardı düşünmekten.

Düşünmekten.
Yaşardı yalnızca.
Yalnızca.
Herkes gibi olmanın dümdüz tehlikesizliği.
Koruyucu ve güvenli tekdüzeliği düşünmemenin.
Yaşardı yalnızca.
Yalnızca.

---

¹⁴² A.e., s.24.

¹⁴³ A.e., s.14.

¹⁴⁴ A.e., s.15.

Ama birden, dolu bir barajın kapakları açılmış gibi coşkun, çağıl çağıl bir düşünce seli...

Üstelik, "Ya şimdi, ya da asla!"¹⁴⁵

O gün öğleye kadar düşünen kadın, karar vermiştir artık. Saat beşte her şeyin hazır olması için bütün öğleden sonra çalışır. İnşaatlardan ve çöplerden topladığı eskimiş, delik deşik, pis, kullanılmaz olduktan sonra bile kullanılmış erkek çoraplarını evin bütün odalarına, mutfak ve banyoya boydan boya gerdiği ipin üzerine mandallar. Çoğu inşaat işçilerinin attığı, yırtık, delik, tek kalmış, berbat ve çok kirli hem pislik, hem de toz kokan bu çoraplarla bu çoraplarla ev acınacak bir görüntü kazanır.¹⁴⁶

Bu tiksindirici ve pis kokudan midesi kalkar kadının. Ellerini yıkar, bir avuç limon çiçeği kolonyası koklar. Sıra yapma çiçeklere gelmiştir. Yüzlerce plastik çiçeği yerlere serpiştirir. Pastellerden, düş gücünü zorlayan cart renklere kadar yüzlerce yapay çiçek, evin dört odasında, mutfak ve banyoda zavallı bir halı oluşturur. Kırmızı spreyci boya ile duvarlara dev çarpı işaretleri, şvastikalar çizer. Boya kokusuna karışan, sahiplerinin çoktan unuttuğu çoraplardan buram buram yayılan leş gibi ayak kokusu evin havasını iyice bozar. İnsan yaşayamaz, mutlu olamaz, sevinç duyamaz bir koku oluşur ve çabucak dağılır evin içine, bütün köşe ve kıvrımlara siner, tamamen çöreklenir.¹⁴⁷

Teybin elektronik saatini çalması için beşe ayarlar. Şarkıda sık sık "At the age of thirty seven/She realized she never rode through Paris/in a sport car/ with the warm wind in her hair" (Saçlarını ılık rüzgâr okşarken, Paris'e spor bir araba sürerek hiç gitmediğini, otuz yedi yaşında ayırmsadı.) sözleri kulağa dolar.¹⁴⁸ Marianne Faithfull'un yırtılmışçasına ürperten, edepsiz sesi duyulduğundaysa bambaşka bir öykü anlatmaya başlayan şarkının adı, '*Louise Jordan'ın Baladı*'dır. "Louise Jordan'ın türküsü, küçük bir kasabada, beyaz yatak odasında, sabah güneşi gözlerine

---

¹⁴⁵ A.e., s.15-16.

¹⁴⁶ A.e., s.7

¹⁴⁷ A.e., s.7-8.

¹⁴⁸ A.e., s.8.

yumuşacık değerken ve o yatakları düzeltip, binlerce âşık düşerken başlıyor. Kocası çoktan işinde, çocukları okuldadır ve onun gününü gün edeceği yüzlerce olanağı vardır. Örneğin saatlerce yerleri silip, çiçekleri düzenleyebilir... Ya da özenerek süslediği çiçekleri bozup, yeniden düzenleyebilir. Ama o, deliler gibi çalan telefona meydan okuyarak, çocukluğundan anımsadığı tekerlemeleri sessizce söylemeyi yeğler. Ve otuz yedi yaşındaki Louise Jordan, saçlarında ılık rüzgâr fisiltısıyla, spor bir arabada Paris'e hiç gitmediğini fark eder. Otuz yedi yaşında. Tam otuz yedisinde. Otuz beş ya da kırk değil, otuz yedi! Otuz-yedi! Otuz ve yedi. Hem neden Londra, Nevv York, Madrid değil de Paris? Otuz yedi yaş ve Paris.¹⁴⁹

Bu, kadının yaşıdır. Bu şarkıyı aynı kasete arkalı önlü tam on sekiz kez üst üste kaydeder. Televizyonu saat beşte çalışmak üzere video aygıtıyla otomatikçe ayarlar. Videobanda Alp Dağları'na tırmanışı gösteren bir belgesel film kaydeder.¹⁵⁰

Bu hazırlıklar bitince, mutfığa geçer. Buzdolabından bir gün önce pişirdiği çorbayı çıkartır. Çorbayı hazırlamak için saf domuz kanı bulur kadın. Bol kekik, karabiber ve nane katınca, kan kokusunun çiğ tadı ölmüş, görünüşü de domates çorbasına benzemiştir. Fotoğraf malzemesi ve kimyasallar satan Karaköy'ün ünlü dükkânından aldığı siyanürü çorbaya boca eder. Usul usul karıştırarak zehri domuz kanında iyice dağıtır. Tahta kaşığın her dönüşünde, çorbanın yüzeyinde oluşan yumuşak daireleri zevkle izler. “Bir halka, bir halka daha, sonra bir halka daha, bir halka daha, bir halka...” Çorba için krema sosu hazırlar ve ikisini de buzdolabına koyar. 1x2 metre boyutunda hazırladığı beyaz kâğıda kırmızı rujla şunları yazar:

“BUGÜN BENİM DOĞUM GÜNÜM.
DEĞİŞİKLİK OLSUN DİYE BU KEZ
SİZE DOMUZ KANINDAN NEFİS BİR ÇORBA HAZIRLADIM.
İÇİNE DE ZEHİR KATTIM.
BEN
ALP DAĞLARI'NA GİDİYORUM.
ÇÜNKÜ OTUZ YEDİ YAŞIMA GİRDİM VE HÂLÂ
ALP DAĞLARI'NA
GİDEMEDİĞİMİ AYRIMSADIM.
KALIRSAM, ASLA GİDEMEYECEĞİMİ ANLADIM.

---

¹⁴⁹ A.e., s.13-14.

¹⁵⁰ A.e., s.8.

KALIRSAM, DÜŞLERİMİ, KENDİ ARZULARIMI HEP
ERTELEMENİN ZORUNDA KALACAĞIMI DA...
HOŞÇAKALIN.
ARTIK BEN.”¹⁵¹

Çantasını kontrol eder, küçük valizini sevgiyle okşar. Yüzünde muzip, muzır bir gülümseyişle evi son kez gözden geçirip kapıyı çeker ve çıkar.¹⁵²

Döndüğü sabah uyandığında, evde çıt yoktur. Ne müzik, ne saat, ne insan, ne su sesi vardır. Yatakta doğrulur, taze, kabarık, çiçek kokulu yatak bambaşkadır. Yanında uyuyan erkek kocasına hiç benzemez, daha genç, daha taze ve yakışıklıdır. Aylardır tedavi ettirmediği dişi nedeniyle de ağzı kokmaz. Kadın yatağın içine oturur. Dizlerini büker. Kollarıyla bacaklarını kucaklayıp tostoparlak olur, çenesini dizlerine dayar. Çocukken de böyle oturup, düşler kurduğunu hatırlar: “İçi kıpır kıpır, yüreği serin, dudaklarında gerçek bir gülümseyişin artıkları, bir keyif, bir keyif... Keyfin keyfini unutmamış, unutmuyor insan demek ki...”¹⁵³

Mis gibi taze kahve ve kızarmış ekmek kokusuna hasretlenir. Kızarmış ekmeğin üzerine tereyağı ve vişne reçeli düşler kahvenin yanında. Heyecanlanır, iştahı açılır. “Bir sabah serin bir yürekle uyanıp, keyfin fiziksel tadını duyumsamak ve kahvaltı için heyecanlanabildiğine şaşırır. Kocasını şaşkın şaşkın süzerek sorar: "Sen neden kürkle oturuyorsun yatakta, nereden buldun bu kürkü, çok pahalı olmalı? İyi misin sen?". "Evet" der kadın, “iyiyim, çok iyiyim, çok fazla.”¹⁵⁴

İyice şaşırıp kocasını yattığı yerden doğrulmaya çalışır. Ama her yanının tutulmuş olduğunu fark eder. Midesinin ağrıdığını fark eder, gözlerini açamaz, sırtını tutarak yürür. Güçlkle kalkıp, karısının yanına gelir, biraz çekinerek elini alnına koyar: "Sende bir tuhaflık var. Neyse, çok şükür, ateşin yok!"¹⁵⁵

---

¹⁵¹ A.e., s.8-9.

¹⁵² A.e., s.9.

¹⁵³ A.e., s.26.

¹⁵⁴ A.e.

¹⁵⁵ A.e., s.26-27.

Kadının ise sesi azıcık cilve, bol neşe, heyecan ve yaşam doludur: "Kahve ve kızarmış ekmek. Üzerinde tereyağı ve vişne reçeli olacak ama!" Kocası ürkerek bakar kadına. Mutfağa girdiğinde, üç oğlu ve kocası hazırlanmış bir kahvaltı masasında onu beklemektedirler. Yıllardır ilk kez hazır bir kahvaltı masasıyla karşı karşıyadır. Çocuklar da babaları gibi yorgun görünmektedirler. Daha erken kalkıp, kahvaltı ettikleri anlaşılmaktadır. "Dördünün de gözlerinde korkuyla sevginin tehlikeli karışımında pırıldayan ışıklar yanarken", çıt çıkmaz kimseden. "Ne müzik, ne saat, ne insan, ne de su sesi" duyulur. 'Böh!' dese, yerlerinden zıplayacak kadar gergindir ev ahalisi. Yalnızca kokular duyulur: "Kahve, kızarmış ekmek, endişe, tehlike, erkek ve evlât kokusu..."¹⁵⁶

"Günaydın!"
"Günaydın anne!"
"Günaydın hayatım!"
"Vişne reçelini nerden buldunuz böyle?"
"Bir koşu, bakkaldan aldım anne. Seversin diye..."

sesleri içinde bacakları ve ayakları çıplak halde, kürküyle oturur sofraya. Kahvesinden bir hüpürdek alır, reçelli ekmekten ısırır, çıtır çıtır bir lezzet akar ağzına...¹⁵⁷

"Dün akşamki doğum günü esprilerin çok hoştu anne. Çorba çok lezzetliydi... Tabii sen de aramızda olsaydın çok sevinirdik... Şeyy... Değil mi baba?" dedi Ferhat. Lider karakterlidir o.

"Evet ya, çok değişik ve... ve ilginçti hayatım."

"Hah hah ha!" diye iri bir kakhaha attı. Dördü de bu kakhahanın tehlikeli rengine endişeyle bakıp, sustular.

"En hoş olan da... Ehemm... dekorun tuhaf albenisiydi. Yani şu 'happening' tarzı falan olmalı. Sen bir bienâle katılmalısın anne." dedi çekinerek Kerem. Sanatçı ruhludur o.

"Ya domuz kanı ve zehir esprisi!" diye gülererek katıldı onlara Emre. İnsancıl ve şefkatlidir o. Dokuz yaşında henüz.

"Hah hah ha!..."¹⁵⁸

Gülerler... "Doğrusu, gülmeye sığınırılar." Yıllardır varlığını gerçekten hissetmeden, vitrinde bol çiçekli bir vazo, mutfakta yemek dolu bir tencere, dolapta temiz çamaşır, yatakta bahar kokulu çarşaf, ayakkabılıkta cilâlı potinler, salondaki televizyon kadar mutlak, olağan ve hak edilmişliği hiç sorgulamadan kabullenilen

¹⁵⁶ A.e., s.27.

¹⁵⁷ A.e.

¹⁵⁸ A.e., s.28.

eşyalar gibi var olan anne/eş, aniden tıpkı kendileri gibi bir insan, bir birey olduğunu anımsatmıştır onlara: “Bir kadındı. Hâlâ gençti, alımlıydı. Onlara sunduklarının tümü, o istediği için vardı, istemezse olmazdı. Sonsuz ve mutlak değil!”¹⁵⁹

Beşi bir yerde, uzun uzun gülerler. Aslında kendilerine verilen mesajın etkisiyle yaşadıkları dehşetin bir dışı vurumudur kahkahalarındaki acı lezzet. “İyi ama şimdi ne olacak, sen de bizim gibi biriysen, biz nasıl biz olacağız?” diye sormaya can atarlar. Yıllardır onun varlığını, onun kimliğini böyle kuvvetle hissetmemiş olmanın eksikliğiyle, ağırlığıyla gülerler.¹⁶⁰

“Dün Alpler'e çıktım,” der neşeyle: “Sâkin ve huzurluydu.” Arkadaşı Tomris'in “çaresiz ve bakımsız” sözleri çok ağrına gittiğinde, “bir insan 'çaresiz ve bakımsız çıkmazı'na ulaşmak için böyle çok yorulur, bunılır ve çalışır mı hiç?” diye içlendiğinde, “Oysa Alp Dağları'na çıkmak için yorulseydim” diye geçirmiştir içinden her nasılsa... “Yazları Alp Dağları'nın dumanlı başında hâlâ kar vardır. Çok yükseklerde. Alp Dağları'nın asi, dikbaşı Mont- Blanc tepesi hep kar yüklüdür. Alp Dağları'nın başı, sıcak, ter içinde bir yazı hiç yaşamamıştır. Ancak eteklerinde, yükseklerle uzanamayan yamaçlarında ılık rüzgârlara, yaz gevşekliklerine izin vardır. Alp Dağları! Alpler'in kuzeye dönük yüzü, Mont-Blanc, tıpkı kendisi gibi... Benziyorlar! Alpler. İkisinin de başlarında yaz mevsimi az... Az. Alp.¹⁶¹ dediği an aslında karar vermiştir Alp Dağları'na gitmeye.

“Alpler'e çıktım” cümlesinin ardından, daha önceki endişeli sessizlik yeniden yayılır geniş mutfağa. Dördü de bakışlarını gizlerler kadından:

“Bir disko falan mı bu Alpler? Tomris'le mi gittiniz?”

“Hah hah ha! Hayır, ben gerçek Alp Dağları'ndan söz ediyorum. Hani Mont-Blanc tepesi bulutlara doğru uzanır falan... Üstelik tek başıma gittim oraya. Kendim! Ama Tomris'i de unutmadım. Artık ona yazacak bir şeyim vardı; uzun bir mektup yolladım.”

“Fransa'daki Mont-Blanc tepesine mi annee...” diye dehşetle haykırdı Emre.

---

¹⁵⁹ A.e., s.28.

¹⁶⁰ A.e.

¹⁶¹ A.e., s.20-21.

"Evet," dedi dingin bir sesle. Uzun uzun kahvaltı etti iştahla. Öbürlerinin şaşkın bakışları üzerine üşüşmüşken, parmağına bulaşan vişne reçelini diliyle yalayarak temizledi; şapır şupur...

"Bizi terk mi ediyorsun annee...!" diye ağlamaya başladı Emre.

"Hayır. Ben sizi terk etmiyorum," dedi. Sesindeki kararlı tona hiç alışkın değildi/ler. Yerinden kalktı, camları açtı. Soğuk ve karbondioksit dolu hava doldu içeriye.

"Bu evi çok iyi temizlememiz gerekecek," dedi.

"Tabii, elbette," dediler hep beraber üşüyerek. Emre hâlâ burnunu çekiyordu.

"Sen hiç dert etme hayatım. Evi biz temizleriz, birilerini tutarız. Sen istirahat et, dinlen, gez, alışveriş yap..."

"Sizi terk etmeyeceğim. Hepinizi seviyorum, tek tek her birinizi. Sizleri isteyerek kattım yaşantıma. Sevmediğim ve anlaşılamadığım asıl kişi, terk ettiğim o sevmediğim 'ben'dir."

Nefeslerini tutmuş, onu dinliyor, anlamaya çalışıyorlardı.

"Yeni 'ben'i kabul etmem güç olacak. Sizin için de kolay olmayacağını biliyorum, ama başaracağız. Başka yolu yok!"

"Üniversiteye mi dönüyorsun?" dedi kocası şaşkınlıkla.

"Çalışmaya başlıyorum," dedi kahvesini yudumlayarak.

"İkisini de istiyorum. Hem ailemi, hem kariyerimi. Tıpkı senin gibi. Senin bizleri ve işini sevdiğin kadar ve çok... Haaa, unutmadan size getirdiğim şu armağanları da vereyim."

Dördünün hep tetikte bekleyen, korkuya dönük heyecanına aldırmandan yatak odasındaki bavulundan rengarenk atkılar, eldivenler getirip, masanın üzerine bıraktı. Armağanlardan sarkan renkli etiketlerde 'Made in France' yazıyordu.

Onlara göstermeden cebinden çıkarttığı küçük bir şişeyi, erzak dolabının dibine saklarken, kendi kendine fısıltıyla söylendi.

"Ne kadar dalgınım Tanrım! Siyanür yerine, uyku ilacı katmışım çorbalarına... cık cık cık..."

O sırada cebinden düşen Air France biletini şaşkınlıkla inceleyen kocası, bunun 15 Kasım, İstanbul-Lyon gidiş, 17 Kasım, Lyon-İstanbul dönüş olmak üzere karısı adına düzenlenmiş olduğunu gördü. Dehşet içinde saatine baktı. Solukları hızlandı, elleri titredi, saat çoktan öğleyi geçmiş, saatin takvimi 17 Kasım'ı gösteriyordu.¹⁶²

Sibel ve Erik Ağacı hikâyesinin kahramanı Sibel de ev ve evliliğin beklentileri içinde kendini kaybettiğini fark ettikten sonra durup her şeyi yeniden gözden geçirir. Onu harekete geçirence, "yüksek sesle gelen spor spikerinin sesi"dir. Maç sesinin kısılması ile ilgili talebi, duyulmayan Sibel, öfkesinden ne yapacağını şaşırmıştır. Kül tablasını karşı duvara fırlatıp parçalanan kül tablasının dağılımını izler. Radyodan yükselen ses sınırlarını kamçulamaktadır. Coşku içinde anlatılan maç beyninin içinde bir burgaç gibi dönerken, atılan golün ardından gelen uğultu odayı doldurduğunda tüylerinin diken diken olduğunu hisseder. Kocası ise radyonun sesini

¹⁶² A.e., s.29-30.

sonuna dek açmış, uzandığı kanepeden maçı yönetiyormuşçasına oyunculara emirler yağdırmaktadır: “Ver pasını be! Tüh be, yine atamadılar... Beceriksiz herifler!”¹⁶³

Sibel önündeki İngilizce kitaplarını kapatmak zorunda kalır. Artık okuduklarından bir kelime bile anlayamaz hale gelmiştir. Kaç haftadır kurstaki öğrencilere ayak uyduramaz olmuş, geçen hafta; öğretmeni Nermin Hanım, “Sibel Hanım, böyle giderse sizi bir alt kura indirmek zorunda kalacağız”, diye uyarmıştır onu.

Öfkesini gizlemeye çalışarak, “Radyonun sesini azıcık kısar mısın Metin?” diye, seslenir. Metin duymaz. Sibel salona bitişik odada, önündeki İngilizce kitaplarıyla kala kalır. İşyeri kursa göndermese kursa gideceği de yoktur ya, şimdi bu olanağının da elinden uçup gittiğini görmek onu kahreder. Sabahtan beri evin temizliğiyle uğraşmış, bir iki saatlik süre içinde çalışmayı denemiştir ama bu seste bu olanaksız hale gelmiştir. Ne yaparsa yapsın, Metin’e sesini duyuramaz. “Kaleci topu yakaladı, mutlak bir gol tehlikesinin önüne geçti.”,sesleri devam ettikçe Sibel’in elleri titrer. Ellerine söz dinlemez, ona dinlemediği gibi, sesi de söz dinlemez olur ve birden tiz sesi evin duvarlarına çarpar: “Kıs diyorum şu zımbırtıyı!” Ancak aynı anda atılan golün uğultusu Sibel’in sesini yutar. Kendi sesini kendisi bile duymaz. Titreyen elleriyle gözlerini kapatır, bir tatsızlık çıkarmanın anlamsız olduğunu düşünerek, balkona, temiz hava almaya çıkar. Ne var ki, o seslerden kaçabileceğini düşünmekle yanılmıştır. Hem içerden gelen hem de komşu pencerelerden sokağa taşan aynı ses, aynı maç, aynı uğultudur... Kulaklarım tıkayıp bütün radyoların düğmelerinin tek tek kapatılışını düşler: “Çıt, çıt, çıt.. Oh ne güzel! Sessizlik, sessizlik ve erinç...”¹⁶⁴

“Gidip ona sakın sakın ne istediğimi anlatmalıyım.” diye düşünür. “Yalnızca bir pazarım olduğunu, bunun da ancak üç saatini kendime ayırabildiğimi, ondan saygı beklediğimi söylemeliyim,” der kendi kendine. Elleriyle saçlarını

¹⁶³ Cemlie Çakır, “Sibel ve Erik Ağacı”, **Gelincikle Uyanmak**, İstanbul, Ekin Yayınları, 1990, s.105.

¹⁶⁴ A.e., s.106.

düzeltilip içeri girer. Kocası yine bütün dikkatini maça verdiği için, onun içeri girdiğini bile duymaz. Sibel ısrarcıdır:

“- Metin, bir dakika beni dinler misin?”

Metin kızgınlık ve sabırsızlık dolu bakışlarını karısına çevirdi

-Daha sonra canım, şimdi sırası değil, görüyorsun ki maç dinliyorum.

Bu sözler Sibel'in yüzüne fırlatılan kızgın bir lav gibiydi. Yatak odasına koştu. Kendini yatağın üzerine atıp ağlamaya başladı. Gözyaşları saçlarını, yanaklarını ve yastığı ıslatıyordu. Her zamanki gibi yine kocasının o günkü sözlerini anımsadı.

-Kadınlar kendilerini geliştirmeye uğraşmıyorlar, ülke sorunlarıyla erkeklerden daha az ilgileniyorlar. Hatta benim karım bile böyle oldu. Oysa ben, onun kendisini geliştirmesini isterim.

Kocası bunları söylerken, o yeşil gözlü kıza dikmişti bakışlarını, yeşil gözlü, sarı saçlı kıza. O sırada elinde tepsiyle içeri giren Sibel, kocasının ilk tanıştıklarında kendisine nasıl bakıyorsa, şimdi de Aysel'e öyle baktığını görmüştü.¹⁶⁵

“İnsanları ve dünyayı seviyorum ama dünya ve insanlar beni sevmiyor.”

diye anlatmaya başlar *Uzak Kasabaların Gri Hüznü* hikâyesinin ev kadını olan kahraman da. Kocası onun “bir ev kadını olarak çok mutlu olacağıma öyle içtenlikle inanıyordur ki”, onu “evcilleştirmek” için çok uğraşır. Oysa kocanın atladığı bir şey vardır: “Gürcü kızları pek yaman olurlar. İnatçıdırlar. İstemediklerini yaptırmak imkânsızdır onlara.” Nitekim bu kahraman da baktı ki, olmuyor, koparır ipleri:

“Yaşamımı çamaşır, bulaşık ve kabartma tozları arasında sürdürmemeye karar verdiğimde, artık kimse bana engel olamazdı. Olamadı da... Kocam bana eksik, ben ona fazlayken ayrıldım evden. Sekiz aydır bir arkadaşımın evinde kalıyorum. Gerçeği görebilmek, hayatı kavramak, haklıyı haksızdan ayırabilmek için ille de okullara, üniversitelere gitmek gerekmiyor. Etrafımda bombalar, silahlar, işkenceler, ölümler, kirpiklerime sıçramış kan -uyusam düşlerime bulaşıyor, uyanırken gözümde... Sevgisizlikler, anlamazlıklar, kayıtsızlıklar gördüm, yaşadım. Bu yetmedi. Sınıf arkadaşlarım öldürüldü yanı başımda. Ceplerde, eteklerde gizlenmiş taşlar yağdı kafamıza. Dayanamadım. Bıraktım okulu. Evlendim. Evlenmeden önceki Güncan'ı, evlendikten sonra değiştirmeye çalıştı kocam. Bıraktım kocamı.”¹⁶⁶

Zaman Yok Sevmeye Birbirimizi, Sevişmeye Bile hikâyesinin okumuş ancak evlenip çocuk sahibi olduktan sonra çalışmayı bırakmış kahramanı, dış dünyadan o kadar habersiz hale gelmiştir ki, evinin salonuna güneş vurduğunda dışarıda ağaçların çiçeklenmiş olabileceğini aklına getirir. Yapraklar hepten yeşillenmiştir ama onun gördüğü hep sehparın üstündeki tozlardır. “Her gün silmekten yıldıdığı,

¹⁶⁵ A.e.

¹⁶⁶ Buket Uzuner, “Uzak Kasabaların Gri Hüznü”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.82.

zamanla yüreğini de kaplayan” tozlar. “Sular toz tutmaz biliyorum ve denizler hep hareketlidir. Sevgisi alışmalara durmasın insanın ayırımına varamıyor umutsuzluğun çoğalışını.. Duyguları o ilk coşkusu yitiriyor önce, durağanlaşıyor. Hüzne dolanıyor kimi zaman, bozlak oluyor. Vakitli vakitsiz dolu veriyor odaya.”¹⁶⁷

Önceleri, çalışırken yani bütün günü işte geçer. "Günlük alışılmış hayhuyların dışına çıkmaz” yakınmaları. Bir yandan da kızı Deniz'le ilgilenmesi için bakıcı kadın ararlar. Bu arayışın bir türlü buluş'a dönememesinin nedeni, “başvuranlarla kendilerinin şartlarını uydurmaya çalışmalarıdır.” Sonunda eşiyile birlikte, çocuklarına en iyi annesinin bakacağına karar verirler:

“Kızımız ise her şeyiyle bana muhtaçtı. Kokumu tanıyor, ancak kucağıma alırsam huzurlu oluyordu. Onu uyutmayı becerebildiğim zamanlar öbür işleri yetiştirmeye çalışıyordum. Değil kitap gazete okumaya bile zamanım kalmıyordu.

Aynı fakültelerde okumuş, aynı mesleklerde çalışmıştık. Herkesle aynı olmayan bir yaşam için birlikteliğimize karar vermiştik. Evimiz, duygularımız kızımızla doluvermişti birdenbire. Uykusuzluklarımız, birbirimize kızmalarımız, mutlanmalarımız...”¹⁶⁸

Kocası Rahmi'nin işlerinin “iş dönüşü bir bağ papatya alıp gelemeyecek kadar” yoğun olması, kadını zorunlu olarak girdiği evin içinde daha da yalnızlaştırır, bunaltır:

“Bir kadın gününü nasıl doldurur, doldurmalıdır. Emiyordu toplum, öylesi sindiriyordu ki, sırtlandıklarımızın fazlasını fark etmedi çoğumuz. Bölümünde şef olunca sadece mesai saatleri içinde çalışmıyordu artık. Belki de bir sekreter filan? Neyi değiştirir ki? Evlenirken başkaları çıkarsa karşımıza daha iyi anlaşabileceğimiz, önce birbirimize anlatacaktık. Ne olursa sakinmayacaktık. Konuşmak bile çoğu zaman nasıl yabancı, nasıl fazla... Sütçülerden, tamirci çıraqlarından, pazarcılardan başka kimse çıkmadı karşıma. Onlar da Rahmi Beyin kansı bildiler beni, saygı duydular.”¹⁶⁹

Kadın için mutfak ve ev işlerinin altından kalkmak, bunu karı koca ilişkilerini, çocuğun psikolojisini, gelen misafirleri, gidilmesi gereken yerleri hesaba katarak, hepsinin arasında denge kurarak yapmak, hiç de kolay değildir:

Tatlıya bulamak günleri; üç yumurta, şeker, yağ. Hamurun kıvamı çok önlemlî. Kulak memesi gibi olmalı. Sonra fırına sür. Kabartma tozunu unutma. Duygularını bastır

---

¹⁶⁷ A.e., s.26.

¹⁶⁸ A.e., s.26-27.

¹⁶⁹ A.e., s.27.

önemli değil. Önce hararetli ateşte on dakika sonra hafif ateşte ve nasılsa tüketilemez düşüncelerimiz.

Hiç ışık almadı mutfağım. Lambalar yaktım gündüzleri soğanlar doğradım ince ince. Kıymasını kavurdum, salçasını koydum. Bir şeyler eksik kaldı beğenemedim. Lavabolarım temiz olmalıydı. Çamaşırlar her gün yıkasam aklanmıyordu. Tarifini bilmediğim pastalar, tatlılar... Her gün suladım çiçeklerimi. Büyümediler. Ansızın bastracak fırtınayı, vakitsiz esecek rüzgarı bekledi pencerelerim. Alışkanlıklar burdu içimi, taşlan ova ova beyazlatamadım. Koyuldu yüreğim, akan sularla yıkanamadım.

Üstelik anneydim. Aklı hep bir şeyler yazan ya da yazamayan bir anne..."¹⁷⁰

Kadın, tekrar hamile olduğunu anladığında kızı Deniz, iki yaşındadır. Doktor üreme organlarında "miyon'laşmış ur"dan bahseder ve "urun alınmasından sonra, yeniden anne olamayacağını" söyler. Herhangi bir kazada tek yumurtalığını yitirebilme riski vardır. Böylece çocuğun doğmasına karar verilir. Ancak kahraman, bu kararın kendi kararı olmadığını söyler. O belki de yeni bir çocuğa bakmak değil, "kendisi için yaşamak" istiyordur: "Başka bir erkekten çocuk isteyebileceğim düşünülüyordu bile. Yaşatma sadece sığınmak yetmiyordu bazen. Neden kendimiz için de yaşayabileceğimiz öğretilmedi bize? Yalnızlıklarımız çoğalıyor bir yerlerde. Hayallerimizi bile ayırmasını öğreniyoruz. Hâlâ paylaşıyoruz bir şeyleri. Su kesintisi olması gereken saatte akıveren sulara mutlanmak, hemen yıkanır vermek gibi. Bir de aybaşı gelmeden kirayı denkleştirmenin sevinci mesela."¹⁷¹

İki çocuk da, Deniz de Ufuk da büyürler. Ama annelerine olan ihtiyaçları bitmez. Bitmek bilmeyen bu ihtiyaçlara rağmen adeta annenin 'onlara ayıracağı süre' dolmuş gibidir. Bakış açısından anlayabildiğimiz kadarıyla anneliğe kafasında bir zaman dilimi biçen kahraman, bu zamanın tamamlanması beklentisiyle yaşamının gerginliğini de üzerinde taşır ve bu eşiyile, çocuklarıyla ilişkilerine yansır:

"Tatlılar yaptım onlar için. Derslerini çalıştırdım. Kendileri gitmeye başladıklarında okullarına, el salladım arkalarından. Arkası Yarın'ları dinledim. Bazılarını basit buldum eleştirdim, ama daha iyilerini yazmaya başlayamadım.

Bulaşıklarım eksilmedi. Patatesler soymakla çoğaldı, fasulyeler ayıklamakla. Köfteler hep aynı biçimleri aldı ve papatyalar dizboyu oldu ev dışlarında."

Herkes aldığını yerine koysa diyorum. Her zaman dağınık ortalık, pislik içinde. 'Sürekli kızılıyorsun, bağırılıyorsun, sen menopozdasın.' diyorlar. Yoksa işleri bu kadar aklına takmaz insan."¹⁷²

---

¹⁷⁰ A.e..

¹⁷¹ A.e., s.27-28.

¹⁷² A.e., s.28.

Yıllar sonra, çocuklar evlenip yollar ayrıldığında bile, anne, bir anneanne, babaanne olarak kendisine ihtiyaç duyuluyor olmasından da rahatsızdır:

“Telefon çalıyor. Şimdilerde dış dünya ile tek bağlantım. Kızımın sesi. Önce 'Alışabiliyor musun?' diyor. 'Her şey yolunda mı?' diyor. Sonunda asıl isteğini belirtiyor.

Anneciğim sen nasıl olsa evdesin. Yalnızsın da. Bizim ulaklığı sana bıraksak diyoruz. Akşamları iş çıkışı alırsın ha, ne dersin?'Neden yazmak için bunca beklemiştin. Onu yitirmek belirtge olamaz. Sakladığım, kendimle paylaşmaktan bile sakındığım, içimde koyulduğum onca şey... Zaman yetmiyor sevmeye birbirimizi, sevişmeye bile...”¹⁷³

1.5.3. “Evliliğin Anlamı”:Çocuk / Gurur ve Gücün Adı: Erkek Çocuk

Evliliğin, toplum hafızasında -doğal olarak- çocukla sürdürülmesi gereken bir kurum şeklinde karşılık bulması, çocuğu olmayan ailelerde özellikle de kadın kahramanlar için sıkıntılı bir hayata işaret eder. Diğer yandan alenin bir tane bile erkek çocuğunun olmaması, “soyunun yürümeyeceği”ne dair geleneksellişmiş bir kanıyla, birçok evlilikte sorunlar medyana gelmesine sebep olur.

Ortanca Kız hikâyesin kahramanı ortanca kız, babasının erkek kardeşine olan aşırı düşkünlüğünden bunalmış ve kendisine arada bir söylenen “Seni Çingenelerden aldık” şakasından şüphelenmeye başlamış şekilde, derenin kıyısına kamp kuran çingenelerin ateşlerini gördüğünden beri küçük yüreğini kemiren kuşkudan arınmak için evden kaçır. Ekmek dolabından aşırıldığı iki parça gagalayı (tandırda pişirilen bir tür ekmek) kolunun altına sıkıştırdığı gibi çingene kampının yolunu tutar. Gördüğü her çingene çadırının kapısından kafasını uzatarak, "Siz çocuğunuzu sattınız mı, çocuğunu kaybeden var mı acaba?" diye sorar. Ancak çingenelerden kimse çocuğunu satmamıştır, hiç kaybolan da yoktur. Küçük kız ailesini bulamamanın ve elindeki gagalaları kimseye verememenin üzüntüsüyle döner. Küçük kızın kendine “boy boy elekler hediye eden”, “minik parmaklarına göre yüzükler yapan” bu Çingenelere gidip, ısrarla bu soruları sormasının sebebi, babasıdır:

“Babası, üçüncü çocuğu olan oğluna tapardı. Bir dizine büyük kızını oturturdu, diğerine oğlunu. Oğlunun çükünü çıkarır, "Aman da benim arslan oğlum" diyerek oynardı.

---

¹⁷³ A.e.

Büyük kızı da "Cici cici" diye kardeşinin çükünü severdi. Baba büyük kızı öperdi. Ortanca kız, "Babam belki beni de sever" umuduyla küçük oğlanı okşamaya sokulurdu. Baba onu iterdi...

İkide bir, "Biz seni çingenelerden iki tezeğe aldık" derlerdi. O kış ülkesinde tezek para kadar değerliydi. Birçok alışveriş, tezek karşılığında yapılırdı. Ortanca kız bu yüzden ailesini aramak için çingenelerin kampına gitmişti."¹⁷⁴

Ortanca kız, bunun ötesinde "babası onu sevsin diye" okula gitmeden okumayı yazmayı da öğrenir ama hiçbir zaman babası tarafından erkek kardeşinin sevildiği kadar sevilmez.¹⁷⁵

Uzak Kasabaların Gri Hüznü hikâyesinde "Allah -bin şükür- üç tane nur topu gibi evlat verdi. Gözümün nuru, bir tanesi erkek evladımdır. Üstüne titrediğim, her umudumu ona bağladığım oğlum..." diye söze başlayan anne, bir tek bir oğlunun da okumayıp haylaz çıkmasından yakınır: "Koskoca adam oldu, on sekiz yaşına geldi, ekmeği, aşı önünde, annesi babası başındayken, ne okula gidiyor, ne iş tutuyor. Ben onun yaşındayken, eve, kız kardeşlerime, anama bakar, ev geçindirirdim. Benim oğlum, haylaz, işe yaramaz, serseri ruhlu bir adam oldu çıktı başımıza. Kurban olduğum Rabbim, kime ne kötülük ettim de benden öcünü alırsın?"¹⁷⁶

Annesinin yola gelsin diye dualar ettiği oğlu, lise ikinci sınıftan belge alır. Sınıf arkadaşları üniversiteye yazıldıkları halde, bütün işi, bir başına yürüyüp, dolanmak, hayaller kurmak, kitap okumak, şiir yazmak, aylıklık yapmaktır. Annesi, oğlunun nereden para kazanacağını derdindedir: "Nerden kazanacak bu oğlan ekmeğini? Eli ekmek tutmayan adamın başı dik durmaz. Tek erkek evladı serseri olan bir baba, utancından insan içinde şöyle gerinerek bir kahkaha atamaz..."¹⁷⁷

Annenin aklına kızı, ancak oğlandan bütün ümidini kestikten sonra gelir. Kadının tek umudu küçük kızıdır artık. Mektepten hep iftihar kâğıtları getiren kızı için şöyle der: "İsterse üniversiteye bile gönderir, kız çocuğu demez, sonuna kadar

---

¹⁷⁴ Neşe Karel, "Ortanca Kız", **Erkekler de Sever**, Mim Yayınları, Antalya, 1994, s.48.

¹⁷⁵ **A.e.**

¹⁷⁶ Buket Uzuner, "Uzak Kasabaların Gri Hüznü", **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.81.

¹⁷⁷ **A.e.**

okuturum.”¹⁷⁸ Ancak yine de akli oğlundadır: “İlle de oğlum, tek erkek evladım, serseri ruhlu, hayalperest, dalgın oğlum... Utancım... Canımın parçası oğlum...”¹⁷⁹

İzler hikâyesinin kahramanı Yonca'nın babası ikinci evliliğini yapmıştır. Yeni anne hamiledir. Eve gelen dikdörtgen masanın çevresine dizilmiş misafirler, doğacak olan bebeğin cinsiyeti hakkında konuşmaktadırlar. Tek istekleri Yonca'ya kardeş olarak “erkek bir prens”tir. Konuşulanları dinleyen Yonca masayı çevreleyen kadınlı erkekli topluluğun kendine ne kadar yabancı olduğunu düşünmektedir:

"Prens" sözcüğü, daldığı düşüncelerden ayırdı Yonca'yı. Ne diyordu bu insanlar? Ne ilkel düşüncelerdi bunlar! Kallavi burunlu kadın, onlara gebeliğini açıklamış, diğerleri de küçük bir prensin geleceğini muştulamışlardı ona! "Ben, diye düşündü Yonca. Henüz kaç yaşındayım? On dört on beş. Ama onlardan ne kadar ilerdeyim. Şu insanların bir kısmı yüksek okul, bir kısmı lise mezunu! Aydın mı bunlar? Diploma ile aydın olunsaydı! İnsan henüz cenin hâlindeyken birileri onu şekillendirmeye çalışıyor, erkekliğinde karar kılıyor. Eğer erkek olmazsa dünyaları yıkılıyor. Soy yürürmüş, soyadı yürürmüş! Hay sizin... Tek cinsle bu iş olası olsaydı eğer, dünya kadın kanıyla yıka- nacaktır kuşkusuz. Hangi soydan söz ediyor bunlar! İki cins olmadan, bu iş olamayacağına göre, nasıl bir cinsin sürdürücüsü oluyor doğacak olan?"¹⁸⁰

Masanın etrafındakiler, Yonca'ya nasıl bir kardeş istediğini sorarlar ve “benim için önemi yok cinsiyetin” cevabını beğenmezler. “Aaaa olur mu Yonca, bir prens fena mı olur?” sorusuna Yonca'nın cevabı nettir: “Bizim bir krallığımız mı var ki, ona veliht arıyoruz?”¹⁸¹

Yonca'nın “hiçbir şeylerini bilmediğim, bende hiçbir anıları olmayan insanlar” olarak nitelendirdiği üvey anne akrabalarının bu sorularından sıkılan Yonca, bir an önce babasının eve gelmesini ister. Onu bu insanların arasında “tutsak gibi bırakan adam” -babası- “bu ilkel düşüncelerini biliyor mu(dur) acaba bunların? Yoksa o da bir prensin yolunu mu gözlüyor(dur), olası bir krallık için!”¹⁸²

---

¹⁷⁸ A.e.

¹⁷⁹ A.e.

¹⁸⁰ A.e., s.89-90.

¹⁸¹ A.e., s.90.

¹⁸² A.e., s.91.

Kadınların erkek çocuk ısrarına karşı ısrarcı olan kadınları anlamakta zorlanan Yonca, “dilerim doğacak çocuk, şu kadının, öteki kadının, benim cinsimden olur. Bunlar, kendilerini nasıl böyle aşağı görüyorlar!” diye düşünür.¹⁸³

Üvey anne "ne hınzır şu şımarık domuz", diye geçirir içinden. “Geberse gitse.. Kalksa orta yerden... Ne diye evlendim sanki çocuklu adamla? Nasıl alay ediyor benimle. A salak kız! Benim için fark ediyor mu sanıyorsun doğacak veletin cinsiyeti. Ama erkek doğurursan, güçlü oluyorsun. Çevrendekiler 'oğlan anası' diyor.”¹⁸⁴

Zil çalıp da, kapıdan Kerim Bey’in tok sesi duyulunca, Yonca, “kallavi burunlu kadın”a, üvey annesine dönerek, iğneli bir laf eder: “Erkeksiz gitmekten kurtulduk işte, bak.”¹⁸⁵

Aradan geçen zamanda üvey anne ile Yonca’nın bir arada yaşamasını zorlaştıran olaylar olur ve üvey annenin doğumu gerçekleşmeden Yonca, artık babaannesinde kalmaya başlar. Babaannesinin yardımcısının anlattığına göre; ertesi hafta sonu, kallavi burunlu kadının sancıları başlamış, avaz avaz bağırarak, Kerim Beyin kollarında hastaneye kaldırılmıştır. Telefon çaldığında Yonca hemen oracıktadır ve Ahizeyi kulağına götürür. “Senin gibi kara bir kızımız oldu”, der Kerim Bey. Yonca yine tutamaz kendini, lafı yapıştırır ve babasının yanıt vermesine olanak tanımadan telefonu kapatır: “Yaa, oğlan değil mi, çok üzuldüm!”¹⁸⁶

Babası bu sözcükleri hak etmiş midir, emin değildir Yonca. Ama sinirleri iyice gevşemiştir. Dakikalarca, gözlerinden yaş gelene dek katıla katıla güler. Sonra "zavallı çocuk" diye düşünür: "Zavallı çocuk, bir bilsen! Seni istemediler, onlar prens istedi. Oysa ben mutluyum, bir kişi daha çoğaldık." 102¹⁸⁷

---

¹⁸³ A.e.

¹⁸⁴ A.e., s.92.

¹⁸⁵ A.e., s.94.

¹⁸⁶ A.e., s.100-101.

¹⁸⁷ A.e., s.102.

Tavus Kuşunun Dönüşü hikâyesinin kahramanları Ferhat Bey ve Zübeyde Hanım evlidirler. Birbirlerini çok severler, mutludurlar. Evlerine giden-gelenle, kurulan sofralar, ağırlanan misafirlerle birbirinden güzel günler yaşarlar. Ferhat "Marifetler, bereketler taşıyor ellerinden.." der Zübeyde'ye. Fakat Zübeyde bu "ufak tefek güvenli, rahat görünüşlü adamın zaman zaman kısılan gözlerinin ardında bir şeylerin savaştığını" düşünür. "Çocuklar, torunlar, zürriyet... Çoğalma, çoğalarak devam etme..." "Belediye reisinin, kaymakamın ve daha birçoklarının severek söz ettikleri, üstelik halli vakitli sayılabilecek adamın" çocukları, nesilleri olmasını istemesi çok doğaldır.

Zübeyde, Ferhat'in durgunlukları, dalıp gitmeleri, sigaraları ardarda sarmaları ardında bunun yattığını düşünür. Galiba ikisi birlikte düşünmekte, fakat birbirlerine ses etmemektedirler. Her konuk gelişinde, yenilip içildikten sonra "Ellerine sağlık!" diyen kadınların, "karınları burnunda ya da doğurmaktan yürümeleri paytaklaşmış kadınların arasında kendi eksikliğini duymak artık zor gelir" ona. Evin öteki ucunda erkekler kalın kaba sesleriyle memleket ve dünya meselelerini konuştuğundan sonra çekilip gittiklerinde tütün tablalarını toplayıp minderleri düzeltirken, pencereleri açıp fıstıkların kokusunu soluğuna katarken hep bu eksikliğini düşünür.¹⁸⁸

Bu eksiklik de her ne kadar dile getirilmese de gittikçe kocaman bir boşluğa dönüşür. Bunun üzerine Zübeyde Hanım, "babası öldükten sonra kendini okumalara veren", "ağzı dualı bir kadın" olan anası Fatma Hanım'dan bir erkek çocuklarının olması için dua ister. "Oğul evlât istemek insanoğlunun hakkıdır. Lâkin sırf bu dünyanın kaygısıyla, evlât ve mal kaygısı çekenin vay haline." Diye Zübeyde'yi ikaz eder. "Bundan böyle gün gece senin için dua edeceğim kızım. Rabbim size bir evlât versin. Kaşlı gözlü bir oğlancık..." diye de ekler.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Sevinç Çokum, "Tavus Kuşunun Dönüşü", **Rozalya Ana**, 3.bs., İstanbul, Ötüken, 1997, s.48.

¹⁸⁹ **A.e.**, s.49.

Nihayet bir oğulları olur. Ferhat sevinçten ne yapacağını şaşırır. O kadar mutludur ki, “kendine bir erkek evlât veren” Zübeyde’ye seslenmesi bile farklı hale gelir. “İncitmeyen bir tonda, koruyan, üzerine titreyen bir ses”le sesler karışını. Zübeyde de mutludur ama eve giren çıkanların kem nazarlarından ürker. solgun solgun dolanır. Beşiğinden iri badem gözleriyle bir büyük insan gibi bakınan”, insanlara sanki “arifçe gülümseyen” Mehmed Ali’nin gözlerinde annesinin gözlerini bulur Zübeyde. "Bu oğul daha doğar doğmaz bir bilge kişi gibi bakıyor dünyaya, ilerde neler olmaz?" diye düşünüp şaşırır. Eve gelip gidenler de "Bu çocuk hiç kimselere benzemez.... Sanki konuşulmuş anlıyor, nerdeyse dillenip bize akıl verecek, yol gösterecek.." derler. Ferhat'in kabına sığamadığı o günlerden birinde, Zübeyde bir düş görür. Üstünde kara çarşafı, kalabalık bir çarşıda yürürken ak sakallı bir adam ona adıyla seslenir. “Erenlerden biri olmalı” diye düşünür Zübeyde: "Efendine söyle, Mehmed Ali'yle övünmesin bu kadar. Gururlanmasın, büyüklenmesin..."¹⁹⁰

Rüyasını Ferhat’a anlatamaz Zübeyde. Ama içinde o rüyanın sıkıntısı öylece durur. Gerçekten de Ferhat “eski yumuşak başlılığını bırakmış, malını çoğaltmış, pehlivanlar gibi kalkık omuzlarla, eğilmez başıyla dolanıp "Oğlum, oğlum.." deyip ele güne karşı övünür olmuştur.” Zübeyde hafif yollu uyardıya çalıştıktan ona çıkışır:

"Oğlum değil mi elbet sevineceğim. Elbet övüneceğim." diyordu. "İşte bak atar atar tutarım ben onu..."

Böyle deyip o iri topu, o ay yüzlü çatık kaşlı bebeği havalara fırlatıyor, Zübeyde'nin aklı yitiyor, yüreği ölecek gibi vuruyordu.

"Aman efendi düşecek çocuk..."

"Düşer mi hiç? Düşürür müyüm hiç Mehmed Ali'mizi? Bak şuna Zübeyde. Bunun gözleri konuşuyor. Sanki dillenmeyecek. Böyle bilmiş bilmiş bakacak. Ben oğluma köşk satın alacağım. Ben oğlumu mebus yapacağım göreceksin Zübeyde. Neslim bundan yürüyecek. Oğlum, oğlum..."

...

"Sırtım yere gelmez artık Zübeyde..." diyordu. "Bir oğlum var... Ben yokluk nedir bilmedim. O da bilmemeli."

O böyle dedikçe Zübeyde düşünüyü hatırlar, ağlamaklı olur, uyarırdı onu.

"Efendi çocuğa bir hal gelecek. Övünme bu kadar!"

"Elbet övüneceğim. Bak o doğunca itibarımız, bereketimiz, malımız nasıl da çoğaldı? Bir adamın değeri neyle ölçülür sanırsın bu zamanda? Elbet malıyla ve evlâtlarıyla. Bunun için hayıflanmak neyin nesi?"

"Bilmem... Yüreğimi bir keder sıkır. Ben de bilemem..."¹⁹¹

---

¹⁹⁰ A.e., s.50.

¹⁹¹ A.e., s.50-51.

Bağlara, çay kenarlarına gittikleri o günlerden birinde, babası onu top gibi havalara atarken düşürürverir Mehmed Ali toprağın üzerine. Öylece gözleri yarı kapalı, kıpırtısızca kalıverir.

Mehmed Ali'yi hastaneye götürürlerken Zübeyde uğundukça Ferhat onu azarlar, arabayı hendeklere yuvarlayacak gibi olur: "Sus kadın! Uğunma bir kazadır oldu..." Mehmed Ali bir defa dönülmez yola girmiştir. Anasının çılgınlıkları da döndüremez artık onu. Zübeyde'nin uykuya direnemez hali geldiği bir sırada dile gelir: "Ana, ana. Ben gidiciyim. Zaten seksen yıl yaşamış gibiydim. Sizin yanınızda çok az duracağımı biliyordum. Ne dersenez anlar, lâkin cevap veremezdim. Ana bu bir imtihandı sizin için. Benim gitmem gerek. Ben gidince bu acı seni dünyadan alıkoymasın. Çünkü daha göreceğlerin var. Benim göreceğlerim ise bu kadarmış..."¹⁹²

Zübeyde, düşle uyanıklık arasında deprenip kendine gelir. "Oğul..." diye haykırır canından yükselen bir sesle. Oğulun gözleri mil çekilmişçesine ağır, uyanılmaz uykulardadır artık. Ferhat, Mehmed Ali'nin ölümüyle öylesine bir hiçliğe dönüşür ki, Zübeyde'nin öfkesi ve nefreti çabucak acımayla yer değiştirir. Adam, ölümün kıyısında sonunu bekliyordur artık. Hiçbir şey onu güldüremez, sevindiremez, hayata bağlayamaz.¹⁹³

1.5.4. Maddi Kazancı ve Mevkisi Olan Kadınlarla Evlilik

Kimi hikâye kahramanlarının kocaları tarafından eş olarak seçilme gerekçeleri, maddi kazançları ya da konumları, mevkileri olabilmektedir. Muammer, Sevil ile tanışıp "kimi dışarıdan bakanlara sorarsanız 'hayatının fırsatı'nı değerlendirdiğinde" kırk beş yaşındadır. İki ay içinde evlenirler. Sevil'i sevmek konusunda kendisine hiçbir yalan atmamıştır Muammer. Sevmek, âşık olmak gibi bir amacı yoktur zaten, çoktan umut kesmiştir o gibi duygulardan. Günün birinde âşık

---

¹⁹² A.e., s.52.

¹⁹³ A.e., s.52-53.

olsa bile ömrü boyunca yaptığı gibi yanlış ya da olasız birine tutulacağını bilir. Bekârlıktan bıkkınlığının yanı sıra düpedüz maddi çıkarlar gözetmiştir evlenmeyi kabul ederken. Üstelik evlenme konusunu Sevil atar ortaya. “Varlıklı -ama Ankara varlıklı- bir ailenin evlenmemiş, ama evde kalmamış” kızıdır Sevil. Okumuş, iyi İngilizce bilen, yabancı bir ülkenin 'Kültür Merkezi'nde çalışan, gerek aile çevresi, gerek sonradan edindiği diplomatik çevreyle “Muammer’in işlerine çok büyük katkıları olabilecek” biridir.¹⁹⁴

1.6. Kadının Evlilikten Beklentileri

1.6.1. Ruh Yoldaşlığı

Kimi kadın kahramanların evlilikten tek beklentileri, ruhu ruhlarına komşu olabilecek, ‘kader’i birlikte yaşayıp, ‘nasib’e birlikte göğüs gerip, ‘rızk’ı birlikte yiyebilecekleri can yoldaşı, hayat arkadaşı edinmektir.

Mine Alpay Gün’ün, *Hasret Anası* öyküsünde Gülbahar ve Seyid Ali, Gülbahar’ın “ayağı azıcık aksadığı için” Seyit Ali’nin annesinin bu evliliğe razı olmayışını bile çok fazla umursamadan evlenirler. Birbirlerine tutunurlar. “İki sevdalı dünyanın en mutlu insanıdır.” “Çevrelerindeki herkes onların muhabbetine gıpta eder, köy pazarına inerken bile genç karı- koca birbirlerinin gözlerine en içten sevgiyle gülümserler.” Hatta ilk çocukları doğduğunda, bitişikteki komşunun kızı: "Abla be, bu kızın ismi "Hasret" olsun. Siz ağabeyle birbirinizi o kadar çok seviyor, birbirinize o kadar sev-dalısınız ki, sanki yanyana oturduğunuzda bile birbirinize hasretsiz" deyince, çocuklarının adını da ‘Hasret’in koymuşlar, Hasret’in varlığı yaşamlarına daha büyük bir boyut kazandırmıştır.

Seyid Ali "Bak Gülbahar; inşaatlardan iyi kazanıyorum. Köyde küçük bir arsa alarak iki göz ev yapalım” dediğinde Gülbahar sevinçten kanatlanır. Boğazlarından kısıp, hiç masraf etmeden birlikte çalışarak bir ev yaparlar

---

¹⁹⁴ Pınar Kür, “Son Çizgi”, *Akışı Olmayan Sular*, 10.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2007, s.164-165.

kendilerine. Seyid Ali yakın kentlere inşaatlara gitmeye başlar, böylece borçlarını hızla ödeme imkânları da doğar.¹⁹⁵

Ancak bir gün civar şehre çalışmaya giden Seyid Ali eve dönerken, bindiği araba devrilir, genç adamın omuriliği ezilir, kemikleri kırılır. Belden aşağısında his kaybı olur, sıcağı soğuğu duymaz hale gelir. Ankara’da Tıp Fakültesi’ne yatırılır. Kocasının gidişi ile evi başına yıkılan Gülbahar, Seyid Ali'nin emanetlerine iyi bir ana olmak, onların boğazına bakmak için gece yarısına dek işleme yapar.

Konu komşunun ‘geçmiş olsun’ dilekleri giderek, “Hep onu bekleyemezsin ki, en iyisi münasip biriyle evlenmen” laflarına dönüşür. Gülbahar, "Siz neler söylersiniz? Ben Seyid Ali'de gözümü açtım. Allah onun yanında canımı alsın" dese de, kızsada da, "İyileşmez, hiç umut yok, ilikleri ezilmiş, onun için kurtuluş rahmet" cevabı alır. Yine de, "Olsun; tek yanımda olsun, ben ona bakarım, tek yaşasın" deyip böyle konuşanları yanından kovar.

Seyid Ali de akrabalarıyla gönderdiği mektupta, "Bacaklarım çürüyor, hiç hayat yok, ama yüreğim bacaklarımdan daha çok acı veriyor. Yavrularım ve sen ne olacaksınız? Bir baba olarak sizlere bu günleri de mi gösterecektim? Kahroluyorum ama ne çare..." diye yazar Gülbahar’a.

Seyid Ali'nin gidişinden iki ay kadar sonra Gülbahar kocasını ziyarete gitmek için parayı denkleştirdiği zaman bir akşamüstü hızlı hızlı kapı çalar. Bir oğlan çocuğu kapalı bir zarfı eline tutuşturup koşarak uzaklaşır. Gülbahar, zarfı açtığıında, okuduğu satırlarla başı döner, düşmemek için sedire zor tutunur. Altındaki ismin hiç de yabancı olmadığı bu mektup, Gülbahar’ın yüreğini acıtır: "... Bu gece sana geleceğim, kapıyı aç. Bundan böyle paradan yana sıkıntın olmaz."

Gülbahar hıçkırarak hıçkırarak ağlarken: "Zalim, hayın, yılan... Ben Seyid Ali'nin üzerine nasıl öyle şeyler ederim..." diye inler. Hüzünlü gözlerle kendisini izleyen kızına sarılarak: "Hasret'im, yavrum; baban iyi olmazsa biz ne yaparız? Baban iyi

¹⁹⁵ Mine Alpay Gün, “Hasret”, **Kuma**, 2.bs., İstanbul, Beyan Yayınları, 1993, s.59-64.

olmak zorunda. Biz onsuz yapamayız. Hasta da olsa köşemizde olsun. Başımızda koruyucumuz olsun. Onsuz eve akbabalar göz diker oldu" deyip sonra da; "Ne olur ölmesin Allah'ım, onu yaşat" diye sabaha dek yalvarır. ¹⁹⁶

1.6.2. “Sinek Kadar Kocam Olsun, O da Başımda Bulunsun”

Kadını hayatta dımdızlak kalmaması için evlenmesi gerekliliği düşüncesi, hikâyelerdeki özellikle yaşı belli bir rakamın üzerinde olanların sık sık dile getirdiği bir durumdur. Ayşe Kulin’in Foto Sabah Resimleri Hikâyesi’nde kahramanın anneannesi sürekli dider onun başını: “... Sana yüz kere söylemedim mi erkeksiz hayat zordur diye”¹⁹⁷

Sultan, fabrikada namusuyla çalışan, kendisinden yardım isteyenlere destek olmaktan çekinmeyen, iyi niyetli, hasta babasına bakarak yaşayan bir kızdır. Mahallede yaşayan Ayten, yaklaşır Sultan’a. Sultan, anlamaz Ayten’in nasıl bir kız olduğu. Kefil olur, çalıştığı atölyede işe aldırır onu. Meslek öğrenmesine, çaycılıktan, bulaşıkçılıktan kurtulmasına yardım eder. Ancak Ayten, Sultan’a musallat olan ve yüz vermeyince de Sultan’a dünyayı dar eden Salih’le arayı yapar ve nişanlanırlar. Bu, çok da üzmez Sultan’ı. Sadece Ayten’in kendine karşı nasıl bu kadar “oynadığına” inanmakta güçlük çeker. Hatta, Ayten için üzülür de, böyle bir adamın eline düşeceği için. Yorumu şöyle olur Sultan’ın:

“Hayırlı olsun. Salih de adammış gibi. Ondan insana ne dost olur, ne eş. Ayten bir denesin bakalım. Salih'e bir olmazlansın, başına neler gelir. Önden renk vermez. Zamanı kollar. Yanı yöresi kalabalık olacak ki... Tuvaletlerin orda, beni öpmeye kalkınca, usulca bir itip geçmişim. Aylar boyu, durdu durdu, renk vermedi de. Öcünü almak için Ayten gibi bir ortak beklermiş! Bu onun adam gibi adam olmadığını göstermeye yeter de artar bile! Kılıcı göğsünü açacak, ordan aşağı altın künye sallandıracak ve böylece adam olduğunu sanacak. Pis! Ah Ayten, sırtını bir dönüş döndün ki, bunu dahi anlatamıyorum sana.”¹⁹⁸

---

¹⁹⁶ A.e.

¹⁹⁷ Ayşe Kulin, “Foto Sabah Resimleri”, **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.41.

¹⁹⁸ Adalet Açoğlu, “Dar Odanın Karanlığı”, **Hadi Gidelim**, 7.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.7-8.

Sultan, zorlu hayatına devam eder. Elinde sütüyle babasının yanına yaklaştığında, "Sen sütü mütü boşver de, söyle bakayım, niye istemezsin şu Ziya'yı ha?" cevabıyla karşılaşır. Hasta yatağındaki adam, kendine bir şey olursa, kızın "erkeksiz", bir başına hayatta yalnız kalamayacağını düşünmekte ve bunun için Sultan'a talip olan Ziya'dan yana Sultan'ı sıkıştırmaktadır:

"Ziya demek bugün yine gelmiş. Yine babamla baş başa vermişler. Yine evlenme lafı. Ziya'nın bir kusuru olduğundan değil. Ama öyle işte. Bu fisfısları işitmek istemiyorum ben. Ziyanın durumu epey iyiceymiş de, borçlarımızı ödermiş de, babama bakarmış da, babam ölünce dımdızlak, bir başıma kalakalmazmışım da... Şuna bak, bu Ziya bana eş olmayacak da Darülaceze olacak. Çok şükür elim ayağım tutuyor. Benim Darülacezeyi ihtiyacım yok. Bırakın bu lafları. ..."¹⁹⁹

Hüsnüyusuf Güzellemesi hikâyesinin kahramanı Emine'nin okulun Beden Eğitimi öğretmeni tarafından taciz edilmesinin sebebi, öğretmenin Emine'nin başında baba, ağabey, kardeş dayı gibi herhangi bir erkeğin olmadığını bilmesidir:

"Sonunda bıraktı öğretmen. Emine dış odaya geçerken, kendisine yol verildiğini gördü. Şaşırıldı. Arkasından kalçasının yine okşandığını, bu kez elin hafifçe, kumaşın üstünde belli belirsiz gezindiğini algıladı.

- Baban yok, değil mi yavrucuğum?
- Yok...
- Amcan, dayın, size göz kulak olacak bir erkek?
- Yok... Hâlâ ağlıyordu Emine: Bir dedem vardı. Ayrı oturuyorduk ama dedem evimize gider gelirdi. O da öldü.
- Ağlama artık. Bir daha seni hiç üzmeyeceğim benim cici kızım. Ara sıra ya ben seni çağırırım ya da sen gelirsin buraya. Seni Spor Kolu Başkanı yaparım, dikkati çekmeyiz. Dertleşiriz, sana yardım ederim."²⁰⁰

Emine'nin okul hayatında yaşadıkları, öğretmenin ona karşı davranışlarının bütün okulca bilinmesi, diğer erkek arkadaşların da sürekli olarak bunu bildiklerini ima eder şekilde Emine'ye laf atması, Emine'yi değiştirir. Annesi, Emine'nin hareketlerinden şüphe etmekte, "adlarını kötüye çıkaracağından" korkmaktadır. Bu konuda durmadan nasihat etmesi ve bir gözünün hep kızının üzerinde olması,

¹⁹⁹ A.e., s.8-9.

²⁰⁰ Ayla Kutlu, "Hüsnüyusuf Güzellemesi", **Hüsnüyusuf Güzellemesi**, 2.bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 1998, s.28.

Emine'yi bunaltır. Yine öyle zamanlardan birinde, sıkılan ve artık kızmaya başlayan Emine, annesine, "Gitsene artık anne. Geç kalmıyor musun?" diye çıkışır. Annesi ise, Emine'nin çekineceği kimse yok, "başında bir erkek yumruğu yok" diye umursamaz ve rahat davranmamasını ister: "Yavrum, ne olur namusumuzu beş paralık etme. Daha çok küçüksün. Yarın, helal süt emmiş biri bizim de karşımıza çıkar. Başında bir erkek yumruğu yok diye kendini kapıp koyverme yavrum..."²⁰¹

Kadın, "yörenin zeytinyağı tüccarı göbekli beylerinin o dağ başında çiftlik gibi koca koca evleri olmasını yadırgamaz. Ancak, bu kadın gibi "çitkırıldım İstanbulluların" böyle bir yere neden geldiklerine akli yatmaz. Ona göre kadın, "gülmez asık suratlının teki"dir. "Burnu düşse yerden almayacak soğuk nevale" dir. Ama paranın hatırına o eve gidip çalışmak zorundadır. İşin gerçeği, bütün kış dört gözle gelecekleri ve işe çağıracakları günleri beklemiştir.²⁰²

Yaz Geçti öyküsünde, yazın temizliğe gittiği kasabalarındaki yazlık evin etrafında gezerken, bir önceki yaz yaşadıklarını hatırlayan N., evin sahibi adamın kötülüklerini ve ev sahibesi kadının da içtenliğini aklında tutarken, hâlâ taşınmamış olmalarından yola çıkarak, ayrılıp ayrılmadıklarını düşünür. "Acaba hiç gelmeyecek mi?" diye geçirir içinden. Sonra da cevabı yine kendi verir: "Sanmam. Gelecektir. Ne de olsa kocası, erkeği, onu bırakmaz"²⁰³

N., bir gün temizlik yaparken "Cüzdanım nerde? Onu ne yaptysan bul ve yerine koy! Bak sana bu kadar hoşgörülü davranıyorum. Yoksa..." sorusuyla karşılaşır adamın. Adam, iyiden iyiye hırpalır N.'yi Buna karşın kadın, "Yo... Yo... o almamıştır, yanılıyorsun" diye karşı çıkar bu duruma. Adam, "Bul, yoksa polis çağırırım" diye bağırırken, kadın,"Yapma! Günahını alma!" diyerek yalvarır. "Sen karışma. Bu ayak takımının yalnızca hırsız sürüsü olduğunu nerden bileceksin sen? Arkanı döndün mü adamı soyup soğana çevirir bunlar! Ama senin gibi budala, işe

---

²⁰¹ A.e., s.29.

²⁰² Tansu Bele,"Yaz Geçti", **Ay Geceye Yalnız Doğar**, İstanbul, Demet Yayınları, 1993, s.10-11.

²⁰³ A.e., s.18.

yaramazın teki ne anlar? Parayı sen kazanmıyorsun ki korumasını bilesin. Sen yalnızca harcamasını bilirsin, har vurup harman savurur, bu üç kâğıtçılara peşkeş çekersin. Hem de benim alınterimi... Dünyadan haberin mi var? Hiç işçi çalıştırdın mı sen dağbaşlarındaki şantiyelerde? Hepsi hırsızdır bunlar” diye çıkışır kadına. Kadın N.’ye yalvarır: “Ne olur, yalan olduğunu göster ona. Yoksa yakar bizi. Seni de, beni de. Parası onun tek taptığı... Dini imanı" diye yalvarır.²⁰⁴

Odada ikisi dört dönüp deliler gibi cüzdanı ararlar. Sonunda cüzdan, adamın pantolonunu üstüne koyduğu köşedeki bavulun arkasından çıktığında kadın N.’ye sarılıp ağlar: "Biliyordum, biliyordum hırsız olmadığını. Pantolonun cebinden kayıp arkaya düşmüş olmalı kahrolası paraları... Ah Tanrım ne yaptık biz? Ne olur bağışla, yalvarırım. Bağışla bizi. Ne yaptığını bilmiyor o, inan bana. Yıllar yılı paradan başka hiç bir düşüncesi, düşü gerçeği olmadı. Dahası, her an parasını yitirme korkusu içinde olmak onu delirtti artık." diyerek ağlar.²⁰⁵

O olayı izleyen günlerde, yalnızca kadının ısrarı ve hatırı için beyefendinin ters bakışları altında eve gidip gelmeye devam eder. Kışın evine döner herkes. Bir yıl sonra yaz yeniden başladığında, N., kadını özler ve merak ederken bulur kendini. Dayanamaz, evin etrafında dolaşır, zili çalar. Kimseler yoktur. Telaşlanır. İçinden: "Acaba hiç gelmeyecek mi?" diye geçirir. "Sanmam. Gelecektir. Ne de olsa kocası, erkeği, onu bırakmaz, hâlâ acıyor. Para gerçekten de hiç önemli değil." Bahçeden çıktı, kapıyı özenle çekip kapattı ardından. Yola koyulurken son kez dönüp baktığında, çam ormanının iki adım ötedeki denizin sonsuzluğuna doğru usul usul kanayarak akmaya başladığını, onun koyu yeşil gölgesine yapışık evin, Amerikan dizilerine yaraşır görkemli görüntüsünü de birlikte çekip götürdüğünü gördü. Ev tıpkı yırtılıp suya atılan eski, soluk bir resme benziyor. Omuzlarını silkti N.: o hüznü o eve bağlayanın, varsılığın aşılmaz saydığı gücü olmadığından hiç kuşkusu yok artık. Paradan daha baskın güçlerin dünyada var olduğundan da.²⁰⁶

---

²⁰⁴ A.e., s.14-16.

²⁰⁵ A.e., s.16.

²⁰⁶ A.e., s.18.

Sarsıntı öyküsünde annenin kızına evlilikle ilgili söyledikleri, evliliğe çok da özendirici şeyler değildir:

“Evlendikten sonra aşk denilen şey, günlük hayatın içine yerleşiveriyor. Bir eşya gibi. Bir gün ansızın telaşlanıyorsun. Neredeydi, diyorsun. Neredeydi? Arıyorsun. Hay Allah, herşeyin solduğunu, eskidiğini görüyorsun. İşte böyle. Düşünüyorum da 1960 yılları ne ki? Şu ondokuz yıl nasıl hızla geçiverdi. Daha dün. Ben incecik bir kızdım. Baban karlı günlerde bile bizim oralara gelirdi. Beni pencerede görebilmek için. Yürüye yürüye evine döndüğü de olmuştur. Kar kış kıyamet. Evleneceğimiz gün yağmur yağıyordu. Saçlarıma inci çiçekleri takılmıştı. Güzeldim doğrusu. Benim için «Güzel bir gelindi» dediler. Aşk soruyorsun. Aşk şimdi çay bardaklarında ısıldıyor, tencerelerde isleniyor. Herşeyin yıprandığını görüyorum, çok kötü. Saçlarımın eskisi kadar parlak ve gür olmadığını. Tavanların karardığını, eşyaların eskidiğini görüyorum, özlediğim şeyler bazen bir başağrısı olup çıkıveriyor. Sebepsiz bir başağrısı, eski günlere hasret demektir. Başka ne olabilir?”²⁰⁷

Ancak bu anlatılanlara rağmen, evlenmek, hep beklenen bir ‘erkek’e hazırlık yapmak, muhakkak bir yerlerden çıkıp gelecek bir ‘damat’ı beklemek gerekir. “Şimdi sıra sende. Serpil teyzen çeyizin için sana bir masa örtüsü örüyormuş. Benim bugünlerde elim hiçbir işe varmıyor.” diyen anne için yaşadıklarına benzer şeyler yaşayacak olan kızı eksiksiz bir çeyizle ‘başında bulunacak adam’ı beklemelidir:

"Evet. İki yıldır, bir sandığa çarşaf, el bezleri, havlular atılıyordu. Aralarında bir de pijamalık kumaş vardı. Alınmış alınmıştır, diyordu annesi. Peki kimdi bu damat? Belli değildi. Nasıl biridir? Şimdi nerede, ne yapıyor? Bunları düşünmeyecekti. Düğün kalabalığı dağıldıktan sonraki yeni gıcır gıcır pijamalarını giymiş bir damadı düşünmeyecekti. Çünkü bunu düşündü mü dağlara çıkması geliyordu. Nasıl biriydi bu, nasıl? Yarısı kuş, yarısı insan. Cin, Harut Marut benzeri."²⁰⁸

Ümmühan öyküsünün kahramanı Ümmühan için de, evlilikten kasıt, koca evindekinden daha beter gün görmemeye mutlu olmak ve “sana sahip çıkacak bir adamın başında bulunması”dır. Çocukluğunu da, genç kızlığını da “hiç bilemeyen”, kadınlığını ise “yıllar önce iki çocuk doğurmaya yarayacak bir fonksiyonu olduğunu anlayacak kadar” anlayan kahraman; böylelikle, “içinde bulunduğu hayatı kabullenmekte zorlanmamış”, “geriye dönük hatırlayıp iç çekeceği, burnunun direği sızlayarak özleyeceği hiçbir anısı, hiçbir dönemi” olmadığı için hayattan çok fazla

²⁰⁷ Sevinç Çokum, “Sarsıntı”, **Derin Yara**, İstanbul, Cönk Yayınları, 1988, s.99-100.

²⁰⁸ A.e.

bir şey beklemeyi aklına getirmemiştir. “Kendini bildi bileli hayatı daha kötüye gitmediğine göre”, “Allah onu seviyor”dur. Öyle ya, köyde oturan tanıdık kadınların çoğu evliliklerinden, kocalarından, sıkıntılı hayatlarından, fırsat bulsalar baba evine dönecek olmaktan bahsedip dururlarken, onun için “baba evi ile koca evinin arasında hiçbir fark yok”tur. “Babası anasına ne kadar kocalık yaptıysa kocası da ona o kadarını yapar” kendine. “Baba evinde kaç lokma yiyebildiyse şimdi de ne daha fazlasını ne daha azını” yer. “Evlene kadar yıkaya yıka ya giymek zorunda olduğu tek mintanına”, evlenirken kaynanasının verdiği "çiçekli basmadan diktiği ikinci bir mintan” ilave olmuştur “ola ola”. “Kocası da babası gibi kahve kuşu bir tembel”dir. Sabah geç saatlere kadar uyur, gecenin bir yarısına kadar da hayatı kendisi gibi gören diğer köy erkekleriyle sigara dumanı içinde uyuşarak geçirir. Bütün bunlar onu mutsuz etmeye sebep değildir.²⁰⁹

1.6.3. Maddi Kazanç veya Mevki Sahibi Olmak İçin Evlenme

Hikâyelerin bazılarında kadın kahramanların evlenmelerinin sebebi, evlendikleri adamla birlikte edinecekleri maddi kazanç veya mevkidir.

İzler hikâyesinin kahramanı Yonca'nın babası, anesi öldükten sonra yeniden evlenir. Yonca'nın üvey annesinin “çocuklu bir adamı” eş olarak kabul etmesinde, Yonca'nın babasının maddi durumunun büyük etkisi vardır. Hatta hikâyede adı Yonca'nın ona yakıştırdığı “kallavi burunlu kadın” olarak geçen bu “cicianne” hamiledir ve doğuracağı çocuğun mirastan alacağı pay henüz hamileyken bile aklını meşgul eden konular arasındadır.

Buldukları ortamda Yonca'ya yeni gelecek olan “cicikardeş”in cinsiyetinin ne olmasını istediğini, -alttan alta erkek kardeş baskısı yaparak- sorarlar. “Erkek çocuk” baskısını gereksiz bulan Yonca, etrafına sinirli cevaplar verir. Yonca'yı uzaktan uzağa izleyen cicianne ise, içinden şöyle geçirir: "A salak kız!

²⁰⁹ Nermin Bezmen, “Ümmühan”, **Kırk Kırık Küp: ‘Kırk Hikaye’**, 8.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2010, s.306.

Benim için fark ediyor mu sanıyorsun doğacak veletin cinsiyeti. Ama erkek doğurursan, güçlü oluyorsun. Çevrendekiler 'oğlan anası' diyor. Benim içinse ayırdı yok; kız da olsa, oğlan da olsa, seninle olan miras eşitsizliğini bozacağım nasılsa.” Diye geçirir içinden. “Ne diye evlendim sanıyorsun senin o geçkin babanla? Elbette seçkin bir serveti olduğu için! Hoş, ben de otuzuma gelmişim ya!”²¹⁰

Onun içinden geçirdiklerini hissediyor gibidir Yonca. “Şu sinsi bakışlara bak,” diye düşünür. “Kim bilir neler kuruyor kafasında? Bu kadın nikâh defterine atılan imzayı senet sayan cinsinden.” Oysa o imza atılana Yonca’nın deyimiyle “ne soytarılıklar” yapmıştır karşısında. Yonca, “ne güzel kızdır öyle”, “neleri severdi”, “neler alsın”dı ona? Kaçak Amerikan çikletlerini, deodorantları, Red Kit, Tommiks, Teksas’ları az taşımaz.²¹¹

Oysa Yonca babası evlenmeden, evliliğini hiç sorgulamamış, evlendikten sonra da uzun süre hiç eleştirmemiştir. “Neden evleniyorsun” diye sormamıştır. “Aşk evliliği olmadığı kesindi(r)”. Kadın için büyük olasılıkla "mantıksal, ekonomik bir evlilik"tir. "Kerim Beyse işler görülsün, yemekler pissin, dumanlar tütsün, garip Yonca’ya da ana olsun diye evleniyordur belki de... “Yaşam onun, istediğini yapar,” diye düşünmüştür o sıralar Yonca. Şimdi ise, "Beni, onun olan yaşama böyle sorgusuz sualsiz atmaya ne hakkı vardı? Bu kadının beni sevmesi doğaya aykırı. Başka şartlarda, başka ilişkiler içinde tanışsaydık, belki de çok severdi beni. Oysa şimdi rakip görüyor. Yüzüme baktığında usuna hep annem geliyor olasılıkla. Onun için de nefret ediyor benden." diye düşünmektedir.²¹²

Eski Bir Türküye Ağıt hikâyesinin kahramanlarından Sabit Bey’le evlenen Şadiye Hanım, aslında başkasına âşıktır. Nihat Bey adında bir aile dostunun oğlu, eve gelip giderken, “Şadiye’den hevesini almış ve geri dönmemiş”tir. Şadiye Hanım, “yoksulluktan kurtulacağı umuduyla”, yüzünü görmeden razı olduğu Sabit Enişte

---

²¹⁰ Sıla Sezmen, “İzler”, **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.92.

²¹¹ **A.e.**

²¹² **A.e.**, s.93.

çalışmak zorunda kalınca, güvence isteği büyür ve borç harç edip iki bileziğini satıp bir dana alır.”²¹³

Düğün gecesi Sabit enişte yüzünü açar açmaz Şadiye Hanım’a vurulur ve başından geçtiğini duyduğu sevdayı ona unutturmak derdine düşer.²¹⁴ ‘Beni şad et Şadiye başın için’ türküsünü her duyduğunda karısına elli lira verir. Ancak hala, Sabit Enişteyi hiç önemsemez, hiç şad etmez. Hep dışlar. Hele de kumarda parasını kaybettikten sonra, hep azarlar.²¹⁵

Yerli Filmlerle Büyümüş Kız Çocuklarından Birisi hikâyesinin “siyah kocaman gözleri merak ve ilgiyle iri iri beyazperdeye çakılmış, yedi yaşındaki” kız kahramanı, annesini ve diğer kadınları evlilikle birlikte maddi refaha kavuşma konusunda kıyaslar. Özellikle kadınlar matinesinde duyduğu "...eh, güzel kızdı doğrusu, o güzellikle o mahallede sürünecek değildi ya...", "...şanslı kızmış kardeş, turnayı gözünden vurdu vallahi..." sözlerini kulağına takıp, annesinin elini tutup, kafasındaki yeni sorularla - hoşnutsuz - eve döner. Güzel kızların yoksulluk çekmesi haksızlıksa, o zaman annesi yoksulluğu hak edecek denli çirkin midir? Komşular sık sık annesine "Maşallah kız, tıpkı Kraliçe Süreyya'ya benziyorsun... Sendeki şu cilt, şu gözler bizde olsaydı?..." dediklerine ve annesi de gizli gizli saçlarını tıpkı Süreyya gibi taradığına ve Şah Rıza, çocuğu olmuyor diye Süreyya'yı boşayınca yine en çok o üzüldüğüne göre, demek ki, annesi güzel bir kadındır. “O halde neden, bütün gün çılgınlar gibi çalışan, çeşmeden kovalarla su taşıyıp, çamaşırları, bulaşığı yıkayan, pazara gidip, her şeyin en ucuzunu alabilmek için savaşıp, yemekler yapıp kardeşinin altını temizleyip, ona meme veren annesi, beyaz arabalı, varsıl doktorla değil de, her şeye çabucak öfkelenen yemekten hemen sonra büyük gürültülü horultularla uyuyan, az konuşup, az gülen babasıyla evlenmişti(r)?” Neden babası doktor değil de matbaa işçisidir? Neden filmler bir türlü kendi yaşantılarına uymaz? Yanlışlık nerededir?²¹⁶

²¹³ Ayla Kutlu, “Eski Bir Türküye Ağıt”, *Sen de Gitme Triyandafalis*, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.101.

²¹⁴ *A.e.*, s.99.

²¹⁵ *A.e.*, s.99-100.

²¹⁶ Buket Uzuner, “Yerli Filmlerle Büyümüş Kız Çocuklarından Birisi”, *Aynı En Çıplak Gün*, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.136-137.

Yemek masasında oturup bunları düşünür küçük kız. Bir de, kendi yaşamını belirleyecek olanın, güzellik-varsıllık mı, çirkinlik-yoksulluk mu olacağını...²¹⁷

Vehbi Şanlı'nın Faust Tutkusu hikâyesinde, Vehbi Şanlı'nın dördüncü eşi olarak karşımıza çıkan Leyla Şanlı, Vehbi Şanlı ile nerde nasıl karşılaşacaklarını, onu kendine nerede nasıl hayran bırakacağını, evlilik teklifini nerede ne zaman ettireceğini inceden inceye hesaplamış ve bu evliliği aklını kullanarak yapmıştır.²¹⁸

Vehbi Şanlı'nın dillere destan evine onun dördüncü karısı olarak gelin gittiğinde, ilk evliliğinden olan oğlu on beş yaşındadır. Bir yıl sonra annesi onu apar topar İngiltere'de bir okula gönderir. Üvey oğluna, cimri, sert ve kötü davrandığına dair çıkan dedikodulara rağmen, Leyla Şanlı kocasının, oğluna, kendi çocuklarından farklı davranmadığını bilir. Leyla Şanlı kocasını oğlu yüzünden kaybedecek kadınlardan değildir. Onu şimdi, başında görünmez bir kraliçelik tacı taşıyormuş gibi kibirli, dimdik, pek ender -bir gergefin gerginliğinde- gülümseyen, esrarengiz, alımlı, göğüslerinden başka plastik cerrahi geçirmemiş, buz gibi soğukkanlı diye tanımlayanlar, eczacılık okuluna başladığında, cıvıl cıvıl, hayat dolu bir genç kız olduğunu bilmezler. Gençtir, güzeldir, hırslıdır. Kendisi gibi hırslı bir sınıf arkadaşıyla evlenir. Kocasını her konuda onunla yarışmakta, yenik düştüğünde, duygusal ve cinsel yaşamlarında ilgisizleşmektedir. Leyla yıllarca ne yapacağını bilemeden, şaşkın, sıkıntılı yaşar. Ya bilerek ikinci planda kalacaktır ya da boşanacaktır. Karar vermesi beş uzun ve gerilimli yıl sürer. Boşandıklarında birbirlerinin en büyük düşmanı olmuşlardır. Küçük oğulları Caner annesinde kalır. İkinci kocası, resim koleksiyoncusu, zengin, tanınmış bir aileden gelen, aristokrat yanları olan, yakışıklı bir işadamıdır. İki yıl sonra sağda solda genç kızlarla görünmeye başlar. “O zamanlar bunların görmezden gelinecek küçük aile bunalımları olduğunu bilmeyen Leyla” kıyameti kopartır ve boşanırlar.²¹⁹

---

²¹⁷ A.e.

²¹⁸ Buket Uzuner, “Vehbi Şanlı'nın Faust Tutkusu”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.50-52..

²¹⁹ Buket Uzuner, “Vehbi Şanlı'nın Faust Tutkusu”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.51.

Leyla, uzun bir depresyon döneminden sonra, “kendini yeni baştan yaratmaya” karar verir. Artık akıllanmıştır. Planlı ve kontrollü olmak yolunda kendini eğitmeye başlar. Bir daha asla yenilmeyecek, ne pahasına olursa olsun elini attığı her şeyi elde edecektir. Oyunun kurallarını öğrenmişti artık. Bütün kapılarını kapatıp, içerden kilitledi. Kan vermeyip, kan emecek, sonuna kadar ustaca ve soğukkanlı oynayacaktır. Bir araştırma yapıp, avını belirler, hakkında bilgi toplar ve üç ay sonra, Vehbi Şanlı ile tanışmak üzere, onun da davetli olduğu bir resim sergisi kokteyline gider.²²⁰

Leyla Ünal, Vehbi Şanlı'ya rastladığında otuz yedi yaşında, güzel ve alımlı bir kadındır. Adından çok söz edilen, ülkenin ünlü işadamı mimarlarından işbilir, varlıklı Vehbi Şanlı'ya rastlamak üzere o kokteyle gittiğinde, onun nasıl bir adam olduğunu çok iyi bilmekte ve böyle bir erkek istediğinden hiç kuşku duymamaktadır. Gözlerine baygın bir bakış yerleştirip, Vehbi Şanlı'ya yaklaşır. 50 "Vehbi Şanlı ile tanışmak nihayet nasip oluyor, nasılsınız bey'fendi?" der ve çok geçmeden, iki ay sonra, ılık bir bahar günü Vehbi Şanlı'nın elli üçüncü yaş gününde evlenirler.²²¹

Vehbi Şanlı da bu evlilikten memnundur. Etrafına, “Leyla sağolsun, diyetimi yakinen ve özenle gözetiyor. Kızcağz çırpınıp duruyor benim sağlığım için. Bütün karılarım bir yana, Leyla bir yana. Onun öyle tutarlı ve kararlı bir kişiliği var ki, ancak bir istisna olarak dışı bir bedende var olmuştur. Leyla tamamen istisnai bir kadındır. Onun güzelliğinden ve kişiliğinden etkilenmeyecek erkek var mıdır? Değil mi efendim, hah hah ha...”²²² şeklinde konuşan Şanlı, güzellik ve akıl konusunda karısını metheder:

"Birkaç yıl önce, bir iş gezisi sırasında Evita müzikalini izledim. Eva Peron'un güzelliğine ve aklına hayran oldum doğrusu. Ben Evita'yı biraz benim Leyla'ya benzetiyorum. İkisi de güzel, akıllı ve erkeklerine sadık. Gerçi Leyla'nın bazen benim mimarlarımla kaçamakları olur ama doğrusu bu da benim pek işime yarar. Korkudan hiçbir şeye ses çıkartamayan tüysüzleri her işe kullanırım, hah hah ha...

---

²²⁰ A.e.

²²¹ A.e., s.50-51.

²²² A.e., s.51.

Fakat gerçek sadakat insanın ruhunda yatar, değil mi efendim. Leyla bana saygısı ve bağlılığı olan bir kızdır. İşte insan ruhunu tanımanın ve anlamının önemi de bu yüzden büyüktür. Bu konuda bir tek dâhi vardır: Goethe! 'Ruhunu satacaklar oldukça, alıcıları bulunacaktır,' tahlilini yapabilen birisi ölümsüzleşmiştir artık... Doğrusu onunla tanışmadığım için hep üzülüşümdür. Goethe'yi örnek alışım ve kendimi ona yakın hissettiğim pek doğrudur, hah hah ha!"²²³

Hikâyelerde, evliliğin başlarında hesabı maddi kazanç sağlamak olmasa bile, evlilik süresinde rahat bir geçimi temin edecek kadar parayı kazanamayan erkek kahramanla, ev hayatının yürümesi için bu paranın kazanılmasını isteyen karısı arasında bu sebepten sorunlar çıktığı görülür.

Gerçeğim Bitince Düşüm De Bitti hikâyesinde kadın kahraman, eşinin işsiz kaldığı zamanda onu suçlayıp ona destek olmadığını açıkça söyler. Ancak bunu yaparken de kendine göre haklı sebepleri vardır: "Suat bir yıl işsiz kaldı. Ben de destek olacağıma çok kötü bir biçimde suçladım onu. Ama suçlayışında elbette haklıydım da... Yıllarca derme çatma bir kenar mahalle yazıhanesinde birtakım küçük, ayak takımı esnafın işletme defterlerini tutmaktan başka bir iş yapmamış, şöyle büyükçe bir şirkete kapılanmayı bile becerememişti."²²⁴İşsiz kaldığı bu ,Ona göre eşinin suçu isüredekyanlılarıyla bitmez. Erkeğin becerikliliğini eve getirdiği para miktarı ile oranlayan bu kadın kahramana göre, Suat, hep beceriksizdir: "Hep böyle beceriksizdi Suat. İçe dönük ve hayal kurmaktan yoksun bir kişiliği vardı. Öyle de kaldı. Sürekli iki kuruş paranın hesabını tutarak geçirdi günlerini."²²⁵

Maddi kazanç için evlilik fikri her zaman evlenen kadınlara ait bir fikir olarak karşımıza çıkmaz. Kız istemediği halde aileler kızlarının zengin bir eş ile evliliğini kendileri için de isterler. Öylesi bir istekle evlendirilen kadınlardan biridir *Gülnur: O Kadın Benim* hikâyesinin kahramanı Gülnur.

---

²²³ A.e., s.52.

²²⁴ Tansu Bele, "Gerçeğim Bitince Düşüm De Bitti", *Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığı*, İstanbul, Edebiyat Gazetesi Yayınları, 1990, s.59.

²²⁵ A.e.

On beşindeyken Coşkun'a sevdalanır. Coşkun da Gülnur'u sever. Ailelerinden gizli gizli görüşürler. Ancak sonra, Coşkun'un ailesi Gülnur'u istemez. Onlar Sivaslıdır, coşkun bir köy çocuğudur. Gülnur ise, "gecekondu İstanbul kızı"dır. Ancak Coşkun ailesinin bu tavrını açık açık söylemez Gülnur'a. "İşim yok, param yok, seni geçindiremem" der. Ancak Gülnur her şeyin farkındadır. "İşçi ol. Git fabrikada işçi ol. İstanbul'da iş yok mu? İşçilik ayıp mı? İşçiler adam sayılmıyor mu? Bana maval okuma anladın mı?" diye karşı çıkar. "O ailene de benden -yani gecekondu İstanbul kızından- selâm söyle. Senin işçi olmanı istemeyen o anana. Beni sana layık bulmayan... Ona benden selâm söyle. Ben seni istiyorum Coşkun. Anana böyle söyle: seni istiyorum ben." ²²⁶

Gülnur, Coşkun'un annesine sinirlidir: "Anası bey yapacakmış oğlunu. Köylük yerinde bilmem ne kadarlık toprağı varmış da, gecekondu kız almazlarmış. Hıh! Sanki İstanbul'da oturdukları yer gecekondu değil. Biz işçiyssek ne olmuş?" ²²⁷

Gülnur bunları gerçekten Coşkun'a söylemiş midir, bilemiyoruz. Çünkü yıllar sonra aklî dengesi yerinde olmayan bir Gülnur'un yıllar öncesindeki bu mevzuuyla ilgili kendi içindeki hesaplaşmasından ve kendi kendine konuşmalarından öğreniriz öyküyü.

Sonra aile, kendilerie Gülnur'u almanın karşılığında para veren yaşlı ileri bir adamla "Unutma... Bu rahatı başka yerde bulamazsın, sürünürsün. Beş parasız ele güne rezil olursun" ²²⁸ ,diyerek evlendirir Gülnur'u. Gülnur'un iki de çocuğu olur ama aklî dengesini yitirir. Çocukları ve kocasını birkaç kez zehirleme teşebbüsünde bulunur. Ancak ailesi de kocası da bu durumun üstünü örterler ve Gülnur'a evliliğini devam ettirmesi için baskı yaparlar:

"Kızım senin sonun tımarhane. Bu yüzden aklını başına toplasan iyi olur. Çocuklarını zehirlediğini bu kez kocan başışladı. Doktor da açıklamayacak. Evin, yuvan

---

²²⁶ Tansu Bele, "Gülnur: O Kadın Benim", **Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım**, İstanbul, Edebiyat Gazetesi Yayınları, 1990, s.42.

²²⁷ **A.e.**, 44-45.

²²⁸ **A.e.**, s.47.

dağılmasın diye. Bana bak! Paran var, pulun var. Çocukların da var. Kocan gözünün içine bakıyor. Deli gibi seviyor seni. Daha ne istiyorsun sen? Allah'tan belânı mı? Kapa gözünü de otur evinde... Anladın mı? Bu rahatı bu zamanda hangi kadın buluyor? Bunu da sana biz sağladık unutma. Yoksa sokaklara düşmüştün şimdi' diyor annem. O kocam olacak herifle aynı yaştaki cadı. Ömründe hiç genç olmamış cadı. Sen hiç genç oldun mu sahi anne? Beni doğururken genç miydin sen? ²²⁹

Gülnur daha sonra evden kaçar. Aile her seferinde, “Kocan olmazsa dileniriz.” “Kocan bize bakıyor. Başka yolumuz yok bizim. Kocan ticaret yapıyor, parası var. Bu zamanda başka yolumuz yok, unutma. Unutma?” sözleriyle Gülnur’u evine getirirler.²³⁰

1.7. Evlilikte Bitmeyen Mücadele: Gelin-Kaynana Anlaşmazlığı

“Gelin-kaynana anlaşmazlığı” hikâyelerde geiş yer tutar. Köşk, konak, köy, kasaba fark etmez; yaşanılan yer neresi olursa olsun gelinler ve kaynanaları arasındaki ezeli rekabet hep sürer.

Yalnız Uyurken Melek hikâyesi yalnızca uyurken bir meleğe benzeyen, onun dışında hep eziyet eden bir kayınvalideye adanmıştır. Hikâyedeki gelin Nermin, “ufacık tefecik kadın”; çamaşırları önce kaynatır, sonra yıkar, patpatlar; bembeyazdır çarşaflar, fanilalar, donlar... Astığında öğlen olmuştur. Öğle yemeğini biraz peynir, biraz kuru ekmele geçiştirir. Öyle ya, yemeğin iyisi, akşam yorgun gelecek kocaya saklanmalıdır. Nasıl olsa, akşam, sevgiyle paylaştıkları sofrada yerler birlikte. O kötü günler, karnı acıktığında içine elini sokamadığı, kilitli tel dolaplar yoktur artık nasılsa, ne istese yiyebilir. Bütün bunları düşünmesinin sebebi, kaynanasıyla oturdukları zamanlardaki öğle yemeklerinin aklına gelmesidir. Kaynanasıyla birlikte oturdukları zamanlarda kaynanasının öğle yemeği vaktinde tel dolabı kilitlediği, "Akşama oğlum yiyecek", deyip, “ara sıra, keyfi olursa eğer, kendisine biraz ekmek,

---

²²⁹ A.e., s.47.

²³⁰ A.e., s.48.

biraz da zeytin verdiği, o zeytini verirken de "bir kerede yutulmayacak ama, elma ya da armut gibi yenecek ki, zeytinler az, ekmek çok yensin," dediği aklına gelir.²³¹

Gelin, zeytinlerin oğluna mı saklandığı fikrine de pek inanamaz. Çünkü kaynanası konuşurken çok önemiymiş gibi görünen oğlu için gerçekte çok da samimi değildir:

“Onun için böyle bir şey düşünülemezdi Lâftaydı yalnızca oğlu. Dört yaşındaki çocuğu, uzaktaki babasının iş yerini göstererek. Galata Köprüsü'nde bırakıp giderken, yemek ayırmayı düşünmemiştir besbelli, işe yarayacak, kendisine para getirecek yaşa gelince, onu arayıp bulmuş, başka bir adam için sokaklarda bıraktığı oğlu "illâ da sevgili oğlu", olmuştu. Yaşamı boyu zarar vermekten büyük haz duyan kadın; kendisinden iyi ve güzel herkese acı vermekten hoşlanır, birbirine düşürmekten zevk alırdı. Hatta bir keresinde, iki çocuklu bir kadın getirip, oğluna yamamaya kalkmış, artık canına tak eden Nermin de pılısını pırtısını toplayıp, ablasının evine gitmişti. Bunların üstüne bir de mahkeme celbi gelmişti kocasından. Adliyenin koridorunda karşılaştıklarında "gel barışalım," diyen kocasının sesi, her şeye boyun eğen sessiz kadının, zaten yufka olan yüreğini kabartmış, barışmıştı. Bir şart koşmayı becerebilmişti yine de. Kaynanasıyla oturmayacaktı. Bu şartla olurdu. Öyle de oldu. Başka bir eve taşındılar.”²³²

Yeni evlerinde; çocuklarını büyütme, ortalığı temizleyip, "pişirip taşımaktan başka derdi olmayan Nermin'e, ara sıra oturmaya gelen kaynanası, yolun uzunluğunu bahane ederek, on beş günden önce gitmez olur onlardan. Ara sıra giderken "sizi sinemaya, parka götüreceğim." diye çocukları kandırır, eve ancak sonra da dışarı adım attırmaz. Çocuklar her kandıktan sonra bir daha babaannelerine gitmek istemediklerini söylerler, ama her gelişinde, ona aldanıverirler. Nermin, oğlanın ismini kaynanasının koymasına çok bozulmuş, çok hayıflanmıştır.²³³

Nermin'in kaynanası yaşlanmış, onun bakımına muhtaç hale gelmiştir. Nermin, bütün bunları hatırlarken içerden kaynanasının kendini çağıran sesini duyar: “Nermin gel gel acıktım.” Nermin, söylenerek odaya doğru gider. “Acıkırsın tabii, acıkırsın... Ne çabuk unuttun beni aç bıraktığın günleri! Şimdi elden, ayaktan düştün! Bırak bakalım beni aç! Yemek yok, sabahtan beri ellerim kanadı çamaşırdan. Sen değil miydin; bir iş yapılıncaya, o gün evde yemek yapılmaz diyen.” cevabını yetiştirmeden edemez. Ancak, elden ayaktan düşen kaynana, henüz aklını ve

²³¹ Sıla Sezmen, “Yalnız Uyurken Melek”, **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.51.

²³² **A.e.**, s.50-51.

²³³ **A.e.**, s.52.

konuşma kabiliyetini yitirmemiştir: “Boyun poşun devrilsin e mi! Zaten sen oğluma lâıık değilsin. Götten bacaklı karı!”²³⁴

Nermin bu cevaptan sonra, kendi söylediklerinden utanır, pişman olur ama ağzından çıkmıştır bir kere. Mutfağa girip, iki yumurtadan omlet yapar kadına üzerine peynir dökerek. Yatağın yanına ufak masayı çekip, nihalenin üzerine yumurta sahanını getirir. Sonra tekrar mutfağa gidip tuz, çatal bardak, ekme ve su şişesiyle dolu tepsiyle kadının yanına gelir. Mutfağa yeniden gider. Dönünce sırtındaki baş yastığını daha bir dikler kaynanasının. Masayı başucuna dek iter. Gözlerini kısarak, başını sahanın içine eğdi kadın. Yumurtaları görünce yüzünü buruşturur, Nermin'e dönerek titreyen sesiyle, “senin yukarki komşun: "bu yaşta yumurta dokunur, yedirme" demiyor muydu geçende? diye sorar.”²³⁵

Yazar burada bu işler için Nermin'in birkaç kez üşenmeden mutfağa gittiği sahneleri bize aktarır. Böylelikle, kaynananın yaptıklarına rağmen, gelinin insafından, vicdani ölçülerinden bir şey kaybetmeden ona iyi, insancıl davranmasını vurgulamak istiyor olabilir:

— Amaaan sende, turp gibisin sen, bir şey olmaz. Hasta değilsin, senin düşkünlüğün yaştan, yaştan! Doktor mu gördün hem sen hayatında, doğurduğundan bu yana?

— Doktoru sen gör inşallah, ben niye görecekmışim? Sen doktorluk ol. Hadi tat şunun ucundan da yiyeyim, dedi.

Nermin gülümseyerek bir parça yumurta aldı sahandan. "Artık açık tattırıyor," diye düşündü. Eskiden güya çaktırmadan yapardı bu işi. Önüne konulan tabağı değil, rastgele masadakilerden birinin tabağını çekip alırdı. Diğerlerinin yemediği bir şeyi öldürseler sürmezdi ağzına. Herhangi birisinin sunduğu çay bardağı dolu tepsiden, önüne düşeni değil de en gerilerdeki birini alırdı. Eline tutuşturulan aspirinin yazısını okurdu yutmadan önce, gözlüğünü takarak gözüne. Ama şimdi onun da "mecali" kalmamıştı demek. Çeşitli oyunlar yapacağına, direkt olarak söylüyordu: "tat", diye.

— Gelmedi mi daha Feriha? diye sordu ağzını şapırdatarak.

— Hayır, gelmedi. Kocası göndermemiştir belki.

— Ah, o kocalar! Vuramadı kıçına bir tekme herifin.

— Ne biçim söz o anne! Niye yıksın yuvasını?

— Sen bana eskiden kahve yapardın, tabii şimdi kocadık, yanına sığındık, yapmıyorsun, dedi kadın suyu dikerken kafasına.

Nermin tepsiye doldurdu öteberiyi, mutfağa götürdü. Kahve yapmak için cezveyi arandı. "Artık kocadı iyice, diye düşündü. Baksana suyu tattırmayı unuttu.”²³⁶

²³⁴ A.e., s.52-53.

²³⁵ A.e., s.53.

²³⁶ A.e., s.54.

Nermin, kahveyle odaya girdiğinde kadının uyuya kaldığını görür. Köpüksüz kahveyi sevmemesine rağmen, ziyan etmemek için içmeye başlar. O sırada aklına kaynanasına ilk kahve yaptığı, yeni gelin olduğu zamanı anımsar. Bir türlü köpük oluşturamadığı için her seferinde döküp yeniden yapar. Bir saatin sonunda, köpüğü tutturup da içeriye götürdüğünde; kadının sözleri, kan sıçratır beynine: "A kızım, söylemeyi unutmuşum sana, ben köpüklü kahveyi hiç sevmem, git de, kaşıkla at şu köpükleri. Bir daha da böyle pişirme."²³⁷

Kadın anılarının arasında gezinirken, kızı Feriha gelir eve. Hal hatır kısmından sonra, babaannesine sarılmak için onun bulunduğu odaya gider. Babaanne Feriha'ya, "iyi ki geldin. Bu cadoloz annen var ya beni öldürecek. Bir daha beni bununla bırakma. Aç bırakıyor beni, dövüyor hem" diye şikayetlenir. Feriha, "yapma babaanne, hiç annem öyle şey yapar mı? Diyecek olur ama ona vereceği cevabı da esirgemez babaanne: "Hıh, ne olacak; yarısı yavrumun, yarısı yılanın kızı, sen de!" Feriha, babaannesinin yaşlılığına verir bu sözleri, aldırılmaz. "Hadi babaanne, seni bir güzel yıkayalım. Misler gibi kok." der. Kadın "yikanmamam ben" diye ısrar ederse de, "sen yıkanmayacaksın ki, biz yıkayacağız, yorulmayacaksın" diye gönlünü eder.

238

Feriha, babaannesinin üstündekileri çıkartmaya başladığında, kadının altını kirlettiğini fark eder. Nermin koşup, kadının üstünü başını sıyırırken "daha öğlende yeni bezlemiştim", diye söylenir bir yandan. Kaynanasının gözüne iki damla yaş oturur. Nermin pislenmiş bezleri torbaya doldururken, bir şey söyleyecek olur kadına ancak Feriha annesinin kolunu tutup hafifçe sıkır. "Sus, yapma, nasıl olsa banyoya sokacağız", diyerek ikna eder annesini. Babaannesini sırtlar, annesi destek verir arkasından. Banyoda taburenin üzerine oturturlar. Biri tutar, öbürü ıslatır kadını, iyice yıkarlar. Babaanne, elleri böğründe öylece dururken, birden Feriha elinden taşı atıp bağırmaya başlar: "Anneee! Ölüyor, ölüyor!"²³⁹

---

²³⁷ A.e., s.55.

²³⁸ A.e. s.58-59.

²³⁹ A.e., s.59-60.

İnanası gelmez Nermin'in. Eğilir, kadının cansız yüzüne bakar. Kadını sırtlayıp getirip yatağa bırakırlar. İnele tıslaya kurularak giydirirler fanilasını, paçalı donunu. Sıcak sudan al al olmuştur yanakları. Nermin büyük bir çarşaf getirir, kadının cansız bedeninin üzerine örter.²⁴⁰

Sibel ve Erik Ağacı hikâyesinin kahramanı Sibel, ev işleri ile iş hayatını bir arada götürme konusunda zorlanmaktadır. Metin karısına hak verir. Bunca işin altından kolay kolay kalkılamayacağını o da bilmektedir ama, suç yine de karısındadır. Onun önerdiği çözümlerin hiçbirine yanaşmaz Sibel. Metin'e göre Sibel, işten çıkabilir ya da annesiyle oturabilirler. Oysa Sibel bu iki yolu da kabullenmemekte direnmektedir.²⁴¹

Evet, Sibel, işten çıkmaya yanaşmaz. Çünkü işten ayrıldığında kendini bekleyen son, onu ürkütür. “Yalnızca kocasından ve ev işlerinden oluşan bir dünya”ya gömülmek, orda hapsolmek, Sibel'in katlanabileceği şey değildir. “Böyle bir hapisane kuramam kendime” diye düşünür. Kayınvalidesiyle birlikte oturmaksa, “evliliklerini dikizleyen bir çift gözün varlığına katlanmak”, “her adımının bir başkası tarafından izlendiğini bilerek yürümek” demektir ki, bu da Sibel'e çok uzak gelir.²⁴²

Gitmeyi Bilmek hikâyesinin gelini Sariye, dördüncü çocuğuna hamiledir. Kocasını Nesim, istemez çocuğu ama dinlemez Sariye'ye. Yakınır, kızar, yalvarır, Sariye'nin dinlemediğini görünce de umudunu kesmek zorunda kalır ve kendini dükkânına adar. Ancak Sariye'nin kaynanası bu işten hiç hoşlanmamıştır. Ve direk olarak Nesim'le Sariye'nin yüzüne, “artık ayrı eve çıkmaları gerektiğini” söyler. Sariye, buna çok şaşırır, hiçbir anlam veremez. Onun hiçbir rahatsızlığı yoktur kaynanasıyla birlikte oturmaktan. Kaynanası yap deyince iş yaptığına, yasak deyince yasağa uyduğuna göre, neyden rahatsız olduğunu, neye kızdığını anlayamaz. Kaynanasının, çocuklardan rahatsız olacağını akli bir türlü almaz.²⁴³

Taş Duvardır Benim Sevdam hikâyesindeki Büyükhanım, her ne kadar hikâyenin esas kahramanı Gülbeyaz'ın onu tanıdığı zamanlarda bir kayınvalide ise

---

²⁴⁰ A.e., s.60.

²⁴¹ Cemlie Çakır, “Sibel ve Erik Ağacı”, **Gelincikle Uyanmak**, İstanbul, Ekin Yayınları, 1990, s.109.

²⁴² A.e., s.109-110.

²⁴³ Ayla Kutlu, “Gitmeyi Bilmek”, **Sen de Gitme Triyandafalis**, , 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.119-120.

de, bir zamanlar, o evin gelinidir. Büyükhanım'ın evin gelini olduğu zamanları bilense, o gün artık kıdemli hizmetkar konuma yükselmiş olan Hanife Hanım'dır. Hanife Hanım, Büyükhanım'ın "kaynanasından bezip her işten elini eteğini çektiğini ama aslında kimseden korkusu olmadığını", söyler. "İlletlidir" aynı zamanda. Nefes darlığı çektiğinden sık sık tedavi olmak için başka şehirlere gider gelir. Hele sıcaıklarda hiç oturmaz, haziran başı gider, eylül başı döner konağa. Hanife Hanım, Büyükhanım'ın gelinini pek sevmediğini, hatta ondan biraz da çekindiğini de söyler hep. Gelinin lise bitirmiş olması Büyükhanım'ın pek hoşuna gitmez. "Kadın kısmına tahsil ne gerek," diyen Büyükhanım'a göre, "kadın kısmı sağlıklı, becerikli ve güzel olmalı", "çok çok oğullar doğurmalı"dır. Aslında kendisi de doğurmuştur doğurmasına ama hamileliklerinde hep hastalandığı için, kendini naza çekmiş ve her doğumda yenilenip gençleşeceğine biraz daha aşınmıştır.²⁴⁴

Beddua hikâyesi de bir kaynananın gelinine ettiği beddua üzerine kurulmuştur. İhsanbabası rahmetli Sarı Emin Paşa'nın vasiyetine aykırı olarak; yüzbaşılığa yükselmeden evlenir. Çünkü Süheylâ'yı çok sevmiştir ve beklemek istemez. Ancak bu durum, İhsan'ın annesi Atıfet hanımın "yıldırımlarını üzerlerine çekmelerine" yeter.

«İhsan'ımın aklını çelmek için kimbilir neler yapmışlardır... Oğlum, babasının vasiyetini çiğneyemezdi aksi halde...» ,diye düşünen Atıfet Hanım'ın evliliklerine çokk iyi 'Atıfet Hanım .yı bir türlü kabullenemez'Süheylâ lini öpmek içinbakmadığını bilmesine rağmen onun eYeşilköy'e, Atıfet hanımın evine gelin giden Süheylâ, "tüm iyi niyeti ve saygısına rağmen, kayınvaldesi tarafından kıskançlıkla karşılanır." Kayını ve görümcesi genç oldukları için; aşkı ve Süheylâ'yı daha iyi arılıyorlardı.

Atıfet hanımın bu kıskançlığının altında, çok hoş bir yaşam sürdüğü Emin Bey'i kaybettikten sonra onun düştüğü boşluğu "her haliyle babasına benziyen",

---

²⁴⁴ Ayşe Kulin, "Taş Duvardır Benim Sevdam", **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.18-19.

“annesinin gözünde bir simge” olan büyük oğlu İhsan’la doldurmuş olması ve böylesi bir yere koyduğu oğlunu Süheylâ ile paylaşmak istememesidir. Bu kıskançlık ve sinirle, “çocuğu, ievliliği pekiştiren bir bağ” olarak gördüğü için hamile olduğunu öğrendiği gelini Süheylâ’nın ardından, «Karnında taşısın-kucağında taşıyanlasın!..» deyiverir.²⁴⁵

Süheylâ’nın, “sapsarı saçlı, masmavi gözlü tıpkı İhsan'a benzeyen” bir çocuğu olur. Adını İltan koyarlar. Ancak, “İltan'cık iki ayını karşılayamadan”, “sevenlerin yüreğini yakıp, gider.”

Süheylâ’nın “ceylân gözlerinde hüznün vardır artık, dudaklarında da burukça bir bükülüş...” İhsan karısının dizinin dibinden ayrılmak istemez. Kayınvaldesinin bedduasından haberi olmayan Süheylâ hâlâ çocukları olsun ister. “İkinci bebeği olacağını farkedince; dünyalara sahip olmuşcasına sevince kapılır.” Fakat dayanılmaz mide bulantıları ve sancılar sevinçlerine gölge düşürür. Zorlukla geçen dokuz aydan sonra, Koray doğar. Bu kez üç aylıkken de Koray annesiz kalır.

Atıfet Hanım, gözleri annesine benzeyen üç aylık torununu oyalarken, “bakışlarında Süheylâ’yı görür gibi bir duyguya kapılarak acı çekmekte”, haksızlık edip Süheylâ’ya beddua okuyuşunun azabını yaşamaktadır. “Süheylâ oğlumu sevmiştii, günahı neydi?.. Bedduamın ağırlığı boynumda... Nasıl taşıyacağım?”²⁴⁶

Yavrum Yaren Nerende hikâyesinde ılık bir yaz akşamında herkesin birbiriyle akraba olduğ bir köye gelen Asım’ın ölüm haberi herkesi şaşırtmış ve üzümüşken, bu ölümün sebebini, Asım’ın annesi Mizo Ana, kayınvalidesinden bilir.

Hikâyeyi anlatan kahraman, “Nasıl işti ki, gencecik insanlar, bir anda kaybolup gidiyordu ve biz onları asla bir daha göremeyecektik” derken, “eyvana

²⁴⁵ Mualla Sümer, “Beddua”, **Ham Şeftali**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1989, s.63.

²⁴⁶ **A.e.**, s.64.

çöken kadınların arasında, büyük bir hüzünle”, bu ölümün öyküsünü dinler. "Şehirde nenesinin yanında okuyormuş, çok top oynayıp, toptan sonra eve gelip terli terli su içiyormuş. Doktorların dediğine göre, kanı su olmuş, damarlarında tek damla kan kalmamış" diye anlatırlar. Kahramana göre, "lösemnin halk arasında tanımıdır", tüm bu anlatılanlar. Oysa Asım'ın anasına göre; "o meleme nenesi, çocuğun boğazına bakmamıştır." "Okuldan geldiğinde, "oğul aç mısın" diye sormamıştır." "Çocuk, "nene tokum, yaticam" dediğinde, "oğul, bir kaşık yemek ye" dememiştir." "Mizo Ana o aralar "gelin", zalim ihtiyar da "kaynana"dır ve Asım ağabeyin annesi için nenesi asıl suçludur.”²⁴⁷

Hikâyelerdeki kaynanalarından şikayet eden, memnun olmayan gelinlerin çokluğuna rağmen, *Yolcu* hikâyesinde bu duruma şaşırın bir kahramanla karşılaşırız. Kahraman, halasının yanında giden küçük bir kız çocuğudur. Kız çocuğunun dikkati dışarıdaki insanlara, giydiklerine, konuştuklarına yönelmiştir. Ona ilginç gelen şey, kadınların hep sıkıntılı, hep mutsuz olduğu ve herkesin birilerini çekiştiren, eleştiren cümleler kurduğudur. Başkalarını çekiştirirken halanın yanındaki bu küçük kızın söylenenleri duyup, hakkında konuştukları kişilere yetiştireceği korkusu sarar kimilerini. Böyle durumlarda hala "çok uslu bir çocuktur, laf taşımayı bilmez" diye rahatlatır:

“İlk defa bu kadar mutsuz kadını birarada görüyorum Şehrin ortasın dakı caminin (bu yüzden adı Orta Camii olmalı) merdivenlerine oturmuş konuşuyorlar. Kimi köyüne çıkacak ninübüsü bekliyor, kimi bir tanıdığını, kimi de camide namaz kılan kocasını. Başörtülerini ağızlarına siper edip. yükseltmemeye gayret ettikleri bir ses tonuyla sürekli birilerinden yakınıyorlar. Halam hemen hepsini tanıyor. Bii gidince diğeri geliyor yanına. Derken iki-üç kadın biraraya gelip benim de ta-nıdığım bi ismi bütün kusurlarıyla birlikte önüme seriyorlar. Şaşkınlı gım yüzüme yansıyor olmalı ki. kadınlardan biri beni işaret edip, "Sakin bir şey söylemesin" diyor. Halam karşısındakine güven veren bir tavırla. Hiç endişen olmasın" diyor, "çok uslu bir çocuktur, laf taşımayı bilmez." Ne bir taltif duygusu uyandırıyor içimde bu cümle, ne de kırılma Sadece halkalarının en küçük üyesi yapıyorlar beni, sonra da bütün endişelerinden arınmış insanların rahatlığıyla konuşmalarına kaldıkları yerden devam ediyorlar.”²⁴⁸

Her yeni konuya geçişte "Bildiğiniz gibi değil, asıl şunu anlatsam..." şeklinde başlayan tekrar cümleleri ile sıkılan küçük kız, "kadınların gözlerindeki

²⁴⁷ Mine Alpay Gün, "Yavrum Yaren Nerende", **Kuma**, 2.bs., İstanbul, Beyan Yayınları, 1993.

²⁴⁸ Melek Paşalı, "Yolcu", **Hayal Günlüğü**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 1997, s.56.

soğukluktan, yüzlerindeki renksizlikten, ses tonunlarından, el hareketlerinden mimiklerine dek bütün varlıklarına sinmiş bezginlikten”, “çelimsiz vücudunun kaldıramayacağı bir ağırlık” duymaya başlar. Bütün kadınların yüzünde aynı şeyi görür: “Ne acı çeken insanlara özgü o derin hüznün, ne de mutlu insanların gözlerinden taşan parıltı. Sadece bezginlik, yılgınlık, umutsuzluk.”

Sonra düşünmeye başlar: “Neden mutsuz bu kadınlar? Kaynanaları cadı, görümceleri hasis, kocaları da zalim. Ya kendileri?”²⁴⁹

1.8. Kısmet, Tercih, Baskı Üçgeninde Zor Karar: Evlenmemek

Evlenmeyen ya da evlenemeyen kadın kahramanlar da hikâyelerde kendilerine yer bulmuşlardır.

Balkonlardaki Masa Örtüsü hikâyesindeki öğretmen Nurten, bunlardan biridir. Nurten için tenefüsler hep aynı geçer. İsteksizce gider öğretmenler odasına. Masa etrafına oturup insanların kendi suratına bakmalarından hoşlanmadığından, sandalyesini alır, oradakilere yarım dönerek cam kenarına oturur, kıpırdamadan; soğuk, ifadesiz gözlerle dışarıyı seyrederek. Masadaki konuşmaları yıllardır dinlemekten bıkmıştır artık. Erkek öğretmenler, hayat pahalılığından, geçinememekten şikâyet ederken, kadınlar da oturdukları sandalyede, yüzlerindeki rahat ifade ile ellerindeki örgülerle meşgulken; çocuklarının hastalıklarını, hiç bitmeyen sorunlarını anlatırlar. Arada Nurten'e de laf atarlar, "Senin yerinde olmak isterdik, ne geçim derdi, ne çocuk telaşesi..."²⁵⁰

Onlar, Nurten'i bu konuda şanslı sayadursunlar, Nurten yalnızlıktan bunalmıştır. Zilin çalması ile monoton yaşamında hep aynılıkların biri daha başlar: Yine ders, yine teneffüs, ziller, paydos, evin yolu, akşamın inişi, günün doğuşu sonra

---

²⁴⁹ A.e., s.58.

²⁵⁰ Mine Alpay Gün, “Balkonlardaki Masa Örtüsü”, **Kuma**, 2.bs., İstanbul, Beyan Yayınları, 1993, s.101.

yine okul... Tekdüzelik, onmazlık, sıkıntı ile kuşatılmak Nurten'i bıktırmıştır yaşamdan. Sürekli makyaj yapması insanlar tarafından eleştirilir. Oysa “gözlerinin kenarında kırışıklıklar çoğalan” Nurten’in, “bu koyu renklerin arkasına gizlenmek”ten başka çaresi yoktur.²⁵¹

Kızı yaşında olan, onsekizindeki üçüncü kızkardeşinin de evlilik hazırlıkları yapması umudunu tüketir. Kızkardeşi adına sevinse de, bu duygularına engel olamaz. Berna'nın nişanlısı sık sık eve gelip, iki genç mutlulukla yeni evlerinin hazırlıklarını konuştuğu, Nurten, "nişanlılık"ın nasıl bir şey olduğu ile ilgili düşüncelere dalar. Karşısındaki iki genç insanın çocuklar kadar sevinçli hallerine özenir. Öbür kız kardeşleri gibi Berna da ilerde anne olacaktır. Nurten'e de, yeni yeğenine bebe eşyaları hazırlamak düşecektir. Gerçi öbür kızlar pek mutlu değillerdir. Kocaları ile iyi geçinemiyorlardır. Nurten'e göre ise suçlu, kız kardeşleridir. Bitip tükenmek bilmeyen kaprisleriyle kendi elleriyle yuvalarını cehenneme çeviriyorlardır.²⁵²

Elinden her iş gelen Nurten, Berna'nın gelinliğine de yardım eder. O tüllü elbiseyi her eline alıp dantelâların, küpürlerini yerleştirirken farkında olmadan yüreği titrer, boğazına yaşayamadığı mutlulukları düğümlenir. Seneler önce bu beyaz elbiseyi kendisi giyebilecek, hatta Berna yaşında çocukları olabilecekken, bir-iki yıl sonra yaşının önündeki üç rakamının yerini dörde bırakacağını düşündükçe üzülmeden edemez. Hayattan, yaşamaktan, insanlardan korkar olmuştur.²⁵³

Bunda, etrafın, onun evlenmemesi üzerindeki baskısının, “her tanıştığı yeni kişinin; "Benim falanca akrabamın kızı da evlenmedi, yüksek okudu, kimseleri beğenemedi" gibisinden örneklerle, güya teselli etmeye çalışırken onu yaralamasının” da etkisi vardır. Kimi de, "Aman, evlenip de ne yapacaksın; al maaşını ye, kafam dinle. Çocukların derdini, elin adamının kahrını çekmek kolay mı

---

²⁵¹ A.e., s.102.

²⁵² A.e.

²⁵³ A.e.

sanıyorsun? Şimdiki aklım olsaydı hiç evlenir miydim?" deyip, Nurten'i şanslı ilân ediverirler.²⁵⁴

Oysa Nurten, bunu şans saymaz, "maaşını tek başına yemekten" de mutlu olmaz. O, okulunun karşısında gördüğü hamarat kadının daha ikinci tenefüste serdiği çamaşırların temizliğine, kocasının aldığı tek maaşa rağmen iki çocuğunu çiçek gibi giydirip tertemiz büyütmesine, hayran; böyle bir hayata hasrettir.²⁵⁵

Bedo Usta hikâyesinde dağlarla çevrili ıssız ilçeye öğretmen olarak tayin olan kahramanın T .Ayten de evenmemiş bir kızdır ,arkadaşlarından biriayini çıkan başka insanlarla görüşülür, toplanılır, ev gezmelerine gidilir karşılıklı. Kadınlar, kereviz, barbunya, kara lahanaya olan özlemlerini anlatırlar. Çoğu,"boğulduğu"nu, "kafese konmuş kuş gibi çırpınıp durduklarını" söylenip şikayetlenir.²⁵⁶

gelir gelmez ,oplantılara en son gelenTkirli elleriyle hemen lavaboya koşan, boyaların çıkmadığından yakınıp barışık güven yüklü sesiyle; "Zor bir uğraş; ama bir şeyler üretmek harika bir duygu," diyen, bitmiş olan peyzajlarından, natürmortlarından, Diyarbakır'da açacağı sergiden söz ederken, ortamdaki diğer kadınların onu kıskandığını, hatta bazılarının gizli bir tepki olarak dinlemediğini fark etmeyen, Ayten'in bu hâli, "kendine olan güveni, düşüncelerini açıkça ifade etmesi", "kadınları rahatsız ettiği kadar erkekleri de eder."²⁵⁷

Toplantının ilerleyen vakitlerinde uyuyan çocuklar yatak odasına taşınır, uyumayanlar mızırdanır. Sigara dumanıyla yoğunlaşan oda, gece bekçilerinin tiz düdüklere, at arabasının çakıl taşlarındaki tıkırtısını bastıran helikopterlerin sinir bozucu sesi uzaklaşırken, nedensiz susuşlarda Tülay bir kahkaha patlatır. "Biri kız doğurdu," derken, kahramanın çok çay içmesine takılarak, ona cesaret edip sormadıklarını Ayten'e şakayla karışık sorar: "Resimlerden evlenmeye vakit bulamıyorsun, ne zamana dek bekçiliğinizi yapacağız?" Ayten o rahatlığıyla "Bize

---

²⁵⁴ A.e., s.103.

²⁵⁵ A.e., s.104.

²⁵⁶ Suzan Samancı, "Bedo Usta", **Reçine Kokuyordu Helin**, İstanbul, Sel Yayınları, 2011, s.72.

²⁵⁷ A.e., s.73.

göre koca yok! Bulsak hiç bırakmayacağız," der bir keresinde. Kadınlar da çok değerli bir hazineye sahipmişçesine mutluluktan gevşeyip, in'kahramanla Ayten "bekârlıklarından", "evde kalmışlıklarından" gizli bir zevk alırlar." Bunu fırsat bilen Afitap, küçümseyici bir kahkaha atıp, "Naapsın kızcağızlar, ince eleyip sık dokuyorlar," der. Kahraman "kızcağız" kelimesinden alınmaz, aksine b kelimeyi sarf etmenin Afitap'ın eksikliği olduğunu düşünür: "Eksiklikler içinde çırpınan, önemsedikleri insanlara olan rahatsızlıklarını "Kızcağız, kadıncağız" gibi sözlerin kurtarıcılığına sığınanlar ne gülünç oluyorlar."²⁵⁸

1.9. Eve ve Eşe Beklenmeyen Ortak: Kuma

Hikâyeler içinde ilk eşin istemediği, evlilik hayatına, kocaya, eve bir ortak olarak gelen "kuma" olan kahramanlar da vardır. Hikâyelerde "kuma"nın bazen, kadından kaynaklanan çocuksuzluk durumlarında ve ilk eşin -gönüllü de gönülsüz de olsa- izniyle geldiği görülür. Hatta bazı eşler, kendilerinin üzerine gelecek kumayı istemeye bizzat kendileri giderler. Bazen de ilk eş kapısında ve evinde bir gördüğü anda karşılaşır bu gerçekle.

Tavus Kuşunun Dönüşü hikâyesinin kahramanları Ferhat Bey ve Zübeyde Hanım birbirlerini çok seven bir çift olmasına karşın, evliliklerinde kuma görmüşlerdir.²⁵⁹

Evliliklerinin üzerinden belli bir zaman geçmesine rağmen çocukları olmayan Zübeyde Hanım ve Ferhat'ın, sonrasında Mehmed Ali ismini verdikleri bir oğulları olur. Ancak, Ferhat'ın aşırı sevinci, kabına sığmaz hale gelmesi Zübeyde'yi gelebilecek bir nazardan ötürü çok korkutur. Eşine bu konuda sakinlik telkin etse de çok başarılı olamaz ve bağlara, çay kenarlarına gittikleri günlerden birinde, babası onu top gibi havalara atarken Mehmed Ali yere düşer ve ölür.²⁶⁰

---

²⁵⁸ A.e., s.74.

²⁵⁹ Sevinç Çokum, "Tavus Kuşunun Dönüşü", **Rozalya Ana**, 3.bs., İstanbul, Ötüken, 1997, s.48-55.

²⁶⁰ A.e., s.50-52.

Ferhat, Mehmed Ali'nin ölümüyle öylesine bir hiçliğe dönüşür ki, Zübeyde'nin öfkesi ve nefreti çabucak acımayla yer değiştirir. Adam, ölümün kıyısında sonunu bekliyordur artık. Hiçbir şey onu güldüremez, sevindiremez, hayata bağlayamaz.²⁶¹

Zübeyde, bu olaydan sonra kaç kez ümitlenip aşerdiğini sanıp, yüzüne düşen bir çilden, kirpiklerinin tel tel birbirine tutunmasından, gerilen derisinden, kalınlaşan belinden, düşlerinin çoğalmasından, kendisine hamilelik kondurarak hamile olduğundan umutlanır. Ama yıllar birbirine eklenince umudunu yitirir. En sonunda Ferhat'a, "Efendi, çok düşündüm... Ben sana evlât veremem artık. En iyisi boşa beni. Sana evlat verecek, neslini devam ettirecek birini al." der. Ferhat şaşırır: "Zübeyde, sen neler söylüyorsun? Ben seni boşar mıyım? Sen olmazsan beni ölmüş bilsinler." Zübeyde ısrarcıdır: "Efendi gitmeliyim. Senin böyle eğik yüzle dolaşmana dayanamam.." Ferhat son noktayı koyar: "Senin gitmene de ben dayanamam Zübeyde..."²⁶²

Zübeyde, bu kez başka taraftan açar konuşmayı: "Ya zürriyetin? Neslin? Nasıl sürecektir?" Adam mendiliyle kurulanıp fıstık ağacının dibine çökmüş bir tütün sarmıştır. İçinden geçenlerin zehrinde yeşeren suratı bu defa dumanlara gizlenir:

"Ama sen erkeksin. Yarınların olmalı... Senin bir dalın sürüp yeşil kalmalı, öyle değil mi? Bir çocuğu sevmenin ne olduğunu biliyorsun artık... Sen de ben de biliyoruz. Düşün Ferhat, senin neslinin yanında bir Zübeyde'nin hükmü mü olur?"

O an kim olduğunu bilemediği bir kadının güçlü bilekleri hırçın parmakları, kalkık hilâl kaşları, boynunda beşibirlikleri, yanağında beni belirmeğe başlamıştı bile... Yoksa böyle biri var mıydı? diye şüpheler geçiydi içinden. Belki yoktu da var olmağa başlamıştı.

"Zübeyde sensiz olmaz. Sen de olmalısın..."

"Ben de mi?"

"Sen de...."

Demek razı oluyordu...

"Bu eve bir başkası sen varken gelebilir Zübeyde..."²⁶³

Zübeyde, düşünmek için annesinin evinde geçireceği üç gün süre ister. Annesi kızını bekliyordur. Zübeyde, halini anlatır:

---

²⁶¹ A.e., s.52-53.

²⁶² A.e., s.53.

²⁶³ A.e., s.54.

“ Onun çocuklarını sevebilecek misin?”
"Severim ana."
"Senden daha genç birine katlanamazsın. Vazgeç. Baba evine dön!"
"Olmaz ana. Olmaz gibi gelir bana. Ferhat bensiz olamaz, ben de Ferhatsiz..."
Anası karşı çıktıkça kararı kesinleşiyordu.
"Ya aradan çekil yahut kabullenme bir başkasını kurban..."

Kalkıp bayırdan aşağı anasının seslenmelerine aldırmandan inmeğe koyulmuştu. Anasının sesi kimi zaman çığlık olup akıyor, kimi zaman yılan ısılığına dönüp kulak diplerine sokuluyordu. "Zübeyde vazgeç!" Sıcak yaz rüzgârı gibi dayanılmaz o ses kara peçesinden süzülüp yüreğini buluyordu." Zübeyde vazgeç! Vazgeç..."²⁶⁴

Eve Şafak Hanım'ın gelişi böyle olur... “Yakın köylerden birinden, kuytularda yetişmiş bir beyaz çiçek tazeliğinde” gelen Şafak, “tezden sevdirebilir kendini”. Zübeyde'nin mağrur tavus kuyruğu gibi nazla uzanan elini öptükten sonra yanında büyümüş besleme saflığıyla ona sarılır. Ve eve yerleşmesini, evin sözü geçer bir kadını olmasını kesinleştirir.

Ferhat, Şafak Hanım geldikten sonra da Zübeyde'yi unutmaz. "Zübeyde sen seversin bak köy ekmeği aldım." “İşte senin bunlar Zübeyde. Sen kurabiye seversin. Helva da... En sevdiğin şeyler biliyorum..." diyerek, soluklana soluklana Zübeyde için eve çarşıları taşır. Şafak'a ne alırsa, Zübeyde'ye de onu alır, her ne kadar Zübeyde, Şafak'a alınanın aynısından kendisine de alınmış olmasına, içten içe “aynısı olmasaydı keşke, ben onun ilk göz ağrısıydım hani” diye üzlülse de, hak geçmemesi için elinden geleni yapar Ferhat Bey.

Şafak'tan çocukları olur Ferhat'ın. Bebekler doğdukça efendi Zübeyde'nin gönlünü almağa gelir:

“Zübeyde sen benim ilk göz ağrısın. Gözümün bebeğisin..."
"Efendi, bu sözleri gerçek mi söylersin?"
"Gerçek elbet..."
"Peki, o çocuklar? O bebeler kimden doğuyor?"
" Şafak Hanım'dan tabii..."
" Gördün mü ya?"²⁶⁵

Bu çocuklar, Zübeyde Hanım'ı da ana bilirler. Ne Şafak Hanım, ne çocuklar, Zübeyde Hanım'a saygıda kusur etmezler. Zübeyde ise o dünyanın bir

²⁶⁴ A.e., s.54-55.

²⁶⁵ A.e.

kıyısında çok zaman unutulmuş ama Şafak Hanım'la birlikte hemen hepsinin saygısını esirgemedikleri biri olarak yer alır. Fakat bir süre sonra her şeye rağmen içindeki sıkıntının çokluğundan görme duyusunu yitiren Zübeyde'nin kafasına şu soru takılmadan edemez: "Ben neyim... Neye yaradım?"²⁶⁶

Bir süre sonra Ferhat Bey hasta olur. Onun hastalığı Zübeyde'ye çok ağır gelir. Ferhat Bey iyileşir iyileşmesine ama Zübeyde artık her şeye rağmen kendini fazlalık hisseder o evde. Köyüne, doğduğu topraklara dönmek ister. Ferhat Bey, ne derse desin, Zübeyde'yi kalmaya ikna edemez.²⁶⁷ Kumanın en iyisi, en saygılısı, çocuklarının en hürmetkâr davrananı, kocanın en adaletlisi bile seven bir kadının, kendi yerine gelen bir kadını kabullenmesine yetmeyecektir.

Kuma öyküsündeki Hatice, hayattan pek beklentisi olmayan bir kız olarak on beşinde Mustafa'yla evlendirilmesine karşı çıkmaz. İmam nikahı kıyar Mustafa. Köyden kasabaya taşınırlar. Çocukları olur. Köyünü biraz özlese de, evine işine gücüne bakar, çocuklarını büyütür, çok fazla şeyi sorun etmez, Mustafa'nın getirdiğiyle yetinir. Az yer, yeni giymez. Kocasını mutlu etmeye uğraşır. Kocasını çalışmak için uzağa gider, sabırla bekler onu.²⁶⁸

Kocasını bir gün kapının eşiğinde bir başka kızla çıkıp gelir eve. "Beraber bakarsınız bebelere. Sen de biraz rahat edersin." diyerek, kızını tanıştırır Hatice'ye. Hatice hiç beklemediği böyle bir durum karşısında donup kalır:

"Hatice'nin yüzü dondu bir an için. Bütün vücudu dondu. Kötü bir şeyler olduğuna dair içindeki his tüm gövdesini buza çevirmişti. Ne fakirlikten, yokluktan, ne gebe kalıp doğurmaktan, hiçbir şeyden bu kadar ürkmemişti o zamana dek. Yüreğinden kopan isyanla dilinin ucuna sözler geldi, kocasına söylemek üzere. Benim doğduğumdan başkasına ne? Kendim bakarım ben bebelerime." gibilerinden. Ama, dilinin ucundan dökülemedi kelimeler. Donup kalmıştı. Hiçbir şey deyip hiçbir şey yapa-mamanın çaresizliği, içindeki korkuyu artırıyordu."²⁶⁹

---

²⁶⁶ A.e., s.41.

²⁶⁷ A.e., s.64.

²⁶⁸ Nermin Bezmen, "Kuma", **Kırk Kırık Küp: 'Kırk Hikaye'**, 8.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2010, s.60.

²⁶⁹ A.e., s.265.

Mustafa, Hatice'nin suskunluğundan, onun her şeyi kabullendiği düşünür. Getirdiği kumaya "Haydi artık rahatla kız. Hatçe çoktan razı sana. İyi kızdır, alışsın." .ye çay demletir Mustafa'kâh Hatice ,kumaya sofraya hazırlatır ,Kâh .der .yi bulamaz'Sonra bir gün evin içinde Hatice .İlerin yolunda gittiğini düşünür Bir de bakar ki, Hatice, "tavandan asılmış çamaşır ipinin ucunda sallanmakta, "dili dudaklarının arasında sıkışmış, yüzü mosmor, varı açık göz kapaklarının arasından donuk gözlerle" bakmaktadır. "Olamaz!" "Olamaz!" ,dese de"Şikâyet etseydi biraz, anlardım derdini. Neden yaptı bunu, neden? Ah kız Hatçe, kız neden bir şeyler demedin?"hayatın başka hiçbir çilesine vermediği tepkiyi ,Hatice ,lansa dadiye yazık .kumaya vermiştir²⁷⁰

1.10. Yabancı Eş/Arkadaş

1.10.1. Yabancı Erkeklerle Birliktelik/Evlilik

Hikâye kahramanlarından bazılarının arkadaşları ya da eşleri yabancıdır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan, Müslüman olmayan, adet, gelenek, örf, alışkanlık bakımından bambaşka değerleri olan kişilerdir. Böyle erkekler, kadın kahramanlar tarafından özellikle Türk erkeklerine benzemeyen yönleri ile ön plana çıkarılmışlardır. Yabancı erkekler, en çok da "Türk erkeklerinin takıntılı olduğu" noktalardaki rahatlıkları yönünden kadın hikâyecilerin dikkatini çekmiştir.

Rabianın Dönüşü hikâyesinde çağrıldığı yemekte çoktandır görmediği arkadaşlarıyla karşılaşan yazar, aralarından birinin yıllar önce, bir Fransız'la evlendiğini hatırlamaktadır. Bir süre kocanın ülkesinde yaşadıklarını ama sonra sonra, arkadaşının kendisini oralarında bir "hiç gibi hissetmesi", "yerleşik hissedememesi" yüzünden döndüğünü öğrenir. Ancak boşanmamışlardır da. O yüzden tam da dönmüş sayılamazmış. "Kendisi, boş veren bir gülüşle", öyle demiş.

---

²⁷⁰ A.e., s.270.

“Havası nasıl eserse, yarı orada, yarı burada...”²⁷¹ Evlilik konusunda rahattır yani kadın.

Masadaki konu, yabancı erkekle Türk kadının evliliğidir. Burada söz, Sinekli Bakkal Romanı’ndaki Rabia’ya ve onunla evlenerek “Osman” adını alan İtalyan Peregrini’ye gelir. Yazar, bu konunun açılmasının ardından, Sinekli Bakkal romanına bir ‘zeyl’ yazar gibidir. Daha önce Rabia’nın annesiyle bakkal Tevfik arasındaki aşkla çalkalanan mahalle, bu kez daha çekici bir konuyla karşı karşıyadır. Çünkü aday erkek bir başka dinden ve başka millettendir. “Herkesleri hoşgörülü olmaya çağırın Vehbi Dede dışında kimse, Osman’a yüz vereceğe, onu hoş göreceğe” benzemez.

“İtalyan Osman”ın, İmam Dede Konağını Rabia için kim bilir nasıl özenle onarttığını, içini baştan sona değiştirttiğini uzun uzun anlatan yazar, yemekli toplantıya döner tekrar. Kimse Rabia’nın yakasını bırakmaz: “İnsan öyle bir kocayı nasıl bırakır, niye döner? Nankörlük değilse bu, nedir?”:

“Böyle bir şeyler demek isteniyordu. Fransız’la evli olan arkadaşım mıydı, evet oydu, nihayet bütün bir cümle kurmuştu: “Osman bir harikaydı!” Bunu işitenlerin kocalarına sitemle balarken, içlerinde yankılanan şöyle bir şeyler olmalı: Harikaydı ya! Rabia ile evlenebilmek için her şeyinden vazgeçmişti, sünnet olmuş, Kur’an’ı ezberlemişti. ...”²⁷²

Oysa yazara göre “Rabia’nın hayatı ve ona bağlı bütün serüven zaten kurgusu hayli zorlanmış bir roman”dır. Hayatlar hep, “görünmez bir el tarafından yazılmakta, bozulmakta, yeniden kurulup yeniden dağıtılmakta”dır:

Bir bakıyordunuz, Rabia’nın daha ta küçüklükten derin titreşimli, gizemli sesi, gittikçe yanıklaşıyor, okuyucu hem klasik hem Arap karışımı kendine has bir üslup ediniyor, bir bakıyordunuz, himayesine girdiği yüksek bürokrat evinde isteneni söylüyor, bekleneni yapıyor, kendini hep geri çekiyor, hiçbir zaman kendisi olamıyor, yaşayamıyor.

Rabia... el değmemiş temiz ruh.

O, böyle tanımlanırdı. Esrarını Hristiyanlıktan dönme Osman çözecekti. Tertemiz, ak bir kağıt üstüne yabancı erkek eliyle yazılacak satırlar... Düşünüyorum da o kadar erkeklik düşkünü mahallemiz, ne kadar da edilgendi, dışıydı.

²⁷¹ Adalet Açoğlu, “Rabianın Dönüşü”, **Hayatı Savunma Biçimleri**, 6.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.8.

²⁷² **A.e.**, s.19.

Yemekte içimden geçen bunlardı asıl. Rabia'nın zaten kendi hayatı olmadığı, alan değil, alınan olduğu... Aklımdan geçenleri dışı vursaydım, bana dudak bükülürdü. Kim tam kendisidir sanki? Sonra altı kalınca çizilirdi. Kimin kendi hayatı var ki?"²⁷³

Ancak yazar "kısacası Rabia, Müslüman ile Hıristiyan evliliklerinin öncüsü"²⁷⁴ derken, Peregri'nin evlenmeden önce Müslüman olduğu gerçeğini gözden kaçırmış gibidir. Anlatımın daha sonralarında bunu göz önünde bulundurur ancak "Rabia'nınkini izleyen öbür evliliklerin hiçbirinde erkekler din değiştirmemiş. Eğer değiştirdilerse, genelde adlarını da, dinlerini de değiştiren kadınlar. Belki de bu nedenle Rabia'nın erkeği çekebildiği nokta, farkında olmadan ötekilerin içine bir kıskançlık tohumu ekti. Rabia'nın adının geçmesinden bile bu kadar rahatsızlık duymaları bundan belki." der.²⁷⁵

Masada Rabia'dan bu kadar çok bahsedilmesinin nedeni, Rabia'nın "doğu ve Batı gibi iki ayrı toplumdaki, özellikle de iki ayrı dinden kadınla erkeğin önlerindeki birleşme engelinde bir gedik açmış" olmasıdır. "Hem de onunki gibi kapalı bir aile, kapalı bir çevre önünde."²⁷⁶

Bu yemekte "ev sahipleri, bir İngiliz haber ajansı temsilcisi ile buradan evlendiği karısı"dır. Kadın üniversitede sanat tarihi dersi vermektedir. "Benim önceden tanıdığım İngiliz kocaydı, ama her pazar kiliseye gittiğini bilmiyordum. Gidermiş, hatta karısı da yanısıra. Sanat tarihi uzmanı, bunu söylerken gülmüş. "Oysa ne kendi dinimle, ne de başka bir dinle alışverişim var, ama gidiyoruz işte..." der.²⁷⁷

Kadın uyandıığında önceki geceye dair hiçbir şey hatırlamamaktadır. Yorgundur, yıkkındır, aldatılma acısı çekmektedir ve arkadaşlarıyla olduğu bir ortamda çok içmiştir. Sabah evinde bir yabancı adamla uyanır. Bu yabancı adam arkadaşlarının tanıdığıdır ve önceki gece çok sarhoş olduğu için eve bırakılmak üzere Gerry'ye emanet edilmiştir. Bunları geç hatırlar. Dağınıktır ev. Toplarken,

---

²⁷³ A.e., s.21.

²⁷⁴ A.e., s.9.

²⁷⁵ A.e., s.9-10.

²⁷⁶ A.e., s.9.

²⁷⁷ A.e., s.8.

tanıyamadığı bir kemer için Gerry'ye, "Bu senin mi?" diye sorar. Gerry, "Hayır, bu kadın kemeri" deyince; "Tanrım, bu nazik Anglosakson yerine, Orta Asya bozkırlarından geldiğini bir türlü unutmak istemeyen bir Anadolu Türkü olsaydı karşımda şimdi, işim bitmişti. Düşünmek, hatırlamak, giyinmek, beslenmek, nazik olmak gibi bir sürü angaryadan kurtulmuş olacaktım. "Sen bana karı mı demek istedin ha diye üzerime yürürdü" diye düşünür²⁷⁸ Ve karşısında bir Anadolu erkeği değil, bir İngiliz erkeği durdu ve "ne yapsa kızmadığı" için sevinir.²⁷⁹

Ninenin Ninnisi hikâyesindeki Nevbahar Hanım, vaktinde Musevî delikanlı Albert'e âşık olmuş, ancak bu evliliğe izin verilmemiştir. Hayat dolu bir kadındır. Kocasını öldükten ve kızı da evlenip eşiyle yurt dışına gittikten sonra komşuları onun her şeyi olur. İşin ilginç yanı, komşulardan biri yıllar önce Nevbahar Hanım'ın sevdiği ancak Musevî olduğu için evlenmesine izin verilmeyen Bay Albert'tir. :

Tanimaz miyim ben Nevbahar'ı? Çok medenidir o! Öyle kaçmaz benden hiç. Bizim meseleyi taa o vakitler gönlünün derinliklerine gömdü. Madem rahmetli Süheyla Teyze: 'tek kızımı bir müseviye verirseniz, kıyarım canıma!' demişti ve madem Nevbahar, annesini ikna edecek kadar direnememişti... Direnememişti. Ürkektir. Bakma sen öyle güçlü görüldüğüne onun. Bilmez miyim ben? Ah ne çok bilirim onu ben, Mitos... Üstesinden gelemeyeceği şeyleri hiç olmamış gibi saklar içine. Korkar. Belli etmeye bile çekinir. Küçük bir kız gibidir. Neşeli bir örtüyle örter üstünü sonra... Nevbahar hep böyledir. Ne annesi, ne babası, ne de kocası anlamamıştır onu. İnsanlar onun yüzünü örten neşeli örtüyü gördüler hep... Özünü, daima kaçışını bilen benim ve o, bir tek benim bildiğimi de bilir, fakat...

Gözleri ıhlamurun buharından olacak, nemleniyor...

"Ama sevmişti. O da beni çok sevmişti. Okulun kapısında beklerdim onu Mitos. Bütün kızlar içinde bir tek o, yalnızca o, başında bir ışık demetiyle dolaşırdı ve ben ona âşiktim... Biliyor musun Mitos, ben ona pek fena sevdalıydım..." " ²⁸⁰

Sadece Mitos değil, "büyük olasılıkla Mitos'un annesi Safo da binlerce kez dinlemiştir" bu öyküleri. Nevbahar Hanım, apar topar kendinden tam on yaş büyük bir diş hekimiyle evlendirilmiş, her şey bir oldu bittiye getirilmiştir. Bay Albert, bu olaydan sonraki iki yılı serserice kendini harcayarak geçirir, yirmi yaşındayken, ikinci büyük savaştan beş yıl sonra da İsveç'e işçi olarak gider, orada İsveçli bir kızla evlenir. "Hisli, çok güzel bir kız"dır karısı ve kocası Bay Albert'in "Nevbahar Hanım'dan başka kimseye sevdalanmadığımı" bilir. ..." İki oğlu henüz bebekken yeniden Türkiye'ye, Moda'ya döner Bay Albert. Karısı da oğullarını alıp, İsveç'e

²⁷⁸ A.e., s.15.

²⁷⁹ A.e., s.16.

²⁸⁰ Buket Uzuner, "Ninenin Ninnisi", *Şairler Şehri*, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.85.

döndüğünden beri, yirmi sekiz yıldır yalnız yaşamaktadır. “Karısının bir İsveçliyle yeniden evlenmesi, oğullarından birinin Amerika'ya yerleşmesi, torunlarının doğumu, gelinlerinin ve torunlarının yahudi olup olmadığını hâlâ bilmek istemeyişi...” bunları hep uzaktan izler Bay Albert. Ve alkı hep Nevbahar'da kalır.²⁸¹

1.10.2. Yabancı Kadınlı Birliktelik/Evlilik

Hikâyelerde yabancı kadınlarla birliktelik yaşayan erkekler genellikle evli erkeklerdir ve bu yabancı kadınlar çoğunlukla Rus'tur.

Katya Diye Biri Yok hikâyesinde Rus kızı denilince aklına önce Anna Karenina ya da liseli bir öğrenciyken bile hikayesine inanmadığı Baltacı'yı yenik düşüren Katerina gelirken; artık, “uçuk sarı saçlı bulut mavisi gözlü Katerina misali fettan, aile bozucu yılan kadın, cin kadın”, “gizlice imam nikahı kıyıldıktan sonra Fatma ya da Ayşe adı takılan Rus kızlarından biri” gelen kahraman, “karılarını evden çıkartmayan, bakkala bile göndermeyen tüccarların, açtıkları mağazalarda mini etekli sarı saçlı Rus tezgahtar kızlar çalıştırmalarını” bir türlü anlayamaz.²⁸²

“Ah, evet, Rus kızları... Tüccar eşleri bu yüzden de dikkat etmeli, kocalarını bu şehirde uzun uzadıya yalnız bırakmamalı. Tüccar eşlerinin biraraya geldiği öğleden sonralarda gurbet duygusunu çoğaltan, şüphe duymaya zorlayan ne çok şey anlatılırdı... Aksakallı dini bütün bir tüccar mesela, bu kadınların birinin peşine takılmış: bir diğeri türlü bahanelerle karısını memlekete göndermiş, genç bir öğrenci aklını bozarak okulunu terketmiş... Bu konular açılınca dini bilgilerini hatırlamak için okudukları kitaplar, ilmihaller, tefsirler ellerinden düşerdi. Beş çocuklu bir kadın, yorgun bir sesle, kocasının mavi gözlü bir Rus kızıyla ucuza gelen bir evlilik yapma hayallerini anlatırdı. Bir diğeri Özbekistan'a kadar uzayan bir kapılmayı anlatırken, dinleyenler, yarı yarıya ağarmış saçlarını boyamaya başlayan öğretim üyesinin Rus kızma aşkının yol açtığı felaketler karşısında şaşkına dönerlerdi. Kimseye güvenilemezdi demek ki... Kırk yıllık hayat arkadaşın birkaç gecede bir yabancı oluyorsa... Rus kadınlarla ilgili hikayelerin yerini büyücülük hikayeleri, cin masalları, fidye için kaçırılan çocuklarla, şantaj kurbanı iş adamlarıyla ilgili haberler alınca, odadaki gerilim nispeten düşer gibi olurdu.”²⁸³

²⁸¹ A.e., s.85-87.

²⁸² Cihan Aktaş, “Katya Diye Biri Yok”, **Suya Düşen Dantel**, İstanbul, Nehir Yayınları, 1999, s.100.

²⁸³ A.e., s.101.

Hemen her konuşmanın bir Rus kızma kapılıp giden yaşlı başlı bir bilim adamının ya da anlı şanlı bir tüccarın hikayesiyle noktalandığı bu toplantılar kışa doğru geliş gidişler zorlaşmaya başlayınca seyrekleşti.²⁸⁴

Kahramanın kocası, hafta sonlarını yeni iş sahaları aramak için başka şehirlere giderek geçirmektedir. Bütün Kafkasya'da yağ piyasasını eline geçirmenin hayalini kurar. Kocasının ortası yoktur, ya zengin olmalıdır ya yoksul. Kendini paralarcasına çalışamayacaksa. günlerce eve kapanır, televizyon karşısında vakit öldürür ya da yatar uyurdu. Öğretmenlikten başka bir meslek düşünemeyen adam, şimdi ticaretin, para kazanmanın, işini büyütmenin cazibesine kapılmıştır. Geceleri bazen ikiye üçü bulur eve dönmesi. Bunun böyle olacağını bildiği için, İstanbul'a döndükten sonra, bir kez daha gelmemekte diretmiştir kadın. İki buçuk yıl yalnız başına yaşamıştır. Bu süre boyunca herkes ağız birliği etmiş gibi aynı şeyi söylemiştir: "Kocana sahip çık! Oralarda öyle kadınlar var ki erkekleri yalnız bırakmaya gelmez..."

Kadın, kocasını yalnız bırakmamak için Bakü'ye gelmek istediğini söyler ama doğrusu kocası Bakü'ye gelmesi için pek de ısrar etmemiştir, hatta telefonda gelmeye karar verdiğini söyleyince, bozulur gibi olur. Yalnız başına yaşamaya alışmıştır anlaşılır. "Kendi başının çaresine bakacaksın, belki canın sıkılacak, benden sana hayır yok," der. Tabii ki rahat etmesi için gereken ortamı hazırlayacaktır. Burada insan emeği ucuzdur. Ona gerekli eşyaları alacak, hizmetçi tutacaktır. Şoförü emrine verecektir. "Üstelik şoförün yüksek inşaat mühendisi. Daha ne istiyorsun?" diye espri de yapar.²⁸⁵ Zaman geçtikçe kadın, kocasındaki değişikliği fark edecek, onu "Katya Diye Biri"ne kaptırdığını anlayacaktır.

Halepçe'den Gelen Sevgili öyküsünde de, üniversiteye okumaya gitmiş olan İhsan, yabancı bir kızda gözü kaldığı için annesinin kendine müasip gördüğü kızla nişanlanmak istemez. Fakülteden memlekete döndüğü bir zamanda annesi Saniye

---

²⁸⁴ A.e., s.101-102.

²⁸⁵ A.e., s.103.

Hanım'ın münasip gördüğü kızın ailesini akşam yemeğine çağırdığını öğrenince sinirlenir. Zorla oturtulduğu masadan da yemeğin ortasında, dayanamayıp kalkar ve evden gider.²⁸⁶

İhsan, bir sabah saat on sularında; servis fakülteden yolcu alırken, merdivenlerden mor giysisini tuta tuta inen, servis trafikte yaşanan bir sorundan ötürü uzun süre yolda beklerken, meraklı yolcularla birlikte aşağı inmeyip başını pencereye dayamış dışarıya bakarken, başından kayan demorunun arasından bal sarısı saçlarını gördüğü, bir ara yerinden kalkıp, ön koltuğa tutunarak, incecik pürüzsüz bir Kürtçeyle su istediğinde, termostan suyu veren İhsan'ın ellerinin titreten, suyu hapları için istediğini belirtip bardağı verirken "Nave min Jiyan'e,"(Benim adım Jiyan e.n.) diyerek teşekkür eden, sonra, gözyaşlarını saklamaya çalışarak Saddam'ın Halepçe'de onlara yaptıklarını anlatan kıza âşık olur.²⁸⁷

1.11. Boşanma

Hikâyelerde birçok boşanma örneği vardır. *Son Çizgi* hikâyesindeki erkek, Amerika'da öğrenciyken çok severek evlendiği, ama Türkiye'ye gelmeyi göze alamayan, orada bırakmak zorunda kaldığı ilk karısından boşanmıştır. Bu boşanmadan sonra uzun süre evliliği hiç aklına getirmemiş, çapkın bekâr yaşamı da sürdürmemiştir. Beğendiği kadınlar ya arkadaşlarıyla evlidirler ya kendisine yüz vermemişlerdi, ya da sevişme aşamasına gelmeden çekiciliklerini yitirmişlerdir. Yıllar sonra bir mantık evliliği yaparak ikinci karısı olan Sevil'le evlenir.²⁸⁸

Duruşma hikâyesinin hakime hanımı yaman bir boşanma davasına bakmaktadır. Çocuğun velâyetini almaya çalışan erkek tarafı, yalan iddialar ortaya

---

²⁸⁶ Suzan Samancı, "Halepçe'den Gelen Sevgili", **Reçine Kokuyordu Helin**, İstanbul, Sel Yayınları, 2011, s.56-58.

²⁸⁷ **A.e.**, s.58-60.

²⁸⁸ Pınar Kür, "Son Çizgi", **Akışı Olmayan Sular**, 10.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2007, s.163-164.

atmışlar, annenin eve erkek alıp seviştiğini söylemişlerdir. Bu dayanakla çocuğunu anneden almak isteyen ve yalancı şahitle ortalığı birbirine katan koca, sadece yalan iddiayı atmakla kalmamış, o zamanlar Türkiye’de bulunmayan bir kanser ilacını annesine almak zorunda olan ve bunun için yeterli maddi geliri bulunmayan, kocasının terk ettiği hâkime hanıma bu ilaçları yurt dışından getirecek parayı teklif etmişlerdir. Hâkime hanımın vicdanı kendini bırakmaz ama çok zor durumdadır. Anne, çaresizlikle hâkime hanımın peşinde dolaşmakta, adliyede, evinde onu bularak gerçeği anlatmaya çalışmaktadır. Hâkime hanım, gerçeğin farkındadır aslında, ne var ki, elini kolunu bağlayan sebepler de onu bırakmamaktadır. Kadın hâkime hanımı sıkıştırır yine:

“Siz inanıyor musunuz onların söylediklerine?”

“Önemli olan benim neye inandığım değil. Dava sonucunu benim inançlarım değil, davada yazılı olanlar saptar. Derin bir nefes çekiyor Saliha, kusura bakmayın kızım ama bula bula bu adamı mı buldunuz koca diye?”

Önüne bakıyor kız, yüzü bembeyaz. Aman bir de burada bayılma diyor Saliha içinden, içimi daraltıyorsun.

Ben de aynı hatayı yaptım senin gibi. Bir serserinin kahrını çekip duruyorum. Boşanmaya kalktım mı? Sen kim oluyorsun da kafa tutuyorsun dünyaya?...”²⁸⁹

Boşandıkları halde, çocuklarının hatırı için birbirlerine saygı duyan ve velâyeti alan kişinin çocuğu karşı tarafa göstermekte sorun çıkarmadığı boşanmalar da vardır. Bu çift boşandığından beri, Cuma günleri kız babasıyla yemeğe çıkar. “Günlerden cuma. Bu, kızım Tuna'nın babasıyla geçireceği gece demek. Baba kız, biz boşandığımızdan beri cuma geceleri beraber yemek yer, Pazar günlerini de babası iş için kent dışına gitmediği süreler beraber geçirirler. Babası Tuna'yı çok sever. Tuna da babasını...”²⁹⁰

Kadın eve döndüğünde evde kimse yoktur. Tuna babasıyla yemektedir. Kadın hafif bir akşam yemeği yiyip biraz gazeteye, dergilere bakarak vakit öldürdükten sonra arkadaşı Doğan’a gidecektir. Aklına kızının odasına girmek gelir. Burası annesinin deyimiyle, “dağınık ama kendi içinde bir düzeni olan, dört yıldır annesiyle yaşayan on yaşında bir küçük kadının dünyası”dır. Kitapları, dergileri,

²⁸⁹ Ayşe Kulin, “Duruşma”, **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.41.

²⁹⁰ Buket Uzuner, “Bir Kadın Yazarın Satış Rekorları Kıracak Kitabı”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.67.

resim kâğıtlarını, boya ları, fırçaları karıştırırken aralarında kırmızı ciltli bir defter bulur. Tuna'nın aldıklarını ilk olarak ona gösterme alışkanlığı olmasına rağmen, bu defteri neden daha önce hiç görmediğine şaşırır. “Bir anne, çocuğunun gelişme çağında onu dikkatle izlemelidir diye inandırıcı bir özür bulup”, açıp bakmaya başlar deftere. Bir günlüktür bu defter. Annenin, kızının bir günlük tuttuğundan haberi yoktur. Okumaya başlar. Daha çok okulda neler yaptığı, kimlerle oynadığı, en çok da arkadaşı Cem, bir kendisi hakkında yazmıştır kızı:

“...annem dün gece geç geldi. Bekledim onu ama ikide uykum geldi, yattım, merak ettim. Annem kendisine iyi bakar, bilirim ama yine de meraklandım. Geçen pazar günü babam sordu, annen artık evlenmiyor mu diye. Acaba annem benim yüzümden mi evlenmiyor? Bak babam evlendi, bebeği bile oldu -güzel bebek ama yine de kardeşim olmuş gibi sevinemiyorum. Acaba annem neden evlenmiyor? Babama, annemle evlenmek isteyen çok ama istemiyor, dedim. Babamı seviyorum. Biliyorum ben onun için önemliyim. Yaptıklarını ben beğenirsem çok seviyor, babam da benim için önemli ama annem başka... Yani annem hâlâ benim annem ama babam, yalnızca cuma geceleri ve pazarları benim, sonra başkasının. Ben hiç evlenmeyeceğim. Güç iş... Ama annem evlenmeli, hem de Doğan'la evlenmeli. Doğan annemin bütün arkadaşlarından farklı, o anneme çok benziyor, yani herkesle arkadaşı gibi rahat konuşuyor, 'sen' diyor herkese. Doğan eve gelince annem hem benim annem oluyor, hem de neşeleniyor, güzelleşiyor.”²⁹¹

“Allah’ım, bu çocuk bu kadar büyüdü mü? Nasıl bunları anladı, düşündü ve yazdı?” diye düşünür anne. “Bu genç, duyarlı, güzel yüreğin” küçücük kızının içinde tığına inanmakta zorlanır. “Dünyayı böylesine yalın ve gerçek” olarak kavramasına şaşırır.²⁹²

Tuna'nın arkadaşı Cem'in annesi ile babası da boşanmışlardır. Tuna'nın yazar olan annesinden “boşanmış kadınlar”ın öyküsünü anlatması için haber yollar kadın Cem aracılığı ile. Bir gün tanışırlar. “Güzel, genç, çok şık ve bakımlı bir kadın”dır Cem'in annesi. “Genç, boşanmış bir kadının, bugünün Türkiye'sinde yalnız yaşamasının, çocuk yetiştirmesinin kolay olmadığını çok iyi biliyorsunuz di mi?” der yazara. “Biliyorum” der o da. “Hem... Hiç bilmez miyim?”²⁹³

---

²⁹¹ A.e., s.62-63.

²⁹² A.e.

²⁹³ A.e., s.65.

Hikâye şöyle biter: “Beraber uyuyacağız bu gece. Yatakta, babası. Cem ve Doğan da var, üstelik ikimiz de bu üç erkeği ve öykülerde anlatılacak öbür insanları çok seviyoruz.”²⁹⁴

Kocasının bir ev kadını olarak çok mutlu olacağına içtenlikle inandığı için “evcilleştirmeye” çok uğraştığı *Uzak Kasabaların Gri Hüznü* hikâyesinin kahramanı olan kadın da, “yaşamımı çamaşır, bulaşık ve kabartma tozları arasında sürdürmemeye karar verdiğinde” boşanır. Bunu, “kocam bana eksik, ben ona fazlayken ayrıldım evden” diye ifade eden kadın, sekiz aydır bir arkadaşının evinde kalmaktadır:

“Gerçeği görebilmek, hayatı kavramak, haklıyı haksızdan ayırabilmek için ille de okullara, üniversitelere gitmek gerekmiyor. Etrafımda bombalar, silahlar, işkenceler, ölümler, kirpiklerime sıçramış kan; uyusam düşlerime bulaşıyor, uyanırken gözüme... Sevgisizlikler, anlamazlıklar, kayıtsızlıklar gördüm, yaşadım. Bu yetmedi. Sınıf arkadaşlarım öldürüldü yanı başımda. Ceplerde, eteklerde gizlenmiş taşlar yağdı kafamıza. Dayanamadım. Bıraktım okulu. Evlendim. Evlenmeden önceki Güncan'ı, evlendikten sonra değiştirmeye çalıştı kocam. Bıraktım kocamı.”²⁹⁵

Kadın boşanmaktan mutsuz değildir. İnsanlardan da, evlilikten de, hayattan da yorulmuş kahraman, boşanarak hafiflemiştir adeta:

“Yapmacık iyilik, incelik, yakınlık göstermek, bir insanı horlamaktır. Kadınları yalnızca bir cinsel organ olarak görmek, onları horlamaktır. İş arkadaşlarını, komşularım, tanıdıklarım tarafından horlandım. Kadın ve erkek birçok kişi tarafından horlandım. Terk ettim onları. Yalnız kaldım. Başım dik, bağımsız, yalnız... Yine de vazgeçmedim insanları sevmekten. Hâlâ baharın kokusundan, kışın renginden, şiiirin hasından, taze ekmek arasındaki helvadan, çocuklarla şarkı söylemekten, siyah gözlü erkeklerden, güneşin batımından tad alırım. Vazgeçmedim dünyayı sevmekten, yaşama tutunmaktan ama ne yaşam ne dünya sevmiyor beni, anlamıyor insanlar söylediklerimi... İki kere ikinin dışına çıkanlar yalnız kalmak zorundalar. Anlaşılmamak en mutlak yalnızlıktır. Şu kurumuş yaprakların adına esrar diyorlar. Sarıyorum onları, sigara yerine içiyorum sihirli esrarı. Uyuşturuyorum yüreğimin kötülükleri gören gözünü. Sonra renkli üçgenler, kareler, bazen rengârenk koniler görüyorum. Nefis bir müzikle havada uçuyor, dans ediyorlar... Rengârenk, geometrik şekiller dönüyor havada, orada burada... Hızlanıyorlar, dönüyor, dönüyor, dönüyorlar...”²⁹⁶

Erkek, yeni iş yerinde Meral’le tanışır. Meral bize *Küçük Hasır Sepet* hikâyesi içinde şöyle tanıştırılır: “Kendinden büyük, kırk yaşlarının başında, çok

---

²⁹⁴ A.e., s.67.

²⁹⁵ Buket Uzuner, “Uzak Kasabaların Gri Hüznü”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.82.

²⁹⁶ A.e., s.83-84.

güzel bir kadındı. Meral, kocasından yeni boşanmış, dertli, çok sorunlu bir dönem yaşıyordu o sıralar.”²⁹⁷

Aynı hikâyede, başka bir boşanmış kadın kahramanı da şöyle tanırız: “Bir kitle araştırma şirketinde medya sorumlusu olarak çalışıyordu Sevinç. İlk gençlik yıllarında bir okul aşkıyla evlenip, çabucak boşanmış, akıllı, duru ve ne istediğini bilen yeni kuşak kadınlardandı. Hakkında bütün bildikleri bu kadardı ve fazlasına gereksinmiyordu. Belki tek bir şey vardı merak ettiği... ara sıra kafasını kurcalayan tek bir soru. Yalnızca bir soru: Peki Sevinç ondan ne istiyordu? Cinsiyetsiz bir dostluk mu? İş arkadaşlığı mı? Babacan bir ilgi mi?”²⁹⁸

Yine boşanmış ve rahatlamış, “yüklerinden kurtulmuş bir eş” örneğini, kadının psikologunun dilinden anlatılan *Zehir Dansı* hikâyesinde görürüz. Sonradan sevgilisi olacak hastasını tanıştıırken, “O, benden dört yaş büyüktü, boşanmak üzereydi”²⁹⁹ der:

“O sıralar, yıllardır yalnızca ‘kanunen evli’ olduğu, çoktan başka dünyalarda, başka insanlarla yaşamakta olan, yirmi yıllık kocasından boşandı.

Sürekli aldatılan, incinmiş, ‘evli kadın’ yerine, düş gücü iyileşmekte olan ‘yalnız kadın’ olabilmeye cesaret edebilmişti.

Kendini sevmeyi öğrendi.

Kendisi için de düşler kurmaya, umut etmeye başladı.”³⁰⁰

Shangri-LA öyküsünde, yirmi yıl önce, babası annesinden boşanan adam, komada uyku halindeyken, bunun muhasebesini yapmaktadır. Sakallarının ve sivilcelerinin yeni çıktığı bir yaşta, diğer arkadaşlarının babaları onlara kız tavlama, genelev eğitimi ve nasıl daha güçlü pazılara sahip olacaklarına dair ufuklar açarken, onun babası ona hayat dair büyük laflar söylemektedir. Babasının anlattıklarını kavramaya başladığından beri, kahraman, “onun oluşundaki koşullanmamış kuvvetli iradenin, birbiriyle zıt yüzlerce 'BEN'in kişiliğini zedelemesine engel olduğuna” inanmaktadır. “Öyle ki” der, “fizik mühendisi olarak, filozof olarak, koca ve baba olarak ya yanlış anlaşılması ya da hiç anlaşılmadan sürekli dışlanması, onun

²⁹⁷ Buket Uzuner, “Küçük Hasır Sepet”, *Şairler Şehri*, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.26.

²⁹⁸ **A.e.**, s.39.

²⁹⁹ Buket Uzuner, “Zehir Dansı”, *Şairler Şehri*, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.107.

³⁰⁰ **A.e.**, s.116.

yıkılmasına değil, aksine bilenmesine neden oldu. Annemin suçu değildi, o, güzel evler, arabalar, tehlikesiz bir yaşam, şık giysiler, etkileyici bir sosyal konum bekliyordu hayattan. Tıpkı benim karım gibi!” Kendisi karısı tarafından anlaşılamayan ve karısının istekleri ile kendi istekleri arasındaki farklılığı fark eden kahraman, objektifi annesine ve babasına çevirmiş, kendi durumundan yola çıkarak yıllar öncesinin boşanmasında babasını “anlaşılamayan”, annesini ise “anlamayan ve sürekli isteyen/bekleyen cenah” olarak ayırıp kendi içinde haklı haksız değerlendirmesi yapmaktadır. Ona göre babasını anlamamak, değerini bilmemek, ondan olamayacağı biri olmasını beklemek, annesinin mutlu olmayı bilmeyişinden başka bir şey değildir: “Annem hep terk edildiğini, değerinin bilinmediğini sandı ve buna yandı. Bense, mutlu olmayı bilmenin bir yetenek işi olup olmadığını sorarım kendime.”³⁰¹

Komadaki kahraman, bu uykulu halinde hayatını gözlerinin önünden geçirmektedir. Ölürse eğer, karısının yeniden evleneceğini düşünür. Ancak, kendisinin karısının istediği eş olmadığına inana adamın aklından karısının bu kez yapması muhtemel evliliğin “hep istediği gibi düzensiz ve ciddi bir işadamı” ya da daha aşağısını beğenmeyeceği için yüksek düzey bir banka yöneticisi ile olacağını düşünür. Karısını böyle bir erkeğin kolunda gösterişli toplantılarda, açılışlarda ve kokteyllerde gururla gülümserken görür gibi olur. Zaman zaman eski kocasının adı geçerse, belki gözleri dolacak, "İyi adamdı rahmetli kocam, ama bir türlü büyümeyi, gerçekçi olmayı beceremedi. Çocuk gibi bir insandı..." diye kovacaktır hayalini aklından. Adam, birden aklına gelmişçesine sorar: “Neden her defasında boşanmaktan son anda vazgeçti karım?”³⁰²

Boşanmanın bir rutin ve her an olması muhtemel bir durum olarak aralarında yaşadığı bu çiftin hikâyesinin sonunda ayrıldığını görürüz. Uyku halindeyken Shangri-LA'lı Yaprak adlı bir hayali kahramanla konuşan ve bu konuşmalar esnasında bilinçaltında evliliğindeki problemlerle savaşan adam, iyileşme belirtileri gösterdiğinde ve doktorlarla karısı bunun heyecanı ile başında

³⁰¹ Buket Uzuner, “Shangri-LA”, **Aynı En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.42-43.

³⁰² **A.e.**, s.44.

beklerken, gördüğü hayali kahraman Shangri-LA'lı Yaprak'ı kast ederek, Yaprak nerede?" diye sorunca beyaz önlüklüler zafer çığlıkları atarken,, doktorlardan biri hemşirenin omzuna yumuşak bir keyif tokadı vururken, iki doktor gürültülü kahkahalarla el sıkışırken, duyduğu Yaprak ismiyle onların sevincine katılamayan karısı, ağır ağır kalkar, sigarasını ve çakmağını çantasına koyar, ceketini alır, eteğini düzeltir, başı yere eğik şekilde bir süre kaldıktan sonra, tamamen çıkıp giderken kapıda durup kocasına bakar: "Gözlerinde kırgın bir uzaklık vardı. Sonra gitti. Tümünden gitti. Karımı yıllar var hiç böyle güzel görmemiştim." ³⁰³

Kıvırcık saçlı adamın boşanıp giden eski karısı ile yeni karısı konuşurlar. "Hep merak ederdim, boşanmanızın gerçek nedeni neydi sahi?" diye sorar yeni kadın. "Her gün Cohen, Camus ve Hesse'yi dinlemekten bıktığım için gittim. Dünyanın en önemli insanının o olduğuna inanmadığımdan..." der ilk kadın. Cohen, Camus ve Hesse, adamın sevdiği sanatçılardır. "Sonra seni buldu" der ilk kadın, ikincisine. "Yani sevgi..." diye sorar ikinci kadın. Adam, kendisini sevmemiş, sadece ilkinden sonra aramış ve bulmuş mudur? İlk kadın "sana ihtiyacı olmasının adına sevgi diyeceksek, seviyordur seni" diye karşılık verir. Bu cevaptan sonra susarlar... ³⁰⁴

Önceki ve Sonraki Kadın hikâyesinde ikinci kadın, ilk kadınla konuştuğundan sonra, aslında birlikte yaşadıkları bütün hayatın sadece erkeğin istekleri ve beğenileriyle şekillenmiş bir hayat olduğunun farkına varır. Kıvırcık saçlı adamın hayatında kendisine ayrılan yer, yatakta tek kişilik ve kitaplıkta yüz iki yüz kitaplık yerdir. İkinci kadın da karar verir: "Hiç telaşlanmadan yatak odasına geçip, İtalya'dan getirdiği, henüz açmadığı bavuluna Adrienne Rich, Doris Lessing, Mevlânâ, Yunus Emre kitaplarını doldurdu. Kendi anahtarını da, göz boncuklunun yanına bırakıp, çıkar. Evde hiç izi kalmamıştır." ³⁰⁵

---

³⁰³ A.e., s.51.

³⁰⁴ Buket Uzuner, "Önceki ve Sonraki Kadın", *Aynı En Çıplak Günü*, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.73.

³⁰⁵ A.e., s.76.

Vehbi Şanlı'nın Faust Tutkusu hikâyesinde “Leyla Şanlı, Vehbi Şanlı'nın dillere destan evine onun dördüncü karısı olarak gelin gittiğinde, ilk evliliğinden olan oğlu on beş yaşında”dır. Yani Vehbi Şanlı, Leyla'dan önce üç kere boşanmış, Leyla da Vehbi Şanlı ile evlenmeden önce bir kez boşanmıştır. Leyla Şanlı'yı şimdi, başında görünmez bir kraliçelik tacı taşıyormuş gibi kibirli, dimdik, pek ender -bir gergefin gerginliğinde- gülümseyen, esrarengiz, alımlı, göğüslerinden başka plastik cerrahi geçirmemiş, buz gibi soğukkanlı diye tanımlayanlar, eczacılık okuluna başladığında, cıvıl cıvıl, hayat dolu bir genç kız olduğunu bilmezler. Gençti, güzeldi, hırslıydı. Kendisi gibi hırslı bir sınıf arkadaşıyla evlendi. Kocasını her konuda onunla yarışıyor, yenik düştüğünde, duygusal ve cinsel yaşamlarında ilgisizleşiyordu. Leyla yıllarca ne yapacağını bilemeden, şaşkın, sıkıntılı yaşadı. Ya bilerek ikinci planda kalacaktı ya da boşanacaktı. Karar vermesi beş uzun ve gerilimli yıl sürdü. Boşandıklarında birbirlerinin en büyük düşmanı olmuşlardır. Küçük oğulları Caner annesinde kalır. İkinci kocası, resim koleksiyoncusu, zengin, tanınmış bir aileden gelen, aristokrat yanları olan, yakışıklı bir işadamdır. İki yıl sonra sağda solda genç kızlarla görünmeye başlar. “O zamanlar bunların görmezden gelinecek küçük aile bunalımları olduğunu bilmeyen Leyla” kıyameti kopartır ve boşanırlar.³⁰⁶

Görev hikâyesinde de dine ve dünyaya bakışta ortak bir yol tutturamayan Yülkel ve Düriye çifti, çocuklarına rağmen boşanırlar.³⁰⁷

Aile Fotoğrafı hikâyesinde, böyle bir fotoğrafları kalmamış boşanmış bir çift vardır. Çocuk, annede kalır ama hafta sonları babaya gider. Baba nafaka ödememek için adres değiştirmekte, çocuğun ve evin masraflarına dair bir sorumluluk üstlenmek istememektedir. Ancak çocukla görüşmelerinde “onun gözünü boyaması” kadını çileden çıkarır:

“Ayakkabıları sıkıyordu. Birkaç ay, belki babası alır diye idare etsin dedim. Ama her seferinde dar ayakkabılarıyla geri getirdi. Bir tür inatlaşmaya bindi bu iş ama sonunda dayanamayıp aldım hem de en iyisinden. O hep göze çarpan şeyler alır. Şapka, kol saati, bazen bir tişört... "Bunu sana kim aldı oğlum?" diye sorarlar; neşelenir, "Babam aldı." der. Bir oyuncak aldıysa ya da ne bileyim boyama kitabı yap boz gibi bir şey, Murat'la

³⁰⁶ Buket Uzuner, “Vehbi Şanlı'nın Faust Tutkusu”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.51.

³⁰⁷ Mualla Sümer, “Görev”, **Ham Şeftali**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1989, s.104-133.

göndermez, evinde tutar çoğu zaman. Böyle küçük hesaplar uğruna hayatım yıkmıştır bu adam. Yirmi sene sonrasını düşünür de bugününü kırar geçirir. Mutlu olabilir miydik? Barış- sak mutlu olur muyuz? Hep soruyorlar. "Sizi evlendirmek istiyorum" diyor oğlum. Ayşecik Ömercik filmlerinden öğreniyor. Annemle birlikte seyrediyor, sonra da sarılıp ağlıyorlar. Oğlan çocuğunda bu kadar duygusallık beni düşündürüyor. Filmlerde, eski filmlerde insanlar ayrılıyorlardı ama, yeniden bir araya gelebilecekleri bir sevgileri saygıları kalıyordu. Hiç bir şeyimiz yok bizim. Sadece oğlumuz. Sadece o ve bir de kıyıda köşede unutulmuş fotoğraflar."³⁰⁸

Adam, oğlunu "annesine karşı işlemesine", "hakkında bir parmak çocuğa olmayacak laflar söylemesine" rağmen, kadın çocuğunu onunla paylaşmayı sürdürür. "Çünkü çocuğun babaya ihtiyacı var"dır.³⁰⁹

1.12. Aldatma ve Aldatılma

1.12.1. Aldatan Kadın

Hikâye kahramanları içinde evli olmalarına rağmen eşlerini aldatan kadınlar vardır.

Altın hikâyesinde, o bölgede nehrin kenarında suyun içinde altın olduğuna inanarak altın arayan kadınların eşlerini aldatma öyküleri vardır. Altın arayanlara katılan yeniler, oynak, şımarık ışık gözlerine tutulduğunda yavaş yavaş kadın öbeğinden uzaklaşırlar. "Suveydiye sadakorundan mintan, Tarabulus ipeğinden kuşak, Mançester şalvar giyip donanmış, kabzasına altın kaplattığı vinçester tüfeği elinde, fişekleri çapraz olarak göğsünde sarılı avcıya" giderler. Kara kalış, kara gözlü, iri burunlu, burma bıyıklı, gönülçelen bu adama şimdi beli bükülmüş çok kadın bile zamanında gitmiştir. Bu adam, tüfeğini namludan tutup kaldırır, altın kabzayı güneşe, gözüne kestirdiği kadının gözüne çevirir. Altının çektiği kadın yerinden kalkar, büyülenmiş gibi çağrıldığı yere yürür. Kalanlar kıskançlık ve gizli bir imrenmeyle, ah çekerek ardından gülerler."³¹⁰

³⁰⁸ Cihan Aktaş, "Aile Fotoğrafi", *Suya Düşen Dantel*, İstanbul, Nehir Yayınları, 1999, s.41.

³⁰⁹ *A.e.*, s.42.

³¹⁰ Ayla Kutlu, "Altın", *Sen de Gitme Triyandafalis*, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.85.

Kahramanımız olan kadın altın arayan kadınlarla birlikte Asi nehri kıyısına gider ve anlatılan şekilde yılanbalığı avcısının kollarında bulur kendisini. Eve geç kalır. Geldiğinde yatsı kılınmıştır. Karanlık sokağına dönerken, namazdan dönen erkekler, ışığı kısık fenerlerini sollayarak yanından geçerken, şaşkınca bakarlar. Bu saatte bir kadının sokakta dolaşması akıl alır iş değildir. Kadın çok utanır:

“Bir erkekle sevişmekten geldiği yüzünde yazılı sanıyordu. Adını sormadığına hayıflandı. Yarın... Önce adını öğrenecekti. Evin köşesini döndüğünde titremesi arttı. El ve ayaklarının şişmediği belliydi. Topal onu hemen görecekti. Üstünün başının pisliğini de. Kapının önünde, süzgeçli tenekeyle duruyordu. Kadın dişleri birbirine vurarak bir an baktı kocasına öfkesini belli etmesini, bağırıp dövmesini istedi. Ödeşmiş olurlardı o zaman. Adam bir şey sormadı. Eliyle kapıyı itip açtı, kadına yol verdi.

“Isıtman mı tuttu?”

“Bilmem... Herhalde... kendimden geçmişim. Karılar unutmuş gitmişler.”

Bu kadar uzatmasına gerek yoktu. Adamın olanı biteni anladığını fark etti.

Ertesi sabah göndermedi kocası. Daha sonraları da izin vermedi. Gebeliği belli olduğunda sormadı. Her şeyi biliyordu. Doğrulama gereğini duymadı. Ne konuşulurdu böyle bir durumda? Kadın yalan söylemekte kararlıydı. Ölse bile. Adam da bunun böyle olduğunu biliyordu. Çocuk doğdu ve gecenin sabahına çıkmadı.”³¹¹

Bir Mektubun Kanadındaki Kuşku hikâyesinde, hapishaneye giren Sedat'ın, eşinin onu aldatmasından şüphelenmesi söz konusudur. Koğuştaki herkesin bir şeyle uğraştığı sessizlik saatinde, Sedat da karakalem resim yapmaktadır. Gözleri ıslık ıslık bir çocuk resmi yaparken üç yıldır yalnızca "görüş günlerinde gördüğü" kendi oğlunu düşünür. Karısı üç yıldır bazen aksatsa da mektup yazar, onu yalnız bırakmaz. Görüş günlerini kaçırmaz, alabildiği kadar yiyecek, temiz giysiler getirir.³¹²

Sedat bir solukta okur mektubu. Satırlar bir orman uğultusunu getirmiştir ayaklarına. Karısı uzun uzun yazmıştır. Günlük yaşamının büyük bir bölümünü kağıtlara döker, oğlunun yaramazlıklarını, ustabaşı olarak çalıştığı atölyeyi, atölyenin önündeki kavak ağacını:

“Yeni bina yapılacakmış, sokağın tek ağacı kavağı kesmişler, karısı çok üzülmüş buna. Kavağın acısını içinde duyduğunu yazmıştı. Sonra Recep'i

³¹¹ A.e., s.86-87.

³¹² Cemile Çakır, “Bir Mektubun Kanadındaki Kuşku”, **Gelincikle Uyanmak**, İstanbul, Ekin Yayınları, 1990, s.89.

anlatmıştı, çalıştığı konfeksiyon atölyesinin sahibi Recep'i. Dört sayfalık mektubun iki sayfasını kaplamıştı Recep. Sedat acıyla içini çekti. Recep... Ne işi vardı Recep'in bu mektubun içinde? Yok Recep ne kadar iyiymiş, yok Recep yardım etmese ayakta duramazmış, yok Recep'le sinemaya gitmişler, çok güzel bir film varmış, insan ilişkilerini inceliyormuş...³¹³

Karısının içinde binbir sorunun, binbir gizin parladığı, uğruna şiirler yazdığı kara gözleri canlanır gözlerinin önünde. İçini çeker Sedat. Elini uzatıp tutamadığı ellerin yokluğunu ta yüreğinin derinliklerinde duyar. Onu sevdiğini anladığı ilk günlerin coşkusuyla, ondan uzakta olmanın, ona dokunamamanın acısı birbirine karışır. İlk zamanlar Zeynep'in onu istememesinden korkmuştu, şimdi ise onu yitirmekten. Bir kuşku büyür içinde. Daha önceden de kapılmıştı bu kuşkuya. Karısı, o Recep denen adamı seviyor mudur acaba? Gerçi onu sevdiğini yazıyordu ama bu sevgi sözcüklerinde bir yavanlık var gibidir, “güzel sözleri ezberleyip olur olmaz her yere yazan çocukların acemiliğini andıran bir şey...” Artık her mektupta aynı kuşkuyu yaşar olmuştur:

“Söylemeye, kendine bile itiraf etmeye çekindiği şey ya gerçekse? Ya karısı Recep denen o herifi seviyorsa? Olamaz, olmamalı. Bu kadar büyük bir cezayı hakedecek suçu yoktu onun. Bunları düşünmek bile onu bunaltmaya yetiyordu. Gerçeği bir öğrenebilse, sorabileceği biri olsa, ya da Zeynep'e sorsa, sorabilse. Yok yok olamaz, soramaz, sormamalı. Hem belki de bunlar onun boş kuruntularıdır. Zeynep onu sevdiğini yazmamış mıydı? Onu ne kadar özlediğini, oğluyla birlikte yollarını gözlediğini...”

Beynine bu kuşkuları düşüren yalnızca Zeynep'in mektupları değildi. Annesinin Zeynep'ten söz açılınca takındığı tavırlar da vardı. Bir dudak büzüş, bir suskunlukla neyi anlatmak istemişti annesi.

Her görüş günü kapıya kadar onları Recep arabasıyla getiriyordu. Arada bir karısı gelmediği günler annesi yalnız geliyordu. Bu çok seyrek oluyordu. Annesi yalnız geldiği günlerde suskunlaşıyor, Sedat'ın Zeynep'le ilgili sorularını ustaca geçiştiriyordu. Bu da Sedat'ı çileden çıkarmaya yetiyordu. Annesinin Zeynep için bir şey söylediği yoktu. Gelinini çalıştı-ıyor, evin yükünü yalnız başına omuzlarında taşıyordu. Başka kimi vardı ki onların? Torununa bakarak avunuyordu. Küçük Barış can yoldaşydı onun, onu kokladıkça oğlunu, Sedat'ı koklamış gibi oluyordu. Gelininin son günlerde başına buyruk olması ürkütüyordu yaşlı kadını. Değişmişti Zeynep. Bu değişikliğin nedenini az çok seziyor olsa da oğluna bunu duyumsatmaktan korkuyordu.”³¹⁴

---

³¹³ A.e.

³¹⁴ A.e., s.90-91.

Kayınvalide bir gün gelininin çalıştığı atölyeye gider. Çalışanların arasında ilk göze çarpan şey, gelini ile atölye sahibi Recep arasındaki gizlenemeyen yakınlık olur. Bir gün bu konuda birkaç söz söyleyecek olmuş ama gelini onu susturmuştur. Artık sessiz ve yumuşak başlı Zeynep'in yerinde hırçın ve öfkeli bir kadın vardır. Atölyede gördüğü Zeynep ise coşkusunu içine sığdıramayıp kara gözlerinden çevresine taşıran bambaşka bir Zeynep'tir.³¹⁵

O günden sonra gelinini daha dikkatli izlemeye başlar. Bir şeyler vardı ama neyin nereye kadar olduğunu kestiremez. Akşamları bir şey söyleyecek olsa, Zeynep onu azarlayıp susturur. "Çok yoruluyordu, kolay mıydı bir aileyi geçindirmek, içerde olan bir kocaya bakmak?"³¹⁶

'Evi kim geçindiriyorsa, parayı kim kazanıyorsa, söz hakkı da onun olacaktır' mesajını aldığımız bu tavrı ve Zeynep'in hâlini Sedat, Zeynep'in mektubundan, annesinin kaçamak cevaplarından anlamış olsa gerek, mektupları okurken acılar içinde kıvrır:

"Duygulu, güzel şeyler de yazmış karısı, atölyenin önündeki kavak... Yeni bir binaya kurban giden dipdiri bir hayat... Birden kendim o kavak kadar yalnız ve umarsız hissetti. Bir başkasının yüreğini yönlendiremezdi ki insan. Onun acı çekiyor olması neyi değiştirir ki. Yalnızca onun seviyor olması... Zeynep Recep'i gerçekten sevmişse? Sevgileri onun sevgisinden daha mı farklıdır? Ya aralarında bir şeyler geçmişse? Ya Zeynep onu bırakıp giderse? Yok olamaz, Zeynep ona bunu yapamaz. Yapamaz mı acaba? Ya yaparsa?"³¹⁷

Sedat, davanın sonuçlanmasını, dışarı çıkmayı düşler. Tahliye olursa, sevgisini kurtarmanın, ellerinden yitip gitmesini engellemenin yolunu bulabileceğini düşünür. Mektubu katlayıp resim yaptığı masaya döner. Resmin son karalamalarını bitirip masanın üzerindeki toplar, yatağına gider. Mektubu yastığının altına koyar, yatağa uzanır. Ellerini ensesinde birleştirip yeniden düşüncelere dalar: "Kuşkuları doğru çıkarsa ne yapardı acaba? "İkisini de öldürürüm" diye düşündü önce. Acaba yapabilir miydi? "Yok yok yapamam bunu... Hem ne hakkım var buna? Sevgi zorla olmaz ki. Neyi değiştirir ki bu? Ben de ne kötü şeyler

---

³¹⁵ A.e., s.91.

³¹⁶ A.e.

³¹⁷ A.e., s.92.

düşünüyorum. Sedat oğlum, kendine gel, sen bir aydınslın, bir kara cahil değil... Yapacağın tek şey acıyı yenmektir." ³¹⁸

O akşam yemekten sonra koğuşta, arkadaşları sevgiyi tartışılar. "Seven insanın sevdiğinin mutluluğu için gerektiğinde kendini feda etmesi", "sevince yalnızca sevdiğinin mutluluğunu düşünmek" gerektiği" ile ilgili sözler gelir Sedat'ın kulağına. Sedat bunları uzaktan dinler. "Sevin de görelim." der içinden. "Sevin de, sevdiğiniz bir başkasına gitsin de görelim. Bir orman olduğu gibi budanmış olmaz mı, bina insanın başına yıkılmaz mı?" ³¹⁹

Ay Işığında Cehennem Renkli Bir Dünya hikâyesinde adam, kendisinden oldukça genç yaşta bir kadınla evlenmiştir. Hep bekler, bir gün aldatılabileceğini, karısının daha genç yaşta bir erkeği kendisine yeğleyebileceğini düşünür. Ancak bu durum gerçek olduğunda da yıkılır:

"Genç bir kadınla birlikte olmanın güçlüklerini kestirebiliyor, az çok biliyordum. Ben yaşlı bir adam olup bir 'erkek'ten çok, 'evde bir adam' konumuna geçince, karımın gözünde önemimi yitirebileceğim, onun kendi yaşındaki genç erkeklerle olması gerektiğini düşünerek, şöyle ya da böyle onu yitireceğim olasılığına hazırlıklıydım ama onu kaybetmenin böyle ani, böyle en beklenmedik biçimde çıkıp gelivermesi beni kahrediyor, iliklerime dek donduruyor."

...
"Ölümü doğal, yaşamın bitimi olarak göreceğim denli kendimi eğitmiş olduğumu, olgunlaştığımı sanıyordum, değilmiş. Beceremiyorum, kabullenemiyorum..."³²⁰

Solveig Hangimizdi? hikâyesinde mektuplaştığı erkekle kocasını aldatarak, çocuklarını da alıp, mektup arkadaşının yanına giden kadın, yıllar sonra, mektupları tarih sırasına dizdiğinde, ilk mektuplarının "öteki adıyla kimliğimi bir dağ gibi sırtımda taşıdığı tekdüze, bezgin; ütü tahtası, temizlik kovaları arasında buğuya, kirli suya karışıp eriyen otuz yaş günlerinde" yazdığını hatırlar. ³²¹ "İyi aşçılığı, titiz anneliği, dakik memurluğu saygın ama sıkıcı bir üniforma gibi üzerinde taşıdığı" toy

---

³¹⁸ A.e.

³¹⁹ A.e., s.93.

³²⁰ Buket Uzuner, "Ay Işığında Cehennem Renkli Bir Dünya", **Benim Adım Mayıs**, "15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.140.

³²¹ Lütfiye Aydın, "Solveig Hangimizdi?", **Senginsemai**, Ankara, Bencekitap, 2011, s.40.

günlerindedir. “Dağ köylerinden dönen otopsi yorgunu kocasının horultularına sağırlaşmayı öğrendiği” okuma saatlerinde, “ancak kitaplarla paylaşıp yenebildiği sızılı yalnızlığı”nı yaşadığı günlerindedir.

Yaşadığı küçük kasabanın birden bastıran akşamlarında, içinde günden güne büyüyen boşluğu çocuklarının cıvıltıları da doldurmaz olduğunda”; “dağ kokulu, dere akışlı, deniz dalgalı, mermi öfkeli bir sevgili imge içini çoktan kuşattığında”, mektup arkadaşından gelen "Uçak Postası" damgalı zarfı evdekilerden nasıl nasıl sakladığını düşünür: “Yalnızca yazışarak yasak aşk(!) yaşayan evli bir kadının zulası neydi o zamanlar? Çocuklarımın sezer gibi olduğunu babaları nasıl görmüyordu? Oysa gündelik yaşamın örtüp gizlediği iç depremimi uzaktan, biri görebiliyordu. Sen görüyordun canım. Beni tanımadan, üstelik kendi şiirinde.”³²²

li y"biz"-li"siz"Önceleri pli ye "ben"-li"sen"sonradan ,aılan mektular .dönüşürVe kadın kocasından ayrılarak çocuklarıyla adamın yanına gider:

“Bir süre önce, yabancı bir ülkede, radyo mikrofonlarına seni anlattım: "İlkin hangimiz gel! diye fısıldadık, unuttum" dedim. İnsanların değil, insanlığın önünde günah çıkarır gibiydim. Ne güzel bir günahtı oysa. Bir yandan konuşurken, öte yandan da o çılgın çağırının hangi mektupta olduğunu düşünüyordum.

Sahi hangisindedir acaba?

Ya, "Kararımı verdim, geliyorum" dediğim mektup?!!

"Gidiyorum" dedim eski kocama. "İki çocuğumu da alıp gidiyorum." Onurlu adamdı. Yalvarmadı. "Bende eksik olan, bulamadığın ne?" diye sormadı. Duru bir ses, kıpırtısız bir yüzle çocuklarımızın güzelliğinden, dingin yaşamımızdan, gelecekte bizi bekleyen daha rahat günlerden söz etti.

Rahatlığın sevgiyi öldürdüğünü görmeyecek denli dengeliydi.

Beni kararımın caydırmak için anlattıklarının hiçbiri örselemedi yüreğimi, ne garip. "Hayır" dedim yalnızca, başka şey demedim. Unutulmaz bir sonyazda zamansız çiçek açan kuru dallarımın meyveya durduğunu hangi sözcüklere dönebilirdim?

"Peki" dedi.

İlk celsede boşandık.

Yanık mazot kokulu bir minibüste yalnızca çok özel eşyalarım - öncelikle papatyalar gibi çevreme yayılmış şu mektuplar- çok özel bir sevgiyle büyüttüğüm çocuklarımla dayandım yoksul bekar evinin kapısına. Bir şiirinde, bademin çiçek açışına benzettiğin gelişim... Çok uzaklardan, olanaksızlıklardan aşarak, kendimi aşarak...

Aşk aşkınlıktı değil mi iki gözüm?

Çocuklarımın babası sendin artık.”³²³

³²² A.e., s.42.

³²³ A.e., s.43-44.

1.12.2. Aldatılan Kadın

Hikâyeler içinde aldatılan birçok kadın kahraman da vardır. Bunlardan biri olan kadının yanında çalışmaktadır Fatik. Dayaktan bıkan ve kızı Zehra'yı evin bu atmosferinden kurtarmak isteyen Fatik, temizliğe gittiği çalışan hanımın çocuğuna bakması için Zehra'yı ona teslim eder. İlkokuldan terk olan Zehra, evin hanımının gayretiyle lise diploması bile alır, hemşire olur. Ancak, Zehra'yı meslek sahibi eden, annesi Fatik'in üzerinden büyük bir yükü alarak, ona kızının güzel günlerini gösteren evin hanımının başında "hiç olmayacak" bir iş vardır: Aldatılmaktadır ve boşanmak üzeredir. Böyle bir kadının nasıl aldatıldığına çok şaşırır Fatik ve Zehra.³²⁴

Zehra, "Abla, bizim oralarda kadınlar berbat durumdadır. Ağzlarında diş kalmamış, un çuvalı gibi karıların üstüne elbette kuma filan getirirler, onları da çürütene kadar ite kaka kullanırlar. Ama senin üstüne nasıl gül koklanır, anlayamıyorum." der.³²⁵

Zehra, gençtir. Dayağı, hor görülmeyi, aldatılmayı sadece gecekonduların has bir kader olarak algılamıştır o güne değin: "Saf Zehra! Gecekonduların çevresinin dışındaki kadınların hırpalanmadığını zannetmişti hep. Benim sosyal sınıftaki hemcinslerimin her zaman bakımlı, alımlı ve mutlu olduklarını sanıyor, öykünüp duruyor bizim gibilere."³²⁶

Evin hanımı kendi durumuna kadar Zehra'nın hayallerinin yıkılmasına da üzülür. Zehra'nın ideallerinde yaşatacağı bir kadın imajı kalmamıştır artık: "Zehra, gözleriyle gördüklerinden çok sarsılmışı benziyordu. Onun bir köşesinden içine adımını atmış olduğu sırça köşkü, tuzla buz olmuştu. Tahsilli, yakışıklı ve zengin olduğu için, haksızlık, yanlışlık, kötülük yapacağına ihtimal vermediği evin beyi, tıpkı gecekonduların kocaları gibi davranmıştı. Şaşkınlığını bir türlü atamıyordu üstünden Zehra."³²⁷

---

³²⁴ Ayşe Kulin, "Geniş Zamanlar", **Geniş Zamanlar**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.1-21.

³²⁵ **A.e.**, s.11

³²⁶ **A.e.**, s.10

³²⁷ **A.e.**, s.11.

Zehra'nın annesi Fatik'se daha gerçekçidir. Onun için kadın “doğuştan kısmetsiz”dir, bir “kural olarak”. “İster zengin, ister fakir olsun, garı kısmının gaderi değişmez, dedim ama anlatamadım.” “Şimdi gördü işte gözleriğnen.”³²⁸

Evin hanımının bütün karşı çıkmalarına rağmen ve onun bütün şaşkınlığının arasında Fatik ve Zehra süt kaynatıp dua okuyarak, bu işe kendilerinde bir çare ararlar:

“Ana kız bir tencerenin içine doldurdıkları sütü, taşım taşım kaynatıp duruyorlardı ocağın üstünde. Başa çıkamayınca, ‘Ne haliniz varsa görün, yeter ki beni bu işe bulaştırmayın,’ demiştim. Zehra sütü taşırmamak için, ateşin az üzerinde tutuyordu tencereyi, Fatik de bir takım dualar okuyup, benim bulunduğum odaya doğru üfleyip duruyordu. Nasıl bir medet umuyorlardı acaba süttten. Başka kadınlara takılan kocalar koşa koşa evlerine mi dönüyorlardı. Bundan böyle uslu mu duruyorlardı. Kadınlar da af ve barış ilan edip, hemen koyunlarına giriyor, en cilveli halleriyle ve tabi süt duasının da gücüyle, geri kazanıyorlardı zahir erkeklerini... Bu işler böyle oluyordu demek ki kondularda. Konduların sahneciler ya da medyacılar tarafından keşfedilememiş, kara bahtlı genç kadınları, kendilerini ya sürekli döven, ya sürekli gebe bırakan, ya da sürekli sömüren kocalarını dualar ve muskalarla yola getirmeye çalışıyorlardı. Öyle anlatıyordu Fatik ve öyle bir umutsuzluğa düşüyordu ki teni, sanki bu ülkede, o kadınların geçmiş ya da gelecek zamanları yoktu. Onlar hep geniş zamanlarda yaşarlardı. Dünleri de yarınları da üzgündü; böyle gelmiş, böyle giderdi, hiç değişmeden...”³²⁹

Üçgenin Perişan Kenarı hikâyesinin kahramanı Saime Hanım, yalnız yaşayan yurt müdiresi bir kadındır. Geldiğinde “liseyi bitirememiş, askerden dönmüş, yaşam karşısında şaşkın ve umarsız bir delikanlı” olan İlyas’ı muhasebecisi yapar kız yurdunun. “Hiçbir hesabın sorulmadığı” bir muhasebeci konumundadır İlyas.³³⁰ Aralarında gönül ilişkisi başlar. “Seni paramla almak ve kullanıyor olmak, yüreğime taşıyamayacağım ağırlıklar bindiriyor İlyas.” der kadın içinden.³³¹ İlyas, giderek kızlarla arayı bulur ve Saime Hanım’a karşı ilgisizleşir. Hatta Saime Hanım’a, “ne kadar açgözlüsün. Kızlara verdiğin yemek ağza alınır gibi değil.”³³²

Sibel’in işyeri, *Sibel ve Erik Ağacı* hikâyesinin kahramanı Sibel’i İngilizce kursuna göndermesine ve bu kursta görülenlerle ilgili Sibel’in ders çalışacak sadece

³²⁸ A.e., s.10-11.

³²⁹ A.e., s.10.

³³⁰ Ayla Kutlu, “Üçgenin Perişan Kenarı”, *Sen de Gitme Triyandafalis*, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.164.

³³¹ A.e., s.165.

³³² A.e., s.149.

Pazar günü olmasına ve Sibel'in bu Pazar gününü büyük bölümünü ev temizliğiyle uğraşarak geçirmesine rağmen masanın başına oturduğunda seyrettiği maçın sesini sonuna kadar açan ve Sibel'in, "Metin, televizyonun sesini kısar mısın, Metin, bir dakika beni dinler misin?Sibel sesini duyurmak için sesini ,sözlerini duymayan " bir ses ve sabırsız bakışlarla yükselttiğinde ise kızgın "Daha sonra canım, şimdi sırası değil, görüyorsun ki maç dinliyorum" laflarını in yüzüne 'kızgın bir lav gibi Sibel arkadaş ortamında ,fırlatan Metin "Kadınlar kendilerini geliştirmeye uğraşmıyorlar, ülke sorunlarıyla erkeklerden daha az ilgileniyorlar. Hatta benim karım bile böyle oldu. Oysa ben, onun kendisini geliştirmesini isterim. ,Üstelik .diyen adamdır " in arkadaşlarını yemeğe çağırarak hazırlık yapan ve onu mutlu etmek isteyen 'Metin .dir'ikrama devam eden Sibel,fağa gidip gelerek servisebu sözler sırasında da mut O mutfakta son hazırlıkları tamamlarken, içerde öbürleri kadın konusunda tartışmaya başlamışlar, Aysel de "kadınların toplumsal statülerini kendilerinin bilerek kabullendiklerini söylemişti. Metin de onu destekliyordu. İşte o an bir bıçak sokulur Sibel'in yüreğine. Başkalarının önünde kavga çıkarmamak için susar.k" ,Dahası ocağı bunları söylerken, o yeşil gözlü sarışın kıza dikmişti(r) bakışlarını." O sırada elinde tepsiyle içeri giren Sibel, kocasının ilk tanıştıklarında kendisine nasıl bakıyorsa, şimdi de Aysel'e öyle baktığını görmüştür.³³³

Sibel evlilikleri süresince tartışmaktan, olmayacak şeyleri beklemekten yorulmuştur. Metin'in kendisine uzak halini odada bırakıp balkona çıkar. Dışarıda bir sessizliği dinleyip uzun soluklarla dışarıyı içine çekerken, Aysel'in bir başka gün, bir başka tartışmada dilinden düşürmediği o söz kulaklarını tırmalar: "Sevgi emek ister." "Emek veriyordu, didiniyordu ama sevgi kayboluyordu ellerinin arasından. Bir eksiklik olmalıydı bunda, bir eksiklik, ama nerede?" Kaçmak, hiç olmazsa bir süre için uzaklaşmak istediğine karar verir. En iyisi izin alıp, on beş günlüğüne ablasına gitmektir. İçeri dönüp Metin'e izin alıp bir süre için ablasına gitmek istediğini, söyler. Kocasını büyük bir anlayış örneği gösterir gibidir: "Tabi şekerim, nasıl istersen... Biraz kafanı dinlersin."³³⁴

³³³ Cemlie Çakır, "Sibel ve Erik Ağacı", **Gelincikle Uyanmak**, İstanbul, Ekin Yayınları, 1990, s.106-107.

³³⁴ A.e., s.106-109.

O hafta sonunda Sibel, on beş gün izin alır. Küçük bir bavula bir-iki giysi, birkaç kitap koyup kasabanın yolunu tutar. Metinse içinde boşluk ve bıkkınlıkla evde yalnız kalır. Okumaya çalıştığı kitabı bir kenara koymak üzere kolunu kaldıracağı sırada telefon çalar. Sibel'in aradığını düşünürken ve kendini "sitemler duymaya" hazırlarken ahizenin öbür ucundan Aysel'in "bir kuş gibi şen ve sıcak" sesi gelir. Birden Metin'in içi sevinçle dolar. "Bu akşam bana gelsene Aysel, dertleşecek birine gereksinmem var..deyiverir " Aysel gelir. Gelirken balık ve bir şişe rakı da getirmiştir. Metin balıkları temizleyip salata yaparken, bir yandan da Aysel'e yalnızlığından yakınmaya başlar. Gecenin ilerlemiş saatlerine uzayan konuşmalar, içkinin verdiği gevşemeyle birlikte ne zaman birbirlerini bulduklarını anlayamadılar bile. Ateşli bir öpüşme sonrasında yatak odasına doğru yol alırlar.³³⁵

Bu sırada Sibel, ablasının evinde yattığı kanepede evliliklerinde eksik olanın ne olduğunun düşünmekle meşguldür. Gözlerinden süzülen iki damla yaş karanlığın içinde kaybolurken, yalnızca kendisinin bir şeyleri değiştiremeyeceğini anlamıştır.³³⁶

Yalgın hikâyesinin kahramanları Cevdet, evlidir. Ancak eşini Gülsen'le aldatmaktadır. Gülsen de, Cevdet'in evli bir erkek olduğunu bilmesine rağmen, onunla yaşamaktan çekinmez. Cevdet, Gülsen'e ısrarla bu ilişkiden pişman olup olmadığını sorar. Gülsen'in cevabı nettir: "Tersine çok mutluyum." Gülsen'i tedirgin eden şey, Cevdet'in evli bir erkek olarak bir gün onu bırakıp gidebileceği ihtimalidir.

Cevdet, Gülsen'e bu ihtimalin olmadığını, onu hiç bırakmayacağını söyler. Beklemesinin nedeni, boşanma davasının karısının tarafından açılmasının dahi iyi olacağını düşünmesidir. İlişkilerinden haberdardır ve eninde sonunda bu durumdan usanacaktır.

:le aynı fikirde değildir'Cevdet ,nGülse"Usanacağını sanmam. Bir gün olup yine ona döneceğimi umuyordur. Sabırlı kadın doğrusu! Haksız da sayılmaz:

---

³³⁵ A.e., s.106-110.

³³⁶ A.e., s.111.

Çocuklarınız var arada...”³³⁷ Gülsen, bu cümleleri gayet sakin şekilde söyler. Cevdet’in kendisini götürdüğü yerin neresi olduğunu ona sorduğundan sonra Cevdet’in “seni kaçırmamdan mı korkuyorsun yoksa” sorusuna “nöbete benzer bir kahkaha” ile gülerek cevap verir. "Yitirecek neyim kaldı ki korkayım?" der. Cevdet’in çok hoşuna gider bu durum: "Yaman kızsın doğrusu, senin bu yanına bayılıyorum.”³³⁸

Gülsen, Cevdet’le ilişkileri ile ilgili hakkında çıkan dedikodulara aldırmaz. Onunla dışarı çıkmaktan, birlikte görünmekten de korkmaz. “Yaşam öyle kısa ki... Şimdi benim için önemli olan, günlerimi iyi geçirmek! Beraberliğimizin bize mutluluk getirmediğini anladığım gün, ilişkimiz biter.” sözü, ilişkisinden beklentisini özetlemeye yeterlidir.

Cevdet’in, “Bana göre hava hoş da senin durumun ne olur sonra?" sorusunu da rahatça geçirir: "Beni düşünme! İyi bir işim var. Kendime yetiyorum. Annemin, babamın bana gereksinimleri yok şimdilik, uzak kaldıklarından işime karışmıyorlar, özgür yaşamaya alıştım bir kez, geri dönemeyeceğimi anlıyorum.”³³⁹

Gerçeğim Bitince Düşüm De Bitti hikâyesinin kahramanı kadın da aldatılmıştır. Kadın kahraman ve kocası Suat, evliliklerinin geçen günlerinde ekonomik durumlarını biraz düzeltince, “kullanılmış, elden düşme bir araba” alarak, hafta sonları çocuklarıyla birlikte gezmeye giderler. Ancak, işlerin böyle iyiye gittiği zamanda “yalnızken, Suat’ın karısından daha genç kadınlara bakmaya başlayacağı” kadının aklından bile geçmez. “Orta yaşa gelmiştir ama yine de eskisi kadar güzel olduğuna inanır, kendini henüz yaşlı bulmaz. Ama bu durum gerçekleri değiştirmez:

Bu düşünce iliklerime dek titretti beni. Birdi» korktum. O zaman çıldırıyorum sandım. Deli gibi bağırarak geldi içimden: "Suat! Suat, sakın gitme. Yalvarırım beni bırakıp gitme. Beni bu kilitli kafesin, bu hayal oyununun, bu karabasanın içinde bırakma. Düşümle başbaşa, böylesine bir sonsuzluğa tutsak düşmüş, bağlanıp kalmış bırakma. Düşümle

³³⁷ Ferzan Gürel, "Yalgın", **Kordon Boyu**, İstanbul, Turna Yayınları, 1985, s.22.

³³⁸ **A.e.**, s.23.

³³⁹ **A.e.**, s.23-24.

başbaşa, ölümsüz, ölümsüz... Yalvarırım Suat. Seninle ürettiğimiz, iyi ya da kötü yoktan vrettiğimiz şeyler vardı!"³⁴⁰

1.13. Kadınların Korkulu Rüyası: Dayak

Dayak, hikâye kahramanlarının zaman zaman maruz kaldığı ancak kimisinin doğal karşıladığı, kimisinin gururundan kimseye söyleyemediği bir eylem olarak karşımızdadır.

Yalnız Uyurken Melek hikâyesinde ismi geçen torun Feriha, kocasından dayak yediğini kimseye söylemez. Annesinin evine gider. Hastalanıp yatağa düşen babaannesini birlikte yıkayacaklardır annesiyle. Feriha, normal davranmaya çalışır ama annesi şüphelenir. Feriha gülmeye çalışır, beceremez. O sırada Nermin fark eder kızının gözündeki morluğu. "Feriha yavrum... Ne oldu? Anlat bana, anlat, dermanını bulalım derdinin" diye üsteler.

Neyi anlatacaktır ki Feriha? Neyi, hangi birini? Annesi kendi derdine derman bulmuş gibi, şimdi de ona mı arıyordur sanki... Tutamaz kendini, ağlamaya başlar. Gözlerinden akan yaşlar, elmacık kemiklerinin üzerinden inerken" pazardan alınma üçüncü kalite maskaranın marifetiyle" griye döner. Annesinin çocukluğundan beri sürekli sızlanır şekilde, sanki hep bir yerleri ağrıyormuşçasına, aynı acıklı tonda konuştuğunu düşünür "Feriha yavrum, anlat derdini," "Feriha yavrum, odana git," "Feriha yavrum babana cevap verme, güzel kuşum," "Feriha, kızım abin ne diyorsa o olur, doğrudur." "Feriha yavrum, büyüklerle lâf yarıştırmaz, ben sana öğretemedim rr ?" "Fer... Güz... Kuş... Dert, dertlerimiz..." Bütün bu konuşmalar geçer gözünün önünden o esnada. Nermin Hanım ise anlamıştır aslında kızının dayak yediğini. "Ahh kızım ahhl Eşeğim diyene semer vuran çok olur... Yaa Feriha'cığim." sözü çıkar ağzından. Deminden beri aklından

---

³⁴⁰ Tansu Bele, "Gerçeğim Bitince Düşüm De Bitti", *Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığı*, İstanbul, Edebiyat Gazetesi Yayınları, 1990, s.60-61.

geçenler yüzünden Feriha ise zaten doludur. Yapıştırıverir annesine cevabı: “Eşekliği bana siz öğretmediniz mi anne?”³⁴¹

Gülperi, küçük yaşında kötü yola düşer. Eline düştüğü erkekler çalıştırlar onu. Nicedir Enver’in elindedir. Enver’den en sık duyduğu söz “Çarparım şimdi ulan!..” dır. Ancak, artık Enver çarptığında canı yanmıyor, onuru kırılmıyordur Gülperi'nin:

“Yatakla beceremedi, buna da kızdı. Gülperi've yumruk attı. Başını eğdi Gülperi. Şakağı morardı. Rahatlıyorsa vursun da rahatlasın Enver. Nasılsa canı yanmıyor artık. Gövdesinin duyarsızlığı şans... Oysa bir zamanlar... O zamanları dağın tepesindeki çağlayanın ardındaki oyukta saklanan, çağlayandan sıçrayan damlacıklarla gövdesi ürperen sekiz on yaşındaki ince çocuk olarak hatırlıyordu. Suların arkasından bakardı: Ötelere kadar uzayan yollar, yolların tam ortasından geçtiğini sandığı dağlar görürdü.”³⁴²

Ökkeş evlidir ve Emine buna aldırış etmeden Ökkeş’le görüşür. Annesi bu durumdan şüphelenerek, kaç kez konuşmuştur kızıyla ama Emine laf dinlemez. Sonunda Emine’nin annesi temiz bir dayak çeker kızına:

“Emine'nin Ökkeş'ten bıkmasına zaman kalmadan hemen o gün, ilişkileri bitti. Akşam eve geldiğinde anasının şişmiş elleri, ellerini büyüten damarları ve gövdesi, zangır zangır titriyordu. Kızgınlığı zulme, zulmü de güce dönüşmüştü. Emine'yi dövdü. Nasıl bitmez bir öfkeyle vurduysa kızına, Emine bayıldı. Ayılırken, gövdesinde duyduğu acılara karşın, yepyeni bir tadı algıladı. Ökkeş'in ellerinin verdiği tada benzer bir tattı bu. Çok şaştı.

Annesinden yediği dayak, avlu komşularının kapılarına birikmesi, vazgeçirmezdi Emine'yi. Hatta belki de Ökkeş'i başka türlü özlemeye bile dönüşürdü.”³⁴³

Anne Şerife Şanlı’nın; gücünü kaba kuvvetten ve parasından alan, kendi öz kardeşlerini dövmekten, kız kardeşinin gözüne çatal batırıp onu ömrü boyunca cam gözlü olmaya mahkûm etmekten, ağabeyinin burnunu kırmaktan çekinmeyen, yatılıokul sınavlarını kazanıp, evden gitmesi için “adaklar, yasinler adadığı”, “Allah’ın gücüne gitmesin diye, onu öteki çocuklarından ayırmayıp, ondan nefret etmemeyi başardığı oğlu Vehbi Şanlı, dayak konusuna kendi hayatından verdiği bir örnekle şöyle bakar:

“Rahmetli babası Rafet Şanlı, sık sık annesini döverdi. Annesi hiç aksatmadan beş çoçuğun tertemiz giydirir, kocasına meze sofrası hazırlar, hepsinin üstüne titrerdi. Ama

³⁴¹ Sıla Sezmen, “Yalnız Uyurken Melek”, **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.56-57.

³⁴² Ayla Kutlu, “Gülperi”, **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.134-136.

³⁴³ Ayla Kutlu, “Hüsniyusuf Güzellemeşi”, **Hüsniyusuf Güzellemeşi**, 2.bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 1998, s.36-37.

komşuları İhsan Esen karısına fiske vurmazken, kadın başkasıyla kaçmış, onu cümle âlemin önünde rezil etmişti. İhsan Esen kamyon şoförüydü, içkiye başladı, aylaklaştı, işinden atıldı, çocukları ortada kaldı. Oysa Şerife Şanlı, kocasını terk etmeyi aklına getirmekten bile korkardı.”³⁴⁴

Vehbi Şanlı'nın çocukken tanıdığı saygı duyulan bütün erkeklerin parası vardır. Bazen parasız erkeklere saygı duyulduğu da oluyordu. Babası yoksuldur ama, sık sık, "Dayak cennetten çıkmadır," deyip, önce annesini, sonra beşini sıradan geçirdiği için "mahallenin sayılan adamlarından"dır. "O halde hem zengin, hem de korku salan erkekler en saygın olanlardır." Yıllar geçtikçe, insanları korkutmanın onları dövmeden de sağlanabileceğini öğrenir: "Tahsilli, görgülü birisinin babadan kalma yöntemleri kullanması pek çağıdı olurdu doğrusu! "Babanın felsefesini alacaksın ama yöntemlerini geliştireceksin değil mi efendim?" İnsanları korkutmanın bin bir çeşit uygar yolu vardır:

Onları 'küçük' olduklarına inandırmak. Geleceklerini belirsiz kılıp, tedirgin etmek. Aralarına nifak sokmak. Değer yargılarının geçersizliğine ikna etmek. Aile düzenlerini azıcık değiştirmek. "Her erkek biyolojik olarak biraz hovardadır, değil mi efendim, hah hah ha!" Çok çalıştırıp, özel yaşamlarına vakit tanımamak, Yaş ve meslek gruplarına göre birbirleriyle yarışır, birbirine düşman duruma sokmak, aralarındaki uyumu ve dostluğu bozmak ve e daha pek çok küçük, sevimli hileler... Bundan sonra onları idare etmek pek kolaydır. Çoğu kez oltadaki yeme koşar, hatta yem için minnettar bile olurlar. Korkmuş, paniğe kapılmış, yalnız kalmış insan kolay lokmadır. İş, ustaca bunu sağlamakta gizlidir.”³⁴⁵

Dayaktan bıkan ve kızı Zehra'yı evin bu atmosferinden kurtarmak isteyen Fatik, temizliğe gittiği çalışan hanımın çocuğuna bakması için Zehra'yı ona teslim eder. İlkokuldan terk olan Zehra, evin hanımının gayretiyle lise diploması bile alır, hemşire olur. Ancak, Zehra'yı meslek sahibi eden, annesi Fatik'in üzerinden büyük bir yükü alarak, ona kızının güzel günlerini gösteren evin hanımının başında "hiç olmayacak" bir iş vardır: Aldatılmaktadır ve boşanmak üzeredir. Böyle bir kadının nasıl aldatıldığına çok şaşırır Fatik ve Zehra.³⁴⁶

Zehra'nın ve annesinin kendilerince bu işi düzeltmek için gösterdikleri çabalar fayda vermez. Ayrılır evin hanımı ve beyi. Zehra yıkılır. Dahası, onları Zehra'nın gerçek ailesi zanneden ve öyle olmadığını öğrenince de Zehra'yı terk eden

³⁴⁴ Buket Uzuner, Vehbi Şanlı'nın Faust Tutukusu”, **Benim Adım Mayıs**, “, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.42.

³⁴⁵ **A.e.** s.43-44.

³⁴⁶ Ayşe Kulin, “Geniş Zamanlar”, **Geniş Zamanlar**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.1-21.

sevgilisi Ahmet'in gidişinden sonra döndüğü evinde yemeden içmeden kesilir, işe gitmez. Ev ahalisi onun bu halinden tedirgindir.

“Adın çıktı Zehra” der ağabeyi.: “Ben bir kötülük yapmadığımı biliyorum ama buralarda senin gibi kızlara iyi bakmazlar.”³⁴⁷

Annesi de ümitsizdir: “...sana buralardan goca çıkmaz, ...sen o doktor olacak heriflen dillendin bir kere.”³⁴⁸

“Allah'tan ümit kesilmez”dir, “garip kuşun yuvasını Allah yapar”dır ve Zehra gibi “kondu hayatı” içinde “alınmayacak” kategorisine giriveren bir kıza da bir kısmet çıkar. Bu çıkan, kendinden birkaç yaş küçük, Zehra'nın küçüklük anılarında “sümüklü ve sıska bir oğlan” olarak kalan, “kendini kitaba vermiş” kısmete ‘evet’ demesi için aile Zehra'ya baskı yapar. Ablasından haber alamayan, sevdiği insan tarafından ailesinin sınıf farkı yüzünden terk edilen, işten ayrılan, ümitlerini yitirmiş bir Zehra için buna ‘evet’ demek çok zor olmaz: “Ne fark eder diye düşünüyorum. Bu evde oturacağıma ot gibi, başka evde otururum. Onları onaylamak, onlarla mücadele etmekten daha kolay.”³⁴⁹

Zehra, bir beyaz saten elbise, belinde kırmızı kurdele, saçlarında ‘mumya gibi tüller’le, göğsüne doğru sarkan gümüş tellerle, annesinin ısrarına karşın “aynaya bir kez olsun bakmadan” gelin olur.³⁵⁰

Gelin olmak, Zehra'nın yaralarına çare olmayacaktır. Kayınvalidesi Sıdika Hanım'ın, evlilikleri, Zehra ve oğlu Aydın'la ilgili söyledikleri, tek başına iken bir şey olmayan bu iki insanın, sevgisiz bir biçimde bir araya getirilip evlendirilmelerinin de bir çözüm olmadığını itirafı gibidir: “...Aslan gibi evladımın hayata küstüğünü görmek kolay mı? Sana da acıyorum. Ne bekledin, ne buldun.

---

³⁴⁷ A.e., s.31.

³⁴⁸ A.e., s.29.

³⁴⁹ A.e., s.31.

³⁵⁰ A.e., s.33.

Sıskan çıktı, gözlerinin altı mosmor. Sana yirmilerinde demeye bin şahit ister. Ne yiyorsun, ne içiyorsun. Mezara girmiş gibisiniz ikiniz de.”³⁵¹

Gerçekten de öyle olur. “Bir çocuğunuz olsa, düzelirsiniz belki”, diyerek, Aydın’ı kandırıp bir çocuk için ikna etmesini isteyen kayınvalidesinin sözünü dinleyen Zehra, “şeytansın sen” diyerek bıçaklayan kocanın elinde can verir.³⁵²

Kendileri gibi iki göz suyu, helâsı evin dışında, basık tavanlı bir evde oturan bitişik komşuları seyyar satıcı Osman'la karısı Aliye'yi düşünüyor kız. Osman içip eve sarhoş geldiği geceler, karısı Aliye'yi döver. Kadın çığlıklar içinde mahalleyi ayağa kaldırır, ağlar. Ancak dayağın ertesi günü sanki o çığlıkları atıp ağlayan başkasıymış gibi rahat, üstelik övünerek, mahalleli kadınlara kollarındaki, bacaklarındaki çürükleri gösterir. Küçük kızın hiç anlayamadığı bir başka dilde konuşur gibi: "Erkek değil mi, sever de döver de..." diye sırtır. Üstelik, annesi dışında bütün mahalleli kadınlar Aliye'yi onaylarlar.³⁵³

2. Kadın ve Annelik

2.1. Fedakâr Anne

Oğlan kanun dışı işlere karışmıştır, suçu tam olarak söylenmez ama suç işlemiştir. Askerler annesi ile birlikte ararlar oğlunu. İlk seferinde oğlunun taflan olduğunu düşünür:

“Ben sana taflan olma demedim mi oğlum? Taflan olup dere kenarında durma demedim mi? Yaşın on beşi geçti geçeli hiçbir sözümü dinlemez oldun. Bir yol tutturmuş gidiyor–sun. Başka olacak bir şey kalmamış gibi taflan oldun, sanki seni aradıklarım bilmezmiş gibi... Bir söz söylesem hemen "bak anacığım..." diye başlarsın. Sanki ben bilmiyorum senin neden taflan olmak istediğini. Bana ne anlatıyorsun, başkalarına anlatsan ya. Onlar nereden bilecek senin neden taflan olduğunu, nereden bilecek silahım sırtıma dayayıp beni sürekli dürtükleyen asker? Ana sözü dinlemezsın sen. Hadi taflan oldun diyelim, ille de benim geçtiğim yerlerde mi olman gerekirdi? Şimdi nasıl gizlerim seni sırtıma tüfeğini dayayan askerden? Görecekler seni. Gözümü kapatıyorum, sanki benim gözümle göreceklermiş gibi. Senden yana bakamıyorum. Özlemediğimden mi, yoo yalnızca korkudan. Ya sana bakarken bakışlarımı yakalayıp kim olduğunu anlarırsa? Biliyorum, onları peşime takıp köy köy dolaştığım için, suçlu- yorsun beni, seni yakalatacağımı düşünüyorsun.

³⁵¹ A.e., s.37.

³⁵² A.e., s.38-40.

³⁵³ Buket Uzuner, “Yerli Filmlerle Büyümüş Kız Çocuklarından Birisi”, **Ayın En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.133.

Beni hiç tanımamışsın, ana olmanın ne demek olduğunu hiç bilememişsin. Ben ele verir miyim seni? Bütün suç senin. Buralarda yoksun diye onları buralara getiriyorum, sense taflan olup yolumuza dikiliyorsun.

Sana ne kadar kızsam az gelir oğlum. Küçükken yaramazlık yaptığında kucağıma alır kaba etlerine vururdum. Şimdi de o koca gövdene aldırılmayıp kucağıma alsam popona popona vursam... Dün taflandı, bugün de tutmuş gürgen olmuşsun. O bulutlara değen boyuna aldırılmaz bir güzel pataklardım. Bir elime geçirebilsem seni... Biliyorum ağaçları çok severdin, ormanı da... Ben de gürgen ağaçlarını severim, dibinden yukarı baktığımda başım dönerdi. Şaşar kalırdım bu büyüklüğe. Bütün bunlar için mi gürgen oldun? Yok yok bunlar yeterli değil gürgen olmana. Sana anlatamadım mı yoksa, sırtıma tüfeğini dayayan bu askerler benden seni bulmamı, onlara teslim etmemi istiyorlar. Yerini gösterecekmişim, seni kendi ellerimle onlara teslim edecekmişim. Omzunda pırpır biri bağırdı, çağırdı, ille de getirecekmişim seni.

Sanki aklımı peynir ekmekle yedim, kendi oğlumu, kendi canımı o aç kurtların önüne atacakmışım parçalasınlar diye. Nah atarım. Böyle iki gündür dolaşıyorsam bil ki onları kandırmak içindir. Gel gör ki sen gürgen olmuşsun, yolumuzun üzerine dikilmişsin. Nasıl bilebilirdim böyle bir çılgınlık yapacağını, gürgen olup yolumuza dikileceğini? Seni gördüğüm andan beri yüreğime bir korku çöktü. Ya anarlarsa senin gürgen olduğunu? Sakın yapraklarını kıpırdatma, sakın rüzgarın yalanma kanıp da türkü söylemeye kalkma, bir kurşunluk canın var, sen ana kuzususun demezler, tüfeği doğrulttular mı... Sakın ha oğlum, sen sen ol, koru kendini."³⁵⁴

Aramadaki üçüncü gündür. Taflanlardan ve gürgenlerden ümidini kesen anne, oğlunun bu kez de “meşe” olduğuna inanır:

“Nasıl seviniyordum yolumuzda gürgen de, kavak da yok diye, ama bir baktım bu kez de meşe olmuşsun. Onları yanlış yerlere götürmem boşuna, sana ne desem az. Sen öldüreceksin beni oğlum. Kanıma gireceksin. Seni aradıklarını unuttun mu yoksa? Sana yemek verdi diye birini nasıl dövdüklerini bütün köy biliyor. Dövmekle kalsalardı yine iyiydi, kaç zamandır yatıyor içerde.

Neden meşe oldun? Yoksa nedeni ben miyim? Hatırlıyorum, küçüklüğünde meşelere salıncak yapar uyuturdun. Hatta ninni diye meşe türküleri söyledim sana. Ne yapabilirdim ki başka? Köyümüz orman arasında. Koskoca ormanı senden gizleyecek değildim ya.

İnan askerlere söylemedim meşe olduğunu. Hatta biri, memleketinde hiç ağaç yetişmeyen biri tüfeğinin ucuyla seni göstererek,

- Ne ağacı bu? diye sordu yanındakine.

Yanındaki şehirde büyümüş. Her halinden belli. Nereden bilebilir şehir çocuğu meşe ağacını. Başını iki yana sallayarak,

- Bilmem, dedi.

Bana sordular, İnan oğlum senin meşe ağacı olduğunu söylemedim onlara. Sustum. Köyünde hiç ağaç yetişmeyen, adı Hüseyin’miş küfretti bana. İçim sızladı. Böyle oğlum yaşında, beni tanımayan birinin küfretmesi içimi sızlattı. İyi ki söylemedim. Nasıl sevindim söylemediğim için, unuttum küfrettiğini...”³⁵⁵

³⁵⁴ Cemlie Çakır, “Oğlum”, **Gelincikle Uyanmak**, İstanbul, Ekin Yayınları, 1990, s.21-22.

³⁵⁵ **A.e.**, s.23.

Askerle önde anne arkada sürekli aramaya devam ederler. Yürümekten annenin ayakları ağrımıştır. Her akşam “o daracık yerde saatlerce ovalar” yine de geçmez. Karnı da açtır sürekli, “verdiklerine yemek denirse” bir şeyler yiyordur sanki bir el tırmalar midelerini. Oğluna yaptığı yemekleri hatırlar kadın. “Yine eski günlerimiz gelse de yine yemekler yapsam sana.” diye seslenir içinde oğluna. Aramanın dördüncü günü olmuştur. Bu kez de dere olup karşılına çıkar oğlan:

“Dördüncü günümüz bugün. Seni arıyoruz, biliyorsun seni aradığımızı. Sana kaç kez söyledim. Söyledim de ne oldu san-ki? Bir işe yaradı mı? Önlem almayı bilmez misin sen? Gizlensen, görülmeyen, askerlerin ulaşamayacağı yerlere gitsen... Ben gizlensen diyorum, sen dere olup çağıl çağıl akarak önümüze çıkıyorsun. Böyle çağıl çağıl çağıldamanın sırası mı ey oğul? Biliyorum, neşelisin şen çocuksun, duramazsın yerinde, Gözlerimi kapadığımda türkü söyleyip oynayışın geliyor gözlerimin önüne. Hiç duymadığım türkülerini senden duyardım ilk. Bazan da kızardım susmuyorsun diye, ama inan çok severdim türkülerini. Çocukken o yarım yarım kelimelere tatlılık katan bıcı bıcı sesin, büyüdüğünde duygulu ve yumuşak... Görmezdin ama ağlardım sen türkü söylerken. Gözyaşlarımı tülbentimin kenarına akıttırdım. Sormaya çekinirdim ama çok da merak ederdim bu türkülerini hangi kıza söylediğini. Seninle kıvanç duyardım. Alınma hemen şimdi de duyarım. Biricik oğlumsun, oğulların en yiğidi, ama sözümü dinlemezsin Ben kaç diyorum, sen dere olup yolumuza çıkıyorsun.

Seni emzirdiysem, ak köpüklü çağlayan mı ol dedim. Yüreğime inecek şimdi, ölüp gideceğim, beni hiç mi düşünmüyorsun? Anam neler çeker demez, dere olursun. Sana saklan dedikçe, sen daha çok ortaya çıkıyorsun. Ah oğlum ah, nasıl anlatayım içimdeki ateşi sana içimdeki yangını? Gözüm sürüklediğin bir dala takıldı. İşte sen o dalı girdaplarına nasıl çekiyorsan, her çağıldayışın da beni korkulara çekiyor. Şimdi sesini herkes duydu. Duymamak olası mı? Ah düşüncesiz oğlum benim.”³⁵⁶

“Sen çektiğim acılan bilir misin? Nereden bileceksin ki? Askerlerin önünde dolaştığımı görünce, seni ele vereceğimi sanırsın. Bunu düşünmen bile yüreğimi incitiyor. Hangi ana yapar bunu? Sana kıyabilir miyim, seni ele vermemek için az dayak yemedim. Olsun ama. Seni bulamadıklarım bilmek bile bütün acılarımı unutmaya yetiyor.” Aramanın beşinci günü olur. Askerler ve anne yine yollardadırlar. Askerlerin oğlu hâlâ yakalayamayışından sevinç doludur annenin içi. Ancak ayakta duracak gücü kalmamıştır. Başım döner, gözleri kararır. Oğlunu göremediği için hem

---

³⁵⁶ A.e., s.23-24.

sevinir, hem de üzülür. Bu kez önüne, tam da yollarının üzerine bir kaya olarak çıkar oğul:

“Görmemle gözlerimi kaçırmam bir oldu. Onca özleme karşın sana bakamamak... İşte bu acıların en büyüğü. Onlar görmeden usulca okşadım yalnızca, sanki geçerken sürt ünmuş gibi okşadım usulca. Görmediler oğlum, görmediler seni okşadığımı...”

Suç biraz da benim. Sabırlı olmam, güçlü olmam ben istedim senden. Oldun da, ama bu kadar da cahillik olmaz ki oğlum, madem kaya olacaksın, gizle gövdeni toprağa. Yine de suçluyorum ben yine ben, sana herşeyi öğretmediğim için suçluyum. Ben de bilmiyorum ya her şeyi.

Hani şu şehirli olan asker, adı Erol olanı, yorulmuştu, yaslandı sana. Tüfeğini sana dayayıp çöktü. Arkadaşlarına;

- Biraz dinlenelim, dedi.

İşte o an çok korktum. Tüfeği kapıp, onlara ateş edeceksin diye çok korktum. Teksin şen, onlarsa kalabalık, seni de vururlar, beni de. Hep korkmuşumdur silahtan, en çok da elime alınca. Biliyorum affetmeyecekler seni, ama sen affet. Onların da anası vardır oğlum, tıpkı benim gibi. Kaşlarını çattığım görüyorum. Söylediklerimi yanlış buluyorsun. Olsun, doğruyu yanlış bilmem ben. Bir tek acıyı bilirim, koyu karardık acıyı...³⁵⁷

Altıncı günü bulurlar ve askerler hâlâ pes etmez. “Yine seni istiyorlar benden, yine yollardayız” der kadın. Oğlunun olmadığı yerlere doğru gittiklerine sevinirken, bir bakar ki, oğul bu kez de “mısır tarlası” olmuştur:

Sen beni delirteceksin oğlum. Bu ağustos sıcakında mısır tarlası olmanın sırası mı? Bugüne kadar hiç açık vermedim, seni her an görmeme karşın onlardan gizleyebildim ama şimdi nasıl gizleyebilirim? Koskoca bir tarla nasıl gizlenir ki?

Hani o Hüseyin var ya, köyünde hiç ağaç yetişmeyen, onun kafası pek çalışmıyor galiba. Erol ise cin gibi. Her şeyi anında anlıyor. Okumuş biri. Okumuş olmasa koluna iki çizgi koyarlar mı? Cin gibi olduğu için onu hiç sevmiyorum. Şimdi şıp diye anlayacak senin mısır tarlası olduğunu.

Bak ben demedim mi, işte sana yöneldi. Kalbim duracak, bayılacağım galiba. Anladı mı acaba? Anlamasa..

Çok şükür anlamamış... Yalnızca kenarda gördüğü salatalıklara yönelmiş. Demek bazan insan cin fikirli de olsa midesi aklım susturmaya yetiyor. İyi ki de susturuyor, yoksa hemen anlardı.

Adı Hüseyin olan asker de aldı salatalıktan. Bir tane de bana verdi.

- Al kocakarı, bunu da sen ye.

İçime işledi böyle demesi. Kocakarı... Bana böyle dediklerinde cinlerim tepeme çıkıyor. Benim kaç yaşında olduğumu bilmiyorlar, bilseler böyle demezler. Ben yirmi beş yaşındayım oğlum, senin yaşında. Senin kadar yaşadım ben.

Neyse aldım salatalığı. Usulca öptüm. Anlamasınlar diye yedim. İçim kanadı ısırırken. Seni düşündüm. Birden tuzlu bir tad duydum körpe salatalıkta. Tuzlu? Ağlamışım, gözyaşlarını salatalığa damlamış...³⁵⁸

---

³⁵⁷ A.e., s.24-25.

³⁵⁸ A.e., s.25-26.

Günlerden yedinci gün olur. Anneyi aramaya götürmezler artık. “Vazgeçtiler galiba” diye düşünür kadın. “Seni bulamayacaklarını anlamışlardır belki. İçim içime sığmıyor, seni bulamayacaklar. Seni bulamayacaklar. .diye sevinir "Akşama doğru kapı açılır. Omuzu yıldızlardan biri anneyi çağırmıştır. Götürürler anneyi. Birlikte binanın dışına çıkarlar. Bir kalabalık toplanmıştır, anneyle askeri görünce açılırlar. Omuzu yıldızlı sorar: “Bak bakalım oğlum bu mu?”

“Baktım. Bakmaz olaydım e mi, bakmaz olaydım. Gözlerime kurşun dolaydı da görmeyeydim, Sinekler uçuşuyordu parçalanmış yüzün üzerinde. Yüzünü seçebilmem olanaksız, kendi ellerimle ördüğüm kazak olmasa... Belki başkasına vermiştir kazağı, belki o değildir... Ya pantolonu, ya ayakkabısı... Yok yok, benim oğlum bu değil, benim oğlum taflan, benim oğlum gürgen, benim oğlum dere, benim oğlum kaya, benim oğlum mısır tarlası...

Bu çılgılık benim dudaklarımdan mı döküldü?

- Oğluuum!

Taflan ağaçları yanıtladılar sesimi, duydum, vallaahi duydum.

- Anneee!

- Oğluuum!

Meşe ağaçları, gürgen ağaçları yanıtladılar sesimi, bir ben değil, cümle alem duydu

- Anneee!

- Oğluuum!

Dereler, taşlar, yeryüzünün bütün varlıkları yanıtladı sesi-mi. Yeryüzünün bütün varlıkları duydu bunu. 26

- Anneee!

Şimdi mısır tarlasının kenarında durdum oğlumun seyrediyorum.”³⁵⁹

Sevda Dolu Bir Yaz hikâyesinde, konağın küçük beyi vaktiyle bir “hata işleyerek”, ailenin denk görmediği bir kızla gönül ilişkisi yaşamış, bu ilişkiden sonra doğan kız çocuk konak tarafından kabul edilmiş ancak annesini hiç bilmeden büyümüştür. İşin ilginç yanı, aslında babası olduğunu bilmesine rağmen, babasına da uzak, evin bir hizmetçisi gibi görülerek yetiştirilmiştir. Hikâyeye adını veren “Sevda Dolu Bir Yaz”da, birkaç gün babasıyla birlikte Ankara’ya gitmişler ve bu kahramanın bütün hayatı boyunca unutamadığı bir anı, hatta bütün hayatının en önemli anısı olarak kalır: “Babamla geçen tren yolculuğumu, sıkıntılı, kasvetli zamanlarımda, hatta düğünümde bile düşünmüşümdür.”³⁶⁰

³⁵⁹ A.e., s.26-27.

³⁶⁰ Füzüzan, “Sevda Dolu Bir Yaz”, *Sevda Dolu Bir Yaz*, 13.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009, s.14.

Babasının da babaannesinin “münasip gördüğü iyi bir aile kızı” ile evlenip gidişinden sonra, koca konakta çekingen ve ürkek halde, ayak parmaklarının üstüne basa basa büyür adeta. Ona dikiş öğretirler, ileride hayatını sürdürebilmesi için. Ancak babasızlığın verdiği durgunluk hep üzerindedir. Evlendirirler bir münasip görülenle. Ancak gemide çalışan kocasının ölüm haberini alır kızı daha kucağında bebekken. Ama kızına sarılır, hiç ihmal etmez onu. Kendi yaşadıklarını ona yaşatmayacak, hem anası hem babası olacaktır onun:

“Ne zordu doğum ooof...
Aman kim aldırır, geçti gitti.
Günlerim de hoştu sanırsam.
Dikişlerime dikkat ediyor; seni temiz, bakımlı tutmaya çalışıyordum.
Baban yok.
O da seni görmeyi beklemedi.
Büyükler niçin böyle yaparlar anlayamıyorum.
Hem çocuk sahibi olabilecek kadar onları severler, hem de terk ederler.
Ben seni yanımdan hiç ayırır mıyım, ayırmam.
Babanın gemisi battığında bana haber ancak üç gün sonra ulaştı.
Baba tarafından kimse gelip başsağlığı dilemedi.
Birkaç yıl sonra da izmir'e yerleştiler.
Benim sessizliğime, uysallığıma o ne sinsidir, acıdık, evi olsun, kocası olsun istedik.
Oğlumuzu mutlu edemedi açıkçası,' dediklerini müşterilerimden biri anlatıvermişti.
Hiç ses çıkarmadım.
Konuşsunlar, konuşsunlar.
Sen benim çocuğumsun.
Babana üzüldüm elbette.
Giyimlerine, çamaşırlarına aylarca el süremedim.
İşte böyle, birileri çıkar, annen, baban, kocan öldü deyiverirler...
Neden bilmem, o kara haberi aldığım gün seni yıkadım, pakladım, bayramlıklarını giydirdim. Pencereye oturup Kız Kulesi'ne bakıp 'hay Allahım, hay Allahım bana sabır ver' diyerek yatışmaya çabalıyordum.
Göğsüm sıkışıyordu.
Epey ağladım, yetmedi.
Sonunda seni alıp doğru Kozyatağı'na gittim.
İnsanların arasında olmak istedim.
Ne olursa olsun Büyükhanımefendi beni severdi. Küçükken daha ayağım yere değmezken, yanlarında koruyup büyütmişlerdi.
Trenden inip yürüdüm.
Kollarımda sen serçe gibi hafiftin.s.38
...
Babamın kızı olduğumu sandığım yazlardan başlayarak kuşları, böcekleri, ağaçları, çiçekleri bir de çocukları sevmeyi öğrendim.
Sen yoruldun...
Gel kucağıma bir tanem...
Gel... s.40³⁶¹

³⁶¹ A.e., s.38-40.

2.2. Anlayışsız Anne

Kötü yola düşen, mutlu olamayan, çocukluğundaki bir zaman dilimine dair boşluklar yaşayan kahramanlardan birçoğunun annelerini “anlayışsız” buldukları ve anneleriyle yaşadıkları anıları kötü hatırladıkları görülür.

Bunlardan biri olan Emine, çocukluğuna dair anılarına annesini hep kötü hatırlar:

“...trene binmişlerdi. İnsanların üstüne basa basa koridorlar aşip kıvrılacak bir yer aramışlardı. Sonunda bir yer bulabilmişlerdi. Koridor ter ve hela kokuyordu. Emine, annesinin başörtüsünün ucunu tutmuştu, sıkı sıkı. Onu başını eğip tutmaya zorladığının ayrımında değildi. İslâhiye'de trenden inmişlerdi. İslâhiye dümdüz, bomboz bir yerdi. Uzaklarda salınan üç-dört kavruk fidanla, üstlerini toz bürümüş ağaççıkları İslâhiye. Toz, her şeyi altına almıştı. Annesi, bir elinde iki bohça tutuyor, diğer koluyla da Habip'i kucaklamış, tren yolunda koşuyordu. Koşarken, ardına dönmeksizin, çabuk olması için Emine'ye bağırıyordu. Sesi, ayakkabılarının tahta topuklarının, tren yoluna çarpmasıyla oluşan sesin arasında yitiyordu. Emine'nin eline de bir bohça sıkıştırmıştı. Emine, annesi kadar uzun adımlar atmadığı için rayları tutan tahta ayakların üstüne düşmüştü. Birkaç kez olmuştu bu. Sonuncu düşüşünde bohça dağılmıştı. Annesi, elindeki yükleri yolun kıyısına bırakıp Habip'i de oturtuktan sonra gelmiş, Emine'nin yanağına bir tokat atmıştı. O sırada Emine, düştüğü yerden kalkmaya çabalıyordu. Tokatın hızıyla rayın üstüne savrulmuştu. Demir, dişini kırmış, ağzının yanını yırtmıştı. Dişin yerine sonradan yenisi çıkmıştı ama dudağındaki yırtık, büyüdükçe ağzını aşağı doğru çeken bir iz bırakmıştı. Şimdi herkes, anası bile, o eğrilik yüzünden Emine'nin kendileriyle alay ettiğini sanıyordu.

Annesi bohçayı toplamış, Emine'nin önüne koymuş, yürümüş, kanayan ağzını silmemişti. Emine, annesi kendisine bakmadığı, artık seslenmediği için, kendisini yapayalnız bulmuştu yine. Sıcak, sapsarı ve soluksuzdu. Üstüne bastırıyordu. Annesini yitireceğinden, o uzaktaki kavruk ağaçlarla kalacağından korkuyordu. Tren yolu hiç kıvrılmadan dümdüz uzanıyordu. Annesinin nasıl yiteceğini bilmiyordu ama, yiteceğine inanmıştı. Güneş kafasının içindeydi. Gözleri kararıyordu o yüzden. Baktığı yerlerde hiçbir şeyi seçemiyor, yalnızca her yanında koşuşturan gölgeleri algılıyordu.

Sonra yine bir trene binmiş, Toprakkale'ye gelmişlerdi. Toprakkale yeşildi. Nizip'ten beri gördüğü ilk yeşil yer.

Nice zaman geçmiş, annesi ıslak bir bezle ağzını silmişti Emine'nin. Kuruyan kanlar pütür pütürdü. Çıkması için iyice ovalamış, sonra pul pul koparıp atmıştı annesi. O zaman Emine'nin dudağı yine kanamıştı. Bu kez canı daha çok yanmıştı.”³⁶²

Emine, annesinin dışarının çamaşırlarını yıkamasından da, boğazında çıkan yumrunun belirginleşip büyüyerek adının “taşaklı Fatma”ya çıkmasından da hoşlanmamaktadır:

“Ne kadar zaman geçmişti, anımsamıyordu Emine. Bu odayı tutmuş, çocuklarını yerleştirmiş, çamaşır yıkamaya başlamıştı annesi. Yalnızca yürek çarpıntılarını tutardı o zamanlar. Yüzünü al basardı. Bunun dışında sağlıklıydı. Boğazının tam ortasındaki yumru böyle belirgin değildi. Adının Taşaklı Fatma'ya çıkması sonradan oldu.”³⁶

³⁶² Ayla Kutlu, “Hüsnüyusuf Güzelleme”, **Hüsnüyusuf Güzelleme**, 2.bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 1998, s.34-35.

Emine'nin Ökkeş'ten bıkmasına zaman kalmadan hemen o gün, ilişkileri biter. Akşam eve geldiğinde anasının şişmiş elleri, ellerini büyüten damarları ve gövdesi, zangır zangır titremektedir. Kızgınlığı zulme, zulmü de güce dönüşür. Emine'yi döver. Nasıl bitmez bir öfkeyle vurduysa kızına, Emine bayılır. Ayılırken, gövdesinde duyduğu acılara karşın, yepyeni bir tadı algılar. Ökkeş'in ellerinin verdiği tada benzer bir tattır bu. Çok şaşırır. Ne annesinden yediği dayak, ne avlu komşularının kapılarına birikmesi, vazgeçirmez Emine'yi. Hatta belki de Ökkeş'i başka türlü özlemeye bile dönüşür.³⁶³

Kendini “asla göze batmayan”, “pek fark edilmeyen”, “olduğumdan da ufak tefek, çelimsiz bir izlenim veren”, “pastel” olarak tanımlayan, “heyecan ve kederi kendi içime gömüp, orada bir başına yaşayan”, “kalabalık, gösterişli, büyük kutlamalardan hep ürken”, “kendini daima her şeyin ve herkesin dışında, adamakıllı uzağında hisseden”, “en yakın olduğu yeri, sınır çizgisi” olarak gören ve daha öteye geçemeyen kahraman kendisini babasına yakın hisseder. Annesine uzaktır:

“Babam. Her zaman diyemem ama ara sıra... Babama yakın hissederdim kendimi bazen. Çoğu çocuk annesine nasıl yakınsa, ben de babama öyle... Annemse, daha çok Sezin'e yakındı. Annem hep kazandıktan yanadır. Takımın altın yılında, Galatasaray'ın zafer tilsimine kapılıp, bir gecede koyu bir sarı-kırmızılı taraftar kesilivermişti. Annem, kazanmak için, zaten kazanmış olanı destekledi. Daima. Zayıf, başarısız ve yenik olmaya tahammül edemezdi. Bu yüzden Sezin'in kendisine benzediğine inanır, bana hiç katlanamazdı.”³⁶⁴

“Annemin, gözlerinde zehirli bir zafer sevinciyle Sezin'e bakışındaki çılgın pırıltılar, bana çevrildiğinde çabucak solar, yüreğim burkulurdu. Bana, bir zavallı, bulaşmamasına dikkat edilen bir atıkmışım gibi yönelmesine kahrolurdum. Beni adımla ünlememeye kesinlikle kararlı oluşuyla dünyam kararlıydı. İkizimin adı Sezin'di, benimkiyse, 'kız'. Yalnızca kız! Öyle, herhangi bir kız. Onun kızı Sezin'di. Bense başka bir kız. Kızın biri... Annem bana yakın olmaktan, beni tanımaktan kaçtı. Beni sevmemek için çok uğraştı ve bunu başardı da. Çünkü annem kendini sevmediğini bilmek istemiyordu. Çünkü yüzleşmek, yürek ister. Çünkü aslında annem, benim annem...”³⁶⁵

“Annem, varlığını hiç hissettirmeden aynı odada saatlerce birlikte kalınacak kadar sessiz, hareketsiz, ancak yüzünün bir yanıyla gülümseyebilen bir kadındı. Ağlamaya hazır bekliyor gibi bulutlu, yüzyıllık konuşma orucunu bozmamaya yeminli

³⁶³ A.e., s.36-37.

³⁶⁴ Buket Uzuner, **Karayel Hüznü**, “İkizlerden Biri”, 9.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.35.

³⁶⁵ A.e., s.38.

gibi sisli bakardı. Sokakta herkesin kendisine baktığından yakını, daha çok evde saklanırdı. Kitap okur, resim yapar, pencereden öbür evlerin çatılarını seyrederdi. Resimleri, Sezin'inkine hiç benzemez, beni korkuturdu.”³⁶⁶

“Annemle yalnız kalmaktan çekinirdim. Babamla odasını ayırdıktan sonra, annemin odasına hiç girmedim. Bazen yaptığı o ürkünç resimleri göstermek için beni odasına çağırırdı, ama eşikten içeri adım atmaya bile cesaret edemezdim. Annem hastaneye gittikten sonra da odasına hiç girmedim. Sanki bir gözünü odasında bırakmış da, beni gözetleyecekmiş gibi tuhaf bir çekingenlik... Annemin resimlerindeki insan yüzleri çok korkuturdu beni. Oransız, acı çeken yüzler... Parlak renkleri sık sık bölen siyahlar. Siyah renk, bende tehlike ve kargaşa imgesi yaratır. Tıpkı sonsuzluk gibi...”³⁶⁷

“Ünzile pek sevmezdi annemi. Yine de hakkında tek kötü laf etmemek için sonuna dek direnmeye kararlı olduğunu bana kanıtlamıştı. Oysa annem, Ünzile'yi ulu orta azarlardı. Halbuki onu köyden bulup getiren, annemdi. Belki de ikizlerden birinin kendisini düş kırıklığına uğratması, korkak, silik ve başarısız olması annemi perişan etmiş, o zamandan beri hastalanmıştı. Sonra da bu kötü ikiz kadar, onu çok seven Ünzile'den de soğumuştum, kimbilir...”

Ben değilim. O mektubu yazan ben değilim.

Kesinlikle haberim olmadı o mektuptan.

Lütfen gelmeyin üzerine, yalvarırım. Lütfen!

Evdeki cehennem alevleri sokaklara taşmaya, öbür evlere sıçramaya başladığında, hastane dönüşünden bir yıl kadar sonra, annemle babam boşandılar. Babam, ben ve Ünzile ayrı bir eve taşındık. Annem Sezin'le beraber, eski evimizde kaldı. Çünkü annem Sezin'den ayrılamaz, bana katlanamazdı.”³⁶⁸

Kahraman kadın fotoğraflara bakmaktadır. Ama bu fotoğraflardaki anne ona çok uzaktır:

“Sobayı yaksak mı anne? Sen üşümüyor musun anne? Mutfaktan yanık kokusu geliyor. Üşüyorum anne. Beni dinlesene anne, anneee, maaaa... öyleneceğine git kardeşine bak. Bıktım sizde de, sizin boklu çamaşırlarınızdan da. Üşüyorsan git üstüne kazak giy, ama çeneni kapat! Ama anne mutfaktan yanık kokusu geliyor. Çeneni kapat, kardeşine bak. Ekmek ve çorbadan başka bir şey yok mu, bıktım onları yemekten artık. Kek yapamaz mısın anne, üstünde çikolata ve en tepesinde muz olan, hımm anne, n'olursun anne, hımmm? Hala söyleniyor musun sen, cehennem ol git başımdan çabuk, defol, görmek istemiyorum seni, anladın mı, is-te-mi-yo-rum!”³⁶⁹

Bu geriye dönüşün devamında kadın kahramanın babasının yokluğuyla ilgili olarak da annesini suçladığını, bu yokluğu ondan bildiğini görüyoruz:

“Ama anne babam mutfakta ne arıyor öyle, neden o ipi aldı, niçin tuvalete ipe girdi, anne neden babam bana öyle baktı, anne neden babam tuvalete böyle çok kaldı, gidip baksana anne. Çorbanı iç! Tuvalete git, babama bak anne, anne, maaaa, lütfen. Babaaa, neden çıktın oraya, ne yapıyorsun orada, yetişin babama bir şey oldu, yetişin babama bakın, anneee, maaaa, pepaaaa...”³⁷⁰

³⁶⁶ A.e., s.39.

³⁶⁷ A.e., s.41.

³⁶⁸ A.e., s.42.

³⁶⁹ Buket Uzuner, “Restoran Laterna”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.32.

³⁷⁰ A.e., s.33.

Kadın, beş yıldır görüşmediği arkadaşıyla karşı karşıya restoranda oturmaktadır. (Biri yazar ve biri terapist.) “... problemlili çocuklarla çalışmayı çok seviyorum tam bana göre, bir terapist acıyı tanımış olmalı değil mi?”³⁷¹

Restoranda eski şarkılar çalarken terapist olanı yine geriye dönmüştür. “Radyoyu kapatma anne, sessizlikten korkuyorum: uymaktan da korkuyorum anne, babamı görüyorum gözlerimi yumunca, hala tuvalette, ipi asılı bana bakıyor, in aşağı diyorum, orada çok komik duruyorsun diyorum, hiç ses çıkartmıyor. Benim, yat anne, sarıl bana anne, lütfen anne, gitme anne, annee, korkuyorum, mamaaaa...”³⁷²

Konuşma devam eder. Terapist olan, erkek arkadaşından bahseder. Sekiz yıldır beraber yaşamaktadırlar. Yazar olan ümitlenir. Hiç değilse bu adam ona güven duygusu verebilecektir. Onunla konuşup konuşmadığını, onunla bir şeyler paylaşabilecek kadar yakın olup olmadığını sorar. Cevap: “Bir erkek ancak bu kadar yakın olabilir bir kadına” şeklindedir. “Peki” der yazar. “ya iki kadın, iki kadın yakın olamaz mı, çok yakın?”³⁷³

O sırada terapist arkadaşı yeni bir sigara daha yakar. Bitişik masadaki kadının gülümsemesine dalar ve yine hatırlar: “*Niye gülümsüyorsun öyle, inanmıyorum o sahte gülücüklerine, bırak peşimi, gitmek istiyorum bu kasabadan, büyük kente gitmek, üniversitede okumak istiyorum. Bırak peşimi ve engel olmaya kalkma. Ağlamaya falan da yeltenme lütfen. Daha ne istiyorsun, babamı, kardeşlerimi, çocukluğumu, her şeyimi aldın elimden, görmek istemiyorum seni anlasana, anne git başımdan, ah mamaaaa, git başımdan lütfen...*”³⁷⁴

“İki kadın mı? diyor aniden durup. Sesi çok yaşlanmış gibi geliyor bana. Yüzüme bakıyor, sigara dumanını özenle başka yöne üflüyor bu kez. Anne ve kızdan daha yakın iki kadın olabilir mi?”³⁷⁵

---

³⁷¹ A.e., s.34.

³⁷² A.e.

³⁷³ A.e., s.36.

³⁷⁴ A.e.

³⁷⁵ A.e., s.37.

Bu kahraman da çocukluğunda babasını annesinden daha çok sevenlerdendir. Ancak o, daha sonra anlayacaktır annesini:

“Kız mı erkek mi olduğuma karar veremediğim günlerdeydi. Aklım az önce zorla kalktığım sıcacık yatağında, yarı açık gözlerimle annemin yanısıra bize bakan kadının evine giderken yağmura tutulmuştuk. Kucağında kardeşim, elinde bez çantası vardı annemin...

Sümüklüböceğin birisi kubbeli kabuk evinden yarı beline kadar sıyrılmış, boynuzlarını gökyüzüne dikmiş, duvarın üstünde salına salına yürüyordu. Sümüklüböceği annem de gördü. Yağmur altında ıslanmamıza aldırmadan durdu. "Hiii aman tanrım ne güzel şeysin sen" diye çığlık atarak sümüklüböceği gözleriyle, sözleriyle sevdi... Elleri bizlerle dolu olmasaydı, belki okşar öperdi bile. Sokak kedilerini, damlardaki kumruları, karıncaları bile aynı biçimde severdi...

Ya bizleri? Evet bizleri de çok severdi. Tamamen ayrı dünyaların insanları olduklarına yıllar sonra anlayabildiğim babamı bile...

Annemi elimde olmadan babamdan daha az sevmiştim. Yıllar sonra elime geçen anı defterini okuduktan, içinde sakladığı mektubu gördükten sonra, coşkusuna, çıtır pıtır genç görüntüsüne, yaşama olan tutkunluğuna öfkelendiğim annemi anlamıştım.³⁷⁶

.kardeşler arasında paylaştırmaktadır ,eşyaları önüne alıp ,nan anneYaşla "Bunları kıyamıyorum satmaya," der, "Baksana, durdukça pembemsi bir renk almış, Onları çok seviyorum. Ben öldükten sonra sana kalsın, öyle olmasını istiyorum, ağabeyin buna karşılık ötekileri alsın.” Kızı Gül, neredeyse, "Ben birşey istemem" diye ağzından kaçıracaktı ki, , susar. Yaşlı annesini kırması gereksizdir. Meziyet Hanım ise konuşmaya başlamıştır yeniden, bu kez yalnız yaşamaktan sıkıldığını anlatır uzun uzun. "Hiç değilse okuma alışkanlığın olsaydı, şimdi yalnızlıktan yakınmazdın anne," der Gül. "Bizimle birlikte otur," diyemez annesine. Meziyet hanım ne damadıyla ne de geliniyle iyi geçinmesini bilmiyordur çünkü. Çocuklarınıninkine uymayan alışkanlıkları, tutturmaları vardır. Gül, son zamanlarda annesiyle pek ilgilenemediği için üzülür. Artık daha sık aramaya çalışacağına dair söz verir kendine; annesinin onun yardımına gereksinmesi vardır artık. Bunu yaparken de, kendisine aykırı gelen onun kimi davranışlarını, konuşmalarını da hoş görmeye çalışacaktır. Babasını anımsar bunları düşünürken; karısından bir gün bile yakınmamıştır.

³⁷⁶ Neşe Karel, "Ortanca Kız", **Erkekler de Sever**, Mim Yayınları, Antalya, 1994, s.73.

“Sevecen adamdı, duyguluydu, şiirler okurdu uygun ortam bulduğunda, türküler, şarkılar söylerdi.

Okuduğu dizelerden bazıı Gül'ün belleğinde kalmıştı:

"Kâh eserim yellere gibi, Kâh coşarım seller gibi..."

Şimdi bunları anımsarken de eskiden olduğu gibi yine hüzünleniyordu Gül. O zamanlar da, babasının duyarlı yaradılışına uygun bir ortam bulamamış olduğunu sezer ve bundan ötürü, onun şarkı söylerken, şiir okurken gösterdiği coşkuda hep bir içini dökme isteği varmış gibi gelirdi”³⁷⁷

2.3. Üvey Anne

Yonca'nın annesi ölmüş, babası ikinci evliliğini yapmıştır. Yeni anne hamiledir. Hikâye içinde bu yeni annenin adı “kallavi burunlu kadın” olarak geçer. “Kallavi burunlu kadın yokuşunun tepesinde iki kurumuş göl yatağı gibi duran gözlerini”, "Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler"deki kötü kalpli üvey ana gibi diker Yonca'ya. Bir yandan da sırtmaya çalışır. Yonca, katıla katıla gülmekten zor alıkoyar kendini. "Ne denli filmlere ve romanlara benziyor bizim bu birlikteliğimiz, diye düşünür. "İşte karşımda tipik bir üvey anne!" Üvey annenin akrabaları tarafından Yonca'yla yapılan konuşmalar, “lütfen edilen lâflar gibi” gelir Yonca'ya. “İlerdeki yıllarda da görecekti ya böylesi ilişkileri; üvey çocuklar, hep ikinci sınıf vatandaş işlemleri görüyorlardı.”³⁷⁸

Masanın etrafındakiler, Yonca'ya nasıl bir kardeş istediğini sorarlar ve “benim için önemi yok cinsiyetin” cevabını beğenmezler. “Aaaa olur mu Yonca, bir prens fena mı olur?” sorusuna Yonca'nın cevabı nettir: “Bizim bir krallığımız mı var ki, ona velayet arıyoruz?”³⁷⁹

Yonca'nın “hiçbir şeylerini bilmediğim, bende hiçbir anıları olmayan insanlar” olarak nitelendirdiği üvey anne akrabalarının bu sorularından sıkılan Yonca, bir an önce babasının eve gelmesini ister. Onu bu insanların arasında “tutsak gibi bırakan adam” -babası- “bu ilkel düşüncelerini biliyor mu(dur) acaba bunların? Yoksa o da bir prensin yolunu mu gözlüyor(dur), olası bir krallık için!”³⁸⁰

³⁷⁷ Ferzan Gürel, “Mutlu”, **Unutulmanın İzdüşümü**, Ankara, Toplum Yayınları, 1995, s.66.

³⁷⁸ Sıla Sezmen, “İzler”, **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.90-91.

³⁷⁹ **A.e.**, s.90.

³⁸⁰ **A.e.**, s.91.

”Baban da nerede kaldı Yonca'cığım? diye sorar kallavi burunlu kadın “kallavi burnunun kanatlarını titreterek”. “Toplantısı falan vardır belki, malûm çok meşgul, iş yemeği de olabilir! Reklâm şirketinden söz ediyordu sabah. Belki bir kokteyle... Ne bileyim ya da bir bara iki tek atmaya, ha neden olmasın? Belki de bizi burada unutmuştur. Ne yaparız o zaman erkeksiz? Nasıl döneriz ablacığım?” der “hınzırca” Yonca.Kallavi burunlu kadının, yokuşunun bitimindeki kanatları tık tık atmaya başlar sinirden. "Ne hınzır şu şımarık domuz", diye geçirir içinden. “Geberse gitse... Kalksa orta yerden... Ne diye evlendim sanki çocuklu adamla? Nasıl alay ediyor benimle. A salak kız! Benim için fark ediyor mu sanıyorsun doğacak veletin cinsiyeti. Ama erkek doğurursan, güçlü oluyorsun. Çevrendekiler 'oğlan anası' diyor.” Kallavi burunlu kadın için de aslında fark etmez çocuğun cinsiyeti. Kız da olsa, oğlan da olsa, Yonca’yla olan miras eşitsizliğini bozmanın hesabındadır o. “O zaman böyle hınzırlıklar düşün bakalım. Ben güleceğim o zaman. Ne diye evlendim sanıyorsun senin o geçkin babanla? Elbette seçkin bir serveti olduğu için! Hoş, ben de otuzuma gelmişim ya! Ama çevremde ne çok çocuksuz erkek vardı, bir bilsen ahmak domuz! Dayanamıyorum bu çocuğa... Dayanamıyorum...”³⁸¹ diye geçirir içinden.

"Şu sinsi bakışlara bak," diye düşünür Yonca. "Kim bilir neler kuruyor kafasında? “Bu kadın nikâh defterine atılan imzayı senet sayan cinsinden. O imza atılana dek ne soytarlıklar yaptı oysa karşımda. 'Ne güzel kızdım öyle' -Bunda kuşku yok, sözcüklerin anlamını kavradığım yaş-tan ve aynaları keşfettiğimden beri bunu herkesten duydum ve gördüm-, 'Neleri severdim ben?' 'Neler alsın'dı bana? Kaçak Amerikan çikletlerini, deodorantları az taşı-madı. 'Red Kit alsın mıydı? Tommiks, Teksas?’³⁸²

Aradan geçen zamanda üvey anne ile Yonca'nın bir arada yaşamasını zorlaştıran olaylar olur ve üvey annenin doğumu gerçekleşmeden Yonca, artık babaannesinde kalmaya başlar. Birileriyle sömestr tatilinde bir gün yakındaki

---

³⁸¹ A.e., s.92.

³⁸² A.e.

lokantaya gidilecekken kallavi burunlu kadın Yonca odasında giyinirken, "O yeni çorabı değil, şu kaçık olanı giyeceksin", der ve odadan çıkar. Yonca, bu duruma hiçbir anlam veremez. "Amaan sende, üstündeler yine," diyerek sağlam çorabı giyer. Kadın evdeyken ya ayırt etmez, ya da görmemezliğe gelir. Sonra, bir an lokantada, "Yonca, bakayım şu bacağına, dizinde bir şey mi var?" der. Eve döndüklerinde, gözlerinde şimşekler çakarak, burun kanatlarını titrete titrete üstüne yürür Yonca'nın. "Çıkar o çorabı!.diye bağırır " Yonca ürküp çorabı çıkarmaya davrandığında kadın, elinde makasla döner ve sağlam çorabı onlarca parçaya ayırır. "Şimdi giy de görelim bakalım" der.³⁸³

Böylesi olaylar o denli artarı ki; Yonca artık pazartesi sabahlarını iple çeker, cumartesi günleri ise eve çıkıyor olmaktan karabasanlar içinde kıvrılır hale gelir. Çarşambaları yapılan yarım günlük çıkış hakkını ise artık kullanmaz. Ara bozan, yuva yıkan küçük şımarık kız olmamak için, olanları Kerim Beye anlatmaz. Belki de annesinin çektiği acıları, onunla birlikte yaşayan, annesinin ölümüyle onunla birlikte ölen, sabahlara dek hastanın başucundaki sandalyede tüneyerek eriyen babasının, bir daha üzülmemesini ister. Öyle ki sanki evdeki yetişkin odur. Ötekilerse çocuk.³⁸⁴

Pazartesi sabahları pencerede okul servisini beklerken, koridorda duran çantasının teftiştten geçtiğini hisseder ama anlamamazlıktan gelir. Babaannesi de kallavi burunlu kadından hiç haz etmez, eve gelmez, torununu çarşamba günleri hep okulda ziyaret eder. Babaannesinde kaldığı bir hafta sonu, dedesinden kalan yuvarlak kemik çerçeveli gözlüğü istemiş, babaannesi de; istese canını bile verebileceği torununa: "tabii, götür" demiştir. Gözlüğü kalem kutusuna yerleştiren Yonca, tüm hafta boyunca okulda onu yanında taşımış, sonra da eve getirdiğine pişman olur. Hafta başı geldiğinde, kalem kutusunu özenle çantasına koyar. Çantasını kapının eşiğine bırakıp pencerenin önünde servis beklemeye başlar. Çantasının yine teftiştten geçtiğini, hışırtılardan sezer. Fermuar sesi duyar, huylanır. Servise biner binmez ilk işi çantasın; açmak ve kalem kutusunda gözlüğün durup durmadığını kontrol etmek

---

³⁸³ A.e., s.95-96.

³⁸⁴ A.e., s.96.

olur. Gözlük yoktur. Önce çok kızar, sonra şaşkınlaşır. En sonra da kadına acıyarak "Bizim kallavi burunlu; ihtiyacı olmadığı hâlde çalanlardan galiba." diye düşünür.

Her yatılı okulda olduğu gibi, Yoncaların okulunda da yemek sorunu olur. Kahvaltıyı az verirler. Yonca da evde belki irili ufaklı otuz kırk kavanoz reçelden birini alarak çantasına koyar bir pazartesi. Bunu yaparken de kimseye sormak aklına gelmez. Çünkü onun daha önce yaşadığı evde, alınabilen her şey ortada olduğundan, herkes, hangisinden isterse yiyebildiğinden, annesi de hep Yonca'ya: "Alınan tüm yiyecekler yenmek içindir. Alamadığımız bir şey olduğunda, doğal olarak yiyemeyiz. Ama aldıklarımız yenir." diye söylediğinden, Yonca bu bir kavanoz reçeli almasında bir problem görmez. Servisi beklerken yine teftiş edildiğini fark eder. Ardından da kızılca kıyamet kopar: "Vay hırsız! Sen nasıl reçel alır da çantana koyarsın? Nasıl sormazsın?"³⁸⁵

Yonca'nın gırtlığına dayanan sözcükler birden boşalır: "Yeter be, yeter!" diye bağırır: "Orada belki kırk kavanoz reçel var. Burası benim babamın evi, evlâtlıklarına bile böyle davranmaz insanlar! Yeter!" Mühendis Kerim Bey, uykusunu böldüklerinden sinirli, olayın boyutunu bilmediğinden endişeli, kalkıp gelir yatağından:

- "— Kızın reçel çalmış dolaptan. Çantasında yakaladım.
- Ben hırsız değilim, anladın mı? Burası benim evim.
- Sordun mu ha, sordun mu reçeli alırken?
- Bizim evimizde sorulmazdı, anladın mı? Sorulmazdı.
- Evinizmiş! Artık eviniz yok küçük hanım. Ev burası, bu evin kadını benim. Her şey sorulacak burada.
- Yapmayın Allah aşkına diye bağırdı Kerim Bey. Sen ona bakma, doğuma çok az kaldı. Siniri bu yüzden...
- İçeri giden kadının ardından bakarak...³⁸⁶

2.4. İsyen Eden Anne: "Kendi Hayatımı Yaşamak İstiyorum!"

Annelerden bazıları da kendi hayatlarını yaşamak isterler. Çocuk sorumluluk ve yük demektir, zor bir hayat demektir. Örneğin doğum yaptıktan sonra kadına doktoru, çok genç olduğu ve gezip dolaşmak isteyeceği bu yüzden de

³⁸⁵ A.e., s.97.

³⁸⁶ A.e., s.97.

çocuğunu anne sütü yerine mama ile besleyebileceğini ve “bebeğin esiri olmadan” çocuğunu büyütebileceğini söyler:

“Çok gençsin. Gezmek, dolaşmak, gece çıkmak isteyeceksin herhalde.”

“Evet, gezmeyi severiz biz karı- koca”

“O halde mamayla besle. Ana sütüne çok yakın mamalar var. Yoksa bebeğin esiri olursun. “ demişti doktorum.”³⁸⁷

Büyüyen çocuk da kadınlar için yaşlılık belirtisi olabilmektedir. “Asalak, küçük kurnaz seni!” “Bırak anneni bırak biraz yaşasın!”³⁸⁸

“Esin, benden topu topu dört yıl fazla yaşamıştı ama kendini yaşlı hissediyordu.

Bunun asıl nedeni, ayaklı takımı gibi göz önünde dolaşan ‘boyunca oğlu’ ydu.

İnsanın yaşamış yıllarını çocukları kadar boğazına dizen, ‘özel yaşlanma etkisi’ yaratan bir şey daha vardır: Eski şarkılar!

Yani oğlu daha küçük olsaydı, Esin aynı yaşında kendini daha genç hissedecekti.”³⁸⁹

Psikolog sevgilisi adam, çocuğundan kıskanmaktadır.“Önceleri benim evimde buluşuyorduk. Esin kendine gerekli birkaç özel eşyasını getirmiş; banyomda diş fırçası, mutfağında kahve fincanı, salonda dergileri, dolapta giysileri ve yatağında kokusuyla taşınmıştı bana. Ama birlikte olamıyorduk. Bende kaldığı gecelerin en mahrem saatleri, Baybars’ın üst üste çaldığı telefon sesleriyle paramparça oluyordu.”³⁹⁰

“Hep acelesi olan” bir anne vardır karşımızda. Gelişi buram buram parfüm kokusundan anlaşılan bu anne kendisini öpüp koklamaz ama hareketlerinin hızından, sürdüğü parfümün kokusu ortalığa yayılır. "Hadi" der oğluna hep, “bir yandan da üzerine rastgele bir şeyler giydirir.” "Çabuk ol, çok geç kaldık." sözü sürekli ,Küçük oğlan .dilindedir nereye geç kaldığını bilmez, bir tek annesinin, kolundan deli gibi çekiştirdiğini bilir, birde sabahın köründe o şekilde yürütülmenin canını çok acıttığını. Sonra o şeker pembesi boyalı evin önüne gelirler. Burası "Çiçekli Bahçe Çocuk Evi"dir, annesinin deyimiyle, çocuğun “ikinci evi.”³⁹¹

³⁸⁷ Ayşe Kulin, “Mastektomi”, **Geniş Zamanlar**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.71.

³⁸⁸ Buket Uzuner, “Zehir Dansı”, **Şairler Şehri**, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.133.

³⁸⁹ **A.e.**, s.121.

³⁹⁰ **A.e.**, s.122.

³⁹¹ Karin Karakaşlı, “An Meselesi Ölenler (I)”, **Başka Dillerin Şarkısı**, İstanbul, Varlık Yayınları, 1999, s.102.

“Birinci evinden fazlaca bir şey bildiği” olmayan oğlan hep karanlıkta oradan çıkarılıp daha da karanlık bir saatte yine paket gibi içeri sokulur annesi tarafından. Gün ışığında evini hiç yaşamamıştır. Gece de eline de tüylü oyuncaklar tutuşturup hemen yatırırlar. Hiç değilse, Çiçekli Bahçe Çocuk Evi’nde kendisiyle konuşanlar, ilgilenenler vardır; niye o çiçekli bahçede kalmadığını merak eder çocuk.³⁹²

Çiçekli Bahçe’de bahçe yoktur gerçi ama masaların üzerinde renkli çiçekler vardır. Çocuk, o çiçekleri çok sever. Bir tane kapıp öğretmenine verir hep. Çiçeği alan öğretmen çocuğa öyle güzel gülümser ki, içi ısınır çocuğun. Öğretmen kendisine saksıda çiçek ekmeyi de öğretmiştir, her gün birlikte o yeşil güzelliğin büyümesini seyrederek. ”İyice büyüünce eve götürürsün. Annen, baban çok sevinecek. Bu saksıyı sen diktin” der bir gün öğretmeni. Sonra boyalar getirir. Beyaz sayfalara resimler yapmaya başlarlar. Bacası tüten evler, bir masada beraber oturan yapıyordu anne, baba ve çocuk çizerler. Bir gün tanımadığı bir adamla gelir öğretmem yanına. "Bu amca resimlerine bakmak için geldi. Çok güzel çiziyorsun" der. Amca da güzel şeyler söyler resimleriyle ilgili. Okula gider ve resimle ilgili çalışırsa o zaman kocaman bir ressam olabileceğinden bahseder. "Ressam ne demek?" diye sorar çocuk. "Bütün işi senin gibi sabahtan akşama resim yapmak olan insan" der amca. Çocuğun çok hoşuna gider bu sözler, gülümser.

Öğretmeni artık bunları ailesine göstermenin zamanı geldiğine inandığı için çocuk, o günün sonunda bir eline saksısını, diğerine de resmini alıp annesini beklemeye başlar. Annesi, Çocuk Evi’nin önüne park etmiş, yine aceleyle çekiliyordu kendisini bir yerlere. Saksı bu itiş kakışa daha fazla dayanamayıp, yere düşünce annesi, "Bu da ne böyle" diye sinirlenir ayağına sıçrayan toprakları tiksintiyle silerken. "Saksı" der çocuk, "Ben diktim." "Böyle pis şeylerle uğraşma bir daha" diye çıkarır annesi, "Hadi, bin çabuk arabaya, daha davete gideceğim." Çocuk diğer elindeki kâğıtları hatırlar. Saksıya şöyle bir bakıp o kâğıtları da çamuru

---

³⁹² A.e.

boylayan üzerine bırakır usulca, ondan sonra da kimse bir daha çocuğa resim çizdiremez.³⁹³

Zaman Yok Sevmeye Birbirimizi, Sevişmeye Bile hikâyesinin okumuş ancak evlenip çocuk sahibi olduktan sonra çalışmayı bırakmış kahramanı, dış dünyadan o kadar habersiz hale gelmiştir ki, evinin salonuna güneş vurduğunda dışarıda ağaçların çiçeklenmiş olabileceğini aklına getirir. Yapraklar hepten yeşillenmiştir ama onun gördüğü hep sehpaaların üstündeki tozlardır. “Her gün silmekten yıldıdığı, zamanla yüreğini de kaplayan” tozlar. “Sular toz tutmaz biliyorum ve denizler hep hareketlidir. Sevgisi alışmalara durmasın insanın ayırımına varamıyor umutsuzluğun çoğalışını.. Duyguları o ilk coşkusunu yitiriyor önce, durağanlaşıyor. Hüzne dolanıyor kimi zaman, bozlaş oluyor. Vakitli vakitsiz dolu veriyor odaya.”³⁹⁴

Önceleri, çalışırken yani bütün günü işte geçer. “Günlük alışılmış hayhuyların dışına çıkmaz” yakınmaları. Bir yandan da kızı Deniz’le ilgilenmesi için bakıcı kadın ararlar. Bu arayışın bir türlü buluş’a dönememesinin nedeni, “başvuranlarla kendilerinin şartlarını uydurmaya çalışmalarıdır.” Sonunda eşiyile birlikte, çocuklarına en iyi annesinin bakacağına karar verirler:

“Kızımız ise her şeyiyle bana muhtaçtı. Kokumu tanıyor, ancak kucağıma alırsam huzurlu oluyordu. Onu uyutmayı becerebildiğim zamanlar öbür işleri yetiştirmeye çalışıyordum. Değil kitap gazete okumaya bile zamanım kalmıyordu.

Aynı fakültelerde okumuş, aynı mesleklerde çalışmıştık. Herkesle aynı olmayan bir yaşam için birlikteliğimize karar vermiştik. Evimiz, duygularımız kızımızla doluvermişti birdenbire. Uykusuzluklarımız, birbirimize kızmalarımız, mutlanmalarımız...”³⁹⁵

Kocası Rahmi’nin işlerinin “iş dönüşü bir bağ papatya alıp gelemeyecek kadar” yoğun olması, kadını zorunlu olarak girdiği evin içinde daha da yalnızlaştırır, bunaltır:

“Bir kadın gününü nasıl doldurur, doldurmalıdır. Emiyordu toplum, öylesi sindiriyordu ki, sırtlandıklarımızın fazlasını fark etmedi çoğumuz. Bölümünde şef olunca sadece mesai saatleri içinde çalışmıyordu artık. Belki de bir sekreter filan? Neyi değiştirir ki? Evlenirken başkaları çıkarsa karşımıza daha iyi anlaşabileceğimiz, önce birbirimize anlatacaktık. Ne olursa sakınmayacaktık. Konuşmak bile çoğu zaman nasıl yabancı, nasıl

---

³⁹³ A.e., s.103.

³⁹⁴ A.e., s.26.

³⁹⁵ A.e., s.26-27.

fazla... Sütçülerden, tamirci çıraklarından, pazarcılardan başka kimse çıkmadı karşıma. Onlar da Rahmi Beyin kansı bildiler beni, saygı duydular.”³⁹⁶

Kadın için mutfak ve ev işlerinin altından kalkmak, bunu karı koca ilişkilerini, çocuğun psikolojisini, gelen misafirleri, gidilmesi gereken yerleri hesaba katarak, hepsinin arasında denge kurarak yapmak, hiç de kolay değildir:

Tatlıya bulamak günleri; üç yumurta, şeker, yağ. Hamurun kıvamı çok önlemler. Kulak memesi gibi olmalı. Sonra fırına sür. Kabartma tozunu unutma. Duygularını bastır önemli değil. Önce hararetili ateşte on dakika sonra hafif ateşte ve nasılsa tüketilemez düşüncelerimiz.

Hiç ışık almadı mutfagım. Lambalar yaktım gündüzleri soğanlar doğradım ince ince. Kıymasını kavurdum, salçasını koydum. Bir şeyler eksik kaldı beğenemedim. Lavabolarım temiz olmalıydı. Çamaşırlar her gün yıkasam aklanmıyordu. Tarifini bilmediğim pastalar, tatlılar... Her gün suladım çiçeklerimi. Büyümediler. Ansızın bastırarak fırtınayı, vakitsiz esecek rüzgarı bekledi pencerelerim. Alışkanlıklar burdu içimi, taşlan ova ova beyazlatamadım. Koyuldu yüreğim, akan sularla yıkanamadım.

Üstelik anneydim. Akli hep bir şeyler yazan ya da yazamayan bir anne...”³⁹⁷

Kadın, tekrar hamile olduğunu anladığında kızı Deniz, iki yaşındadır. Doktor üreme organlarında “miyon'laşmış ur”dan bahseder ve “urun alınmasından sonra, yeniden anne olamayacağını” söyler. Herhangi bir kazada tek yumurtalığını yitirebilme riski vardır. Böylece çocuğun doğmasına karar verilir. Ancak kahraman, bu kararın kendi kararı olmadığını söyler. O belki de yeni bir çocuğa bakmak değil, “kendisi için yaşamak” istiyordur. “Başka bir erkekten çocuk isteyebileceğim düşünülüyordu bile. Yaşatma sadece sığınmak yetmiyordu bazen. Neden kendimiz için de yaşayabileceğimiz öğretilmedi bize? Yalnızlıklarımız çoğalıyor bir yerlerde. Hayallerimizi bile ayırmasını öğreniyoruz. Hâlâ paylaşıyoruz bir şeyleri. Su kesintisi olması gereken saatte akıveren sulara mutlanmak, hemen yıkanır vermek gibi. Bir de aybaşı gelmeden kirayı denkleştirmenin sevinci mesela.”³⁹⁸

İki çocuk da, Deniz de Ufuk da büyürler. Ama annelerine olan ihtiyaçları bitmez. Bitmek bilmeyen bu ihtiyaçlara rağmen adeta annenin ‘onlara ayıracağı süre’ dolmuş gibidir. Bakış açısından anlayabildiğimiz kadarıyla anneliğe kafasında bir zaman dilimi biçen kahraman, bu zamanın tamamlanması beklentisiyle yaşamının gerginliğini de üzerinde taşır ve bu eşiyile, çocuklarıyla ilişkilerine yansır:

---

³⁹⁶ A.e., s.27.

³⁹⁷ A.e..

³⁹⁸ A.e., s.27-28.

“Tatlılar yaptım onlar için. Derslerini çalıştırdım. Kendileri gitmeye başladıklarında okullarına, el salladım arkalarından. Arkası Yarın'ları dinledim. Bazılarını basit buldum eleştirdim, ama daha iyilerini yazmaya başlayamadım.

Bulaşıklarım eksilmedi. Patatesler soymakla çoğaldı, fasulyeler ayıklamakla. Köfteler hep aynı biçimleri aldı ve papatyalar dizboyu oldu ev dışlarında.”

Herkes aldığına yerine koysa diyorum. Her zaman dağınık ortalık, pislik içinde. 'Sürekli kızılıyorsun, bağırılıyorsun, sen menopozdasın.' diyorlar. Yoksa işleri bu kadar aklına takmaz insan.”³⁹⁹

Yıllar sonra, çocuklar evlenip yollar ayrıldığında bile, anne, bir anneanne, babaanne olarak kendisine ihtiyaç duyuluyor olmasından da rahatsızdır:

Kendi hayatını yaşayamamış ve küçük yaşta zorla evlendirilmiş kadın kahraman Gülnur da, bir çeşit isyan eden annelerdendir. Yaşadığı hayata dayanamayan psikolojisi isyan etmiş ve artık bedeni, hisleri, duyguları kendinden bağımsız şekilde, o farkında olmadan isyan eder hale gelmiştir.

Gülnur on beşindeyken Coşkun'a sevdalanır. Coşkun da Gülnur'u sever. Ailelerinden gizli gizli görüşürler. Ancak sonra, Coşkun'un ailesi Gülnur'u istemez. Onlar Sivaslıdırlar, coşkun bir köy çocuğudur. Gülnur ise, “gecekondu İstanbul kızı”dır. Ancak Coşkun ailesinin bu tavrını açık açık söylemez Gülnur'a. “İşim yok, param yok, seni geçindiremem” der. Ancak Gülnur her şeyin farkındadır. “İşçi ol. Git fabrikada işçi ol. İstanbul'da iş yok mu? İşçilik ayıp mı? İşçiler adam sayılmıyor mu? Bana maval okuma anladın mı?” diye karşı çıkar. “O ailene de benden -yani gecekondu İstanbul kızından- selâm söyle. Senin işçi olmanı istemeyen o anana. Beni sana layık bulmayan... Ona benden selâm söyle. Ben seni istiyorum Coşkun. Anana böyle söyle: seni istiyorum ben.”⁴⁰⁰

Gülnur, Coşkun'un annesine sinirlidir: “Anası bey yapacakmış oğlunu. Köylük yerinde bilmem ne kadarlık toprağı varmış da, gecekondu kız

---

³⁹⁹ A.e., s.28.

⁴⁰⁰ Tansu Bebe, “Gülnur: O Kadın Benim”, **Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım**, İstanbul, Edebiyat Gazetesi Yayınları, 1990, s.42.

almazlarmış. Hıh! Sanki İstanbul'da oturdukları yer gecekondü değil. Biz işçiysek ne olmuş?”⁴⁰¹

Gülnur bunları gerçekten Coşkun'a söylemiş midir, bilemiyoruz. Çünkü yıllar sonra aklî dengesi yerinde olmayan bir Gülnur'un yıllar öncesindeki bu mevzuuyla ilgili kendi içindeki hesaplaşmasından ve kendi kendine konuşmalarından öğreniriz öyküyü.

Sonra aile, çok para veren yaşlı ileri bir adamla evlendirir Gülnur'u. Gülnur'un iki de çocuğu olur ama aklî dengesini yitirir. Çocukları ve kocasını birkaç kez zehirleme teşebbüsünde bulunur. Sonra evden kaçar. Onu deniz kenarında üstü başı perişan vaziyetteyken bir çerçi bulur.

Gülnur, kendini bulan bu adamı Coşkun zanneder ya da onun yerine koyar. Birkaç gün onun yanında kalır. Bu esnada kocası polise haber vermiştir. Annesi , babası ve çocukları merak içindedirler. Adam ne derse “Evet” der Gülnur. Kocasından nefret ettiğini, onun yaşlı bir ihtiyar olduğunu anlatır. Adam da, “O zaman kocanın yanına gidelim, ayrılmak istediğini söyle, evlenelim seninle” der. Gülnur buna da “Evet” der. Sanki yanında onu terk eden Coşkun'la birlikte nefret ettiği kocanın karşısına çıkacak ve yılların öcünü alacaktır. Hayal dünyasında bunu kurar. Ara sıra yanındaki adamı yadırgasa da, Coşkun aklına geldikçe, sokulur adama. Adamla birlikte eve gelirler.

Kadını karşısında gören kocası, annesi, babası, çocukları sevinirler. "Siz polis misiniz? Karımı nerde buldunuz? Getirdiğiniz için sağolun. Ne kadar isterseniz..." diye söze başlayacaktır Gülnur'un ihtiyar kocası ki, adam tepeden, alayla süzer onu. Elini beline dayar, parlak dişlerini göstere göstere: "Hayır, ben polis değilim. Gülnur'un yeni kocasıyım" der. "Onu senden kurtarmaya geldim. Bunu da açık açık senin suratma çarpmaya... Gülnur'u boşayacaksın anladın mı? Çocuklarını da bize vereceksin. Ben harbi adamım. Gizli iş yapmam. Bana adımla

---

⁴⁰¹ A.e., s.44-45.

sanımla çeribaşı Meymenet derler. Kanunsuz iş yapmam tamam mı? Karıyı bana bırakmazsan yıkarım ulan burayı senin başına...⁴⁰²

Bir anda herkes birbirine girer. Koca fenalık geçirir, inleyerek: "Gülnur'um, Gülnur'um! Yardım edin komşular, yok mu karımı bu haydutun elinden kurtaracak? Yetişin!" diye yalvarır, yaşlı anneyle baba, adamın yakasına yapışıp çekiştirir, çocuklar annelerine doğru atılır, yukarı katta oturan Ermeni ailesi hep birlikte aşağı inerler. Herkes çığlık çığlığa bağırır.⁴⁰³

"Susun be!" diye bağırır adam: "Kes! Kes dedim... Ben bu karıyı denizde boğulmaktan kurtardım anladınız mı?" ... "Üstü başı paramparçaydı. Bir hafta aç açına sokaklarda sürünmüş. Göğsüme kapandı. Çocuk gibi ağladı hiç durmadan. Aldım attım arabama. Götürdüm bizim çadırlara. Karnını doyurdum, üstünü başını giydirdim. İki haftadır eş yaptım kendime." Adam durur, onu şaşkınlıkla dinleyen insanlara tek tek bakıp inleyen kocayı gösterir: "Bana bu herifin ne mal olduğunu bir güzel anlattı Gülnur. Bundan onun hesabını sormaya geldim." der.⁴⁰⁴

Çocuklar zayıf, Gülnur'un kucağına kapanıp "Annem, bizi bırakma" diye ağlaşıp bağırırlar... Yüzü çocukların saçlarına gömülü, öylece durur Gülnur. Ermeni mösyö, iki adım öne çıkar birden. Hafifçe öksürür, boğazım temizler. Konuşmaya başlar: "Evladım, siz bu kadını kendinize karı bellediğinizi öne sürersiniz. Lakin hanım evlidir. Evinde de hayatından çok memnundur. Asil, muhterem bir kocası, pırlanta çocukları vardır. Sonram işe polisler karışır, başımız , daha çok belaya girer. Zaten polis karışmıştır bile. Madem getirdiniz sağ salim evine. Sağolun, varolun."⁴⁰⁵

Ancak adam o kadar kolay bırakmaya niyetli değildir. "Hop! Kendine o kadar güvenme bakalım babalık. Benim de bir bildiğim var elbet, İstersen bir de Gülnur'a soralım ha? Ne dersin? Anlatsın senin kepezeliğini... Ona sormak yok mu?" der ve çocukların üstüne kapaklanan Gülnur'un küçük bedeni tutup, ayağa kaldırır.

---

⁴⁰² A.e., s.48-49.

⁴⁰³ A.e., s.49.

⁴⁰⁴ A.e., s.49-50.

⁴⁰⁵ A.e., s.49-50.

Gülnür, çocuklarının saçlarından yüzünü sıyırır. Kıpkırmızı boyalı ağzı, dudakları, dişleri, allıkları, yanakları gülmeye başlar. Güler, güler, güler... Topuklarının üstünde sekerek ayağa fırlayıp birden öne kalkar. Gelip dikilir çeribaşının karşısına. Göğüslerini kabarta kabarta: "Sana oyun oynadım Coşkun" der. Kıkırdarak: "Beni bırakıp gitmenin acısını çıkardım senden. Hadi şimdi defol git. Ben burda bu pis ihtiyarla kalacağım. Oh, canıma değsin. Sen de bana parmağının ucuyla bile dokunamayacaksın bundan sonra. Bu dokunacak yine." ⁴⁰⁶

Parmağıyla Hüseyin Efendi'yi gösterirken incecik kahkahaları bir ölü sessizliğine gömülmüş insanların kulaklarını tırmalar. Çeribaşının eli havaya kalkarken, üçüncü katın kiracısı, Mal müdürlüğünde memur Atıf Bey ona karşılık verir. Ermeni mösyö araya girer. Adam deliler gibi bağırp, kollarına sarılan Atıf Beyi: "Sana ne oluyor be?" diyerek tartaklarken, mösyö avaz avaz bağırarak: "Evladım, görmüyorsun kadın delidir? Hem kadın doktordan da raporludur?S en ne yaparsın bunu? Sana da yaramaz ki. Bırak kocasına kalsın en iyisi. Bunca yıllık kocasıdır, onu daha iyi bilir. Hem dur, istersen raporunu gösterebilir sana" diyordu: "Bu koca olacak adam çok iyi, has bir adamdır ki, boşamıyor, atmıyor bu kadını sokağa. Belkim çok seviyor, belkim çocuklarının anasıdır deyi..."sözleriyle .yatıştırmaya çalışır adamı ⁴⁰⁷

Çeribaşını bin güçlkle yatıştırırlar. En sonunda da, Gülnür'un deliliğine inandırabilirler. Arabaya kadar götürüp bindirirlerken, Hüseyin Efendi'nin avucuna sıkıştırdığı paralara şaşkın şaşkın bakıp ne diyeceğini bilemez adam... ⁴⁰⁸

Gülnür'un son sözleri şu olur:

"Seni seviyorum Coşkun. Bütün hayatımca yalnız seni sevdim ben zaten. Senden başkasının kadını da olamam. Hiçbir zaman... Ne kocamın, ne de bir başka adamın. O adamın 'SEN' olmadığını da ta başından biliyordum. Kendimi avuttum o kadar. Ama senin yerine geçmesine izin veremezdim. Senin, gönlümdeki sevgine kimse sahip çıkamaz çünkü. Hem, nasıl olsa kocamın gerçek karısı değilim. Bu yüzden onunla kalının daha iyi. Sonra... Bir gün onu gerçekten de gebertmek varken... Aklıma koymuşum, ben birgün elbette yaparım bu işi. Bir gece başına keserle! O kadar... Paralan da çocuklanma kalır. Bunun için döndüm geriye tamam mı?.." ⁴⁰⁹

⁴⁰⁶ A.e., s.50-52.

⁴⁰⁷ A.e., s.52-53.

⁴⁰⁸ A.e., s.53.

⁴⁰⁹ A.e., s.53-54.

3. Evlat Olarak Kadın

3.1. Anne- Kız İlişkisi

3.1.1. Klasik Öğreti: Evinin Kadını Ol

Annesinin evine gelir o gün Feriha. Hastalanıp yatağa düşen babaannesini birlikte yıkayacaklardır annesiyle. Feriha, normal davranmaya çalışır ama annesi şüphelenir. Feriha gülmeye çalışır, beceremez. O sırada Nermin fark eder kızının gözündeki morluğu. “Feriha yavrum... Ne oldu? Anlat bana, anlat, dermanını bulalım derdinin” diye üsteler.

Neyi anlatacaktır ki Feriha? Neyi, hangi birini? Annesi kendi derdine derman bulmuş gibi, şimdi de ona mı arıyordur sanki... Tutamaz kendini, ağlamaya başlar. Gözlerinden akan yaşlar, elmacık kemiklerinin üzerinden inerken” pazardan alınma üçüncü kalite maskaranın marifetiyle” griye döner. Annesinin çocukluğundan beri sürekli sızlanır şekilde, sanki hep bir yerleri ağrıyormuşçasına, aynı acıklı tonda konuştuğunu düşünür "Feriha yavrum, anlat derdini," "Feriha yavrum, odana git," "Feriha yavrum babana cevap verme, güzel kuşum," "Feriha, kızım abin ne diyorsa o olur, doğrudur." "Feriha yavrum, büyüklerle lâf yarıştırmaz, ben sana öğretemedim rr ?" "Fer... Güz... Kuş... Dert, dertlerimiz..." Bütün bu konuşmalar geçer gözünün önünden o esnada. Nermin Hanım ise anlamıştır aslında kızının dayak yediğini. “Ahh kızım ahhl Eşeğim diyene semer vuran çok olur... Yaa Feriha'cığım.” sözü çıkar ağzından. Deminden beri aklından geçenler yüzünden Feriha ise zaten doludur. Yapıştırıverir annesine cevabı: “Eşekliği bana siz öğretdiniz mi anne?”⁴¹⁰

— Sus, kocakarıyı uyandıracaksın. Sonra kolaysa dilinden kurtul! dedi Nermin.

Çay yaptı Nermin. iki fincan dolusu çayı, beş sigarayla bitirdi Feriha. Çocukluğundaki gibi göğsünde uyumak istedi annesinin. Davranamadı ona doğru. Anlatmak istedi, anlatamadı. Sessizliğin ve Feriha'nın bakışlarının anlattığını da Nermin anlayamadı.

— Akşam burada mısın? dedi kadın ürküntülü.

Başını salladı Feriha, evet anlamına.

— Ya kocan, diyecek oldu annesi. Haberi var mı?

---

⁴¹⁰ Sıla Sezmen, “Yalnız Uyurken Melek”, **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.56-57.

Yine başını salladı Feriha, evet anlamına.
— iyi o zaman. Suyu ısıtayım da, sen buradayken kocakarıyı yıkayalım birlikte. Ölür mölür sonra.
Odanın kapısından başını uzattı Feriha. Mışıl mışıl uyuyordu babaannesi. "Sanki Melek, diye düşündü. Yalnız Uyurken Melek."
— Acaba pasaport çıkartmak için, kocanın izni gerekiyor mu? dedi Feriha.
— Haa, ne dedin yavrum, Feriha'm? Olur mu öyle şey, hem sen pasaportu ne yapacaksın ki?
— Çalışma iznini koca veriyordu ya birkaç sene öncesine kadar! Biz ikinci sınıf vatandaşız,'bilmiyor musun?
— Of, aman Feriha, verse ne olacak? Daha iyi ya iznini de almış olursun üstelik. Ne var bunda? Koca evin direği, reisi değil mi?
— Ne meraklı bu erkekler reisliğe, diye mırıldandı Feriha.
— Öyle söyleme yavrum, günaha girersin.
— Günah bunun neresinde ha? Neresinde⁷ Bir şey mi çaldım? Birinin hakkını mı yedim? insan mı öldürdüm? Of anne, seninle konuşmaya çalışmaya başlamak istiyorum, ama sende tık yok. Konuşmaya çalışıyorum da demiyorum. Konuşmaya çalışmaya başlamak... Anladın mı?
— Kim konuşuyor, neye başlıyor öyle, hey kim var içerde? dedi babaanne odadan.⁴¹¹

Siyasi suçlu olan kocası bir sonraki gün hapisten çıkacaktır. Kafasında bir sürü düşünceyle duşa girer Sırma. Annesi Mahinur Hanım'ın eskiden kendisi duşa girdiği zamanki müdahalelerini "gelenekselleşmiş söylevlerini" hatırlar: "Kızım öyle durulur mu orada? Sabunlansana kızım, keselensene kızım. Şöyle yap... Boynunu da, hah işte öyle!" Sırma, her söylenene baş eğen, sessiz bir insan değildi. Aksine dik başlıydı, ama yine de Mahinur Hanımın dırdırından usandığından, çoğu kez banyo kapısını içerden kilitler ve saatlerce dışarıya çıkmazdı.⁴¹² Bir küfür savurdu ocağı kapatırken. Annesi şimdi burada olsa: "Hiç yakışmıyor Sırma, bizim ailemizde böyle konuşan olmamıştı şimdiye dek. Okulda sana bunları mı öğrettiler kızım," derdi.⁴¹³

Mahinur Hanım hiçbir zaman anlamamıştır kızını. Hâlâ, paşa dedesinin konağında hayal meyal anımsadığı debdebeli yaşamı özler ve kızının da "kendilerinininki gibi soylu" bir aileye gelin gidememesinin karabasanını yaşayarak hırçınlaşır, eş seçiminden eşya seçimine kadar her şeyiyle ilgili bütün olumsuz duygularını açıkça söyleyerek kızını incitmekten çekinmez.⁴¹⁴

⁴¹¹ A.e., s.57-58.

⁴¹² Sıla Sezmen, "Gri", **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.61-62.

⁴¹³ A.e., s.62.

⁴¹⁴ A.e.

Aklına eşi Selim’le bitpazarından aldıkları koltuk gelir. Koltuğu görünce çok sevmiş, Selim de 'ne duruyoruz öyleyse, hadi alalım" deyince bitpazarından alıp gelmişler, pirinç karyolanın ayakucuna yerleştirmişlerdir. Mahmur Hanım akşamüstü: -her zaman yaptığı gibi- "Bu yönde işim vardı size uğrayayım dedim," diyerek gelmiş, koltuğu görürce; hele de Bit Pazarından alındığını duyunca, burun kıvrarak: "Ayol, dedemin konağında böyle eski-püsküleri biz hizmetçilere verirdik," diyerek, Sırma'yı çileden çıkartmıştır. Sırma, bunu hatırladıkça sinirden girdiği gülme nöbetine son vermeye uğraşır. "Artık Mahmut Hanım gülemeyecek" der kendi kendine. "Onun gülmesine olanak vermeyeceğim. Selim ve ben, bir bütünü. Hele Selim'i bir incitmeye kalksın! Artık incitemeyecek ne onu, ne beni! Biz, yitlik yılların ardından geliyoruz belki ama onun anladığı gibi yitirilen yılların değil! Biz yılları az tükettik. Ama acıyı da tükettik. Yarın Selim'e de söyleyeceğim: Tükettik acıları biz diyeceğim. Bitti, evet bitti. Her şey yeniden başlıyor şimdi."⁴¹⁵

Çok geçmeden anne Mahinur Hanım’dan telefon gelir:

“ - Alo.

- Hazırlanıyor musun Sırma?

- Neye?

- Yarına.

Anneeee!

- O tarafta işim var. Sana uğrayacağım.

Anne, şimdi benim işim var. Şu tabloyu bitiremedim bir türlü. Renkler oturmadı. Biliyorsun böyle zamanlarda çok sinirli olurum. Doğum sancısı gibi bitmeli. Hem sonra yemek yapacağım. Biraz ortalığa düzen vere...

- Hadi canım, çeki düzen verecekmış. Senin çeki düzenin; bir kot bir kazak ya da gömlek. Saçlar atkuyruğu. Hem o nereden geliyor? Saraydan mı? Alt tarafı bit bir ceza evinden... Sen önce eczaneye git de; bit, pire ilâcı falan al. Bol sabun. Kazanı hazırla. Çamaşırlarını kaynatır, bitlerini ayıklarsın sevgili kocanın yarın akşam!

- Anne kes artık! Bu davranışlarını sürdürmeye niyetliysen, bizim yaşamımızdan çık, yolumuzdan çekil! Beni bir daha arama, dayanamıyorum.

Ve suratına kapattı telefonu. İçeriye yöneliyordu ki yine çalmaya başladı telefon. Çaresiz gitti, açtı.

- Bana bak, az önce ne söyledin sen bana: Tabloyu bitirememiş, doğum sancısı gibiymiş. Nereden biliyorsun sen doğum sancısını? Yok renkler oturmamışmış. Sen doğum sancısı falan çekmedin kızım. Ona sancı denmez. Ölü çocuğun sancısı!

- Annee, yeterrr!"⁴¹⁶

⁴¹⁵ A.e., s.62-63.

⁴¹⁶ A..e., s.66-67.

Bu kez, bir daha açmamak üzere kapatır telefonu, isterse sabahlara dek arasın, bakmamaya karalıdır Sırma. “En olmadı, kabloyu kopartır atarım” diye düşünür. “Anne değil, sanki düşman”dır. En acılı yerinden vurmuştur onu. Selim içeri alındığında Sırma daha birkaç aylık hamiledir. O acılar içinde zor bir gebelik geçmiş, doğum vakti saati gelmeden, sancılar içinde kıvranmaya başlamıştır. Ve bin bir imkânsızlık çaresizlik içinde çocuk ölü doğar. Mahinur Hanım: "Sen doğum sancısını ne bilirsin," derken, Sırma'nın bu acısını kanatmaktadır. "Sen evlât acısını ne bilirsin Mahmur Hanım. Ben yavrumu yitirdim. Sen yitirdin mi? Sen de hiç değer bilmezsin hanımefendi. Aman benim soylu anneciğim Paşa dedesinin konağında büyümüş, duygusuz, yaşadığı debdebeli günlerin düşlerini kuran, soylu anneciğim, işte sana evlât! Ben, senin bir parçan, senin canın değil miyim? Sen neyin değerini bildin? Çocuğunun, kocanın düşüncelerine saygı duydun mu? Bir gün, bir konuya kafa patlattın mı? Ooo patlatmaz olur musun? Paşa dedenin konağında; gördüklerin, yediklerin, içtiklerin, giydiklerin, uşakların, hizmetçilerin, aşçıların, rın, rın, rın... Bu evden taşınırız yeni evimizin adresini vermeyiz. Ya hanım hanımcık bir anne olur. Ya da görüşmeyiz onunla. Şu tabloyu bitirtmeyecek bana"⁴¹⁷ diye geçirir içinden.

3.1.2. Kuşak Çatışması

Annesiyle yaşadığı kuşak çatışmasına, her insanın kendine ait özellikli ve her insanın kendi şahsına münhasır yapısının olduğu gerçeğinden ve bu gerçeği kabullenmiş dingin bir ruhtan bakabileceği zaman, bu çatışmanın en çetrefilini yaşadığı annesi artık hayatta değildir: “O başka bir dünyandı, biz başka bir yere aittik. Onu dünyanın değişik renklerinde ve değerlerinde de bir tad olduğunu, demek çarşafının içinde tanımadığım adamlar tarafından götürülürken anlayabilecektim. Ne korkunç bir gecikmeydi bu...”⁴¹⁸

Kadınlar arasındaki en belirgin kuşak çatışmaları “ayıp” ve “tabu” olan konular çerçevesinde yaşanır. “Bizim evde tabu olan konular vardı. Anneannemin

---

⁴¹⁷ A.e., s.67-68.

⁴¹⁸ Ayşe Kulin, “Foto Sabah Resimleri”, **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.11.

yanında yaştan, paradan ve ölümden söz edilmezdi. ... Para lafi hepten ayıptı. ... Bunca ayıbın ortasında ‘Bebeğimi emzireyim mi?’ diye soramamıştım kimseye, doktorumdan başka...”⁴¹⁹

Kızı üniversite için şehir dışına gitmiş olan Şükriye Hanım “ohh kızım geliyor. Oh, Allah’ım, hiç aklımda yoktu, taa yaz ortasını bulur artık, başka gelemez diyordum, oh ne iyi oldu, bayram seyranlar da bitti peşpeşe, taş çatlasa mektebi koyup gelemez diyordum, geliyor işte, hey güzel Allah’ım, ne diye kapatıyorlar mektepleri böyle durup dururken, oh iyi oldu, çok şükür oh, kızım geliyor” diyerek bu duruma çok sevinir.⁴²⁰

“Bir güzel sofraya kurayım yavrucağıma, evine geldiğini anlasın bari çocuğum”⁴²¹ diyerek bir an önce yemek içmek hazırlıklarına girişmeye başlar:

Kızım geliyor İsmayilefendi, duydun mu geliyormuş, işte bak böyle yazıyor, oku da bak, nah işte mektubu, oğlun da okuyuverdi zaten, inanmazsan ona sor, yahut sen sormayı falan boşver de İsmayilefendi, koşuver ne olursun, çabucak koş git, bir kilo köftelik kıyma yaptır bana, al işte para yeter mi, yeter yeter, sen köftelik de de, ben bir ekşililisini yapayım güzelcene, pek sever, ... Bir kilo da patlıcan kuzum İsmayilefendi, ... Sokaktan toplamıyoruz parayı, bol keseden yaşamıyoruz, bir emekli maaşı bizimkinden, kime yetsin, kızıma mı, bana mı ha, ah Güler’im ah; kim bilir ne özlemiştir benim yiyeceklerimi, ah okumak. Okumak iyi. Güzel. Güzel de, koş git İsmayilefendi, hadi gecikmeyelim, yesin, işte canım okusun kızım...”⁴²²

Okumak, iyidir, güzeldir ama Şükriye Hanım’ın yüreği her an ağzındadır. “Hiçbir dakika şöyle rahatça gözlerimi yumamaz, rahat bir uyku uyuyamaz olmuştur.”⁴²³ Siyasi olaylar, karışıklıklar çok endişelendirir onu. Telaşlı, meraklı, vefakâr, hasreti yemekle eş tutan, sevgisini en çok yemekle gösteren anne tipi olan Şükriye Hanım’ın kızı Güler ise annesine bir hediye ile gelmiştir ve bunu uygun bir ortamda vermenin yollarını arar. Hediye, Güler’in annesine yazdığı şiiirdir.

⁴¹⁹ Ayşe Kulin, “Mastektomi”, **Geniş Zamanlar**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005.

⁴²⁰ Adalet Açoğlu, “Şiir ve Sinek”, **Hadi Gidelim**, 7.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.96.

⁴²¹ **A.e.**

⁴²² **A.e.**

⁴²³ **A.e.**

Bir an önce şiirini okumak isteyen ve bunun heyecanıyla gözü başka bir şeyi görmeyen Güler, “daracık bir mutfakta annesinin kan ter içinde ekşili köfteyi terbiyeleyişine, tez elden soğusun diye imambayıldıyı bir tepsi suyun içinde oturtuşuna bakıyor; onun açıklamalarını –savunularını- dinler sabırla.”⁴²⁴

Annesi bir taraftan yemek yapıp bir taraftan kızına olan özlemiyle ona bir şeyler anlatırken Güler’in “bir hafta” yapıverir cümlesinin ara yerinde beş günlük gelişini: “Bir hafta demiştin, değil mi Güler, mektebi kapamalarıyla?”⁴²⁵

Şükriye Hanım “Ah, acıktın tabii!” çılgınlıkları arasında şiirini düşünen Güler, “patlıcandan, camlardan habersiz”, annesinin beş günü bir hafta yapıvermesine sevecenlikle gülümser: “Arayı şiirle kapatırım. Şiir unutturur ona bir hafta değil, beş gün kalacağımı, şiir onu sevindirir.”⁴²⁶

Bu diyalog, Güler’in şiir okuyamadan pes etmesiyle sona erer.

Oğul, siyasi sevdalara düşmüştür. Anne için bu anlaşılmaz bir dünyadır:

“Bu çocuk neden böyle oldu? Cami duvarına mı işedi, helada resim mi baktı, yoksa ekmeğe mi bastı da başına bu bela geldi, bilmiyorum. Hiç aklım almıyor. Kitap buldu muydu, ne aş ister, ne su. Kapanır bir odaya, girer bir dolaba, çekmeceye, okur da okur. Güzel gözlerine hiç mi acımaz, top peşinde koşmayı, elma dalında hoplamayı, hiç mi canı çekmez, nedir derdi, kim beddua etti çocuğuma, bilmiyorum. Vallahi anlamıyorum. Beddua edenin iki gözü cılk olup önüne akar, en sevdiği de kitap okuma illetine tutulur, sürüm sürüm sürünür inşallah! Başından kurşun mu döktürmedim, az mı okutmadım yavrumu amma çare etmedi.. Az mı yakıp yırtmadım o kitapları... Olmadı, olmadı... Bulup getiriyor, çöküyor kitapların başına, unutuyor dünyayı. Babası kızar, kükrer durur tepemde, “Sen yüz verdin bu hergeleye.” Ne yapayım, atsan atılmaz, satsan satılmaz. Evlat bu, can parçası işte. İstemez miydim öbür iki kardeş gibi normal olsun, türkü çığırsın, kıkırdasın, gülsün, tekerleme düzsün? Ne gezer, canımın parçası yavrum kâğıt parçalarına yazılı beyanlara karasevdalandı, tutsak oldu onlara...”⁴²⁷

3.2. Baba Kız İlişkisi

3.2.1. Baskıcı Baba Figürü

Aşk, evlenme konusunda aile baskısı: “Hacı İlhami Efendi, kızının Tevfik’le macerasından dili yandığı için, torununu büsbütün sıkı denetim altında tutuyordu.

⁴²⁴ A.e., s.97.

⁴²⁵ A.e., s.98.

⁴²⁶ A.e.

⁴²⁷ Buket Uzuner, “Uzak Kasabaların Gri Hüznü”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.80.

Hacı, Emine'yi o kadar sıkımişti da ne olmuştu sanki? Gönül işlerinden tamamen uzak kalması istenmişti ama, işte Emine bakkalın oyuncu yeğenine tutulmuştu.”⁴²⁸

3.2.2. Babaya Düşkünlük

Yaşlanan anne, eşyaları önüne alıp kardeşler arasında paylaştırmaktadır: "Baksana, durdukça pembemsi bir renk almış, Onları çok seviyorum. Ben öldükten sonra sana kalsın, öyle olmasını istiyorum, ağabeyin buna karşılık ötekileri alsın.” Kızı Gül, neredeyse, "Ben birşey istemem" diye ağzından kaçıracaktır ki, , susar. Yaşlı annesini kırması gereksizdir. Meziyet Hanım ise konuşmaya başlamıştır yeniden, bu kez yalnız yaşamaktan sıkıldığını anlatır uzun uzun. "Hiç değilse okuma alışkanlığın olsaydı, şimdi yalnızlıktan yakınmazdın anne," der Gül. "Bizimle birlikte otur," diyemez annesine. Meziyet hanım ne damadıyla ne de geliniyle iyi geçinmesini bilmiyordur çünkü. Çocuklarınınkine uymayan alışkanlıkları, tutturmaları vardır. Gül, son zamanlarda annesiyle pek ilgilenemediği için üzülür. Artık daha sık aramaya çalışacağına dair söz verir kendine; annesinin onun yardımına gereksinmesi vardır artık. Bunu yaparken de, kendisine aykırı gelen onun kimi davranışlarını, konuşmalarını da hoş görmeye çalışacaktır. Babasını anımsar bunları düşünürken; karısından bir gün bile yakınmamıştır.

“Sevecen adamdı, duyguluydu, şiirler okurdu uygun ortam bulduğunda, türküler, şarkılar söylerdi.

Okuduğu dizelerden bazısı Gül'ün belleğinde kalmıştı:

"Kâh eserim yellere gibi, Kâh coşarım seller gibi..."

Şimdi bunları anımsarken de eskiden olduğu gibi yine hüzünleniyordu Gül. O zamanlar da, babasının duyarlı yaradılışına uygun bir ortam bulamamış olduğunu sezer ve bundan ötürü, onun şarkı söylerken, şiir okurken gösterdiği coşkuda hep bir içini dökme isteği varmış gibi gelirdi”⁴²⁹

Sultan yaşlı babasına bakan vefalı bir kızdır. Annesi ölmüştür. Kendisi bir atölyede çalışır ve babasına bakar: “Babasının sesi, uzandığı sedirden iniltiyle çıkıp geldiğinde”⁴³⁰ bir hoş olur içi: “Babası, sedirin üstünde usulca yekiniyor, doğrulmaya çalışıyor. Sultan koşuyor, omuzlarında tutuyor onu: Allah'ım hep kemik.

⁴²⁸ Adalet Açoğlu, “Rabianın Dönüşü”, **Hayatı Savunma Biçimleri**, 6.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.12.

⁴²⁹ Ferzan Gürel, “Mutlu”, **Unutulmanın İzdüşümü**, Ankara, Toplum Yayınları, 1995, s.66.

⁴³⁰ Adalet Açoğlu, “Dar Odanın Karanlığı”, **Hadi Gidelim**, 7.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.4

Ne zaman dokunsam daha çok kemik sanki. Sanki dakika dakika çekilmiyor etleri, kuruyor. Babacığım.”⁴³¹

“Babam, şöyle kayıver hadi, daha rahat edersin. Uyursun belki.” Diyen Sultan’a babası: “Bütün gün uyukluyorum Sultan... Işıklar sönmeseydi iyiydi ya, şu aletle oyalanıyorum biraz. Bu da ... Ben sıkılmayayım diye, bilirim borçlanıp aldın.”⁴³²

Sultan hep ilgilenir babasıyla: “... Hadi gel, ayaklarını güzelcene bir yıkayalım. Üstünü değiştirelim. Şöyle bir rahatla...”⁴³³ Ancak babası kızının evlenmeyişi dert edinir. Kendine bir şey olduğu gün, kızının yapayalnız kalacağından korkmaktadır. Bu konuda sıkıştırır Sultan’ı:

"Ziya'yı diyorum, neden istemiyorsun Sultan? Yarın ölürsem dımdızlak kalacaksın..."

"Ölmeyeceksin baba! Dımdızlak da kalmam, korkma. İşim var, çalışıyorum. Daha gücüm kuvvetim de yerinde. Kimseye muhtaçlığımız yok, tamam mı?"

Sesi iyice hırçın, iyice kuru çıkıyor. Herhalde Ayten'in o gülüşünden. Öyle estirip geçişi. Sen de Emine gibi ne takıyorsun kafana canım? Neden topundan yeni kesilmiş, kıyıları bastırılmamış, iplikler sarkıtan bir örtünün her ucunda, kıyısında köşesinde Ayten'i görüyorsun? Unutup gitmiştin ne güzel. Unutmadım hayır. Geçmişte, onun her gülüşünü, bakışını, gözlerinin o ışıklı dönüp duruşlarını iyilikle düşünürdüm.

Babamla böyle konuşmak istemem. İstemem hırpalansın, gönlü kırılsın. Ama bu Ziya lâfı da ikide bir karşıma çıkıyor. Nasıl anlatsam? Emine anladı mı bakalım? Öyle şaşkın şaşkın bakıp kaldı. Tam ayrılacaktık, cump diye bir çamura batmıştık. Hüseyingazi'den esen yel, yanaklarımızı jiletle kesilircesine acıtıyordu. Köşedeki lâmbanın altına varmıştık. Çoraplarımız silme çamur. Onu yine azarladım. Yüksek sesle bağırdım galiba. Şimdi babama yaptığım gibi.

"Başının altı iyi mi baba? Rahat mısın? Şu yastığı da koyalım istersen?.."

Yine küstü. Başını yine öte yana çeviriyor işte. Yine bı köpek ulmaları. Yine iç delici, iışütücü haşırtısı çayın... Ne zaman kabardı bu? Bir de kuru dalların ıslıklanışı. Belki de beni bu sesler sinirlendirdi. Gecenin karanlığında, birşeyler usul usul üstümüze doğru gelmektedir sanıyorum. Geriliyorum. Ben böyle değildim.

"Otuzuna merdiven dayadın, hâlâ niye evlenmezsin, niye diretirsin bilmem ki... Ayakbağı olan bensem..."⁴³⁴

Babası Sultan’la konuşunca, sevinir Sultan. “Neyse, konuştu ya. Küsmesin de. Onun şu küskün sessizliği belimi büküyor. Odanın

⁴³¹ A.e.

⁴³² A.e., s.5.

⁴³³ A.e., s.6.

⁴³⁴ A.e., s.12.

alacakaranlığına yayılmış kaputbezi örtünün açık seçik gösterdiği bütün silahların namluları bize çevrikmiş sanıyorum.” diye geçirir içinden.⁴³⁵

“Bir daha bu kadar geç çıkmayacağım atölyeden. Önüme ne iş yığarlarsa yığsınlar, yetişecek ne olursa olsun, bırakıp fırlayacağım. Saat dokuz oldu nerdeyse. Babacığım, kızmaz ya, çok üzülür... Bu zamanda...”⁴³⁶

“Babam şair benim. Birçok çocuğun babası şair değil, biliyorum. Ben babası şair olan bir çocuğum ve benim gibiler herkesten daha çok şiirlerle ve şarkılarla büyürler. Ben daha küçücükken, babam bana bir şiir okudu: *"Bu sahalı mutluluğa aç pencereni / Bir güzel arın dünkii kederinden / Bahar geldi, bahar geldi güneşin doğduğu yerden / çocuğum uzat ellerim."* Sonra sordu bana: "Anladın mı kızım?", "Evet," dedim. "Ne anladın kızım?" dedi babam. "Sen baharı çok seviyorsun baba, bahar gelince sevincinden şiir yazıyorsun," dedim. Babamın yüzü sevinç doldu. Çok sevindiğinde hep yaptığı gibi gözlerini yumdu, güldü. "Kaç yaşındasın sen güzelim?" dedi, "Altı," dedim. Kaşlarını kaldırdı. Böyle yapınca kaşları, gözlüğünün üstüne taşar, sanki iki gözlüğü varmış gibi olur babam, o zaman yüzü öyle komiktir ki dayanamaz, gülerim. "Hayır, yanıldın güzelim," dedi kaşlarını kaldırıp "sen artık on altı yaşındasın." Şimdi on bir yaşındayım, o halde yirmi bir sayılırım.”⁴³⁷

Kendisinden oldukça genç eşinin kanser olduğunu ve çok yaşayamayacağını öğrenen baba, şimdi yedi yaşındaki kızıyla baş başadır Adam, yırtık, çarpık bir gülümsemeyi çabucak bir yerlerden bulup takar r yüzüne, sevecen bir sesle. "Özür dilerim, bugün biraz yorgunum güzelim. Evet haklısın, yalan söylemek doğru değil ama daha da kötü olanı küçücük beyinlere yanlışları öğretip aynı yanlışları yapmak, sonra da görmezden gelmek... Ne yazık ki bu saçma sapan oyun kuşaklar boyu sürüyor, çocukken doğru bildiklerimiz ya da bize doğru diye öğretilenleri, yetişkin olduğumuzda ya bize ters düştüğü için ya da güncel yaşama uymadığı için değiştiri-

---

⁴³⁵ A.e., s.13.

⁴³⁶ A.e., s.15.

⁴³⁷ Buket Uzuner, **Benim Adım Mayıs**, “Bir Kız Çocuğu Elinde Çiçekler ve Şarkı Söylüyor”, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.92-93.

yoruz. Hepimiz ufak tefek de olsa yalan söylüyoruz. Bunu kavramak belki zor gelecek sana ama seni aldatmak, yani sana yalan söylemek istemiyorum güzelim." der.⁴³⁸

Kız çocuğu babasını dikkatle dinler, sonra elerin bir sessizliğe gömülüp, kara kara düşünür. Düşünürken hep yaptığı gibi, yeşil gözlerini sonuna dek açıp, başparmağını ısırır. Adam kızının bu halini annesininkine benzetir. Hatta bir ara yanında kızını değil de, kızının annesi oturuyor sanıp, dönüp bakınca, en ciddi yüzüyle oturmuş, eli ağzında, incecik zarif bir insan minyatürü görür adeta. Ateş gibi bir düşünce, sivri kıvılcımlar saçarak dolaşır beyninde aniden:"Bu çocuk yirmi yaşma geldiğinde, ben altmış sekizimde olacağım... O kadar yaşarsam tabii."⁴³⁹

Yeniden, baştan sona çılgık çılgık üç gün içinde biteceği söylenen bir insan yaşantısı doldurur içini, canı yanar, içi ezilir, gözleri bırakıp gider onu, hiçbir şey göremez olur kısacık bir saniye parçasında, işte o sırada karşıdan gelen otobüsü ayırmsar ve son anda yalnızca tepkileriyle frene basar, araba durur. Otobüsün sürücüsü öfkeli şekilde bağırıp çağırır, çevreden koşup gelenler, sorular, sesler, insanlarla dolar etraf. Adam dönüp çocuğa bakar, korkmuş bir çift göz, dişleri kenetlenmiş, sorularla dolu minicik bir çocuk yüzü görür. Soğuk bir ter tüm bedenini sarar, şakaklarında sancılarla, gözlerini kapatıp derin bir "Off" çeker. Ne kadar süre, orada, öylece kalmıştır, hiç bilemez, uzun bir yıl, soğuk bir kış ya da kim bilir yalnızca bir diş çekimlik süre, ayrımında değildir, yanağında bir ıslaklık duyunca açar gözlerini, kızının öpücüğüdür. "Gidelim baba," der kızını ve aynı tehlikeyi paylaşan insanların yakınlığıyla bakışır, gülümsüyorlar baba-kız birbirlerine. Hâlâ çarpışmaktan son anda kurtulan bir beyaz arabayla otobüsü heyecanla birbirlerine anlatan insanların arasından güçlükle sıyrılıp, hiç konuşmadan ana caddeye yönelirler.⁴⁴⁰

"Ana caddeye vardıklarında, onları işlerinden evlerine dönen insan kalabalığı, vapur, araba ve insan sesleri karşılar. Arabanın içi ne denli sessizse, dışı o denli gürültüdür. Bir koşuşturma, bir insan seli, iveren adımlar, duymadan işiten kulaklar, görmeden bakan gözler, anlamsızlığı konuşan ağızlar; ne olmuş bu insanlara, evlerine

---

⁴³⁸ A.e., s.136.

⁴³⁹ A.e.

⁴⁴⁰ A.e., s.137.

gitmekten ya da yeni bir şeyler satın almaktan başka istekleri yok mu, kalmamış mı? Nerede insanca sevdalar, hüznler, inançlar, düşler, beklentiler, sevinçler, ne kırınızı parlıyor ne de mavinin genç kız çekiciliği kalmış, yeşiller küsmüş, beyazlar... Ne biçim bir dünya bu? Burada birbirlerini çiğneyerek alışveriş eden, daha iyisini, daha ucuzunu, daha uygununu hep kendileri kapabilmek için yırtman bu canlılar insan mı? Kim onları bu denli birbirlerinden koparmış, niçin kimsenin bir başkasına ayıracak bir dakikası bile kalmamış, nasıl bu denli yan yana yaşarken, bunca uzaktalar birbirlerine, neden el ele tutuşmuyorlar? Nerede bulup da takmışlar yüzlerine, yalancı olduğu besbelli, ayın fabrika üretimi bu gülünç maskeleri? Hani gerçek yüzleri, doğal davranışları? Kimdir bu maskelerin yapımcısı?

Neden şu eski, beyaz arabanın içindeki orta yaşlı adamın iki aydır cehennem rengi bir dünyada yaşadığı kimsenin umurunda değil? Niçin kimse, aynı beyaz arabadaki küçük kızla, adamın biraz önce ölümle burun buruna geldiğinin, ölümün terli ellerini arabanın içinde gezdirdiğinin ayırımında değil? Kim biliyor, 'üç gün' içinde bir insanın yaşantısı bitecek, bütün sevinçleri, heyecanları, özlemleri yok olacak...

Kendi içi mi karanlık, yoksa dışarı mı? Bilmiyor adam, bilemiyor. Belki de ikisi birden. Ama sürekli bunu düşünüyor ve yaşıyor iki aydır.”⁴⁴¹

"Baba, yani büyükler çocuklara öğrettiklerine, kendileri inanmıyorlar mı?" diye sorar kızı. Adam şaşkındır, "bu çocuk, neden dondurma, çikolata istemiyor, şarkı söylemiyor ya da okul arkadaşlarını anlatmıyor da, kocaman kocaman sorular soruyor?" diye düşünür. "Bak güzelim, büyüklerin yapması gereken, çocuklara gerçekleri öğretmek, daha iyi bir dünya kurmalarına yardım etmek olmalıdır. Bu arada okulla gerçek yaşam arasında uçurumlar yaratmamak, yani daha açıkça söylemek gerekirse, kitaplarla, içinde olduğumuz günlük yaşamı birbirine olabildiğince yakın tutabilmek zorunlu. Bilmem anlatabiliyor muyum? Biraz karışık oldu galiba, hı?" der adam. Çocuk elini ağzına götürmüş, başparmağını ısırmağa, gözlerini iri iri açarak, çoktan düşünmeye başlamıştır bile. Ve bu haliyle yine tıpkı annesi gibi”dir.⁴⁴²

Babasını bu kadar seven bir küçük kızın annesinin kötü bir hastalık olmasıyla babası işin içinde çıkamamakta ve bu yükü taşıyamamaktadır. Neredeyse, küçük kız teselli eder onu. Büyük olan o gibidir adeta.

Komadaki adam anlatmaya devam eder: “İlerde ayakta duran ve şaşkın ıslak gözlerle bana bakan ufaklık, benim kızım. Güzeller güzeli bebeğim. Doğduğu

⁴⁴¹ A.e., s.137-138.

⁴⁴² Buket Uzuner, “Ay Işığında Cehennem Renkli Bir Dünya”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.138.

gün ayakları nasıl da oyuncak ütülere benziyordu... Kızım yetenekli, duyarlı bir çocuktur ve bana tutkundur. Hangi baba-kız aşkı güzel değildir?”⁴⁴³

Bu baba, ‘konağın küçük beyi’dir. Vaktiyle bir “hata işleyerek”, ailenin denk görmediği bir kızla gönül ilişkisi yaşamış, bu ilişkiden sonra doğan kız çocuk konak tarafından kabul edilmiş ancak annesini hiç bilmeden büyümüştür. İşin ilginç yanı, aslında babası olduğunu bilmesine rağmen, babasına da uzak, evin bir hizmetçisi gibi görülerek yetiştirilmiştir. Hikâyeye adını veren “Sevda Dolu Bir Yaz”da, birkaç gün babasıyla birlikte Ankara’ya gitmişler ve bu kahramanın bütün hayatı boyunca unutamadığı bir anı, hatta bütün hayatının en önemli anısı olarak kalır: “Babamla geçen tren yolculuğumu, sıkıntılı, kasvetli zamanlarımda, hatta düşünümde bile düşünmüşümdür.”⁴⁴⁴

“Ben trenle gidilen yerleri ne de çok severim.
Babamla Ankara'ya böyle bir yolculuğa çıkmıştım.
Olsa olsa senden iki yaş büyüktüm.
Beni onunla niçin yolladıklarını hâlâ bilmem.
Çünkü baba tarafım kalabalıktı benim.
Ne sandın, benim de babam vardı elbette, olmaz mı hiç?
Seni görmeyi beklemedi ah...

Ankara Ekspresi'ne binip, yataklı kompartımanımıza girerek baş başa kaldığımızda rüya görüyorum sanmıştım.

Çok küçüktüm, nereye oturtsalar ayaklarım yere değmezdi. Şimdi, babamı da kendimi de bu yolculuğun bana anlatılmış kişileriymiş sanıyorum.

Hayat... Gözünü açıyorsun varsın, kapıyorsun yoksun.

...

Babam o yolculuğumuzda bana trenin içindeki lokantadan tatlı bile getirtmiş, 'Otelde yerimiz hazır' demişti.

Babam nasıl da gençti, keşke sen de onu bir kerecik görebilseydim çok isterdim, Allahım ne çok isterdim. Bıyıkları, saçları cam gibi parlardı.”⁴⁴⁵

Bize, çok yüksek bir yapı olan otelin üçüncü katında iki yataklı, tek bir odayı vermişlerdi.

Acaba sahiden otel çok mu yüksekti? Şimdi şu gar bana küçüklüğümdeki gibi yine yüksek, büyük görünüyor.

Fakat bazı şeyler hiç de o kadar büyük değil, yeniden gördüğüm zaman.

Bizi defterlere yazan otelin adamı babama hep, 'evet beyefendi, evet beyefendi' demişti.

Uç aynalı, içi cevizden bir asansöre binmiştik. Kapıları içe açılıyordu.

Ben hep babama bakıyordum.

Asansörde başımı eline dayadım. Boyum ancak oraya yetiyordu.

⁴⁴³ Buket Uzuner, “Shangri-LA”, **Aynı En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.41.

⁴⁴⁴ Füzûzan, “Sevda Dolu Bir Yaz”, **Sevda Dolu Bir Yaz**, 13.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009, s.14.

⁴⁴⁵ **A.e.**, s.10-11.

Ceketini çekince 'Ne o sen misin?' demişti, 'korkuttun çocuk beni.' Hemen gülüvermiştik.

Beni güldürmeyi severdi.

İkide bir aynı şarkıyı söylerdi.

İlk duyduğumda anlamadığım için gülmemiştim.

Açıklamalar yapmıştı şarkı için.

Gülmemi istediğini anlar anlamaz da, o şarkıyı ne zaman söylese gülüverirdim.

Odanın kadife perdelerinin ipek püskülleri tarazlanmıştı.

Tek kişilik ceviz karyolalar bir adımlık arayla yan yana duruyordu. Banyo fayansları mavi çiçeklerle süslüydü. Havluluklar kuş pençesi kesimli, aynası ovaldı.

Yüzümü yıkamak için musluğa boyum yetişmiyordu.

Demek ki ufak tefek olacağım o zamandan belliymiş.

Babam yıkamıştı yüzümü.

Ne kadar hoştu ellerinin değmesi.

Avuçları bütün yüzümü içine alabiliyordu.

O gece erkenden yattık.

Babam yine o şarkıyı söyledi, neşelendik.

"Biliyor musun" dedi, "sana bir sır vereceğim. Ben bunu dedemden öğrenmiştim.

Çünkü babam ağırbaşlı bir adamdı. Dedemse keyifli zamanlarında bu tuhaf Fransızca parçayı söyler, hatta gümüş bastonunu çevirerek dans ederdi. Ben de şaşardım. Bir paşa, her tarafında sırmalar, nişanlar asılı bir adam.

Ortada kimse yokken şarkısına hemen başladılar. Birgün önünde eğilip onu selamlayarak, 'Dedeciğim, söylediklerinizden bir şey anlayamıyorum. Hoşlanıyorum, lakin Türkçesi nedir şarkınızın?' demiştim. Dedem, kumral lavanta kokulu sakallarını yüzüme sürerek kahkahalar atmış, 'Bu zaten Türkçeydi oğlum, ben Fransızcaya çevirdim' demişti."

Babamla otelde daha neler konuşmuşuk, çıkaramıyorum, ama konuşmuşuk.

Sabah gözlerimi açtığımda onun giyinmiş olduğunu görmüştüm.

Otel odasında beni biraz yalnız bırakacağını, uslu uslu oturup beklememi, döndüğünde de birlikte pastaneye giderek pastalardan, canım daha ne isterse onlardan yiyebileceğimi söylemişti. Sonra beni kucaklamış, yüzünü yüzüme yaklaştırarak,

'Uslu kız olacaksın değil mi?' demişti.

Ben söz dinlerdim.

Yalnız bilmem neden, ara sıra gülmeye ağlama nöbetleri alırdı beni.

Ağlamama evdekiler çok öfkelenirlerdi.

'Anne, anne' diye saatlerce ağlardım.

Çocuklar da sanki dünya kurulduğundan beri anne diye ağlıyorlar.

Ama ben annemi hiç görmemişim ki...

Onu tanıyıp, anlayıp, annem budur diyene kadar beni beklememişti.

Birgün sordum, 'Ölmüştür' demişti babaannem.

'Teki nerde, annemin ölüsü nerde?'

'Üsteleme çocuk' demişti babaannem, 'ne anlarsın böyle şeylerden. Vakittir, in bahçeye bakalım, oyalan.'" ⁴⁴⁶

Babasıyla Ankara'dan döndüklerinde babaannesini, alını ak tülbentle çatılmış, pirinç karyolasında yatar halde bulurlar. Billur kâsecikteki ferahlama suyuna parmaklarını batırırken, 'Siz mi geldiniz?' diye seslenir. Baba bir koşu sofayı geçip annesinin elini öpmeye davranır. Babaannenin odasının kapısı aralıktır. Küçük kız masanın yanına sinerek babaannesinin babasına söylediklerini dinlemeye başlar. Babaanne bağırmakta, babayı neredeyse azarlamaktadır. Baba bir şeyler mırıldanır

⁴⁴⁶ A.e., s.12-13.

ama kız bunları tam olarak işitemez. Genellikle babaannenin “oğlunu yeterince dinlediğini belirten sabırsız sesi” gelir baskın olarak. "Konuşma. O kadınla... Hayır, hayır! Masum bir genç kız değil bir kadındı o, sus ve dinle lütfen... Bu işe düşüncesizce nasıl girdin? Günahsızdı, çok gençti deme sakın. Genç olmak özür değildir. Senin terbiyen de vardı. Bir de çocuk peydahladınız. Aldırtmadı. Kurnazdı çünkü. Mahmut Ata'yı araya filan koyduk ya... O kaçın kurrasıydı. Hayatının en büyük fırsatıydı. Hatta buralar ancak rüyada görebileceği uzaklıkta şeylerdi. Yok, yeniden itiraz istemem. O ilk senelerdeki karşı çıkmalara asla kalkışma... Uç gündür migrenim azdı... Bu arada neler olduğunu biliyor musun? Çocukla sen Ankara'dayken, utanmayarak bir de ailecek kalkıp geldiler. Önceden haber almıştım, geleceklerdi ya, yine de inanamıyordum. Konuştular: 'Barlara, kötü yollara düşecek hanımefendiciğim. Hiç olmazsa izin verin, sizin hoşgörünüze sığınsın. Kız çocuk büyötmek zamanımızda zordur. Her şeyi istiyor, heves ediyorlar. Kötü değildi kızımız hanımefendi, sadece çok gençti.'"⁴⁴⁷

Babaannesi daha bir sürü şeyler söyler. “Elbette Dilara'yla evleneceksin”, “Bir hariciyeci için ideal bir zevce”, “bir gençlik şaşkınlığını Dilara'nın öğrenmesi icap etmiyor, unutma. Dikkat edilecektir”, “Hayat öyle on sekiz yaşların kafasıyla yaşanamaz, öğreneceksin”, “Başıbozuk duygular, arzular sevda değildir, asla unutma...”, “Dilara'nın annesi ise Serasker torunudur. 'Gençliktir, hoş görmeliyiz hanımefendiciğim' dedi” cümleleri gelir kulağına.⁴⁴⁸

Babaanne oda kapısını kapatırken birdenbire sesi çığlıklara dönüşür: "Çocuk için karar verildi. Aynı sözleri, aynı saçmalıkları ortaya atamazsın. Sus... Uzatma, sus..." Küçük kız bu sırada başını masaya çarpar, sesler kesilir. Kız, duyduklarından bir şeyler anlamaya çalışır ama tam olarak çıkaramaz. O gece uykusu arasında kendi sesimle uyanır:

Katıla katıla ağlıyordum.
Hiçkırıklarımı bastıramadığımdan, korkudan da tıkanıyordum. 'Anne, anne' diye bağırmağa başlamıştım.

---

⁴⁴⁷ A.e., s.16.

⁴⁴⁸ A.e., s.18-19.

Çerkez Kalfa Besime yetişip odama girmiş, beni kucaklayarak babamın yatak odasına götürmüştü.

Odaları babaannemle yan yanaydı.

Yatak takımı gül ağacındandı.

Pencereleri üç taneydi.

Üstünde karşılıklı duran "vazoda çiçekler modeli" işlenmiş ağır dokumlu tül perdeler asılıydı.

Yer halısı ipekti.

Ne zaman koşmaya davransam, hah kayar, ben de düşerdim.

Sarıldığımda babam, limon kolonyası karışmış, yeni ütülenmiş sıcak pike kokardı.

Gözlerimi yumup kıpırtısız kalırdım.

Köşkün yatağı, yorganı, yastıkları, örtüleri, yemek takımları pike, ham ipek, keten kumaşlardandı.

Bilemezsin yıkanmış, güneşte kurutulmuş çamaşırların ütülenince saldıdığı kokuyu bir duymalı...

Çatıdaki ütü odasına yan yana sıralanmış koca sepetlere katlanıp yerleştirilen beyaz çamaşırlardan, ütülenince saf sabun, yeniden buharlaşır, yayılırdı çevreye. Haftada iki kez ütü yapılırdı. Ben o günler oradan ayrılmazdım. Yüreğim heyecanla dolardı. Bir de köşkün çift mermer kurnalı hamamı yakıldığında içim sevinçle kabarırdı.

Başımı sabunla köpürtüp duran Çerkez Kalfa Besime'nin 'vah yavrucak vah, anasına da benzemedi ki, güzel de olmayacak vah' demesine hiç aldırılmazdım. 'Kız güzeldi alla' için... Köşke ilk geldiği gün, biz bile kadınlığımızla bakıp bakıp maşallah demiştik. Yapıncak üzümü gibi kınalı, kolunun bacağına sarı ayva tüyleri henüz düşmemiş gepgenç bir kız, adeta çocuk. Sesi de dokunaklıydı. Küçüktü ya, her şeyi, göğsüydü, kalçasıydı oluvermişti kadın gibi. Üstünü görmüştü besbelli. Mahsultan Hanımefendi'ye başvurmuştu ailesi. Anlatıyordu. Okutun adam edin, hizmetinin karşılığı bu olsun diye ricacı olmuşlar. Mahsultan Hanımefendi kısırdır, herkes bilir ya.

Çerkez Kalfa Besime'nin çenesi nedense hamamda hiç durmazdı. Beni bastıra bastıra ovup arıttıktan sonra, uçları simli çift peştamala sarar, odama götürürdü.

'Haydi bir başına giyinmeyi dene bakalım' derdi, 'Öğren bunları... Hiç belli olmaz, hiç belli olmaz.'

Babamın odasına girdiğimizde yatağından doğrulmuştu.

'Nedir, ne oluyor?'

Kiiçükbey susturamadım. Büyükhanımefendi ilacını alıp yeni yattı. Gürültü olmamalı diyerek de tembihledi. Affedersiniz.'

'Peki, gelsin.'

Onun yatağına ilk kez giriyordum.

Kıyısı dantelli yastığı eliyle kabartarak, 'Yat bakalım küçüğüm, fakat ağlamak yok e mi?' dedi.

Boynuna sarıldım.

Güneşte kurumuş, kar beyazı çamaşırlar benzeri kokuyordu, o.

Uyanıktı.

Ben de uyuyamıyordum.

Babam, otelde geçirdiğimiz geceki gibi konuşkan değildi.

Sessizce yatıyorduk.

Elimi boynunda dolalı tutabilmek için yan duruyordum.

Kaç saat geçti bilmem.

Kirpiklerimin arasından sabahın ilk ışıklarıyla mavileşen perdeleri gördüm.

Denizin babamın yatak odasının camına dayandığını düşündüm.

Yüzünü aradım onun.

Sirtüstü yattığından, bıvık bırakmaya başladığını da ilk o gece anlayıverdim.

Dudaklarının üstündeki gölgeler koyulmuştu.

Kirpikleri bence bir erkeğe aykırı sayılacak kadar uzundu, kıvrıktı.

Benimkiler düzdür.

Bir ara bana baktığını sezip hemen gözlerimi yumdum, uyumuştum.

Uyandıgımda kendi yatak odamdaydım.”⁴⁴⁹

Babasının da babaannesinin “münasip gördüğü iyi bir aile kızı” ile evlenip gidişinden sonra, koca konakta çekingen ve ürkek halde, ayak parmaklarının üstüne basa basa büyü adeta. Ona dikiş öğretirler, ileride hayatını sürdürebilmesi için. Ancak babasızlığın verdiği durgunluk hep üzerindedir. Kızına şöyle yakınıır:

“İnsanlar benimle işlerinin dışında pek konuşmazlar.
Ben de istemem zaten. Saatlerce, hatta günlerce konuşmadığım olur.
Başlarda biraz yadırgamışlardı, sonra alıştılar.
'Evet, hayır, olabilir, düzeltirim, pensleri göğüs altından bele kadar indireyim, bu yıl pliseler daha geniş, nasıl isterseniz' deyip dururum. Sana söylediklerimi bir de ancak babama anlatabilirdim.”⁴⁵⁰

Babasına kızgın değildir, ancak içten içe kırgındır: “O da nedense benim büyümemi beklemedi. Ben seni hep bekleyeceğim. Korkma sakın, e mi?”⁴⁵¹

Küçük kız köşkün her yerinde babasından bir haber alabilmek için kulak kabartır, her konuşulanı dinler. Babasının o yaz sıkıntıdan bir ara Çelik Palas'a gittiği söylenir. Bu, küçük kızın babaannesinin konuklarıyla sürdürdüğü yaz akşamlarının sohbetlerinden almayı başardığı haberlerdendir. Pembe bornozu babasının Bursa dönüşü getirdiğini de küçük kıza söylemezler ama o bu kulak kabartmaları esnasında öğrenir. Babasına hasret kaldığı her zamanda “sevda dolu yaz”da onunla geçirdiği geceyi, trende üst üste, otelde yan yana yattıkları zamanları, küçük kıza karyolasına alıp, boynuna sarılmasına izin verdiği zamanları hatırlar ve bunları düşündükçe kendisini toparlar. O yazdan önceki kışları pek açık seçik çıkarmasa da babasıyla geçen tren yolculuğunu hiç unutmaz ve hayatında olan her şeyin o yılda gizli olduğunu...⁴⁵²

Büyüklerin “7.30 banliyösü geldi, vakittir” sözünü duyunca, o trenden genellikle babasının ineceğini bilir ve köşkün bahçe kapısına dönük köşesinde sessizce bekler. Büyük tahta kapının süslerinden kızillaşarak elenen güneşin ışıkları içinde, ağır ağır açılmasıyla üstten takılı çingiraklar tınlamaya başlayınca babası ince uzun bacakları, hafif terli gepgenç yüzüyle, çimenlerin, hüsnüyusuf kümelerinin, aslanağızlarının iki yandan sınır çektiği yolda görünür. O zaman küçük kız saklandığı yerden fırlar, köklendiğinin ertesi boy atan

---

⁴⁴⁹ A.e., s.19-21.

⁴⁵⁰ A.e., s.14.

⁴⁵¹ A.e.

⁴⁵² A.e., s.22-23.

ısrırganların, bodur dikenlerin onu dalamasına aldırmadan babasına koşar. Kuşların, gizli böceklerin dışında hiçbir canlı şeyin olmadığı o dar yolda küçük kıızı nedense görmez babası. Oysa o yaz onu böyle en az altı yedi kez karşılamıştır: “Köşke dönüş saatleri aslında belirsizdi. Kimi günler odasında kaldığını, gazeteleri, kahvaltısını, (öğle yemeğini yukarıya çıkardıklarını, yatağında dinlenerek vakit geçirdiğini, günbatımına yakın telefonla arayan arkadaşlarını köşke davet ettiğini öğrenirdim.”⁴⁵³

Babası köşkten her çıkıp gittiğinde, küçük kız kendimi sabırla onun dönüşüne hazırlar. 7.30 banliyösünden indiği günlerde, soluk soluğa bekler, bacaklarının olanca gücüyle, her şeyi göze alarak fırlar, ona sarılır. Belli belirsiz başını okşayarak, “Dur bakayım yaramaz” der “düşeceksin”.⁴⁵⁴

Bu zamanlarda babaannesi aynı kesim kloş etekli, üstten bol tutulmuş, yalnız kumaşları değişik, yazlık giyimlerinin tek süsü pırlantalı yaka iğnesiyle çay masasının başında, önündeki üç katı da dolu porselen meyvelikten üzüm tanelerini koparıp yiyerek oğlunu bekler. O sırada küçük kız babasından yavaşça uzaklaşır, geride kalır. Sonraları 7.30 banliyösünün düdüğünü duyduğumda babasını karşılamaya koşmaz. Sinip bekler. Köşkün güzel bahçe kapısının açılışına, onun yürüyüşündeki uyumlu yumuşaklığa bakmakla yetinir. O annesine yaklaşır alnına koymadan elini öper. Gündelik şeyleri konuşmaya girerler. Bu konuşma esnasında gözleri küçük kıza rastladığında, kimsenin seçemeyeceği çabuklukta, kışkırtıcı bir göz kırpmayla, kaçamak bir şekilde gülümseyiverir. Küçük kız bu anıyı hatırladıktan sonra kendi kucağındaki küçük kıza şöyle der: “Beni severdi, biliyor musun, severdi, sahiden severdi. Fakat çok gençti, ona dayatılanlara karşı koyamıyordu, herkes öyle söylüyordu, 'Küçükbey o yaz çocuktu açıkçası. Sesi bile henüz kendini bulamamıştı. Doğrusu kolaylıkla kandırılıp baştan çıkarılabiliirdi.”⁴⁵⁵

“Ağustos sonuydu.
Babam birgün trenle değil, arabasıyla geldi.
Bahçeyi hızla geçti, solgundu.
Babaannemle orta kata çıktılar, uzun uzun oturdular.
Ben aşağıda, mermer bölümün orada bekledim.
Çerkez Kalfa Besime köşke girip çıkarken hep bana baktı.
Sonra gün batarken yaklaştı, 'Kırlangıçlar da göç ediyor galiba' dedi beni
kucaklayarak, artık epeydir yemek yediğim mutfaktaki yerime götürdü.
Yemeğimi bitirir bitirmez, yeniden bahçenin dibine kaçtım.
Yaz akşamları aydınlıktır. S.32

⁴⁵³ A.e., s.24.

⁴⁵⁴ A.e., s.25.

⁴⁵⁵ A.e., s.26.

Bekledimdi.
Onlar ikisi de birbirlerine bakmadan indilerdi.
Karşılıklı oturdulardı masaya, sonra konuşmaya başladı- lardı.
Ben özlemle yalnız babama bakıyordum. Değişmiş görünüyordu.
Birden, 'Peki anneciğim' dedi, 'siz de beni biraz anlayınız. Sanırım sokağa atacak değiliz... Affedersiniz... Zenginliğimizi aramızda konuşmamızın bile kaba olduğunu bana küçüklüğümde siz öğrettiniz.'
Babaannem birden ayağa kalkarak, 'ne münasebet' diye babamın sözlerini kesmişti.
'Yeniden bövle... Bu türlü düşüncelerim olsaydı, ilkten yapabiliirdim. Aileye de maddi destekte bulunuldu o seneler... küçüğün hayatı için en uygun olan yapılacaktır. Lütfen hemen yerine otur, yeuek yediğimizi de unutma. Bu konuşmalar fazladır artık. Kararlar alındı. Katiyen geri dönülmeyecektir.'
'Siz oturun anneciğim' demişti babam, 'ayakta olan sizsiniz.'
Yatağıma girdiğimde seslerin kesilmesini beklemiştim.
Yüreğim şakaklarımda atıyordu.
Oda kapıları kapandı, ortada hiç kimse kalmadı.
Ayak uçlarıma basa basa babamın yatak odasına çıktım.
Ayışığı yarı açık perdelerin arasından inerek odayı aydınlatıyordu.
Ağlamamak için dudağımı ısırıyordum.
Karyolaya yaklaştığımda onu uyanık bulmuştum.
Sıçramıştı.
Tıpkı Ankara'da asansörde ceketini çektiğim günkü gibi.
'Ne o, sen misin?'
'Benim babacığım. Çok bekledim. Sen de geldin.'
Eğildi, beni yanına çekti.
'Ne o, yoksa ağlıyor muyuz? Hiç olur mu, hiç olur mu? Ağlamamalıyız. Ben sana o şarkımızı söyleyeyim mi? Hani duyar duymaz gülüverdiğimizi... Yahu unutmuşum... Fakat elbet hatırlayacağım, bekle...' s.33
'Ben unutmadım ki baba. Söyleyeyim mi baba, ister misin baba?'
'Yok canım... Sahi mi? Nasıl? Bravo, tabii söyleyebilirsin.' Kısık bir sesle konuşuyorduk ikimi/ de. Kesinlikle ağlamamam gerektiğini iyice anlayıvermişim. Kuş tüyü yatağın içinde biraz toparlanarak dikildim. Sesimin kısık ama yine de gi/el çıkmasını istiyordum. Ağzımı babamın kulağına yaklaştırdım.
Paris'e git efendi Aklın fikrin var ise
Aleme gelmiş olmaz Gitmeyenler Paris'e
diye şarkıyı söyleyip bitirdim. Köşk daha da sessizdi. Babam susuyordu.
'Şimdi güleceğiz değil mi babacığım?'
Yanağımı yanağıma dayamıştı.
'Gülelim kızım, evet gülelim.'
Yanakları ıslaktı. Sıcaktandı sanırım. Terlemişti.
Sonra onunla yorganı üstümüze çektik.
Konuşmadık.
Arada saçlarını okşuyordu. Gözlerimi açtığımda alt kattaki yatağımdaydım. Gece yine mi rüyaydı derken, yastığımda onun hepsi ipekten olan, adının aile adının harfleri işli mendillerinden birini katlanıp, bırakılmış buldum.
Sonra aradan pek çok yaz geldi geçti...
Hiçbiri asla o yaza benzemedi.
Çünkü o, babamla benim sevda dolu yazımızdı.
O sıra bir babam vardı elbette...
Vardı..."34

Babasının gittiği günlerden sonra küçük kız zamanla ayakkabılarına, güzel üç yazlık giyim takımına, havuz, bahriye, margaritli yakaları olanlara sığmaz olur. Evin çalışanları için gelip, en az üç dört gün kalan gündelikçi terzi Madam

Erakliya'nın diktiklerini giyer olur. Ondan istenenleri daima yapar. Ama o kimseden pek bir şey istemez. O yüzden 'hayır' demenin gerekebileceğini hiç düşünmez. Büyür. Köşkün dikişlerine artık o koşmaya başlar. İlkokuldan sonra Kız Sanat Okulu'na gider, biçki-dikiş öğrenir.⁴⁵⁶

“Genç kız olurken, zaten babamın benim babam olmadığını, bir şeker bayramının arife günü Çerkez Kalfa Besime; bayramın ilk günü elini öperken de babaannem söyledi.
Babamın babam olmadığına alıştım.
Babaannemin bunu söylediği gün gözlerinin bakışını, 'biz arkadayız, kızım unutma' deyişini, çocukluğumdaki her şeyi yeniden yeniden gözden geçirdim.
Söyledikleri gibi, köşkler, konaklar, apartmanlar, arabalar sahibi; yüksek okumuş, o genç, yakışıklı, yüksek okumuş, diller bilen adamın benim gibi bir kızı olamazdı.
Zamanla daha da doğru göründü bana bu.
Büyükhanımefendi cömert, soylu yüreğinin sesini dinleyerek, bir öksüzü, bir kimsesizi koruyup büyütürken, çocuğun baba isteğine, arzusuna karşı koymamak için, hiç evlenmemiş pırlanta gibi oğluna 'baba' denmesine göz yummuş olamaz mıydı?”⁴⁵⁷

Babamla geçen tren yolculuğunu, büyürken de hep çok şey düşünerek, kendime anlatarak daha iyi anladım, öğrendim. S.14 diyen kahraman için bu tren yolculuğu ve babasıyla geçirdiği “sevda dolu yaz” ömrünün unutulmaz zamanı olmuştur.

Kızı babasını annesinden daha çok severek büyümüştür. Sonra ise şöyle olur:

“Annemi elimde olmadan babamdan daha az sevmiştim. Yıllar sonra elime geçen anı defterini okuduktan, içinde sakladığı mektubu gördükten sonra, coşkusuna, çıtır pıtır genç görüntüsüne, yaşama olan tutkunluğuna öfkelenmişim annemi anlamıştım. Bir gerçeği vardı. O da babasını annesinden daha çok, benim babamı sevdiğimden de çok taparcasına sevmişti.

Uzun zaman okumadan çantasında taşıdığını anı defterinden öğrendiğim mektup, annemin değişik yönlerini bana tanıtmıştı. (Canım Defnem) diye başlıyordu mektup. (Biliyorum sen insanları çok seviyorsun. Bana da bunun için katlanıyorsun. Ama ben hiç bir şeyin eskisi gibi olmadığını biliyorum. Seviyorsak birbirimizi, sevgili gibi davranalım!) Bu sitem dolu aşk mektubunu kim yazmıştı acaba? Her ne kadar yıllar önce yazılmış olsa da çok merak etmişim. Ama soramazdım ki. Annem, o sitem yüklü mektubu okumamak için uzun zaman ıslanarak yağmur altında yürüdüğünü yazmıştı...

En büyük sevdasını ve hep babasını anlatmıştı defterinde. Babacığının posbıyıklarını, parmaklarının ucuyla çeke çeke çektiği sevip okşadığı bıyıklarını. Sıf babasının namusunu temizlemek için nasıl evlendiğini. Babası eski kaçakçılardan. Evlerine giren çıkan belirsizdi. (Kız değildir) dedikodusu çıkmıştı hakkında. Evlendiği gece bekâretini kanıtlamıştı. Babası da o evlendikten kısa bir zaman sonra ölüvermişti.

"Kimsesiz, sevgisiz, korumasız kaldım. Ahh keşke yaşasaydın da rakı param hep ben ödeseydim babacığım" diyerek ağladığını çok görmüştüm."⁴⁵⁸

⁴⁵⁶ A.e., s.34-35.

⁴⁵⁷ A.e., s.35.

Ayyaş da olsa, kaçakçı da olsa baba, “baba”dır:

“Teker teker evlenerek evden ayrılan ablalarıyla, başka kentlere çalışmaya giden ağabeylerinin, sofrada boş kalan yerleriyle, ailenin mutlu günlerinin de tükendiğini yazmıştı annem. Kaçakçı da olsa, ayyaş da olsa, deliler gibi sevdiği babasını çok özliyordu. Gördüğü her yaşlıca, posbıyıklı adamın arkasından, (Babacığım) diye hay kırarak koşturmak geliyordu içinden. O yıllarda bütün posbıyıklı adamlara kızarmıştım. Annemin baba tutkusundan habersiz olan zavallı aksaçlı adamlar, anneme zaman zaman askıntı oluyorlardı. Hakkını inkar edemem anneciğimin. Kardeşimle birlikte çok gazozlar içtik. Sandviçler, çukulatalar yedik. O aksaçlı amcalar ona şirin görünmek kaygısıyla bizi de epey beslediler.”⁴⁵⁹

Varlıklı günlerinde, evlerinde her akşam meydan sofralarının kurulduğunu anlatır annesi. Çalgılı, içkili oturak âlemlerinin yapıldığı gecelerde çengiler oynatılır. Beş sınıfın bir arada okutulduğu köy okuluna başladığı o yıllarda, içi çiçeklerle süslü şişelerden kaçak sakız rakıları içen dede, işleri bozulduktan sonra, içki bulamadığı zamanlar kolonya içmeye başlar. İhtilalden sonra, sahil muhafaza işi sıkı tuttuğu için dede Yunan adalarından yaptığı kaçakçılık işine son vermek zorunda kalır. Annesi ortaokulu bitirince, küçük bir memuriyet bulur ve bir daha da babasına kolonya içirtmez. Borçlular gırtlacağına dayandığı zamanlarda bile hiç yakınmaz. Sevgili babasının mutluluğundan başka bir şey düşünmez. Babacığı, her konuyu konuşabildiği, her çıkmazını danışabildiği, en yakın arkadaşı, hem annesi nem babası olmuştur onun için...⁴⁶⁰

Dedikodu, bugün olduğu gibi o zaman da vardır. Hele küçük yerlerde, korkunç yankılarla yayılıyor. (Kaçakçının küçük kızı bakire değil! Evlerine giren çıkan belirsiz) Bu söylentiler dedeyi yüreğinden yaralar. Bütün dedikodulara karşın isteyen de vardır annesinin. Ölmeden önce, sevgili küçük kızının evlendiğini görmek ister baba. Kız, baba üzülmeyin diye ilk gelenlerden biriyle evlenir.⁴⁶¹

Yonca'nın annesi ölmüş, babası ikinci evliliğini yapmıştır. Yeni anne hamiledir. Aradan geçen zamanda üvey anne ile Yonca'nın bir arada yaşamasını zorlaştıran olaylar olur ve üvey annenin doğumu gerçekleşmeden Yonca, artık babaannesinde kalmaya başlar. Böylesi olaylar

⁴⁵⁸ Neşe Karel, “Ortanca Kız”, **Erkekler de Sever**, Mim Yayınları, Antalya, 1994, s.73-74.

⁴⁵⁹ **A.e.**, s.76.

⁴⁶⁰ **A.e.**, s.76-77.

⁴⁶¹ **A.e.**

o denli artarı ki; Yonca artık pazartesi sabahlarını ipe çeker, cumartesi günleri ise eve çıkıyor olmaktan karabasanlar içinde kıvrılır hale gelir. Çarşambaları yapılan yarım günlük çıkış hakkını ise artık kullanmaz. Ara bozan, yuva yıkan küçük şımarık kız olmamak için, olanları Kerim Beye anlatmaz. Belki de annesinin çektiği acıları, onunla birlikte yaşayan, annesinin ölümüyle onunla birlikte ölen, sabahlara dek hastanın başucundaki sandalyede tüneyerek eriyen babasının, bir daha üzülmemesini ister. Öyle ki sanki evdeki yetişkin odur. Ötekilerse çocuk.⁴⁶²

Yonca babaannesine her ne kadar olayları yansıtmak istemese de, ondan başka sığınacağı kimse kalmamıştır. Olayları duyan babaanne duruma el koyar, Yonca'yı kendine alır. Oğlu Kerim'i arar:

— Kes Kerim, uzatma. Bir tanemizi ne hâllere koymuşuz da haberimiz yok. Ortalık biraz yatışsın, ara sıra size gönderirim kalmaya konuk olarak... O, artık evinde yaşasın.

— Peki anne, nasıl istiyorsan öyle olsun. Yonca orada mı? iki kelime konuşabilir miyim dedi.

Yonca, kulağına yapıştırdı telefonu.

— Yavrum, dedi Kerim Bey, kesin kararlı mısın? Beni özlemeyecek misin⁷ Ben, sensiz hiç yaşamadım.

— Kararlıyım, dedi Yonca. Seni özleyeceğim. Ben de sensiz hiç yaşamadım. Ama artık yaşayacağız. Babaannemin dediği gibi, ortalık biraz yatışsın, arada gelirim sana bir iki günlüğüne. Daha çok da şirkete gelirim seni görmeye. Senin için de böylesi daha iyi baba, dedi Yonca.

— Peki... Ablana selâm söyleyeyim mi? diye sordu Kerim Bey.

— Hayır baba; benden selâm söyleme, dedi telefonu kapatırken.⁴⁶³

Mahinur Hanım hiçbir zaman anlamamıştır kızını. Hâlâ, paşa dedesinin konağında hayal meyal anımsadığı debdebeli yaşamı özler ve kızının da "kendilerinininki gibi soylu" bir aileye gelin gidememesinin karabasanını yaşayarak hırçınlaşır, eş seçiminden eşya seçimine kadar her şeyiyle ilgili bütün olumsuz duygularını açıkça söyleyerek kızını incitmekten çekinmez. Sırma annesini sadece babasının hatırına çeker.⁴⁶⁴

Selim içeri girdiğinde, az dırıldır etmemiştii Mahinur Hanım. "Şimdi sana nasıl bakacaklar, anarşistin karısı diyecekler, barı kapat evini de bize gel, bir de yalnız

⁴⁶² Sıla Sezmen, "İzler", **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.96.

⁴⁶³ **A.e.**, s.101.

⁴⁶⁴ **A.e.**, s.62.

yaşayacakmış! Hem orospu diyecekler, hem de anarşistin karısı! " Sırma, avazı çıktığı kadar bağırıyordu Mahinur Hanıma: "Yeter, artık yeterrrrr! Çık benim yaşamımdan, karışma," diye. Salim Bey, o zamanlar yaşamdaydı. Daha fazla duramadı: "Yapma Mahinur, yeter artık, karışma! Bu onların yaşamı," dedi. Sevgili babası; her zaman yumuşak, anlayışlı ve arkadaşı Sırma'nın... Zaten babası olmasa, Sırma annesiyle ipleri çoktan kopartmıştı ya... Salim Bey, damadının duruşmalarından birinde, kalpten gittikten sonra, annesiyle belki görüşmezdi ama, sürekli kendini suçlamıştı babasının ölümünden. Ve belki de o nedenle Salim Bey'in ölümünden sonra, annesiyle ilişkisini kesmemişti. Ve hep beklemişti: "Babanız sizin yüzünüzden öldü. Sizin duruşmalarınız, davalarınız, sizin, sizin, sizin.. " demesini. Ama o hiç söylememişti. Mahinur Hanım ki her şeyi kafaya kakan, "dememiş miydiniz?! Yapmamış mıydınız? Olmamış mıydı?!" diyen kadın, Salim Beyin ölümü üzerine hiçbir şey söylememişti. Telefonun sesiyle dağıldı kafasındakiler. ⁴⁶⁵

Kız, derenin kıyısına kamp kuran çingenerin ateşlerini gördüğünden beri küçük yüreğini kemiren kuşkudan arınmak için evden kaçır. Ekmek dolabından aşırıldığı iki parça gagalayı (tandırdada pişirilen bir tür ekmek) kolunun altına sıkıştırdığı gibi çingene kampının yolunu tutar. Gördüğü her çingene çadırının kapısından kafasını uzatarak, "Siz çocuğunuzu sattınız mı, çocuğunu kaybeden var mı acaba?" diye sorar. Ancak çingenerden kimse çocuğunu satmamıştır, hiç kaybolan da yoktur. Küçük kız ailesini bulamamanın ve elindeki gagalaları kimseye verememenin üzüntüsüyle döner. Küçük kızın kendine "boy boy elekler hediye eden", "minik parmaklarına göre yüzükler yapan" bu Çingenerlere gidip, ısrarla bu soruları sormasının sebebi, babasıdır:

"Babası, üçüncü çocuğu olan oğluna tapardı. Bir dizine büyük kızını oturturdu, diğerine oğlunu. Oğlunun çıkünü çıkarır, "Aman da benim arslan oğlum" diyerek oynardı. Büyük kız da "Cici cici" diye kardeşinin çıkünü severdi. Baba büyük kızını öperdi. Ortanca kız, "Babam belki beni de sever" umuduyla küçük oğlanı okşamaya sokulurdu. Baba onu iterdi...

İkide bir, "Biz seni çingenerden iki tezeğe aldık" derlerdi. O kış ülkesinde tezek para kadar değerliydi. Birçok alışveriş, tezek karşılığında yapılırdı. Ortanca kız bu yüzden ailesini aramak için çingenerin kampına gitmişti." ⁴⁶⁶

"Babam beni sevsin diye okula gitmeden okumayı yazmayı öğrenmişim" der kız. Boyu çok kısa olduğu için, bayramlarda onu en arka sırada yürütürler. Arkadan gelen erkek öğrencilerin yetişip onu çiğnemelerinden ödü patlar. Sıranın en önünde yürüyebilmek için, en zor jimnastik hareketlerini öğrenmiştir. Ters taklalar, perendeler atarak okulun en önünde ilerler. Adı lastik kıza çıkar. ⁴⁶⁷

⁴⁶⁵ A.e., s.65-66.

⁴⁶⁶ Neşe Karel, "Ortanca Kız", **Erkekler de Sever**, Mim Yayınları, Antalya, 1994, s.48.

⁴⁶⁷ A.e., s.49.

Liseyi iyi derecede bitirmesine karşın, babası yüksek öğrenim görmesini gereksiz bulur. Eş dost, "Aman komutan etme eyleme, bu kız çok zeki, mutlaka üniversiteye gönder" dedikçe "Okuyupta yüksek mühendis olacak hali yok ya" diye terslenir. Babasına inat, teknik üniversite sınavlarını kazanarak okur, yüksek mühendis olur. Komutan babanın çok sevdiği oğlundan da, kıymetli büyük kızından daha yüksek bir mevkiye çıkar.⁴⁶⁸

Böylece babasıyla aynı sofrada rakı içmeyi hak etmiştir. Anasına, babasına, ablasına son nefeslerine kadar bakarak toprağa vermek de ona düşer.⁴⁶⁹

Kendini bildi bileli, hep birazcık daha çok sevmeyi özlemiştir. O sevgi dolu yüreğiyle herkesi sever. Onu tanıyıp da sevmemek olanaksızdır. Çocukluğunda yüreğine sinmiş olan kaygılardan zaman zaman kurtulamaz: Hiç bir şey beklemeden vermek. Kimseye muhtaç olmamak için çok çalışmak. Kendi kendine ayakta durabilmek...⁴⁷⁰

4. Aşk ve Kadın

4.1. Geleneksel Hayat İçinde Aşk

Kadın, anneanesi ile dedesinin sevgisini o gün yaşananlarla, kendi yaşadıklarıyla kıyaslar. "Sabahları deden evden ayrılırken, ben uykuda olurdum. Beni uyandırmamak için, ayaklarımdan öperdi usulca. Mendilimi, kokumu gün boyu duymak için hep göğüs cebinde taşırdı." Sözü aklına geldikçe şöyle düşünür:

"Acaba bu yüzden mi nefret etmişim?"

Bunca erkek... Bunca sevgili... Kocalar... Benim ne ayaklarımı öpen, ne de gün boyu kokumu duymayı arzu eden kimsem olmadığı için, yoksa sinsi bir kıskançlık mıydı benimki?"

Anneannem sırma saçlarını beline kadar döktüğü, dekoltesini cömertçe açtığı kahverengi kalın karton fotoğraflarında, hep çok alımlı, çok güzel ve çok masum gözükürdü. Sanki onun gerçekten de ayaklarından başka hiçbir yeri öpülmemişti. Dudaklarına, tenine, boynuna, bir erkeğin eli bile değmemişti, hırpalanmamıştı, örselenmemişti. Sanki değil sevişmek, sevişmeyi hayal dahi etmemişti. Teninin saydamlığını bu yaşına dek koruyabildiğine göre, gerçekten de öyle miydi acaba?

---

⁴⁶⁸ A.e.

⁴⁶⁹ A.e.

⁴⁷⁰ A.e.

Onca hoyratlığa maruz kalan benim kuşağımın bir hesabı olmalıydı sorulacak. Biz sevgiden cinsellik boyutlarıyla almıştık nasibimizi. Kadın erkek, horoz dövüşüne çıkmış hasımlar gibi, birbirimize gücümüzü göstermeye soyunurduk, bırakın ayaklarımızı, o acelede dudaklarımızı öpene şaşarak,.. şefkati, yumuşak, ince bir sevgiyi bulabilmek, duyarlı aşkları yaşayabilmek için, ileri yaşları beklememiz gerekecekti.”⁴⁷¹

Şadiye Hanım’ın kocası da onu çok sevmiştir. Şadiye Hanım’ın yeğeni olan ve halasına biraz da sitemle hitap ederek, bize onun başından geçenleri anlatan anlatıcının aktardığına göre, Şadiye Hanım, Sabit Bey’le evlenirler. Ancak, hala başkasına âşıktır. Nihat Bey adında bir aile dostunun oğlu, eve gelip giderken, “Şadiye’den hevesini almış ve geri dönmemiş”tir. “Düğün gecesini Sabit enişte yüzünü açar açmaz sana öylesine vurulmuş ki, başından geçtiğini, duyduğu sevdayı sana unutturmak derdine düşmüş.”⁴⁷² diyen anlatıcı, “Sabit eniştenin, ‘Beni şad et Şadiye başın için’ türküsünü her duyduğunda karısına elli lira verdiğini” söyler. Ancak hala, Sabit Enişteyi hiç önemsememiş, hiç şad etmemiş, hep dışlamıştır. Hele de kumarda parasını kaybettikten sonra, hep azarlamıştır.⁴⁷³

“Kocan seni ne çok severdi Şadiye Hala.

Çok az erkek karısına o kadar uzun süreyle ve yitireceği korkusuyla bağlı kalmıştır. Sonraları sen çekilmez olduğunda, sevdasının hatırına, sesini hiçbir zaman yükseltmeksizin karşı çıktı, dayanışının sonuna gelmişti sanırım. Sen susmak, soluklanmak nedir bilmeksizin konuşurdun. Düşünmeyi unuttuğun belliydi. O uzun süre durur bekler, ya üç, en çok beş sözcük eder, sonra hüznü gözlerini yere indirirdi.”⁴⁷⁴

4.2. Modern Zamanların Aşkı

Yeni zaman aşklarında duygu yoktur, ruh yoktur. Hüsrev, temiz, büyük arabalara dolmuş, asfalta yayılmış kuru yaprakları savura savura giden kızlarla oğlanların yanından geliş gidişlerine bakar:

“Arabalar,. Dağılan yaprakları, süpürgecin ucuyla bir araya getirmeye çalışıyor Hüsrev. Şunların bile suratından düşen bin parça. Sanırsın, kendileriyle dünya arasına bir duvar çekmişler. Kimseyi gördükleri yok. Besbelli, her şeyleri yolunda. Kızlar oğlanların yanında. Lakin birbirlerinden de habersiz duruyorlar. Sigaralar içiyorlar, sigara içtiklerinin

⁴⁷¹ Ayşe Kulin, Foto Sabah Resimleri, “Foto Sabah Resimleri”, İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.13.

⁴⁷² Ayla Kutlu, “Eski Bir Türküye Ağıt”, **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.99.

⁴⁷³ **A.e.**, s.99-100.

⁴⁷⁴ Ayla Kutlu, “Eski Bir Türküye Ağıt”, **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.99.

farkında değiller. Ohh, bir arabaya kızlı oğlanlı doluşacağız da, şarkıyı türküyü koyvermeyeceğiz. Bu da gençlik ha?”⁴⁷⁵

4.4. Aşk Acısı

“Kitaba da adını veren “Saklı”da karşılıksız aşk acısı anlatılır. Süslü Yenge, âşık olduğu erkekçe terk edilir. O da Zembilli göçmenle evlenir. Ama Süslü Yenge ilk aşkını unutamaz. Bütün ömrü, kendisini terk eden âşığına söyleyeceği bir çift sözün beklentisiyle geçer. Kocasını ise ona âşiktir ve bir gün kendisini seveceğini düşünür. Oysa nafile bir bekleyiştir bu. Süslü Yengenin akli ilk aşkında kalmıştır. Bir ömür bu yangınla yanar. Artık kapı kapı dolaşıp insanlara aşkını anlatmaktadır.”⁴⁷⁶

Ona göre bir ömürde aşkı yaşayamamak büyük bir eksiklik. O daha çok bir ömrü kuşatan yakıcı aşkların anlatıcısıdır. Aşkı tadan bir ömür onun acısıyla kavrulur. Beklemek, hep beklemekle geçer ömür.

Gülnur on beşindeyken Coşkun’a sevdalanır. Coşkun da Gülnur’u sever. Ailelerinden gizli gizli görüşürler. Ancak sonra, Coşkun’un ailesi Gülnur’u istemez. Onlar Sivaslıdırlar, coşkun bir köy çocuğudur. Gülnur ise, “gecekondu İstanbul kızı”dır. Ancak Coşkun ailesinin bu tavrını açık açık söylemez Gülnur’a. “İşim yok, param yok, seni geçindiremem” der. Ancak Gülnur her şeyin farkındadır. “İşçi ol. Git fabrikada işçi ol. İstanbul’da iş yok mu? İşçilik ayıp mı? İşçiler adam sayılmıyor mu? Bana maval okuma anladın mı?” diye karşı çıkar. “O ailene de benden -yani gecekondu İstanbul kızından- selâm söyle. Senin işçi olmanı istemeyen o anana. Beni sana layık bulmayan... Ona benden selâm söyle. Ben seni istiyorum Coşkun. Anana böyle söyle: seni istiyorum ben.”⁴⁷⁷

⁴⁷⁵ Adalet Ağoğlu, “Ooof!nOhhh!..”, **Hadi Gidelim**, 7.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.56.

⁴⁷⁶ Necip Tosun, (Çevrimiçi) <http://tosunnecip.blogcu.com/ayfer-tunc-oykuculugu/1596150>

⁴⁷⁷ Tansu Bele, “Gülnur: O Kadın Benim”, **Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım**, İstanbul, Edebiyat Gazetesi Yayınları, 1990, s.42.

Glnur, Coşkun'un annesine sinirlidir: "Anası bey yapacakmış oğlunu. Köylük yerinde bilmem ne kadarlık toprağı varmış da, gecekondudan kız almazlarmış. Hıh! Sanki İstanbul'da oturdukları yer gecekonduda değil. Biz işçiysek ne olmuş?"⁴⁷⁸

Glnur bunları gerçekten Coşkun'a söylemiş midir, bilemiyoruz. Çünkü yıllar sonra akl dengesi yerinde olmayan bir Glnur'un yıllar öncesindeki bu mevzuuyla ilgili kendi içindeki hesaplaşmasından ve kendi kendine konuşmalarından öğreniriz öyküyü.

Sonra aile, çok para veren yaşı ileri bir adamla evlendirir Glnur'u. Glnur'un iki de çocuğu olur ama akl dengesini yitirir. Çocukları ve kocasını birkaç kez zehirleme teşebbüsünde bulunur. Sonra evden kaçar. Onu deniz kenarında üstü başı perişan vaziyetteyken bir eri bulur.

Glnur, kendini bulan bu adamı Coşkun zanneder ya da onun yerine koyar. Birkaç gün onun yanında kalır. Bu esnada kocası polise haber vermiştir. Annesi , babası ve çocukları merak içindedirler. Adam ne derse "Evet" der Glnur. Kocasından nefret ettiğini, onun yaşlı bir ihtiyar olduğunu anlatır. Adam da, "O zaman kocanın yanına gidelim, ayrılmak istediğini söyle, evlenelim seninle" der. Glnur buna da "Evet" der. Sanki yanında onu terk eden Coşkun'la birlikte nefret ettiği kocanın karşısına çıkacak ve yılların öcünü alacaktır. Hayal dünyasında bunu kurar. Ara sıra yanındaki adamı yadırgasa da, Coşkun aklına geldikçe, sokulur adama. Adamlarla birlikte eve gelirler.

Kadını karşısında gören kocası, annesi, babası, çocukları sevinirler. "Siz polis misiniz? Karımı nerde buldunuz? Getirdiğiniz için sağolun. Ne kadar isterseniz..." diye söze başlayacaktır Glnur'un ihtiyar kocası ki, adam tepeden, alayla szer onu. Elini beline dayar, parlak dişlerini göstere göstere: "Hayır, ben polis değilim. Glnur'un yeni kocasıyım" der. "Onu senden kurtarmaya geldim. Bunu

---

⁴⁷⁸ A.e., s.44-45.

da açık açık senin suratma çarpmaya... Gülnur'u boşayacaksın anladın mı? Çocuklarını da bize vereceksin. Ben harbi adamım. Gizli iş yapmam. Bana adımla sanımla çeribaşı Meymenet derler. Kanunsuz iş yapmam tamam mı? Karıyı bana bırakmazsan yıkarım ulan burayı senin başına... "479

Bir anda herkes birbirine girer. Koca fenalık geçirir, inleyerek: "Gülnur'um, Gülnur'um! Yardım edin komşular, yok mu karımı bu haydutun elinden kurtaracak? Yetişin!" diye yalvarır, yaşlı anneyle baba, adamın yakasına yapışıp çekiştirir, çocuklar annelerine doğru atılır, yukarı katta oturan Ermeni ailesi hep birlikte aşağı inerler. Herkes çığlık çığlığa bağırır. 480

"Susun be!" diye bağırır adam: "Kes! Kes dedim... Ben bu karıyı denizde boğulmaktan kurtardım anladınız mı?" ... "Üstü başı paramparçaydı. Bir hafta aç açına sokaklarda sürünmüş. Göğsüme kapandı. Çocuk gibi ağladı hiç durmadan. Aldım attım arabama. Götürdüm bizim çadırlara. Karnını doyurdum, üstünü başını giydirdim. İki haftadır eş yaptım kendime." Adam durur, onu şaşkınlıkla dinleyen insanlara tek tek bakıp inleyen kocayı gösterir: "Bana bu herifin ne mal olduğunu bir güzel anlattı Gülnur. Bundan onun hesabını sormaya geldim." der. 481

Çocuklar zayıf, Gülnur'un kucağına kapanıp "Annem, bizi bırakma" diye ağlaşıp bağırırlar... Yüzü çocukların saçlarına gömülü, öylece durur Gülnur. Ermeni mösyö, iki adım öne çıkar birden. Hafifçe öksürür, boğazım temizler. Konuşmaya başlar: "Evladım, siz bu kadını kendinize karı bellediğinizi öne sürersiniz. Lakin hanım evlidir. Evinde de hayatından çok memnundur. Asil, muhterem bir kocası, pırlanta çocukları vardır. Sonram işe polisler karışır, başınız daha çok belaya girer. Zaten polis karışmıştır bile. Madem getirdiniz sağ salim evine. Sağ olun, var olun." 482

Ancak adam o kadar kolay bırakmaya niyetli değildir. "Hop! Kendine o kadar güvenme bakalım babalık. Benim de bir bildiğim var elbet, İstersen bir de

---

479 A.e., s.48-49.

480 A.e., s.49.

481 A.e., s.49-50.

482 A.e.

Gülnur'a soralım ha? Ne dersin? Anlatsın senin kepezeliğini... Ona sormak yok mu?" der ve çocukların üstüne kapaklanan Gülnur'un küçük bedeni tutup, ayağa kaldırır. Gülnur, çocuklarının saçlarından yüzünü sıyırır. Kıpkırmızı boyalı ağzı, dudakları, dişleri, allıkları, yanakları gülmeye başlar. Güler, güler, güler... Topuklarının üstünde sekerek ayağa fırlayıp birden öne kalkar. Gelip dikilir çeribaşının karşısına. Göğüslerini kabarta kabarta: "Sana oyun oynadım Coşkun" der. Kıkırdayarak: "Beni bırakıp gitmenin acısını çıkardım senden. Hadi şimdi defol git. Ben burda bu pis ihtiyarla kalacağım. Oh, canıma değsin. Sen de bana parmağının ucuyla bile dokunamayacaksın bundan sonra. Bu dokunacak yine."⁴⁸³

Parmağıyla Hüseyin Efendi'yi gösterirken incecik kahkahaları bir ölü sessizliğine gömülmüş insanların kulaklarını tırmalar. Çeribaşının eli havaya kalkarken, üçüncü katın kiracısı, Mal müdürlüğünde memur Atıf Bey ona karşılık verir. Ermeni mösyö araya girer. Adam deliler gibi bağırıp, kollarına sarılan Atıf Beyi: "Sana ne oluyor be?" diyerek tartaklarken, mösyö avaz avaz bağırarak: "Evladım, görmüyorsun kadın delidir? Hem kadın doktordan da raporludur? Sen ne yaparsın bunu? Sana da yaramaz ki. Bırak kocasına kalsın en iyisi. Bunca yıllık kocasıdır, onu daha iyi bilir. Hem dur, istersen raporunu göstereyim sana" diyordu: "Bu koca olacak adam çok iyi, has bir adamdır ki, boşamıyor, atmıyor bu kadını sokağa. Belkim çok seviyor, belkim çocuklarının anasıdır deyi..."leriyle söz .miyatıştırmaya çalışır a⁴⁸⁴

Çeribaşını bin güçlkle yatıştırırlar. En sonunda da, Gülnur'un deliliğine inandırabilirler. Arabaya kadar götürüp bindirirlerken, Hüseyin Efendi'nin avucuna sıkıştırdığı paralara şaşkın şaşkın bakıp ne diyeceğini bilemez adam...⁴⁸⁵ Gülnur'un son sözleri şu olur:

"Seni seviyorum Coşkun. Bütün hayatımca yalnız seni sevdim ben zaten. Senden başkasının kadını da olamam. Hiçbir zaman... Ne kocamın, ne de bir başka adamın. O adamın 'SEN' olmadığını da ta başından biliyordum. Kendimi avuttum o kadar. Ama senin yerine geçmesine izin veremezdim. Senin, gönlümdeki sevgine kimse sahip çıkamaz çünkü.

---

⁴⁸³ A.e., s.50-52.

⁴⁸⁴ A.e., s.52-53.

⁴⁸⁵ A.e., s.53.

Hem, nasıl olsa kocamın gerçek karısı değilim. Bu yüzden onunla kalınım daha iyi. Sonra... Bir gün onu gerçekten de gebertmek varken... Aklıma koymuşum, ben birgün elbette yaparım bu işi. Bir gece başına keserle! 0 kadar... Paralan da çocuklanma kalır. Bunun için döndüm geriye tamam mı?.." ⁴⁸⁶

5. Evlilik Dışı İlişkide Kadın

5.1. Erkeğin Kız Arkadaşı Olarak Hayatını Sürdüren Kadın

Hikâye kahramanlarından bazıları evlenmeyi düşünmeden, yada düşünse bile çok da ön plana alıp bu konuda ısrarcı olmadan, bazıları ise evliliğe tamamen karşı şekilde, bir erkeğin kız arkadaşı olarak hayatlarını sürdürürler.

Su Perim Nesrin'im hikâyesinde eczacı, yarayı sararken söylenir: Hey yavrum, Sinan Beyciğim. İyi ki damara gelmemiş. Ne oluyor bu gençlere böyle, kavga mı ettiniz Nesrin Hanımla, ne oldu?" Sinan, "Nesrin öldü", diye bağıarak eczaneden çıkar. Bitişikteki kırtasiyeciyeye girer. Nesrin'in notunu fotokopinin başında duran kıza uzatarak "yüz adet" der. Kız, başını kaldırıp, donuk gözlerle Sinan'a bakar. Verdiği kâğıdı alıp makineye koyar, çekmeye başlar. Arada, gözlerini Sinan'a çevirerek, onu inceler. Sinan'ın kan çanağına dönüşmüş gözlerine diker gözlerini. "Ne yakışıklı şu Sinan Bey" diye geçirir içinden. Nesrin Hanımla kahkahalar atarak dükkânın önünden geçişlerini, kadına 'Su Perim' deyişini hatırlar. Ne çok düşlemiştir Sinan'ı geceleri. Ne çok kıskanmıştır Nesrin'i. Çıkış yerinde biriken kâğıtlardan birine gözünü ilişitir bilerek. Kâğıttaki notu okuyunca; "O benim olabilir" diye düşünür. "Engel kalmamış artık". Çıkan fotokopiler doksanlı sayılara ulaştığında, Sinan'ın kulağına yaklaştırdı dudaklarını ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

— Öğle tatiline çıkacağım, birlikte olalım mı? dedi

Sinan acılı gözlerini, donuk gözlü kıza döndürerek:

— Arkamdan gel, yedi numara, dedi.

— Biliyorum, dedi kız.

Sinan fotokopileri alıp parayı ödedi, çıktı. Kız patronuna, teyzesinin çok hasta olduğunu söyleyip, öğle tatilinden sonra dönemezse bir sorun olup olmayacağını sordu. Patron, ertesi sabaha dek izinli olduğunu söyledi.

Sinan'ın açık bıraktığı apartman kapısından girdi kız. Asansörle yukarı çıktı. Yfne, Sinan'ın açık bıraktığı kapıdan içeri girdi. Salona yöneldi. Kırık masayı gördü. Hınzırca güldü. Sinan koltukta oturuyordu. Boş boş bakıyordu gözleri. Kız çantasını sandalyenin arkasına astı. Sinan'ın karşısına geçip, gömleğinin düğmelerini açmaya koyuldu. Sinan öylece devinimsiz duruyordu.

⁴⁸⁶ A.e., s.53-54.

Kız, Sinan'a sordu:
— Ben mi soyunayım, sen mi beni soyarsın, yoksa ben mi seni soyayım?
Sinan'da yanıt yoktu. Yavaşça gözlerini kıza çevirdi. İki adet kan çanağı nefretle baktı. Tekrar öte yana çevirdi başını.
— Müzik yok mu, dedi kız.
Yanıt alamayınca, gözleriyle arandı etrafta, köşedeki müzik setini görünce:
— Hah, işte burada, nasıl çalışıyor bu, dedi.
Yine, yanıt yoktu. Müzikten vazgeçti. Elleri gömleğinin açık duran iki yanında:
— Tüm öğleden sonra boşum, dedi. Patronundan izin aldım, yarın sabaha kadar iyi mi?⁴⁸⁷

Çelenk Hikâyesinde de, anneleri küçük kızın doğumunda hastalanan ve yatalak olan kızların babalarının birlikte yaşadığı bir bayan arkadaşının olduğu ortaya çıkar. Yatalak anne, sadece gözleri ile anlatabilmektedir derdini. Kızın adını Çelenk koyarlar. O günden sonra da ev bir mezara dönüşür. Akli yettiğinde adının anlamını kavrayan küçük kız, babasının ona neden her zaman bu kadar soğuk olduğunu da kavrar. Küçük kız Çelenk de babasına içinden hep “Bay Silüet” olarak hitap eder.

Bir gün Bay Silüet’in ölüm haberini alırlar. Kalp krizi geçirmiştir. “Ölmüş mü” der yalnızca Çelenk. Sandalyeye çöker. Boş boş bakmaya başlar etrafa. Ama hiçbir yerinde sızı duymaz, ağlamaz, bağırılmaz. Çünkü hiçbir birlikteliği olmamıştır Bay Silüet’le. O bir yabancı gibidir hep. Ablası Türkan’sa dövünür. "Onunla anıları vardır mutlaka," diye düşünür Çelenk. "Bir zamanlar bu evde mutluluk şarkıları söylenirken, benden önce sanırım mutluydular, annem böyle değilken. O, ablamın babası, ama benim Bay Silüet'im."

Ne var ki, bu ölüm haberini vermeye gelen kadının kimliği şaşırtır Çelenk’i. “Bu hanım, o hanımın kardeşi, der Türkan.”Anlamadım, hangi hanımın?” diye karşılık verir Çelenk. Ablası bir yandan dizlerini dövmekte, bir yandan söylenmektedir: " Onun sevgilisinin!"⁴⁸⁸

⁴⁸⁷ Sıla Sezmen, “Su Perim Nesrin’im”, **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998.

⁴⁸⁸ Sıla Sezmen, “Çelenk”, **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.85-86.

Kadın kızlara, “Babanız, ablamın evindeyken, yani kâh burada kâh orada kalıyordu ya... işte oradayken öldü. Şimdi ne olacak bilmiyorum, ne yapacağız?” demeye gelmiştir:

—“Kalp krizi mi, diye sordu Çelenk.
— Ah, kalpmış evet, dedi ablası. Kalp, kalp! Fosur fsur sigara içiyordu zaten.
— Şeyy, biliyorsunuz değil mi bir kardeşiniz de orada.
Çelenk ablasına baktı. O başını salladı evet anlamına.
— Ben biliyorum. Çelenk'e söylemedim. Babam, onu nüfusuna geçirdiğini, ölümünden sonra miras kavgası yapmamamızı istemişti. Ben de ona söz verdim. O da bizimle eşit olacak, sen merak etme, dedim.
Çelenk, kadına döndü:
— Onun ismi ne? Yoksa Hayat mı? dedi.
Kadın şaşırarak kıza döndü.
— Evet, nereden bildiniz? Onun adı Hayat, dedi.
Konu, komşu, dost, akraba bu durumu çok olağan karşıladılar. "Eee, tabii gencecik adamdı o zamanlar, mezara girecek değildi ya," dediler."⁴⁸⁹

Adam akşam bara gider. Arkadaşları Salih ve Cem'le Vagner'le Bethoveen'in sanatı üzerine tartışıp dururlarken o sırada Birsen, (yan masada oturuyordu güya ama bara geldiğinden beri bütün varlığı, üç erkeğin açığırtaylarının kesiştiği noktada yoğunlaşmıştı) yerinden kalkar, izin istemeye gerek bile duymadan sandalyesini Bülent'in yanına çeker, oturur oturmaz da tartışmanın üçüncü ayağı olur. Birsen'in gelişiyile konu yavaşça kadının cinsel özgürlüğüne kayar. Sohbet yavanlıktan kurtulmuş, üçünün de yüz çizgileri gevşemiştir. Hele Birsen, bir şeyler söylemek istiyormuş da söyleyemiyormuş gibi baygın baygın baktıkça Bülent, sürprizlerle dolu bir gece yaşayacağı önsesisiyle bütün iç sıkıntılarını unuttur.⁴⁹⁰

Vaktin daha erken olmasına karşın, son kadehi biraz hızlıca içer ve arkadaşlarına, «Sizinle buraya kadardı... Kusura bakmayın...» anlamlı bir "Clark Gable bakışı" atarak, Birsen'e dönüp, kadının kendisiyle çıkacağından emin, «İstersen kalkalım artık...» der. Yolda, yalnızlık, mutsuzluk üzerine söyleşileri, Birsen'in, «Bir kahve içelim,» diyerek evine davet edişi, daha önce defalarca çözülen bir bilmecenin boş kareleridir.⁴⁹¹

Kendi yatağından başka yerde uyuyamadığı için sabaha karşı ayrılır Birsen'den. «Arar mısın beni?» diye sorar Birsen, sırtı kapıya dayalı, sabahlığının yakasını daha da açmak ister gibi omuzlarını gererek... Rimelleri akmış, pudrası silinmiş, göz altlarında torbalar belirmiş, dudakları pörsümüştür... Bu haliyle birkaç saat öncesinin çekici,

⁴⁸⁹ A.e.

⁴⁹⁰ Zeynep Aliye, “Yağmur Damlasında Fırtına”, **Aliye'nin Öyküleri**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1992, s.29.

⁴⁹¹ A.e.

kendinden emin kadınından hiçbir şey çağrıştırmaz. «Teşekkür ederim... Gerçekten güzel bir geceydi...» der adam, hâlâ, «Arar mısın?» sorusunun yanıtını bekleyen kadına. Yalandan ve rol yapmaktan nefret eder çünkü...⁴⁹²

Orta katta çalan saksafon sesi, Filiz'i anımsatır adama. «Ben de altta kalmadım, gençliğini yeniden yaşattım ona...» diye geçirir içinden. Zaten ne Filiz'e, ne bir başkasına kazık atmıştır. Vicdanı rahattır. İlişkilerine karşı çok saygılıdır. Tek sinirlendiği şey, insanların birbirlerini sahiplenmeye, kuşatmaya kalkmalarıdır. Yargılı, hesaplı yaklaşımlardan nefret eder. Gerçek anlamda âşık olamamıştır henüz. Ama bir gün, uğruna her şeyini verebileceği kadını karşılaştığından emindir... Kadınlarla olan ilişkilerinin, erkeklerle olan ilişkilerinden daha sağlıklı olduğunu düşünür. Kendi cinsinden olanlara hiç mi hiç güvenmez. Kaypak, ikiyüzlü, düzenbazdılar genellikle.⁴⁹³

Ressamdır ama ne zamandır vakitsizlikten tek bir tablo bile yapamamıştır. Özverisini takdir eden kimse de yoktur. Kendisi gibiler olmasa, “güzellikler kim tarafından, nasıl çıkarılacaktır gün ışığına?”⁴⁹⁴

Göğüs kanseri olduğunu öğrenen kadın, kocasına haksızlık etmemek için ondan ayrılmayı düşünür: “Kocamı tek memeli bir kadınla yaşamaktan kurtarınca, bir sevgili edinecektim haliyle.” “Herhangi bir adamın göz zevkini, kırk yıllık kocasının gibi gözetmesi” gerektiğini düşünmeyen kadın, “haliyle”, yani asla yalnız yaşayamayacağı, erkek olmadan yaşanmayacağı görüşünün onu götürdüğü bir sonuç olarak “sevgili edinecektir.”⁴⁹⁵

Evli kadınlar rahat ilişkileriyle dikkat çeker. Bunlardan biri Madam Teodara'dır. “Geceliği, aynı renkte, daha kalın ipekten sabahlığı, beyaz ponponlu terlikleri ile masallardan kaçıp gelmiş bir kraliçe”⁴⁹⁶ edasıyla evde gezinen Madam Teodara'nın kocası Mösyö Antuvani işinde gece ve gündüzü belli olmayan bir adamdır. Çocuklarını sevmeyi bilmez, onları baş ağrısı olarak görür. Mersin'deki evden kaçıp Beyrut'a gitmiş, zengin olduktan sonra Antakya'nın iyi ailelerinden

---

⁴⁹² A.e.

⁴⁹³ A.e., s.31.

⁴⁹⁴ A.e.s.32.

⁴⁹⁵ Ayşe Kulin, “Mastektomi”, **Geniş Zamanlar**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.67.

⁴⁹⁶ Ayla Kutlu, “Sen de Gitme Triyandafalis”, **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.14.

birinin kızı olan Teodora'yla evlenmiştir. Fransız işgali ve mandası zenginliğini artırıp ilişkilerini güçlendirince önünde sonsuz bir yol açılır.⁴⁹⁷

Mösyö Antuvan genellikle karısının hoşlandığı insanlardan hoşlanmaz. Teodora ise onun hoşlandıklarından tiksindir. Madam Teodora her davet gecesi Antuvan'ın bırakamayacağı işinin çıkacağını önceden bilir."⁴⁹⁸

O gecenin misafiri binbaşı Major Portal'dır. "Özür dilerim" der Teodora binbaşya. "Hem çocuklarım hem kocam için. Her güzel geceyi bozmayı iyi bilir benim ailem." Major Portal rahattır: "Üzülme Madam. Ben sizin konuğunuzum. Başkaları o kadar çekici gelmiyor. Hele kocanız... Hiç."⁴⁹⁹

Gecenin ilerleyen saatlerinde zeka geriliği olan kızı Triyendafilis'den söz açılınca, bunun zkan uyuşmazlığından olabileceğini söyleyen binbaşya Madam Teodora'nın cevabı nettir: "Kocamla benim hiçbir şeyimiz uyuşmaz ki binbaşı"⁵⁰⁰

Saime Hanım, yalnız yaşayan yurt müdiresi bir kadındır. Geldiğinde "liseyi bitirememiş, askerden dönmüş, yaşam karşısında şaşkın ve umarsız bir delikanlı" olan İlyas'ı muhasebecisi yapar kız yurdunun. "Hiçbir hesabın sorulmadığı" bir muhasebeci konumundadır İlyas.⁵⁰¹ Aralarında gönül ilişkisi başlar. "Seni paramla almak ve kullanıyor olmak, yüreğime taşıyamayacağım ağırlıklar bindiriyor İlyas." der kadın içinden.⁵⁰² İlyas, giderek kızlarla arayı bulur ve Saime Hanım'a karşı ilgisizleşir.⁵⁰³

Başında babası olmayan Emine, milletin dedikodusuna aldırılmaz, annesinin şüphelerine karşılık attığı dayaklara aldırılmaz ve evli Ökkeş'le ilişki yaşar:

Liman Gazinosu'nu geçtikten sonra, yukarı doğru uzanan yolun kıyısında, Halkevinin karşısında buluşmayı kararlaştırmışlardı Ökkeş'le. Emine, Okkeş'i sevmediğini

---

⁴⁹⁷ A.e., s.16.

⁴⁹⁸ A.e., s.19.

⁴⁹⁹ A.e., s.19.

⁵⁰⁰ A.e.,s.21.

⁵⁰¹ Ayla Kutlu, "Üçgenin Perişan Kenarı", **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.164.

⁵⁰² A.e., s.165.

⁵⁰³ A.e., s.149.

biliyordu. Okkeş'in de kendisini sevdiğini sanmıyordu. Yine de... Okkeş'in elinin dokunuşu gövdesinde ürpertiler oluşturuyordu. Kaşı gözü pek güzeldi Okkeş'in. Boyu posu da yerindeydi. Karısı dördüncü çocuklarına gebe. Belki de salt bu yüzdendi Emine'ye ilgi göstermesi. Karısına yanaşamıyordu. Bir mektup göndermişti Emine'ye. Hem de kendi kızıyla. Yazısı kötüydü, yazdıkları da aptalcaydı ama Emine yine de onu kabullenmişti. Bu üçüncü buluşmaları oluyordu.

Anası gider gitmez rujunu sürdü dudağına. Yanaklarını kızılılandırdı. Görsün bakalım Ökkeş. yüzünü leke basmış, koca karınlı, pasaklı karısından sonra Emine'nin kaymak gibi tenini, kırmızı dudaklarını. Saçı yine önüne dökülmeli ki. Saçını bir kez daha önüne döktü. Kaşının üstüne düşen yanı güzeldi ama, yüzünün öte yanında saçlar dümdüz iniyordu. Yüzü uzun görünüyordu o yüzden. Demek ki, dikkat etmesi, Ökkeş'i sol yanına alması gerekir. Uzun saçlı olmalıydı. Ya da iri dalgaları olmalıydı saçlarının. Ya da sarı, hiç değilse kumral...

Kumlukta bekliyordu Ökkeş. Emine'nin geldiğini görür görmez yürümeye koyuldu. Deniz Komutanlığını geçtiler. Daireler, evler tümünden bitene kadar, birbirlerine tek söz etmeden arka arkaya yürüdüler. Kumluklar başlayınca, Ökkeş durup Emine'yi bekledi. Fenerden çok ötelere kadar yan yana yürüdüler. Kumlar gevşekti, ayaklarının altında kayı kayıveriyordu. Ökkeş güzel sözler etmesini bilmiyordu hiç. Ağzından çıkan tek söz; "Başkasına bakarsan, başkasının olursan seni öldürürüm kız..."

Jimnastik öğretmeni, "Yavrucuğum, yavrucuğum..." diyordu oysa.

Ökkeş, sözleriyle Emine'yi korkuttuğunu sanıyorsa, avucunu yalasın.

Evlü barklı adamsın. Ne yapayım seni a Ökkeş? Şimdilik hoşuma gidiyorsun, o kadar. Karını boşa, beni al mı diyeyim sana?

Haydi, karısını boşadı. Elin piçlerine bakmaya gelmemiştir ki dünyaya Emine. Çocuk bak, Ökkeş'in yağlı mazotlu iş tulumlarını yıka. Aptal mıydı, aptal mıydı?⁵⁰⁴

Annesi ve babası ayrıldıktan sonra, kızın babasının yeni bir kız arkadaşı olur. Kızın babasıyla meslektaş, kırmızı saçlı, gözlüklü, babasından tam sekiz yaş küçük bu bayanın adı Seçil'dir. İlk günden beri evdeki herkese önyargısız yaklaşan, ama yakınlık çizgisini hiç değiştirmeyen, ne zaman şaka yaptığını bir tek babasının anladığı, neşeli, özgüvenli bir tiptir. Kız, kendisini sevip sevmediğini bilemez ama babasını çok sevdiğini hemen anlamıştır. Babası, Seçil'in yanında çok mutlu görünmektedir.

Seçil, Kıtımir'i özgün kokusuyla, Ünzile'yi güzel yemek pişirdiğini kanıtlayışıyla, Sezin'i de çok yönlü bilgisi, anadili gibi konuştuğu üç yabancı dille kazanmıştır. Babasıyla ilişkisi, çok yakın iki arkadaşınki kadar dostluk dolu, birbirinin mimik ve gizlerini yıllardır bilen iki kardeşinki kadar içli dışlı, henüz tanımadığım sihirler taşıyan kadın-erkek aşkının kıvılcımıyla coşkuludur. Birbirlerinin yarım sözlerini ve şakalarını havada yakalayıp, tamamlamaya

⁵⁰⁴ Ayla Kutlu, "Hüsnüyusuf Güzelleme", **Hüsnüyusuf Güzelleme**, 2.bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 1998, s.30-31.

bayılırlar, kahkaha dolu, sır bakışlar paylaşırlar. Bu, kızın annesiyle babası arasında gerçekleştiğine hiç şahit olmadığı bir durumdur.⁵⁰⁵

“Seçil, bizim evimize taşınmaya hiç heveslenmedi. Daima kendi evinde yaşadı ve bunun kendi seçimi olduğunu ince ince vurguladı.⁵⁰⁶ Evdeki yardımcı Ünzile Seçil’le ilgili şöyle der:

“— Şu babanızın Çisil’i çok yaman çıktı kızlar. Hem babanızı, hem sizleri ve Kıtırmir’i, hem de beni memnun etmeyi iyi biliyor kehkeşan. Önceleri kızıl saçlı diye korktumdu. Uğursuz felan diye... Öyle derler bizim oralarda. Sonra da, gelip eve yerleşecek, hanımlık taslayacak diye... Akıllı kızmış hani! Yine de... o kadar tahsili, diplomayı neyleyim ben, bir Ünzile’nin anlamını bilemedikten kelli...”⁵⁰⁷

Pasta tarifi verir gibi modern, çağdaş, nikahsız ilişki yaşayabilecek ama aynı eve taşınmayacak uyumlu yeni moda cicianne tarifi veriyor yazar. Onlar paylaşırlar, hikâyenin kahramanı kız da bundan hiç gocunmaz di mi?

Aynı adamla sekiz yıldır beraber yaşayan ve evlenmeyi düşünmeyen kadın örneği:

“Aynı adamla sekiz yıldır beraber yaşıyorum, evlenmeyi düşünmüyorum, ne anlamı var ki, çocuk da istemiyorum, iyi bir insan, güven duygusu veriyor bana, âşık falan değilim, cinsel bir durgunluk dönemi yaşıyorum, ama canımı sıkıyordum doğrusu, otuz yaş bunalımı olmalı. Senin yine erkek arkadaşından ayrıldığın hikâyenin dinleyeceğim besbelli. Evet, sen bir erkekle aynı evde yaşamıyorsun, anlamıyorum seni... ..Bana anlatmayacak, biliyorum. Korkarım hiç kimseye de anlatmayacak. Hiç değilse, şu sekiz yıllık, ona güven veren adam var diye avutuyorum kendimi. Onunla konuşuyor mu, ona yakın mı? Soruyorum. Bir bütünleşme bizinkisi diyor. Karşılıklı pratik gereksinimlerimiz, toplum içinde beraber oluşumuzun getirdiği avantajlar falan...”⁵⁰⁸

Annesi ve babası ayrılmıştır kızın. Kız annesiyle yaşar, hafta sonlarını da babasıyla geçirir. Babası yeniden evlenmiş ve bir de çocuğu olmuştur. Ancak annesinin de evlenmesini ister kız. İsteddiği kişi annesinin erkek arkadaşı Doğan’dır:

“... Geçen pazar günü babam sordu, annen artık evlenmiyor mu diye. Acaba annem benim yüzümden mi evlenmiyor? Bak babam evlendi, bebeği bile

⁵⁰⁵ Buket Uzuner, **Karayel Hüznü**, “İkizlerden Biri”, 9.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.44-45.

⁵⁰⁶ **A.e.**, s.45.

⁵⁰⁷ **A.e.**

⁵⁰⁸ Buket Uzuner, “Restoran Laterna”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.35-36.

oldu -güzel bebek ama yine de kardeşim olmuş gibi sevinemiyorum. Acaba annem neden evlenmiyor? Babama, annemle evlenmek isteyen çok ama istemiyor, dedim. Babamı seviyorum. Biliyorum ben onun için önemliyim. Yaptıklarını ben beğenirsem çok seviniyor, babam da benim için önemli ama annem başka... Yani annem hâlâ benim annem ama babam, yalnızca cuma geceleri ve pazarları benim, sonra başkasının. Ben hiç evlenmeyeceğim. Güç iş... Ama annem evlenmeli, hem de Doğan'la evlenmeli. Doğan annemin bütün arkadaşlarından farklı, o anneme çok benziyor, yani herkesle arkadaşı gibi rahat konuşuyor, 'sen' diyor herkese. Doğan eve gelince annem hem benim annem oluyor, hem de neşeleniyor, güzelleşiyor." ⁵⁰⁹

Annesi günlüğünde okur bu satırları. Kızının babasıyla dışarıya çıktığı akşam o da arkadaşı Doğan'ın evine gitmiş ve Doğan'ın evinde, savaşları hazırlayan ekonomik nedenler üzerine konuşmuşlardır. Doğan bir üniversitede ekonomi öğretir. Bir de, artık Tuna'ya çocuktan çok bir yetişkin gibi davranmaları gerektiğine karar verirler. Doğan, kadının editörünün ondan istediği çok satan savaş romanları yazması fikrine de karşı çıkar. "Senin anlatmayı üstlendiklerin savaşlar değil" der. ⁵¹⁰

"O sıralar henüz çok içmeyen" erkek, maalesef Güzide'yle evlendikten sonra değişir. "Okulunu yarım bırakarak" evlilik hayatına atılan Güzide'nin ilk çocukları Güzin doğduğunda, hala mutlu, kocasının içi ve sigarasından şikâyetsiz, hala onun okuduğu şiirlerle büyüyen çok güzel bir kadın" dır." ⁵¹¹

Karısının karşı çıkışlarına rağmen üniversitede öğretim üyesi olmaktan sıkılarak istifa eden erkek, alkolün dozunu kaçırmaya başlar. Güzide birkaç kez bunun böyle olmayacağını anlayıp yollarını ayırmak ister. Ancak adam vaatlerle Güzide'yi er seferinde kandırır. İçinde bol umut parlayan şiirler okuyup durur ancak yine de evdeki hava fazla değişmez. "İki küçük çocuğun bakımı, ev işleri, kısıtlı

---

⁵⁰⁹ Buket Uzuner, "Bir Kadın Yazarın Satış Rekorları Kıracak Kitabı", **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.62-63.

⁵¹⁰ **A.e.**, s.64.

⁵¹¹ Buket Uzuner, "Küçük Hasır Sepet", **Şairler Şehri**, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.15-16.

bütçeyle daralan dünya, o sıralar henüz yirmi yedi yaşındaki Güzide'yi fena halde bunaltır.”⁵¹²

Güzide sonunda, sözünde duramayan ve içkiyi, serkeş hayatı bir türlü bırakamayan erkekten ayrılıp, çocuklarıyla Paris'e gider. Eski arkadaşları ve ailesinin yardımıyla toparlanır, kendine yeni bir yaşam kurar. Çalışmaya başlar. Erkek pes etmez. Hep şiirlerle çağırır Güzide'yi. Ancak Güzide gelmez.⁵¹³

“Düzenli ve prensipli küçük burjuva” yaşamından sıyrılan Güzide, erkekle daha sonra karşılaştıklarında yıllara meydan okuyarak taze ve güzel kalmayı başarmış bu kadın, ortağı olduğu “avangard” giysi butiğini başarıyla işletecek, hatta kendine Fransız bir sevgili bile edinecektir.⁵¹⁴

Esin, evlilik yorgunu bir kadındır psikologuna göre. Evlilik ve çocuk onu yormuş, düş kurmayı unutmamıştır. Onu tedavi etmeye başlar ama aşık olur aynı zamanda psikolog. “Önceleri benim evimde buluşuyorduk” der psikolog. “Esin kendine gerekli birkaç özel eşyasını getirmiş; banyomda diş fırçası, mutfağımda kahve fincanı, salonda dergileri, dolapta giysileri ve yatağımda kokusuyla taşınmıştı bana. Ama birlikte olamıyorduk. Bende kaldığı gecelerin en mahrem saatleri, Baybars'ın üst üste çaldırdığı telefon sesleriyle paramparça oluyordu.”⁵¹⁵

“Esin'e âşıktım.
Üstelik Esin'i seviyordum da... Nedenlerimi bile bile, seve seve, gözleri tamamen kapanmamış bir hayranlıkla...
Bir kadını çok seven erkeğin şansı vardır.
Şansımı artıracak öbür özelliklerimi üst üste dizip, onun gözüne girmeyi denemek, gözüne batmak riskini taşıyordu.
Bunun yerine ben, içten olduğumu kanıtlamayı denedim.
Düşgücümü kullanıp, ona duygularımı ifade ettim.
Düşgücü konusunda hiç de yoksul olmayan erkeklerin, bunu kadınlara ifade ediş yöntemlerinin nasıl zayıf olduğunu kadınlar çok iyi bilir.
Onların bildiklerini bilirim.
Ben, erkekleri aşağılamam,
kadınları küçümsemem.
Asıl sorun tercihlerin bilincinde olmayanlardan kaynaklanmaktadır bence. Hani, kendi içlerinde bir türlü hesaplaşamayanlar, sürekli kendilerini eksiklenenler...

---

⁵¹² A.e., s.20.

⁵¹³ A.e., s.21-22.

⁵¹⁴ A.e.

⁵¹⁵ Buket Uzuner, **Şairler Şehri**, “Zehir Dansı”, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.122.

Esin, artık aşka hazır olacak denli iyileşmişti. Düş kurabiliyordu.
Beni dinledi, izledi.
Bana inandı.
Bir son yaz akşamı, henüz gece olmadan, Esin beni yüreğine ve düşlerine kabul etti.
Masal Pastanesi'nin çıtır çıtır şöminesi başında kahve içenlerin şen sesleri arasında
el ele ve göz göze oturduk.
Zaman geçti, insanlar gitti.
Önce gece geldi.
Aşk oldu.
Sonra gece yarısı geldi.
Aşkı gördük. Aşka gelip, aşkla yunduk, yıkandık.
Yeniden, yeniden aşkla sırlıslıkla ıslandık.
Sabah olduğunda, Aşk demledik, Aşk içtik.
Bir erkekle, bir kadının aşkın iki ucuna dolanarak yaşadıkları güzellikleri
esirgmeden *aşk*la bezendik.
Esin'le ben, Ben ve O, Biz olduk! Biz âşık olduk! Biz, çok olduk... Âşık. Â. Şık.
Â!'⁵¹⁶

Komada yatan adamın ağzından dinlediğimiz hikâyede, adam dışarıyı seyreder yattığı hasta yatağından. Kendini okuyucuya tanıtırken, öncelikli olarak yaşamını tarif eder: “Temiz çamaşır, akşam yemeği, 'örnek ebeveyn' kokuları, akrabaların düzenli hatır soran telefon sesleri, eşin dostun kahkahaları ve ailecek yapılması zorunlu sanılan gezilerle paketlenmiş tehlikesiz bir yaşantıydı benimkisi. Şimdi böyle uzanmış yatarken, bütün bunları aşırı protein yüklü ve gereğinden fazla uzamış nefis bir ziyafetin üstüne oburluk ederek yenmiş bir porsiyon hamur tatlısı gibi görüyorum.”⁵¹⁷

Evlendiklerinde birbirlerine âşık olan bu çiftin geldiği noktada adam karısı için, “şimdi yanıbaşında içtenliğinden kuşkulandığım bir kederle ağlıyor” der ve devam eder: “Eğer ölürsem - pekâlâ ölebilirim de - karım, çocukların ve kendisinin yaşamını çok zorlanmadan düzene sokabilir. Ekonomik zorlukları olacağını sanmıyorum. Aradan bir zaman geçecektir ve yeniden evlenecektir. Soğuktur, tutucudur ama alımlı bir kadındır karım. Belki sevgilileri bile olmuştur, belki vardır da... Evlenirse, mezarımda oturup onu bu yüzden suçlayamam ya...”⁵¹⁸

⁵¹⁶ Buket Uzuner, “Zehir Dansı”, **Şairler Şehri**, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.20-21.

⁵¹⁷ Buket Uzuner, “Shangri-LA”, **Ayın En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.40.

⁵¹⁸ **A.e.**, s.40-41.

Kızının ve oğlunun da sevgilileri olacağından emindir: “Kızımın ve oğlumun sevgilileri olacaktır, sonra evlenecekler, belki kızım çocuğuna benim adımı verecektir. Önce anılarda canlı olan ölü baba, daha sonra silik bir imge, duvarda bir resim, giderek albümün sayfaları arasına sıkışmış bir fotoğraf olarak sönecektir.”⁵¹⁹

Adam bunları düşünürken kapıda genç bir kadın belirir. “Onu bir yerden tanıyordum, belki de eski bir okul veya iş arkadaşıydı, belki birisinin karısı? Ama eski bir sevgili olsaydı mutlaka tanırdım. Eski bir sevgili değildi. Kadını o kalabalıkta ve telahta kimse fark etmedi. O bana doğru ilerledi, başucumda durdu, göz göze geldik. Gülümsedi. Ne güzel gülümsedi!” der.⁵²⁰ Eski sevgili listesinin kabarık olduğunu bir yandan hissettirerek.

O esnada karısının onu hep yıldırان, hep yoran, saldırmaya hazır bakışlarında bir çekingenlik görür. “Yıllar önce Norveçli sevgilime ateş püsküren bakışlar değildi gözlerindeki.” der.⁵²¹

Adamın kız arkadaşı doktordur. Onu almak için hastaneye gider. “Beyaz önlüğü, stetoskobu, ciddi yüzüyle koridorda” görür. “Müge'yi görüyorum, ama onu bulamıyorum. Ona bu haliyle rastlasaydım onunla yaşayacaklarım konusunda hiç heyecanlanmazdım. Fantezi, özgürlük, doğallık... Bu önlüğün ve maskenin içinde kuru, soğuk, sönük: Tıpkı herkes gibi biri... Halbuki...” diye düşünür. Hemşireye bir şeyler anlatan Müge, o sırada adamı görür. O sırada adamı görür. Ölçülü bir gülümseme yayılır yüzüne. Biraz tanıdık bu haliyle. Saate bakar. Adam erken gitmiştir, oturup bekler. Çıkıp, evine giderler.⁵²²

---

⁵¹⁹ A.e., s.44.

⁵²⁰ A.e., s.46.

⁵²¹ A.e., s.49.

⁵²² Buket Uzuner, “Bir Kadının Yaşamında En Önemli İki Şey”, **Aym En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.61-62.

5.2. Gayri Meşru Çocuk Sahibi Kadınlar

O bölgede nehrin kenarında suyun içinde altın olduğunu inanılır. Kadınlar sürekli altın ararlar. Altın arayanlara katılan yeniler, oynak, şımarık ışık gözlerine tutulduğunda yavaş yavaş kadın öbeğinden uzaklaşırlar. “Suveydiye sadakorundan mintan, Tarabulus ipeğinden kuşak, Mançester şalvar giyip donanmış, kabzasına altın kaplattığı vinçester tüfeği elinde, fişekleri çapraz olarak göğsünde sarılı avcıya” giderler. Kara kalış, kara gözlü, iri burunlu, burma bıyıklı, gönülçelen bu adama şimdi beli bükülmüş çok kadın bile zamanında gitmiştir. Bu adam, tüfeğini namludan tutup kaldırır, altın kabzayı güneşe, gözüne kestirdiği kadının gözüne çevirir. Altının çektiği kadın yerinden kalkar, büyülenmiş gibi çağrıldığı yere yürür. Kalanlar kıskançlık ve gizli bir imrenmeyle, ah çekerek ardından gülerler.”⁵²³

Kahramanımız olan kadın altın arayan kadınlarla birlikte Asi nehri kıyısına gider ve anlatılan şekilde yılanbalığı avcısının kollarında bulur kendisini. Eve geç kalır. Geldiğinde yatsı kılınmıştır. Karanlık sokağına dönerken, namazdan dönen erkekler, ışığı kısık fenerlerini sollayarak yanından geçerken, şaşkınca bakarlar. Bu saatte bir kadının sokakta dolaşması akıl alır iş değildir. Kadın çok utanır:

“Bir erkekle sevişmekten geldiği yüzünde yazılı sanıyordu. Adını sormadığına hayıflandı. Yarın... Önce adını öğrenecekti. Evin köşesini döndüğünde titremesi arttı. El ve ayaklarının şişmediği belliydi. Topal onu hemen görecekti. Üstünün başının pisliğini de. Kapının önünde, süzgeçli tenekeyle duruyordu. Kadın dişleri birbirine vurarak bir an baktı kocasına öfkesini belli etmesini, bağırıp dövmesini istedi. Ödeşmiş olurlardı o zaman. Adam bir şey sormadı. Eliyle kapıyı itip açtı, kadına yol verdi.

“Isıtman mı tuttu?”

“Bilmem... Herhalde... kendimden geçmişim. Karılar unutmuş gitmişler.”

Bu kadar uzatmasına gerek yoktu. Adamın olanı biteni anladığını fark etti.

Ertesi sabah göndermedi kocası. Daha sonraları da izin vermedi. Gebeliği belli olduğunda sormadı. Her şeyi biliyordu. Doğrulama gereğini duymadı. Ne konuşulurdu böyle bir durumda? Kadın yalan söylemekte kararlıydı. Ölse bile, Adam da bunun böyle olduğunu biliyordu. Çocuk doğdu ve gecenin sabahına çıkmadı.”⁵²⁴

⁵²³ Ayla Kutlu, “Altın”, **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.85.

⁵²⁴ **A.e.**, s.86-87.

5.3. Tacize/Tecavüze Uğrayan Kadınlar

Hikâyenin kahramanı bir erkektir. Ama bir sabah uyandığında aynada kendini değil, bir kadın görür. İnanamaz ama tıpkı filmlerdeki gibi kadın kılığına girmiştir. Gözlerini bedeninden kaçırır. Üzerine “gelişigüzel, bir dik yakalı kazakla, bir kadife pantolon” giyer. Pantolonun beli bol kalçaları dar geldiği için, çengelli iğneyle pantolonun belini daraltıp, tutturur. Ayakkabılarının hepsi büyük geldiği için bir tanesinin burnuna pamuk tıktırıp giyer. Aynaya baktığında, erkek giysileri giymiş güzel bir kadın görür. "Allah kahretsin!" deyip, üzerine pardösüsünü giyip dışarı fırlar. Kendini sabah kalabalığına bırakıp, arada bir bol gelen ayakkabılarını düzeltip yürümeye başlar.⁵²⁵

Ve o saatten sonra başına gelenler, adamı yani kadını çok şaşırtır. İlk olarak “kalçasına atılan bir el, göğsüne yediği bir dirsekle acı içinde” irkilir. Baktığında sarı dişleri kara bıyıkları altında sırtan kirli yüzler görür. "Ne oluyor lan!" diye bağırır, kendini tutamayıp. Ama bu, “hep bir kadına en çok yakıştığını düşündüğü alto, üzeri tırnakla çizilmiş yaprağın iç gıcıklayıcılığında, zarif ve gizemli bir sesle” çıkar ağzından. İşin kötüsü, kara bıyıkları altında sarı dişleriyle sırtan yüzler, bu sesle söylenen cümleyle daha çok tahrik olurlar, daha geniş sırtırlar. Kolunu kaldırıp elinin tersiyle çarpmak üzere adamların üstüne yürüdüğünde ise "Anaaa, karıya bak lan, dövecek sanki..." diye bağırdıklarını duyar.⁵²⁶

Kendini çaresiz hisseder. Öfkelenir. Çaresizlik gözyaşları göz pınarlarına dolunca, sakın olmaya çalışarak, caddeden gecen bir taksiye el eder. Taksiye bindiğinde sarı dişli, kara bıyıklı, uzun süredir hiç yıkanmamışa yakın kirli yüzler arkasından sırtarak bağırmaya devam ederler: "Kaçma keklik, nereye gidiyorsun bebek!. Yalasadık kız!... Gene kime vermeye gidiyorsun şıllık!"⁵²⁷

---

⁵²⁵ Buket Uzuner, “Bir Erkeğin Dayanılmaz Bilinçaltı Tutkusu”, **Ayın En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.9.

⁵²⁶ **A.e.**

⁵²⁷ **A.e.**, s.10.

Adam utanç ve çaresizlik içinde yanaklarının kızardığını hisseder. Daha önce yüzlerce bu tip cümle, küfür duymuştur ama ilk kez kendisine yönelir bu sözler ve ilk defa böylesi aşağılayıcı, çirkin olduğunu hisseder. Kız arkadaşı Yeşim'in sık sık tekrarladığı Simon de Beauvoir'ın sözleri gelir aklına: "Siyahların haklarını savunan beyazlar, bir siyahın yaşadığı aşağılanmayı siyah olamadan anlayabilir mi?"⁵²⁸

Taksiye biner binmez de, "Nereye gidiyoruz hanımefendi" diyen taksi şoförünün dikiz aynasındaki keskin bakışlarıyla karşılaşır. "Şeyy..." diye geveler. Sesinde nereye gideceğini kendisinin de bilmediği bir ton apaçık belli olur bu gevelemeyle. Bakınır, Kızıltoprak civarındadır, bütün bu olup bitenleri serinkanlı düşünebileceği bir yerlere gitmek istediğini fark eder ve "Boğaz a gidelim " der. Sesi öyle kısık çıkar ki, kendisi bile güç duyar. Şoförün dikiz aynasındaki bakışı gevşer, genişler, yayılır, yılışık bir gülümsemeye dönüşür. Uzanıp bir kaset çeker ve teybe sürer. "Uzun havadan bozma, hiçbir kültüre ait olmayan, dili anlaşılmaz tek sesli bir müzik arabayı" doldurur.⁵²⁹

"Şimdi nasıl davranmalıyım?" diye düşünür. "Arabayı durdurup inmeli miyim, kafasına bir yumruk mu atmalıyım, her önüne çıkana sarkmamasına dair bir nutuk mu atmalıyım, yoksa görmezden mi gelmeliyim?" Bu bakımsız, kirli, çirkin adamın karşısında kendini zayıf, yorgun, bıkkın hisseder. Şoför artık daha umutlu ve keyifli, kasetten taşan müziğe katılıp şarkı söylemeye başlar. Arkasından şoförün yılışık sesiyle irkilir: "Burada çok güzel bir restoran var, gidelim mi?" Adamı dövmek gelir içinden, öfkelenir. "Ulan sen kim oluyorsun!" diye köpürür ama "söylediği sözler bir kadın sesiyle ağzından döküldüğü için" şoförün hoşuna bile gider. "Kızma abla," der sırtarak, "yardımcı olalım demiştik..." "Durdur şurda, al paranı.." diye bağırır ve taksiden iner.⁵³⁰

---

⁵²⁸ A.e.

⁵²⁹ A.e., s.10-11.

⁵³⁰ A.e., s.11.

Sahildeki çay bahçesine gidip bir çay içmek, rahatlamak ister. Pardösüsünü çıkartıp caddeyi geçer. Koşar adım çay bahçesine gidiyordu. Birden peşine takılan, çevresini saran onlarca delikanlının ıslık sesleriyle irkilir. ıslık çalıp gülüşürler, dürtüşüp onu gösterirler: "Memelere bak lan, elma gibi mübarek haa... Taş gibi maşallah..."⁵³¹

Hiçbir şey olmamış gibi yürüdü (yok savmanın bir savunma yöntemi olduğuna o da mı alışıyordu?) Çay bahçesine girip bir masaya oturdu. Geçen sonbahardan beri ilk kez açık havada oturuyor olmanın keyfiyle çay ısmarladı. Çayını yudumlarken Boğaz'ı bir kadın olarak seyretmenin farklı olup olmadığını düşündü. Hayır. Boğaz'ı kadın gözüyle seyretmek de güzeldi.⁵³²

Çay parasını ödedikten kız arkadaşı Yeşim'le konuşmaya karar verir. Telefon edebileceği bir yer aramaya koyulur. Daha önce pek çok kez, telefona baka baka, "Telefon yok," diyen dükkân sahiplerine rağmen, bir dükkâna girip telefon sorduğunda, dükkân sahibinin gözlerinde küçük çapkınlık pırıltıları görür. Adam telefonu uzatır. İş yerinde bulamaz arkadaşısını. Konuşma bitince dükkân sahibi telefon parasını almak istemez, neredeyse kapılara kadar geçirerek yolcu eder onu. Güzel kadın olmanın avantajları bunlar olmalıydı (herhalde) diye düşünür adam.⁵³³

Öğleden sonra tek başına delirmemek için rastgele bir sinemaya girer. Sinemanın öğle sonrası seansı tenhadır. Yer gösteren orta yaşlı, en az bir aydır yıkanmamış, tıraş olmamış esmer adam, neredeyse bomboş karanlık sinemada gelip yanına oturur. Kalkıp başka bir yere geçtiğinde, yer gösterici de onu takip der. Çok rahatsız olur. Kalkıp bir temiz dövmek gelir içinden. (İlle dayak mı atmalı Yeşim?) Zaten buna gücü yetmez artık. Sinemanın keyfi, oraya gizlenip soluklanmak fikri berbat olmuştur. Adamı şikâyet etmek için gidip, müdüriyet yazılı kapıyı çalar. Yer gösteren adama ikiz kardeş kadar benzeyen bir başkası, oturduğu koltukta gözlerindeki pırıltılar yerine, çok üzgün bir ifade takınmaya

---

⁵³¹ A.e., s.11.

⁵³² A.e., s.12.

⁵³³ A.e., s.13-14.

boşuna çalışarak, 'İcabına bakılacağı' söylemekle yetindi. Canı sıkkın, sinemadan çıkıp evine döner.⁵³⁴

Gülşen, köyünü, yürek sızısı duymadan anımsar: Köyün en güzel kızı, "Yazgülü" olarak ancak onaltı yaşına dek mutlu bir yaşamı olmuştur. Sonra bir gece, geceden de karanlık birtakım adamlar onu kaçırmış, nelerden sonra köy alanına yarı baygın bırakıp, kaçırmışlardır. Babası utancından sahip çıkmamıştır Yazgülü'ne... Bir başkası, bir başka adam alıp kasaba hastanesine götürür onu. Yazgülü iyileştikten sonra o adamın metresi olur. Adam Yazgülü'ne,"Sen gayri kasabalı oldun. Kasabalıya yakışan bir adın olsun. Gülşen diye çağırırım seni" dediği günden beri adı Gülşen olarak değişir. Yazgülü başına gelen felâketin ağırlığıyla çok fazla bir şeyin ayırtında olmadığından, tepkisiz ve sersem gibi ortalıklarda dolaştığından kabullenir "Gülşen" olmayı...⁵³⁵

Ancak, o adam, her zamanki gibi bir gün köye, karısının, çocuklarının yanına gittiğinde geri dönmez. Gülşen ikinci kez ortada kalmıştır. Ne yapacağını, nasıl geçineceğini bilemez. Mahallede toplu olarak pamuk tarlalarına giden kadınlara, kendisini de aralarına almaları için yalvarır. Bir-iki kez de arkalarına takılıp onlarla birlikte çalışmaya gider. Para kazanmak için yapabileceği başka bir şey yoktur. Fakat günün birinde iş arkadaşları, "Sen bizimle gelme, kocalarımız seninle birlikte görülmemizi istemiyor," derler.⁵³⁶

İşte bundan sonra gelen günler Gülşen için adeta karabasan olur. Köyün en güzel kızı Yazgülü yaşayamaz bu yaşadıklarını. Belki de böyle düşündüğü için, Gülşen adım iyice benimser. Yine de "Gülşen" adının başına "orospu" sözcüğünün takılmasına sessizce, gizlice ağlar karanlık gecelerde.⁵³⁷

Büyük ve bir arada yaşanan evin hizmetkârlarından Gülbeyaz, evin erkeklerinden birinin tecavüzüne uğrar. Ancak gece karanlıkta bunu kendisine

---

⁵³⁴ A.e., s.16.

⁵³⁵ Ferzan Gürel, "Mutlu", **Unutulmanın İzdüşümü**, Ankara, Toplum Yayınları, 1995, s.41-42.

⁵³⁶ A.e., s.42.

⁵³⁷ A.e.

yapanın, evin büyük oğlu mu, küçük oğlu mu, yoksa babaları mı olduğunu ayıramaz. Durumu kimseye de söyleyemez.

Gülbeyaz taş duvara dayadığı tabanlarını indirdi, ana rahminde yatar gibi bacaklarını karnına doğru çekip uyur. Kötü rüyalar görür. Ter içinde gözlerini açar. Açık bıraktığı kapıdan, merdiven başında devamlı yanan ışığın odaya sızmadığını fark eder. Önce, “büyükhanım kapatmıştır kapımı”, diye düşünür. Sonra burnuna o ağır rakı ve soğan kokusu gelir. Oda dayanılmayacak derecede havasızdır. Doğrulamak istediğinde, arkasındaki etten duvara çarpar. Bağırmağa yeltenir ama kocaman bir el, ağzını sımsıkı kapatmıştır. Başını geriye çevirmeye çabalar, bir başka el kafasını duvara dönük tutup, arkasına bakmasına engel olur. Bunaltıcı hapsedici, üstelik de rakı ve soğan kokulu korkunç bir düş görüyordur sanki. Uykusu saniyeler içinde açıldıkça, kâbus gerçeğe dönüşür. Sağ elini aşağı doğru kaydırduğunda donunun dizlerine indirildiğini fark eder:

“Elini arkasına doğru götürünce, bir insan gövdesine değdi. Korkudan ödü patladı. Gözleri faltaşı gibi açılmıştı. Yüreği gümbürtülerle çarpıyordu. Kanı, canı çekiliyordu. Dizleri çözüldü, yattığı yerde korkudan, şaşkınlıktan, çaresizlikten öylece kalakaldı. Ağzını kapatan el bağırmayacağına emin olunca, yavaş yavaş göğüslerine doğru indi ve memelerinin ucunu yoğurmaya başladı. Sırtına yapışmış olan ayı soluk soluğaydı. Rakı nefesini kulağına üfleyip duruyordu. Sonra bacaklarının arasında sert ama aynı anda çok da yumuşak dokulu bir şeyin zorlanmasını hissetti. Arkasındaki her kim ise, Gülbeyaz'ın ufacak gövdesini dertop etmiş, içine almış, ritmik gelgitlerle abanıyordu. Soluması giderek artıyordu. Gülbeyaz'ın canı yanmaya başladı. Bir ara, tam bağıracakken, ağzını kapattı yine o el. Acıyı hem bacaklarının arasında hem de yüreğinde duyduğunda can havliyle dudaklarını kavrayan eli ısırıldı kız. Arkasındaki, sanki onun da canı yanıyormuş gibi, her ikisi için inliyordu. Sonra derinden bir 'ahh' çekti ve hareketsiz kaldı. Gülbeyaz'ın bütün gövdesi yapış yapıştı. Dili, damağı kupkuruydu. Buna karşın, bacaklarının arasından kanlı bir dere yatağı boşalıyordu sanki, içi de boşalıyordu ayrıca. Yüreği, ciğerleri, midesi çözülyüyor, işlevlerini yapmayan boş torbalara dönüşüyordu.

Kımıldamadan öylece yatıyordu, yüzü duvara dönük. Nefes almaya bile korkuyordu. Başını geriye döndürmemesi için, kafasını tutmakta olan el yavaş yavaş gevşedi, çekildi, kapı gıcırdadı ve arkasındakinin, yanından kalkıp, kapıdan süzüldüğünü anladı. Boşalmış içi ve artık düşünemeyen beyniyle öylece kaldı yattığı yerde. Neden sonra elini, mıncıklanmaktan sızlayan memesine götürdü, tabanlarını serin duvara dayadı, sessiz sessiz ağlamaya başladı. Sabaha karşı tekrar daldığında yastığı gözyaşların- dan sırlıklam olmuştu.”⁵³⁸

⁵³⁸ Ayşe Kulin, “Taş Duvardır Benim Sevdam”, **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.19-20.

5.4. Kadın ve Fahişelik

Gülşen, köyünü, yürek sızısı duymadan anımsar: Köyün en güzel kızı, “Yazgülü” olarak ancak onaltı yaşına dek mutlu bir yaşamı olmuştur. Sonra bir gece, geceden de karanlık birtakım adamlar onu kaçırmış, nelerden sonra köy alanına yarı baygın bırakıp, kaçımlardır. Babası utancından sahip çıkmamıştır Yazgülü'ne... Bir başkası, bir başka adam alıp kasaba hastanesine götürür onu. Yazgülü iyileştikten sonra o adamın metresi olur. Adam Yazgülü'ne,"Sen gayri kasabalı oldun. Kasabalıya yakışan bir adın olsun. Gülşen diye çağırılmalı seni" dediği günden beri adı Gülşen olarak değişir. Yazgülü başına gelen felâketin ağırlığıyla çok fazla bir şeyin ayırtında olmadığından, tepkisiz ve serserim gibi ortalıklarda dolaştığından kabullenir "Gülşen" olmayı...⁵³⁹

Ancak, o adam, her zamanki gibi bir gün köye, karısının, çocuklarının yanına gittiğinde geri dönmez. Gülşen ikinci kez ortada kalmıştır. Ne yapacağını, nasıl geçineceğini bilemez. Mahallede toplu olarak pamuk tarlalarına giden kadınlara, kendisini de aralarına almaları için yalvarır. Bir-iki kez de arkalarına takılıp onlarla birlikte çalışmaya gider. Para kazanmak için yapabileceği başka bir şey yoktur. Fakat günün birinde iş arkadaşları, "Sen bizimle gelme, kocalarımız seninle birlikte görülmemizi istemiyor," derler.⁵⁴⁰

İşte bundan sonra gelen günler Gülşen için adeta karabasan olur. Köyün en güzel kızı Yazgülü yaşayamaz bu yaşadıklarını. Belki de böyle düşündüğü için, Gülşen adım iyice benimser. Yine de "Gülşen" adının başına "orospu" sözcüğünün takılmasına sessizce, gizlice ağlar karanlık gecelerde.⁵⁴¹

---

⁵³⁹ Ferzan Gürel, “Mutlu”, **Unutulmanın İzdüşümü**, Ankara, Toplum Yayınları, 1995, s.41-42.

⁵⁴⁰ **A.e.**, s.42.

⁵⁴¹ **A.e.**

Akşam yine “kimsesizliğini, horlanmışlığını, günün öteki vakitlerinden daha çok duyumsadığı” anlarda içine bir korku düşer. Buna bir anlam vermeye çalışır Gülşen. “Kötü bir olayın habercisi mi?” diye düşünmeye başlar. Yaşamında karşılaştığı felaketler, böyle karanlık gecelerde başına gelmiştir: Böyle aysız bir gecede kaçırılmış, bir süre birlikte yaşamak zorunda kaldığı adam, onu böyle ”karabulutların yere indiği göz gözü görmez bir akşam vaktinde” yapayalnız koyup gitmiştir. Sonra da kapısını ilk kez bir adama yine böyle bir akşam vakti açmış, o zamandan beri hovardalar önü alınamazcasına neredeyse her gece kapısını çalar olmuştur.⁵⁴²

En sonunda içine düştüğü tedirginliğin nereden geldiğini anlar: Bakımını üstlendiği hasta, yaşamın sonunun, nereye varacağını durmadan anımsatmaktadır Gülşen'e... İlk kez bir ölü ile birlikte yalnız kalacaktır.⁵⁴³

Yine de "Gülşen" adının başına "orospu" sözcüğünün takılmasına sessizce, gizlice ağlar karanlık gecelerde. Ama ağlamanın, sızlamanın hiçbir yaran olamaz bu bataklıktan kurtulmasına. Bunlara karşın kimi zaman avunur, tapulu evinden onu atamayacaklarını düşünerek. Bu evde kiracı olsa, mahalleli onu bir gün bile oralarda tutundurmaz. Onu kasabaya getiren adam, adı ile, evi ile geleceğini güvenceye almak istemiştir sanki... "Böyle bir gelecek, hiç olmasaydı keşke" diye adama ilendiği zamanlar olsa bile, evin tapulu oluşu usundan geçince susar Gülşen... Ev onun başlıca sığındığı yerdir.⁵⁴⁴

Sokaktan geçenler seyrekleşmeye başlar. Evlerine geç dönen bir iki işçinin ayak sesleri, sokağın bir başından ötekine yankılandı... Bu sessizlik içinde hastanın derin solukları daha kulak tırmalayıcı, daha gürültülü bir biçime girmiştir... Ona bakmayı kabul ettiğine bir yandan da sevini.r⁵⁴⁵ Hastayı öte yana çevirir. Öyle söylemişlerdir ona: "Aman iyi bak, altında yara açılmasın" ... O sırada kapı zili

---

⁵⁴² A.e.

⁵⁴³ A.e.

⁵⁴⁴ A.e.

⁵⁴⁵ A.e.

çalınır... Yerinden kıpırdamaz önce... Duymuyor gibidir. Sonra gitti kuzuluğu açar. Adam içmiştir, eski alışkanlıkla içeriye girmeğe davranır:

"Dur, bu gece kimseyi alamam. Hastam var. Ölüm döşeğinde."
"Ne hastası?" diye bağırdı adam, içmiş, sallanıyordu, "Nerden çıktı bu şimdi? Anan mı, baban mı? Onlar hasta olsa ne yazar? Ananın ölüsü bile gelmez senin evine!"
"İşte ben de ondan söylüyorum. Bu gece kimseyi içeriye alamam durum böyleyken: Hastaya saygısızlık olur."
"Yoksa başkası mı vardı koynunda, söyle! Gücenmem, daha sonra gelirim. Ne yapalım senin işin bul"
"Vallahi hastadan başkası yok içeride. Dedim ya! Kırk yılda bir sevap işleyelim dedik, onu da berbat etme ağam!"
"Ulan ağandan başlatma şimdi hastana uzun etme it şu kapıyı da.."
Kötü kötü söyleniyordu adam, hem de bağıra çağıra: "Açsana kız orospu! Bugün çok kazandım, sana da çok para vereceğim."
Gülşen parayı duyunca ikircildendi: Gereksinimi vardı. Çok geçmeden topladı kendini. Yapamazdı. Hastanın yattığı oda tek odasıydı evin. Olmazdı.⁵⁴⁶

"İki gün sonra gel" diye çıkar ağızından. Bunun üzerine adam daha çok bağırmaya başlar. "Eyvah, mahalleyi uykudan kaldıracak!" Çaresizlik içinde örter kuzuluğu. Bu kez de kapıyı yumruklar adam. Ağızına geleni söyler, aklı başında birinin söylemeye utanacağı laflan bağıra bağıra yineler... Gülşen bu pis işe başladığı o ilk zamanlardaki utancı duyar yine... Sonra kendini toplamaya başlar:

"Bu hale düşmeme neden olanlar utansın. Ben suçsuzum." diye düşünerek sakinleşir. İçeriye, hastaya bakmaya girer: Hastanın açık ağızından salyalar akmış, derin solukların yerini hırıltılar almıştır. Salyaları silerken, kendi geleceği, ölüm döşeğindeki konumu gözünün önünde canlanır. Artık hiçbir düşünce onu avutamaz. Adamın yumruklamalarıyla kuzuluk camının kırıldığını duyar ama aldırılmaz. Çirkin bağırmasa onu perişan eder. "Bu gece karakola götürmeseler bari beni" diye korkar. Kulaklarını elleriyle sıkıca bastırır.⁵⁴⁷

Ses birden kesilir. Ellerini kulaklarından çekip dışarıyı dinlemeye başlar. Gece bekçisinin adama söz anlatmaya çalıştığını duyar:

⁵⁴⁶ A.e., s.43-44.

⁵⁴⁷ A.e., s.44.

"Gerçekten, ölüm döşeginde bir kimsesizi getirdiler bugün Gülşen'e. Kocakarı bakarsın sabaha çıkmaz. Ne de olsa her şeyin bir raconu vardır. Haydi aslanım, evine git şimdi." ⁵⁴⁸

Gülşen'in gergin sınırları birden boşanır. Uzun yıllardan beri istediği, ama beceremediği bir taşkınlıkla, hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başlar. ⁵⁴⁹

---

⁵⁴⁸ **A.e.**, s.44.

⁵⁴⁹ **A.e.**, s.45.

II.BÖLÜM: DİNİ, SİYASİ ve SOSYO-KÜLTÜREL HAYATTA KADIN

1. Kadının Kültürel Kimliği

1.1. Toplumun Kadından Beklentileri

1.1.1. Geleneğin Çemberi

Kadınlar ve erkekler için hazır bulunmuş davranışlar, miras alınmış kalıplar sorgulanmadan tekrar eder. Bunda, toplumun öğretilerinin, örf, adet ve törenin etkisi büyüktür.

Bu öğrenilmişlik kadınları kuşattığı ölçüde mutsuz olur kadınlar. Buna örneklerden bir tanesi Buket Uzuner'in "Yerli Filmlerle Büyümüş Kız Çocuklarından Birisi" hikâyesindedir. Sahil boyunca yürüyüşe çıkmış genç bir erkekle genç bir kadın konuşmak istediklerinin çokluğuna rağmen susarak yürürken, konuşmaya önce kimin başlayacağına karar veremezken kumral uzun saçlı genç kadın başını kaldırıp kocasına bakar ve "Biz bütün yanlışlardan tek başımıza sorumlu değiliz!" der. "Taa başında büyük bir yanlışın içinde eğitildik... Kim olduğumuzu aramak yerine, nasıl olmamız gerektiği öğretildi bize... Her yerde böyleydi bu... Okulda, evde, mahallede, oyunda, masalarda, tekerlemelerde ve sinemalarda..."¹

Kadın bunları söylerken, kendi sesini kendine yabancı hisseder. Söylediklerine kendisi bile şaşırır kendini... "Sanki ansızın önüne konmuş bir kitabı okuyuvermiş" gibi ağzından çıkan bu sözleri, daha önce hiç böyle net düşünmemiş, söylemeyi planlamamıştır. Kadın bunları düşünürken, delikanlı onun kaldığı yerden devam etmeye başlamıştır çoktan: "Tamamen doğru. Ben kendimi tanımadan, bilmeden sana hem arkadaş, hem sevgili, hem koca olmaya kalktım. Yani senin her şeyin olmam gerektiğini sandım... Senden de aynı şeyleri bekledim... İki insan birbirine ömür boyu her konuda yeter mi? Ucuz aşk romanlarını, kötü Hollywood

---

¹ Buket Uzuner, "Yerli Filmlerle Büyümüş Kız Çocuklarından Birisi", **Aynı En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.137.

filmlerindeki sahte kahramanları oynamayı denedik! Üstelik onlara güler, onları yıkmayı amaçlarken..."²

Bu dakikadan sonra kadın da erkek de, hatalarının sebebi olarak gördükleri öğretilere yüklenmeye devam ederler. Onlara göre "olmaları gerekenle, kendi oluşları arasındaki farklılıkların yarattığı berbat düş kırıklıklarının altında ezilmek" zorunda kalmışlardır o güne dek. Bunu fark ettikleri an, üzerlerindeki ağırlığın hepsini topluma verirler ve "uzun zamandır ilk kez hoşnut bakışıp", "sevgiyle gülümser"ler. Dışarıdan görenler, "Ne ideal bir çift!" diye düşünürler.³

Füruzan'ın, *Sevda Dolu Bir Yaz* hikâyesinde ortalarda olmayan, daha doğrusu babaanne tarafından aileye denk görülmeyerek kabul edilmeyen annenin küçük yaştaki kızı babasını ara sıra görerek, ona sürekli özlem duyarak babaannenin kurallarıyla örülü bir köşkte yetişir. Küçüklüğüne dair hatırladığı her anıda babaannenin kuralları ve öğretileri vardır.

"Babaannesinin, "Akıllı uslu davranmayı bilmek daima elzemdir" cümlesini hiç unutmaz. Babasıyla arabaya bindiğinde direksiyona oturunca, babaanne, "sen oğlan çocuğu musun, in oradan" diyerek çıkışır. Çok gülmesine, çok ağlamasına öfkelenir ve "yakışksız" bulur. Kahraman, babaannesinin kendisi yetişirken her davranışını gözleyip, her şeyiyle ilgilenmesini onun sevgisinden kaynaklandığını düşünür.⁴

Kıza gün geçtikçe babasının aslında babası olmadığı fikri aşılır babaannenin isteğiyle. Dikiş, nakışa gönderilir, eli bir sanata yattıktan ve biraz da büyüdükten sonra münasip biriyle evlendirilir. Bu evlilik de babaannenin isteğiyle olur. Akşamları içen, arada, 'konuş kadın, konuşsana. Ruh gibi gezme' diyerek üstüne yürüyen eşine gülümseyerek, 'peki ne konuşayım, ne söyleyeyim?' deyip o un daha da öfkelenmesine sebep olan bu kahraman, öylesine sevgiye 'aç'tır ki, kocası için

---

² A.e., s.137-138.

³ A.e., s.138.

⁴ Füruzan, "Sevda Dolu Bir Yaz", *Sevda Dolu Bir Yaz*, 13.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009, s.11.

kızına şöyle söyler: “Sana gebe kaldığımda onu öylesine seviyordum ki, yerli yersiz boynuna sarılıp sarılıp yanaklarından öptüm.”Kadın, bu davranışı karşısında kendisini iten, “kimi zaman dik dik bakarak”, kiminde “somurarak” karşılık veren kocasına kızmaz, hatta onu haklı bulur. Çünkü böyle bir davranışa alışık olmadığının farkındadır, o zamana dek “bayramdan bayrama elini öpmüştür” kocasının. Bunu kızına anlattıktan sonra şu cümlesini duyarız kahramanın: “Töredir, kocanın eli öpülür.”⁵

Kader öyküsündeki kahraman Fevziye de kuralların keskin ve büyüklerin sözlerinin kılıç olduğu bir ortamda yetişir. “Bilgi sahibi ve iyi ahlâklı büyükler içinde yetiştiğinden; meziyet sahibi bir genç kız olmuştu” diyerek tanıtır onu bize yazar. Fevziye’nin göz alıcı bir güzelliği de vardır, isteyen de çoktur ama o okumak isteğinde olduğundan kismetler geri çevrilir. Bu esnada kendi oğlu Ali Rıza’nın Fevziye’ye gönül düşürdüğünü fark eden Rânâ Hanım, oğlu'nun acı çekmesini istemediğinden; “«Fevziye» meselesini derleyip toparlayıp bir bohça yapmaya” karar verir ve görücülerden birine ılımlı davranıp herkesi «Ulemadan efendim... Böyle damat her zaman kismet olmaz. Subayın parası pul karısı dul... Tüccar sınıfı ailemize yaraşmaz... Siz de kabul ediverin...» «Çok yaş farkları var ama efendim...» «Ne çıkar?...» . .sözleriyle iknâ eder“Büyüklerinin kararı”yla bu iş olur. Bu karar, Fevziye'yi ağlatır, Ali Rıza'yı çılgınlaştırır, ancak geri dönüşü olmaz.⁶

Ayfer Coşkun’un , *Hafö* adlı hikâyesindeki kahraman Hafize de toplumun beklentilerinin bir kurbanıdır. Kan davası, birçok insanı baskılar ve beklentiler sebebiyle katil yapmış bir baskı unsuru olarak bu kez en çok bir kadın kahramanı zor durumda bırakır, yaralar. Babası Hafö’yu kan davalı oldukları aileye zorla gelin göndermiş, böylelikle ölüm sırasını savacağını, barış olacağını düşünmüştür. Ancak,

---

⁵ A.e., s.37.

⁶ Mualla Sümer, “Kader”, **Ham Şeftali**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1989, s.18-19.

kızını ne arar, ne sorar. “Düşman evidir” diye yanına gitmez, doğan torununu bile görmeyi istemez.⁷

Çocuk büyür. Ve çocuktan beklenen kan davasına kaldığı yerden devam etmesi, dayısı ya da dedesini vurmasıdır. Hafo, bunu duyunca deliye döner. Oğluna, “Yapma, dedendir, dayındır” der, dinletemez. Kocasının ayağına kapanır, “Yapma, “kaynındır, kayınpederindir” der, aldırılmaz. “Ancak ölümü çiğner gidersiniz onları vurmaya” der ama umursamazlar onu. Düşerler yola. Sonra olan olur. Hafo, basar tetiğe. İri gövdesi, çatık kaşları, gür bıyığıyla kocası devrilir yere. Oğlu ise ne olduğunu anlayamadan, ikinci kurşunu alınının ortasında karşılar. Kanı, "Mümkünü yok!" diyen gözlerini örter, o da sırtüstü uzanır yere.⁸

Kurşunun tepelerdeki yankılanması da bitince susar her şey. Ninniler, türküler, maniler susar. Hafo, ne oğlunun ne de kocasının ölüsüne bakamaz. Biri eşi, öteki parçasıdır; canı, ciğeri, geceler boyu uykusuzluğu, gözyaşı, gönül sızısı, bakmaya kıyamadığı, sevmeye doyamadığı oğludur.⁹

,Geriye dönüp bakamayan bir daha eline almayacağı çiftmeyi attı yere attığı gibi yürüyüp giden Hafo'yu saatler sonra, Murat'ın kıyısında ellerini yıkarken bulurlar. Baba bir yanda, ağabey öte yanda sessizce bekleyip dururlar. Gözleriyle, "Biz ettik, sen etme!" derler. Ancak, o günden sonra bir hafta uyanmayan, uyandıktan sonra da büyük bir sessizliğe gömülen Hafo, birkaç gün sonra haftalarca susmadan ağlamaya, ağıtlar yakmaya başlar. Tülbente sarılı ellerini, oğlunu sallıyormuş gibi salları kucağında. Etraftaki herkesin “Yeter artık, sussa” dediği zamanda yeniden yeniden ağıt yakmaya başlar. Yemez, içmez. Odadan çıkmaz.

---

⁷ Ayfer Coşkun, “Hafo”, **Duran Zaman**, İstanbul, Belge Yayınları, 1999, s.37.

⁸ A.e., s.31

⁹ A.e.

"Abo Ağa ile oğlu birbirlerini vurmuşlar avda" der etraf. Tersini söyleyen de çıkmaz. Ardından yıllarca dillerden düşmeyecek türküler yakılır, ölenlere ve kalanlara dair. Hafo, ellerine bakarak her gün ölür o günden sonra.

Evlenmeden önce yaşadığı bu odada küçüklükten beri yaşadığı başka baskılar da yalnız bırakmaz Hafo'yu. "Örgülü saçları, kucağında bez bebeği, burnunu çeke çeke ağlıyan" küçük Hafo gelir gözünün önüne. Koca kız olduğu halde, onun yaşındakiler neredeyse çocuklarını kucaklayacakları halde bebekle oynayan ..kardeşinin bebeğini parçalayan ağabeyona yeni büyümeye başlayan göğüslerinden utanan Hafo. Aybaşı olduğu için canı yanan, ağlayan Hafo. "Eh, büyüdün artık", "kimseye de söyleme, ayıptır!" , "bütün kızlar olur. Merak edecek bir şey yok" diyen annesi... Bunların içinden çıkmaya çalışan Hafo:

"Bütün kızlar olur.
Tabii sonra evlenirler.
Sonra koca evine giderler.
Sonra çocuklan olur.
Sonra da çocuklarını...
"Yok!" dedi, Hafo yavaşça: "Kızlar hiç aybaşı olmazlar. Evlenmezler. Zaten doğurmazlar da. Niye doğursunlar ki?"¹⁰

Kaç yıl böyle yaşadığı bilinmez, ta ki bir gün babası hastalanıp da: "Artık ölüm geldi kapıya. Helâllik almadan gitmem" diye tutturuncaya dek. Hafo kendisini almaya gelenlere direnir önce. Sonra kucağındaki tülbente sarılı ellerini çocuğu zanneden Hafo'yu burdan kandırırlar. "Hani dedesinin elini öptürmek isteyip de getirememiştin ya, tam sırası işte. Dedesi torununu görmek ister, hadi götürelim" derler.

Babası "Gel, yanıma gel! Gel de bana helâllik ver! Allah billah aşkına!" diye yalvarır. "Ne yapsan, ne desen haklısın. Hep ben sebep oldum Hafize. Ben seni verdim o ite. Ne bilirdim? iyi olur sandım. Barışık olur aramız, dedim. Nerden bilirdim ki?.."nun konuşmayı unutan dudakları 'Hafo ,diyecek olur ki ,kıpırdarHafo son sözlerle birlikte gözlerini babasına diker. Nefret kesilen

---

¹⁰ A.e., s.34.

gövdesinden başını kaldırır, "Ne? Bana yaptıklarını helâl mi edem? De ki, ben ettim, Allah eder mi acep?" diye başlar ve nefret kusarcasına söyler içindikileri:

"On dördümde verdin can düşmanımıza. Fazla mı gelmişim bu eve? Yıllarca hasret çektim, aramadın. Kanlı evinde kanlı ciğerim var, demedin. Torun doğurdum, düşman evidir diye varmadın kapıma. Yataklara düştüm derdimi sormadın. Ne sana, ne o herife helâl ederim. Sen beni kurban ettin yetmedi. Bir de kini sevgisinden büyük bir evlât verdi Allah. Yetmedi yüreğindeki aguyu almaya yalvarmalarım.

'Dedendir, dayındır.' dedim, hayretmedi.

'Kaynındır, kayınpederindir.' dedim, bakmadı yüzüme kâfir.

'Ancak ölümü çiğner gidersiniz onları vurmaya' dedim, aldırmadılar.

Acep dünyada kaç kişi ben gibi darda kalmış, kaç kişi öz evlâdını vurmak için onca acele etmiştir?"¹¹

Bu konuşma Hafo'yla birlikte ev halkını da şaşırtmıştır. Baba, Hafo'nun söylediği her sözle biraz daha küçülür, neredeyse eriyip gider. Hafo son bir gayretle yatağağilir: "Yok" der, halsiz ama kararlı şekilde: "Helâl etmem. Hiç birinize helâl etmem." .Doğrulur Kendisine yardım etmek isteyenleri iter. Ellerini alışkanlıkla göğsünde birleştirir. Sonra hızla iki yanına indirir onları, cezalandırırçasına. Ne ölüye, ne ardından kopan vaveylaya aldırır, çıkıp gider.¹²

1.1.2. "Adı Çıkmak"/"Dile Düşmek"

Ayşe Kulin'in *Geniş Zamanlar* Hikâyesinde "adı çıktığı" için mahallede istenilmeyen ve bu yüzden de, psikolojik problemlerinin ancak evlendikten sonra anlaşılabilceği bir koca adayı talip olur Zehra'ya.

Zehra'nın "adı çıkma" öyküsü, annesinin onu temizliğe gittiği eve götürmesiyle başlar. Dayaktan bıkan ve kızı Zehra'yı evin bu atmosferinden kurtarmak isteyen Fatik, temizliğe gittiği çalışan hanımın çocuğuna bakması için Zehra'yı ona teslim eder. İlkokuldan terk olan Zehra, evin hanımının gayretiyle lise diploması bile alır, hemşire olur. Ancak, evin hanımı ve beyi ayrılırlar. Zehra yıkılır. Onları Zehra'nın gerçek ailesi zanneden ve öyle olmadığını öğrenince de Zehra'yı terk eden sevgilisi Ahmet'in gidişinden sonra döndüğü evinde yemeden içmeden kesilir, işe gitmez. Ev ahalisi onun bu halinden tedirgindir. Ancak, tedirginlik,

¹¹ A.e., s.38.

¹² A.e.

sevdiği ve evlilik planları yaptığı Ahmet’le evlenemeyen Zehra’nın, Ahmet’le olan bu durumu bu kadar bilinir hale geldiği için, evde kalacağı ve adının çıkacağı sebebiyledir.

“Adın çıktı Zehra” der ağabeyi.: “Ben bir kötülük yapmadığımı biliyorum ama buralarda senin gibi kızlara iyi bakmazlar.”¹³ Annesi de ümitsizdir: “...sana buralardan goca çıkmaz, ...sen o doktor olacak heriflen dillendin bir kere.”¹⁴

“Allah’tan ümit kesilmez”dir, “garip kuşun yuvasını Allah yapar”dır ve Zehra gibi “kondu hayatı” içinde “alınmayacak” kategorisine giriveren bir kıza da bir kısmet çıkar. Bu çıkan, kendinden birkaç yaş küçük, Zehra’nın küçüklük anlarında “sümüklü ve sıska bir oğlan” olarak kalan, “kendini kitaba vermiş” kısmete ‘evet’ demesi için aile Zehra’ya baskı yapar. Ablasından haber alamayan, sevdiği insan tarafından ailesinin sınıf farkı yüzünden terk edilen, işten ayrılan, ümitlerini yitirmiş bir Zehra için buna ‘evet’ demek çok zor olmaz: “Ne fark eder diye düşünüyorum. Bu evde oturacağıma ot gibi, başka evde otururum. Onları onaylamak, onlarla mücadele etmekten daha kolay.”¹⁵

Zehra, bir beyaz saten elbise, belinde kırmızı kurdele, saçlarında ‘mumya gibi tüller’le, göğsüne doğru sarkan gümüş tellerle, annesinin ısrarına karşın “aynaya bir kez olsun bakmadan” gelin olur, Aydın’ın karısıdır artık.¹⁶

Bu kısmetin Zehra’yı nasıl bulabildiği de sonradan anlaşılacaktır. Kendisine bakmayan, yüzünü bile çevirmeyen bu adamla geçen bir yılın sonunda, kayınvalidesi Sıdika Hanım, hala neden çocuklarının olmadığıyla ilgili Zehra’nın üzerine gidip, onu zorla doktora götürmek istediğinde ve Zehra, “Elini bile sürmedi bana oğlan” demeye mecbur olduğunda gerçek anlaşılacaktır:

---

¹³ Ayşe Kulin, “Geniş Zamanlar”, **Geniş Zamanlar**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.31.

¹⁴ **A.e.**, s.29.

¹⁵ **A.e.**, s.31.

¹⁶ **A.e.**, s.33.

“Şuna da bak. Biz senin gibi dile düşmüş, oğlumuzdan dört yaş büyük kusurlu karıyı boşuna mı aldık bağrımıza taş basıp? Oğlumuzun eksikliğini biliyorduk. Aydın’a iyi gelir, ne de olsa tecrübeli dediydik. Yoksa kız oğlan kız mı yoktu köyümüzde, gelin almak için?”¹⁷

“Adı çıkan” bir diğer kahraman da Ayla Kutlu’nun *Hüsnüyusuf Güzellemesi* Hikâyesindeki Emine’dir. Emine, evli ve çocuklu olduğunu bildiği ve Ökkeş’e âşık olmadığı, Ökkeş’le birlikteyken bile içinden “evli barlıklı, çocuklu adamsın, ne yapayım ben seni Ökkeş” diye geçirdiği halde, Ökkeş’le ilişki yaşamıştır. Bu durum da annesinin Emine’ye sürekli kızmasına, hatta dövmesine, mahallede adının kötüye çıkmasına sebep olur.

Hikâyedeki dikkat çekici olan şey, Emine’nin bu toplum içinde ahlâki olarak kabul edilemeyecek pozisyonuna rağmen, yazarın Emine’nin bu sevmediği halde evli bir adamla birlikte olma, sonra onu bırakıp başka birisi ile ilişki yaşama durumlarına getirdiği ve Emine’yi adeta haklı çıkarmaya çalıştığı gerekçelerdir.

Emine’nin adı çıkmıştır ama haklıdır, çünkü boynunda büyüyen guatr yumrusu sebebiyle çirkin, bu guatr sebebiyle zaman zaman sinirli, başkalarının evine çamaşır yıkamaya gittiği için ezik annesi, genç ve güzel Emine’nin genç kız heveslerini anlayamamaktadır.

“Annesi aklına gelince, dönüp aynadan yine baktı Emine. Kadın, oturduğu yerdeydi. Ayakkabısının giymediği teki elinde, Emine iyi gözlüyordu. Başörtüsünün uçları iki yanında duruyordu. Çenesinin boynuna bittiği yerde oluşmuş torba, içi dolu, gergin, küçük bir kavunu andırır biçimde sarkıyordu. Guatr yumrusu. Eskiden de vardı bu yumru. O zamanlar boynunun ortalarında bir yerlerde büyük ama böyle şimdiki gibi utanmazcasına değil, utanır gibi durur, konuştuğu iner çıkardı. Sonraları daha da büyüdü. Aşağıya sarktı. Memelerinin başlangıcında, rahat bir yatak bulmuş gibi yayıldı kaldı. Olmadık zamanlarda, olmadık şeylere köpürmesi, yüzünü al basması, çarpıntısının tutması, yalnızca yorgunluktan değil, bu yumrudan da geliyordu.”¹⁸

---

¹⁷ A.e.

¹⁸ Ayla Kutlu, “Hüsnüyusuf Güzellemesi”, *Hüsnüyusuf Güzellemesi*, 2.bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 1998, s.29.

Emine, hazırlanırken, aynada saçını başını düzeltirken, bu bakışta kendisine bir ihtar/uyarı gizlenebileceği düşüncesiyle annesinin kendisine bakmasından bile rahatsızdır:

“Emine hem sıkıldı hem de kızdı:

-Gitsek artık anne. Geç kalmıyor musun?

-Yavrum ne olur namusumuzu beş paralık etme. Daha çok küçüksün. Yarın, helal süt emmiş biri bizim de karşımıza çıkar. Başında bir erkek yumruğu yok diye kendini kopp koyverme yavrum...

-Ne yapıyorum ben anne?

Bağırılmamak, her şeyi birbirine katmamak için kendini zor tutuyordu. Gitsin artık şu kadın. Gitsin artık şu kadın. Onun böyle ayakkabısını giymeden durması, gözlerini kızının üstüne dikmesi ve zamanı unutması yüzünden Emine geç kalıyordu. Saat de yok. Bu avluya sığmış insanların hiç birinde saat yok.

-Haydi Fatma Bacı. Sen artık git çamaşırlarına. Sen çamaşırları pakla, onlar da seni...”¹⁹

Annesi görmeden boyanıp rahat rahat Ökkeş’le buluşmaya hazırlanmak ister Emine. Yazar, burada da Emine’nin imdadına “Aslında boyanmayı kendisi de istemiyordu. İstemiyordu ama yıllardan beri oturdukları bu karanlık oda her şeyi soldurduğu için boyanması gerektiğini düşünüyordu.” Cümleleriyle yetişir. Emine, böyle dikkat çekici boyanarak dikkatini kendine vermek, içinde bulunduğu hayatı unutmak istemektedir bir bakıma. Yani yine haklıdır. Çünkü yoksuldur ve Öyle bir odada yaşamaktadır ki, daha “bakmadan, koklamadan o yaygın küfü algılanabilecek”, “kapsız yorganlar”ın her zaman “yarı ıslak”, “sedirin üstündeki içi ot dolu minder”lerin örtüsüz” olduğu, taş merdivenleri kaplayan “gri, kaygan, tuhaf bir yosun”un yumuşak uçlarının üstünde küçük, sarı renkli, uzun kuyruklu böceklerin dolaşıp durduğu, “fare deliği”ni andıran öyle bir odada yaşamaktadır ki, “köşede duran, ikide bir parlayan gaz ocağından, yere yığılı tencere ve sinilerden, tavalardan, kalayı yitmiş bakır sahanlardan” tiksiniyor ve “bunların hepsinden kurtulmak” istemektedir: “Yaşanır mı buralarda? Sanki biz insan değiliz.... Biz de insan mıyız be?”²⁰

Böylesi bir manzarada yaşamak istemeyen bir kız anlayışla karşılanmalıdır yazara göre, hele de güzelse... Güzel bir kızdan böyle bir hayatı sürdürmesini beklemek haksızlık olur: “Allah’tan güzeldi. Saçını silkeledi. Gözlerini aynadan

¹⁹ A.e., s.29-30.

²⁰ A.e., s.22.

ayırımıyordu.”²¹ Dahası, annesi de belki Emine’yi bu güzelliğinden dolayı kıskanmakta, kendisi Emine kadar dikkat çekemediği için kızına bu kadar yüklenmekte ve ayna önünde vakit geçirip süslenmesine kızıyordu:

“Bu kadar karışmaya hakkı yok. Kendisi kartlaştı iyiden iyiye ya, belki o yüzden kızını bile kıskanıyordu. Güzelim diye kıskanıyor. Daha on dördümdeyim diye. Oğlanlar ardında dolanıyor, ikide bir evin önünden geçiyor, geçerken ıslık çalıyorlar diye. Adam gibi yürümüyorsun. Kıçımı bir o yana, bir bu yana salladıkça eteklerin gelgel ediyor. Ediyorsa ediyor. Sen yap bakalım, seninki de getirir mi hiç kimseyi ardından? Nasıl yürüyecekti? Bandonun ardından yürüyormuş gibi, rap rap sesleri çıkaran adımlar mı atacaktı?”²²

Emine’yi ‘haklı çıkarma’ya devam eder yazar. Emine aslında okusa bu hallere düşmeyecektir ama okumasına da fırsat verilmemiştir. Emine’nin okul sevgisi anlatılır. Ancak bu sevgide okumaya, derse dair somut bir durum göremeyiz. Emine’yi okulla ilgili çeken şey, bir bayramda bir atlet olarak, kırmızı kurdelesini ile kaymakamın önünden geçip yürüyüşünü beğenmeyen annesine bunun böyle olmadığını göstermektir:

“Hangi çocuk tel üzerine kaplanmış krepon kâğıdından kanatları, uzun giysileriyle bir melek olmayı istemezdi? Emine, atlet kılığına girip beyazlar giymeye özenmişti. Sembol arabasının ardında, yukarıdan uzatılmış ak ve kırmızı kurdelelerden birini tutan, göğsüne kocaman bir harf iğnelenmiş, temiz Türk öğrencisi olarak geçebileseydi bir kez. O zaman annesinin yürüyüşü için edebileceği tek sözcük olamazdı. Kaymakamın önüne geldiğinde, kapandığı yerden doğrulup, zincirini parçalayarak kollarını havaya kaldıran bir özgürlük perisi olmayı, ya da düşman askerini ayağının ucuyla itip yere yuvarlayan, göğsü al bayraklı bir Yirmi Üç Nisan Meleği olmayı geceler boyu nasıl da özlemişti. Hiçbir bayrama katılamamıştı. Giyimleri daha kötü olduğu için sıraların sol yanına veya ortalara konulan önlüklü bir öğrenci bile olamamıştı.”²³

Yaşadığı yer, hayata bakışı, okul durumu bu kadar net ortaya konulan Emine’nin ağzından, “sembol arabasının ardında, yukarıdan uzatılmış ak ve kırmızı kurdelelerden birini tutan, göğsüne kocaman bir harf iğnelenmiş, temiz Türk öğrencisi” yakıştırması sırtır. Ancak devamında gelen “giyimleri daha kötü olduğu için sıraların sol yanına veya ortalara konulan önlüklü bir öğrenci bile olamamıştı” cümlesi ders başarısı ve hevesi ile ilgili hiçbir özelliğini duyamadığımız Emine’nin yine maddi imkânsızlık sebebiyle okuyamadığı fikrini pekiştirmek ister okuyucuda.

---

²¹ A.e.

²² A.e., s.23-24.

²³ A.e., s.25.

Evet, Emine “okuma”nın her ne kadar “gösteri” kısmında hayal etse de kendini, okumayı istemiştir. “Eksiksiz kitapları, defterleri”, “evlerinin ışığı” olsaydı, “gaz lambası yerine, bir dokunuşla ışıldayıveren elektrikleri olsaydı” okuyacaktır Emine. Ancak okuma isteği ‘gaz lambasıyla uğraşacak kadar değil, bir dokunuşla aydınlığı sağlayabildiği kadar’dır.

Emine’nin okula gönderilmeyişini annesi Fatma’nın ağzından da şöyle dinleriz: “Emine'nin okula gitme yaşı geldiğinde, ne yazda ne kışta, iş yapmasına razı olmadı anası. Ama, kız orta bire kadar götürebildi okulu. Orta birde, ikinci yılında, on dört yaşında, okumayı boşladı. "Gözü oynaştıydı..."²⁴

Emine savunmasında bir done de, öğretmenlerdir. “Emine okur”dur, “bütün öğretmenler Emine’ye bağırarak için ağız birliği etmeselerdi.”²⁵ Okul ve öğretmenler de dikilmiştir Emine’nin önüne. Okulda iki yıl geride kaldığı için boyundan, kendinden iki yaş küçük çocuklarla okumaktan, buna rağmen onların bildiklerini bilmemekten utanmıştır.

Emine haklıdır, çünkü yalnızdır. Hiç arkadaşı yoktur. Emine’ye “Kızım niçin arkadaşlarınla birlikte değilsin?” diye soranlar, öbür çocuklara Emine’yi neden aralarına almadıklarını sormadıkları, Emine’nin önlüğünün elde dikildiğini, robasına parmak sokulup çekildiğinde, (robanın altındaki büyülerin dağılıverdiğini) bilmiyorlardır. Oysa bunu Emine’nin etrafındaki bütün çocuklar bilmekte ve bildiklerini de uygulamaktadırlar.²⁶

Haklı, çünkü çıkmakta olan göğüsleri belli olmasın diye onları bezle bağlayan Emine’nin bu durumunu fark eden Beden Eğitimi öğretmeni ona sürekli derslerde “Esne Emine” diyerek herkesten fazla hareket yaptırmış ve bağladığı bezin kayıp düşmesiyle ortaya çıkan manzaradan faydalanmıştır. Emine’nin başına bir okulda gelmesi mümkün olmayan şey de gelmiş ve Beden Eğitimi öğretmeni

---

²⁴ A.e., s.36.

²⁵ A.e., s.25.

²⁶ A.e., s.26.

Emine'ye tecavüz etmiştir. Üstelik çok uzun süre boyunca ondan yararlanmış ve Emine bunu kimseye söyleyememiştir:

- Esne Emine... Esne!..

Emine, ellerini ayak uçlarına değdirip başının iki yanında havaya kaldırmak zorundaydı. Öğretmenin bununla eğlendiğini herkes bilirdi. Ardında tek sıra olmuş, kendinden iki yaş küçük çocukların kıkır kıkır güldüklerini duyar, öğretmen ise duymazdan gelirdi. Öyle eğilip kalktıkça, göğsüne sardığı bez parçası sıkılığını yitirir, yerinden oynar, memeleri sallanırdı. Öğretmen, bağırmasını sürdürdü:

- Esne Emine... Esne!..

Okul bahçesinde teneffüslerde, dışarda sokaklarda, o bacak kadar oğlanlar ardından bağırırlardı:

- Esne Emine... Esne!..

"Dersten sonra beni görsün," diye haber göndermişti. Kızlardan biriydi haberi getiren. Ağzı kulaklarına varıyordu bunu iletirken. Spor odasına gitmişti Emine. Öğretmen yalnızdı. Masanın başında, ayakta duruyordu.

Yukardan aşağı, süzmüştü Emine'yi:

- Kalbini mi kırdım yavrucuğum? Ama mecburdum. Oğlanlar fark etseydi bir daha onların alaylarından kendini kurtaramazdın. Seni korumak için yaptığımı inan. Yazık... Ağlamaktan o güzel gözlerin şişmiş...

Cebinden mendilini çıkarmış, Emine'nin yeniden dolmaya başlayan gözlerini silmişti. Hemen ardından, bir yandan mendilini cebine yerleştirirken, bir yandan da Emine'yi spor gereçlerinin bulunduğu iç odaya doğru itmeye başlamıştı. Gövdesi belli belirsiz Emine'nin gövdesine değiyordu ve Emine geriledikçe, öğretmen aynı büyüklükte bir adımla ilerlediği için bu dokunuş hiç kesilmiyordu. İri, kalın bir gövdeydi bu. Önce bir, sonra iki eliyle omuzlarına dokunmuş, sonra bastırmıştı. Hızlı hızlı soluyordu. O karanlık iç odada, Emine'nin belinden tutmuş, ayağıyla kapıyı itip kapatmıştı. Kapı kapanır kapanmaz elleri Emine'nin beline inmiş, yavaş yavaş yukarı çıkmaya başlamıştı. Memelerini sardığı bezi ovalaya ovalaya çıkartmış, birden serbest kalan memeleri önce okşamış, sonra hoyratça sıkmıştı.

- Ah!..

- Bağırma... Bağırırsan rezil olursun. Bana bir şey olmaz. Bana kimse bir şey yapamaz.

- Ama hocam canımı acıtıyorsunuz... Sonra... "Sonra, ayıp..." diyecekti.

- Ne güzel memelerin var, taş gibi.

Elleri, Emine'nin gövdesinin her yanında dolaşıyor, soluğu hızlanıyordu.

- Kalçaların da... Hımm... Ne güzel kızsın sen. Bilsen, bir bilsen...

- Öğretmenim, ne olur bırakın beni.

Sonunda bıraktı öğretmen. Emine dış odaya geçerken, kendisine yol verildiğini gördü. Şaşırdı. Arkasından kalçasının yine okşandığını, bu kez elin hafifçe, kumaşın üstünde belli belirsiz gezindiğini algıladı.

- Baban yok, değil mi yavrucuğum?

- Yok...

- Amcan, dayın, size göz kulak olacak bir erkek?

- Yok... Hâlâ ağlıyordu Emine: Bir dedem vardı. Ayı oturuyorduk ama dedem evimize gider gelirdi. O da öldü.

- Ağlama artık. Bir daha seni hiç üzmeyeceğim benim cici kızım. Ara sıra ya ben seni çağırırım ya da sen gelirsin buraya. Seni Spor Kolu Başkanı yaparım, dikkati çekmeyiz. Dertleşiriz, sana yardım ederim.

Oğlanlar her şeyi fark etmişlerdi ama. Spor odasında neden çok kaldığını bile biliyorlardı. Emine'nin arkasından bağırıyorlardı:

- Eminem... Bitti mi hastalığın? Jimnastik öğretmeni neler yapıyor sana Eminem? İster misin biz de yapalım?

Bacak kadar oğlancıklardı. Söylediklerinin anlamını bile bilemeyecek kadar saftılar üstelik.

Ne zamana kadar okutabilirdi beni annem? Ortaokulu bitirtebilir miydi? Ne olurdu ortaokulu bitirseydim?”²⁷

Ökkeş, kolunu Emine'nin beline sarıp ona istediğini yaparken, Emine için artık Ökkeş ya da Beden Eğitimi öğretmeni fark etmez. “Ökkeş'in yerinde jimnastik öğretmeni de olabilirdi. Okulu bıraktığından beri memelerini bağlamaz Emine. “Mahalledeki kızlara da oğlanlara da, onların analarına da, hatta durup ardından bakakalan babalarına da inat, hopleya hopleya” yürür: “Daha çok sallansınlar, daha çok göz, ardında takılı kalsın diye.”²⁸

Emine bir kitapçada çalışmaya başlar. İşe gidip gelmekten yüksünmez. Onun için zor olan şey, iş çıkışı onu karşıdaki mağazanın önünde bekleyen annesidir. Annesinin kendini almaya gelmesinden rahatsız olan Emine'nin tek rahatsızlığının bu ‘yalnız bırakılmak istenmeme’ ya da ‘güvensizlik’ durumlarının olmadığını anlatır cümlelerinden. O esasen, annesinin yaptığı işten, fiziki görüntüsünden de rahatsızdır: “Zor olan şey başkaydı. Anasıydı bu. Hangi eve çamaşıra giderse gitsin, ne kadar yorulmuş olursa olsun dönüşte, ıslak giysisi, şiş elleri, sıkıntısına dayanamayıp örtüsünü çözdüğü için boynunun altında başıboş ve inanılmaz bir çirkinlikle sallanan, her geçen gün daha da büyüdüğü duygusunu uyandıran yumrusuyla geliyordu. Çömeliyor, Binbir Çeşit Mağazasının karşısındaki duvara sırtını verip kızını bekliyordu.”²⁹

Emine'nin annesi kızı hakkında etrafta söylenenleri duymaya dayanamaz. İhtarları, nasihatleri sonuç vermeyince, yine Emine'nin adının geçtiği konuşmaları duyduğu bir günün akşamında “şişmiş elleri, ellerini büyüten damarları ve gövdesi, zangır zangır titrirken”, “kızgınlığı zulme, zulmü de güce” dönüşür. Emine'yi döver. “Nasıl bitmez bir öfkeyle vurduysa kızına”, Emine bayılır. Ancak acı çekmez. “Ayılırken, gövdesinde duyduğu acılara karşın, yepyeni bir tat” algılar. “Ökkeş'in ellerinin verdiği tada benzer bir tat”tır bu. Çok şaşırır.

---

²⁷ A.e., s.27-28.

²⁸ A.e., s.32.

²⁹ A.e., s.39.

“Annesinden yediği dayak, avlu komşularının kapılarına birikmesi, vazgeçirmez” Emine’yi. Hatta “Ökkeş’i başka türlü özlemeye bile dönüşür.” Ama, Ökkeş’in karısının amca oğlu olan Sadettin’in bir gün Emine’yi bir köşeye sıkıştırıp, “Bir daha başını kaldırıp Ökkeş’e baktığını bile duymayacağım kız. Ant olsun, namus için seni parça parça ederim.” deyişle gözü korkar. Diğer yandan, “gözlerini kısıp”, “biraz şişman” olmasına karşın “bayağı yakışıklı bir çocuk olan” Sadettin’in, “bu sözleri altında kendisine duyulan bir ilginin ipucunu” arar. “Oğlanın kendisine hiç ilgi duymadığını, bu işi sahiden namus işi olarak aldığını anlayınca” korkar.³⁰ Ökkeş, iki-üç kez haber gönderir, sonra arkasını bırakır. Sokakta karşı karşıya geldiklerinde gözlerini ayakkabılarının burnundan kaldırmaz. “Sevmiyormuş meğer. Korkak da üstelik.” diye düşünür Emine. Ve içinde bulunduğu durumu geneller: “Demek beni kimse sevmiyor. Herkes düşman. Ben de hiç kimseyi sevmiyorum zaten.”³¹ Böylelikle, ‘Hayatta kimsenin sevmediği bir Emine’nin yanlış yapma hallerinin hoş ve haklı görülmesi için yazar bir gerekçe daha sunar önümüze.

"Sana ne benim namusumdan?" cümlesini Sadettin'e söylemeyi o karanlık yoğurtçu dükkânına girip bunu söyledikten sonra “eteklerini savurup aldırılmaz tavırla dışarı çıkmayı” çok ister, sürekli kafasında bu sahneyi kurar ama “bu kadar yürekli olamaz” Emine. Evli bir erkekle görüşmemesi için aldığı ihtar karşı çıkmak ve bunu yine bir gösteri içinde yapmak “yüreklilik” olarak tanımlanır.

“Emine'nin Ökkeş'ten bıkmasına zaman kalmadan hemen o gün, ilişkileri bitti” cümlesi de dikkat çekicidir. Belki Emine’ye kimse dokunmasa, annesi kızmasa, Ökkeş’in akrabası Sadettin çıkışmasa, Emine zaten bıkmak ve Ökkeş meselesi hayatında bir daha açılmamak üzere kapanacaktır. Ancak, öyle olmaz. Ökkeş’ten baskıyla vazgeçmek zorunda kalan Emine, köye kamyonuyla gidip gelen İlhami’ye gönül düşürür. Annesi, İlhami’nin sağlam pabuç olmadığını öğrenir ama kızına laf dinletemez. Sonunda “hevesini alan” İlhami de bırakıp gider Emine’yi. Diğer yanda, Ökkeş’in karısı ölmüş, çocukları öksüz kalmıştır. Emine’ye talip olur.

---

³⁰ A.e., s.36.

³¹ A.e., s.36-37.

Emine bu işe razı olmak istemese de evlenmek zorunda kalır Ökkeş'le. "Adı", bir nebze de olsa temize çıkar bu kez Emine'nin.³²

Ökkeş'in verem olduğunu evlenirken kimse söylemez Emine'ye. Emine'yi dünyaya getirdiği oğlu ve diğer çocuklarıyla büyük bir çaresizlik ve yoksulluk içinde koyup öbür dünyaya gider Ökkeş. Bu tablodan sonra Emine'den duyduğumuz cümlelerde yine anneye sitem ve yine ona kızgınlık vardır: "İşte şimdi her şey bitmişti. Anasının hep söylediği: "Helal süt emmiş erkek ... bitmişti işte. Bu muydu bir ananın kızı için özlediği şey?"³³

1.1.3. Merkez Değer: "Namus"

Ayla Kutlu'nun *Hüsniyusuf Güzellemesi* Hikâyesindeki Emine, evli ve çocuklu olduğunu bildiği ve Ökkeş'le ilişki yaşar. Annesi Fatma, dışarıdan duyduğu bu mesele yüzünden Emine'ye sürekli kızmasına, hatta dövmesine rağmen, ona engel olamaz. Sık sık yaptığının doğru olmadığı ve 'namuslarına gelecek herhangi bir sözün' başlarında bir erkek bulunmadığı için onları daha da zor duruma sokacağını söyler.

"Emine hem sıkıldı, hem de kızdı:
- Gitsene artık anne. Geç kalmıyor musun?
- Yavrum, ne olur namusumuzu beş paralık etme. Daha çok küçüksün. Yarın, helal süt emmiş biri bizim de karşımıza çıkar. Başında bir erkek yumruğu yok diye kendini kapıp koyverme yavrum..."³⁴

Emine her işe gidişinde, annesinin hiç değilse o günün akşamında gelmemesi ya da gelememesi için dualar eder, akşamları da yol boyunca kavga ediyordu onunla, yalvarıyordu. Onu üzecek şeyler yapmayacağına söz veriyordu. Annesi yine de geliyordu. Emine, onu görür görmez yüzüne al basmasını engelleyemiyordu. Utanıyordu. Şaşkınlıkla kutuları ters yerlere yerleştiriyor, öğrendiklerinin tümünü unutuyordu.

"- Namusumuza kimse bir laf etmesin diye geliyorum kızım..."

³² A.e., s.36-48.

³³ A.e., s.64.

³⁴ A.e., s.29.

- Karanlıklar mı anne, yalnızca karanlıklar mı insanın namusunu yitirten?
Caddelerde, sokak aralarında kim yitirmiş namusunu şimdiye kadar?
- Ya kaçırırlarsa kızım?³⁵

“Annesinden yediği dayak, avlu komşularının kapılarına birikmesi, vazgeçirmez” Emine'yi. Hatta “Ökkeş'i başka türlü özlemeye bile dönüşür.” Ama, Ökkeş'in karısının amca oğlu olan Sadettin'in bir gün Emine'yi bir köşeye sıkıştırıp, “Bir daha başını kaldırıp Ökkeş'e baktığını bile duymayacağım kız. Ant olsun, namus için seni parça parça ederim.” deyişiyse gözü korkar. Diğer yandan, “gözlerini kısıp”, “biraz şişman” olmasına karşın “bayağı yakışıklı bir çocuk olan” Sadettin'in, “bu sözleri altında kendisine duyulan bir ilginin ipucunu” arar. “Oğlanın kendisine hiç ilgi duymadığını, bu işi sahiden namus işi olarak aldığını anlayınca” korkar.³⁶

"Sana ne benim namusumdan?" cümlesini Sadettin'e söylemeyi o karanlık yoğurtçu dükkânına girip bunu söyledikten sonra “eteklerini savurup aldırılmaz tavırla dışarı çıkmayı” çok ister, sürekli kafasında bu sahneyi kurar ama yapamaz. Sadettin'in “namus işi” derkenki ciddiyetinden çekinir.³⁷

Ayşe Kulin'in, *Taş Duvardır Benim Sevdam* hikâyesinde büyük ve bir arada yaşanan evin hizmetkârlarından Gülbeyaz, evdeki büyükbeyin sigarası bittiği için bakkala yollanınca evin büyük hanımı buna itiraz eder. “Bekir ne güne duruyor?” diye itiraz eder. “Beyağa, Bekir'i başka işe koymuş” dediklerinde ise, bu kez Gülbeyaz'ın kıyafetini dışarı çıkmak için uygun bulmaz. "O mendil bozması yemeniyle olmaz. Var git, kafana doğru dürüst bir örtü ört" der. Bunun üzerine Gülbeyaz eve girip, başında ucu beline kadar inen Hanife Hanım'ın örtüsüyle geri dönünce de "kırıtmadan yürü yolda. Bu evin namusu, itibarı var. Bakkalın çırağı ile de konuştuğunu, oyalandığını duymayayım," diye ihtar eder.³⁸ Evin hizmetçisinin

---

³⁵ A.e., s.29.

³⁶ A.e., s.36.

³⁷ A.e., s.37.

³⁸ Ayşe Kulin, “Taş Duvardır Benim Sevdam”, **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.21-22.

karşı cins tarafından yanlış anlaşılabilir herhangi bir davranışının evin namusuna zarar getireceğini düşünür.

Büyükhanım, Gülbeyaz'ın hareketleri ile ilgili bir değişikliğin evin namusuna getireceği sözün lafın kaygısına düşedursun, Gülbeyaz'ın namusuna gelecek olan evin içinden, evin erkeklerinden gelir. Evdeki erkeklerinden birinin tecavüzüne uğrar. Ancak gece karanlıkta bunu kendisine yapanın, evin büyük oğlu mu, küçük oğlu mu, yoksa babaları mı olduğunu ayıramaz. Durumu kimseye de söyleyemez. Cesaret edip, biraz çıtlatmaya kalktığı Hanife Hanım'ın cevabı ilginçtir:

Gülbeyaz'ın öğürtüleri başlayıp, büyükhanım şüpheye düşünce çağrılan ebe kadının söyledikleri, evin büyükhanımını harekete geçirir. "Naciye Ebe'ye haber salınır. Ebe, Gülbeyaz'ın hamile olduğunu ve düşürtmek için de geç kalındığını söyleyince, evin erkeklerinden biri sinirlenen büyükhanıma "Bir çaresine bakarız" der. Büyükhanım böyle bir işin evin dışından musallat olduğundan hatta arada bakkala giden Gülbeyaz'ın bu işi bakkalın çırağından geldiğinden emin halde, evin namusu ile ilgili bir söz çıkmasından tedirgindir:

" "Bakkalın sümüklü çırağı olacak, eminim. Bu küt bacaklı karafatmaya başka kim bakar. Dedim durdum sizlere o kadar, 'yol- lamayın bu kızı zırt pırt bakkala,' diye. Getir götürü Bekir'e yaptırtmalıydınız hep. Ne olacak bu evin şerefi şimdi?"

"Çaresine bakılır."

"Çaresi mi kaldı? Geç kalınmış dedim ya sana."

"Çaresine bakılır ana," dedi Beyağa.

"Bakılsın," dedi Büyükhanım, "bu evin şerefi, itibarı var." »³⁹

Evin namusunu temizlemek için, hemen Gülbeyaz'ı verecek bir erkek arayışına girilir. Aranılan kişinin özellikleri, yakındaki bakkalın çırağında mevcuttur. Beyağa, bakkal Cemil Efendi'yi çağırır, "kız on beşine yeni bastı, senin çırağa gönül düşürmüş, Beyağa'nın evinden kız almak her babayığite nasip olmaz," der ve can

---

³⁹ A.e., s.24-26.

alıcı kısmını ekler: 'Yetimdir, öksüzdür diye çeyizini bol tuttuk, çırak bu kısmeti kaçırmamın.'⁴⁰

Gülbeyaz'a düşen de bu işten bu kadar kolay sıyrıldığı için mutlu olmaktadır. Evdeki yaşça büyük olan ve evin işleri aksar diye de evlendirilmeyen hizmetkâr Hanife Hanım söylenir Gülbeyaz'a: "Bu iyiliklerini unutma kızım, bak bu kadarını benim için bile yapmamışlardı." Hanife Hanım, hâlâ yüzü gülmeyen Gülbeyaz'a çıkışır: "Kız ne bu surat? Zilleri takıp oynayacağına, gelin gidiyorum diye... Tövbeee!"⁴¹

Sevmese de, istemese de, neye uğradığını anlamasa da, Hasan'la evlendirilir Gülbeyaz. Böylece temize çıkar evin namusu.

Yalnız yaşayan kadınlar ya da çalışan kadınlar için ilk akla gelen şey, tek başına 'namus'unu koruyup koruyamayacağıdır. Ayten, atölyede çalışmasına, evde yatalak babasıyla yaşamasına rağmen 'namus'u ile ilgili olarak mahalle halkının olumsuz bir şey söylemediği Sultan'a, sırf bu yüzden hayran olduğunu ve onunla tanışmak istediğini söyleyerek yanına gelir:

Biz yukarı mahallede otururuz. Hani, dağın yamacında, tuğla ocağının orda. Şimdi diyeceksiniz, bu kız ne ister benden. Hiç, valla hiç. Bir ablam olsa, sizin gibi olsa... Bu kadar. Başka ne diyeyim... Geçende minibüste konuşuyorlardı, kimdir div'e kulak kabarttım, öğrenemedim. Sizi görüyordum da, konuştuklarının siz olduğunuzu bilemedim. Herkes seviyor sizi. Bütün semt halkı. İlk defa oluyor ki, çalışan genç bir bayana kulp takmıyorlar buralarda. Kulp ne söz, onlar için siz, örnek birisiniz. Bizim Bilal var. Siteler'de çalışır, ona sordum. Büyük bir konfeksiyon atölyesinde çalışan ablanın adı ne, biliyor musun dedim. O söyleyiverdi. Benim uzaktan uzağa çok sevdiğim ablam çıktınız, sevinçten deli oldum. Bilal'e, konuşsam benimle konuşur mu, benimle arkadaşlık eder mi, dedim. Niye konuşmasın, çıyan gibi yanaşıp sokacak değilsin ya, dedi o da... Ailem kimseyle görüştürmüyor. Fakat sizin için olmaz demelerine imkân yok Sultan abla. Ben sizi sonradan kaç kez gine minibüste gördüm, yolda gördüm, ne bileyim çekindim işte, bir türlü yanaşamadım. Bu sabah artık, ne olursa olsun dedim, seslendim. Rahatsız etmedim ya? Ah ablacığım, öyle bir haliniz var ki, insanın her zaman güvenip dayanabileceği..."⁴²

---

⁴⁰ A.e., s.26.

⁴¹ A.e.

⁴² Adalet Açoğlu, , "Dar Odanın Karanlığı", **Hadi Gidelim**, 7.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.13-14.

Yalnız kadınların namusunun etraftaki herkesi ilgilendirdiği bu durum, sadece varoşlarda, mahallelerde, ya da küçük köy yerinde değil, büyükşehrin göbeğinde de geçerlidir. Buket Uzuner’in *Bir Kadın Yazarın Satış Rekorları Kıracak Kitabı* hikâyesinde hikâyenin kahramanı olan yazarın kızı Tuna’nın çok “kıymet” verdiği “uzun kirpikli” Cem adlı arkadaşının annesi de yalnız yaşamakta zorlanmaktadır. “Güzel, genç, çok şık ve bakımlı bir kadın”dır. Kahraman onu “kıpkırmızı bir ruj”la görür ancak “hiç de rüküş durmadığını”, hatta bu “yırtıcı kırmızı”nın kadına yakıştığını düşünür. Bu kadın, yazardan kendi öyküsünü yazmasını ister: “Genç, boşanmış bir kadının, bugünün Türkiye’sinde yalnız yaşamasının, çocuk yetiştirmesinin kolay olmadığını çok iyi biliyorsunuz di mi?” diyerek. Yazarın kendisi de genç, boşanmış ve yalnız yaşayan bir kadın olarak bunun zorluğunun farkındadır: “Hiç bilmez miyim?”⁴³

Buket Uzuner, *Bir Kadının Yaşamında En Önemli İki Şey* hikâyesinde hayatı iki ülke arasında geçen, sekiz ay birinde, dört ay birinde yaşayan bir kadın kahraman, “bu gidiş gelişler”i yadırgamadığını, bunların “yaşantısının normal akışının bir parçası” kabul ettiğini, “ikisinden de vazgeçmek istemediği” “iki ayrı, apayrı dünyası” olduğunu söylerken, biri Pasifik kenarında, öbürü Akdeniz’de bu iki kentin birbirine dokuz saat yakınlıkta olmasına rağmen yüz yıl uzaklıkta olduğunu belirtmeden geçemez. Bu yüz yıl uzaklığın en büyük kanıtı iki ülke arasındaki ‘namus’ kavramına bakıştır: “Önce saygın olmak zorunda Türkiyeli kadın. Yalnız yaşayan kadına alışkın değiliz henüz. Saygın olmaksızın, hâlâ bir erkeğin kattığı veya götürdüğü ‘namus’la başlar.”⁴⁴

1.1.4. “Kadın Yalnız Yaşayamaz”

Toplumun kadından beklediklerinin başında evli değilse eğer, ailesi ile yaşamasıdır. Yalnız yaşayan kadına çoğu zaman çok iyi gözle bakılmaz.

⁴³ Buket Uzuner, “Bir Kadın Yazarın Satış Rekorları Kıracak Kitabı”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.65.

⁴⁴ **A.e.**, s.62.

Yalnız yaşayan bir kadın, kendini bu durumun olumsuz geri dönüşlerine karşı hazırlamalı, bu negatif durumun farkında olarak davranmalı ve evli ya da ailesi ile birlikte yaşayan bir kadına nazaran hareketlerine, davranışlarına, eve giriş çıkış saatlerine çok daha dikkat etmelidir.

Feyza Hepçilingirler'in *Eski Bir Balerin* hikâyesindeki kahraman için yazar "yalnız yaşayan bir kadın olmanın gerektireceği hiçbir ön hazırlığı yoktu" cümlesiyle başlar.⁴⁵

Sırma'nın kocası hapisten bir sonraki gün çıkacaktır. Komşu Ayfer Hanım, Sırma'nın hazırlıklarını görmek için kapısını çalar. "Alımlı ve bakımlı" bir kadın olmasına rağmen, çok konuşması ve her işe karışması Sırma'yı sıkır, bunaltır. "Aaa, ne kızım bu hâl böyle? Ne öyle, bir kot, bir kazak! Saçlarını da keçi yapsaydın bari! Kaç yıl oldu kızım, kaç yıl haa? Adam içerden gelecek, senin kılığına bak!" sözleriyle her zamanki Ayfer Hanımlığını yapar. Sırma ısrarcıdır, "bugün değil, yarın çıkacak nasılsa" diyecek olur, "Yarının ayırdı var mı senin için bugünden. Yarın farklı mı giyinirsin sen! Aaah, ben olacağım ki şimdi senin yerinde. Giderim berbere; pedikür, manikür, fon... Oradan çıkarım Şişli'ye. Alırım parıltılı, marıltılı bir şeyler. Takarım, takıştırırım, yaparım, yapıştırırım" diye üsteler Ayfer Hanım.⁴⁶

Fakat Sırma daha fazla dayanamaz, "Şeyy... Bitti mi Ayfer Hanım? Ocakta yemek var da!" diye kapıyı kapatmak ister. Ayfer Hanım Sırma'nın yemekle uğraştığını duyunca şaşırır: "Ay, sen şimdi yemek mi pişiriyorsun yarın için. E pes vallahi şekerim Senin yerinde olsam dışarda yerim yemeği kocamla. Sonra eve geliriz. Koyarız sete bir şeyler, yakarız mumları vee... Hah hah ha."

---

⁴⁵ Feyza Hepçilingirler, "Eski Bir Balerin", **Eski Bir Balerin**, 4.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2001, s.12.

⁴⁶ Sıla Sezmen, "Gri", **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.64.

Sırma'nın sıkıntından başına ağrı girer. Yanakları atmaya başlar. "Bana önerdiklerinizi, niye siz uygulamıyorsunuz? Bir tane bulun ve yapın bunları" diyerek ağzı açık kalan Ayfer Hanımın suratına kapıyı kapatır.

Zaten herkes Ayfer Hanım ve "Manav Osman'la" ilgili ileri geri konuşmaktadır. Sırtını verdi kapıya. Bir ara bakkal Mehmet dokundurmuştur: "Osman ile Ayfer Hanım çok samimi," diye. "Haşa, bakın siz, kaç yıldır kocasız kadınsınız. Hiç hakkınızda söz çıktı mı?"⁴⁷

Bunu duyan Sırma, onun da arkasından ileri geri konuşulmuş olabileceğini aklından geçirir. Ama ileri geri konuşulacak bir şey yapmadığını düşünüp rahatlar. Bakkal Mehmet'e dik dik bakıp, hesabı ödeyip, hızla dışarı çıkar. Sırma'nın annesi Mahinur Hanım da hoşlanmıyordu komşu Ayfer'den. Nasıl olmuşsa olmuş, annesiyle Sırma bir konuda aynı düşüncede birleşmişlerdir. Mahinur Hanıma göre, Sırma'nın kapı komşusu "görgüsüz ve hafif bir kadın"dır. Mahinur Hanım ve onun gibiler için "yalnız yaşayan kadınlar hep hafif kadınlar"dır. Bir kadın -eğer yaşlı değilse- kocası öldüyse veya uzaktaysa, ya da içerdeyse, ya da hiç evlenmediyse, bu mantığa göre, intihar etmelidir. Sırma annesi Mahinur Hanım'ın bu düşüncesini çok saçma bulur:

"Neden yaşlı kadınlar intihar etmiyor? İşte annesi, intihar mı etmiş? Ha-yır yaşıyor. Oysa o da yalnız. Çünkü Sırma'nın babası öldü. Demek ki bu mantığa göre Mahinur Hanım da hafif bir kadın! Hafif olmamasını nasıl açıklayalım? Yaşlanmış. Evet, demek ki, yaşlı kadınlar hafif olamazlar yalnız yaşasalar da."⁴⁸

Kocasını Selim içeri girdiğinde, anne Mahinur Hanım. "Şimdi sana nasıl bakacaklar, anarşistin karısı diyecekler, barı kapat evini de bize gel, bir de yalnız yaşayacakmış! Hem orospu diyecekler, hem de anarşistin karısı" diyerek Sırma'yı çılgına çevirmiştir. Sırma bu kadarına dayanamamış, bu sözler karşısında annesine avazı çıktığı kadar "Yeter, artık yeterrrrr! Çık benim yaşamımdan, karışma," diye bağırıştır.⁴⁹

---

⁴⁷ A.e.

⁴⁸ A.e.

⁴⁹ A.e.

Mine Alpay Gün'ün, *Hasret Anası* öyküsünde Gülbahar ve Seyid Ali, Gülbahar'ın "ayağı azıcık aksadığı için" Seyit Ali'nin annesinin bu evliliğe razı olmayışından ailelerin rızasının olmadığı bir evlilik yaparlar. Ama birbirlerine tutunurlar. Seyid Ali "Bak Gülbahar; inşaatlardan iyi kazanıyorum. Köyde küçük bir arsa alarak iki göz ev yapalım" dediğinde Gülbahar sevinçten kanatlanır. Boğazlarından kısıp, hiç masraf etmeden birlikte çalışarak bir ev yaparlar kendilerine. Seyid Ali yakın kentlere inşaatlara gitmeye başlar, böylece borçlarını hızla ödeme imkânları da doğar.⁵⁰

Ancak bir gün civar şehre çalışmaya giden Seyid Ali eve dönerken, bindiği araba devrilir, genç adamın omuriliği ezilir, kemikleri kırılır. Belden aşağısında his kaybı olur, sıcağı soğuğu duymaz hale gelir. Ankara'da Tıp Fakültesi'ne yatırılır. Kocasının gidişi ile evi başına yıkılan Gülbahar, Seyid Ali'nin emanetlerine iyi bir ana olmak, onların boğazına bakmak için gece yarısına dek işleme yapar.

Konu komşunun 'geçmiş olsun' dilekleri giderek, "Hep onu bekleyemezsin ki, en iyisi münasip biriyle evlenmen" laflarına dönüşür. Gülbahar, "Siz neler söylersiniz? Ben Seyid Ali'de gözümü açtım. Allah onun yanında canımı alsın" dese de, kızsada, "İyileşmez, hiç umut yok, ilikleri ezilmiş, onun için kurtuluş rahmet" cevabı alır. Yine de, "Olsun; tek yanımda olsun, ben ona bakarım, tek yaşasın" deyip böyle konuşanları yanından kovar.

Seyid Ali de akrabalarıyla gönderdiği mektupta, "Bacaklarım çürüyor, hiç hayat yok, ama yüreğim bacaklarımdan daha çok acı veriyor. Yavrularım ve sen ne olacaksınız? Bir baba olarak sizlere bu günleri de mi gösterecektim? Kahroluyorum ama ne çare..." diye yazar Gülbahar'a.

Seyid Ali'nin gidişinden iki ay kadar sonra Gülbahar kocasını ziyarete gitmek için parayı denkleştirdiği zaman bir akşamüstü hızlı hızlı kapı çalar. Bir oğlan çocuğu kapalı bir zarfı eline tutuşturup koşarak uzaklaşır. Gülbahar, zarfı

---

⁵⁰ Mine Alpay Gün, "Hasret", **Kuma**, 2.bs., İstanbul, Beyan Yayınları, 1993, s.59-64.

açtığında, okuduğu satırlarla başı döner, düşmemek için sedire zor tutunur. Altındaki ismin hiç de yabancı olmadığı bu mektup, Gülbahar'ın yüreğini acıtır: "... Bu gece sana geleceğim, kapıyı aç. Bundan böyle paradan yana sıkıntın olmaz."

Gülbahar hıçkırarak hıçkırarak ağlarken: "Zalim, hayın, yılan... Ben Seyid Ali'nin üzerine nasıl öyle şeyler ederim..." diye inler. Hüzünlü gözlerle kendisini izleyen kızına sarılarak: "Hasret'im, yavrum; baban iyi olmazsa biz ne yaparız? Baban iyi olmak zorunda. Biz onsuz yapamayız. Hasta da olsa köşemizde olsun. Başımızda koruyucumuz olsun. Onsuz eve akbabalar göz diker oldu" deyip sonra da; "Ne olur ölmesin Allah'ım, onu yaşat" diye sabaha dek yalvarır.⁵¹

1.1.5. "Akşam Sokağa Çıkılmaz"

Zeynep Oral'ın *Beşe Beş Kala* hikâyesinde kadın akşam vakti dışarıdadır. Evine ulaşmaya çalışırken içinden sürekli «Evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez!» Bu öğretiyi beyninde o kadar nettir ve buna o kadar içten de .diye tekrar eder Yürürken .k rahatsız ederbuna rağmen sokakta oluşu onu ço ,inanmaktadır ki Hiç .yanından geçen herkesin de kendisine bunu söylemişçesine baktığını düşünür :durmadan sayıklar

"«EVLİ bir kadın, geceyi sokakta geçirmez»
«Evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez!»
«Evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez!»
«Evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez!»
«Evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez!»
«Evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez!»

Adımlarını daha bir sıklaştırdı, hızlandırdı kadın. Her adlımda ses daha da yükseliyordu... Evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez. Sanki herkes söz birliği etmişçesine yüzüne bu tümceyi haykırıyordu. Evli 'bir kadın, geceyi sokakta geçirmez...

Saatine baktı. Sabahın dördüydü.

Daha çabuk yürümeliyim. Bu köşede de taksi bulamazsam, yandım... Her zaman taksi dolu olurdu bu durakta... Ne sayıklıyorsun her zaman' diye! Sanki her zaman sabahın dördünde geçiyorsun burdan da... Hem evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez.

⁵¹ Mine Alpay Gün, "Hasret", **Kuma**, 2.bs., İstanbul, Beyan Yayınları, 1993, s.59-64.

Tamam, anladık, biliyoruz evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez. Ama ben geçirdim işte! Nerde, nasıl, kiminle geçirdimse geçirdim! Ve şimdi sabaha karşı evime dönüyorum! " ⁵²

Kadın, sürekli olarak kendini sakinleştirmeye çalışır. Kendinden emin adımları, daha bir sert basmaya başlar kaldırım taşlarına. Ancak topuk sesleri kafasındaki sesleri bastırmaya yetmez. Babası, şaşkınlıktan çok, düş kırıklığı içinde gözlerini kocaman açmış, “benim akıllı kızım... nasıl bilmezsin, bilemezsin... evli bir kadın...” derken, annesi «başımıza bu da mı gelecekti» diye diye dövünür. Öğretmeni, onu tahtanın başına çekmiş “evli bir kadın, geceyi sokakta geçirmez” tümcesinde özneyi, fiili, sıfatlan, zamirleri bulmasını ister. O sırada başöğretmen girip “zamire dikkatinizi çekerim” der. Dil bilgisiyle başı oldum olası hoş olmayan kadın, zamirin hangisi olduğunu düşünür? “Gece” midir yoksa? Ah şu gece, neler geldiyse başına hep şu zamirlerden gelmekteydi. “Geceyi nerede, nasıl geçirdiğini sormuyorum” diyecektir kocası. “Yalnız, evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez...” “Bu kadarı da çok artık”, diyecektir arkadaşları. “Evli bir kadın...” ⁵³

“Ama daha sabah olmadı ki...” diye savunur kendini kadın. Bütün geceyi dışarıda geçirmiş, eve, sabah gelmiş sayılmazdır ki... Daha ortalık aydınlanmamıştır bile. Gecenin biraz geç bir saatinde gelmiştir, o kadar... “Ha gecenin on ikisi, ha ikisi, ha dördü...” “İki saatlik bir fark, bunca önemli midir...” “Gecenin geç bir saati deyip geçi verilemez mi?...” “Bunları düşünürken bir yandan da Hadi hadi kendini kandırma, sabahın dördü bal gibi sabah sayılır. Geceyi sokakta geçirdin sayılır. Oysa evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez” itirafından kendini alamaz.

Belki de sokağın darlığından, çok uzun görünür gözüne. Beş blok daha inince dört yol ağzındadır, sonra sağa sapınca evinin olduğu sokaktadır. On dakika daha yürüyünce, evdedir. “Keşke şu yüksek topukları giymeseydim... Sırasıydı sanki!” diye düşünür. Ancak böyle düşünmesinin sebebi, topuklu ayakkabıyla yürümekten rahatsız olması değildir. «Evli bir kadın, geceyi sokakta geçirmez» e, bir de «Çıplak ayakla sokaklarda yürünmez» eklenecektir. “Hele sabahın dördünde! Yok işte anam buna dayanamaz... Hadi evliyim, geceyi sokakta geçirdim, ama 'bir de

⁵² Zeynep Oral, “Beşe Beş Kala”, **Yaz Düşüm Yaz**, İstanbul, Gür Yayınları, 1985, s.48.

⁵³ **A.e.**, s.49.

sabahın dördünde -hayır sabahın, dördü çeyrek gecesinde- yalınayak ıslak kaldırımlarda yürümek! Yooo, bu kadarı da çok! Yavrum, kendini, bizleri düşünmüyorsan, bari çocuklarını düşün, çocuklarını!"⁵⁴

Bir anda aklına çocukları gelir kadının:

"Çocuklarım! Onlar da biliyor mu acaba, evli kadınların geceyi sokakta geçirmemeleri gerektiğini! Biri üç, öteki beş yaşında ama belki öğrenmişlerdir, birileri öğretmiştir bile! Anne, utanmıyor musun! Evli kadınlar, geceyi sokakta geçirmezler! Utan Anne, utan!

Hayır, hayır utanmıyorum. Hiç, ama hiç utanmıyorum... Yani, hayır hayır, onlar uyuyordur bu saatte. Küçücük çocuklar. Tüm çocuklar uyur bu saatte... Uyduruyorsun, kimse uyumuyor bu saatte. Herkes senin dönüşünü bekliyor. Kötü annenin eve dönüşü... Geceyi sokakta geçiren evli bir kadının dönüşü..."⁵⁵

,diye yine avutmak istese de kendini "Dünyanın sonu değil ya" olmaz. Binlerce kaynaktan gelen «evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez» cümlesi yüzüne çarpmaya devam eder. Sokaktaki bütün apartmanlar, apartmanların bütün daireleri, alt kattakiler, üst kattakiler, tavan arasındakiler, kapıcılar, köşedeki bakkal, karşıdaki eczacı, manav, kasap, hiçbiri uyumaz. "Geceyi sokakta geçirip sabaha karşı evi ne dönen evli bir kadın görmek için" hepsi yolunu gözler. Kimi balkonlara çıkmış, kimi camlardan sarkmıştı yarı bellerine kadar. Hızını alamayanlar sokağa inmiştir hatta. Ellerinde... ellerinde sopalar... Kasap koca bıçaklarıyla evin girişini tutmuş... Manav çürük domateslerle yolun başını kesmiş..., hep bir ağızdan bağırırlar: "Evli bir kadın geceyi sokakta geçirmez." Yumruklarını sıkıp bekleyen bu insanların kızgınlıklarının seslerinin arasından kadının sesi duyulmaz. Biri haykırır: "Bize değil, mahkemede, yargıca anlatırsın anlatacaklarını! Ne mahkemesi ne yargıcı! Neler diyorsunuz siz! Ben suçlu değilim! Ben bir şey yapmadım!:Kadın artık kendini kaybeder "

"Üstüme üstüme geliyorlar. Ellerinde sopalan, bıçaklan, silahları! Öteki sokaklardan da insanlar geliyor! Tüm sokakların, tüm insanları üzerime geliyor! Kaçmam gerek! Kaçmalıyım! Yoksa linç edecekler! Bütün kent bir olmuş üzerime geliyor! Hayır linç edilmek istemiyorum! Ben bir şey yapmadım! Kaçmalıyım! Daha hızlı, daha hızlı kaçmalıyım!"⁵⁶

---

⁵⁴ A.e., s.50.

⁵⁵ A.e.

⁵⁶ A.e., s.52.

«Dur!» «Kıpırdama, dur!»Durduğunda hızlı adımlarla .sesiyle irkilir .koşmaya başlamış olduğunu da fark ederDurur. Çevresine baktığında, dört yol ağzında olduğunu fark eder. Evinin sokağının köşe başındadır. Karşısında askeri bir cip, cipin önünde ellerinde silahları olan iki asker vardır. Kadın neye uğradığını şaşırır. “Gecenin bu köründe evli bir kadının geceyi dışarıda geçirmesiyle olsa olsa ahlâk zabıtası ilgilenir” derken, askerlerin ne işi olduğunu anlayamaz. Askerler tarafından, şu cipin içinde ya da cipin dışında, bütün sokak sakinlerinin gözü önünde mi yargılanacağını düşünürken «Dur kıpırdama» ve «Kimlik göster» buyruklarıyla çantasından kimliğini çıkarır. Kimliği verirken aklındaki soru şudur: “Acaba kimliğinde evli olup olmadığı yazılı mıdır?”Kimliği evirip çevirdikten sonra tekrar veren asker, «nereye gidiyorsun?» diye sorar. «Evime» der kadın. “Ben evli bir kadını” diye eklemeyiz. Onlar da sormazlar zaten. «Evin nerede?» sorusuna «İşte şurası» diye cevap verirken, bu kez ekler: «Evli bir kadını ben, iki de çocuğum var.»⁵⁷

Kadın evli ve iki çocuklu olduğunu söyledikten sonra aklanmış olmaktan hat olabileceğini Asker onu akladığı için komşulara karşı daha ra .çok mutludur Anlayamadığı şekilde bütün evlerde elektirikler .yine de tedirgindir ,düşünür .Komşular ona zannettiği şekilde kızgın olmayan el işaretleri yaparlar .yanmaktadır .şkıdırŞa .Merdivenleri çıktığında bütün dairelerin kapılarının açık olduğunu görür diye atılır ve açıklama "Bak canım" .Kocası karşısındadır .Evin salonuna doğru geçer yapmaya başlamak üzere kendini hazırlarken kocası elimi parmağına götürerek «şşşşt!» deyip sözünü keser. Karısını elinden yakalar ve açık olan radyonun başına oturtur. Radyodaki ses Türk Silahlı Kuvvetleri'nin ülke yönetimine el koyduğunu söylemektedir. “Bütün yurttaki sıkıyönetim ilan edilmiştir.” “Yurt dışına çıkışlar yasaklanmıştır”. “Vatandaşların cari ve mal güvenliğini süratle sağlamak bakımından saat 05.00'den itibaren ikinci bir emre kadar sokağa çıkma yasağı konmuştur...”⁵⁸

---

⁵⁷ A.e., s.53-54..

⁵⁸ A.e., s.55-56.

Ayla Kutlu'nun *Altın* öyküsünde de kadın kahraman evine “yatsı namazı kılındıktan sonra” gitmekten tedirgindir. Çünkü bir kadının o saatte dışarıda kalması akıl işi değildir: “Çok geç geldi kadın o akşam evine. Yatsı kılınmıştı. Karanlık sokağına dönerken, namazdan dönen erkekler, ışığı kısık fenerlerini sollayarak yanından geçerken, şaşkınca baktılar. Bu saatte bir kadının sokakta dolaşması akıl alır iş değildir.”⁵⁹

1.2. Aydın Kadın

Okumayı seven, dünyada olup biteni izleyen, cahillikten, vurdumduymazlıktan hiç hoşlanmayan ama yine de olanağı olduğu halde üniversiteye gidip, meslek edinmek yerine, evlenmeyi seçen kadınlar kuşağından *Ninenin Ninnisi* hikâyesinin kahramanı Nevbahar Hanım, bu haliyle etrafı içinde “aydın bir kadın” olarak kabul edilir.⁶⁰

“Çocukluğunda hem öğretmenlerinin, hem de arkadaşlarının sevdiği ender tiplerden” olan “genç kızlığında okulun en güzel kızlarından daha çok hayranı, beğeneni” olduğu halde sanki bunun ayrımında değilmiş gibi dolaşan, büyümekten hiç hoşlanmayan kızlara özgü “uçuk vişne rengi, tarçınlı kokuyu taşıyan”, “okulun bahçesindeki ağaçlardan inip, bisiklete binen, babasının ‘nezaretinde’ paraşüt kulesinden atladığının ertesi günü, kız izci grubunun trampetçisi olarak “mahalleyi sololarıyla ineten”; ”bütün bunları yaşarken asla taşkınlığa düşmeyişi ve kendinden başka herkesi öne çıkartmak konusundaki içtenliği tüm yaşamı boyunca ondaki o saf iyiliğin, aptallıkla mı, yoksa bir çeşit ermişlikle mi ilgili olduğunu” insanlara düşündürten Nevbahar Hanım da erken yaşta evliliğin kararttığı bir hayatın kahramanıdır.⁶¹

⁵⁹ Ayla Kutlu, “Altın”, *Sen de Gitme Triyandafalis*, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.56.

⁶⁰ Buket Uzuner, “Ninenin Ninnisi”, *Şairler Şehri*, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004.

⁶¹ *A.e.*, s.66-67.

Ancak evlilik onu ideallerinden koparmaz. Sanata heves eden gençlere, ailelerinden önce kendisi destek olur, esnafa pratik ve parlak reklam düşünceleri dağıtır, yoksullara, kimsesizlere yardım toplamak için kapı kapı dolaşır. Çevreyi korumak, geri kazanımlı çöpleri ayrıştırıp, toplatmak, sokak çocuklarına iş bulmak, çalışan annelere bebek bakıcı servisi kurmak 've bu gibi' psikolojik ve sosyal danışmanlık hizmetlerini gönüllü üstlenmiştir. Üstelik bütün bu eylemleri hiç gocunmadan, aynı güler yüz, sevecenlik, içtenlikten oluşmuş bir enerji kütlesi gibi yaşayarak yapar. İzci ruhlu, tek başına bir hayır derneği gibidir.⁶²

Kadınlar kahramanların ya güzellikleri, ya duyarlıkları, ya da zekâlarıyla ön plana çıktığı hayat sahnesinde bu üçünün bir kadında bir arada bulunamayacağını düşünen psikolog erkek kahraman, Buket Uzuner'in *Zehir Dansı* hikâyesinde bu üçünü de bir arada taşıdığına inandığı Esin'e âşık olur.⁶³

“Bir yıl öncesine kadar zaman zaman kısa ve geçici işler dışında hiç çalışmamış, daha çok kocasının ve babasının akıllarına estikçe yolladığı parayla geçinen” ve “otuz sekiz yaşına dek öncelikle 'ev kadını', 'karı/eş' ve 'anne' kimliğiyle varolan”, resmi ve kişisel eğitimini yarım bırakıp, “kendini tanımaktan çok, hiç sorgulamadığı yaşamı kucaklayan” Esin, sonunda psikoloğun “düşgücü hastalığı” olarak isimlendirdiği hastalığa yakalanıp, sancıları arttığında, “bilinçsizce devinmeye” başlar. Şimdi bütün eski kimliklerinin önüne 'kendi' oluşu eklenmiştir ve o zamana kadar bunu yaşamayan Esin, bu durumu kaldıramamaktadır.⁶⁴

Esin'in bu durumunu aktarırken psikolog, daha önceki aydın sevgililerinden bahseder. Esin'den önce, “entelektüel, birkaç yabancı dil bilen, çok diplomalı, kendi yaşamlarını yönetebilen, iddialı kadınlar”la beraber olan psikolog, “Müslüman bir Orta Doğu ülkesinde bağımsız ilk kuşak kadınlarının ne çetrefil sorunlarla boğuştuğunu çok çok yakından bildiğini” söyler. Ona göre bu kadınlar, sık sık “saldırganlıkla, alınganlık arasında çılgın bir deprem” yaşarlar. “Sürekli ve sancılı”

---

⁶² A.e.

⁶³ A.e., s.106.

⁶⁴ Buket Uzuner, “Zehir Dansı”, *Şairler Şehri*, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.111.

olan bu deprem; aslında doğadır. Çünkü “öncüler” de, “onları tercih edenler ve destekleyenler de”, “çok acı çeker.”⁶⁵

Karşımızda Rusya’ya gittiğinde Dostoyevski’nin evini ziyaret eden ve bıkmadan, sıkılmadan üst üste üç gün o eve giderek Dostoyevski’yle konuşmaya dalan bir kadın kahraman vardır.

“İnsan bir şeyi çok isterse, mutlaka gerçekleştirir. İnsanlar buna inananlar ve inanmayanlar diye ikiye ayrılırlar. Ben inananlardanım.” Diyen bu kahraman, isteklerini gerçekleştirme konusunda ne denli ısrarcı olduğunu, “yetişmez” demelerine rağmen, yıllarca uğraşıp emek vererek yetiştirmeyi başardığı ve her yıl Noel kırmızısı küçük meyveleriyle cıvıl cıvıl olan Japon Elması ağacını örnek vererek anlatır. Bu kadar çok istediği bir de Dostoyevski vardır. Usul usul, sabırla, sevgiyle yıllarca beklemiş, para biriktirmiş, yazdıklarını ve onun için yazılanları rartekrar tekokumuş ve Dostoyevski’yle buluşmaya hazırlanmıştır.

Beş hafta süren Rusya vizesi alma çabaları, kısa bir yolculuk, çok uzun, çok sıkıcı, çok yorucu bir gümrük kontrolü, tükenmez aranmalardan sonra St. Petersburg'dadır.

Neva Deltası'nda kırk dört ada üzerine kurulmuş bu kent, ne yapılarının barok güzelliği, ne de tarihi zenginliğiyle ilgilendirir yazarı. Onu sevinçten sarhoş eden, o şehirde büyük yazarın yaşamış olduğunu, bu bulvarda gezindiğini bilmektir. “İşte bu köprüde, Anışkov Köprüsü'nde durmuş, şaha kalkmış tunç atların yanı başından Neva Nehri'ne açılan kanalları seyretmiş, binlerce kez bu yollarda yürümüş, ilerdeki çay evlerinde çay içmiştir.”

Bu düşüncelerle Dostoyevski’nin yaşadığı evi bulan kahraman, çok istediği şeyi gerçekleştirir ve onunla konuşur. "Yukarıya gelin Madame!" sözünden sonra her şey çok ilginçtir. Uzun bir konuşmanın ardından kahraman tam çıkarken, ardından seslenir:

---

⁶⁵ Buket Uzuner, “Zehir Dansı”, **Şairler Şehri**, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.111.

"Pardon Madame, aramızda kaç yıl var?" Yüzden biraz fazla olmalı. Gözlerini ben-den kaçırarak, sıkılarak sordu. "Yüz yıl içinde pek çok şey değişmiştir. O bahsettiğiniz Kiev Nükleer Santrali mi, ne dediniz - elini pis bir şeyi iteler gibi silkeledi - onun gibi işte... Politik, dini, sosyal değişimler tabii..." Kuruyan boğazını ıslatarak için üst üste yutkundu. Heyecanlanmıştı yine. "Ben, şey, ben hiçbirini bilmek istemiyorum. - Sesi titriyordu - Bir tek şey var merak ettiğim! İnsanoğlu mutlu mu? Acılar çekiyor mu? İnançlarını koruyabildi mi? Tümünden yitirdi mi hepsini yoksa? Sorularına yatıştırıcı cevaplar verebiliyor mu artık? Yoksa bilinmeyen içinde o hummalı nöbet sürüyor mu?... Mutlu musunuz Madame?"

Öylece bakakaldım. Yüz yılın bütün günahlarını, sevaplarını bir başıma nasıl omuzlarım? Çaresiz kalakaldım. Ne deseni beğenirsiniz?

Hiçbir şey!...

Gözlerimde neler gördü, ne vardı onu öyle korkutacak?

"Gidiniz Madame, gidiniz artık," dedi acıyla gözlerini benden kaçırarak. Sesinde merhamet, anlayış, keder vardı."

Kahraman, bu konuşmadan sonra "St. Petersburg akşamında çok üşüyerek son kez Neva Nehri üzerinde" gezinir. Otele döndüğünde, turist grubunun "neşeli gürültüsü ve aldıkları turistik eşyanın renk cümbüşüyle" karşılaşır. Onun elinde bunlar yoktur ama Dostoyevski'yle konuşmuş olmanın büyük hazzı vardır. Bazılarına o gün yaşadıklarını anlattığında, gülüp geçerler. Rehber de "endişeyle belki de bir doktora görünme"sinin iyi olacağını söyler.

Bir arkadaş ortamında konuşan iki kadın ve iki erkekten kadınlar erkekleri çekiştirmekte, onların da duyabileceği şekilde hafif yollu da olsa onları iğnelemektedirler. "İşte kızım boşuna dememişler yerçekimi dışında bütün çekimler geçici diye. Sen bile başladın dırdıra baksana diye kadın kahramanın biri takılır bir " ,Konuşmaların arasında Ahmet .diğerine "Beni çekiştiriyordunuz değil mi? Hadi itiraf edin. ,diye atılınca kadın kahraman ""Evet senden söz ediyorduk. Artık kendine çeki düzen vermelisin. Zaten sizler ayılana kadar daha çok ihtilal olacak bu memlekette.:Diğer erkek arkadaşına destek çıkar hemen .cevabını verir " "Abi bu toplum hâlâ böyle hatunlar yetiştirebiliyorsa, bir daha irdelemeliyiz. Görüyorsun ya sorunları nasıl da çözüveriyor."⁶⁶

Melek Paşalı'nın *Eve Dönüyorum* hikâyesindeki kahraman da dünyanın gidişatı ile ilgili itirazları olan biridir. Kahraman, "yönsüz adımlarımla, yönünü hep şaşırılmış duygularla, kalabalığa inat kendi tenhalığında, zamanı omzunda

⁶⁶ Kezban Özbay, "Susuş", **Arka Balkon**, İstanbul, İnsancıl Yayınları, 1992, s.52.

taşıyarak geçmiş ve gelecekle yan yana”⁶⁷ yürür. Bir camın ardından hayatı seyrettiği hayat onun için “kendisinden önce kurulmuş ve kadim kurallarıyla her gün yinelenen bir tekdüze oyun”dur. Küçüktür ama bu hayatta çok yanlış olduğunun farkındadır. Onu en çok korkutan, “kocaman insanların yaptığı yanlışlar”dır. Bir camın ardında oturup kalmak ve bu oyuna uygun bir yerinden katılamamak, yanlış kuralları bozamamak, aklının ve yüreğinin coşkulu ve sabırsız bir bekleyişte kalakalması onu çok üzer. Bu çaresizliğin onu götürdüğü yer bir duadır: “Allah'ım bir an önce büyümem gerek...”⁶⁸

Bu oyunun içinde onun anlayamadığı bir kargaşa vardır. “kalabalık bu karmasa bu hep az gelen otobüsler, yitip giden vakitler, avm boşluğa bakan bu anlamsız gözler, hep bir ağızdan söylenen bu cılız sözler, bu karmaşık düzenler, girdiğinizde bu daha çıkmadığınız bu tek yönlü yollar, bitmez bir yanlısın üzerinde dümdüz bir çizgi gibi devam eden, ısrarla devam eden bu sayısız hayatlar...”⁶⁹

1.3. Özgürlük İsteği

Nurhayat, çalıştığı atölyede daha çok para, rahatlık, güzel bir hayat üzerine yeni şeyler öğrenip hayaller kuradursun, kocası “herkesin eşit olacağı” ve parayı herkesin eşit paylaşacağı” bir düzenin kurulmasından ana ümit beslemektedir. Ne kocası Nurhayat’ın hayallerini anlamaktadır, ne de Nurhayat herkese eşitlik derken herkesi yoksullaştırıp mahrumlaştıracak bir hayat beklentisini...

Siyaha çalan benin üzerindeki kılı çekerken, içi cızlar Nurhayat’ın, eli titrer. “İşte bu evleri hep yıkacağız Nurhayat!” der kocası gazetede ki apartman öbeğinin fotoğrafına eliyle vurarak. Nurhayat “kaba eliyle”, “konsol bozması dolabın üzerine” fırlatır cımbızını. Aynanın önünde öylece kaldıktan sonra, “Apartmanları yıkıp ne yapacaksınız?” diye sorar. “Her yere gecekondur yapacağız Nurhayat”

⁶⁷ Melek Paşalı, “Eve Dönüyorum”, **Hayal Günlüğü**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 1997, s.35.

⁶⁸ A.e., s.37.

⁶⁹ A.e., s.36.

cevabına şaşırıp, “Onları yıkacağınıza, gecekonduları yıkıp, apartman hâline dönüştürseniz ya! Herkes apartmanda otursun. Kaloriferli, sıvacık...” diye karşılık verince kocasının sinirlenmesine sebep olur: “Sen benimle dalga mı geçiyorsun kadın? Biz yıkacağız, işte o kadar. Hem Nurhayat bak, artistlerin giysileri gibi giysilerin olmadığına üzülmeceksin, çünkü kimsenin olmayacak, çünkü üretirmeyeceğiz!”⁷⁰

Böyle esip gürleyen, bunları konuşan adamın birazdan yemek isteyecek olması Nurhayat’ın sinirlerini bozar. Elleri titremeye başlar. “Ellerime bile hâkim olamıyorum” diye düşünür. Şu halde kendine nasıl hâkim olacaktır? Nasıl özgür dolanacak, sığ kafalı adama nasıl lâf anlatacaktır? Sinek bile Nurhayat’tan daha özgür dolanabilir evin içinde. Ama Nurhayat bağlıdır.⁷¹

Sofrayı hazırlamaya başlar Nurhayat. Yemeğin başına otururlar. Ancak, kocasının, “Hey Nurhayat! Çorba neden soğuk? Bak, pilâvı da ezik yapmışsın. Bilmiyor musun ki, ben lâpa sevmem. Et de göremez olduk artık evde. Sen maaşından o Ayten ablana falan aidat bilmem ne vermiyorsun değil mi?” sözleri Nurhayat’ı çileden çıkarır. Fabrikada da üreten odur, evde de. Oysa kocası kahvede de bu büyük büyük lafları tüketmekte, evde de yalnızca yemek tüketmektedir. Kendini tutamayıp bunu açık açık söyler kocasına:

— Aldığım maaş ne ki, çorba ve pilâvla eti buluşturayım ben? Ne aidatı vereceğim, neredeyse dileneceğiz. Sen yemekleri lop lop mideye indiresin diye, iş dönüşü bir çişimi bile edemeden dalıyorum mutfağa. Öyle değil mi? Biz fabrikada üretiriz, gelir mutfakta üretiriz. Siz de kahvede lâfları tükettikten sonra ne yapacaksınız? Gelip evde yemekleri tüketeceksiniz!

Adam altta kalmaz:

“ - Bana bak Nurhayat, kadınsan kadınlığını bil. Nereden öğrendin bu dilleri sen? İş eve geldi mi, orada dur. Karının yeri, kocanın koltuk altı. Hadi uzatma da, şu çorbayı yeniden ısıt. Bir daha da böyle ezik pilâv yapma.”⁷²

Nurhayat “kahve köşelerinde devrimcilik oynayan” “ince” “çelimsiz” kocasının aksine “iri yarı”dır. Alıp çorba tenceresini gider mutfağa. Yeniden yakar

⁷⁰ Sıla Sezmen, “Nurhayat”, **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.19.

⁷¹ **A.e.**, s.22-23.

⁷² **A.e.**, s.25.

ocağı. Kaynatır, kaynatır, kaynatır... Isıtmaz, kaynatır... “Hadi be Nurhayat. Isınmadı mı bu çorba daha? Midem yapıştı açlıktan. Bütün gün millete dert anlattık zaten, kolay mı?” cümleleriyle “al basar” yanaklarına. Öfkelenir, öfkelendikçe “ateşin kudreti, o karşı konulmaz kudreti”yle bütünleşir, “ateşten bir top” oluverir. Hiçbir şey görmez gözleri. Getirdiği gibi koca tencereyi; kaynar çorbayı kocasının başından aşağı boca eder. Can hıraş feryatlarını duyar adamın. Sonrasında “koşuşan komşular, gelen ambulâns (elbette ki geç) ai, ai, ai, ai, ai, ai, diye bağırın sireni hastahane aracının...”

“En ciddî yanıkmiş şekerim, "ölür," diyorlar” sözü aklındadır Nurhayat’ın; kendisi cezaevinde. Birkaç yıl yatıp, afla çıkar. Artık ‘özgür’dür. Artık konsol bozması dolabın önünde, benindeki kılı, eli titremeden çeker cımbızıyla. “Gönlünce üretip, gönlünce ve maaşının yettiğince tüketmekte”dir.⁷³

Buket Uzuner’in *Küçük Hasır Sepet* hikâyesindeki Güzide’nin de bir özgürleşme macerası vardır. Önceleri “çok içmeyen” kocası, maalesef Güzide’yle evlendikten sonra değişir. “Okulunu yarım bırakarak” evlilik hayatına atılan Güzide’nin ilk çocukları Güzin doğduğunda, hâlâ mutlu, kocasının içi ve sigarasından şikâyetsiz, hâlâ onun okuduğu şiirlerle büyüyen çok güzel bir kadın” dir.”⁷⁴

Karısının karşı çıkışlarına rağmen üniversitede öğretim üyesi olmaktan sıkılarak istifa eden adam, alkolün dozunu kaçırmaya başlar. O günlerde Güzide ikinci kez gebe kalır. Kızları Güzin üç yaşındadır ve Güzide ikinci bir çocuk fikrine hiç yanaşmamaktadır. Ancak, erkek onu yine ikna eder:

“Oysa o çocukları, hele bebekleri çok seviyorlardı. İkinci çocuğundan asla vazgeçemezdi. Bütün gücünü topladı. Güzide ve Güzin’i karşısına alıp, birici cemrenin düştüğü serin bir günde, içkiyi azaltacağına, o sıralar popüler olan, haftalık bir popüler dergiden aldığı iş teklifini kabul edeceğine söz verdi. Adları ‘seçilmiş’ anlamına gelen, karısı ve kızını çok sevdiğini gözyaşlarıyla kabaran bir coşkuyla dile getirdi. Deliler gibi

---

⁷³ A.e.,

⁷⁴ Buket Uzuner, “Küçük Hasır Sepet”, *Şairler Şehri*, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.16.

sevdiği karısından yeniden bir çocuğu olması düşüncesiyle öylesine başı dönmüştü ki, bir mucize olduğuna Güzide’yi inandırdı.”⁷⁵

Erkek sözünü tutar. İkinci kızları Güz doğduğunda içkiyi azaltır, iyi ün yapmış haftalık bir politik dergide çalışmaya başlar. İçinde bol umut parlayan şiirler okuyup durur ancak yine de evdeki hava fazla değişmez. “İki küçük çocuğun bakımı, ev işleri, kısıtlı bütçeyle daralan dünya, o sıralar henüz yirmi yedi yaşındaki Güzide’yi fena halde bunaltır.” “Belki de aile yaşamının doğasındaki tek düze ritim, en öldürücü darbeyi yirmili yaşlarda pençesine düşenlere vuruyor”dur. Adam da çok bunalır, ‘aile babası’, ‘düzenli ve prensipli küçük burjuva’ rollerinin daracık kalıpları arasında çatır çatır çatırdar. Ne var ki, Güzide’den ve kızlarından ayrılmak fikrine bile dayanamaz, aklına düştüğünde içi daralır. İki arada bir derede sıkıştıkça sıkışır, aşkın sürekliliğinde oluşan cehennemde yanıp tutuşur.”⁷⁶

Bu gel-gitlere dayanamayan Güzide, çocuklar ve annesini alıp Paris’e gider. Eski arkadaşları ve ailesinin yardımıyla toparlanır, kendine yeni bir yaşam kurar. Çalışmaya başlar. Adam, pes etmez. Hep şiirlerle çağırır Güzide’yi. Ancak Güzide gelmez. O artık ‘özgür’ bir kadındır. Daha sonra karşılaştıklarında yıllara meydan okuyarak taze ve güzel kalmayı başarmış bu kadın, ortağı olduğu ‘avangard’ giysi butiğini başarıyla işletecek, kendine Fransız bir sevgili bile edinecektir.”⁷⁷

Kimi kahramanlar, ev kadını kimliğinin üzerlerine yapışmasından, yemek, temizlik gibi çabucak tüketiliveren alanlarda ömür tüketmenin sonu gelmeyişi anlamadıkları anda özgürlük talebiyle yanıp tutuşurken, kimileri de sevginin ve ilginin fazlasından bunalarak, sahiplenilmekten sıkılarak özgürlük sevdasına düşmektedirler. Buket Uzuner’in *Bir Kadının Yaşamında En Önemli İki Şey* hikâyesinde erkek, birdenbire kadının "Sevgi sahiplenmeye dönünce, insanı zincirliyor." Sözlerini hatırlar. Başına aniden çok şiddetli bir balyoz inmiş gibi sendeler, uyuşur sonra. “Gerçek acı, bu uyuşukluk geçince başlayacak biliyorum.”

---

⁷⁵ A.e., s.18.

⁷⁶ A.e., s.21.

⁷⁷ A.e.

Diye düşünür. Balerin sevgilisi o anda sahnededir. Ancak adam, sevgilisinin dansından, onun özgürlük isteğine dair çok şey okur:

“O günkü dansında, bedeninin her deviniminde, ellerinin, parmaklarının ucunda, çok sevdiğim ayaklarında, zincirlerinden kurtulmaya çalışan özgürlüğünü özlemiş kasların gerginliğini, acı çığlıklarını duydum. Sanki derisi yüzülmüştü. bütün kasları ortadaydı. Her şeyi gördüm. Bir balerinin kendini en çok dansıyla ifade etmesinden daha doğal ne olabilir ki...”

Oyunun sonuna kadar beklemeye dayanamaz ve oradan kaçar. “Onu bu kadar bunaltacak denli çok mu yaklaştım? Soluyacak hava bırakmadım mı? Oysa onun bağımsızlığı, kendine saygısı değil miydi beni baştan çıkartan?” diye kendi kendine düşünmeye başlar. Sevmek, “insanın kendisi kalabilecek ve bunu sürdürecektir kişisel alanını işgal etmeden ona yakın olabilmek”ken, “Else'nin kendi alanına girdim, onu da benimkine girmeye mi zorluyorum?” diye kendini suçlar.⁷⁸

Oyunun sonunda balerin kızın evine giderler. Kız, iki ülkede birden yaşamaktadır. “Önce saygın olmak zorunda Türkiyeli kadın. Yalnız yaşayan kadına alışkın değiliz henüz.” der. Ona göre, saygın olmaksızın, “hâlâ bir erkeğin kattığı veya götürdüğü namus”la başlamaktadır. O yüzden kadın Pasifik’in kenarındaki ülkede yaşamak ve “bağımsızlığını korumak zorunda” olduğunu söyler erkeğe.

Bu balerin kızın sesli söyledikleridir. Ancak erkeğe göre içinden konuşmaya hatta iç tartışmalara devam etmektedir: “Yanlış aksaklığı göre göre içinde yaşamak çok güçtür. Doğallığın ve sıcaklığıyla ödersin bunun bedelini...”⁷⁹ Erkek de sessiz bağırılmaktadır: "Müge, Müge! Akıllı, güzel, bağımsız Müge! Başaracaksın Müge! Onun başarısı benim de başarımla olacak, biliyorum!"⁸⁰

⁷⁸ Buket Uzuner, “Bir Kadının Yaşamında En Önemli İki Şey”, **Ayın En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.61.

⁷⁹ **A.e.**, s.62-63.

⁸⁰ **A.e.**

"Gidiyor o," diye geçiyor içimden. Yine de içim ezilmiyor. Oysa canımın çok yanması gerekmez mi? Ona anlatıyorum bunu. Seviniyor, şenleniyor aniden. Mavi gözleri pırlıl pırlıl yanıyor Öyle güzel ki...

"Çünkü kendi irademle gidiyorum diye seviniyorsun Seçimimi yaptığıma, seni sevdiğim halde gidebildiğime seviniyorsun"

Küçük burnunun ucundan öpüyorum."

"Nerden başlasam, nasıl anlatsam..."

Sabah ezanını duyuyorum. Müthiş bir keyif veriyor bu bana Türkiye'deyim. Gerinip, esniyorum. Gece bitti

Mutfığa geçip, kahve suyu kaynatıyorum. Kahvemle atölyeye döndüğümde biten resme bakıyorum. Sevıyorum resmi. Altına yazacağım cümle aklımda. İkisini de anlatan, her şevi anlatan cümle!

Kahvemi yudumluyorum. Kahve her zamankinden güzel kokuyor

Bir kadının yaşamında iki önemli şey değil, iki önemli an vardır. Resmin altına yazıyorum:

"Hır kadının yaşamındaki iki biyik an. âşık olduğu *re* serdiğini terk ettiği andır. "

Bir horoz ötüyor. Kentin ortasında hâlâ sabah ezanında horoz ötüyor. Şaşırıyorum. Türkiye'deyim. Ezan sesi. kahve kokusu... Şarap şişesi öylece duruyor yerde. Elimi sürmemişim gece boyu.

Kahvemi keyifle içiyorum."⁸¹

Neşe Karel'in *Ortanca Kız* hikâyesinin kahramanı ortanca kız, "babasına inat, teknik üniversite sınavlarını kazanarak okumuş", yüksek mühendis olmuştur. "Komutan babanın çok sevdiği oğlu"ndan da, "kıymetli büyük kızı"ndan daha yüksek bir mevkie çıkar. Böylece "babasıyla aynı sofrada rakı içmeyi hak etmiş", anasına, babasına, ablasına son nefeslerine kadar bakarak toprağa vermek de ona düşmüştür.

"Kıymetli oğul" ve "kıymetli büyük abla" arasında büyüyen bu "ortanca kız", kendini bildi bileli, hep birazcık daha çok sevmeyi özlemiştir. Sevgi dolu yüreğiyle herkesi seven, hiçbir karşılık beklemeden hep veren bu ortanca kız, kimseye muhtaç olmamak için çok çalışmayı ve kendi kendine ayakta durabilmeyi kendine hedef edinir.

Özgürlüğüne düşkündür. Kural dışı yaşar. Bu, "onun beğendiği, isteyerek seçtiği yaşam biçimi"dir. Onun bunun ne dediğine, diyeceğine aldırmandan gönlünce yaşar. "Hiç bir resmi kuruma bağlanmadan, ölesiye çalışmak, para bulduğu zaman da son kuruşuna kadar harcamak"tır felsefesi.⁸²

⁸¹ A.e. s.61-63.

⁸² Neşe Karel, "Ortanca Kız", **Erkekler de Sever**, Mim Yayınları, Antalya, 1994, s.49-50.

Sergilenen entrikalardan ötürü insanlardan giderek soğur ve sıkıntılı zamanlarında başkalarına dert yanmaktan, başkalarıyla beraber olmaktansa, evine kapanıp müzik dinlemeyi, göz pınarlarındaki yaşlar tükeninceye kadar ağlamayı yeğler. Böyle zamanlarda, "Suna yine karabatak gibi ortadan kayboldu" der tanıyanlar. Kendi istemedikten sonra kimse onu bulamaz. Kendi kendini bir biçimde onarır. Gözyaşları tükeninceye kadar ağlayıp kafa çeker ya da, pantolon, pijama üstünde bir manto takıp bulduğu ilk araca atlayarak başka bir kente gider. Sırtındaki çamaşırları kirlenip, yeni üst baş alıncaya kadar gönlünce dolaşır. Kirlenen çamaşırlarını çöpe atar, temizlerini giyerek geri döner. Bu Suna'ca "sağaltım"dır.⁸³

Ferzan Gürel'in *Yalgın* hikâyesinde Gülsen de özgürlüğüne düşkün bir kadın kahramandır. Cevdet'in evli bir erkek olduğunu bilmesine rağmen, onunla yaşamaktan çekinmez. Cevdet, Gülsen'e ısrarla bu ilişkiden pişman olup olmadığını sorar. Gülsen'in cevabı nettir: "Tersine çok mutluyum." Gülsen'i tedirgin eden şey, Cevdet'in evli bir erkek olarak bir gün onu bırakıp gidebileceği ihtimalidir.

Cevdet, Gülsen'e bu ihtimalin olmadığını, onu hiç bırakmayacağını söyler. Beklemesinin nedeni, boşanma davasının karısının tarafından açılmasının dahi iyi olacağını düşünmesidir. İlişkilerinden haberdardır ve eninde sonunda bu durumdan usanacaktır.

:le aynı fikirde değildir'Cevdet ,Gülsen"Usanacağını sanmam. Bir gün olup yine ona döneceğimi umuyordur. Sabırlı kadın doğrusu! Haksız da sayılmaz: Çocuklarınız var arada..."⁸⁴ Gülsen, bu cümleleri gayet sakin şekilde söyler. Cevdet'in kendisini götürdüğü yerin neresi olduğunu ona soruşundan sonra Cevdet'in "seni kaçırmamdan mı korkuyorsun yoksa" sorusuna "nöbete benzer bir kahkaha" ile gülerek cevap verir. "Yitirecek neyim kaldı ki korkayım?" der.

---

⁸³ A.e., s.50.

⁸⁴ Ferzan Gürel,"Yalgın", **Kordon Boyu**, İstanbul, Turna Yayınları, 1985, s.22.

Cevdet'in çok hoşuna gider bu durum: "Yaman kızsın doğrusu, senin bu yanına bayılıyorum."⁸⁵

Gülşen, Cevdet'le ilişkileri ile ilgili hakkında çıkan dedikodulara aldırmaz. Onunla dışarı çıkmaktan, birlikte görünmekten de korkmaz. "Yaşam öyle kısa ki... Şimdi benim için önemli olan, günlerimi iyi geçirmek! Beraberliğimizin bize mutluluk getirmediğini anladığım gün, ilişkimiz biter." sözü, ilişkisinden beklentisini özetlemeye yeterlidir.

Cevdet'in, "Bana göre hava hoş da senin durumun ne olur sonra?" sorusunu da rahatça geçirir: "Beni düşünme! İyi bir işim var. Kendime yetiyorum. Annemin, babamın bana gereksinimleri yok şimdilik, uzak kaldıklarından işime karışmıyorlar, özgür yaşamaya alıştım bir kez, geri dönemeyeceğimi anlıyorum."⁸⁶

1.4. Kadında Özgüven Duygusunun Dışavurumu: "Otuzlu Yaşlar"

Hikâyelerin birçoğunda yaşları otuz civarında olan kahramanlar vardır. Bu yaş, kimi zaman hüznü bir tonda "gençliğin bitişi, artık el uzatılınca yakalanamayacak kadar geride kalışı", kimi zaman olgunlaşma, dinginleşme hayattaki hedefleri oturtma, ayakları yere basma yönünden, kimi zaman da gelmesi istenmeyen yaşlılığa yakınlaşma olarak üzüntülü ve sıkıntılı bir şekilde hikâyelerdeki yerini almıştır.

Adalet Açoğlu'nun *Dar Odanın Karanlığı* öyküsünde kahramana yöneltilen soru şudur: "Otuzuna merdiven dayadın, hala niye evlenmezsin..."⁸⁷

---

⁸⁵ A.e., s.23.

⁸⁶ A.e., s.23-24.

⁸⁷ Adalet Açoğlu, "Dar Odanın Karanlığı", **Hadi Gidelim**, 7.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.12.

Buket Uzuner'in kadın kahramanının kendi kimliği ile ilgili sorular sormaya başladığı, üniversiteyi yarıda bırakarak evlenip çoluk çocuğa karıştıktan sonra evli bir kadın olarak yapması gerekenler düzleminde durmaksızın bir hayatı kotarmaya çalışırken, bir an durup kendine, “ben ne yapıyorum” dediği yaş otuz yedidir ve bu minvalde gelişen öykünün adı da *Otuz Yedi Yaştır*.⁸⁸

Buket Uzuner'in *Uzak Kasabaların Gri Hüznü* hikâyesinde “1968'lerle 78'ler arasını yaşamaktan yorgun düşen” ve kendini “altmışlarımı sürüyor” gibi hisseden kahraman da otuz beş yaşındadır.⁸⁹

Buket Uzuner,'in *Eminönü Vapurunda Tuhaf Bir Adam* hikâyesinde de kahraman otuzunu geçmiştir: “Yüzüne baktım. Böyle yakından bakınca görüldüğü kadar genç olmadığını anladım. Çoktan otuzunu geçmişti.”⁹⁰

Buket Uzuner, “Küçük Hasır Sepet hikâyesindeki Meral'in “iflah olmaz bir ‘ebedi mutsuz’ oluşu”nu, “biraz da otuz altı yaşını, kırkları çağrıştıran tonlarıyla burkulan ‘artık’ yaşlanıyorum bulguları”ndan kaynaklandığını söyler.⁹¹

Otuz Yaş'ındaki başka bir kahraman, bu yaşla birlikte kendini tanımanın ve tanıdıkça beğenmenin zevkini yaşamaktadır: Otuz dört yaşındaydım. Parlak ve kibirliydim.”⁹²

Otuz yaşına gelmekle “artık çok genç olmadığı” fikrini kuşanan ve bu fikrin devamında, dışarıdan tanık olduğu otuz yaştan sonra durağanlaşan ve hayata karşı eski heyecanını, ritmini devam ettiremeyen insanlar grubuna girmekten korkar olan bir kahraman vardır karşımızda:

---

⁸⁸ Buket Uzuner, “Otuz Yedi Yaş”, **Karayel Hüznü**, “Buket Uzuner”, 9.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2005.

⁸⁹ Buket Uzuner, “Uzak Kasabaların Gri Hüznü”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.84-85.

⁹⁰ Buket Uzuner, “Eminönü Vapurunda Tuhaf Bir Adam”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.166.

⁹¹ Buket Uzuner, “Küçük Hasır Sepet”, **Şairler Şehri**, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.27

⁹² Buket Uzuner, “Zehir Dansı”, **Şairler Şehri**, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.107.

Aslında cebi delik, yüreği ferah' günlerini aramıyor değildi ama, otuz yaşının verdiği o 'artık çok genç olmamak' durumunun yeniliği ve şimdiye kadar hep aynı yaşamaya bıkkınlığı, kitaplarını ve caz kasetlerini kaybetmeyeceği, kendine ait küçük bir mekân fikri, onu evi satıp parasıyla Latin Amerika'ya gitmekten şimdilik caydırmıştı. Böylece Avrupa ve Kuzey Amerika'dan önce Türkiye Akdeniz'inde yıllar süren serüvenlerine Latin Amerika'yı eklemeyi bir süre ertelemişti. Beri yandan da yerleşik olmak'tan çıldırması korkuyordu. "Ya çevremdeki insanlar gibi olursam?"⁹³

Onlar gibi olmamak için "rahata alışmamak, konforu reddetmek" gerektiğini düşünür. Çünkü "bu konfor ve rahat illeti adamın yakasına öyle onulmaz biçimde" yapışır ki, tedbir alınmazsa, "ömür boyu kurtulmak olanaksız" hale gelir. Bu illete "en belirgin yakalanma yaşlan otuzlar"dır.⁹⁴

Otuz yaş, kadınların "otuzum ama hâlâ güzelim" psikolojisi üzerlerinde ağır olarak hissettikleri bir eşik olarak karşımıza çıkar. Buket Uzuner'in *Kuşku* öyküsünde, eşlerden kadın olan, hızla eşyalarını toplamaya başlar. Adam, "Figen'ciğim, iyi misin hayatım?" diye sorduğunda, "İstenmediğim yerde durmam ben Zülfü. Belki farkında değilsin ama ben de genç sayılacak bir kadınıym." Cevabını verir.⁹⁵ Bu cevap üzerine adam karısına alıcı gözle bakar bu onun söylediklerinde haklı olduğunu düşünür: "Figen'e şöyle bir alıcı gözüyle baktım. Doğru, otuzlarının sonunda, hâlâ alımlı, güzel bacakları olan, hoş bir kadın."⁹⁶

"Otuzuncu yaş gününde hüzünlenmiş herkese" armağan edilen, Buket Uzuner,'in *Otuz Yaş* hikâyesi, bir sabah otuz yaşında uyanıp aynaya baktığında nasıl bir surat göreceğini bilemeyen, aynada göz göze geleceği insanın bakışlarında neler bulacağını da kestiremeyen, o gün kendini nasıl hissedeceğine, o günü nasıl geçireceğine dair birbirini tutmaz tahminlerde bulunan, sonra hepsinden vazgeçip yeni tahminler yürüten bir kahramanın bu konudaki ruh haliyle örülmüştür.⁹⁷

Otuz yaşın kâr-zarar dökümünü yapmaya çalışarak, daha tutarlı yaklaşımlarda bulunmayı uman ama yine de işin içinden çıkamayan bu otuz yaş

⁹³ Buket Uzuner, "Bir Erkeğin Dayanılmaz Bilinçaltı Tutkusu", *Aynı En Çıplak Gün*, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.5.

⁹⁴ **A.e.**

⁹⁵ Buket Uzuner, "Kuşku", *Aynı En Çıplak Gün*, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.121.

⁹⁶ **A.e.**, s.122.

⁹⁷ Buket Uzuner, "Otuz Yaş", *Benim Adım Mayıs*, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006.

kahramanı, gençliğinin bitişini ilân eden bu yaşın gelmesiyle, gençliğinin nimetlerinden artık faydalanıp faydalanamayacağını kaygısındadır: “Sokağa çıktığımda insanlar otuz yaşında olduğumu anlayıp, otobüs kuyruğunda itip kakmadan, vergi dairesinde azarlamadan mı davranacaklar bana? Postanede görevli yüzüme bakarak mı konuşacak bundan böyle? Kapıcımız yılışmadan kömür faturasını getirecek, çalıştığım bankada odacılar burunlarını karıştırmadan selamlaşacaklar mı benimle?”⁹⁸

Otuz yaşın muhasebesi şu şekilde devam eder:

“Nasıl bir şey bu otuz yaş? Nasıl bir şey artık ne çok genç fakat ne de çok yaşlı olmamak? Bilmiyorum. Ama çok merak ediyorum. Otuz yaşında bir insan gençlerden saygı, yaşlılardan ilgi mi görecektir, yoksa onun mu bu iki gruba hoşgörüsü artacaktır? İlk sorulduğunda otuz yaşındayım derken sesim nasıl çıkacak? Tok, güvenli, olgun mu, yaşlı, kuru, ölgün mü? Siz belki de çoktan otuz yaşına girdiniz. Belki de yıllar yıllar sonra otuza basacaksınız. Öyleyse siz benim bu heyecanımı safça bulabilirsiniz. Geçen yıl bu soruları soracağıma ben de inanmazdım doğrusu. Fakat her şey, otuz yaşına girmeye ancak üç hafta kaldığını fark ettiğimde kendiliğinden başladı. Otuz yaşın insan yaşamındaki önemini kavramadan otuz yaşına girilemeyeceğini anladım birden. Bunu anlamak için ille de sanatçı ya da düşünür olmak gerekmiyor. Halinden hoşnut görünen ya da tembel olanların düşünmediklerini mi sanıyorsunuz?”

Şöyle düşündüm ben de; on yaşına giren bir çocuk için bu dokuz ya da on birden farklı değildir: Büyümektedir.

Yirmi yaşına giren bir genç için yaşam yeni başlamaktadır. Okunanlar, duyulanlar, söylenenler gerçek yaşama uygulanmaya başlayacaktır. Bu yaştaki genç yirmi yaşın anlamını düşünemeyecek kadar cahildir bu yüzden.

Kırk yaşında ise, orta yaş artık benimsemiş bir adamın rahatlığı söz konusu olacağından, ben otuz yaşın önemine kesinlikle inanıyorum. Sonra da tekrar tekrar aynaya bakıyorum. Ancak tıraş olurken aynaya baktığımla bilen karım, son günlerdeki halimi garipsiyor fakat sesini çıkartmıyor. Onun otuz yaşına girmesine bir yıldan fazla zaman kaldığından bu konuyu onunla konuşmuyorum, aklımı kaçırdığımı sanıp paniğe kapılır, biliyorum.

Otuz yaşın insan yaşamının ortasına denk düştüğüne dair kuvvetli bir sezgim var. Belki de bir saplantı bu, bilmiyorum.”⁹⁹

Ferzan Gürel’in *Sevgiler Şarkılarda* hikâyesinde de otuzlu yaşların dinginliğine kavuşmuş bir kadın kahraman vardır: “Otuz beş yaşını gerilerde bıraktığı o günlerde eskisince tedirgin olmadığını görüyordu. Aşktan, evlilikten

⁹⁸ A.e., s.157-158.

⁹⁹ A.e., s.160.

kesilmiş umutların, o yirmi sekizindeyken verdiği hüznü küllenmişti artık. Kimi güvencelerle yetinmesini öğrenmiş sayıyordu kendini."¹⁰⁰

Otuz yaş, aynı zamanda o zamana kadar evlenmiş kadın kahramanların artık evlilikle ilgili olarak kendi hayatları için gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini hakkında tedirgin oldukları bir dönemin başlangıcıdır. Eşi ölmüş ve bir kız çocuğuyla kalmış adamla evliliğe 'evet' diyen kahramana, çok da sıcak bir üvey anne olmaz. Evleninceye kadar adamın kızına gösterdiği ilgi, evlilikten sonra önce azalmaya sonrasında da kızını evden bıktırıp bir yatılı okula veya babaannesinin yanına yollayarak "orta yerden kalkması" için ona eziyet etmeye döner. Kızla aynı ortamda buldukları zaman kadın içinden "Ne diye evlendim sanıyorsun senin o geçkin baba-banla? Elbette seçkin bir serveti olduğu için! Hoş, ben de otuzuma gelmiştim ya! Ama çevremde ne çok çocuksuz erkek vardı, bir bilsen ahmak domuz! Dayanamıyorum bu çocuğa... Dayanamıyorum..." diye geçirmektedir ¹⁰¹

1.5. Yeni Dünyanın Kadın Tipi: Modern Kadın

Pınar Kür'ün, *Son Çizgi* hikâyesinde arkadaşının eşi Nurdan'ı kendi eşiyle kıyaslayarak Nurdan'ı daha çekici bulan Muammer, eşinin zayıflığını "modaya uygun" olması için muhafaza ettiğini düşünür. "Kırk yaşı, bir 'hava' haline getirmeyi başardığı çirkinliği, kendi deyişiyle 'kadınlıktan nasibini almamış'lığı başlangıçta ciddi sakıncalar gibi görünmemiş"tir adama. "Onun kurumuş, ama modaya uygun sıskalığının ardında akla uzak bir kendini beğenmişliğin -düpedüz üstünlük kompleksinin hatta-, demir sertliğinde bir hoşgörüsüzlüğün, aşırı kıskançlığın yattığını" evlendikten sonra öğrenir. Muammer'e göre karısının "amansız hazırcevaplılığı derin bir aptallığı gizlemekte"dir. "Kadınlıktan nasibini almadığı için" gururlanması da "bir yalan", "daha doğrusu bir zırh"tır. Bu zırhın içinde "titiz, geç gerçekleşebildiği için hırçın, hatta umutsuz bir ev kadını" yumruklarını

¹⁰⁰ Ferzan Gürel, "Sevgiler Şarkılarda", **Kordon Boyu**, İstanbul, Turna Yayınları, 1985, s.61.

¹⁰¹ Sıla Sezmen, "İzler", **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.92.

sıkılmış beklemektedir. “Evlenip 'ev kadını' kimliğine kavuştuktan sonra huzura varacağına yıllardır sığıdığı yumrukları her fırsatta, her önüne gelene, en çok da kocasına savurmaya koyulmuş”tur. Sanki “kırkına dek evlenmemişliğin hıncını” –ki “artık bu hıncı gizlemesine gerek yoktu”r- doludizgin yaşamaktan garip bir mutluluk duyar. Muammer, onun “ille de çocuk yapma” isteğinin, “çocuk sevgisinden değil, kadınlığını kanıtlamak isteğinden” olduğunu düşünmekte, hatta buna kesin olarak inanmaktadır. “Yaşının getirdiği tüm tehlikelere karşın, rahminin paramparça olmasını göze alarak, doğum sonrası tam kırk beş gün hastanede yatmak pahasına, Kaya'yı doğurmuş olması”, Muammer'e göre eşinin içinde bulunduğu kötü psikolojinin açık bir göstergesidir.¹⁰²

Muammer bunlardan ve daha birçok şeyden ötürü sevmez karısını. Sevdiği kişi ise, “genç arkadaşının karısı” Nurdan'dır. Muammer'in Nurdan'a olan sevgisini tanımlamak güçtür. “Başlıca özelliği olasızlıkken acı ya da umutsuzluk uyandırmayan bir sevgi”dir:

Aşk değildi, ama içinde aşk da vardı. Salt cinsel arzu değildi, ama o da vardı. İçinde her iki ögenin de bulunduğu, ama ağır basmadığı bir hayranlık ve giderilemeyeceği baştan kabullenilmiş bir özlem. Özlem Nurdan'ın gençliğine, coşkusuna, hatta bedeninin çevikliğineydi belki. Hayranlıksa güzelliğine, zekâsına - ama daha birçok şeye de. Onun kadınsı yumuşaklığına olduğu kadar düşüncelerini açık açık, kimi kez kırıcı biçimde söylemesine de havrandı örneğin. İnceliklerinin yanı sıra küfürlü konuşmasına da. Günün hemen her saatinde -hem de kısıtlı olanaklarla- dört dörtlük bir sofraya kurabilme yeteneğine de, evinin günün hemen her saatinde dağınık olmasına da. Kitap okumaya daldığı için çamaşırı unutabilmesinden, oğlunu düzenli biçimde dışarıya götürmeyi saksaklayıp ona kendi eliyle oyuncaklar yapmak için günlerce uğraşmasına dek, her şeyine. Kusurlu hiçbir yanını göremiyordu. Her yaptığı, her dediği her zaman *doğru* değildi belki, ama her zaman *yerindeydi*. Böylesi bir hayranlık için aşk da gerekliydi elbet, cinsel arzu da.”¹⁰³

“Ama onu en çok imgelemindeki 'modern kadın' imgesinin tüm özelliklerini taşıdığı için” sever Muammaer. Saydığı bütün bu özellikler,

¹⁰² Pınar Kür, “Son Çizgi”, **Akışı Olmayan Sular**, 10.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2007, s.165.

¹⁰³ **A.e.**, s.161.

modern bir kadında olan şeylerdir. “Bu sevginin gerçek boyutlarıyla hiçbir zaman açıklanmayacak olması” da “olaya burukluk katmakta” ancak “yüreğine derin acılar” salmamaktadır. Bu sevginin en güzel yanı Muammer için, budur.¹⁰⁴

Mine Alpay Gün’ün *Direksiyon* hikâyesinde eski nişanlısının o akşam bir başkasıyla evleneceğini öğrenen kızın üzüntüsünü yenmek, bu durumu mümkün olduğunca unutmak ve etrafa neşeli görünmek için, “özellikle neşeli bir hüviyete bürünüp, en çarpıcı kıyafetini giyip” kulübe gittiğine şahit oluruz. Genç kız, sakın görünmeye çalışarak içkisini yudumlarken, masasına gelen “ince, uzun boylu, beyaz elbiseli” delikanlıdan rahatsız olmaz, hatta gelişine sevinir. Delikanlıyla dışarı çıkarlar. Asuman ona "Kim olursan ol, umurumda bile değil. Peri padişahının oğlu ol istersen, ama bu gece beni yalnız bırakma. Tek, canımı al ama bırakma, hep benimle ol." .der¹⁰⁵

onlara ,metresleri ,Kocalarının sevgilileri .Modern eşler de çıkar karşımıza bu ,Ancak karısı .karısından sevdiği kadın için ayrılır ,Hikâyedeki erkek .dokunmaz İnsanın sevdiği kişinin yanında .isyan çıkarmaz ,duruma çok büyük tepkiler vermez :olması gerektiğin anlayabilen modern bir kadındır çünkü

"Karımı kıskanıyor," dedi Arzu. Kurnazlığımın nedeni buymuş! Karım... Onunla görüşüyorum, evet! Ama bu bir şeyi değiştirmez! Bütünüyle senin olmak için, ona ödemem gereken bedeli ödüyorum. Beni, sana bağışlamasının bedelini. Onunki anlamlı bir hareketti: "Kimin yanında olmak istiyorsan, onunla ol." Seninki anlamsız: "Hâlâ görüşüyorsun demek karınla!" Oysa görüşmeliyim. İnsanlık adına, geçmiş adına, yaşanmışları çamurlamamak adına... Bütün insan ilişkilerinin sıradanlaştığı, sıradanlığın yaygınlaştığı ve yapışkanlaştığı zamanlarda biz de başkaları gibi, herkes gibi davranmak zorunda değiliz. Boşanan çiftler yasasına ille de uymalı mıyız? Bir insanı ölesiye (öldüresiye) sevmek, bir başkasını çöpe atmayı gerektirmez. Kullanılan, eskitilen, gerek duyulmadığın—da çöpe atılan bir eşya değildir insan. Hiçbir ilişkide böyle olmamalı. Ondan senin için ("yüzünden" demiyorum bak, bu incelikler) boşandığımı bile sana hiç söylemedim. Ona söylemişim. "Aşka saygımız varsa eğer..."dedi. Bağırıp çağırmadı. "Benim neyim eksik?" pespayeliklerine yüz vermedi. "Ki olmalı, kendimize saygımız varsa, aşka da olmalı." 'Git ona', demekti bu; ben de koştum sana geldim.¹⁰⁶

¹⁰⁴ A.e., s.161.

¹⁰⁵ Mine Alpay Gün, "Direksiyon", **Kuma**, 2.bs., İstanbul, Beyan Yayınları, 1993

¹⁰⁶ Feyza Hepçilingirler, "Önce Metaller Isınır", **Savrulmalar**, 3.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2010, s.80-81.

Kahraman, çocuklarıyla ilgili bir annedir. “Kızımızı yuvaya vermiş olduğumuz ilk günden beri, eğitim ve öğretim kurumlarının velilere çıkardığı lüks masraflara delirmişimdir. Hele bir yaş arayla iki çocuğunuz birden okuyorsa, daha birinci seneden duyduğunuz sinir yatışmadan, ikinci kez tekrarlanan aptalca masraflarla bazen tahammülünüz sınırını aşabilir.en çok okulun ,anne diyen " .çıkadığı ek masraflardan mustarıptır

“Her anne baba gibi” bu kahraman ve kocası da “çocuklarının yeteneklerinin ortaya çıkması, geliştirilmesi için özenle ilgilenip bunun tabii neticesi olarak, piyano, bale, tiyatro, şiir, müsamere; hangisinin hangi dalda bir arzusu varsa katılmasını gönülden desteklerler.” Ancak bu iyi niyetlerinin suiistimal edildiğine dair izlenimleri özellikle anneyi çok rahatsız eder.

Burada hikâyenin doğal akışına karışıp giden “her anne baba gibi” cümlesinin karşılığı çok net değildir. Kadın kahramanın, ülke gerçekleri içinde değil “çocuklarının yeteneklerinin ortaya çıkması, geliştirilmesi için özenle ilgilenip bunun tabii neticesi olarak, piyano, bale, tiyatro, şiir, müsamere; hangisinin hangi dalda bir arzusu varsa” o dalda çocuğunu yönlendirmek; çocuğunu okula göndermeyen/gönderemeyen anne babaları zaten alan dışı tuttuğunu ve “bizim sınıfımızdan, yaklaşık eşit bizim gibi kazanan, bizim gibi okumuş..vb” anne babayı kastettiğini düşünsek bile, bu kategorideki her anne babanın çocukları ile ilgili olarak ‘tarifi verilen formülü zaten yaptığını’ söyleyen bir cümle, oldukça iddialı ve hikâyenin bundan sonraki satırlarını sunilik önyargısına mahkum edebilecek bir ifadedir.

Anne, okulda ders çıkışına konan etüplerde bile ödevlerin bitirilemeyişinden, çocuklarda “araştırma ruhu” oluşturma adına eve verilen ve genellikle ancak anne babaların araştırmalarıyla tamamen erdirilebilen ödevlerden, evde eşler olarak, davetlerde arkadaşlar olarak “siyaset, politika, ihracat atakları, globalleşme” gibi konuları konuşmak yerine mühendis babaların “Türkiye'deki baraj isimleri ve bunların kaç metre küp su toplayabildiği, akarsularımızın debileri ve tabii boşalmaktan bir türlü dolmaya fırsat bulamayan havuzlara ilişkin problemleri;

annelerinse daha ziyade, güzel ülkemizin tüm tahıl ambarlarını, hangi mahsulün ne şartlarda yetiştiği, dağlarımız ile kıyılarımızın hangi geometrik biçimde uzandığı ile ilgili ödev konularını konuşmalarından, anne babalar tarafından tekrar edilmek zorunda kalan “zamanlara göre tüm çekim ekleri”nden, kitaplarda geçen birçok şiirin ezberlenmiş olmasından oldukça dertlidir.¹⁰⁷

Bu karmaşaya bir de müsamere hazırlıkları eklenir. Evin kız çocuğu rolünde geçen şarkıları ezberlemeye gayret ederken, evin oğlu da çevre bilinci içinde hazırlanmış bir piyesteki rolünü ezberlemeye çalışır. Rolü gereği, çocuklara tabiat dersi veren bir çam ağacı olması gerekmektedir. Ancak bu çam ağacı rolü için oğlana “çam elbisesi” dikilecektir ve okuldan bunun için para istenmiştir. Anne, bu elbisenin aralarında kaç yıldır sessiz sözsüz bir düello yaşandığı bale öğretmeni ile anlaşmalı olan terzi tarafından dikileceğini öğrenince, sinirlenir. Oğlan bir yandan "Benim için anne, benim için. Çam ağacı olacağım ya. Çam elbisesi dikilecek." diye tuttururken, anne de diğer yandan , “iki buçuk dakikalık bir aptal kıyafet için onca parayı o fırsatçılara veremem" diye inatlaşır.¹⁰⁸

Bu inatlaşma "Hiç merak etme. Çam ağacı kıyafetin olacak. Ben sana evde hazırlayacağım. Renkli kartondan hazırlayacağım" ,cümlesinden sonra "Ama, yanımda bir çam arkadaşım daha var. Onunkini terzi dikerse olur mu? Birimiz kumaş, birimiz karton çam... Olur mu hiç?"hiçbir yenilgiyi ,sorusunu duyan annenin kabul edemeyecek psikolojiyle “O arkadaşının annesiyle konuşalım. Onun elbisesini de ben hazırlayayım. Böylece ikiniz eş olursunuz tamam mı?"diyerek kendine bir .edinmesiyle nihayetlendir sürü yeni işAncak anne bu kıyafete para vermemek konusunda kararlıdır: Tanrım! Derdim yokmuş gibi başıma bir de çam ağacı terziliği çıkarmıştım. İşim işti. Ama ziyarı yoktu. O kadına bir kuruş daha kaptıracak değildim."¹⁰⁹

---

¹⁰⁷ Nermin Bezmen, “Oğlumuz Çam Ağacı Oldu”, **Kırk Kırık Küp: ‘Kırk Hikaye’**, 8.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2010, s.102-103.

¹⁰⁸ **A.e.**, s.104.

¹⁰⁹ **A.e.**, s.105.

" Gösteri günüyduruk naylon kumaşlardan dikilmiş zevksiz, alacalı bulacalı kıyafetleri çocuklara giydirmekle meşgul" olan, "bütün elbiseler, aynı beden dikildiği içi" kimi çocukları kıyafetlere sıkıştırmaya uğraşan bale öğretmeni ve terzi, "elinde dört parça karton çam gövdesi, iğne iplik, selo-bantla sahne arkasında" oğlunu ve oğlunun arkadaşını arayan anneye tavır koyarlar. "İşte, beş kuruş paraya kıyamaz, çocuklarını böyle zor durumda bırakırlar." ¹¹⁰

Ancak her şey yolunda gitmez. Anne, bu çamların yürümelere gerektiğini düşünemediği için ağacın gövdesini iki bacağa birden dikmiştir ve çocuklar kımıldayamaz. Onları belli bir yere kadar kollarının altına alıp getiren anne, sonra da çantasından çıkardığı makasla arkadan gövdeyi biraz keser. Son dakika da olsa sahnede yerlerini alıp rollerini eksiksiz yerine getirdiklerini de gören anne, bale öğretmeni ile terzisi ona bir daha kazık atamayacaklar diye çok mutludur. ¹¹¹

Lütfiye Aydın'ın *Küskünlüğün Mor Sürgünü* hikâyesi, Marguerite Yourcenar'ın, "senin ateşböceğine benzediğini söylediğin kadınlardan eser yoktu bahçelerde; senin bedenleri başlı başına bir bahçeyi andıran kadınlarını bulamadım?" sözüyle başlar. Anne olduğunda annesinin kıymetini anlamış bir kadın, kendisi de dâhil bütün yeni annelerin eskilere nazaran ne kadar eksik olduklarını hisseder. Üstelik eskiler, toplumun çok farklı baskılarını taşımak, hayata çok daha erken yaşta başlamak ve daha bir sürü sıkıntıyı sessizce, içlerine atarak, paylaşmadan, itiraz edemeden yaşamak durumunda kalmışlardır.

Kahramana çok zor gelir çocuk emzirmek: "İki çocuğu emzirip büyütmesem, yaralı meme başlarının bir çocuğun süt dişleri arasında ezilmesinden fişkırarak acıyı belki de hiç anlamayacaktım. "Ana ol da bil!" derdin kırık dökük dilinle. Görmezden gelinmiş, kınanmış, "Eee, yeter artık be!" diye yargılanmış duyarlılıkla." ¹¹²

---

¹¹⁰ A.e., s.107.

¹¹¹ A.e., s.108-109.

¹¹² Lütfiye Aydın, "Küskünlüğün Mor Sürgünü", **Senginsemal**, Ankara, Bencekitap, 2011, s.26.

Turnalarıyla ünlü Gürpınar Kasabası'na en azından senede bir defa giderek, oraya yardım götüren denekçilerin büyük bir çoğunluğu bayandır. Dernekçiler her sene bu kasabaya giderler. Tespit edilen tarihten iki hafta sonra hareket edilse de, bunun dışında organizasyonda bir sürü amatörlükler olsa da, önemli değildir. Her sene belli bir grup bu dernek çatısı altında kasabayı yaşatmak güzelleştirmek adına turunu gerçekleştirir. 2'şer milyona kesilen biletlerden artan paraya Çarşamba Pazarından öte beri alınır. Kotlar, markalı olduğu halde beşyüz, penyeler üçyüzelli bin liradan satılır. Kaç yıldan sonra, boş gelinmez; geliş amacını gerçekleştirmek gerekir bunu yaparken de, “bolluk içindeyiz işte, görüyorsunuz” mesajı da verilmelidir

Editörü, kadın yazarı “en güzel ve en tamam hikâyesi olacak, kendisini gerçekleştirmesine imkân verecek hikâyeyi yazması için yüreklendirirken, “çünkü senin o; onu ancak sen yazabilirsin” diye cesaretlendirirken, yazarın, dergi bürosuna yaptığı ziyaret sırasında söz arasında öylesine değindiği Dernekçilerin Pikniği, yazar için bir çıkış noktası olarak gösterir.¹¹³

Kahramanımız bir yazardır. Bu derneğin otobüsüne bindiği andan itibaren kendine öykü aramakla meşguldür. Aynı zamanda “emekli olduktan sonra İstanbul'u terk ederek bu gittikleri kasabaya yerleşen dayısı”nı da ziyaret etmek niyetindedir. Akli sürekli aldığı notları düzene koymak ve kendine bir öykü bulmaktadır bir taraftan.¹¹⁴

Dernekçiler, derneklerini, bir köprü olarak görürler. İyi ki, GKD vardır. Çarşı boyunca akla gelecek her yere köşelerinde derneğin sembolü olan turna figürleri bulunan flamalar asılmıştır.

“Kasabamızı seviyoruz
Kasabamıza geliyoruz.
GKD. Gürpınar Kasabası Güzelleştirme Koruma Derneği.”¹¹⁵

¹¹³ Cihan Aktaş, “Suya Düşen Dantel”, **Suya Düşen Dantel**, İstanbul, Nehir Yayınları, 1999, s.120.

¹¹⁴ **A.e.**, s.116.

¹¹⁵ **A.e.**, s.119.

Ertesi gün sabah erkenden hikâyeci, dernekçilere katılır. Tepelere çıkıp çiçek toplarlar. Ayı izi yakalamak, kurt ini, turna teli, yılan derisi bulmak, eşek arısı petekleri görmek için çırpınıp dururlar. Gürpınar'dan su içerler. Eski Kale'nin yıkıntıları arasında yılanların gölgesiyle yarışır.¹¹⁶

Hikayeci elinde kalemi ve bloknotuyla kulağına gelen konuşmaları kaydetmeye çalışır. Yemeği aşçılar hazırlamakta, görevlendirilmiş gençler servis yapmaktadırlar. Kadınlar yemek sırasını beklerken el işi yapmaya devam ederler. Türlü türlü dantel, tığla, iğneyle, mekikle, şişle, hızlı hızlı örülür. Hikâyecişişle dantel örüldüğünü ilk kez görür. Merakla bakarken, kadınlara yakalanır: “Senin el işin yok mu”, diye sorar, şişle dantel ören yemenili kadın. Sesinden ve yüz ifadesinden hikâyeciyi kınadığı bellidir. Utanarak “yok” der, hikâyeci. “Bir el işi başla”, “Boş oturma; bir dantel başlayalım sana” cümleleri gelir arkasından. Kadınlar, kendilerini öyle haklı görüyorlardır ki, hikâyeci "Boş oturmuyorum, hikâyem için notlar alıyorum" diye, itiraz edemez. Fakat annesine hep itiraz etmiştir: “Ben dantel örmeyeceğim, okuyacağım; dantele vakit ayıramam, hikâye yazacağım.”¹¹⁷

Bloknotuna acele acele not eder: “Beş buçuk milyara yakın para toplanmıştı. Fakat kasaba boş ıssız, yeşil ama tozlu. Orada derneğin binası diye habire para yutan bir bina var; borcu yüzlerce milyonu bulmuş. Bu borç yüzünden pikniğe diye gelip para topluyorlar. Vaadlerde bulunuyorlar ve işte bu nedenle Vali Bey de davetlilerin arasında.”¹¹⁸

Dernek başkanının valiye hitaben yaptığı, “Sayın Valim, Sayın Kaymakamım, kasaba yollarının yapımı ve ticaret lisesi için pansiyon açılması konusunda ilginizi esirgememenizi rica ediyorum” şeklinde başladığı ve kasabanızın

---

¹¹⁶ A.e., 118.

¹¹⁷ A.e., s.119.

¹¹⁸ A.e., s.121.

tarihi ve doğal güzelliklerinden, güzel su güzel hava güzel toprağından bahsettiğı konuşmadan not düşebileceğı bir şey çıkaramaz.¹¹⁹

Gördüğü genç bir çiftten hikâyesi için umutlanır ama onlardan da bir şey çıkmaz. Yaşlı bir kadın hikâyeciye ne yazdığını sorar. Ancak, "Buraları yazıyorum, yani dernekçileri..." :cevabını alınca şaşırır "Nelerini yazacaksın ki... Her yıl geliyorlar, buraları kirletip gidiyorlar. Adına da piknik diyorlar. İki üç berduş. Davul-zurna, rakı şişeleri. İşte, dernek."¹²⁰

Oysa, derneğin turnaları korumak gibi bir amacı vardır. Hikâyeci bunu söyler yaşlı kadına, turnaları sorar. Turnalar o yörelerde nicedir görünmez olmuşlardır. Dernekçi kadınlardan biri, diğerine kocasını anlatırken, hikâyeci kulak kabartır:

"İşsizliğı doğru değildi. Derneğı dolandırdığı yalandı. Bu sözler doğru olsaydı, derneğin otobüsleriyle gelebilirler miydi? Kocasını ilaç pazarlama şirketinin şoförü olması nedeniyle rastgele şehir dışına çıkamazdı. İş bulmak kolay değildi. Fakat İstanbul'da çalışan aç ve açık kalmazdı. Kimdi bu söylentileri çıkaran?"¹²¹

Piknik yerinde aniden bir telaş baş gösterir. "Sayın Valim.." diye başlayan yeni bir konuşma başlar... Konuşan, kasabalı bir işadamıdır: Türk insanının yastık altında atıl beklettiğı iki yüz milyar dolarlık tasarruftan söz etmektedir. Konuşmasını, "İşbirliğı, güçbirliğı yapmanın zamanıdır" diye bitirir. Yerini derneğin yönetim kurulu üyelerinden biri alır. Hikâyeci, bu konuşmalardan çok sıkılır, konuşmaları daha fazla dinleyemeyince doğayı dinlemeye karar verir.¹²²

Çünkü bir taraftan .Fakat bu da pek mümkün olmaz esmer tıknaz kaim bıyıklı türkücü, bağlama eşliğinde turna türküleri söylemektedir. "Turnam gidersen Aktaş'a / Karlı dağları aşa aşa..". Bu "özelliksiz ses" hikâyeciye pek açmaz ama dernek başkanına göre "önü kesilmese, ülkenin en önemli türkücüsü olacak" biridir. O topraklar çok türkücü çıkarmıştır. Üç de profesör. Profesörlerden, tezini bu dağlara has bitkiler üzerine hazırlayanın pikniğe katılacağı söylenmiştir. Hikâyeci, Vali'nin

---

¹¹⁹ A.e., s.121-122.

¹²⁰ A.e., s.123.

¹²¹ A.e.

¹²² A.e., s.125.

bulunduğu tarafa doğru bakarak profesöre benzeyen birini arar ama şüphelendiği birkaç kişiden de emin olamaz. Piknik sona ererken dernekçilerden bazıları yüksek dağlara götüren yamaçlarda özel isimler değiştirerek kasabaya has kılman turna türküleri söyleyerek dolaşırlar. Davul zurna eşliğinde halay çekerler. Kimileri alabalık tesislerine gider. Hikâyecinin notlarına düşen çift, bir adak dolayısıyla, ciple uzak tepelerdeki yatıra götürülür. Makine mühendisi olduğu söylenen genç adam, ille de buzağı sevmek ister. Başka bir genç derneğin sembolü olan turnalardan bir tane olsun göremediği için yakınıp durur. ¹²³

Hikâyeci, akşam olduğunda dernekçilerle birlikte pikniğe gittiği ve hatta oradan da geç döndüğü için kendisine gönül koyan dayısına “geçen seneki piknik üzerine kulağına gelenlerin doğru olup olmadığını” sorar. Dayısından aldığı cevap duyduklarını doğrular şekildedir: “Geçen seneki piknikte İstanbul'dan soğuk havalı arabalarla getirilen meşrubatlar karpuzlar etler. Halk yine kendi yemeğini götürmüştü ve dernekçilerin çoğu aç kalmıştı. Vali'nin sofrası da boştu. Yemekler tepsilerle hazırlanıp götürülürken, Vali'nin bulunduğu sofraya ulaştırılmadan, arada bir yerlerde kayboluyordu. Dernek faaliyetleri boş. Misafirler aç. Karpuzlar etler kaçırıldı.”¹²⁴

Yemekten sonra hikâyeci, evin söğüt ağaçlarıyla çevrili terasında, dayısının misafirlerinin konuşmalarına kulak verir: “Dernekçiler yemiş içmiş, geride boş mermi kovanları, gazete yaprakları, naylon torbalar, plastik tabaklar, içki şişeleri, yanık taşlar bırakmışlardır.”¹²⁵

"-Başka neler oldu piknikte?"

-Silah diye bir şey atılmayacaktı; attılar, çok attılar; pompalılardan.

-Adı sanı duyulmamış bir türkücü de getirdiler. Uzun hava söylemeye soluğu yetmiyor. Aynen böyle söylüyor: Üç telli beş telli on telli turnammmmmh...

Odadakiler gülüşünce, şeker fabrikalarından işçi emeklisi Emin Usta dernekçileri savundu. Toplanan para şehirden kasabaya hizmet olarak akacaktı. Minarenin onarımı, yeni çeşme, asfalt yollar, kasaba ve şehir arasın-da kurulan bu bağlar niye görmezden gelinsindi ki...

Dayı Bey, zamanın birinde dernekçilerle bozuştugu istişare toplantısını hatırlattı:

---

¹²³ A.e., s.126.

¹²⁴ A.e., s.127.

¹²⁵ A.e.

-Yirmi sene önce benim sözümü dinleselerdi, 100'er bin lira peşinatla İstanbul'da üç dört arsa alınsaydı, kasa-ba nasıl kalkınırdı, bir düşünün!

Alabalık Tesislerinden silah sesleri yükselince, Dayı Bey anlamlı bir gülümsemeyle konuşmayı noktaladı:

-Demekmiş. Çay şeker parası bulamayan adamdan para toplayacaksın, adını da dernek koyacaksın."¹²⁶

Derneğin turu biterken, hikâyeci ne kendine bir hikâye bulabilmiş, ne bir turna görebilmiş, ne de kendilerini gittikleri kasabaya dair iyi bir şeyler yapabilmiş hissedemeden, dönüş yolundadır. Zamanın sosyal kurumlarının kuruluş amaçları ve faaliyetleri ile ilgili iğneleyici bir bitiştir bu.

1.6. Geçmişin Kadınları

Hikâyelerdeki kahramanlardan bazıları hep geçmişini yaşarlar. Özellikle yaşlı kadınlardan, geçmiş hava içinde maddi bir refahı, büyük konaklarda, köşklere bir yaşamı, insanların daha kadirşinas oldukları bir zaman diliminde sıcak bir sosyal hayatı yaşamış olanlar, hep o günlerin özlemi içindedirler. Ne kumaşlar eski kalitededir, ne insanlar onlar için... Ne eski ustalar kalmıştır, ne de ustaların işinden anlayıp onları takdir eden zarif insanlar.

Kız, Sahafları geçer, Kapalıçarşı'ya doğru geçer. Düşüncelidir. Etrafa dikkat kesilerek yürür. Düzeltilen vitrinlere, dükkânların önündeki cansız mankenlere bakar. Sonra bir gelinlikçi dükkânı görür. "Gelinlikler, kar çiçeklerinin soğuk beyazlığında"dır. Annesine ara sıra sorduğu soru düşer aklına: «Anne, seveda nedir? Aşk nedir?» Annesi, unuttuğu birşeyleri hatırlamaya çalışır bu soruların cevabı verirken. Annesinden eskileri dinlemekten zevk alır. Vapurların bir zamanlar şarkı söylenen alt kamaraları, güle eğlene gidilen adalar, baharda başlayan, sonbaharda yaprak dökümüne giren seveda illeti... «Siz yaşayamadınız!» der annesi. «Bizim hayatımız, freni patlamış bir kamyonun kaçışı. O zamandan bu yana o çiçekler hâlâ açıp duruyorlar, değil mi anne? Söyle. Biz görmedik, biz koklamadık. Mehtaba bakıp

---

¹²⁶ A.e., s.127-128.

kimseleri anmadık anne. Ancak, hilâli gördüğümüzde dilek tuttuk. Ninem öğretmişti. Hilâli öptük, kaş göz arasında. Gizlice. Dakikalar sayılı. İşte böyle.»¹²⁷

“Ben ve gençliğim, oturduk halı dokuyoruz” diyen kahraman, gençliğine ve gençliğinin İstanbul’una özlemle şehri dolaşır. İlk durak Kapalıçarşı’dır:

Halımızın bugünkü parçası Kapalıçarşı. Dün bütün gün gezdik dolaştık Kapalıçarşı’yı ben ve gençliğim. Saat sabahın onuydu. Nuruosmaniye kapısından girdik elele. İkimiz içiçe, dışıdışaydık. O kadar ki, görenler aynı kişi sandılar. Öylesine içimdeydi gençliğim, ben de öylesine onun dışıydım. Saat sabahın onuydu: bütün Sandal Bedestenini geçtik birlikte. Gençliğim özellikle istemişti burasını... Gide gide eski püskü bir antikacının önünde birden durdu. Küçük camekânda ışıldayan bir çift yıldız biçimindeki küpeye doğru eğildi: "İşte aradığım buydu" dedi: "İlk sevdamdı bunlar, tanıdım. Parasız bir günümde getirip buraya satmışım. Saf gümüştürler. Bak hâlâ duruyorlar. Başkasına satılmamışlar, hadi girip alalım..." Benim pek gözüm tutmamıştı. Bir yerlerden birşeyler çağırıyor, kafamda birtakım ışıklar, şekiller yanıp sönüyordu ama... Bu küpelerin gençliğimin anlattığı o küpeler olduğuna pek inanamadım doğrusu. Yaşlı antikacının Osmanlı işi, karabadem, gizemli gözlerinde küçük bir şaka yakaladım. Bana küpelerin sahibisini değiştirmiş gibi geldi. Gerçek olanını çoktan satmıştır başkalarına... Ama satmadan önce de modelini çalıp sahtesini yapmayı unutmamıştır gibi geldi! "Şimdi de bize bunları gerçektir diye yutturmaya çalışıyor" dedim. "Bunlar o gümüş küpeler değil." Ağlamaklı gençliğimin kabarıp kabarıp içlenmesine hiç aldırmadan bıraktım küpeleri. Dışarı çıktım.¹²⁸

Antikacıların eski antikacılar olmadığını, sahte küpeyi ‘gerçek’ olarak satmaya çalıştıklarını gören kahraman, bu kez yönünü “halıcılara” çevirir. “Ne varsa yine halıcılarda var”dır. İçlerinde bin yıllık halı satanlar vardır. Üstelik kahraman, her gün doluma işiyle uğraştığı için, gerçeğiyle sahtesini ayırt edebilecek durumdadır. Sıra Mercan’a gelir:

“Şimdi Mercan'a gidiyoruz: bütün İstanbul kadınları Mercanı bilir. Konaklısı, apartmanlısı, gecekondulusu... Hepsi Mercanı, Bedesten'i, halıcıları, Kapalıçarşı'nın bütün çarşılarını, Mahmutpaşa'yı bilir. Mercanca doğru gidiyoruz, terlikçilere... Bugün artık onlar da pek kalmadı ya. Çoğu ayakkabıcı oldu. Olsun. Ben yine de belki telli pullu o küçük kızlık terliklerimden bir çift bulabilirim dedim. Sırmalı püsküllü, eğilip eğilip ayaklarımda yıldızlarım seyre daldığım... Küçükken haminnemin yaşlı elleriyle giydirdiği... Onun saraylı hotozunun ışıltılı iğnelerini yankılandırıran yıldızlarında, bürümcük feracesinin renklerinin oynaştığı...”¹²⁹

¹²⁷ Sevinç Çokum, “Sarsıntı”, **Derin Yara**, İstanbul, Cönk Yayınları, 1988, s.98-99.

¹²⁸ Tansu Bele, “Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım”, **Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım** İstanbul, Edebiyat Gazetesi Yayınları, 1990, s.7-8.

¹²⁹ **A.e.**, s.9.

Kahramanın gençliği, "Bırak" der: "Burada sırmalı terlik filân kalmamış. Gidelim. Anlaşıldı, yıldız bulamayacağız." Oysa Kapalıçarşı onun için "kapalı kutu" değildir. O, kahraman için o kadar çok şey ifade etmektedir ki: "Benim mücevher kutum: ninemden, babaannemden, anneannemden, annemden 'yadigâr' çocukluğumdan, kızlığımdan sakladığım pırlanta küpelerim, 'telkâri' bileziklerim, elmas baklavalı yüzüklerim, beyaz kırılentli pirinç karyolalarım, sedefli hamam takunyalarım, lavanta kokularım... Yanmış Aksaray, Sultanahmet konaklarından bana kalan, yıkılmış Yeniköy yalıları artığı, unutulmuş İstanbul kadınlığım.¹³⁰

dan eski 'ne Kapalıçarşı ,da'ne Mercan ,Aradığı yıldızları yerinde bulamayan Evlenmeden önce isteyip de .tadı alamayan kahraman her şeyin değiştiğini fark eder Ama o da yirmi beş yaşının pirinç .alamadığı pirinç karyolayı görür gerçiçarşıda Yalnızca ışıltısı " .Olan pirinç karyolalar da turistlere satılmaktadır .karyolası değildir pirinç karyolayı arkasında ve turistlere bırakarak ,diyen kahraman "bizde kalsın .çıkır¹³¹

Alışverişin şekli de alıcısı da, satıcısı da değişmiştir artık oralarda. Kapıda, "tıknaz bedenli, tilki gibi bakışlı birtakım taşra kokan delikanlılar turistlere blucin satıyorlar"dır artık. Dükkânlara, dükkânlarının önlerine, yerlere tepeleme yığılan, herkese göre her çeşidi, her bedeni bulunan, hepsi de genç kızlarla delikanlıların şimdilerde bir örnek giyindiği türden olan blucinler yığılmıştır yerlere...¹³²

Bu dükkânlara ve bu dükkânlarda satılan bu kadın giysilerine bakıp bakıp şaşırın kahraman, "kırgın ve ona uymayan yeniliklerden usanmış" halde, eskiyi arar: "Saraylı büyükanneler, Tâbiş Hanımlar, Dirayet Hanımlar nerde? Annem nerde? Seni çoktan bırakıp gitmişler. Sen birbaşına neredesin? Kapalıçarşı'da kuyumcuya sattığın yıldızların nerde?"¹³³ Sonra da bu yitirilerden kendine de bir pay çıkarmış olarak kendine kızar: "Çıkartıp attın çocukluğunun saraylı hotozunu feracesini. Sıktı seni. Doğru, ama yerine ne koydun?

---

¹³⁰ A.e., s.10.

¹³¹ A.e., s.12.

¹³² A.e., s.13.

¹³³ A.e.,

Yalnızlığını ve acını... İstanbul'u bıraktın. Çünkü yıktı seni. O da yandı yıkıldı. Sen Anadolu'ya, ya da yabancı diyarlara gittin, ne buldun?¹³⁴

Peki, şimdi ne olacaktır? Kahraman, gençliğini, onun isteklerini nereye koyacaktır? Eskileri unutmaya mı zorlayacaktır kendini? “Şimdi halımızın senle olan bölümünü hangi yıldızlarla dokuyacağız? Kapalıçarşı'nın dış kapısının sekiz dokuz köşeli uydurma yıldızıyla mı? “ diye gençliğine sorarken, aslında gençliğinin bunlara kanmamış olduğunun farkındadır: “Ah gençliğim! Ah benim birbaşıma İstanbul kadınlığım, ben seni şimdi neyleyim, neyleyim?”¹³⁵

Sevinç Çokum'un *Sarsıntı* hikâyesindeki de ellerini paltosunun ceplerine sokarak, ayak sesini hiç duyurmadan yürüyen kadın da tıpkı *Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım* hikâyesindeki kahraman gibi eski İstanbul'u aramanın ama bulamamanın yaşattığı sıkıntıyla sarsılır: “Çarşı küf kokuyordu. Plâkçı dükkânlarından taşan şarkılar birbirine karışıyordu. Eski İstanbul türkülerinin söylendiği köşeleri aradı. Eski İstanbul kartları satan adamın küf kokulu kartlarına baktı. Gül yağları, kehribar teşbihler satan adamlar neredeydi? Ya o türküler? Halıların kilimlerin üzerinde soluyordu. Yumuşak geçen günler arasında birbirleriyle sohbet eden satıcılar.. Fatih'e doğru ala-ca renkler içinde yayılan gevrek kokusu. Mavi akşamlar, birbirine sokulmuş evlerin tüten bacaları.. Bütün bunları aradı. Ona anlatılan ve resimlerde gördüğü şeyleri.”¹³⁶

1.7. Cinsellik ve Kadın

Hikâyelerin birçoğunda cinselliğin konuşulmayan bir tabu olarak gelişine dair eleştiriler vardır.

Meme kanseri teşhisi konulan kadın, içinden doktora hitaben konuşurken, “Meme katili, sen ne anlarsın? ... ilk çıkmaya başladığı günden itibaren bir

¹³⁴ A.e.,

¹³⁵ A.e.,

¹³⁶ Sevinç Çokum, “Sarsıntı”, *Derin Yara*, İstanbul, Cönk Yayınları, 1988, s.98..

memenin, küçük bir kızın kadına dönüşmesindeki serüvende, tabularıyla yüzleşip, bedenini ve cinselliğini tanimasındaki rolünden haberin bile yok senin” der. ¹³⁷

Bir Kadın Yazarın Satış Rekorları Kıracak Kitabı öyküsünde editörünün kendisinden satış rekorları kıracak öyküler beklediği, iş yerindeki çaycı kadının ‘o zamanda balık parası yüzünden kız vermeyen aileleri, kızının en yakın arkadaşının eşinden ayrılmış olan annesinin ‘Türkiye’de boşanmış ve yalnız yaşayan bir kadın olmanın zorluklarını yazmasını istediği kadın, yolda uzun süredir karşılaşmadığı bir arkadaşına rastlayınca bir istek de ondan alır. “Konuşmasına, "Nerelerdesin ayol? Hiç sesin çıkmadı, bu ara yazdıklarını da göremiyorum dergilerde. Ben de bizim yazar yine daldı kitaplara dediydim." Diyerek başlayan arkadaşı, hikâyelerinde üniversite öğrencisi olmasına rağmen cahil bırakılmış, henüz cinsel eğitimden bile habersiz olan kız öğrencileri yazmasını ister: "Bana bak, bir gün gel de çay içelim, anlatacaklarım var. Öyle şeyler ki, ancak bir kadın yazar bunların önemini vurgular yazdıklarında. Ayol. Yirmi yaşındaki üniversiteli çocuklar, daha hâlâ çocuk oluşumunun, menstrüasyonun mekanizmasını, biyolojisini hiç bilmiyorlar. Cinsel eğitim sıfır. Ben onlara, Gide, Camus, Aragou, Sartre öğretmenin daha mı pratik, daha mı yararlı olacağını bilemiyorum. Gel de, üniversite düzeyinde edebiyat, felsefe öğrenmeye gelen çocukların yasak ve ayıplarla cahil bırakılmışlıklarının dramını gör, kurak ürkekliğini, kuşkulu yalnızlığını gözle, yaşa ve yaz. Yaz bunları azizim, yazmalısın..."¹³⁸

Bir Kadının Yaşamında En Önemli İki Şey hikâyesinde de kadın, erkekle konuşurken, Türkiye’de cinselliğin tabu oluşundan ve kız çocuklarının bu konuda çok ezilmesinden yakınır: "Kız çocukluğundan kadınlığa sağlıklı geçebilmek çok güç Türkiye’de." “Olanaksız”. Ona göre "bekâret ve annelik” Türkiye’de “bir kadının yaşamındaki en önemli iki şey”dir. “Annemiz öğretmese, bir söyleyen, bir ima eden bulunur mutlaka. Hemen hepimiz yerli filmlerden birine yakalanmış kız çocuklarıydık biz..." diyen kahraman konuşurken karşısındaki adam onun sigarasına

¹³⁷ Ayşe Kulin, “Mastektomi”, **Geniş Zamanlar**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.65.

¹³⁸ Buket Uzuner, “Bir Kadın Yazarın Satış Rekorları Kıracak Kitabı”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.60.

ve kırmızı ojeli tırnaklarına dikkat kesilir. Hiç konuşmadan kadını dinler, onu sey-
reder. Kalkıp tekneden atlar kadın, açılır. Uzakta, bomboş koyların koynunda
bağırıp: 'Gebene, yanıma gel!' diye adamı çağırır: “Yanıma yüzüyorum. Suyun
içinde su yunuyor. Bikinisini bileğine bağlıyor. Akdeniz'in mavisinde sevişiyoruz.
Birbirimize sarılıyor, kenetleniyoruz. Akdeniz kucaklıyor bizi.”¹³⁹

Kız çocuklarının bu konuda yeterince eğitilmediğini düşünen kahramanların
yanında, bu konudaki ilk duyumlarını küçük bir kız çocuğu iken alanlar da vardır.
Küçükken gittikleri filmlerde bekâretini kaybettikten sonra “mahvoldum ben”
cümlesini söyleyerek ağlayan kadınlar, küçük kızın mahvolmanın ne demek
olduğuyla ilgili soruları oluşmasına sebep olur:

“Fonda Muson yağmurlarının en kötü kopyalarından biri doğayı şarıl şarıl yıkarken,
ağaçlıklı bir yolda yürüyüşe çıkmış saçları sarı boyalı kadınla, uzun boylu, esmer, bıyiksız
ve uzun saçlı bir erkek, hemen yol üzerinde buluverdikleri örümcek ağlarıyla kaplı bir
kulübeye sığınır. Aniden çöken karanlığı ürkünç bir parlaklıkla yırtarı şimşeklere yoğun
gök gürültüleri eşlik etmektedir. Saklı bir yerlerden kederli bir keman sesi duyulur.
Giysileri sırsıklam olmuş kadınla erkek, kupkuru saçlarıyla kulübenin ortasında kalaka-
lırlar. İçinde kırık dökük eşyalarla öylece terk edilmiş izlenimi veren kulübede tozlar içinde
bir de şömine vardır. Erkek. şöminenin hemen önünde buluverdiği odunları, yine oracıkta
bulduğu kibritle yakar. Ateş ögesinin katılmasıyla, kederli keman sesi yükselip, gergin
keman seslerine dönüşür. Kadınla erkek ıslak giysilerini çıkartıp, şöminenin yanına asarlar.
Kadın çok utanmakta, erkek gözlerinde vahşi pırıltılarla gülümsemektedir. Aniden gergin
keman seslerine, gizemli bir tumba eklenir. Tumba sesiyle birlikte, erkek kadının üstüne
yürür. Gözlerinde yalnızca tutku vardır, burun delikleri hızla açılıp kapanmaktadır. Kadın
geriler. Kadının gözlerinde beceriksiz, zavallı bir korku vardır. Birlikte bir yerlerde hazır
bekleyen bir yatağa devrilirler. Müzik yükselir. Beyaz perdeyi tümenden kadının kırmızı
tırnaklı eli kaplar. Kadın nereden bulmuşsa, bir kırmızı gülü avucunda sıkıp,
parçalamaktadır. Müzik almış başını gitmektedir artık! Bundan sonraki sahnede, aynı
kadın, ahşap kulübede bulunduğu kar beyazı çarşaflara sarılmış, ağlamakta, arada bir,
hıçkırarak, "Mahvoldum ben!" diye inlemektedir. Erkek donuk gözlerle yatakta oturmuş,
sigara içmektedir.

Siyah, kocaman gözleri merak ve ilgiyle büyülenmiş yedi yaşındaki kız çocuğu,
filmlerde sık sık rastladığı ağlayan çıplak kadının neden ötürü 'mahvolduğunu' bir türlü
anlayamadan, kafasında onlarca soru işaretiyle, annesinin elini tutup kadınlar matinesinden
- hoşnutsuz - eve dönüyordu. Acaba filmlerde hıçkıra hıçkıra ağlayan kadın, sıkıp, parça-
ladığı gülün eline batan dikenlerinden ötürü mü 'mahvoluyordu'? Yoksa, filmin başında
kadın dostça, nazikçe davranan, ne var ki, ağlarken kayıtsız kalan erkeğin yüzünden mi? O
zaman da, bir erkeğin bir kadını nasıl mahvedeceği sorusu takılıyordu aklına...”¹⁴⁰

Bu filmi seyreden küçük kızın aklına, “kendileri gibi iki göz, suyu, helası
evin dışında, basık tavanlı bir evde oturan bitişik komşuları seyyar satıcı Osman'la

¹³⁹ A.e.

¹⁴⁰ Buket Uzuner, “Yerli Filmlerle Büyümüş Kız Çocuklarından Birisi”, **Aynı En Çıplak Gün**,
16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.131-132.

karısı Aliye” gelir. Osınan içip eve sarhoş geldiği geceler, karısı Aliye'yi dövüyordur. Kadın çılgınlık içinde mahalleyi ayağa kaldırıp, ağlarken dayağın ertesi günü, Aliye, “sanki o çılgınlıkları atıp ağlayan başkasıymış gibi rahat, üstelik övünerek, kollarındaki, bacaklarındaki çürükleri” mahalleli kadınlara gösterir. Küçük kızın hiç anlayamadığı bir başka dilde konuşur gibi: "Erkek değil mi, sever de, döver de..." diye sırtır.

Annesi dışında bütün mahalleli kadınlar Aliye'yi onaylarlar. Erkek isterse döver, isterse sever. Annesi sessiz, hüznü, uysal ama diğerlerinin dışında kalır. Siyah gözlerini iri iri açıp, kadınları şaşkınlıkla izleyen kız çocuğu, dayak yiyen Aliye'nin neden, "Mahvoldum ben!" diye ağlamadığını merak eder. “Demek ki erkekler kadınları döverek mahvedemiyor” diye düşünür. Acaba “bir erkeğin bir kadını 'mahvedebilmesi' için ille ikisinin de çıplak olması ve kadının elinde bir gülü sıkıp, parçalaması mı gerekiyor”dur? Şimdi de bir kadınla bir erkeğin çıplakken ne yapabilecekleri sorusu belirir önünde... Siyah, kocaman gözlü kız çocuğu, elleri çenesinde, yemek masasına dirsekleri dayalı, oturup bunları düşünür: “Çıplaklık ve cinsellik konusu, kulağına takılanlar, gördükleri ve hissettikleriyle: Kötü, pis, ayıp, günah ve gizli bir konuydu. O halele, kadınların 'mahvolmaları' ile, cinsellik arasında bir ilişki kurabilirdi... Acaba, acaba babası da annesini 'mahvetmiş' miydi?”

141

Erkek kahramanlardan bazıları, kadınların cinsellik konusunda bilinçli olmalarını özellikle isterler. Hikâyede cinselliğe bir tabu olarak bakmayan ve bu konuda bilinçli olarak tanımlanan kadınların, erkeklerle nikâhsız, kimi zaman duygusal bir bağ da hissetmeden, kimi zaman tek gecelik ilişkiye girmekten çekinmediği dikkat çeker. Denilebilir ki, bu konuda kadınların bilinç olarak ifade edilen bir bakış açısı ile cinselliğe bakmaları, kimi erkekler tarafından, kadınlardan daha çok istenen bir durum olarak karşımıza çıkar.

Bir Erkeğin Dayanılmaz Bilinçaltı Tutkusu öyküsünde bir sabah kendini aynada kadın kılığına girmiş olarak gören ve Ömer’ken birkaç günlüğüne Ayşe’ye dönüşerek uygulamalı biçimde bir Ayşe’nin yaşadığı ülkede bir kadın olarak çektiği

---

¹⁴¹ A.e., s.133.

sıkıntıları çeken Ömer, bu durumu sadece sevgilisi ile paylaşır ve onu da binbir güçlkle aslında Ömer olduğuna inandırır. İçinde bulunduğu durumu henüz sevgilisine söylememiş ve ne yapacağını şaşırılmışken, aklına arkadaşlarıyla sık gittikleri bir mekâna uğramayı akıl eder. Böylece tanıdık birkaç yüz görebilecektir. Öyle de olur. Ayşe haline dönüşmüş Ömer'in arkadaşları Çetin ve İlker mekâna gelirler ve Ayşe, onlara kendisini Ömer'in yurt dışından yeni dönmüş bir arkadaşı olarak tanıtır.¹⁴²

Çetin ve İlker genç kadını ilgiyle karşılarlar. Birlikte yemek yiyip içmeye ve sohbe koyulurlar. Ömer/Ayşe, 'İşte Ömer'ken de, Ayşe'yken de konuşabildiğim iki aydınlık erkek,' diye sevinçle geçirir içinden. Çünkü ikisi de bir kadın olarak onu rahatsız edecek hiçbir davranışta bulunmazlar. Ancak gece ilerleyip karanlık koyulaşınca ve alkolün etkisi de bastırınca, Çetin Ayşe'ye ondan hoşlandığını belli etmeye başlar. Eve dönmek üzere kalktıklarında, Çetin onu evine kahveye davet eder. Ömer, "Bunun sonunda Çetin'le sevişme olasılığı belirlediğini kavrayınca dehşete kapılır." Onca yıllık arkadaşı Çetin'le bir yatakta yatmak fikri önce midesine bir sancı, sonra kafasına bir soru olarak saplanır. "Ama", diye sorar kendi kendine: "Eğer kadınsam, bundan hoşlanmam gerekmez mi?"

Çetin'in evine gittikten sonra olanlar Ömer/Ayşe için zordur. Ancak işin ilginç, Çetin, Ömer/Ayşe'nin bakire olmasına şaşırır ve kızar:

Daha kapıdan içeri girer girmez. Çetin Ömer/Ayşe'ye sarılıp çılğınlar gibi öpmeye başladı. Çabucak yatağa sürükleyip soydu. Kısa bir öpücük yağmurundan sonra. Ömer/Ayşe'nin içine girmeye çalıştı. Çalıştı, çalıştı, ama bir türlü başaramadı. Ter ve öfke içinde sordu: "Yoksa bakire misin hâlâ?"

Bilmiyordu ki...

Gözlerinde neredeyse tiksintili bir hiddet:

"Kaç yaşındasın sen kızım'."

Otuz iki olmalıydı?

"Yani otuz küsur yıldır hiç..."

Çetin canı sikkın, öfkeli söylenmeye başladı: "Allah kahretsin! Ulan hepiniz böylesiniz bu memlekette be!... Çen çen çen konuşursunuz ama. hâlâ bakiresinizdir!.." ¹⁴³

¹⁴² Buket Uzuner, "Bir Erkeğin Dayanılmaz Bilinçaltı Tutkusu", **Aynı En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.19.

¹⁴³ **A.e.**, s.20.

Sevdiği adamın bir başkasıyla evleneceği akşamda “şimdilerde dans ediyor olmalıydılar”, "damat siyah, gelin beyaz giyinir, komparsita yapar, çoluk çocuğa karışır" diye çeşitli düşüncelere dalar. O anda komparsita yapan adam, “hain saymıyordur kendini.” "Ben sana hiçbir söz vermedim. Vermedim değil mi?" " adam söz vermemiştir ama kadın ,Evet . demiştirverilmeyen bir şeyi almayı umut etmiştir yıllarca". "Aptal, salak bendeniz..." der kendine bunun için. Yıllarca adamın "Seni seviyorum!" demesini beklemiştir. Zamanla adamın söylemediği "Seni seviyorum"u, düşündüğüne inanır.¹⁴⁴

Adam, ona müstakbel eşinden bahsederken, onunla herhangi bir şekilde cinsel ilişkiye girmedigine dair yemin eder. Çünkü, kadın, evlenmeden öyle bir şeyi tasvip etmez. Kadın kahraman bu konuyu fena halde kafasına takar ve kadının bu görüşünü eleştir:

"Hiç sevişmedik hayır. Görür görmez aşık olduk birbirimize. O senin gibi değil. Evlenmek istiyor önce..."

'O senin gibi değil,' sözcükleri, birer kızgın bıçak gibi günlerce dağlamıştı beynini. Korkunç bir öfke kapladı kadının içini. Demek onun hatası, sevdiği erkeğe evlenmeden Vermek'ti. Koşul koymadan, BEDEL istemeden sevmek. "Salak!" dedi yüksek sesle. Bu kez erkeğe yönelikti küfür. Al birini, vur ötekine. Hepsi sahtekârdı erkeklerin, özgürlükten, eşitlikten söz ediyor, sonra biri çıkıyor, sınıır, kayıt ve koşul koyunca ERDEMİ bulduk sanıyor, takıyorlardı halkayı parmaklarına ve burunlarına, seve seve. "¹⁴⁵

Kimi hikâye kahramanları içinse, evlilik cinselliği öldüren bir şeydir. "Bunlara bağlı cinsel isteksizlikler, yitirilen güzelim cinsellik..." "İşte hepsi buydu topları dört yıllık beraberliğin, iki yıllık evliliğin! Uzun zamandır ilk kez hoşnut bakıştılar, sevgiyle gülümsediler."¹⁴⁶

¹⁴⁴ Mine G. Kırıkkanat, "Düğün", **Aşk Hikayeleri**, İstanbul, Om Yayınları, 2000, s.78.

¹⁴⁵ **A.e.**, s.79.

¹⁴⁶ Buket Uzuner, "Yerli Filmlerle Büyümüş Kız Çocuklarından Birisi", **Aynı En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.138.

2. Kadının Siyasi Kimliği

Kadınların 1980'den sonra hızlanan kalemleri ve öyküye yönelişleri ile ilgili yazısında Yıldız Ramazanoğlu, gerekçelerden biri olarak bu yılların “Türkiye'nin siyasal tarihinde de alt üst oluşlara denk gelen tam bir depolitizasyon süreci” olarak yaşanmasını gösterir. “Ağır bir askeri darbenin ardından içlere çekilen ve yalnızlaşma başlayan insanlar kendilerini ancak eylemlilik içinde tanımlarken, daha sonra bireyin kendisiyle hesaplaşma yüzleşme olup bitenlerin muhasebesini yapma ve hayata " herşey başka türlü olabilir miydi" penceresinden bakma” zamanına gelmişlerdir.

Eyleme ara veren ve artık olan bitenlere geriden bakan insanlar, hareketlilik dönemlerini ve o dönemlerin muhasebesi öykülerdeki yerini almıştır. Önceleri, “yazmayı”, “bir adım geriye çekilmek” olarak değerlendiren ve “bunu bile ihanetin bir parçası”, “burjuva işi” olarak gören kadınlar, seksen sonrası yazdıkları “ertelenmiş aşklar”, “yok sayılmış hayatlar”, “yarım kalmış metinler”le, “hep bir tamamlanamamışlık duygusu” içinde siyasetin geçmişinin muhasebesine dalmışlardır.¹⁴⁷

Aktif siyasetin bir zamanlarki hararetiyle öykü satırlarına yansıyışı genellikle ülke gidişatının yoluna girmesi ve meselelerin çözümü için “sosyalizm”i önerenler ile bunlara çözüm olarak “dini” anlamayı ve teklifleri bu çerçevede üretmeyi destekleyenlerin hikâyeleriyle olmuştur.

2.1. “Sosyalizm Çözümdür” Mücadelesi

Ülkede “herkese eşit, adaletli bir hayat” iddiası ile sosyalizmin anlaşılması, hayata geçirilmesine dair çaba daha çok buna şeksiz şüphesiz inanan ve böyle olduğu için de gözünü budaktan sakınmayan gençler ile yürümüş, yürütülmüştür.

---

¹⁴⁷ Yıldız Ramazanoğlu, “Kadınların Yazma Hâli”, **Hece Öykü**, No:9, Haziran-Temmuz 2005, s.107-108.

Hikâyelerde karşımıza çıkan kahramanlardan bazıları, bu mücadeleli geçen süreç sonunda hapse girmiş ve hem hapista hem de çıktıktan sonra sürecin muhasebesini yaparak bazı aşırılıklar tespit etmiş kahramanlardır. Kimi hapisten çıkanlar tekrar hayata uyum sağlamakta zorlanırken, çıktıklarında hayata uyum sağlamış halde ve eski idealist ruhlarını yitirmiş olarak gördükleri arkadaşlarını itham edip, içerde kalmış olmanın verdiği psikoloji ile bunu bir adaletsizlik addedip, uğruna savaştıkları değerlerin kendilerde içerde iken dışarıda kalanlarca muhafaza edilmediği bunun için uğraşılmadığı ve hayatın çekiciliğine kolayca kendilerini kaptırdıkları dikkat çeker.

Peride Celâl'in *Don Juan* hikâyesindeki Canan, sosyalist bir kadın olarak sona evlilik teklif eden adamla düşünce dünyalarının farklı olduğuna inanmakta ve bunu da açıkça onun yüzüne söylemekten çekinmemektedir: “Nereden baksan biz ayrı yaratıklarız seninle. Sen kapitalistsin bir kez. Benim gözümde açıkça bir sömürücüsün. Yalnız kendi çıkarını düşünen. Ben kendi halinde küçük, burjuva bir karıcık. Özgürlüğe, kadın eşitliğine, sosyalizme yatkın. Sen bencilsin üstelik. Kaç aydır izliyorum, gördüm insanları sevmediğini, yalnızca kendini seviyorsun, çıkarlarının peşindesin. Acıma sıfır sende.”¹⁴⁸

Canan' a göre adam kendi emrinde çalışan adamları bile sevmemektedir. Cemal beye olan soğuk, aşağılayıcı bakışı, avukatını önce göklere çıkarıp, sonra yerlere vurması Canan'ın anlayamadığı şeylerdir.

Adamın gömleği, pabuçları, kravatı, çakmağı, saati, kol düğmeleri, Canan'a alayla da olsa, “Sen pahalı bir mağazasın, benim gibilerin eşliğinden içeri giremeyeceği” sözünü söylettirecek kadar dikkat çekicidir. Bu sözün arkasına adam hemen davranır: “Sen benim içime girsen, gösterecek nelerim var! Kapım ardına kadar açık önünde görmüyor musun?!.. Hem ne varmış bunlarda, giysilerimde benim! Hepsi birbirinden güzel, seçilerek alınmış, bana yakışan!..”¹⁴⁹

¹⁴⁸ Peride Celâl, “Don Juan”, **Pay Kavgası**, Ankara, Remzi Kitabevi, 1985, s.94.

¹⁴⁹ **A.e.**, s.95.

Bunları söyledikten sonra koltukta oturan genç kadına doğru eğilir, dayanılmaz gülüşüyle ak dişlerini göstererek, “Hele şu varlık düşmanı, komünist kariya bak! Ne yapıyorsun sen şimdi karşımda? Hem paramı alıyor, hem de sövüyorsun bana! Olacak iş mi bu? Gerçekte kendini beğenmiş olan sensin. Üstelik de kıskançsın canımın içi!” der. Canan, bu kıskanma işinden bir şey anlamaz, şaşırır. Ona göre Canan, adamda olup onda olmayanları kıskanmaktadır: “Beni değil, bende olanları! Ne sanıyorsun, enayi miyim ben? Babadan kalan malımı mülkümü, işimi gücümü bırakıp, neyim varsa şuna buna dağıtıp kırım açıkta mı oturayım?”¹⁵⁰

Pınar Kür’ün *Son Çizgi* hikâyesindeki erkek kahramanın, “Türkiye’ye gelmeyi göze alamamadığı” için “yurt dışında bırakmak zorunda kaldığı ilk karısından boşandıktan sonra” uzun süre evliliği hiç aklına getirmediği, ancak “çapkın bekâr yaşamı da sürdürmediği” belirtildikten sonra hayatında kimsenin olmayışı anlatılırken, “sol çevrelerin kadınları” ile ilgili ilginç bir tanımlama geçer.

Beğendiği kadınlar ya arkadaşlarıyla evlidirler ya kendisine yüz vermemişlerdir ya da sevişme aşamasına gelmeden çekiciliklerini yitirmişlerdir. Hiçbir zaman hapse girecek denli etkin olamadan “kadınları 'kolay' sanılan solcu çevrelere” girmiştir ama” ya o beceriksizdir ya da kadınlar denildiği kadar kolay değildir.” Sonuç olarak, çoğunlukla erkekler arasında geçen 'bekâr havatı'ndan bıkar ve erişemeyeceği özlemlerle oyalanmanın anlamsızlığına varır.¹⁵¹

Sıla Sezmen’in *Nurhayat* hikâyesinin kahramanı Nurhayat, çalıştığı iş yerinde Ayten ablasından herkesin çalışıp para kazanacağı, sonra daha güzel evlerde oturup daha güzel şeyler alacağı bir hayat dinlerken, evde kocasının çizdiği sosyalist hayatın vaadlerini pek de sıcak bulmaz. Gazetedeki apartman öbeğini gösteren adam, “İşte bu evleri hep yıkacağız Nurhayat”, “ her yere gecekondular yapacağız” dedikçe Nurhayat, şaşırır, “Onları yıkacağımıza, gecekondularını yıkıp, apartman hâline

¹⁵⁰ A.e., s.95.

¹⁵¹ Pınar Kür, “Son Çizgi”, *Akışı Olmayan Sular*, 10.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2007, s.164.

dönüştürseniz ya! Herkes apartmanda otursun. Kaloriferli, sıcacık...” diye yanıtlar kocasını. Bunun üzerine adam, Nurhayat’a hergün kahvelerde verdikleri derslerden vermeye başlar: “Yıkacağız, işte o kadar. Hem Nurhayat bak, artistlerin giysileri gibi giysilerin olmadığına üzülmeceksin, çünkü kimsenin olmayacak, çünkü üretirmeyeceğiz!” “Nurhayat, böyle süslü, püslü şeyler istememelisin. Ne gerek var?” “Tırnaklarını kes Nurhayat! Boyama artık. Bunlar burjuva özenmesi." "Bunlar lüks Nurhayat! Ulusal ekonomiye zarar... Kurt gibi kemirir insanın iliğini, kemiğini. Üret Nurhayat, tüketme." ¹⁵²

Nurhayat insanların giysiye, hem de güzel giysiye özlem duymanın neden garip olduğunu anlayamaz. Onların yaratacağı refah toplumunda neden insanlar güzel giyinmesindir ki? İnsan gibi giyinerek de solcu olunamaz mıdır? Paspal kılıklar içinde bakımsız mı dolaşmak gerekir? Fabrikada Ayten abla Nurhayat’a herkese konforlu, kaloriferli insanların tuvalete gittiğinde kıcının donmayacağı odun, kömür tutuşturmaya uğraşmayacağı ev, sağlık hizmeti garantisi, parasız eğitim sözleri etmiştir. Herkes öteki delinmeden rahatlıkla pabuç alacaktır. Bunlarda ne kötülük olduğunu anlamaz Nurhayat.

Kocası tırnaklarını kes der ama, Nurhayat’ın tırnakları uzun değildir ki... O makinelerde çalışırken tırnak uzatmak mümkün değildir ki... Ahmak kocası onun bile ayırtında değildir. Nurhayat’a göre kocasına bir yerlerde bunları ezberletmişlerdir, "prova yapıyor galiba", diye düşünür. Dayanamayıp adama çıkarır. Ancak kocası gerçeklerin kendi söylediği gibi olduğu ve bu gerçeklerin insanlara anlatılması gerektiği konusunda ısrarcıdır:

— Sabahtan akşama dek fabrikada üretiyoruz, oysa sen ne üretiyorsun lâftan başka? Önce sen oku beyim, oku! Oku da öğren. Ayten abla ve arkadaşları okuyor. Bize anlatıyorlar, anlatıyorlar ama senin gibi zırvalamıyorlar. Onlar hep "yapacağız" diyorlar. "Daha iyisini, daha güzelini..." Senin gibi yıkacağız, asacağız, keseceğiz demiyorlar.

— Öyle söyleme Nurhayat. Zırva, mırva... Ne zırvasından söz ediyorsun sen? Bizimki de iş. Kahvelerde dolaşıp, konuşmasak olmaz. Anlatıyoruz biz, yeter. Okumaya

---

¹⁵² Sıla Sezmen, “Nurhayat”, **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.19-21.

vakit mi var? Hem okuyup da ne olacak kızım?.. Pratiğin içindeyiz biz. Deli Yunus var ya hani, bildin mi?

Yanıt ister gibi Nurhayat'a baktı. Evet, bilmişti Deli Yunus'u Nurhayat. "Tombalacı Deli Yunus... Mahallenin ser- serisiydi. Çoktandır görünmüyordu ortalarda. Kız yüzünden arkadaşını mı ne vurmuştu, öyle söylüyordu Bakkal İsmet."

— Şimdilerde içerdedir her hâlde, diye mırıldandı.

— Hah, demek bildin Deli Yunus'u. O, kodesten çıktı. Pek fiyakalı şimdi, içerde epey yol almış. Aldık onu da yanımıza, birlikte gidiyoruz kahvelere.

— Her hâlde harçlığını da verdiriyorsunuz, kim veriyorsa! Deli Yunus, para görmediği yerde otlamaz.

— Höst kızım, ne biçim konuşuyorsun has arkadaşımız için! İşte senin anlayacağın, biz onunla dolaşıp, hayat dersi veriyoruz, hayat! Öğretiyoruz millete.¹⁵³

Tutuklanan Ayşe kendisinden başka yedi kadınla birlikte üç aydır tutuklanma ya da tahliye kararını beklemektedir. Diğer odadan gelen seslerden, okunan isimlerden başka kimlerin tutuklandığını anlamak için kulakları hep duvardadır. Ayşe'nin arkadaşı Ahmet'in isminin okunduğu duyulur yan odadan. O da artık içerdekiler kervanına katılmıştır. İçerden Ahmet'i o güne kadar kaç yeri bombaladığına dair sorulan sorudan sonda dayak sesleri gelmeye başlar.¹⁵⁴

Ayşe olduğu yere çömelmiş bekler. Elleriyle kapattığı yüzünde korkunç günlerin acısı ve endişesi gizlidir. Biraz sonra onu da çağırıp konuşturmaya çalışacaklardır. "Belki Ahmet'in varlığı bana cesaret verir, ondan güç alırım" diye düşünür ama yine de korkmaktadır. Ahmet konuşmayacağından emindir Ayşe. Onun başkalarını suçlaması, başkalarını zor duruma sokması olası değildir. Ayşe'nin tanıdığı Ahmet bunu asla yapmaz.

Sekiz kişilik koğuşunda sesi hiç duyulmayan Ayşe, Zahide'ye mırıldanır: "Yeniden başlayacaklar, yeniden... Beni çağıracaklar, Ahmet'in yüzüne karşı konuşmamı isteyecekler... Ama ne ben, ne de Ahmet bir şey kabul etmeyeceğiz..."Zahide susar. "Dilerim böyle olur." diye geçirir içinden. Böyle ince bir noktada bulunan arkadaşının inancını sarsmamak için

¹⁵³ A.e., s.19-21.

¹⁵⁴ Cemile Çakır, "Beni Öldürecekler Ayşe", **Gelincikle Uyanmak**, İstanbul, Ekin Yayınları, 1990, s.71-72.

susar. Böyle zor zamanlarda kimseye güvenilmeyeceğini öğreneli çok olmuştur.¹⁵⁵

Ayşe Ahmet için üzülmemektedir. İlk yakalandığı andan itibaren Ayşe'den Ahmet'i istemişlerdir hep. O ise Ahmet'i hep korumuş, adını bile bilmediğini söylemiştir.

Sonunda bir gün gardiyan Ayşe'yi almaya gelir. Ayşe, Zahide'ye bakar. Onun elinden bir şey gelmeyeceğini bile bile yardım bekleyen çaresiz gözlerle bakar. Zahide'nin yüzünde "Cesaretini yitirme" der gibi bir anlatım saklıdır. Sık sık kendine telkin eder: "Dayanacağım, hiçbir şey söylemeyeceğim." Karşısındaki iki sivilden uzun boylu, bıyıklı olanı, sert ve küçümser bir tavırla Ayşe'ye dönerek, "Korkma kızım, sana bir şey yapmayacağız. Yalnızca bir dostunu göreceksin o kadar", derken güler. Gözlerini bağlayıp bir kapıdan içeri sokarlar. Kaba bir ses, "Ahmet, bak sana kimi getirdik" der. Sonra Ayşe'nin gözbağını çözüp "Bak kızım, biz çıkıyoruz. Ahmet'in sana söyleyecekleri varmış" der ve çıkar.¹⁵⁶

Kapı kapanınca, Ayşe gözlerini Ahmet'e çevirir. Sakalları uzamış, yorgun ve umutsuz görünen Ahmet, Ayşe'ye bakamaz, başını utançla yere eğer. Konuşmak ister, başaramaz, ne söyleyeceğini, nasıl söyleyeceğini bilemez. Sonrasında, Ayşe'nin dünyaların başına yıkılacağını zannettiği dakikaların zorlu cümleleri sarar odayı:

"- Ayşe, beni öldürecekler, Senin için birşeyler söyledim. Beni öldürecekler. Ne olur kabul et...

Ayşe'nin gözleri büyümüştü. Bu Ahmet, onun tanıdığı Ahmet olamazdı. Nasıl yapardı böyle birşeyi, o büyük insan, o çelik yürekli Ahmet? Ahmet onun bakışlarına yakalanmamak için sürekli olarak bakışlarını kaçırıyor, kupkuru, korku ve utanç dolu sözleri arka arkaya sıralıyordu.

- Senin bölge sorumlusu olduğunu, bana bağlı olarak çalıştığını söyledim... Ayşe'nin bakışları büyüyor, bütün odayı dolduruyordu.

- Senin...

Ayşe hiç kıpırdamadan Ahmet'e bakıyordu. Kapkaranlık kuyuda son yeşil dalını da yitirmiş, yapayalnız kalmıştı.

¹⁵⁵ A.e., s.73.

¹⁵⁶ A.e., s.74.

Ahmet, tek düze konuşuyordu.
- Beni öldürecekler..."¹⁵⁷

Az sonra kapı açılır. Ayşe'yi koğuştan almaya gelenler, Ayşe'nin kocaman bakışlarıyla karşılaştıklarında attıkları okun hedefine ulaştığını, onu derinden yaraladığını anlamışlardır. Ayşe kocaman ve bomboş gözlerle Ahmet'e bakmaktadır. "Bak kızım, sana yarına kadar süre tanıyoruz. Umarız bizi ve sevgilin mi, dostun mu, yoksa sorumlun mu her ne karın ağrısıysa Ahmet'i üzmezsın."¹⁵⁸

Kolundan tutup kaldırılan Ayşe bir robot gibidir. Koğuşa geldiğinde olanları sormaya korkan, ancak Ayşe'nin umutsuzluğundan çok önemli şeyler olduğunu anlayan Zahide, mendille Ayşe'nin yüzünü siler, onu yatırır. Bir süre konuşmayan Ayşe, sonra birden ağlamaya başlar. "Onu öldürecekler" der.¹⁵⁹

Zahide anlamıştır durumu. Küfreder Ahmet'e. "Ulan korkak, kendini yaktın, bu zavallıyı yakmaya ne hakkın var?" diye geçirir içinden. Ayşe'ye ne söyleyeceğini bilemez. "Onu öldürmezler, kuru bir gözdağından başka bir şey değil bu, kabul etme. Kendini topla. Ne olur, sana yalvarıyorum. Bütün sevdiklerin adına" dese de Ayşe adeta duymaz onu. Zahide, Ayşe'ye ulaşamamanın acısını duyar içinde. Ayşe'yi oyalamak için dağdan taştan konular bulur. Ancak Ayşe anlatılanların oldukça uzağındadır. Ertesi gün yine aynı şey yaşanır. Ahmet yine ısrar eder Ayşe'ye. "Beni öldürecekler, Ayşe, kabul et..."¹⁶⁰

Ayşe buz gibi bir umarsızlığın içindedir. "Bu hangi Ahmet? Onu gerçekten öldürürler mi? Ya öldürürlerse, ya o konuşmadı diye Ahmet

---

¹⁵⁷ A.e., s.75.

¹⁵⁸ A.e., s.76.

¹⁵⁹ A.e.

¹⁶⁰ A.e.,

ölürse?" Bu hezeyanlar, bir "baş sallama" ile biter. "Evet" anlamındadır bu.¹⁶¹

O gün, ertesi gün, tam bir ay kimseyle konuşmayan, bütün dalları kırılmış, bütün gücü tükenmiş olan Ayşe, bir ay önce yanına gelince .den de özür diler'kovduğu Zahide"Seni kırdım Zahide. Bağışla beni. Başkalarına yapamadığımı sana yaptım." Zahide, arkadaşının başını göğsüne bastırır: "Sana değil, başkalarına kırgınım ben" der.¹⁶²

Kadın, yıllar sonra hayatına dair muhasebeler yaparken sevdiği adamla aralarında THKO'lu ve THKPC'li olmak gibi o zamanlar bir aşkı engellemeye yetecek bir neden olduğunu şaşkınlıkla hatırlar. Şimdi baktığı zaman, "okulu yöneten devrimcilerin arasında olmamalarına" rağmen "futbol taraftarları gibi" "taraftar fantezisi" sürmeleri garip gelir:

"Okuldaki moda uyarak, bana âşık olduğunu söylediğinde sana verdiğim cevabı hatırlıyor musun? "Sen THKO'lusun, ben ise THKPC'li bu nedenle birbirimize âşık olmamız mümkün değil" demiştim. Yüzünde beliren o şaşkınlığı hiç unutmadım. O zaman okulda böyle bir durum vardı biliyorsun. Ne sen ne ben okulu yöneten devrimcilerin arasında değildik ama şimdi insanlar futbol takımı tutar gibi tuttıkları siyasi partilere ne hissediyorlarsa biz de okuldaki kliklere aynı duyguları hissediyorduk. Gerçekten eylemin içinde olanların uğradığı tutuklanmalar, işkenceler ya da kavgalar içinde olmayışımıza rağmen bir taraftaydık ve bu tarafların fantezisini elden geldiğince keyifli sürüyorduk. Bu bir anlamda özgürleşmek gibi de görünüyordu o zamanlar için. Onlar bedel ödüyordu, biz onların ödediği bedeller üstünden kariyer ediniyorduk. Biliyorsun okulu bitirdiğimizde de biz kılına hâle gelmemiş azınlık arasındaydık, ama en çok lafı biz ettik, altmışsekiz mücadelesi üstüne. Bilirsin tarikat şeyhleri tutuklandığında, itibarın rehabetini en uzaktaki müritler sürer..."¹⁶³

Ortak arkadaşlardan Dilber, içerde olan ağabeyinin intikamını almak için belediye otobüslerine binen saçları boyalı kadınların saçlarından küçük tutamlar keser ve burjuvalara verdiği zarardan ötürü kahkahalarla güler. Okulu bitirdiğimden beri hiç belediye otobüsüne binmemiş olmasına rağmen kahramanın aklına belediye otobüsü dendiğinde hep bu olay gelir ve belediye otobüslerinde gitmek zorunda kalan kadınların burjuvalığı düşer. Yıllar sonra Dilber'i gördüğünde, "Otobüse biniyor musun hâlâ" diye sorar

¹⁶¹ A.e., s.75.

¹⁶² A.e., s.77.

¹⁶³ Ayşe Önal, "Lâl ü Ebkem Aşklar", **Lâl ü Ebkem Aşklar**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1996, s.35.

ona. Bir büyük inşaat firmasının genel müdürü ile evlenen, iki sarışın çocuğu olan Dilber, bu konuyu hiç hatırlamaz bile. “İyi marka bir arabası ve şoförü vardır” artık.

"Otuz yaşını geçen herkesi öldürürsek, toplumu düzeltebiliriz" derken, inanılan onca iyi şeyin inandığını iddia edenleri bu kadar değiştirmesini anlamakta güçlük çeker kahraman.¹⁶⁴

2.2. “İslam Çözümdür” Mücadelesi

Kahramanımız, evin diğer üyelerinden, özellikle de sürekli kıyaslandığı ablarından farklı hisseder kendisini. Bu galakside etrafındakilerden başka istekleri, beklentileri vardır ve” Samanyolu Galaksisinin en ucuna, Apogalaktikon noktasına çıkmış”, ona “yol gösterecek ışığı-ışığını” aramaktadır; annesinin “sen artık şalvarlı bir adamla evlenip ev kadını olursun” sözlerine aldırmadan.¹⁶⁵

Sonunda o ışığı meydanlarda bulur. “Meydanlara hâkimken yine de tek başınlığının farkındalığını hissettiren duruşu”; “her kızın ilgisini çekebilecekken, dünyada hiç kız yokmuş gibi bakışı” ve alnındaki ışığı ile onu etkileyen bir adam vardır karşısında:

"Anlayamıyordum, alnında benim gördüğüm ışığın farkında olmayabilir miydin?.. İstedğim buydu yalnızca, beni bilmeni istiyordum. Yüzünde, benzersiz yüzünde bu bilgiyi taşıdığını gösteren aydınlığı görmeliydim. Farklılığını bildirmeli, bunca farklıyken hayatını her hangi biri gibi harcamana engel olmalıydım. Aynı galaksiden olduğumuzu anlamalıydın.

Kendimi -alnındaki ışığı- sana hatırlatmalıydım...
İlahi bir ışık. Işığım. Herkese cevabım. Herşeyim.”¹⁶⁶

Bahsettiği bu kişiyi ilk defa “bir camı inşaatının yanındaki meydanda Amerikan bayrağını yakarken” görür. Kim olduğunu, adını, sanını sorup araştırmadan “alnındaki ışığın” peşine düşer. Bıraksalar aylarca yerinden kımıldamayacak,” büyüyen yağ hücrelerine kendini teslim ederek hayaller kuracak”

¹⁶⁴ Ayşe Önal, **Lâl ü Ebkem Aşklar**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1996, s.36.

¹⁶⁵ Cihan Aktaş, “Alnındaki Işığın”, **Suya Düşen Dantel**, İstanbul, Nehir Yayınları, 1999, s.51.

¹⁶⁶ **A.e.**, s.52.

olan kahraman, adamın alnındaki ışığı ele geçirmek için meydan meydan dolaşmaya başlar. Onun bir gecekondudaki odasında çekilmiş fotoğrafları geçer eline. “Duvarlarının sıvası dökülmüş küçük odada, yatak yerine de kullanılan süngerleri aşınmış rutubetli yer minderlerinin üzerine bir kral gibi” oturan adamın, “pencerelerine gazete kağıdı yapıştırılmış kirli dağınık küçük odası” onun varlığıyla aydınlanmıştır. Bulunduğun her yeri aydınlatan, gittiği her yere hareket götüren bu adamı kalabalık içinde yitirtmemek için harekete geçer kahraman:

Gittiğin her yere hareket götürüyordun. Ve ben seni bulmak için acele ediyordum. Kalabalık içinde yitirebilirdim seni. Kadınlar sağ tarafta öbekenmişti ama ben seni görmek için biraz daha ilerlemeliydim. Bir hamle yaparak, İnançlıyız-Güçlüyüz yazılı pankarta yöneldim.

İnancın yol gösteriyordu bana. Alnındaki ışığın...

Uzağınızdaydım; öfkeli kadın kalabalığı arasında kaybolmuştum. Kalabalık nereye akıyorsa oraya sürükleniyordum. Umudumu yitirdiğim sırada üzerinde Arapça Lailaheillallah yazılı bir pankarta asılıp uçmaya başladım. Galaksimizin en uzak ucundan bakarken dünya ayaklarımın altında ufalıyordu. Bayrampaşa Meydanı, İstanbul, Boğaz, Türkiye, Asya ve Avrupa, sonra bütün dünya, okyanuslarıyla, kıtalarıyla, kutuplarıyla, küçülüyor, siliniyordu. Geriye tek şey kalıyordu, sen kalıyordun. Çünkü sen, ben'din. Ne olur beni bırakma. Kadın kalabalığı içinde kayboldum. Öfkesinde boğulan herhangi bir kadın olmak istemiyorum; bana yolunu göster. Hareket, canlılık, habersin. Galaksimizin o uzak ucunda durup da görmeye değer bulduğum ne varsa, içindesin. Nereye baksam seni görüyorum, nereye gitsem ayaklarım beni sana yöneliyor. Hisar Berber Salonu'nun önünde, sarı siyah bereli, kelebek gözlü ufacak bir dedeyle elele, "Modern sömürgecilğe son" diye yazılı bir pankartın önünde yürüyorsunuz. Küçük meydan genişliyor, arkadaki gecekonduların yığıldığı tepe de sizinle ilerliyor. Üzerindeki "şehadet" yazılı - kefen niyetine giyilmiş- uzun beyaz gömleğinin ucuyla alnını siliyorsun. Daha kalın bir kazağın, daha ince veya yeni bir gömleğin yok. Terliyorsun, üşüyorsun, bilmiyorsun.

Yanında mavi hırkacı bir genç, öteki yanında köyden önceki gün gelmiş bir gecekondulu ve ben kolları havada slogan atan kadınların arasında bir kum tanesiyim.

İçimde, grafiker arkadaşımın üretimi olan beyaz bluz var benim de. İntifada. My Holy Land. Dome of the rock.

Seller gibi kan aksa

Hem Filistin hem Aksa

diye yazılı afişi camii inşaatına tuttururken gördüm seni. Hapishaneye girdiğini öğrendiğim gündü. Etrafındaki eli telsizli siyah takım elbiseli adamlarla tartışıyordunuz. Bir çırpıda dağıldı yürüyüş. Yanmakta olan bayrağın külleri havaya savrulmadan, ortalık toza dumana gömüldü. Kaçışma, boğuşma, toz duman. Polislerin arasında yüzünde bir zafer gülüşüyle gidişinin fotoğrafını kalbime yaslıyorum. Ulviyete bir adım daha yaklaştı. ¹⁶⁷

Adam, alnındaki ışığıyla birlikte hapse girer. “Seni bekleyeceğim. İnancın inancım, gülüşün gücüm olacak. Beş yıldan çok bekleyeceğim seni; kapıdan

¹⁶⁷ A.e., s.53-54.

çıkıldığında seni karşılayan ben olacağım. Yıllarımı sana adayacağım. der kahraman " y" ,Meydanlarda gördüğü adamı .kendi kendineazısından imzasından, kullandığı mürekkepten, kullandığı kağıttan kalemden” tanımaya çalışır ondan sonra. Onun yazdığı her cümlenin bir başka anlama gelebileceği, onun yazdığı her kelimenin yeni bir anlam kazanabileceği, onun herkesten çok farklı olduğu düşüncesiyle devam eder yazışmalar.

Kız, mektuplarıyla sevinmekte, kırılmakta, öğrenmekte, âşık olmaktadır. Gizli nişanlılık imam nikâhıyla noktalandıktan sonra her gün yazılan mektuplar da yetmez olur. Fotoğraflarından albümler düzenler kahraman. Adam, onun tek başına yollara düşmesini istemediği için görüş günlerinde yanına gitmesini de istemez. “Güvenli, belirli, onda kalp ağrısına yol açmayacak durulukta bir hayatı” olmalıdır kahramanın. Bir öğrenci evine yerleşip bilgisayar kursuna gitmeye başlayan kahraman, adamın alnındaki ışığı düşündükçe, her şeye güç yetirebileceğini düşünür. Eliyle yaptığı kurabiyeleri, poğaçaları, sonra kitapları, çiçek tohumlarını, neskafeyi, (istemeyerek de olsa) sigarayı, giyecek bir şeyleri, daha sonra haberleri taşırken, karşılıklı oturdukları zamanlarda onun duruşuna yaslanarak hafifler. Daracık hücredeki geniş dünyasını anlatmasını bekler.¹⁶⁸

Sonra kitaplarda yazılı bilgiler ona yetmez olur. “Balıkçı olarak bir adada ömrünü noktalamayı, geceleri kumların üzerinde uyumayı sabahları Galata Köprüsünde yürümeyi, ikinci namazını Eyüp Sultan Camiinde kılmayı” özlemektedir adam. “Danca'ya gidip Kuş Cennetinde yedi gün yedi gece geçirmeyi” hayal etmektedir. Bakışı git gide çocuklaşır. Kelimelerinde ağıt vardır. Kahraman konduramaz, pek de anlamaz bu durumu. “Ağlamaya, göz yaşı dökmeye değer tek şey, insanların paylaşılamayan acıları olmalı değil midir?” Sıradan, basit olayları büyüterek uzun uzun anlatmaya başlar. Mektuplar” küçük bir tartışmanın sıkıntısıyla kaplanır” git gide. Oda arkadaşlarından biriyle bir anlaşmazlığı olduğu anda dünyası başına yıkılmaya başlar. “Yitirilen bir kitap, ulaşılamayan geçmiş, siyah beyaz bir fotoğrafın çağrışımları, uzaklardan kopup gelen birkaç sivri kelime, bir çırpıda

---

¹⁶⁸ A.e., s.55.

gözyaşlarına dönüşür” hale gelir. Nefes darlığı da çekmeye başlamıştır. Kahraman şaşkındır. Alnındaki ışığına vurulduğu adamın, gözünde galaksinin bambaşka yerine koyduğu adamın, farklılıklarını saya saya bitiremediği adamın bu hâli adama karşı hislerinde –engellenemez- değişiklikler oluşturur zaman zaman:

"Benim için Üsküdar'a, sahile git de Şemsi Baba Camiinin önünde derin bir nefes al" diye yazınca, ertesi günü kalkıp Üsküdar'a geçiyordum geçmesine ama içimde bir tür küçümseme duygusu yeşerterek yapabiliyordum bunu. Özgürlük insanın içinde olmalı değil midir? Onun adına dışarıda attığım her adımla birlikte ayaklarım toprağa daha sıkı yapıştıyordu da zaman zaman hani o apogalaktikon noktasına sıçrama becerimi yitirir gibi olduğumu hissediyordum. O zaman bendeki ilk fotoğraflarını alıyordum elime. Ondan inanmayı, inancıyla yaşamaya güç yetirmeyi öğreniyordum. Alnındaki ışığı vardı ya...

Yine de bir eksiği olduğunu düşünmeden edemiyordum. Hiç bilemediğim bazen de her şeyde görür gibi olduğum eksikliğinin adını bir türlü koyamıyordum. Hapishanede üzerine yapışan noksanı yanlış kullanılan bir kelime miydi, uyumsuz bir giysi mi? Çarpık bir düşünce mi? Modası geçen söylemlerin gölgesi mi?.. Artık sürüklemeye güç yetiremez olan bir slogan mı? Kadın dünyasına kapalı yılları mı? Sinemaya, sanata yabancılığı, şiiri ve şairleri küçümseyişi mi? Ailesiyle karşılaşmamızı istemediği için bana görüş günlerini yasaklayışı mı? Feodal değerlerden kopamayışı mı veya kadınlara değer vermeyen bir kültürün yansımaları mı? Neydi eksikliği duyurtan, tam olarak kestiremiyordum.

Eksik olan neyse, beni ona götüren özgürlük alanımı daraltacağını gördüğüm beklentileriye mesela, değişmeliydi. İkimiz için, sevgim için, sevgimiz ve ortak geleceğimiz için, değişmeyi düşünmeliydi."

Bendeki eksik duruşunu -Galaksimizin uzak noktalarına sıçrayamaz oldukça."¹⁶⁹

Kahraman, hayatını içerdeki bu adama adamıştır oysa. Çıktığında kusursuz çıkması için planlamıştır her şeyi. Yaşadığı ve tasarladığı her şeyi, yem bir iş, yeni bir kitap, yeni bir eşya veya yeni bir heyecan, onun çıkışını kusursuz bir bayrama dönüştürmek içindir.

Kahraman, önceleri “belki bir gün daha fazla yaşamak, uzaklaştırıldığı dünyayı daha yakından hissetmek, yüreğinin ateşini karartmamak, günün birinde çıktığında, dışarının kalabalığına karışırken şaşırılmamak için” katmış olduğunu düşünür onu hayatına: “Mektup bekleyebilmek, mektup yazabilmek, yanık türküler söylemek, geceleri hayal kurabilmek için.”

Mektuplarda bitlenişini, traş oluşunu, dövülüşünü, zincire vuruluşunu, revire götürülüşünü, yeni bir gömlek giyişini, soğan doğrayışını, elektrik ocağında kıymalı yumurta pişirişini, boncuktan para cüzdanları yapmayı bir de makrame örmeyi öğrenişini yazarken, Son yılda sadece kahramanın istediği, onun hoşuma

¹⁶⁹ A.e., s.57.

gidebileceğini düşündüğü, dışarıdan ona gösterdiğim hayata yakıştırdığı şeyler yazmaya başlar. Okurken kahramanın içinde sıkıntı uyandıran duygusallıktaki şairleri belirsiz şiirler yazar. Ancak, bu kahramanın âşık olduğu adamın çok uzağına düşen adamın yazdıkları kahramanı mutlu etmez: “Hoşuma gittiğini sanıyordu. Hoşuma gittiğini sandığı başka şeyler de yazıyordu. Ancak liseli bir gence yakıştırabileceğim türde basmakalıp hasret ve aşk sözcükleriyle.”¹⁷⁰

Kahraman artık, hapisteyken kocası olan bu adama karşı ne hissettiğini sorgular hale gelir: “Aşk mıydı, bilmiyordum. Nasıl anlaşılırdı ki... İfşa etmeseydi kalır mıydı? Aşk bir mücevher gibi saklanır mıydı? Acıma duygusunun gözeneklerinde yaşar mıydı? Galaktik merkeze en yakın noktadan bakılınca bile, herkesin kullandığı kelimelere dökülen bir aşk, aşk olmaktan çıkmaz mıydı?”¹⁷¹

Adam, bir yıl sonra serbest kalacaktır. Kahraman, dışarısının bıraktığı gibi olmadığını, bir profesyonelleşmenin sürüp gittiğini, radikallerin artık şirketleştiğini, kravatla dolaştığını, Fatih Camii avlusunda bayrak yakan mücahitlerin çoğunun artık ortalıkta gözükmediğini, en muhalif aydınların bile partiye sıcak bakar hale geldiğini, tarifeli, sınıflı, paralı, profesyonel hizmetkârlar ve faaliyetçiler devrinin başladığını, fanatikliğin kişinin bireyselliğini ve düşünme gücünü bir de güzelliği görme yeteneğini öldürdüğünü ve daha çok şeyi yazar.

Bütün bunlara rağmen kahraman için iyi ki, alnındaki ışıyla “o” vardır. “Neyse ki sen varsın...” diye biten mektuplar yazar. “Adam da”Benim hayatımın bitimsiz kaynağısın” diye cevap verir. Ne var ki, adamın böyle cümleleri kahramanda “garip, baş edilmez bir bulantı kaynağı” olmaktadır.

Kahramanın çalışma hayatı devam eder bir yandan. “Her kitabı sayısız baskı yapan ünlü bir yazarın son kitabının tashihini” verirler eline. Tashih ederken kitabı yeniden yazması gerekince de kalemimdeki ustalığın farkına varıp, şirkete ait reklam metinlerini de yazmasını isterler. Başka bir iş bulamadığı ve artık akıllanması

---

¹⁷⁰ A.e., s.58.

¹⁷¹ A.e.

gerektiğine inandığı için kahraman da, sigortalanma talebinde bulunur. O arada, işte, kendini yerleştirdiği sınırları yine kendi elleriyle değiştirmeye çalıştığı günlerde, yıllardır giymediği türde topuklu ayakkabılar giyerek yürüyüşünü eğitmeye çalışır. Bu durum adamın kulağına ulaşmıştır. Sitem dolu bir mektup yazar: “Yüksek topukları ve renkli başörtüleri ona yakıştıramamıştır.” Kahramansa uzun bir mektupla savunur kendini: “Kalabalık bir iş ortamında çalışıyor ve her gün sayısız insanla muhatap oluyordum. Tek tip insan mı istiyorduk? Seçkin bir sınıf olarak bir yaşantı biçimi oluşturmalydık. Yoksa kaybolup gidecektik. Daha gülyüzlü, renkli, sıcak olunamaz mıydı? Daha iyi şartlarda yaşamak istemenin nesi kötüydü?”¹⁷²

Ailesini yanında oturmaya .Kahraman İngilizce kurslarına da devam eder Annesi artık şişman bir ev .Artık onları daha iyi anladığını fark eder .başlar yeniden Sonuna da işiyle ilgili .Bütün bunları adama yazar .kadını olacağından korkmaz :ü bir soru eklerkaygılarından ötür"İslami reklam, neden olmasın?"¹⁷³

Adam, yakında yüzleşeceği dışarıdaki hayata ilişkin belirsizlik yüzünden derin sıkıntılar içinde olduğundan kahramanın sorularına cevap vermez, hapisshaneden yazdığı son mektubunda. Çünkü adamın ailesi kahramanı, “ortalıklarda dolaşan bir kız -aile kızı olmayan bir kız-” gibi görmeye devam etmekte ve bu evliliğin devamına onay vermemektedirler. Ailesi ve kahraman arasında tercih yapmak durumunda olan adam, ailesinden gizli ve türlü badireler atlatarak İstanbul’a gelir. Kahramanla, adamın bir arkadaşının evinde görüşürler sonunda.

İşte orada oturuyordu; takım elbisesi içinde, yakasız gömleği yeleşti, yuvarlak yüzünü çevreleyen özenli taranmış ıslak saçlarıyla, zamana direnen bir taşra tüccarı havasında. Şişmanlamaya kendini bırakmış bir adam. On yıldır evliymişiz gibi bakamıyorum ona. Şişmanlık korkum görüşümü bulandırıyor.

Bir yabancı o bir yabancı gibi; bu yabancı adama ne söyleyebilirim ki... Gülüşü nasıl da değişmişti... O parlak, benzersiz ışığı yitirdiğini kendisi nasıl oluyordu da fark etmiyordu?

Yanına gidip dokunsam, başını avuçlarıma içine alıp da yakından baksam, alnındaki ışığı görünür müydü?..¹⁷⁴

---

¹⁷² A.e., s.61.

¹⁷³ A.e.

¹⁷⁴ A.e., s.62.

Bu adam, kahramanın hüzünlü gülüşüne bağlandığı adam değildir. Sıradan bir alını vardır, hatta esmer ve dar bir alın. Alınıdaki ışığı ve gülüşü olmadan o bir yabancıdır kahraman için, “yabancı ve sıradan.” Fakat bu “yabancı ve sıradanadam ”; “uysal”, “uysallaştırılmış”, “hamur gibi” olmuş, “evcil” ve ne miting fotoğraflarına, ne ‘şimdi’ye de uyan haliyle, kahramanın kollarına bir çocuk gibi atılmaya hazırdır. Kendisi için ne kadar önemli olduğunu anlatır.

2.3. Eylemin Altında Ezilen Yorgun Kadınlar, Yorgun Erkekler

Sıla Sezmen’in *Gri* hikâyesinde nın'Sırmaıçerden yeni çıkmış olan kocası Selim, arkadaşlarının yüzüne karşı düşündüklerini söyler:

“Yok, yok sizlere göre bu kadar basit. Zaten sizin için her şey basit. Sıradan. Neler yaptınız bunca yıl ha? Gül gibi yaşadınız. Mutluluğu duyumsadınız iliklerinizde. Yemyeşil ormanlarda dolaşıp, masmavi denizlere gömüldünüz. Güneşin doğuşunu, batışını özgürce izlediniz; istediğiniz yerden, ister bir çatıdan, ister bir göl kıyısından, istediğiniz kitabı okudunuz, istediğiniz filmi izlediniz. Siz hiçbir sabah, gazeteyi elinize aldığımızda kesilmiş, çıkarılmış sayfalar gördünüz mü? Sanki gazete her şeyi yazabiliyor- muş gibi, bir de tekrar sansür. Orası burası kesik gazete, dergi okumaya tutsak edildiniz mi? Kimi arkadaşlarınızın onuruyla nasıl iğrenççe oynandığını gördünüz mü? Ben içerde, insanların nasıl rezilleştğini, iğrençleştğini gördüm. Bir zeytin için arkadaşını satanları gördüm. Yaşadım bunları, anlıyorsunuz yaşadım.”

Dışardakiler adına Ayşe'nin buna itirazı vardır. İçeri girmeyenler de, dışarıda mutlu mesut bir hayat yaşamamışlardır:

“ - Ne denli kolay değil mi böyle suçlamak, içerdeydiniz, evet. Hep siz şöyle çektiniz, böyle çektiniz. Size çekmediniz diyen oldu mu? Ama siz, dışar- dakileri hiç düşündünüz mü? Konuşacak birini bulabildi mi insanlar yıllarca? Herkes kendine bir ceza evi kurmuştu dışarda. Herkesin düşünceleri kendi vücudunda tutsaktı. Biz dışardakiler, sorunlarımızı size yansıtılmaya çalıştık sürekli, ama sizlerin sorunlarını tüm dünyaya duyurmaya çalıştık. Etraf döneke doluydu. Pislik vıcık vıcıktı.”

Çünkü onlar içeri girdikten .bunları tartışmak gereksizdir ,e göre'Ahmet .sonra yaşam bitmemiştir “Bazıları delil yetersizliğinden birkaç ayda çıktığından”, “bazıları da hiç aranmadığından”, hayatı sürdürmek durumunda kalmışlardır. “Gidip

de: Ey ceza evi, aç kapılarını, bizi de bağına bas mı diyecektik! Ya da intihar mı edecektik?” der Ahmet.¹⁷⁵

kahraman olarak konuşmalara katılmayıp bir köşede sessizce Bir kadın " ,fikirleri sorulduğunda ,dinleyen SinemBeni burada oturmuyor, gelmedi sayın” cevabını verir. .O gece hatır için ordadır .bu sorunlara artık girmek istemiyordur ,O Birey olarak kendini sorguladığında, ortada yitkilerin dışında hiçbir şey kalmadığını görmek, ona umut vermemektedir. "Kısacası umudum yok hiçbir şeyden. Tükendik, bittik. Sonra görüyorsunuz, her şey değişti. Nerede değerlerimiz?cümlelerini " .söylerken yığındır

öyle bir konuşmayı henüz genç sayılabilecek kuşaktan b ,Ev sahibi Sırma Oysa .nın annesinin cümleleridir'Sırma ,Bunlar .birinin yapmasına razı olmaz Yaşadıklarından daha .ama o da acılardır ,ya göre tükenen bir şey vardır evet'Sırma .ra yaşamaya gelmiştirohalde sı ;başka acı kalmamıştır ki ortada“Biz tükenmedik ki, acıları tükettik.” Umutsuz, koca bir karanlığın içinde ve tek başına yaşanamayacağını söyler. Beynimizi çalıştırmak, sürekli umut etmek, kabuğa çekilip, gün doldurmamak gerekir. “Ölüme yakınlaştığında hiç düşünmeyecek misin; ben niye yaşadım bu dünyada, kim için ne yaptım. Arkamdan ne kalacak? Örneğin Spartaküs'ü kim unutabilir? Tarihe kanıyla yazmış adını.e hemen 'diyen Sinem "KAndan korkarım" " :cevap verir Sırma “Kansız da iz bırakılabilir. Yeter ki iste. Seyretmeyenlerden ol.”¹⁷⁶

Selim, osüren konuşmalar boyunca ortamda yalnız olduğunu fark eder. Ülkede sorunlar bitmese de, karşısındaki insanların kafasında bitmiştir. Bu durumda söyleyeceği her şey “bunalım edebiyatı” addedilecektir. Kinayeli bir biçimde “bunalacak bir şey, her şey yolunda” anlamına gelecek cümleler sarf eder. Ortam gerilir. Ayrılık vaktine yakın içlerinden bir çift, artık yapacak bir şey bulamadıkları için her şeyi satıp bir cip alarak Katmandu'ya gideceklerini, dönüşle ilgili bir plan yapmadıklarını ve belki bundan sonra bir daha arkadaşlarıyla görüşemeyeceklerini söyler. Selim çok şaşırır buna. Demek ülkede omuz verecek bir şey kalmamıştır?

¹⁷⁵ Sıla Sezmen, “Gri”, **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998

¹⁷⁶ A.e.

Hep birlikte kapıya yönelip, Sırma ile Selim'i öperler. Ayşe ile Ahmet kendilerini Katmandu'ya götürecek olan ciplerine bineler, Alişan ile Sinem'se kamplumbağlarına. Sinem "görüselim" der cılız bir sesle, ciptekilerse geriye bakmadan gaza basarlar. Bir zamanların mücadelecı gençlerinin sonunu böyle yazan yazar, satırları şu dizelerle bitirir:

Deniz dövdükçe kumları, yalayıp silse ayak izlerinizi.
Yitirdiklerinizi topladığınızı sandıkça siz
Silinse aranızdaki her iz.
Saçınızdan düşen bir tel,
Parmağınızın sudaki yansıması
Anımsatsın size ne olur saydamlığınızı.
Kan, suda yıkanmıştı görmüştük biz.
Ama aradan yıllar geçti
Kalmadı hiç iz.
Dalından kopan dibine düşmez mi ağacın? Niye dağıldınız öyleyse dört yana
Dalından kopan niye taşıttı kendini iraklara?¹⁷⁷

Yeşim D. Müderrisoğlu'nun *İflas Etmedik* hikâyesinde bu kez içerden çıkan Ali'dir. Yine dışarıdakiler içerden çıkanın yanına gitmekten, devam eden hayatın getridiği zaruretlere uyararak yitirdikleri mücadele ruhunu açık etmekten, son hallerini ona göstermekten tedirgindirler. Günseli, Ali'yi görmeye gittiklerinde sıkılacaklarını düşünür. Oysa Günseli, bir zamanlar erkeklerin cesaret edemeyeceği bir yüreklilikle eylemlerin başını çeken kızdır:

"Sen hep ölüm, tutuklama haberleri getirirdin bize... Cenazelerin başını çekerdin, gazetelerdeki ölüm ilanları için para toplarken, cenaze çelenklerini ayarlarken, cami avlusunda çamurlu botlarınla koştururken anımsıyorum seni. Oysa kimsenin düğününe, nişanına katılmazdın.

Telaşlı, illegal havan polisleri mıknaş gibi çekerdi. Senden 14 yıldır canım sıkılıyor. Fetişleştirdiğin birliktelikten, gri kazağından, hep tetikte eleştiri lerinden canım tıkılıyor. Sen kendini bir ket olsun sabaha karşı, tek başına bir barda müziğe uymuş tahnırken düşleyemez misin? Senin oligarşi tetbitlerine katılmayan birini sevemez misin? Bazen de arabanın arka koltuğunda oturup iç huzuruyla çevreyi ağaçlan, yollan seyredemez misin? Ama sen hep direktiyonda olmalısın Günseli, başını bir an yan çevirirsen müthiş bir kazaya neden olma korkusuyla gözünü yoldan ayırmazsın. Yüzünde hep hazımsızlık çekiormuşsun gibi ekşi bir ifade ile dolaşmaktan bıkmadın mı? Sana kızıyorum ama sevmediğimi sanma Günseli. Para diye yanıp tutuşan şu toplumda, iki ile ikiyi zor toplayan başörtülü kadınların tahvillere, borsa oyunlarına, yatırım fonlarına kısa zamanda gösterdikleri inanılmaz uyumu gördükçe, senin gibi döviz kurlarının gazetelerin hangi sayfatında olduğunu bilmemekte, görmemekte direnen birine şaşırıyorum, seni onlara yeğliyorum. Biz seninle birlikte rezil olmadık mı Günseli?

Bu halkın önünde, giyotine tırmanmanın acısını bin defa silen iştahlı yuhalamalarıyla uykulanmızı bozmadık mı? Boşgeç, geçelim Günseli, insan ne

¹⁷⁷ A.e.

kadar acı çekmiş olursa olsun, canlı olduğu sürece yaşamın haklı olduğunu unutacak kadar kendini can sıkıntısına ve neşesizliğe bırakmamalı.”¹⁷⁸

Karşılaşmanın ilk anlarında kucaklaşma ve hasretle sarılma vardır. Ali, kahramanı sobanın bulunduğu odaya alır. “İhtiyaç olanı farkedip, havanın soğukluğunu da bahane ederek kanyak almaya çıkar.” Ancak paraları sayarken, henüz onlara alışamadığı bellidir.

Böylesi bir günde akıllarına ilk gelen içki içmektir. Belki “çaresiz insanların aradığı o unutmayı” özlemekten, belki “bir yana atılan şeyleri anımsamak niyetinde olmamak”tan kanyak içmeye karar verirler.¹⁷⁹

Ali, melamin tepside iki bardak ve şişeyle döner. Bardaklardan birinin üzerinde Fenerbahçe Kulübü'nün çıkartması vardır, kahraman o bardağı değil, ona daha uzak olmasına rağmen sarı yıldızlı olanı seçer. Kahraman, Ali'nin bir zamanlar her ne pahasına olursa olsun Fenerbahçe'nin maçlarını kaçırmamaya dikkat etmesini, futbolu “faşist diktatörlüğün adi bir sindirme taktiği, şoven duyguların uyarılması, cinsel sorunları olan lümpenlerin eğlencesi” olarak gördüğü için hep eleştirmiştir.¹⁸⁰

Ortalık sessizdir. Kahraman ortalığı neşelendirmek, konuşacak bir şeyler bulmak ister ama başaramaz. Ali bardağına bakarken, o yirmili yaşlarını düşünmekle meşguldür. İçinden konuşur: “Biz davamızı aşkla seven, içinde iyi ve doğru olmayan hiçbir sözü benimsemeyen, birbirimizin anası babası olmuş, kuşkudan uzak, kayıp giden kuyruklu yıldızlara hayran küçük ve deli çocuklardık. Yenmenin baş döndürücü mutluluğu kadar, yenilmenin o kasvetli halini de kafalarımızda, birbirimizden gizleyerek yaşamıştık. Biz iflas etmedik ki Ali, varlığımızın tümü hâlâ ellerimizde.”¹⁸¹

---

¹⁷⁸ Yeşim D. Müderrisoğlu, “İflas Etmedik”, **Merdivenaltı Hikayeler**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991, s.35-36.

¹⁷⁹ **A.e.**, s.38.

¹⁸⁰ **A.e.**, s.39.

¹⁸¹ **A.e.**, s.40.

Kahraman içinden konuşmaya devam eder.

“Ama biz şimdilerin köşe dönücü "başarısını" hiç övmedik ki. Sen ve ben para getirecek dalları seçmemiştik, sen Antropoloji ben Tiyatro okuyordum. Gün gelip ayağımız kayınca özel sektörde bu dalların para etmeyeceğini düşünmemiştik. Hatta başkalarının haklarını çiğneyerek o kürsülerde okuduğumuza inanıyorduk. O zamanlar tek başımıza karşı duramayacağımız bir derdimiz vardı.

Birlikte önleyebileceğimizi düşünüyorduk. Şimdiki gibi canımın sıkıldığını hiç hatırlamam. Ama bana hak ver, Ali, on yıl önce düşlediğim parlak geleceği şimdi yaşıyorum. O soylu heyecanlarımızı bir düşün. Sen benim böyle yıkık olacağımı hiç aklına getirir miydin? O düşler, o heyecanlar bizi diri, verimli kılardı. Şimdi can sıkıntısı da beni öyle uyuşturuyor. Eğer o kadar uzak ve parlak bir gelecek düşlemek yerine, az pırıltılı ve yakın bir gelecek tasarlasaydık, şimdi geniş adımlarımızı küçük kalıplara uydurabilirdik. Birbirinin aynı günler geçirmeyi kendimize yedirebilirdik. Aynen Günselinin yüzündeki ekşi ifade ve benim sarsaklığım kadar senin o günlerde sık sık kahkaha atman da somatikti. Belki de sadece adrenalin... Afiş gecelerimizde bizi tepeden tırnağa saran, içgüdülerimizin o aktif uyuşturucusu...¹⁸²

Kahraman, karmakarışık halde Ali'nin evinden ayrılır. “Son yıllarından utanan birinin karşısındakine neşe vermesi mümkün değilmiş” diye düşünmektedir çıkarken. Eski ideallerinden uzaklaşmış olmaktan mutsuz bir kadın olarak soğuk havada dalgın dalgın yürürken söylenir: “Biz, bol yemişli dallan yerlere sarkan ağaçlarla dolu bir cennete bekçilik ettik Ali, ama o meyvelerin tadına bir kere bile bakmamışız.”¹⁸³

Okul yıllarında sıkı bir eylemci iken, etrafındaki bombalara, silahlara, işkencelere, ölümlere, kirpiklerine sıçramış, uykuda düşlerine, uyanırken gözüne bulaşan kana; gördüğü sevgisizliklere, anlamazlıklara, kayıtsızlıklara; sınıf arkadaşlarının yanı başında öldürülmesine, ceplerde, eteklerde gizlenmiş taşların kafalara yağmasına dayanamaz ve okulu bırakıp evlenir. Kocasını onun bir ev kadını olarak çok mutlu olacağına öyle içtenlikle inanır ki, onu evcilleştirmek için. Çok uğraşır. Ancak kadın, yaşamını çamaşır, bulaşık ve kabartma tozları arasında sürdürmemeye karar verdiğinde, artık kimse ona engel olamaz; evlenmeden önceki Güncan'ı, evlendikten sonra değiştirmeye çalışan kocasını bırakır.¹⁸⁴

---

¹⁸² A.e., s.40-41.

¹⁸³ A.e., s.41.

¹⁸⁴ Buket Uzuner, “Uzak Kasabaların Gri Hüznü”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.82-84.

1968'lerle 78'ler arasını yaşamaktan yorulmuş bir kahraman da şöyle söyler:

“1968'lerle 78'ler arasını yaşamak herkesi böyle yordu mu? Bilmiyorum. Bilemiyorum. Ama ben yorgunum, çok yorgunum. Otuz beşlerimi değil, altmışlarımı sürüyorum sanki... Esrar ile kafayı bulmak benim pek mi hoşuma gidiyor sanıyorsun? Ama beni bir tek bu yatıştırıyor. Çiğnenen insan onurları, mezarları ve çiçeklerden sonra nasıl sakın kalabilirdim? Nasıl sürdürebilirdim dünyayı ve insanları sevmeyi? Nasıl taşırdım bu korkunç çelişkinin yükünü? Yine de... Yine de bakma sen bana. Bak yine toparlanacağım, göreceksin... Kaç kez yeni baştan başladım, düzenledim hayatımı, dikildim bir başıma, çiçekler yetiştirdim odamın penceresinde... Yine başaracağım. Kuvvetliyimdir ben, direnir, toparlanırım yeniden. Üzülme benim için. Sen esas kendine bak. Hem de iyi bak. Ya iyi çiçekler yetiştir ya da iyi şiirler yaz. Henüz yirmi yedi yaşındasın, bırak şu uyuşturucuyu, silkin, toparlan. İyi, güzel, aydınlık şeyler yapacaksın, zorunlusun buna. Dinliyor musun beni? Evet, toparlanmak zorundasın sen. Beraber mi bırakalım uyuşturucuyu? Peki. Belki... Beni sonsuza dek mi seveceksin? Hah, peki... Peki sev ama sonsuzu bırak, şimdi sev. Bu daha önemli. Neden gülüyorsun? Pembe ve mor üçgenler mi uçuyor? Hay Allah, ben daha öyle yükselmedim henüz... Bak dinle beni, güzel şeyler kotarmalısın. Bunu istiyorum senden. İhtiyar musun beni? Bunu kesinlikle istiyorum senden! Atinalısın o irak, uzak kasabaların yalnızlığını ve tren düdüklarının metal soğuşunu yüreğinden. Sevgi doldürmalısın yerine! Savaşmalısın dalia iyi ve güzeli olsun diye. Sonuna kadar savaşmalısın! Olur mu? Duyuyorsun, değil mi? Ben yanında olmasam bile yapmalısın bunları. Koniler, mavi ve yeşil, sarı ve turuncu, pırl pırl oooooo, harika, nefis, çok güzel...”¹⁸⁵

Neşe Karel'in *Ortanca Kız* hikâyesinde kocasının sosyalizm anlayışından dertli bir kadın vardır. "Kocam olacak düzüyle arkadaşları, sosyal adalet, insan hakları, eşitlik, yarın al yanağından gayri her şeyi paylaşmak demişlerdi..." diye şikayetlenmeye başlayan kadın, "bu masum sözcüklerle yola dökülenlerin bir kısmının zindanlarda çürüdüğünü, darağaçlarında can verenlerin yanı sıra, holding sahibi olanların da, insanların en baş sömürücüleri haline geldiklerini söyler. Kimileri "rakı sofralarında devrimci şiirler okuyup şarkılar söyleyerek, masaların üstünde dansöz oynatarak, saç bitmedik yetim haklarını lüpletmişti"r. Zoru gördükleri an, bebelerini bile satmaktan çekinmemişlerdir.

Sergilenen bütün bu entrikalar, kadını soğutmuştur bu insanlardan. "Bu orospu çocuklarıyla birlikte olmaktansa, günlerce evime kapanıp, proje çizmeyi, müzik dinlemeyi, gözpınarlarımdaki yaşlar tükeninceye kadar ağlamayı yeğliyorum" der Böyle zamanlarda, "Suna yine karabatak gibi ortadan kayboldu" derdi tanıyanlar. Kendi istemedikten sonra kimse onu bulamaz..."¹⁸⁶

¹⁸⁵ A.e., s.84-85.

¹⁸⁶ Neşe Karel, "Ortanca Kız", **Erkekler de Sever**, Mim Yayınları, Antalya, 1994, s.50.

3. Kadın ve Etnik Kimlik

Hikâyelerin bazılarında etnik kimliği ile öne çıkan kadın kahramanlar vardır. Bunlardan biri, Suzan Samancı'nın "Berçem" hikâyesinin kahramanı Berçem'dir. Köyleri yakıldığı için Diyarbakır'a gelen ve küçük kızın annesi bel fitiğinden ameliyat olunca da, uzaktan akrabası olan küçük kızın babası tarafından eve getirilen Berçem, ev işlerinde aileye yardımcı olmaktadır. Evin küçük kızı ile yaşıt olan Berçem, küçük kıza daha uzundur. Bu durum kızın annesinin "Köy kızı ne yemiş ki bu denli uzamış?" diye sinirlenmesine yol açar.

İlk geldiğinde siyah, kalınca bir örüğü olan Berçem'in saçlarını küçük kızın annesi kökünden keser. O kestiği saçları da kuaförüne götürüp saçlarına kaynak yaptırır. Hiç konuşmayan, bazen küçük kıza gülümseyen, gülümseyince sol yanağı çukurlaşan Berçem, evin bütün işlerini yapar. Ayazda isli balkonları yıkayıp camları silerken, elleri kızarıp şişerken, ağzından buğular çıkarken, 'of' bile demez. Küçük kızın babasının ikisine de getirdiği şampuanı, annesi, "şampuan neyine gerek o bitlinin? Yiyip içiyor, yeter!" dediği için Berçem kullanamaz. Annesi kızının Berçem'le ilişki kurmasını da istemez, birlikte yemek bile yedirmez. Gezmeye giderken onunla kalmaması için kızını da götürür.

Bütün bunlar küçük kızı üzer. Annesinin Berçem'e davranışını adaletli bulmayan küçük kız Berçem'e karşı kendini mahcup hisseder ve annesini suçlar:

"Berçem, ayakkabılarımızı silip ütümüzü de yapıyor. Benim önlüğümü, mendilimi ütöleyince çok utanıyorum. Annem, çok bencil, acımasız. Saatlerce sırtımı ovduruyor. Berçem'in getirdiği çayı kahveyi içip film izliyor. Sonra akşam babama hasta numaraları yapıyor."¹⁸⁷

¹⁸⁷ Suzan Samancı, "Berçem", **Reçine Kokuyordu Helin**, İstanbul, Sel Yayınları, 2011, s.64-65.

Berçem bir gün hasta olur, bademcikleri şişer. Geçen gün bademcikleri şişmişti Berçem'in. Babası ilaçlarını nasıl kullanacağını anlatır Berçem'e. Annesi de o gün altınli gününe gitmiş, küçük kızı götürmemiştir. Küçük kız, gözleri kızaran ve kirpikleri birbirine yapışan Berçem'in ateşini kontrol eder. Çok yüksek olduğunu görünce annesinin ona yaptığı gibi, alınına, koltuk altlarına alkollü pamuk koyar. Berçem şaşırır, acılar içinde inerken bile küçük kızın gözlerinin içine bakarak gülümser. Ateşi hafifleyince yatağında doğrulup küçük kızın ellerimi tutar, okşayarak "Ne kadar iyi bir insansın," deyiverir.

Küçük kız, Berçem'in Türkçe konuşabildiğine hem şaşırır, hem sevinir. O güne kadar babasıyla hep Kürtçe konuşmuşlardır. Köydeki karakol lojmanlarında polis çocuklarına bakarken, Türkçe'yi öğrenen Berçem birden çözülür küçük kıza. Köyünü, baharda mis gibi kokan diz boyu otları, yusufçukları, kuşları, nergis, çiğdem kokulu tepeleri, kenger, kuzukulağı toplayıp yapılan yemekleri, çeşmelerinin tatlı, buz gibi, önündeki oluğa kavun karpuz atınca soğuktan çatlayan suyunu, Eylül ayının sonunda yaşanan bağbozumunun sevincini, telaşını, sabahın ilk ışıklarıyla türkü söyleyerek bağa gidilirken yenen buğulu ballı incirleri, üzümleri anlatır.¹⁸⁸

Kurumuş dudaklarını yalayarak anlatmaya devam eden Berçem'e göre şehirdeki evler, hapisane gibidir. Kömür, çöp kokusundan bunalmıştır Berçem. Bunları söylerken, sesi boğuklaşır; gözlerinden yaşlar iner. Köyde yanan evleri hatırlar. Alevler, hayvanların böğürtüleri, mide bulandıran yanık et kokusu... gelir aklına.

Berçem ve küçük kız dalıp gitmişlerdir ama annenin gelişyle paniklerler. Anahtar sesi duyulunca, Berçem örtünün altına gizlenir, küçük kız da odasına geçer. Küçük kızın annesi odaya girince yüzünü gözünü buruşturup: "Leş gibi kokuyor oda!" diye bağırap pencereleri açar. Berçem yatakta dudakları morarmış titrerken, anne, "kalemle boyalı kaşlarını çatarak", "Kalk artık. Bademcik ateşi bir gündür! Yatak hoşuna gitti herhalde" dediğinde, Berçem dudaklarını kemirir, burun kanatları

---

¹⁸⁸ A.e., s.65.

titrer, başını önüne eğip ağlamamak için direnir. Bir ara ürkekçe göz göze gelirler küçük kızla; içtenlikle baygın gözlerine bakıp gülümser küçük kız. O esnada küçük kızın annesi, “sigara kokan nefesi” ile ensesine yapışır kızın, kulağını bükerek: "Köle ruhlu, ne sırtıyorsun şu cahile!" diye kızar. Ve elinde sigarasıyla, omuzlarını dikleştirip göğsünü şişirerek, başı sol yana kayıp çenesi havaya kalkık şekilde, dudaklarında küçümseyici bir gülümsemeyle, "Küçük insanlara böyle bakacaksın, yoksa hep küçük kalırsın!" deyince, küçük kızkağırıp çağırmak, ortalığı darmadağın etmek ister. Yapamayınca, odasına geçip ağlar ve annesinin yaptıklarına inanamaz:

“Berçem’in simsiyah örüğünü kesen, şampuanı esirgeyen, sülünlere benziyor diye etsiz yemek veren, kurumuş küflü ekmekleri yediren benim annem olamazdı. Geçen gün de eskimiş yünlü çorabını Berçem’e giydirip uzun bacaklarına yakıştığını görünce, pazen pijamasının ağzına lastik geçirip eteğin altına onu giydirdi. Pazen pijama bile ona yakışıyor, lastiği yukarı çekilince biçimli incecik ayak bilekleri gözüküyordu.”¹⁸⁹

O günden sonra küçük kız annesinden gizli gizli Berçem’in odasına gider. Berçem ona masallar anlatır, küçük kız da ona okulunu ve arkadaşlarını. Berçem’e gizlice okuldan fıstıklı çikolata, kavun kokulu sakız getirmeye başlar, geceleri korkular içinde anlatır, konuşur, birbirlerine sarılırlar.

Ne var ki, ısınan havalara rağmen Berçem hastadır. Ağır iş yaparken nefesi kesilmekte, dudakları, tırnakları morarmakta, olduğu yere çöküp elini kalbine bastırıp, öylece kalmaktadır. Annesi, "Çekemem hastalıklı kızın derdini, gönderelim!" derken, babası, "Yazıklar olsun sana! Yoksulluk, çaresizlik nedir bilmez misin? Ameliyat ettirsek sapasağlam olur," diye söylenir, tartışılar bu konuda. En sonunda mavi lastik, üstünde eski uzunca bir giysi, üstüne siyah bant bağlanmış beyaz tülbentiyle, sönük iri gözlü, incecik dudaklı Berçem’in annesi Berçem’i almaya gelir. Kadın, küçük kızın babasıyla “Kürtçe uzunca konuşunca”, annesi sinirlenip küçük kıza çatar. “Kendi dilleriyle konuşurlarken Berçem’in gözleri sulanır.”¹⁹⁰

---

¹⁸⁹ A.e., s.66-67.

¹⁹⁰ A.e., s.68.

Üzerinde küçük kızının babasının bayramda aldığı, annesinin bu yüzden kavga çıkardığı vişneçürüğü kadife takımı, ayağında küçük kızın ona verdiği arkası açık ayakkabıları ile Berçem gülümseyerek ayrılır küçük kızdan:

“Babamın uzattığı parayı güçlkle alıp babamın omzuna öpücük kondurdu. Erkeklerle olan saygı hareketiymiş. Beni göğsüne bastırırken boğazım düğümlendi. Berçem'e baktım: Soluyarak gözlerindeki yaşı sildi, annemin eline uzandı Berçem. Annem, boğuk sesiyle "İstemez, istemez," deyince annemi öldürmek geçti içimden.

Merdivenin köşesinde son kez dönüp gülümsemeye çalıştı, başını önüne eğip hızla merdivenden inerken, annemin kestiği saçları omuzlarına dökülmüştü.

Annem hiçbir şey olmamış gibi saçlarını bigudilemiş, kalçasını sallaya sallaya geliyor. Karşı evin balkonunda üç kardeş anneleriyle bir şeyler yiyorlar. Neden benim kardeşim yok ki?..”¹⁹¹

Berçem gibi yaşadığı coğrafyayı terk ederek büyük şehre gelmek durumunda kalan bir kahraman da *Radyodaki Ankara* hikâyesindeki küçük “Kürt kızı”dır. Sık sık Ankara’ya giden babası bu kez annesi ile küçük kızını da götürecektir. Haber, mektupla gelir. Köy muhtarı, kahramanın babasından gelen mektubu okurken, annesinin anlaması için bir yandan da Kürtçe’ye çevirir. Anne, utangaç bir gelin edasıyla gizlice sevinir. Babası, töre gereği annesinden hiç söz etmez. Mektubun sonunda kahramanı sorup selam göndermesi anneyi çok mutlu eder. "Hazırlansınlar, gelip onları Ankara'ya götüreceğim," haberi hemen yayılır. Babaanne ağlarken, kadınlar, "Cennete gidiyorsun, apartmanlarda yaşayacaksın," diye, anneye takılırlar.

192

Kahraman, toz, güneş kokan yataklarda taklalar atıp yorulunca, elini ensesine kenetleyip akşam telaşının karışık sesleri arasında, Samanyolu'na bakıp Ankara'nın hayalini kurmaya başlar. Henüz Diyarbakır'ı bile görmemiştir. Muhtarın kocaman beyaz tuşlu ışıklı radyosundaki o insanlar, o sokaklar mıdır Ankara? At sesleri, silah sesleri de gelir radyodan. Titrek sesli bir kadın, her sabah, 'Makaram sarı bağlar'ı söyler. Anlayamadığı türkünün bazı bölümlerini ezberlemiştir.

Kahramanın babası Ankara’dan gelir. O gece ellerime kına yakar babaannesini. Yıldızlara bakarak, muhtarın radyosundaki Ankara'yı düşünüp durur

¹⁹¹ A.e., s.69.

¹⁹² Suzan Samancı, “Radyodaki Ankara”, **Reçine Kokuyordu Helin**, İstanbul, Sel Yayınları, 2011, s.81.

kahraman. Sabah, babaannesi, ellerinin kınasını yıkarken ağlar sürekli. Asfaltta odun yüklü bir kamyonun şoför mahalline binene kadar atla, sonra da babasının hiç konuşmadığı altın dişli bir şoförün kullandığı kamyonla önce Diyarbakır'a gelirler. Genişçe bir caddede gözüne ilk çarpan, arabalar ve süslü faytonlar olur. Körüklü bir faytonla, parke taşlı daracık sokaklardan geçip uzaktan akraba olan Zübeyde Teyze'lere giderler. "Görmüş geçirmiş, bilen bir kadın," olan Zübeyde teyze, "kaçakçılıktan, evinde öğrenci saklamaktan epey hapis yatmıştır. Annesi, Zübeyde Teyze'nin öğütlerini can kulağıyla dinler. Zübeyde Teyze, "Türkçe öğrenmeye bak, yoksa çok sıkılır ezilirsin," dediğinde, annesi ağlamaya başlamıştır. Sonra Zübeyde Teyze'nin sert çıkışları karşısında susuveren annesi, "Ankara'ya gideceğim için ağlamıyorum. Dağdaki mahkûm kardeşim için ağlıyorum." ¹⁹³

Geniş caddelerden geçerken, çok katlı binalara bakıp bunlardan hangisinde oturacağımızı merak ederlerken, git gide güzel binaların azalmaya başladığını görürler. Köydeki evlerine benzer yokuşlu bir yere geldiklerinde, "annenin, kırık bir sesle, "Burada mı oturacağız?" sözüne baba, "Ya ne sanmıştın?" diye gülümseyerek cevap verir. Evleri toprak damlı, banyo mutfak bir arada, tuvaleti de dışarıda olan tek göz bir yerdir. Bu ufacık evde kendilerini kafese konmuş kuş gibi hisseden ana kız oturup ağlarlar. Babası, kızına çıkışarak, "Bak gelecek yıl okula gideceksin. Sana Türkçe öğreteceğim. İstersen başlayalım." der. "Babam evde yok," cümlesini ezberletirken katıla katıla gülmeye başlarlar. ¹⁹⁴

O gece ev sahibimiz Melahat Teyze onları yemeğe götürür. Anlayamadıkları konuşmalar, gülmeler ana-kızın canını sıkır. Anne kızını kucağından hiç indirmez, sıcacık terli elleriyle hep saçlarını karıştırır. Melahat Teyze'nin kocası Halil Amca, bir ara kızın yanına yaklaşır takma dişlerini çıkarır gibi yapıp takırdatır; kız elini uzatıp dişleri almaya çalışır; bir kahkaha kopar ortada. Sonra, "Bu Kürt kızı hiç korkmuyor," der kızın babasına. ¹⁹⁵

---

¹⁹³ A.e., s.86.

¹⁹⁴ A.e., s.87.

¹⁹⁵ A.e., s.86.

Anne kız için Türkçe öğrenmeye çalışmak ve kimi komşuların onlara olan önyargılarını kırmak pek kolay olmaz. Anne de pencere kenarından dışarıdaki kadınları izleyerek, bazen sokaktan duyduğu Türkçe sözcükleri kendi kendine tekrar eder. Herkes, “hatta çirkin cüce kadın bile”, anneye Türkçe öğretme çabası içindedir.

Akşamüstü kalabalıklaşan topraklık yokuşunda, köyde bile görmediği kavgaları görür kız. Kadınlar, cırtlak sesleriyle küfürler savuruyorlar, bitişik komşu Yozgatlı Döndü, çelimsiz kocasını azarlar, bazen döver. Kocasını döverken, "Domuzun dölü, paraları ne idiyon?" diye bağırarak Döndü anneyi de hiç sevmez. Taşlığı yıkayıp pisliğini anne kızın kapısına yığar. Kıza da hep ters ters bakar. Bir gün, kız, ağaçların altında taşbebeğiyle oynarken, kadınlara, "Bu sığa Kürt tohumuna benziyor mu allasen?" derken, babayı karşısında görünce, elindeki anahtarı sallayıp ağzındaki sakızı balon yapıp, "Hoca, diyordum ki şu sizin sığa pek güzel; soyunuzda gâvur tohumu var mı?" derken arsızca gülmekten çekinmez.¹⁹⁶

Anne, gün boyu küçücük evi temizlerken, babadan gizlice hep ağlar. Babanın aldığı alfabeyi sevmez, çalışırken hep küser. Hatta bir gün çok şiddetli tartışırlar. Anne kömürlüğe gidip hıçkırarak hıçkırarak ağlar; sonra mantosunu giyer, mavi ışıklı caddelerde yoruluncaya dek yürürler kızıyla. Bir tahta sıraya oturduklar. Hemen yanlarındaki salona düğüne gelen kabarık mini etekli kızlar, şık giyimli erkekler, twist oynarlarken, anne, kızarık şiş gözleriyle onları izler. Kız, annesinin kucağına sokulur, annesi sıkıca sarılır ona; karşıdan gelen babasını görünce de ona doğru koşar.¹⁹⁷

Bu koca kent, muhtarın radyosundaki Ankara mıdır? Atları, inekleri, 'makaram sarı bağlar'ı söyleyen kadın yoktur. Çeşme başını, Bekir Amca'nın bahçesini, dam yataklarında boğuşmayı, babaannesinin helvasını özler kız. Okula başladığında Türkçe'yi öğrenir. Başarılı bir öğrencidir. Annesinin de ağlayışları, dargınlıkları biraz azalmıştır. Bir gün, babası 'Philips' marka siyah bir radyoyla eve gelir. Muhtarın radyosu gibi büyük değildir bu radyo. 'Tut, tut, tut' diye başlayan haberler,

---

¹⁹⁶ A.e., s.88.

¹⁹⁷ A.e., s.89.

silah, at sesleri burada da vardır. Ancak, 'Makaram sarı bağlar'ı söyleyen titrek sesli kadını kız, bu radyoda hiç sevmemiştir.¹⁹⁸

Dağlarla çevrili ıssız ilçeye öğretmen olarak tayin olur kahraman. Onu, dar vadi içinde tuğla, taş evler, mavi-yeşil boyalı küçücük pencereler, çakıl taşlı avlularda tüten tandırlar, kirli yüzleri, düşük pantolonlarıyla savaçılık oynayan, şarkılar söyleyip zafer işareti yapan çocuklar, ciddiyetle kapı önlerini süpüren dar yelekli, kundak başlı ergen kızlar, kınalı saçlarıyla eşiklerde yün eğiren yaşlılar, günlerini derme çatma kahvelerde geçiren avurtları çökük, paslı dişli erkekler, günlük akışın senfonisi içinde ansızın duyulan silah sesleri karşılar:

“Tayin haberiyle haritada yerimi ararken, kafamın içindeki karanlık kapılardan girip çıkarı binlerce kuşkulu sorunun yerini alan somut gerçekler. Televizyonda: göynük tenleri, ellerinde kasketleri, yamuk yumuk Türkçe'leriyle kızara bozara konuşan, komedyenlere konu olan bu insanlar, ana dilleriyle ne denli güvenliler... Derste kendi dilleriyle fısıldaşıyor, "Ben, o" gibi sözcükleri "Ben de ji o deji" diye söylerken, bir türlü düzeltemedikleri yanlışlarına tüm doğallıklarıyla, sevimlilikleriyle kahkahalara boğuluyorlar. Resim derslerinde jandarma, kalaşnikof, tank çizen bu çocukların küçücük dünyalarına bunların egemen olması ne acı. Birkaç yerlinin dışında yurdun dört bir yanından gelen arkadaşlar, korkunun sancılarını yaşarken, "Bu ıssız ilçede çürüyoruz," diyen inilti, nevroitik bakışlar, okey kâğıt tuzağında çırpınan eller, terhis gününü özlemle bekleyen asker gibi her gün konuşulan tayinler, geri çevrilen dilekçeler, öfkeler...¹⁹⁹

Tayini çıkan başka insanlarla görüşülür, toplanılır, ev gezmelerine gidilir karşılıklı. Kadınlar, kereviz, barbunya, kara lahanaya olan özlemlerini anlatırlar. Çoğu,"boğulduğu"nu, "kafese konmuş kuş gibi çırpınıp durduklarını" söylenip şikayetlenir. Erkeklerin cevapları hazırdır: "İstersen istifa edip gidelim."²⁰⁰

gelir gelmez ,Toplantılara en son gelenkirli elleriyle hemen lavaboya koşan, boyaların çıkmadığından yakınıp barışık güven yüklü sesiyle; "Zor bir uğraş; ama bir şeyler üretmek harika bir duygu," diyen, bitmiş olan peyzajlarından, natürmortlarından, Diyarbakır'da açacağı sergiden söz ederken, ortamdaki diğer kadınların onu kıskandığını, hatta bazılarının gizli bir tepki olarak dinlemediğini

---

¹⁹⁸ A.e.

¹⁹⁹ A.e., s.71.

²⁰⁰ A.e., s.72.

fark etmeyen, Ayten'in bu hâli, "kendine olan güveni, düşüncelerini açıkça ifade etmesi", "kadınları rahatsız ettiği kadar erkekleri de eder." ²⁰¹

Ayten aslında Tuncelilidir. Kahraman, diğerlerinin aksine Ayten'e ısınmıştır. Ayten'in, "Biliyor musun aslen Tunceliliyiz. Dersim İsyanı'ndan sonra oradaki insanları zorunlu göçe zorlamışlar... Ninem ölene dek Munzur Çayı'nın nasıl kana bulandığını, bağlarını, bahçelerini anlatıp hep ağlardı..."²⁰² cümleleri, bir doğulunun sıcaklığını, saflığını taşıyan karagözlerinden yaşlar usulca inivermesi, onu Ayten'e daha çok bağlar.

Kahraman, kendisine Bedo Usta, Akriman Ana gibi yeni dostlar edinir. Onlarla sohbet etmek, okumak, ona toplantılara gitmekten daha iyi gelir. Sürekli etrafı gözlemlemek ister:

"Yusufçuk kuşunun ötüşüyle uyanıyorum. Güneşin sıcaklığı enseme yakıyor, uzaklardan Kürtçe şarkılar duyuluyor, Bedo Usta'ya uğrayacağımı anımsıyorum.

Karşiki dağlardan buğu yükseliyor, beyaz mor çiçekli ağaçlara çocuklar tırmanıyor, ıslak taşlıklar toprak kokuyor, kasabalı bir kadın tandırda ekmek pişiriyor, karakolun önünde askerler gidip geliyor.

Daracık tozlu pare sokaklara bakan küçücük pencerelerden, avlulardan kaç-göç bakışlı başlar uzanıyor, ara sokaklarda dolaşan peçeli, plastik terlikli ürkek kadınlar, çarşı dedikleri ana caddeye çıkmayı çok büyük bir ayıp sayıyorlar. Kaldırmışız, çukurlarla dolu eğri cadde, alçak bakımsız kumaşçı dükkânlarının camekânlarında renkli canfesler, simli kumaşlar, yemeniler, modası geçmiş büyük tokalı sentetik giysiler, cırtlak renkli orlonlar, Siirt battaniyeleri, Kürt kilimleri göz dolduruyor. Ötede kasap dükkânının önünde vızıldayan sinek bulutu, dilleri dışarda soluyan başıboş köpekler... Sohbet eden, ufacık el radyolarıyla BBC dinleyen kalın bıyıklı erkekler tuhafça bakarken, bu insanların, yabancılara uzak, ürkek, kuşkulu bakışlarını haklı buluyorum. "²⁰³

Kahraman, mezarlığın çok kalabalık olduğu zamanlara da şahitlik eder. Birinde, canhıraş çığlıklar yükselirken, boyunlarında Kuran'larıyla, omuzlarında testileriyle gidip gelenler vardır. Kara çarşafli kadınlar arasında bir kadın, saçını başını yolup ilenir gibi haykırır. Öğrencilerinden birini görür kahraman, yanına yaklaşınca sorar. Heyecanla, "Bağda vurulmuş!" der öğrenci. Kahramanın yüreği burkulur, çığlıklara kulaklarını tıkamak ister.

---

²⁰¹ A.e., s.73.

²⁰² A.e., s.75-76.

²⁰³ A.e.

Oralı bir kadın olan Akriman Ana ile dertleşir kahraman. Akriman Ana, yanı başındaki testiden su içiyor, "Kırmızı rengim bitti," diye mırıldanıyor. Sisli gözleriyle bana bakıp "Benim cennet yürekli kızım," diyor, "türkünün dediği gibi:

Toprak gel gel diye çağırır. Lakin bunca yıldır anamın, kardeşlerimin öldürülüşünü bugün gibi hatırlarım. İlkteşrinin, yazdan kalma günüydü. Anam o gün arpa unundan çorba yapmış; bir de duyduk ki asker sevkiyatı var... Nereye kaçacağımızı bilemedik. Kan gövdeyi götürürken, babamla sazlıkların arasına gizlenip, kulaklarımızı tıkadık... Aylarca dağda bayırda ölüp ölüp dirildik; sonra beylerin yanında ırgatlık yaptık. Bu Türkçe'yi de onların yanında öğrendim."²⁰⁴

Bedo Usta, "Kawa" diye fisıldar kahramana, gözlerinin içine bakıp, "Yüreğimizdeki sevgi kardeşlik kokusu yok olmasın, sarsın yediveren gülleri gibi her yanı..." der.²⁰⁵

Yine doğuya tayin olan bir kahramanın gün gün yazdığı hikâyesi *Sürgün*'de de etnik kimliği ile yer alan kadın kahraman Zozan vardır.

Bir gün ev sahibi, her zamanki gibi gözleme getirdikten sonra bir de çorap verir doktora. „Doktor"Bu güzel çorabı kim işledi?" diye sorunca sobanın köşesindeki mindere çöküp ağlamaya başlar. "Oğul, oğul, Halit Usta'nın kızı Zozan, senin sevdandan ölüyor. Yemiyor, içmiyor. Teyze yüreği dayanır mı oğul." Deyince, doktor ne söyleyeceğini şaşırır. Sonra teyzeye açıkça Zozan'ı kardeş gibi sevdiğini, çorabı evleneceği kişiye vermesi gerektiğini söyler. Zozan'm ince zayıf yüzü, durgun siyah bakışları gözünün önüne gelir doktorun. Evet, onu hep yemek getirip götürürken hatırlar ama kız hiçbir şey belli etmemiştir.²⁰⁶

Oysa İstanbullu doktor, yağan karla birlikte tayin olduğu yerde hiçbir yere kımlıdayamazken, kendini kilim dokumayı öğrenerek oyalar. Ve ilk olarak dükkâna gelip hediye götüreceği kilimin renklerini seçerken tanıştığı, sonrasında da evine yemeğe giderek samimiyeti ilerlettiği öğretmen kıza gönül düşürmüştür. Doktorun kararındaki kesinliği

---

²⁰⁴ A.e., s.78.

²⁰⁵ A.e., s.80.

²⁰⁶ Suzan Samancı, "Sürgün", **Reçine Kokuyordu Helin**, İstanbul, Sel Yayınları, 2011, s.94.

gören Zozan, onu rahatsız edecek bir şey yapmaz. Ve Zozan'ı amcasının oğluyla nişanlarlar.

207

4. Kadın ve Dini Kimlik

4.1. Bir Tutamak Noktası Olarak Din

Bir taraftan inanmak ihtiyacından doğan içsel çekim, diğer yandan dinin insandan istekleri hikâyelerdeki kadın kahramanların dine bakışlarında ya da dinle aralarında kurdukları bağda farklı tabloları karşımıza çıkarır.

Hikâyelerdeki kimi kadın kahramanlar için din, dünya hayatının geçiciliğini fark eden insanın hayata dayanmak, hayatı mümkün olduğu kadar günaha bulaşmadan tamamlamak ve ölümden sonraki hayata dair ümitli olabilmek adına bir tutamak noktasıdır.

Bu kahramanlardan biri, *Söz Darmadağan* hikâyesindeki Sühendan'dır. Gördüğü rüyanın etkisinde kalan ve "hocaanne" dediği kişiye anlattığı rüya "Efendimiz seni bekliyor. "Gelsin nasibini alsın" buyuruyor" şeklinde yorumlanan Sühendan, rüyayı anlattığına iyi mi kötü mü ettiğini bilemez. Çünkü rüyasının kendini hazır "ın henüz 'Sühendan ,sonucu olarak hocaannenin gösterdiği yol .bir şeydir "hissetmediğiAbdest aldığı yerlerde caminin tuvaletlerini temizleyen, yaşlı kadınların yükünü evine kadar götüren Sühendan, bunlara rağmen, kitaplarda anlatılan "yol eri" sıfatına lâyık göremez kendini, buna hazır da hissetmez. Kendisiyle ilgili gel-gitleri vardır:

"Gittiğim yerde birşey bırakıyordum kendimden. Eksik kalan birşeyler oluyordu bende daima. Gidip gidip gittiği yerden dönemeyen bir sürü Sühendan oluyordu. "Sen böyle değildin Sühendan" diye paylıyorlardı hep. Sühendan, siz de böyle değildiniz

---

²⁰⁷ A.e., s.98.

diyemiyordu. Sühendan dertleşecek kimse bulamıyor, bıraktığı Sühendan'lara ağlıyor, öteki Sühendanlar gözyaşlarını topluyordu.”²⁰⁸

„Hocaaanne"Abdest alıp iki rekat namaz kıl" der Sühendan'a. Onu hocaaefendiye götürecektir. Abdest almaya başlayan Sühendan, “muslukları tekrar tekrar ovar, oyalanır, “nefsime ağır gelebilecek bir şey” bulamaz. Namaz kılarken ağlamaktan, duaları unuttur, iki rekatlık namazı bir türlü bitiremez.Hocaaefendinin karşısına çıkmaktan korkar, rüyayı hocaaaneye anlattığına pişmandır neredeyse... Tereddüdünü hocaaaneye yansıtacak olur, hocaaanne pek oralı olmaz:

"O rüyanın başka mânası olmalı" diyorum hocaaaneye. Kitaplar hep yol eri diye bahsediyor. Demek ki hanımlara yer yok bu yolculukta. Adı anılan bir Rabiâtü'l-Adeviyye. "Bu rüyanın başka mânası olmalı" diyorum son bir çaresizlikle. "Gidelim" diyor hocaaanne. "Gitmeyelim" diyen ayaklarım oluyor. Dilim hocaaannenin arkasına düşüyor. "Belki huzura kabul edilmezsin" diyor içimdeki bütün olup bitenleri anladığını ima eder gibi. Korkuyorum. Kabul edilmemek için dualar ediyorum. Hoca efendiye söyleyeceğim cümleler son sürat koşmaya başlıyor. Diyeceğim ki, efendim ben henüz derviş olmaya hazır değilim. Bir sosyal kulübe üye olur gibi derviş olmak istemiyorum... ”²⁰⁹

Hiçbir şey Sühendan'ın tasarladığı gibi olmaz. Hocaaanne, “Sühendan ders almaya geldi" der hocaaefendiye. Hocaaefendinin karşısında otururken Sühendan'ın içindeki ses, "Sen derviş olamazsın" demektedir. Sese karşı çıkmaz Sühendan: “Ben derviş olamam, olamam... Eksik olan birşey var bende.” Odada konuşulan bir sürü şeyin hiçbirini duymaz, kulağına gelenleri de idrak edemez. Korkar, içindeki “olanca gücüyle bağırır”, "Sen derviş olamazsın" haykırışlarını etrafındaki başka birinin duyup duymadığını merak eder ama kafasını kaldıramaz. Boynunu bükerek, “N'olursun sus ben de biliyorum derviş olamayacağımı” der içindeki sese, içindeki ses bu sefer alay eder: "Madem biliyorsun öyleyse niye geldin buraya.” “Kendi isteğimle gelmedim” demek ister, “kendisiyle bu kadar ilgili olanlar derviş olabilir mi?”

derslendikten sonra bu durumun getireceği ,bu yola girdikten ,Sühendan :sorumlulukları taşıyıp taşıyamayacağından endişelidir

“Korkuyorum, çok korkuyorum... Taşıdığım yüklere bir yük daha eklenecek. Ne yaparsam yapayım suçlanmaktan kurtulamayacağım. Yeterince suçlayan biri olmadığım

²⁰⁸ Fatma Karabıyık Barbarosoğlu,”Söz Darmadağan” **Acı Deniz**, 6.bs., İstanbul, İz Yayınları, 2011, s.14.

²⁰⁹ **A.e.**, s.15.

için suçlanmaktan kurtulamayacağım- Bir de dersli olacaksın" diye azarlayacaklar beni. içimdeki bütün Sühendan'lara bir de derviş Sühendan karışacak. Öğrenci Sühendan, öğretmen Sühendan, beceriksiz Sühendan, sevgilerin tutsağı Sühendan, kimselere benzemeyip de kimsesizlikte boğulan Sühendan. Derviş Sühendan bütün Sühendanları öldürecek mi? Öldürsün. Öldürsün. Öldürsün..."²¹⁰

Ölümün manasını bile taşıyamadığını düşünür Sühendan. Ölümün ağır manaları yüzünden mi ondan kaçmakta olduğunu çözemez. "Bunca teferruat yerine BİR olanı bütün hücrelerimle duyumsayabilseydim, derviş olabilseydim mânalar bu kadar çözülmez ve ağır olmayacaktı" diye geçer içinden. Ama ne yaparsa yapsın, "ölmeden önce ölüp", diz çöken kadınların arasında kendine yer bulamaz bir türlü. Kendini dergâha ait hissedemez. Dergâhtaki rutin akışa kaptıramaz:

"Ölmeden önce ölemiyordum bir türlü. Ölümü düşündükçe daha çok yaşama isteği sarıyor benliğimi. Uzun yaşamak için dua eder buluyorum içimdeki sesi. Ama onlar hocaannenin evindeki kadınlar ölmeden önce ölüyorlar. Ya da ölüyormuş gibi yapıyorlar. O kadınlar birbirleriyle konuşurlarken "biz" diyorlar hep. Ben aralarından "sen" olarak halkaya girmeye çalışıyorum. "Biz" olamıyorum hiç. Oysa onlar "biz"i ne kadar çok koruyorlar. Ben ilk gün manto almayı düşündüğüm için mi "biz"i içine hiç giremiyordum? Bütün iyi şeylere "biz" layıktı. Bütün övgüler ve sevgiler "biz"e gönderiliyordu, içlerindeki "ben"i "biz" yapıp çoğalıyorlardı. El ele tutuşup kucaklaşırken; birbirlerine yüreklerini veriyorlardı. Bana yüreğini veren olmuyordu. Ben yüreksiz ve gönülsüz kalıyordum. Hocaanne "gönülsüz derviş olunmaz" diyordu. Ve ben derviş olamama yolunda yürüyordum. Kadınlar zikrederken ağlıyorlardı. Gözyaşları onları güzelleştiriyordu. Ben ağlamadan taş gibi oturuyordum. Bedenim hem beni, hem onları rahatsız ediyordu. "Ben'i görmesinler diye delik çoraplar, düğmesi kopuk hırkalar giyiyordum oysa. Bakışları delik çoraplarıma, düğmenin boşluğuna takılıyordu ama yine de "ben"i görüyorlardı. En gençleri benim diye hizmet bekliyorlardı. İçimde hizmet etmenin korkunç arzusunu duyduğum halde ayağa kalkamıyordum. Başımda kocaman bir dünya vardı. Ben ayağa kalkmaya çalıştıkça o bastırıyordu. Kendimden utanıyordum. Ben kendimden utandıkça "biz"i arasına girmem imkânsızlaşıyordu. Oysa halkadaki kadınların kızları güle oynaya etrafi süpürüyor sofraya yemek taşıyorlardı. Kimisi benim yaşımdaydı. Halkanın dışındaydılar. Demek onlara henüz bir rüya armağan edilmemişti. Ya bana? Bilebilseydim... Ah bilebilseydim o rüyanın bana armağan olduğunu... Kendimi yemek davetine gitmiş davetsiz bir misafir gibi görüyordum. O sofraya davet edildiğimi bir bilseydim. Davet edilmekten mest olur, ölmeden önce ölür müydüm?"²¹¹

"Ben ölmeden önce ölemedim. Halkadaki kadınlar sahiden ölü müydüler?" diye düşünerek "kafasında yüklerle girdiği halkadan yine kafasında yüklerle" çıkan Sühendan, dergahtan çıkan diğer kadınlara yöneltir ilgisini. Hocaefendi, onlara "ihvan" demesi için ikaz ederse de, henüz bunu yapamaz Sühendan. "O kadınlar,

²¹⁰ A.e., s.16.

²¹¹ A.e., s.17-18.

öldülse ne çabuk döndüler tekrar yaşamaya” diye düşünür. Onların arasından halkaya yeni katılan biri, hocaannenin evinden çıktığında birşey göremeyip merdivenlerden yuvarlanan Sühendan’ın koluna girer. Ara sokaklardan şehrin kalabalık sokaklarına çıkana kadar kolunda taşır Sühendan’ı. Ne var ki Sühendan, onun kolunda yürürken de huzuru tadamaz, kendini taşımanın yükünden kurtulamaz. Koluna giren kadın, ana caddeye doğru geçtiklerinde Sühendan’a haftalar önce almak istediği mavi mantoyu gösterip "Bak ne güzel" der. Sühendan’ın, dergaha gelmeden önce, beğenip parasını hazırladığı, arkadaşlarının üzerinde görüp beğeneceğini hayal ettiği, "güle güle giy" "Kaça aldın?" "Çok yakışmış" diyeceklerini ümit ettiği bir mantodur, bu. Sühendan, mantoyu almaya gidmeden rüya görmüş, hocaanneye anlatmış, sonra da “mantoya doğru gitmek”ten vazgeçip “hoca efendinin önüne oturmuştur.” Oturduğu dizin dibinde ağlayacağı; tuttuğu Pazartesi, Perşembe oruçlarını saklayıp etrafa “canım istemiyor” diyeceği bir yola girmiştir. Sühendan mantoyu gösteren kadına birden, "Sen ölmemiş miydin?" der. Kadın anlamaz. “Mavi mantodan tiksindir” Sühendan. Mavi mantonun onu dünyaya ekleyen bağından, mavi manto yüzünden ölmeden önce ölmekten: “Ölememeliğim geziniyordum mantonun yakalarında, kol ağzlarında. Kustum. Kustum. Hafızamı kusup herşeyi unutmak yeni bir insan olmak istedim. O mavi mantoyu almak isteğimdeki keskinlik orda öylecene durdukça derviş olamazdım. Olamazdım ve ölemezdim de...:

“Şık giyimli Sühendan çık içimden, çık! içimdeki bütün bahçeleri senin giydiğin renkler kurutuyor. Çık Sühendan... Git Sühendan. Git. Ölmeden ölemiyorsun. Ölmüş gibi de yapamıyorsun. Bari yaşar gibi yap Sühendan... Dan dan. Olmaz. Kendini dışardan öldürmek yasak. İçinde öldür kendini. Kendini tanımadan öldüremezsin. Sen hangisisin Sühendan? Seni bul. Seni bul. Bulamadığın kendisin. Başkalarını unut, senin içinde başkalarını aratmayacak kadar çok Sühendan dolaştıkça anma hiçbir adı. Önce sen tek ol. Teklik ve birlikte zenginleş Sühendan.”²¹²

Mine Alpay Gün’ün *Anne* hikâyesindeki “anne” sıfatıyla anılan kimsesiz, hiç çocuğu olmamış, “eşini kaybettikten sonra kendisini tasavvufa”; “rahat yatakta yatarsam gece uyanamam deyip, yatağını kaldırarak” gece ibadetlerine vermiş kahraman da dine tutunan kahramanlar arasındadır. Kapısında kilit olmayan

²¹² A.e., s.18-19.

“anne”yi komşuları hep namaz kılariken bulular. Annenin sakin köşesinde yaptığı, “tesbih çekmek”, “Kur’ân okumak”, “zikir yapmak”, “namaz kılmak” ve tüm Müslümanlar için, “Ümmet-i Muhammed için dua etmek, yakarıştta bulunmak”tır.²¹³

4.4. Dine Karşı Olumsuz Yaklaşımlar

Hikâyelerin bazılarında, din, insanları kısıtlayan, başka insanların hakkına tecavüz ettiren, başka insanların hayatlarını bitirme hakkı veren, korkulacak ya da yaklaşılmayacak bir kurum olarak yer alır.

Geniş Zamanlar hikâyesindeki Zehra kocasının dine olan düşkünlüğüne kurban gitmiş ve bu yüzden kocasının elinden ölümü görmüş bir kahramandır.²¹⁴

Zehra, Küçüklükten beri annesinin temizliğe gittiği evin hanımının yanında kalmış, okumuş, liseyi bitirmiş ve sonunda hemşire olmuştur. Hayat hep aynı kısmetle gitmez. Evin hanımı kocasından ayrılır ve Zehra, kendi mahallesine dönmek zorunda kalır. Dahası, sevdiği adam Doktor Ahmet, Zehra’nın yanında büyüdüğü ailenin, onun gerçek ailesi olmadığını öğrenince Zehra’yı terk eder.

Zehra, Ahmet’in gidişinden sonra döndüğü evinde yemeden içmeden kesilir, işe gitmez. Ev ahalisi onun bu halinden tedirgindir ve ilk çıkan kısmetine ‘evet’ demesi için Zehra’yı ikna ederler: “Ne fark eder diye düşünüyorum. Bu evde oturacağıma ot gibi, başka evde otururum. Onları onaylamak, onlarla mücadele etmekten daha kolay.”²¹⁵

²¹³ Mine Alpay Gün, “Anne”, **Kuma**, 2.bs., İstanbul, Beyan Yayınları, 1993, s.35.

²¹⁴ Ayşe Kulin,, “Geniş Zamanlar”, **Geniş Zamanlar**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005.

²¹⁵ **A.e.**, s.31.

Zehra'nın bu kaçış kararından sonra dinle ilişkisi farklı bir boyuta girer. Çünkü Zehra'yı isteyen Aydın, "kendini kitaba vermiş", "tekkeye dadanmış"tır. Zehra'nın annesinin buna cevabı hazırdır: "Ne olurmuş verdiyse? Kitapsızlardan değil mi? ... Ne çıkar tekkeye dadanmışsa, gocalık vazifesini yapsın, ekmeğini getirsin de ne olursa olsun."²¹⁶

Aydın için Zehra'nın ailesine aracılık yapan Sıdıka Hanım'ın Aydın'ın dini durumuyla ilgili Zehra'ya söyleyecekleri vardır:

"Aydın, dinine imanına çok bağlıymış. Her şeyi kitaba göre istermiş. Acaba başımı bağlar mıymışım?
"Hiç fark etmez bağlarım."
"Şu uzun mantolardan giyer miymişim?
"Fark etmez, giyerim."
"Ya çarşaf?
"Fark etmez, dedim ya."
"İmam nikâhı kıymak isterlermiş.
Annem atılıyor: "Resmi nikâhsız kız vermem."
"Fark etmez," diyorum ben."²¹⁷

Zehra, nikâhı kıyılırken de kendini oraya ait hissetmez, edilgendir: "Oturma odasının kapısının arkasına, dizüstü oturtup okuyup üflüyor, kapının diğer yanında kocam olacak kişiyle birlikte oturan hocanın sorularına yanıt verdiriyorlar... İmam nikâhımı kıymış oluyorlar."²¹⁸ Kocasını, "her iki nikâh tamamlanmadan, el sürmem demiş olduğu için" onunla ilk defa resmi nikâhta karşılaşır Zehra.²¹⁹

"Allahın sonunda bana acıdığını ve yardım etmeye karar verdiğini düşünmem için sebeplerim var." diyen Zehra, kendisine elini bile sürmeyeni yüzüne bakmayan, yanına yaklaşmayan, ayrı odada yatıp, karşı karşıya gelmemeye dikkat eden kocasının bu halinden hiç de şikâyetçi değildir. İlginç olan, Zehra kocasının yanında da çarşafı durmakta, ancak o evden çıktıktan sonra çarşafı çıkarabilmektedir: "O sabahın erken saatlerinde, mutfak masasına hazırladığım kahvaltısını tıknıp çekip gittikten sonra, büründüğüm kara çarşafı fırlatıyorum evin

---

²¹⁶ A.e.,

²¹⁷ A.e., s.32,33.

²¹⁸ A.e.,s.34.

²¹⁹ A.e.

bir köşesine.”²²⁰ Çünkü, kocası “başını kaldırıp yüzüne bile bakmadığı halde”, evdeyken Zehra’nın çarşafsız dolaşmasını istemez.²²¹

Zehra’nın, evindeki atmosferi ve kocasıyla bir evde iki yabancı gibi yaşadıklarını anlatan cümlelerin sonu da, Aydın’ın inançlarına vurguyla ve kendisinin bu anlamdaki kayıtsızlığının itirafıyla biter: “Kocamla bazen günlerce karşılaşmıyoruz. Konuşmuyoruz. Herkes kendi kuyusunda, yalnız başına sevgisiz, umutsuz ama huzurlu yaşıyor. Yok, o benden bir kerte daha iyi durumda, ölümden sonrası için beklentileri var hiç olmazsa. Benim kuyum dipsiz.”²²²

Zehra, bu durumdan pek de şikayetçi değildir. Aydın’la aynı evin içinde bir yabancı gibi yaşamak, Aydın’ın ona dokunmaması işine gelir. Ta ki Aydın’ı annesi, “Onu ikna et, bir çocuğunuz olsun”, diyene kadar: “Zehra, bu cehennemden ancak sen çıkarabilirsin ikinizi de. Bir çocuğunuz olsa, sizi dünyaya bağlardı. Yeniden yaşamaya başlardınız.”²²³

Zehra, istemez bunu. “Zorla güzellik olmaz” der. Ancak kadın ısrarcıdır, Zehra’nın ellerine sarılır, öper, ağlar, yalvarır: “Dene bir kerecik. Elini ayağını öpeyim, dene. Cilvelen kocana, sevgi göster. Kandır onu. Gençcik adamdır, karşı koymaz. Bir çocuk olura, her şey değişir.”²²⁴

Zehra, akşam yemeğine gelmeyen kocasının yemeğini her zaman yaptığı gibi mutfığa bırakır. Yatağını ve seccadesini hazırlar. Sabaha karşı eve geldiğinde, kayınvalidesine verdiği söz üzerine, “Başı sımsıkı örtülü” ancak “çarşafını giymemiş” şekilde kocasına yaklaşır. Kayınvalidesini isteği üzere, onu bir çocuk fikrine ikna etmeye çalışır. Bu esnada Zehra’nın kendisine fazla yaklaştığını düşünen

---

²²⁰ A.e.,

²²¹ A.e., s.35.

²²² Ayşe Kulin, “Geniş Zamanlar”, **Geniş Zamanlar**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.35, 36.

²²³ A.e., s.37.

²²⁴ A.e., s.38.

kocası, onu üzerine doğru gelirken görünce, kendisini yoldan çıkaracak “şeytan” olduğunu düşünerek, elindeki bıçağı defalarca saplayıp öldürür.²²⁵

Dine bağlılıktan, dinin emirlerini yerine getirmekten değil, psikolojik bir rahtsızlıktan kaynaklanabilecek böylesi saplantılı bir koca imajının dinden kaynaklı olarak kurgulanışı, dine karşı olumsuz bir tutum olarak karşımıza çıkar.

Tanrı'nın Sonuncu Tebliği hikâyesinde kahraman Tanrı'dan bir not aldığını söyler. Dokusu, desenleri, kaligrafisi olağanüstü olan, tüm zamanlara ait bütün yazı biçimlerinin bileşkesiyle yazılmış bir karttır bu. “Benim gibi, dinsel inanç yüzünden sıfır noktada olabilirsiniz, ona bu çağrı kartından yansıyan dayanıklılık, görmüş geçirmişlik havası nedeniyle kutsal bir şey karşısında olduğunuz duygusuna kapılmazlık edemezsiniz.” Kartın çağrısı nettir:

“Bugünü yarına bağlayan gece yarısında toplanacak Olağanüstü Kutsal Kongre'ye haberci olarak çağrılı bulunuyorsunuz. Özel bir servis, toplantının başlamasından önce sizi şimdi bulunduğunuz yerden alarak Kongre salonuna getirecektir. Belirlenen zamanda hazır durumda beklemenizi, Kutsal Kongre'den tekrar yerinize dönene kadar hayatınızın güven altında bulunacağını bildiririm.

(İmza) TANRI

Altta ise şu not: Kıyafet mecburidir.”²²⁶

Kadın kahraman, karttaki bu çağrı ile ilgili düşünürken, kendisinin Cumhuriyet içinde doğduğu, din dışı ve akıl içi bir yaşam biçimi edindiği, çarşaf ve peçeden uzak gezerek eli yüzü açık gezdiği için kendisine çağrı gönderilmesine pek anlam veremediğini söyler:

Çağrının tonuna bakılırsa, Kongre'ye katılmama hakkım yok. Acaba ölüm müydü hu, ona bir çağrı mıydı? Ben niye seçilmişim? Kıyafet mecburiyetiyle ne demek isteniyordu? Tanrı bizden yine ne istiyor? İnsanları doğanın karşısında, eza ve cefa yollarında sürekli sınaması yetmiyor mu? Huzuruna 'uhrevi kılıklarla' çıkmamızı buyuruyor olabilir. Fakat ben Cumhuriyet içine doğdum; din dışı, akıl içi bir yaşama biçimi edindim. On üç yüzyıldır kadınlara Kur'an makasıyla biçilen çarşaf ve peçeden uzak kaldım. Muhammet öncesi Medine kadını gibi elim yüzüm açık gezerim. Erkeğimin iki adım

²²⁵ A.e., s.39-40.

²²⁶ Adalet Açoğlu, “Tanrı'nın Sonuncu Tebliği”, **Hayatı Savunma Biçimleri**, 6.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.81.

gerisinden yürüyemeyecek, beş vakit namaz kılamayacak, işimi Allah'a havale edip bekleyemeyecek kadar zamanın ardından koşmaktayım. Peki, başka çağrılılar yok mu? Onlar ne giyecekler acaba? Mesela Hıristiyanlar rahip, rahibe kılıklarında mı gelecekler? Muhammet kılıklılarının cep telefonları olacak mı yine!

Eğer Tanrı kadın olsaydı, bu giyim kuşam meselesini böyle belirsiz bırakmaz, ayrıntılarıyla açıklardı. Ayrıca, çağrılılara karşı daha sıcak bir üslup kullanırdı; ordu bildirisi gibi bir ton estirmezdii.”²²⁷

Hikâyelerin bazılarında din, ölüm zamanı akıllara düşen bir kurumdur. Ölüm zamanlarında “helva kardırmak”, “dua yaptırmak”, “mevlit okutmak”la ölen kişinin ruhu için de, kalanların görevleri açısından da dini vecibelerin tamamlanmış olduğu duyusunun rahatlığı, kahramanlarca önemsenir.

Rabianın Dönüşü hikâyesinde Halide Edip Adıvar’ın Sinekli Bakkal Romani’ndeki Rabia karakterini oradan alarak yeni bir gözle, hikâyesinin kahramanı yapan yazar, Sinekli Bakkal Mahallesi’nin din anlayışına daha farklı bir gözle bakar. “birkaç parça dua”, mahalle halkınındini açıdan vicdanlarının rahatlaması için gereklidir: “Düğünlerde, sünnetlerde ve ölümlerde birkaç parça, birkaç dua söyleten herkes, o sesle kendinden geçerdi.”²²⁸

Dokuz çocuğunu ardında bırakarak, yeğenin evine kaçan yaşlı Nesim için, yeğen, Nesim Eniştesi’nin oğluna yazdığı mektupta, "Bacım Sariye meraklanmasın oğul. Nesim enişte sana ne dediyse, ciddiye alma. O artık sözünü bitirmiş kuşaktandır. Amma iyi adamdır bunu aklından çıkarma. Buradaki çocukları gönendirdi. Hepsi de çok seviyorlar onu. Kalsın yanımızda. Yabancıımız değildir. Burada ölsün. Haberini veririz..." dedikten sonra, ölümü halinde çocukların üzerine düşecek dini vecibeyi eklemeyi edemez: "Duasını yaptırır, helvasını kardırırınız. Yalnız... Üstüne toprak atmak, oğul boynuna borçtur. 'Yetiş', dediğimde, dokuzunuzdan biri kopup gelmeli..."²²⁹

---

²²⁷ A.e.

²²⁸ Adalet Açoğlu, “Rabianın Dönüşü”, **Hayatı Savunma Biçimleri**, 6.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.11.

²²⁹ Ayla Kutlu, “Gitmeyi Bilmek”, **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.130-131.

Bazı hikâyelerde dinle bir bağı olan kahramanlar, evin hizmetkârlarıdır. Okumamışlık, cahil kalmışlık, yeni hayatın bir yerinden tutamamışlık örnekleri olarak hayatlarını başkalarının hizmetlerini görerek geçiren/kazanan kahramanlar, gelenekle ya da batıl inançlarla karışmış, kulaktan duyma bir din anlayışı ile karşıımızdadırlar.

Evin hizmetkârı, evdeki herkesle büyük bir fedakarlıkla ilgilenen,, koruyan, kollayan, gözeten, kendini çalıştığı eve adayan Ünzile, “hiçbir zaman genç olmamış, hep orta yaşlı görünen, sopa gibi sıska, katır denli inatçı, boğa kadar da güçlü; tıpkı Bruegel'in tablolarından fırlamış gibi, acı sarı tenli, azıcık hastalıklı, kadınla erkek arası bir yüzü olan, kemikli kuvvetli elleriyle kadın olarak fazla erkeksi, erkek olarak kadınsı, daha doğrusu cinsiyetsiz; hep bir yerlerinden hasta da bunu belli etmek istemiyor duruşuna rağmen daima tevekkül içinde, iyimser ve bütün hastalıklarını ayakta atlatmak gibi gizemli bir güce sahip bir Anadolu köylüsü” olarak tarif edilen Ünzile, bu gizemli gücü, “eski toprağın ve Tanrı'nın gücü” olarak açıklar.²³⁰

Ünzile, yıllarca, Kurân-ı Kerim'de geçtiği için, mutlaka kutsal bir karşılığı olduğunu düşündüğü adının anlamını araştırır durur. Eve gelenlere bir 'merhaba' demeden, Ünzile'nin ne demek olduğunu sorar. Yanıt alamayınca, alıngan bir sesle, adının burnunu dikerdi gururla. Bunca okumuş beylerle hanımların bir Ünzile'nin anlamını bilmediklerine küçümseyerek şaşar, bütün gece "tövbe estağfurullah..." diye söylenir, kendini unutturmamaya özen göstererek ortada dolaşır.²³¹

Eve yeni alınan kediye Ünzile adı verilmek istendiğinde Ünzile bundan çeknir: “Tövbe de güzel kızım, çarpılırsın sonra. Manasını felan bilmiyorsak da mübarek bir addır Ünzile. Hem hayvanlara insan adı vermek gûnahtır!”²³²

Ünzile, intihar etmeyi düşünen bir mektup yazdığı öğrenilen Sezen'e de, “Hepsi geçer sülün kızım, Allah kulunu zorda bırakmadan yetişmez. Hızır Aleyhüsselam'ı yardıma

---

²³⁰ Buket Uzuner, **Karayel Hüznü**, “İkizlerden Biri”, 9.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.36.

²³¹ A.e.

²³² A.e.

yolamaz. Kolay mı anasız büyümek? Çok bunaldın biliyorum, ama az kaldı çiçek kokulu evladım. İnşallah helal süt emmiş bir kısmetin çıkar da, çoluk çocuğa karışırın”²³³ diyerek teselli verir.

Bitmiş Zamana Dair hikâyesinde “yere göğe sığmayacakmış gibi görünen aynalar, sedef kakmalı sandalyeler, ipek kaplı koltuklar” ve asilzade bir kadın, onun erkek kardeşi ve evin hizmetkârı ile bitmiş zamanları yaşamasına rağmen hâlâ çekici ve zevk hissi uyandıran ev, kahramanın üst katındadır. Küçük bir kız olmasına rağmen, bu evde büyük muamelesi görmekten, dikkate alınmaktan, sohbeta değer bulunmaktan çok hoşlanan kahraman, annesinin rahatsızlık verme endişelerinin de komşuları tarafından kesin bir dille giderilmesinden sonra, her fırsat bulduğunda soluğu orda alır.²³⁴

Bu evin yerlerindeki ipek görünüşlü, ama kimi kez daha kalınca halıları çok beğenir küçük kız. Evde namaz kılan kimse olmamasına karşın bunlara “seccade” dendiğini evin çalışanı “Enise Abla”dan öğrenir.²³⁵

Ninenin Ninnisi hikâyesinde “genç kızlığında, okulun en güzel kızlarından daha çok hayranı, beğeneni olan, buna rağmen, sanki bunun ayrımında değilmiş gibi dolaşıp, büyümekten hiç hoşlanmayan kızlara özgü uçuk vişne rengi, tarçınlı bir koku taşıyan”, çocukluğunda hem öğretmenlerinin, hem de arkadaşlarının sevdiği ender tiplerden olan, insanların içindeki 'iyi'yi uyandıracak ruh haliyle herkesi etkileyen; okulun bahçesindeki ağaçlardan inip, bisiklete binmek, babasının 'nezaretinde' paraşüt kulesinden atladığının ertesi günü, kız izci **grubunun** trampetçisi olarak mahalleyi sololarıyla inletmek, bütün bunları yaşarken asla taşkınlığa düşmemek ve kendinden başka herkesi öne çıkartmak konusunda içten olmak gibi özellikleri bulunan Nevbahar'ın, bu enerji ve yaşam tutkunluğuyla başarılı bir iş tutacağını, adını geniş çevrelere duyuracağını sananlara rağmen, liseyi bitirdiği yıl herkesi hayret içinde bırakarak evlenmesi, aslında onun bütün beğenilen

---

²³³ A.e., s.49.

²³⁴ Pınar Kür, “Bitmiş Zamana Dair”, **Akışı Olmayan Sular**, 10.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2007.

²³⁵ A.e., s.183.

eylemlerinin ardında, bir yalnızlıktan kaçma, kendini saklama ve kendi kararlarını taşıyamama korkusunun yatmasının sonucudur.²³⁶

Nevbahar'ı dışarıdan kesinlikle fark edilmeyen bu yalnızlığa iten şey ise dindar annesi ine yenilikçi babasının arasında kalarak büyümesi ve ezilmesidir. Nebbahar'ın evlenmesi ile babasının onu Viyana'da bir yüksekokulda okutma düşü tamamen ortadan kalkarken, kızının kendi istediği biriyle 'mürüvvet'ini gören annesi ise sevinçten uçar.

“Çocukluğunu utangaç ve dindar annesinin gelenekçi, fazla korumacı tavrıyla, yenilikçi Jöntürk babasının kabına sığmayan, fırtınalı karakterinin yarattığı zıtlığın derin uçurumunda düşe çıka yaralı-bereli, en çok da yapayalnız yaşayan Nebbahar, annesi ile babasının arasında olan “Doğu ile Batı'nın, metafizikle bilimsel felsefenin, kayıtsız şartsızla, kayıtlı şartlının, hatta 'evet'le 'hayır'ın karşıtlığı kadar derin, keskin ve kesin” uçurumda ezilir. Annesi ve babasını yitirdiği zamanda bile hâlâ hangisinin haklı olduğuna karar verememiştir.²³⁷

“Çocukluğunda hem öğretmenlerinin, hem de arkadaşlarının sevdiği ender tiplerden” olan “genç kızlığında okulun en güzel kızlarından daha çok hayranı, beğeneni” olduğu halde sanki bunun ayrımında değilmiş gibi dolaşan, büyümekten hiç hoşlanmayan kızlara özgü “uçuk vişne rengi, tarçınlı kokuyu taşıyan”, “okulun bahçesindeki ağaçlardan inip, bisiklete binen, babasının ‘nezaretinde’ paraşüt kulesinden atladığının ertesi günü, kız izci grubunun trampetçisi olarak “mahalleyi sololarıyla inleten”; ”bütün bunları yaşarken asla taşkınlığa düşmeyişi ve kendinden başka herkesi öne çıkartmak konusundaki içtenliği tüm yaşamı boyunca ondaki o saf iyiliğin, aptallıkla mı, yoksa bir çeşit ermişlikle mi ilgili olduğunu” insanlara düşündürten Nebbahar Hanım da erken yaşta evliliğin kararttığı bir hayatın kahramanıdır.²³⁸

---

²³⁶ Buket Uzuner, “Ninenin Ninnisi”, **Şairler Şehri**, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004.

²³⁷ **A.e.**, s.67.

²³⁸ **A.e.**, s.66-67.

“Bu enerji ve yaşam tutkunluğuyla onun başarılı bir iş tutacağı, adını geniş çevrelere duyuracağını sananlar fazlaydı(r). Ama onun bütün eylemlerinin ardında, aslında bir yalnızlıktan kaçma, kendini saklama ve kendi kararlarını taşıyamama korkusunun olabileceği de kimsenin aklına gelmemişti. Hiç gelmezdi.” Ve Nevbahar Hanım, “liseyi bitirdiği yıl, bazılarının kalbini parçalayarak, çabucak evlen(ir).”²³⁹

Yazar, Nevbahar Hanım’ın evlilikle ilgili bu durumunu aktardıktan sonra araya girer ve ekler: “O zamanlar, liseye giden kızların çoğu, erkenden evlenip, hemen anne olmayı doğanın kesin bir kuralı sanmakta kararlıydılar sanki... Kuralları insanların koyup, kaldırdığını bilecek denli akılcı, ancak kızıyla yakın bir dostluk kurma cesaretinden yoksun kalacak kadar da tutucu olan babası, en büyük düşünüyü; Nevbahar’ı Viyana’da bir yüksekokulda okutma imgesini tamamen yitirdi. Oysa kızının kendi istediği biriyle 'mürüvvet'ini gören annesi sevinçten uçuyordu.”²⁴⁰

Yazara göre bu ani evliliğin sebebi, genç Nevbahar’ın evde annesi ile babasının ayrı dünyalarının arasında kalmaktan kurtulma ümidinde yatar: “Çocukluğunu, utangaç ve dindar annesinin gelenekçi, fazla korumacı tavrıyla, yenilikçi Jön- Türk babasının kabına sığmayan, fırtınalı karakterinin yarattığı zıtlığın derin uçurumuna düşe çıka, yaralı-bereli, en çok da yapayalnız yaşamıştı. Bu uçurum, Doğu ile Batı’nın, metafizikle bilimsel felsefenin, kayıtsız şartsızla, kayıtlı şartlının, hatta 'evet'le 'hayır'ın karşıtlığı kadar derin, keskin ve kesindi.”²⁴¹

Ortanca Kız hikâyesindeki ortanca kızın annesi de Nevbahar’ın annesi gibi “dine düşkün”dür. “Başında beyaz tülbentiyle, oradan oraya koşturan, babasına hiç bir zaman ayak uyduramamış olmasına karşın, çevresinde pervane olan anne” olarak tarif edilen bu anneye yaptıklarını sonradan fark eder kızı: “Çok erken ölmüştü çok. Gülmeyi çok sevmesine karşın, sık sık ağlardı annem. Babamla birlikte bizlerde ağlatırdık annemi. En çok bizi sevsin diye eziyet ederdik galiba. Çocukluk işte!”²⁴²

---

²³⁹ A.e., s.68.

²⁴⁰ A.e.

²⁴¹ A.e.

²⁴² Neşe Karel, “Ortanca Kız”, **Erkekler de Sever**, Mim Yayınları, Antalya, 1994, s.75-76.

“Otuz sekiz yaşına dek öncelikle 'ev kadını', 'karı/eş' ve 'anne' kimliğiyle varolan”, “zaman zaman kısa ve geçici işler dışında hiç çalışmayıp daha çok kocasının ve babasının akıllarına estikçe yolladığı parayla geçinen”, “resmi ve kişisel eğitimini yarım bırakıp, kendini tanımaktan çok, hiç sorgulamadığı yaşamı kucaklayan” Esin, önce yardım almak için gittiği sonra kendisine âşık olan psikologunun sayesinde, yıllar önce yakalandığı “düşgücü hastalığın”dan kurtulmaya başlayıp bütün “eski kimliklerinin önüne 'kendi' oluşu’nu eklemekte”dir. Bunun için ona yardım eden psikologu, Müslüman bir ülkede Esin’in yaptıklarını yapabilmenin zor olduğunu ileri sürer ve sadece Esin’in değil, bu dine mensup bütün Ortadoğu ülkelerindeki kadınların aynı sorunlarla boğuştuğunu ileri sürer:

“Ondan önce, entelektüel, birkaç yabancı dil bilen, çok diplomalı, kendi yaşamlarını yönetebilen, iddialı kadınlarla beraber olmuştum. Müslüman bir Orta Doğu ülkesinde bağımsız ilk kuşak kadınlarının ne çetrefil sorunlarla boğuştuğunu çok çok yakından bilirim. Bu kadınlar, sık sık saldırganlıkla, alınganlık arasında çılgin bir depresyon yaşarlar.

Sürekli ve sancılıdır bu.

Doğaldır.

Öncüler çok acı çeker.

Onları tercih edenler ve destekleyenler de...”²⁴³

Dini sadece etrafa, konu komşuya verdikleri namuslu olan görüntüsüne sıkıştıran ve kapalı kapılar ardında dinin uygun görmeyeceği hal işlerden rahatsız olmayan kadın kahramanlar da vardır. Çardakta tespih çekerken, evdeki hizmetkâr Gülbeyaz’ın dışarıya gittiği kıyafetini beğenmeyip, "O mendil bozması yemeniyle olmaz. Var git, kafana doğru dürüst bir örtü ört." diyen sonra da kız evden çıkmadan, "Kırıtmadan yürü yolda. Bu evin namusu, itibarı var. Bakkalın çırağı ile de konuştuğunu, oyalandığını duymayayım”²⁴⁴ diyerek onu sıkı sıkı tembihleyen Büyükhanım’ın evinde, her akşam erkeklere içki sofraları kurulur²⁴⁵ ve sarhoş erkeklerden birisi de Gülbeyaz’a tecavüz eder.²⁴⁶

²⁴³ Buket Uzuner, “Zehir Dansı”, **Şairler Şehri**, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004, s.111.

²⁴⁴ Ayşe Kulin, “Taş Duvardır Benim Sevdam”, **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.21-22.

²⁴⁵ **A.e.**, s.18.

²⁴⁶ **A.e.**, 2005

Kenetlenen Eller hikâyesinde çocukları olmayan karı koca Işın ve Tarık, ressam olan Tarık'ın eserlerini ve kitaplarının, tablo, plak, teyp ve kültür gereçlerinin kendilerinden sonra kime kalacağına endişesi içindeyken, akıllarına, kütüphane yapılmak üzere Kültür Bakanlığına armağan etmek gelir. “En güçlü kuruluş devlet kuruluşudur. Kitaplarımızı da bırakırız” diyerek bu konuda karar verirler.²⁴⁷

“Bakanlığın uzmanları, kitaplarımızı, dergilerimizi sınıflandırıp etiketleyerek raflara dizerler”, “kartotekslerini hazırlarlar”,b" öylece onlar güvenceye alınmış ve de halkın yararına sunulmuş olur”, salonun orta duvarına ikimizin ayrı ayrı resmini asmalarını şart koşarız”, bu bölgenin çocukları da bahçe duvarlarında ders çalışmaktan kurtulmuş olurlar”, “arka odalardan birini araştırma yapacak olanlara ayırsınlar”, “bizim kitaplara yeni çıkmış olan kitaplardan da ekleyebilirler, isterlerse periyodik yayınları da getirirler” şeklinde isteklerini, düşüncelerini netleştirerek, avukatlarıyla konunun hukukî kısımlarını da hallederler.²⁴⁸

Tarık ölür ve Işın, kendine bir şey olmasını beklemeden, Tarık'la düşündükleri projeyi hayata geçirir. Bu projeyi gerçekleştirdikten bir süre sonra da, işlerin nasıl yürüdüğünü görmek için kütüphaneye çevrilmiş olan eski evlerine gider. Dolmuştan indikten sonra yürümesi gereken 8-10 dakikalık “iki yanı ağaçlıklı” yolda, başını kaldırıp evlerine doğru baktığında, “bahçe kapısından kollarının altında kitapçıkları, başları örtülü, uzun entarili ufak tefek birilerinin çıktığını” görür. Birkaç adım daha attığında bunların küçük çocuklar olduğunu fark eder. Bahçe kapısına geldiğinde, kapının üstüne aslı koca levhayı fark eder: «Târîk Yaprak Kur'an Kursu». Işın'ın gözleri kararır, yürek atışları hızlanır. Ayakları vücudunu taşıyamayacaktır nerdeyse, kapının parmaklıklarına tutunur bir süre, sonra kapıyı iter. İçinde yıllarını geçirdiği evin yuvarlak taşlı bu bahçe yolunda ilerlemeye başlar. “Kapıyı sıkma başlı, uzun entarili bir genç kız” açar. Kimi aradığını sorar. Işın, yöneticiyle konuşmak istediğini söyleyince, kız, onu buyur edip gözden uzaklaştır.²⁴⁹

²⁴⁷ Fûruzan Toprak, “Kenetlenen Eller”, **Dövme**, Ankara, Kerem Yayınları, 1986, s.18-19.

²⁴⁸ **A.e.**, s.18-20.

²⁴⁹ **A.e.**, s.22-23.

Işın, çevreye göz atar: “Yerlerde üst üste konmuş minderler”, “tavandan lâmba biçiminde sarkan bir avize”, “köşelerde rahleler” görür. O sırada içeriye “etekleri yerleri süpüren, başı türbanlı, sert bakışlı bir hatun” girer. Işın'ı tepeden tırnağa süzüp: «Ne istiyorsunuz?» diye sorar. Işın, kim olduğunu ve şaşkınlığının nedenini anlatır. Kadın: «Bu evi bağışlamakla büyük bir sevap işlemişsiniz» diye söze başlar, sonra da durumu açıklar: «Bu evi Kültür Bakanlığına kütüphane yapsın, diye vermişsiniz. Allah sizden razı olsun! Bakanlık, burasını hale yola koyacak, kitaplarınızı tasnif ettirecek, onlara başkalarını da ekleyip kütüphaneyi açacaktı, ama para bakımından sıkıntıda olduğundan bunu yapamadı. Arap turistlerini çekmek için cazip yerlere yatırım yapıyor. Bu yüzden burayı Diyanet İşlerine verdi. Onlar da Kur'an Kursu yapılıns! diye buyurdular Allah onlardan da razı olsun! tuttuklarını altın eylesin!»²⁵⁰

Işın; «Buna hakları yok» diye bağırır, yetkili kızar ama belli etmemeye çalışarak, “Biz Allahın yolundayız. Kitab-ı mukaddesi tedris ettiriyoruz küçük kızlarımızı. Bu yolda çalışanlar sevap işlerler. Siz de dolayısıyla sevap işlemiş oldunuz.dese de " Duvarlarda .sakinleşemez kocasının yaptığı portreleri, Re- noir'ların, Goya'ların kopyalarını, Balaban'ların, Başağa'- ların, T. Zaim'lerin... tablolarını arar. Bunu sorduğunda aldığı “Onları Bakanlığa gönderdim. İslâmda resme yer yoktur. Resim, frenk icadıdır; putperestlerin icadı. Onların yerlerine Arap harfleriyle yazılmış âyetler asacağız. Duvarları asıl tezyin eden onlardır.” cevabıyla daha da sinirlenir, “Bakanlığın bu evi bu hâle getirmeye hakkı yok. Davacıyım onlardan”, diye bağırarak kendini sokağa atar.²⁵¹

ın evden çıktıktan sonra karşılaştığı şeyler de hep'Işın ,nci'şin ilgionun “her tarafı dinciler sarmış” görüşüne uygun olur. Kulaklarına ezan sesi gelir, önünden geçmekte olan gezginci sebze satıcısına sorar: «Nereden geliyor bu ses?» diye. Adam, bir yeri göstererek: «Cami olmadığından şu evi mescit olarak kullanıyorlar.» der. Ondan sonra top sakallı iki adam yaklaşır: cami yapımı için para isterler. Biraz daha yürür, caddenin köşesindeki apartmanın orta katına asılı «Kur'an Kursu» yazılı levha dikkatini çeker. Yollarda başörtülü kızlar, ellerinde torbalarıyla yürüyorlardır. Tamamlanan bu tablo sonunda Işın, «alev bacayı sarmış» diye mırıldanır.

²⁵⁰ A.e., s.25.

²⁵¹ A.e.

Başı dönüp gözleri kararan Işın, kenardaki reklâm banklarından birine çöküp yumar gözlerini. “Kafasının içinde uzun entarili kızlar, yeşil takkeli cüceler dolaşmaya başlar.” “«Kimsiniz?» demeye vakit kalmadan, ceplerinden çıkardıkları çekiçleri Işın'ın şakaklarına «dan dan» diye vurarak: “«Kütüphanelere, resimlere hayır; Kur'an kurslarına, âyetlere evet;»” diye bağırırlar. Işın, ne yapacağını şaşırılmış, tir tir titrerken, tesadüf tablosu bu kez başka bir yönden tamamlanacaktır. Birden omuzlarını sarsarak «Işın, Işın kendine gel!» diyen, onu uyandıran el, çok eski arkadaşı Avukat Nur'dur. Arkadaşının boynuna atılarak «Şen bir Hızırısın!» cümlesiyle ağlamaya başlar ve olanları anlatır. Hikâyenin bitişi yoruma açıktır. Arkadaşı Nur, elini uzatır Işına, onu ayağa kaldırır, el ele ilerler. Yolda iki el olurlar, sonra dört el; sonra sekiz el. Birleşme amaçları yoruma açık olan bu eller “Adımlar, hak dağıtan yere doğru ilerledikçe eller de çoğalıyordu. Birbirine kenetlenmiş güçlü ve de kararlı eller!...”²⁵²

.kocalarının dini yaşama biçiminden dertlidirler ,Kimi kadınlar*Bir Altın Zincirin Öyküsü*'ndeki Hüsnü Bey, bir ramazan gününde iftar yemeğine ve teravihe gitmek bahanesiyle evden çıkar. Ancak sonrasında gönül eğlendirmek üzere gittiği bir evde hasta olarak bulunur.

Kocasını ,masayı donatır ,Hüsnü Bey için yemekleri yapar ,Hüsniye Hanım ildiğindeeve ge ne masadaki düzene, ne de yiyecek ve içeceğe bakmaz. Hızla çamaşırlarını değiştirir, yeni keten takımlarını giyer, sokak kapısına doğru yönelir. Hüsniye Hanım şaşırır, “Nereye Bey? diye sorar. “Aylardan mübarek Ramazan, mâlum... Partinin verdiği iftar yemeğine dâvetliyim. Sonra da bir arkadaşın evinde teravîh namazı kılacağız.” diye cevap verir kocası.

Hüsniye Hanım, bu sözler üzerine kendini tutamayıp güler. Alaylı alaylı: “Çok da sofulaştın şu son zamanlarda. Daha doğrusu, öyle görünmek işine geliyor” der. Hüsnü Bey pişkin pişkin yanıtlar: “Ee, n'aparsın? Parti öyle görünmemi istiyor. Mâlum, oy dâvası...” Kadın, kocasının boynuna sarılır, “N'olur gitme! Seninle başbaşa yiyip içmek ve de sevişmek istiyorum bu gece” der ama kocası ise “bu gece

---

²⁵² A.e., s.26.

olmaz, günaha girmeyelim”, diyerek kadını iter, kapıyı küt diye kapatarak, âdeta kaçarcasına evden çıkıp gider.

Kadın, kırılmış gururuyla öylece kalakalır. Sonra toparlanır, kadınca bir sezgiyle, “Yalan söylüyor bu adam”, diye söylenir.²⁵³ Nitekim çalan telefonla tahminleri doğru çıkar. Telefondaki ses “Hüsnü amca hastalandı. Dayımın ahbabıdır da... Ondan sonracıma, bize şöyle bir uğrayıp kahve içmeye gelmişti de... Ben sana adresi vereyim. Gelsen iyi olur, ne de olsa karısısın...” gibi bir şeyler söyler.²⁵⁴

Yavşak yavşak konuşan, yüzünü hiç görmediği, tanımadığı kadına telefonda sorular sormanın anlamı olmadığını düşünüp, adresi alır ve giyinir. Sonra, «Gitmiyeceğim işte, ne hâli varsa görsün!» diye öfkeyle bağırarak yatağına kapandı, hıçkıro hıçkıra ağlamaya başlar. Diğer yandan, “kocası, yâni kızının babası, bunca yıllık yaşam arkadaşı, ya suçsuzsa?. diye düşünmeden edemez ” Hazırlanıp sokağa fırlar. Bir taksiye atlar. Taksinin parasını ödeyip, binaya girer. Sosyal konutlar tipinde bir apartmanın merdivenlerini çıkar. Yerleri toz toprak içinde olan, kapı önlerinde topuğu çarpılmış ayakkabıların, dolu çöp tenekelerinin durduğu bu ortamda burnunu tıkamak zorunda kalır. Elindeki adreste «Kat 5» yazmaktadır. İkinci kattaki kendi dairelerine çıkarken bile soluk soluğa kalan, altmışını geçmiş, şişman kocası, bu merdivenleri nasıl çıkmıştır? “Kadın kimbilir ne kadar güzel ve çekici ki” diye düşünür. “Ne de olsa erkektir, albenisine kapılmış olmalı”dır. Zili çaldığında orta boylu, hani on kez görseniz, hiçbir özelliği bulunmadığından anımsayamayacağınız tipler vardır” ya, işte onlardan biri durmaktadır.

Hüsnü Bey, Kısa bir sahanlıktan geçilen bir dada, yatakta fenalaştığı için baygın yatmaktadır. İlk müdahaleyi komşudaki doktor yapmış, yanındaki kadın korkarak ailesinin telefonunu bulup onlara haber vermiştir. Hüsnü Bey karısını gördüğünde bakışlarını başka yöne çevirmektedir artık.²⁵⁵

²⁵³ Füzûzan Toprak, “Bir Altın Zincirin Öyküsü”, **Dövme**, Ankara, Kerem Yayınları, 1986, s.29.

²⁵⁴ **A.e.**, s.28.

²⁵⁵ **A.e.**, s.45.

Anne babanın dini konulardaki ayrı düşünmelerinin problem oluşuyla ilgili bir öykü de *Görevdir*. Düriye'nin “yobaz ve geri kafalı” olduğunu ileri süren kocası Yüksel ile bir süre sonra yolları ayrılır. Ancak, arada çocuklar vardır. İki kız çocuk, zaman zaman anneleriyle, zaman zaman babalarıyla vakit geçirirler. Aslında velâyet annededir.

Bir gün yine karısı Düriye'den çocukları alan kocası, “Önemli bir konumuz var: Okulların açılmasına az kaldı, Havva ortaokullu olacak, hangi okula yazdırmamız gerektiğini düşündün mü? ,diye sorunca “Düriye'nin kalın kara kaşları ortada birleşir” ve “Kızlar okumasa daha iyi... Göndermeyeceğiz okula. ” .der Yüksel, içinden «Böylesiyle konuşulmaz bile... Beynini yıkamışlar zavallının...» ,Ancak .diye düşünerek uzaklaşır kızlarıyla «Yirminci yüzyılın sonunda, büyük bir kentte bir anne böyle düşünebiliyor... Bu işi mahkeme hâller!.. Yüksel oğlum, en kısa zamanda dâva açmalısın! Yobazların elinden kurtar kızım! Âdettir diye evlenir misin?nin elinden 'kızlarını Düriye ,diyerek " .almak için bir savaşa gireriz“Kızını gerikafalı bir annenin elinden kurtarıp okutmak en büyük amacı olmuştu(r)”.²⁵⁶

Dava, iki yıl sürüncemede kalır. Bu süreçte okula gidemeyen Havva, yaşlılarından iki yıl geride kalır. “Bu süre boyunca ev işlerinden boğuldukça; ak'la kara'yı değerlendirme olanağı”nı bulur: “Annesinin ve dayısının kötölemeleri babasını daha çok özlemesine neden olur”.²⁵⁷

Burada Havva'nın babası sevecen" bakışlı, yumuşak konuşmalı”, annesi ise, “çatık karakaşlı, sınıksıkı kenetlenmiş dudaklı, karanlık bakışlı” olarak tarif edilir. Annenin bu hâlinin ve dayının “bilgiçlik taslayarak işaret parmağını tehditkâr biçimde sallayıp, havlarcasına bet bir sesle yaptığı din konuşmaları”nın çocuk üzerinde olumsuz etkisi olur. «Günah!» «Allah cezalandırır.» «Allah'tan kork!» gibi dehşet verici sözlerden nefret eder hâle gelir.²⁵⁸

²⁵⁶ Mualla Sümer, “Görev”, **Ham Şeftali**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1989, s.131.

²⁵⁷ **A.e.**

²⁵⁸ **A.e.**, s.132.

Dayı ve anne, “vapurlarda-cami avlularında satılan dua kitapçıklarından başka hiç bir kitabı okumasına”, “televizyon izlemesine” izin vermezler. Havva, bu durumdan çok bunılır. Babası Yüksel, Havva'nın mahkemede tanık olarak dinlenmesini ister. Kabul olununca, Hâkim, Havva ile konuşur:

- Havva, doğruyu söyleyeceksin. Annen ve dayın seni okula niye göndermiyorlar?
— Kızların okuması doğru olmazmış... Hâkimin kaşları çatıldı.
— Kaç yıldır okuldan uzaksın? Şimdi kaçınıcı sınıfta olmalıydın?
Havva utançtan kızardı;
— Orta ikiyi bitirirdim...
— Okula gitmek istiyorsun.
— Evet! Babamın yanında olmak istiyorum!
— Senin böyle konuşman için baban baskıda bulundu mu?
— Hayır! Ben öyle istiyorum! Okulu-arkadaşlarımı özledim!"²⁵⁹

Heyet, aralarında görüşüp Havva'nın babasına verilmesine, annenin on beş gün zarfında temyiz edebileceğine karar verir. “Mahkeme salonundan çıkarken hepsi garipleşmişlerdir”. Küçük Havva'nın tanıklığı ile “Yanlış Hesaplar” düzelmeğe başlamıştır: “Yüksel, kaybedip-sonra bulma şansına eriştiği kızının elini sımsıkı kavramış, gözleri sevinçten ıslık ıslık yepyeni ufuklara doğru yürüyordu. Düriye, yobazlara uyarak; eşini-evini-kızını yitirmiş oluyordu.”²⁶⁰

Düriye ve ağabeyine yapılan eleştiriye benzer bir eleştiri de *Ertesi Gün* hikâyesinde vardır. Kahramanın bindiği vapurda “bir adam baş güvertenin banklarının üstüne çıkmış namaz kılmaktadır.” “Sabah namazı için geç, öğle namazı için erken bir saat” olduğunu düşünür kahraman, sonra ekler: “Ama beni ilgilendirmez, ben yalnızca görüntüyü alıyorum.” “İnsanlar oturacak yer ararken onun çevresine sokulmazlar.” Az sonra “başı, yarı beline kadar çiçekli bir eşarpla örtülü, orta yaşlı bir kadınla çember sakallı, eli tespihli kocası” gelir vapura. Kahraman onları, “vergi kaçakçılarının suçüstü yapmaya gelmiş maliye müfettişleri ya da işe yeni aldığı çobanın akşamüstü çiftliğe geri getirdiği davarını denetleyen

²⁵⁹ A.e., s.132-133.

²⁶⁰ A.e., s.133.

köy ağası ile kâhya kadın gibi”, “yarıya kadar camlı pencerelerle kapatılmış baş güvertede bir tur” atarlar. Adam, kahramanın önünde durur. “Sözde bastırılmaya çalışılan bir öfkeyle söylenmeye başlar”, “hızını alamaz, gürlür”. Kahramanın elindeki sigaradan başlayarak, elleriyle herkesi kapsayan birkaç çember çizerek bağırır: "Hiç utanma arlanma yok mu sizde? Ramazandayız efendiler, bu hal nedir? Şunlara bak şunlara! Müslüman kalmadı mı memlekette, Allahın bir Müslüman kulu yok mu?"²⁶¹

İki üç kişi aynı anda parlar: "Sen ne diyorsun babalık?" "Sana ne?" "Buraya baksana sen!" Bu itirazları duyan “sakallı alttan almaya başlar: "Vapurda sigara içmek zaten yasak." der. “Kimileri sertçe, kimileri sakın”, oranın “sigara içenler için ayrıldığı” anlatırlar. Adam, bunun üzerine, “yenik düştüğünü kabul eder; ama susmaz: "Olmaz ki! Vapurda sigara içmeyi yasaklamalı bir kere. Sonra mübarek ramazanda böyle fosur fosur... Ne demek? Yarın ruzumahşerde ne yapacaksınız bre zındıklar?"²⁶²

“O ana kadar susanlar söylenmeye başlarlar: "Azıttılar iyice. Bunlara birilerinin dur demesi lazım. Yarın, beğenmediklerini asıp kesmeye başlayacaklar.”²⁶³ Kahraman dışarıdan gelen bu seslerden sıkılır ve başını denize çevirir.²⁶⁴

4.5. Dine Atfedilen Yanlış Yorumlar: Batıl İnanç

Batıl inanç, özellikle kadın kahramanlarda daha çok görülür. Oğulları okulu bırakan, siyasi eylemlere karışan, sonunda hapse düşen anne, oğlunun o hale gelmesi için hiçbir sebep bulamaz. Engellemek için her şeyi yapar, kurşunlar döktürür ama çare olmaz:

---

²⁶¹ Feyza Hepçilingirler, “Ertesi Gün”, **Savrulmalar**, 3.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2010, s.34-35.

²⁶² **A.e.**, s.35.

²⁶³ **A.e.**

²⁶⁴ **A.e.**

“Bu çocuk neden böyle oldu? Cami duvarına mı işedi, helada resim mi baktı, yoksa ekmeğe mi bastı da başına bu bela geldi, bilmiyorum. Hiç aklım almıyor. Kitap buldu muydu, ne aş ister, ne su. Kapanır bir odaya, girer bir dolaba, çekmeceye, okur da okur. Güzel gözlerine hiç mi acımaz, top peşinde koşmayı, elma dalında hoplamayı, hiç mi canı çekmez, nedir derdi, kim beddua etti çocuğuma, bilmiyorum. Vallahi anlamıyorum. Beddua edenin iki gözü cılk olup önüne akar, en sevdiği de kitap okuma illetine tutulur, sürüm sürüm sürünür inşallah! Başından kurşun mu döktürmedim, az mı okutmadım yavrumu amma çare etmedi.. Az mı yakıp yırtmadım o kitapları... Olmadı, olmadı... Bulup getiriyor, çöküyor kitapların başına, unutuyor dünyayı. Babası kızar, kükrer durur tepemde, “Sen yüz verdin bu hergeleye..” Ne yapayım, atsan atılmaz, satsan satılmaz. Evlat bu, can parçası işte. İstemez miydim öbür iki kardeş gibi normal olsun, türkü çığırsın, kıkırdasın, gülsün, tekerleme düzsün? Ne gezer, canımın parçası yavrum kâğıt parçalarına yazılı beyanlara karasevdalandı, tutsak oldu onlara...”²⁶⁵

Anadolu Düşleri hikâyesindeki evlenmesine iki gün kalan kız kahramanın, evliliğinin öncesi, düğün günü, gerdek gecesi, düğün sonrası, neredeyse bütün hayatı bâtil inançlar üzerine kurgulanmıştır.

Düğüne iki gün kala nişanlı evinden gelinliği gelen kızın evinde bütün köy kadınları toplanır. “Ağlamaklı bir sesle söylemesi gereken” türkünün eşliğinde kıza kına yakılır.²⁶⁶

Ertesi gün, kadınlar atlara, çocuklar eşeklere binerek, erkekler ise yaya olarak, onu almak için yola koyulurlar. Babası kapıyı açtığında, nişanlısının mahallesinde oturan bekâr bir delikanlı, ona nişanlısının evinden aldığı canlı bir horozu uzatıp, "Alın horozunuzu, verin pilicimizi," der. Babası, delikanlıya bahşiş verdikten sonra, horozu kesmesi için oğluna verir.

O sırada gelini hazırlarlar. Bir kadın şerbet ikram eder. Aynı bardaktan herkes birer yudum içti. Derken, görümcenin ağzına bir mendil bağlarlar. Gerdeğe kadar konuşmaması gerekiyordu. Çünkü konuşursa, çocuk dilsiz olurdu. Bir süre sonra kadın, mendili çıkarır. Ama susmasını sürdürür. Onu bir ata bindirirler.

²⁶⁵ Buket Uzuner, “Uzak Kasabaların Gri Hüznü”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.80.

²⁶⁶ Pınar Aka, “Anadolu Düşleri”, **Aynalara Yolculuk**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1996, s.90.

Annesi, arkasından bir avuç toprak atar. Bununla, artık baba evi için ölmüş olduğu anlatılmak istenir.

Eve geldiklerinde, onu yukarıda boş bir odaya alırlar. Evden getirdiği kül ve mayayı, güveyin evinden gelen kül ve mayaya katarlar. Birbirine karışmış mayaları, odanın kapısının dış tarafına yapıştırırlar. Gelin, odaya girerken, eline verilen narı, duvara çarpıp parçalar. O sırada kocası, onu getiren atı, köyün içinde koşturur. Bir süre sonra gelip duvağını açar. Gelin ve güvey, gerdek odasına girdikten sonra, konuklar dağılır.²⁶⁷

Evlilikten sonra iş, çocuk meselesine gelir. Köyün bütün kadınları, bir gül ağacının altında toplanır. Herkes elindeki küçük eşyasını ağacın altına gömer, kimse konuşmaz. Konuşurlarsa, düşlerin gerçekleşmeyeceğinden, ortalığı saran o sihrin bozulacağından korkulur.

Gelin, bir süre, saklandığı ağacın arkasından onları seyrederek. Kimisi küçük bir ev gömer ağacın altına, kimisi küçük bir koyun, kimisi ise küçük bir salıncak. O da elindeki küçük bez bebeği toprağa gömer.²⁶⁸

Bir süre geçer ama gelinden bebek haberi gelmez. "Dölyatağın kapalı. Onun için çocuğun olmuyor. Ama merak etme, bunun çaresi var." derler geline. Bir yaşlı kadın çıkıp, kara bir tavuğun yumurtasıyla geri döner. Yumurtanın sarısının üzerine kara biber eker, bunu temiz, sıcak bir bezle sarar. "Soyun ve şuraya yat. Şimdi de bacaklarını aç." der kadın. Gelin, bezin sıcaklığını içinde hisseder. "Göreceksin bak, her şey yoluna girecek."²⁶⁹

Gelin rüyasında bıçak görür. "Rüyamda bir bıçak gördüm," der yaşlı kadına. "Bu ne demek?" "Bir oğlun olacak." der yaşlı kadın. Yaşlı kadın, iki minderden

---

²⁶⁷ Pınar Aka, "Anadolu Düşleri", **Aynalara Yolculuk**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1996, s.91.

²⁶⁸ **A.e.**, s.92.

²⁶⁹ **A.e.**, s.92-93.

birinin altına bıçak, ötekinin altına da makas koyar. Kıza, minderlerden birine oturmasını söyler. Kızın oturduğu minderi kaldırdığında, altında bıçak vardır.²⁷⁰

Sıra doğuma gelmiştir. Doğumun yaklaştığını anlayınca ebe, evdeki bütün kilimleri tersyüz etmeye başlar. "Çocuğun ters gelmesini, göbek bağı ile boğulmasını önlemek için," bunu yaptığını söyleyen ebe, evdeki bütün kilitleri açar, saçlarının örgülerini çözer. Bunu da dölyatağının açılması için yapar.²⁷¹

Bebeği görmeye gelen kadınlardan biri çok ağladığında kadınlar yorum yaparlar: "Çok ağlayan çocuklar anasız babasız kalır."²⁷²

Yılbaşı gecesi, evin ocağını süpürüp yattı. Sabah kalktığında, ocakta kocaman siyah bir böcek görür.'Bu yıl kıtlık olacak,' diye düşünür. Birden, aklına nedense ölüm gelir. Tam o sırada, dışarıda birisinin, "Akbaba kocasının yüzüne karşı ötmüş," dediğini duyar. Onun kocasından bahsetmektedirler. O ise, akbabanın birinin yüzüne karşı ötmesinin ne demek olduğunu çok iyi bilmektedir.²⁷³

5. Bir Kimlik Göstergesi Olarak Mekân

İnsanın yaşadığı yere benzemesi ya da yaşadığı yeri kendine benzetmesi kaçınılmazdır. Mekânın ve insanın "birbirinin gerekçesi olan bir bütünün iki farklı görüntüsü"²⁷⁴ olduğu düşünülebilir. "Önce mekân vardı. Sonra mekânın her türlü özelliğini üzerinde toplayan insan var oldu. İlk oluşta nasıl birlikte olduysa daha sonra da öyle birlikte oldu mekân ve insan."²⁷⁵

---

²⁷⁰ A.e., s.93.

²⁷¹ A.e.1996, s.93.

²⁷² A.e., s.94.

²⁷³ A.e., s.95.

²⁷⁴ Şenol Göka, **Bir Bütünün İki Farklı Görüntüsü: İnsan ve Mekân**, İstanbul, Pınar Yayınları, 2001, s.17.

²⁷⁵ A.e.

“Neden, sonuç açısından bakıldığında iç içe geçmiş bu etkileşimin neresinde mekânın insanı etkilediği, neresinde insanın mekânı düzenleyip kullandığı” kesin ifadelerle belirtilemez ve “bu ilişkide mekan ve insandan biri diğerine bazen baskın gelse de”, mekan ve insan arasında “çoğu zaman karşılıklı ve iç içe bir etkilenme söz konusu”dur.²⁷⁶

Zamanla, mekân insan için sıradan bir barınaktan ya da doğal güzellikten öte bir anlam kazanmaya başlar. İster ev olsun, iste mahalle, sokak, eğer bizim deyip kabullenmişsek, o mekân ondan sonra “kendine has özellikleriyle” bizde yaşamaya başlar ve kendisini üreten zamanı dondurup saklayarak, adeta bu zamanlarından toplamından kendine bir kimlik yapar ve sonra da bu kimliği yansıtır. Bachelard’ın mekân için, “peteklerinin binlerce gözünde, zamanı sıkıştırılmış olarak tutar.”²⁷⁷ demesi, bu yüzdendir.

İnsanın yaşadığı mekâna, zamanla kimliğini sindirmesi ya da mekânın genel havasının zamanla o havayı teneffüs eden insanın kimliğine sinmesi, kaçınılmazdır. “Diğer varlıklar bir yana insanla mekân öne çıkarıldığında, insanı etkileyen birçok şeyin belli bir alanla beraber anlam kazandığı düşünülebilir. Yani, ‘orası, o yer, belli bir mekân’ sosyal ve psikolojik gelişme açısından insanın değerlendirmesinde ve değerlendirilmesinde önemlidir.”²⁷⁸ Çünkü “yaşadığı kente benzer insan, giderek ‘o’ kentin kimliğini edinir.”²⁷⁹

Genel olarak mekân-insan ilişkisi olarak ifade edilen bu durum, 80 sonrası hikâyelerde bir başka açıdan önem kazanır. Yeni lik hevesinin sosyal hayattaki birçok şeye hâkim olduğu bir dönemde, genel olarak toplumda görülen kimlik karmaşası mekân etrafında da şekillenir. Kimileri eski medeniyetimizi meydana getiren ve o medeniyetle ilgili birçok anıyı olduğu gibi muhafaza eden mekânlara ya da mimari yapılara tutunarak kimliklerini korumaya çalışırken; kimileri de yeni

---

²⁷⁶ A.e.

²⁷⁷ Gaston Bachelard, **Mekânın Poetikası**, Çev.: Aykut Derman, İstanbul, Kesit Yayıncılık, 1996, s.36.

²⁷⁸ Göka, **a.g.e.**, s.26.

²⁷⁹ Hilmi Yavuz, “Kent ve Kimlik”, **Modernleşme, Oryantalizm ve İslâm**, İstanbul, Boyut Yayıncılık, 1998, s.41.

medeniyet anlayışına ve yeni mimariye göre şekillenen yeni semtlerden destek alarak, yeni kimliklerle yeni hayatlara kendini bırakır.

Hikâyelerde karşımıza çıkan özellikle belli yaş üstü kadınların Cumhuriyet'in ilk yıllarından kalma mekânları, seviye ve nitelik olarak "elit" olarak nitelendirilebilecek ortamları özledikleri gözlenir.

Ayşe Kulin'in *Foto Sabah Resimleri* hikâyesindeki anneanne, bu kahramanlardan biridir. Piyanosunu anlatırken, "Tam seksen yıllık arkadaşım, onuncu sene-i devriyem için getirilmişti konağa" diyen anneanne sadece piyanodan bahsederken değil, hayatının her zamanında konak yaşamını özlemler anar.²⁸⁰

Anneanne için kışın Beyoğlu'nun, eski Beyoğlu hayatının, Beyoğlu'ndaki pastanelerin, kahvelerin, yazın adanın ve adadaki köşk hayatının da yerini yeni zamanda hiçbir yer dolduramamıştır. Hikâyenin kahramanı kız torunun ağzından anneannenin eski keyiflerini şöyle dinleriz: "... Kırmızı tramvaylarla Beyoğlu'na inip Markiz'de Leban'da çay içmeler, gece toplantılarına, sabah serinliğinde tiril tiril ipek elbiselerle Taşlık'a yürüyüşler, Taşlık kahvesinde, dost kahvesinde dost sohbetleri, haziran aylarında kılıfa geçirilmiş şık valizlerle Ada'ya taşınmalar..."²⁸¹

Ayrıca anneannenin sık sık "Teşvikiye Camii"nden²⁸² de bahsettiği dikkatten kaçmaz. Konak ve ada hayatının eski haliyle sürmediği zamanlara gelindiğinde genellikle buralarda yaşamaya alışmış insanların tercih ettikleri bir semt olarak Nişantaşı da hikâyeye girmiş olur.

Sevda Dolu Bir Yaz hikâyesinin kahramanlarından Büyükhannım da köşk hayatı ile bütünleşmiş, o hayatın bütün gerekliliklerini eksiksiz yerine getirebilecek özelliklerle donanmış bir karakter olarak karşımıza çıkar.

---

²⁸⁰ Ayşe Kulin, "Foto Sabah Resimleri", **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.3.

²⁸¹ **A.e.**, s.2.

²⁸² **A.e.**, s.5.

Büyükhanımın sevk ve idaresiyle yürüyen köşk, “ham ipek ya da keten kumaşlar”dan olan “yatağı, yorganı, yastıkları, örtüleri, yemek takımları, pikeleri”, çatıdaki haftada iki kez ütü yapılan odası, odada yan yana sıralanmış koca sepetlere katlanıp yerleştirilen beyaz çamaşırları, yıkanmış, güneşte kurutulmuş çamaşırların ütülenince yeniden buharlaşarak çevreye yayılan saf sabun kokusu, çift mermer kurnalı hamamı ile adeta hikâyenin bir kahramanıdır.²⁸³

7.30 banliyösünün sesi duyulduğunda, ayrılmak için izin isteyen konuk hanımefendilere, 'acele etmekteyiz. Güneş hâlâ yüksektir. Hem efendim gidilecek yerler uzaksa da...' deyince babaannem, birlikte gülünürlerdi.

“Ağır şık giyimleri”, “incileri, bilezikleri, elmasları, pırlantaları”yla; “permanantlı saçları”, “rujlu dudaklarının daha aklaştırdığı dişleri”yle köşkün çok beğenilen bahçesinde ağırlanan kadınlar, “sizin bahçenin sihri hakikaten doyulmuyor efendim” diyerek, “ölçülü gülüşleri” eşliğinde büyükhanıma teşekkürlerini belirtirler ve “yarın akşam acaba Moda Kuliübü'ne bir uzansak mı, ne dersiniz?’ diye sorarak bahçesinde onları ağırlayan Büyükhanımı da yine benzer bir mekâna davet ederler.

Küçük kız, bu atmosfer içinde misafir kadınların evden ayrılmak için bekledikleri “7.30 banliyösü”nu babasının geleceği sefer olduğu için dört gözle bekler.⁷ Köşkün bahçe kapısına dönük köşesinde sessizce konuşlanan küçük kız babasının geldiğini “büyük tahta kapının süslerinden kızılışarak elenen güneşin ışıkları içinde, ağır ağır açılmasıyla üstten takılı çingiraklar tınlamaya başlaması” ile anlar.²⁸⁴

---

²⁸³ Füzûzan, “Sevda Dolu Bir Yaz”, **Sevda Dolu Bir Yaz**, 13.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009, s.20.

²⁸⁴ **A.e.**, s.24.

Suzan Samancı'nın *Berçem* hikâyesinde büyükşehirde evlerine temizlik ve yardım işleri için gittiği arkadaşıyla, onun annesinden gizli konuşup dertleşen Berçem, şehri sevedemediğini söyler. Şehirdeki evlerin ona hapishane gibi geldiğinden, kömür ve çöp kokusundan bunaldığından yakınıdır. “Köyünü, baharda mis gibi kokan diz boyu otları, yusuflukları, kuşları, nergis, çiğdem kokulu tepeleri, kenger, kuzukulağı toplayıp yapılan yemekleri, çeşmelerinin tatlı, buz gibi, önündeki oluğa kavun karpuz atınca soğuktan çatlayan suyunu, Eylül ayının sonunda yaşanan bağbozumunun sevincini, telaşını, sabahın ilk ışıklarıyla türkü söyleyerek bağa gidilirken yenen buğulu ballı incirleri, üzümleri” özler.²⁸⁵

6. Kadın ve Zararlı Alışkanlıklar

Hikâyelerdeki kadın kahramanlardan içki ve sigara gibi zararlı alışkanlıkları olanların sayısı hiç de az değildir. Bunalım, sıkıntı, çaresizlik, hayatla baş edememe gibi durumlar genellikle kadınları bu alışkanlıklara yöneltir.

6.1. İçki

6.1.1. İçki ve Kadın

Kimi kadınlar için içki sıkıntılı zamanlarda gidilen sığınılacak bir limandır. Ayla Kutlu'nun *Üçgenin Perişan Kenarı* hikâyesindeki özel bir kız öğrenci yurdunun müdiresi ve sahibesi olan Saime Hanım, işe aldığı, sonra gönül düşürdüğü, ilk başlarda kendisine ilgisi varken, sonraları yurttaki kızlarla samimiyeti ilerleterek Saime Hanım'ı çileden çıkararak İlyas'ın, ruhunda uyandırdığı depresyona ve giderek artan yaşının, yaşlanma korkusunun hezeyanlarına karşı çareyi içmekte bulur.

Ayıkken, yurttaki kızlara, onların taleplerine karşı son derece sert olan Saime Hanım, içtiğinde sıkıntılarını “yumuşamış” bir Saime Hanım olarak daha farklı bakar: “Yarın sabah erkenden, kırılan camı onartmalı. Kızlarım, kaloriferin az yanmasından yakınıyorlardı. Aşçıya söylemeli, yaktırsın namussuz. Önümüz karakış,

²⁸⁵ Suzan Samancı, “Berçem”, *Reçine Kokuyordu Helin*, İstanbul, Sel Yayınları, 2011, s.65.

tembel herif üşeniyor. Yaksın, kızlarımı üşütmesin. Kendileri ve aileleri okumak uğruna ne özverilere katlanıyorlar. Onların sağlıkları, namusları bana emanet. Akıllı ve cici kızlar var içlerinde...”²⁸⁶

Hatta İlyas’ın kızlarla samimiyetini yanlış anlamasına hiç gerek yoktur: “İlyas’ın kimselerde gözü yok. Gençlik dediğin nedir ki gerçekte? ...” “Onlar Saime Hanım’ı nasıl yenebilirler ki?”²⁸⁷

O gece bir başkasıyla evlenecek olan erkek arkadaşının ardında bıraktığı aşk acısının altından kalkmak için kendini bir meyhaneye atan bir kadın kahramanla karşılaşırız *Düğün* hikâyesinde. “Ben sana söz vermedim” diye başlayan cümle beyninde yankılanırken kendisine bir kez bile “Seni seviyorum” dememiş bir adam için neden hep umut taşıdığını sorar kendine. Sonra kızar, küfreder. Bunları yaparken ne kadar dikkat çekiyorsa bulunduğu bardaki “dökülen saçlarına inat bıyıklarını uzatan sevimli, şişko barmen, bir yandan bardakları kurularken”, göz ucuyla onu süzmekte, bakmayanların bile dikkatleri onun üzerinde yoğunlaşmaktadır.

“Kendi halinde işçilerin, eve gitmeden önce iki tek parlatan memur müdavimlerin ortasına, Ay’dan düşmüşe benzediğinin”, “düşünmeden girdiği mütevazı meyhanenin de huzurunu bozduğunun” farkındadır kadın. Barmene, "Aynısından, bir kadeh daha," diye tekrar edip dururken tezgâha en yakın masadan "Küçük Hanım sinirlenmeyin! Gelin, oturun, birlikte içelim bir kadeh!" diyen “babacan görünümlü, bir yaşlı adamla” birlikte içmeye devam ederler.²⁸⁸

Yeşim D. Müderrisoğlu’nun *İflas Etmedik* hikâyesinde siyasi olaylara karışarak hapse giren Ali’nin çıktığı gün, ‘içerden çıkanın yanına gitmekten, devam eden hayatın getirdiği zaruretlere uyarak yitirdikleri mücadele ruhunu açık etmekten,

---

²⁸⁶ Ayla Kutlu, “Üçgenin Perişan Kenarı”, **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.167.

²⁸⁷ **A.e.**, s.168.

²⁸⁸ Mine G. Kırıkkanat, “Düğün”, **Aşk Hikayeleri**, İstanbul, Om Yayınları, 2000, s.79.

son hallerini ona göstermekten' tedirgin şekilde evine giden arkadaşları; karşılaşmanın ilk anlarından sonraki psikolojik durumun altından kalkmak için havanın soğukluğunu da bahane ederek kanyak içerler. Ancak paraları sayarken, henüz onlara alışamadığı bellidir.

Böylesi bir günde akıllarına ilk gelen içki içmektir. Belki "çaresiz insanların aradığı o unutmayı" özlemekten, belki "bir yana atılan şeyleri anımsamak niyetinde olmamak"tan kanyak içmeye karar verirler.²⁸⁹

Kimi kadın kahramanları da gündelik hayatın her anında içki içerken görebiliriz. Sadece sıkıntılı zamanlarda elin kaydığı bir tehlikeli içki değil hayatın bir parçası olarak vardır içki. Buket Uzuner'in *Bir Kadının Yaşamında En Önemli İki Şey* hikâyesinde sevgilisine neden sürekli Türkiye'de yaşamadığını, kadının Türkiye'deki algılanış biçiminden yola çıkarak anlatan kadın kahraman, bunu yaparken bir yandan da adamla içecekleri içkileri hazırlar: "Önce saygın olmak zorunda Türkiyeli kadın. Yalnız yaşayan kadına alışkın değiliz henüz. Saygın olmaksızın, hâlâ bir erkeğin kattığı veya götürdüğü namus'la başlar. Ve para!" Hızlı hızlı içecek hazırlıyor. Cin, vermut, portakal suyunu karıştırıp, buz katıyor içine. Nefis bir içki. Adını soruyorum. Beni duymuyor ki...²⁹⁰

Kimi kadın kahramanların dünyasında aslında erkeğe addedilen içki, bu dünyada erkeğe tanımlanan üniversite okumak ya da para kazanmak işini gerçekleştirebilen kadınların bu güçlerine bağlı olarak edindikleri bir statü şeklinde kendini gösterir. Liseyi iyi derecede bitirmesine karşın, eş dost, "Aman komutan etme eyleme, bu kız çok zeki, mutlaka üniversiteye gönder" dedikçe babasının, "Okuyup da yüksek mühendis olacak hali yok ya" diye onları terslediği, "yüksek öğrenim görmesini gereksiz bulduğu" ortanca kız, "babasına inat", teknik üniversite sınavlarını kazanarak okumuş, yüksek mühendis olmuştur. Komutan babanın çok

---

²⁸⁹ Yeşim D. Müderrisoğlu, "İflas Etmedik", **Merdivenaltı Hikâyeler**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991, s.38.

²⁹⁰ Buket Uzuner, "Bir Kadının Yaşamında En Önemli İki Şey", **Aynı En Çıplak Gün**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.62.

sevdiği oğlundan da, kıymetli büyük kızından daha yüksek bir mevkie çıkmıştır. “Böylece babasıyla aynı sofrada rakı içmeyi hak etmiş”tir.²⁹¹

8.1.2. İçki İçen Erkekten Çeken Kadınlar

Köy, kasaba, kent fark etmez; mekân neresi olursa olsun, hikâyeler içinde içkiyi yaygın olarak kullanan erkeklerdir ve yaygın olarak görülen içki rakıdır. Hayatlarında ağızlarına bir kez bile içki sürmemiş, bunu kimi zaman toplumda ayıplanmamak, kimi zaman da dini gerekçelerle yapmamış birçok kadını, hikâyeye içinde, erkeklerin içtikleri rakı sofralarını hazırlarken, ya da onların meyhanede rakı içip gelmelerini çok da fazla yadırgamazken görürüz. Ne var ki, rakıyı ister evde, ister dışarıda içip gelsin, içkili erkeğin verebileceği bütün zararları gören, dayak yiyen, aşağılanan ve çoğu zaman ayıkken bir hayrını görmediği kocalarının sarhoş halinin de sıkıntılarını çeken kadınlar olur.

Evlerindeki hizmetçiyi dışarı gönderirken, başındaki yazmayı dışarı çıkmak için yeteri kadar usturuplu bulmayan evin Büyükhanımı “git başına doğru düzgün bir şeyler al” diye kıza çıkışırken, “bu evin namusu var, söz getirme” diye bağırırken, aynı evde evin erkekleri akşam sofralarında yaz-kış fark etmez- rakı içerler.: “Yine rakı içmişler yemekte, evin erkekleri. Büyükhanım bu sıcaklarda bu kadar çok içmez diye söylenip durmuştu.”²⁹²

Dahası, dışarı çıkarken namus konusunda sıkı sıkı tembihlenen hizmetçi Gülbeyaz’ın namusuna zarar getiren de içki sofrasında kendinden geçip gecenin bir yarısı kendini hizmetçi kızın odasına atan ve ona tecavüz ederek hamile bırakan evin sarhoş erkeklerinden biridir.²⁹³

Eşlerinden kendilerine içki sofrası hazırlamasını bekleyen erkeklerden bazıları, kadının karşısına oturmasını, konuşmasını, ona eşlik etmesini ister.

²⁹¹ Neşe Karel, “Ortanca Kız”, **Erkekler de Sever**, Mim Yayınları, Antalya, 1994, s.49.

²⁹² Ayşe Kulin, “Taş Duvardır Benim Sevdam”, **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.22.

²⁹³ **A.e.**

Bunlardan biri de *Gülperi* hikâyesinin kahramanı Gülperi'dir. Kocası Enver yine öfkeli eve gelirken. Nedenini sormaz, hiçbir zaman sormamıştır zaten. Enver'in gömleklerini çitirmekle, düğme dikmekle uğraşır Gülperi. Sofrasını kendi hazırlamak isteyen Enver, bulgur pilavını beğenmediği için söylenir. Rakının üstüne ılık biraları çekerken de söylenmeye devam eder: "Niye karşıma oturmuyorsun kız?" Gülperi işini bırakıp Enver'in karşısına oturduğunda işini bırakıp, masanın karşısına oturur. Ancak, Enver'e bu da yetmez: "Bakma öyle ıslak koyungözlerini dikip. Neye yararsın sen ha? Neye?"²⁹⁴

Konağın küçük beyi vaktiyle bir "hata işleyerek", ailenin denk görmediği bir kızla gönül ilişkisi yaşadığında, bu ilişkiden sonra doğan kız çocuk olarak konak tarafından kabul edilmiş ancak annesini hiç bilmeden büyümüş, evin bir hizmetçisi gibi görülerek yetiştirilmiş ve münasip görülen biriyle de evlendirilmiş olan *Sevda Dolu Bir Yaz* hikâyesinin kahramanı, Gülperi'nin yaşadığı sıkıntıların çok benzerini yaşar. Kendisine verilenle yetinmesini öğrenmiş, babasının aslında babası olmadığı yalanına inanması gerektiğini düşündüğü için inanmış bu kahraman, evlendirildiği adama da itiraz etmez, hatta onu sevmeye bile çalışır, rakı sofralarını hazırlamayı aksatmaz.

Kucağındaki kızına, gemide çalışırken ölüm haberi gelen babasını şöyle anlatır:

"Baban işi gereği çoğunluk dışarıdaydı.
Akşamları biraz içerdi.
Arada, 'konuş kadın, konuşsana. Ruh gibi gezme' diyerek üstüme yürüdüğünde, gülümser, 'peki ne konuşayım, ne söyleyeyim?' deyince öfkelenirdi.
'Hay Allahım ne yapılır böylesine? Haydi kalk bari kavunu kes' diyerek içmeye başladılar.
Sana gebe kaldığımda onu öylesine seviyordum ki, yerli yersiz boynuna sarılıp sarılıp yanaklarından öptüm.
Buna alışık değildi, beni iterdi. Haklıydı da...
Ben bayramdan bayrama elini öperdim onun.
Töredir, kocanın eli öpülür.
Doğurana kadar süren bu taşkınlığımı, kiminde dik dik bakarak, kiminde somurtarak karşıladı."²⁹⁵

²⁹⁴ Ayla Kutlu, "Gülperi", **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s132-133.

²⁹⁵ Füzuran, "Sevda Dolu Bir Yaz", **Sevda Dolu Bir Yaz**, "Sevda Dolu Bir Yaz", 13.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009, s.37.

Jale Sancak'ın *Sessizliğin Ortasında Akıp Gidene Yabancı* hikâyesindeki kahraman, "bir gün muhakkak büyük ve önemli bir adam olacak gözüyle bakılan, Galatasaray'ın en parlak talebelerinden" dayısı Ziya Refik Bey'in kendini alkole vurmasından, "güçsüz, sefil bir adam"a dönüşmesinden, bütün aileyi dolandırdıktan sonra annesini Şişli'deki Cedide Palas'ı da satmak zorunda bırakmasından, anneannesi ölüm döşeğindeyken mücevherlerini zorla koynundan çalıp hepsini satıp savıp son kuruşuna kadar harcamasından dert yanar.

Alkole yenik düşerek kendini kaybeden dayı, "her gün 'para para' diye kahramanın teyzesinin üzerine yürümekte, bir şey koparamayınca da onu fena halde hırpalamaktadır. Bütün bunlara şahit olan yeğense, kendine daha farklı bir hayat çizmek ister: "Bu evde birlikte yaşadığım insanların hiçbirine benzemek istemiyordum. Galiba büyümüştüm."²⁹⁶

Kezban Özbay'ın *Susuş* hikâyesinin kahramanı Aslı'nın erkek arkadaşı da içki müptelası olmuş, arkadaşlarını da, sevdiği kadını da bu konuda çaresiz kaldıkları bir noktaya getirtmiştir. Ancak, onu iyileştirmesi gerekenin Aslı olduğu düşünülür:

"Elinde yine şarap vardı. Duvara pencere resmi çizmişti. Kapıda Aslı'yı görünce "Abi bir bardak daha ver, sana güneşi tarif edeceğim."

Selim de kadehini kaldırarak, "Ne duruyorsun kediler gibi kapı kenarında, içeri gel de adam et şu herifini. Paydos ediyorum.

Banyoya zor yetiştiriyordu. Bir taraftan da söyleniyordu.

"Her defasında bu kadar içmesen, herkes zor günler yaşıyor."

Selim sesini mutfaktan duyuramamak kaygısıyla yükseltmişti.

—Sızdı mı?

—Evet ama buna bir son vermeli. Nedir bu? Bilincini unutana kadar. Sanki tek başına yaşandı her şey.

---

²⁹⁶ Jale Sancak, "Sessizliğin Ortasında Akıp Gidene Yabancı", **Aynadaki Yüzler**, İstanbul, Can Yayınları, 1990, s.21-22.

—İşte kızım boşuna dememişler yerçekimi dışında bü-tün çekimler geçici diye. Sen bile başladın dırdıra baksa".na²⁹⁷

Ayyaş kocasıyla yıllarca cebelleşen hâkime hanım, gün gelir artık bu ayyaşlığa bile aldırılmaz olur. “Bir yarım rakıyı dikip bitirdikten sonra, hiçbir şey duymaz hale gelen, “zıbarıp gırılıtlarla uyuyan” kocanın bu hali Saliha için, evdeki kanserli annesinin inleme seslerini duyarak sinirlenmemesi adına neredeyse bir kazanç olur. Annesi, “her işte bir hayır var”, “Beterin de beteri var” derken, ayyaş kocadan beteri olamayacağını düşünen Saliha “Bunun beteri olmaz...” diye bağırıp “ayyaşlığın bir hayır olabileceğine hiç inanmamış”sa da, yıllar sonra annesi haklı çıkmış, “kocasının sabaha kadar küp gibi uyuması, annesinin sesle hesaplaşmalarını duymasından hayırlı” olmuştur. Ayyaş bir kocadan bin beterdir, “onulmaz acılarla sabaha kadar haykıran kanserli bir anne.”²⁹⁸

Babalarının rakı içmesinden hoşlanmamalarına rağmen, içkinin onu mutlu ettiğini düşünen, ya da babasız kalmaktansa içki içen bir babanın hayatta olmasına razı olan kadın kahramanlar da vardır. "Kimsesiz, sevgisiz, korumasız kaldım. Ahh keşke yaşasaydın da rakı paranı hep ben ödeseydim babacığım" diyerek ağlayan *Ortanca Kız* hikâyesinin kahramanı ortanca kız, bunlardan biridir.²⁹⁹

Varlıklı günlerinde, her akşam meydan sofralarının kurulan, çalgılı, içkili oturak âlemlerinin yapıldığı gecelerde çengiler oynatılan annesinin evinde, ortanca kızın dedesi, içi çiçeklerle süslü şişelerden kaçak sakız rakıları içerken, işleri bozulduktan sonra, içki bulamadığı zamanlar kolonya içmeye başlayınca, “bir daha babasına kolonya içirtmemek” için annesi ortaokulu bitirtir bitirmez, küçük bir memuriyet bularak çalışmaya başlar. Borçlular gırtlığına dayandığı zamanlarda bile hiç yakınmaz. “Babacığı, her konuyu konuşabildiği, her çıkmazını danışabildiği, en yakın arkadaşı, hem annesi hem babası” olduğu için, “sevgili babasının

²⁹⁷ Kezban Özbay, “Susuş”, **Arka Balkon**, İstanbul, İnsancıl Yayınları, 1992, s.51.

²⁹⁸ Ayşe Kulin, “Duruşma”, **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.37.

²⁹⁹ Neşe Karel, “Ortanca Kız”, **Erkekler de Sever**, Mim Yayınları, Antalya, 1994, s.74.

mutluluğundan başka bir şey düşünmez.” Buna, onun içki parasını denkleştirmek ve kolonya içirtmemek de dâhildir.³⁰⁰

8.2. Sigara

Tıpkı sigara da, içki gibi, hikâyelerdeki bazı kadınların aile hayatlarındaki sıkıntılı durumlara karşı sarıldıkları bir zararlı alışkanlık olarak karşımızdadır.

Sıla Sezmen, *Yalnız Uyurken Melek* hikâyesindeki Feriha, yalnızca uyurken “melek gibi görünen” ve uyanırken hep tipik bir kayınvalide rolüyle gelinine eziyet eden babaannenin torunudur. Evlidir. Hastalanıp yatağa düşen babaannesini, annesiyle birlikte yıkamak için annesinin evine gelir. Feriha, normal davranmaya çalışsa da, gülmeye uğraşsa da, annesi şüphelenir Feriha’nın durgunluğundan. Sonra kızının gözündeki morluğu fark eder. “Feriha yavrum... Ne oldu? Anlat bana, anlat, dermanını bulalım derdinin” diye üsteler.

Neyi anlatacaktır ki Feriha? Neyi, hangi birini? Annesi kendi derdine derman bulmuş gibi, şimdi de ona mı arıyordur sanki... Tutamaz kendini, ağlamaya başlar. Gözlerinden akan yaşlar, elmacık kemiklerinin üzerinden inerken” pazardan alınma üçüncü kalite maskaranın marifetiyle” griye döner. Annesinin çocukluğundan beri sürekli sızlanır şekilde, sanki hep bir yerleri ağrıyormuşçasına, aynı acıklı tonda konuştuğunu düşünür "Feriha yavrum, anlat derdini," "Feriha yavrum, odana git," "Feriha yavrum babana cevap verme, güzel kuşum," "Feriha, kızım abin ne diyorsa o olur, doğrudur." "Feriha yavrum, büyüklerle lâf yarıştırmaz, ben sana öğretemedim rr ?" "Fer... Güz... Kuş... Dert, dertlerimiz..." Bütün bu konuşmalar geçer gözünün önünden o esnada. Nermin Hanım ise anlamıştır aslında kızının dayak yediğini. “Ahh kızım ahhl Eşeğim diyene semer vuran çok olur... Yaa Feriha'cığım.” sözü çıkar ağzından. Deminden beri aklından

---

³⁰⁰ A.e., s.76-77.

geçenler yüzünden Feriha ise zaten doludur. Yapıştırıverir annesine cevabı: “Eşekliği bana siz öğretmediniz mi anne?”³⁰¹

Verecek bir cevap bulamayınca, “Sus, kocakarıyı uyandıracaksın. Sonra kolaysa dilinden kurtul” diye geçirir annesi. Çay yapar kızına. İki fincan dolusu çayı, beş sigarayla bitirir Feriha. Çocukluğundaki gibi göğsünde uyumak ister annesinin.”³⁰²

Büyük bir evde hizmetkârlardan Gülbeyaz etrafında şekillenen *Taş Duvardır Benim Sevdam* hikâyesinde, “evin işleri aksar” diye de evlendirilmeyen evin kıdemli hizmetkârı Hanife Hanım’ın evde kendine ait yapabildiği tek şey sigara içmektir. Kendine ait hissedebildiği tek zaman da, sigara içtiği zamandır.

Hanife Hanım’ı, “dumanı ciğerlerine boşaltırken”, "Hayattaki tek keyif işte budur," dediği sigaraya evin Büyükhanım’ı alıştırmıştır. “Eve yeni gelin geldiğinde kaynanasından çok çeken” Büyükhanım da, bu sıkıntısından başlamıştır gizli gizli sigara içmeye. “O zamanlar gençlerin büyüklerin yanında sigara içmeleri ayıp karşılandığından, “yakalanırsa, sigarayı Hanife Hanım’ın elime geçirivermek için”, hep onun yanında içmiş, Hanife Hanım bu durum yüzünden “kaç kere laf işitmiş”, yine de “sineye çekmiş”, ama bir taraftan da sigaraya alışmıştır.

Hanife Hanım, sigarasından çekerken, Büyükhanım’la olan anılarına gider. Söyledikleri Gülbeyaz’ı şaşırtır. Ancak bu konuşmalar arasında Gülbeyaz da sigaraya alışacaktır:

Ah, bilsen ne güzel, ne neşeli bir kızdı."

İnanmayan gözlerle baktı Gülbeyaz. Büyükhanım'ı güzel ve neşeli düşünemedi.

"Sırdaşıydım hem de. Bu evde benden başka dostu yoktu. Kaynanası, görümceleri kıskanırlardı onu. Hep benimle dertleşirdi. Kocaya gideceğim diye ödü patlardı. Gitmedim işte."

"Ben de mi evde kalırım, ne dersin?" diye sordu Gülbeyaz.

"Kalırsın herhalde," dedi Hanife Hanım. "Bana da bir nefes çektirsene," dedi Gülbeyaz. Bir an duraladı Hanife Hanım.

³⁰¹ Sıla Sezmen, “Yalnız Uyurken Melek”, **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.56-57.

³⁰² **A.e.**, s.57.

"Çok gençsin be," dedi önce, sonra elini salladı boşver anlamına.
"Nasılsa senin de başka keyfin olmayacak hayatta. Al bakalım, gariban," dedi.
Gülbeyaz uzun uzun öksürdü önce. Yüzünü buruşturdu. Dumanı kovdu elleriyle.
Sonra bir kez daha çekti içine, yine öksürdü. Hayatta görüp göreceği yegâne keyfinin üstesinden gelmeye kararlıydı. Öksüre tıksıra sigarayı bitirdiğinde, "Haydi bakalım," dedi yaşlı kadın, "sallanmayalım buralarda, çok işimiz var. Yürü mutfığa."³⁰³

Siyasi suçlu olarak girdiği hapisshaneden ertesi gün çıkacak olan kocasını beklerken stresten elindeki tabloyu bir türlü bitiremeyen, banyoya isteksizce giren, çıkınca uyuyamayan Sırma da, çareyi sigara yakmakta bulur.³⁰⁴

Yine siyasi suçtan yatan arkadaşları Ali hapisshaneden çıkınca karşılaşmaya gidenler, ilk anlarında kucaklaşmadan sonra doğan boşluğu içki ve sigara ile kapatmaya çalışırlar. Belki "çaresiz insanların aradığı o unutmayı" özlemekten, belki "bir yana atılan şeyleri anımsamak niyetinde olmamak"tan önce kanyak içmeye karar verirler.³⁰⁵

Ortalık sessizdir. Kahraman ortalığı neşelendirmek, konuşacak bir şeyler bulmak ister ama başaramaz. Ali bardağına bakarken, o yirmili yaşlarını düşünmekle meşguldür. İçinden konuşur: "Biz davamızı aşkla seven, içinde iyi ve doğru olmayan hiçbir sözü benimsemeyen, birbirimizin anası babası olmuş, kuşkudan uzak, kayıp giden kuyruklu yıldızlara hayran küçük ve deli çocuklardık. Yenmenin baş döndürücü mutluluğu kadar, yenilmenin o kasvetli halini de kafalarımızda, birbirimizden gizleyerek yaşamıştık. Biz iflas etmedik ki Ali, varlığımızın tümü hâlâ ellerimizde." Sonra Ali, bir sigara uzatır... Bir adada tek başlarına kalmış, konuşmaktan, sevişmekten yılmış iki kazazede gibidirler.³⁰⁶

---

³⁰³ Ayşe Kulin, "Taş Duvardır Benim Sevdam", **Foto Sabah Resimleri**, "İstanbul, Everest Yayınları, 2005, s.16.

³⁰⁴ Sila Sezmen, "Gri", **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998, s.69-70.

³⁰⁵ Yeşim D. Müderrisoğlu, "İflas Etmedik", **Merdivenaltı Hikayeler**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991, s.38.

³⁰⁶ **A.e.**, s.40.

Evliliklerinde problemler yaşayan birbirlerini çok severken ayrılmak zorunluluğu ve gerçeğiyle içleri ezilerek yürüyen kadınla erkek bunu konuşmak için dışarı çıktıklarında, yanlarında yoldaş olarak sigarayı arar kadım. Yanında paket taşıyacak kadar tiryaki olmamasına rağmen, bir sigara ister kocasından. Adam sigarayı yakıp, öyle verir kadına.”³⁰⁷

Buket Uzuner’in *Çılgın İçinde Çılgık* hikâyesinde de haber alınamayan kahramanın bir sıkıntı içinde olabileceği, belki annesinin hastalanmış olabileceği düşünülürken, satır aralarında, böylesi bir zamanda onun hemen sigaraya sarılacağı bilgisi de vardır: “Belki de evden çıkarken bir şey oldu. Annesi hastaydı, belki ağırlaşmıştır aniden. O telaş içinde bana nasıl haber ulaştırsın kızcağız. Annesi ağırlaştıysa, nasıl da üzgündür şimdi. Gözlerinde ela tedirginlikler, ince boynunda sık sık yutkunmalar. Dudak kenarlarındaki o güzelim çizgileri belirginleşmiştir, parmakları arasında bir sigara, püfleyip duruyordur dumanı burnundan...”³⁰⁸

Sigara yüzünden hastanelere düşen, doktorun sigara içmesini kesinlikle yasakladığı kahraman, dört yıl sonra yeniden sigaraya başlar. Jale Sancak’ın *Kuyuda* hikâyesindeki bu kadın kahraman, çalıştığı atölyede kendini “kuyuda” hissetmektedir. Ustabaşının onu görmediğinden emin olunca, çabucak çantasına uzanıp paketten bir sigara alıp yakar. Üst üste bir iki nefes çeker. Aşk acısı çekmektedir bir yandan. Kendisini “kuyudan çekip alacak” olanı beklemektedir. Şöyle bir kıpırdanıp alnına düşen bir tutam saçını eliyle geriye itip bakışlarını ustabaşıdan kaçırarak sigarasını ayakucunda ezer.³⁰⁹

Kimi kahramanlar için sigara sıkıntıdan sarınılanın ötesinde bir alışkanlıktır. Komada yatan adamın ağzından dinlediğimiz *Shangri-LA* hikâyesinde, komadaki adamın eşi, o haldeki kocasının yanında bile sigara içmeye yeltenecek kadar tiryakidir. adam dışarıyı seyreder yattığı hasta yatağından. “Şu yanımdaki sandalyede

³⁰⁷ Buket Uzuner, “Yerli Filmlerle Büyümüş Kız Çocuklarından Birisi”, **Aym En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.38.

³⁰⁸ Buket Uzuner, “Çılgın İçinde Çılgık”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.148.

³⁰⁹ Jale Sancak, “Kuyuda”, **Aynadaki Yüzler**, İstanbul, Can Yayınları, 1990, s.15.

oturan kumral genç kadın karımdır. İki gözü iki çeşme ağlıyor. hâlâ evlilik kurumuna inanmaktadır. Evlilik kurumu ile ilgili beklentiler konusunda burada başka ipuçları da edinebiliyoruz: “güzel evler, arabalar, tehlikesiz bir yaşam, şık giysiler, etkileyici bir sosyal konum.”Şimdi yanıbaşında içtenliğinden kuşkulandığım bir kederle ağlıyor karım”³¹⁰ diye tarif ettiği karısı, komadaki kocasının başında sigara yakmaya yönelmiştir ki, hemşire azarlayarak sigarayı elinden alır.³¹¹

Karşısındaki erkek tarafından “güneş yanığı teni, diri kadın güzelliği. Akdeniz kadınının geniş kıvrımlı, dolgun bedeni, simsiyah uzun saçları, ela gözleri, burnunun uzun bir çizgiyle güzelleştirdiği profili, kırmızı cilalı ayak tırnakları, en güzeli uzun, müthiş ilginç burnu” diye başlayan cümlelerle tarif edilen kadın, Türkiye’de kız çocukluğundan kadınlığa sağlıklı geçebilmenin güç, neredeyse olanaksız olduğunu anlatırken sigarasını yakar bir taraftan:

“Bir sigara çıkartıyor geniş saplı hasır çantasından, fildişi çakmak. Çakmağını alıp, sigarasını yakıyorum. Ben sigara içmem ki. Sigarayı tutan ellerini izliyorum. Bir resmin detaylarındaki gibi, tek tek parmaklarına, kırmızı tırnaklarına bakıyorum. "Bekâret ve annelik bir kadının yaşamındaki en önemli iki şeydir bu ülkede. Annemiz öğretmese, bir söyleyen, bir ima eden bulunur mutlaka. Hemen hepimiz yerli filmlerden birine yakalanmış kız çocuklarıydık biz..." Sigarasını bitiriyor. Hiç konuşmadan onu dinliyor, onu seyrediyorum.”³¹²

Buket Uzuner’in *Çılgının İçinde Çılgılık* hikâyesinde kahraman olmasını istediği şeylerle ilgili plan yaparken, sevdiği kadının sigarasıyla bağı kuvvetli olsa gerektir ki, onun sigarasını da hayallerinin içine sıkıştırıvermeyi ihmal etmez.

“Ben, Derviş ve Bob Dylan” en mutlu üç erkek, çılgılık çılgılığa döneceğiz uzun bir süre.

O yeni bir sigara yakıp, "Dönmek, böyle müzikle dönmek mutluluktur," diyecek. Ben onun Derviş'i görmesinden şaşkınlığa düşmeyeceğim. Tabii görecek. Onu bunca yıl boşuna mı bekledim?

...

Geri dönüp, bir sigara yakarken, çantasından bir kitap çıkartacak.

"Senin için yıllar önce almıştım," diyecek. Sesindeki çılgınlığı sevgiyi bir ben, bir de o duyacak. Kitaba uzanırken onun "*Baudelaire Şiirleri*" olduğunu çoktan anlayacağım.”³¹³

³¹⁰ Buket Uzuner, “Shangri-LA”, **Ayin En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.40-41.

³¹¹ **A.e.**, s.48.

³¹² Buket Uzuner, “Bir Kadının Yaşamında En Önemli İki Şey”, **Ayin En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.60.

³¹³ Buket Uzuner, “Çılgının İçinde Çılgılık”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006, s.150-151.

Sapsarı saçlı, boylu boslu bir hayat kadınıyla röportaj yapar kahraman. Kadın, etine dolgun ve yanık .tenlidir “Sonbaharın Yaz'ı anımsatan bir gününde tek başına bir «Yaz» simgesi” olarak tanımlar onu kahraman. Çok sigara içmektedir kadın. Sigarasından derin bir nefes çeker ve: “Neresinden başlasam ki?...» «Benim öykümün ne başı, ne de sonu var. Zaten ön tekerlek nasıl başlarsa, bilirsiniz, arka tekerlek de onu izlermiş... Takıldık gidiyoruz işte...» .diye söze girer

İçinden geldiği gibi konuşmakta özgür olduğunu söyleyince gülümseyen kadın, “düzgün ve bakımlı elleriyle acele bir sigara daha yakar.” Konuşmasına eklenen el hareketleri ve sigarasını ağızına götürüşü süresince kıpkırmızı bir ojenin yanıp sönen ışığının ona yakıştığını düşünür kahraman. Öylesine doğal bir kadındır ki, saygılı davranmaya özen göstermesine karşın, sağlıklı ve kadınsı havası baskın çıkmaktadır. Özgür bir tay gibi saçlarını savurarak, küçük yaşta öksüz kaldığını, onu ablasıyla eniştesinin büyüttüğünü, annesi ve babası sağ olmadıkları için derslerle arası iyi olmasına rağmen okuyamadığını anlatırken, derin bir nefes alır... Ciğerlerine dolan hava yetmiyordur sanki.Anlatmaya devam eder. Uzun konuşmalarının arasında derin soluklar alarak, sigarasından nefes çekmeye devam eder. Ciğerlerine doldurur dumanı. Bir an doğrulup tablaya uzanırken:" ,Ben çok içiyorum, size dokunmayın sakın... En iyi arkadaşım benim bu... Dumanı olmayanın imanı olmaz, deyip içiyoruz...”³¹⁴

Çevik bir sıçrayışla kapıyı açar ve odayı havalandırmak ister. Acı bir gülümsemeyle anlatmaya devam eder, ablasıyla eniştesinin kendini bu yola zorla ittiklerini. Ardından, “elleri titreyerek bir Marlboro daha çekip çıkarır paketten. Kibriti yakmaya çalışır, beceremez... Çakmağını arar. Kahramanın ona uzattığı ateşe “acılı, uzak ve kırgın bir bakış”la teşekkür eder. Derin bir nefesle silkinir.³¹⁵

³¹⁴ Suna Tanaltay, “O Ağabey İçin”, **Kapıda Bir Gül Açtı**, İstanbul, Tekin Yayınevi, 1989, s.81-86.

³¹⁵ A.e.

III.BÖLÜM: ÇALIŞMA HAYATINDA KADIN

1. Ekonomik Bağımsızlık Açısından Kadın

1.1. Ücretli Ev Hizmeti

Hikâyelerde özellikle tahsil yapmamış kadınların, daha çok ücretli ev hizmeti sektöründe çalıştıkları dikkat çeker.

İnsanın hakkı ve Bir İsmail Hakkı hikâyesindeki kahramanlardan bir tanesi “ev işi” ne gitmektedir. Dolmuşta, belli bir saatte eve dönen kadınlar olarak birbirleriyle dertleşen, çalıştıkları yeri anlatırlar birbirlerine. Ortadaki koltuklardan birinde yan yana oturan iki genç kadın alçak sesle konuşmaya başlarlar:

"Adam sarhoşmuş gördün mü? Tevekkeli bir o yana bir bu yana sendeleyip duruyor."

"Neden içerler bu zıkkımı?.. Çoluk çocuğu varsa Allah acısın!"

"İyi ki bize uzak. Ben pek korkarım zil zurna sarhoş olanlardan."

"Korkma kardeş belki de ısınmak için içmiştir. Görmüyor musun üstte yok, başta yok. Alış-kın olmayanın daha çok başıma vurmuş bu meret."

"Şimdi korkmuş değilim. Otobüsten indikten sonra evin yolu tenha. Kış günü bava hemen kararıyor."

"Nerede oturuyorsun?"

"Balçova'da.. Balçova'nın gecekonduvarında."

"Ben de Narlıdere'de oturuyorum, işten geç dönüyorum. Bugün erken dağıldık. Konfeksiyon dikişi Eriyoruz ya; iş azdı... Yarın bakarsın daha uzun çalışmamız gerekir. Birgün Ötekine uymaz... Sen nerede çalışıyorsun?"

"Ev temizliğine gidiyorum. Herşey ateş pahası oldu. Kocamın kazancı yetmiyor."

"Öyle," dedi öteki. "Bu zamanda bir kişinin çalışmasıyla olmuyor. Ne yaparsın? İş buldun mu, girip çalışacaksın."¹

Konuşurken, bir yandan öndeki adamlara bakarlar. Biraz durulmuş gibidir ortalık: Ayakta kalanların içinden bir genç de, çelimsiz adamın yanına gelmiş ona destek olmaya çalışır. "Bayan izin verin, yer açın o da tutunsun," der şişman kadına.. Kadının karşılığı kesindir: "İçkili adamla yan yana duramam. Tutunacak yer mi yok koca otobüste."²

¹ Ferzan Gürel, "İnsanın hakkı ve Bir İsmail Hakkı", **Kordon Boyu**, İstanbul, Turna Yayınları, 1985, s.36-37.

² **A.e.**, s.37.

"Delikanlı donup kalır. O sırada Üçkuyular durağında sarsılarak durur otobüs. İsmail Hakkı, çelimsiz adamın direnmesine hiç aldırmadan onu otobüsten aşağıya sürükler, indirir, bir eşya gibi silkeleyip atar ıslak kaldırımın üstüne... Sonra uzun uzun adımlar atarak yürümeye başlar: Ellerini sallıya sallıya giderken görürler onu... Otobüs kalktığına kaldırımında kalan çelimsiz doğrulmaya çalışır. Otobüstekiler ağzının, burnunun kanadığını görürler...

"Aman kardeş, hep de bana rastlar, böyle acıklı olaylar.."

"Ağlıyorsun?" dedi konfeksiyoncu... Bu zamanda yufka yürekli olmayacaksın!"

"Ondan değil, zaten bugünlerde sınırlarım bozuk: Çocuğumu annemle birlikte bizim köye yolladım. Çalışmak zorundayım; evde yalnız bırakamam. Ama daha yavrum dört yaşında, özlemine dayanmaya çalışıyorum. Adamı öyle yerlere yuvarlanmış görünce üzüntülü yüreğim dayanamadı kardeşim."³

Bu kez ücretli temizlik işe giden kadın Elmas Hanım'ın çalıştığı yer bir ev değil, ofistir. Arkadaşına ofisin ortamını anlatırken, kedisinin ofiste nasıl da değiştiğini söyler "Hem bakma sen bu laflarıma gız; orada, efendim'ler, buyurunuz'lar, hay hay'lar, filanlar, öyle bir çıtır pıtır olurum ki, görsen şaşar kalırsın. Say ki, bu da işin bir yanındır. Cinler gelip şuranı sıksalar da öyle, burana tıkansalar da böyle..."⁴

Sadece kırılmakla, nezaketli konuşmakla kalmaz, bu ofisteki okumuş insanlara iş bile öğretir. Hatta o gün akşama doğru hergele genç beylerin, yanlarında genç hanımcıkların kah-kah-kah kih-kih-kih'lerini ağızlarından boğazlarına tıkıvermiştir. Hanımcıklardan Deniz olanı Elmas Hanım'a göre "eyidir". Gülmesine o da güler ya, öyle cırlak kahkahalar savurmaz, naziktir. Elmas Hanım, "Bir çay daha?" dediğinde "Aa, kendim de içeceğim vallahi! Sabahtan akşama ona şu, buna bu koşturup duruyorum da, kendimize mi hizmet etmeyecekmişim ayol?" diye karşılık verir.⁵

İşyerindekiler böyle, iki gencecik adam; çakı gibiler billa, hem yakışıklı zırvatlar, hem de şen-şekavet bunlar. Durmadan eğilirler, başlıklı masaya; orda bir ölçü, burada bir

---

³ A.e., s.40.

⁴ Adalet Açoğlu, "Oh Canıma Değsin", **Hayatı Savunma Biçimleri**, 6.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.51.

⁵ A.e.

cetvel, ev miymiş, bina miymiş, neyse, resimlerini çizer mizer dururlar. Resim dediysem, sofî çizgidir haa???? ... Sabah on birlerde başlarlar, istekleri, emirleri de aynen: Bir kahve getir Elmas hanım. Koştur bir çay. Bana da kahve, sütünü unutma haa!... Ne o, kurabiye almadın mı? Hani peki kolalarımız? Susadık a hatun. Sanırsın, sanki evlerinde hiç yiyip içmezler, hiç yıkanıp paklanmazlar. Saç tarama desen orda, sakal kazımaları bile orda vallahi. ... Bir yandan fosur fosur cigara tütürür, beri yandan haldır haldır taranırlar.

Hele o gün yabancı bir meslektaşları geleceği için çok telaşlıdılar. Elmas Hanım, “hemen anlar” bunu hallerinden. “Çiziktirip durdukları üstüne” bir toplantı yapacaklardır. Elmas Hanım için toplantı demek, kargaşa demektir: “Gine ya, buyur, gine işte. Ah hep o toplantılar. Sen bil toplantı, ben diyeyim curcuna. Karılı adamlı hep böyledir: kahveler, çaylar, cigara tütürmeler... Biri şunun çiziktirdiğine kulp takar, öteki gece ve gündüz, santim be santim ortaya çıkardığına.”⁶

Elmas Hanım anlatmaya devam eder:

Dur gız, ne diyorlardı, şey canım, ha, tabi, proce! “Oğlum, at sen bu proceni çöpe.” Kah kah kah, küh küh... Bir yandan da hep böyle gülüşür, şakalaşır dururlar. Biri bilem ötekine demez, hadi ulan sen git, kendi işine bak asıl! Hele o, dışarıdan gelme gaga burun karı... Ben olsam dayanmam. Kimin hakkıysa onu kafasını tutar, duvara duvara vuruveririm. Onca dikkatli yaptığıma ettiğime gülüp geçecek ha?” ... Dur daha sen; bunlar, hani çizgiler üstüne öyle boğuşup duruyorlar ya, gaga burun karı da yandan yandan şöyle bir süzüyor santim santim çizilenleri. Bir işaret oraya, bir işaret buraya. Deniz güzeli de kibar kibar gülümser. Beni dersen, zaten gelmiş şurama. Ha boşalt cigara tablası, ha topla fincan, bardak, yıka, kurula, git bekle kapı önünde hazırolda, "Elmas Hanım!" imlemelerine amâde. Sekreterleri olacak şıfıntı da tafralarıyla kanıma dokunup durur bir yandan. Ben ise hep orda bizimkiler dağılana kadar. Hadi toz al, masa üstlerinde solmaya yüz tutmuş çiçekleri ayıkla, değiştir, saksıları sil, sula, amaaan aman!.. Elin karısı da bir türlü bırakmaz meselenin ucunu. Bu daha, ta gün batmadan görmüştü karga sürüsünü, göremez olaydın inşallah!

Orada, camın tam altında uçar, göçer durur bu kargalar, anladın mı giz? Tamam canım, bildiğin karga işte, sürüyle... Bizim karga burun da, "Aa, ne çok martı, ne çok karga bu şehirde!" diyesiydi; bizimkiler bana çeviriverdiler de ordan bilirim. Garı lâfi hâlâ uzatır: "Arkadaşlar çatılara şu gerek, bacalara bu da gerek. Pencerelere saçak maçak gerek. Hayvanların gürültülerine karşı da önlemler..." Hah haay, elin garip kargasının gak gaklarına ne önlemi alacaksa?.. Bu hâlâ sürdürür: "Pisliklerinin birikip kalmaması için atk boruları şu yandan bu yana olmalı. Bu meyil iyi değil, şu meyil daha iyi. Ha bakın, balkonlar böyle içerlek olmaz, açık olmalı, tam açık, fakat havanın burdaki akımıyla uyumlu... Burası şu kadar metre, burası şu kadar santim. Yükseklik şöyle olmalı..." Ayy, işaretleri cetvelleri metvelleri, bir bir anlıyorum, anlıyorum ya giz, patlayacak hallerdeyim. Bizim şen şakrak genç adamlarımız, hanımcıklarımız ise, hep öyle gülüşerek, "Doğru be çocuklar, biz şu kuş, karga işini hiç hesaba katmadık. Alışmışız. Baksanıza bulut gibi dönenivor, camlarımıza da çarpıp duruyorlar!" demesinler mi? Keh keh, kih kih, hep gülüşerek... Denizcik içine içine tabii... Hislidir o.”⁷

⁶ A.e.

⁷ A.e., s.51-52.

Elmas Hanım'a göre kargaların en susuz zamanıdır, elbet aranıp çarpacaklardır. Tam o sıra herkes dönüp Elmas Hanım'a sorar: "Ne dersin sen bu işe Elmasçık, binaları nasıl koruyalım bu şehrin kargalarından?". Bu soruyu ona sormasalar, Elmas Hanım'ın onların gülüşmelerini içlerine tıkmak aklından bile geçmeyecektir. Elmas Hanım'ı konuşturmayı pek severler. "Halklarının sesiymişim de..."⁸

Elmas Hanım, anlatmasına anlatacaktır da, "artık akşam olmuştur, içi "şöyle bir sıkım" hale gelmiştir. Odadaki sigara dumanından boğulmuştur. "Hem şehirde hüküm süren karga göçüne, memleketlerine işçilerimiz göçüymüş gibi akıl takmış karga burunun suyuna gitmek zorunda mı bunlar?" diye düşünür. "Gel sen öyle bil, ben tam da o kariya inat, tuttum anlatıverdim bu kuş, karga akını neyin nesidir, niye bu mevsim böyle azgındır bunlar." Elmas Hanım anlattıkça, yabancı meslektaş Jaklin'e çevirir diğerleri:

"Bak Jaklin, bizim halk kadınıdır. Elmas Hanımcığımız ne ilginç şeyler söylüyor. Hem canım, soğuk mevsim gelirken, sıcak iklimlere göçen kanatlıları bilmez değilsin ya?" Yine gülüyorlar: "Ama bizim bu kargalar köy kargası değil tabii, kent kargası bunlar; çok gürültü etmeleri bundan..." Hah hah, hih hih... Diyor ki bizim Elmas Hanım halkımız ağustosun son haftasıyla eylülün ilk iki haftası, kargaların göç zamanıdır, ama asıl, en çok susadıkları, susuzluk çektikleri zaman. Hani, uyduruyor bu kadın, diyebilirsiniz beylerim, hanımlarım, lâkin tek yalanım varsa Allah beni çarpsın! Bu da kargaların hayatı işte. Kolanıza buz ister misiniz beyciğim? Limon? Hay hay, elbet. Kahvenizin sütü karar mı güzel Deniz Hanımcığım?

Onlarsa, bir yandan yiyor, içiyor, öte yandan beni yabancı burnu büyüğe sevdirmeye çalışıyorlar: "Ay, hadi ama, sen susamış kargaları anlat yine bize Elmasçık, Jaklin hayvanların huyunu suyunu iyice bir öğrensin de, proceniizi ona göre elden, gözden geçirsin bari, kih kih, hah hah... Çocuklar biz bunları karga procesi diye sunalım piyasaya!.. Ee, Elmasçık, hayvanlar susamışsa, onlar için nehirler, dereler, göller, efendim, havuzlar falan yok değil ya? Niye deli deli çırpınsınlar ki öyle..."

"Durum o durum değil ki beyim ah! Aah, ah! Bu mevsim kargaların en kötü zamanıdır, derler. Ben de ekleyiverim: Karpuz ekicilerinin hele!.. Susuz kargalar bir nehir, dere kıyısına indiler, sıram sıram dizildiler, su içecekler, diyelim. Nerdee! Meğer hayvancıklar önlerinde durup duran, akıp giden suları kan diye görürlermiş. Hangi suya yanaştılarsa, o su kan. İşte bu yüzden tam da bugünler bütün karpuzlar delik deşik. Dedem söylerdi, 'Tarlada tek karpuz komamasıya, şöyle pencere pencere, delik deşik...'

Giz anam, ben böyle anlatınca "kan karpuzu!" diye işi şakaya getirmeye kalktılar ya, hepsinin suratı bi solsun, bi sararsın. Jaklin-maklin deyip durdukları da gözlerini şöyle bir yumup, başını arkasına bir yaslasın, hepsinin gülüşleri de bir donup kalsın, dudaklarında. Yoksa "İş paydos, kapıyoruz artık, hadi Elmas..." demek akıllarına hiç gelmeyecek gibiydi bu akşam.

Oh, canıma değsin!⁹

⁸ A.e., s.53.

⁹ A.e., s.53-54.

Önceki ve Sonraki Kadın hikâyesinde, kadının terk ettiği bu evde geride kalan kıvrıcık saçlı adam, çok geçmeden yanında yüzünde iki gözü, bir burnu ve hareketli bir ağız olan iki kulaklı, kıvrıcık saçlı genç bir kadınla bu eve gelir. Genç adam mutfağa gidip, buzdolabından su alıp içer. Islık çalarak tuvalete girer. Kıvrıcık saçlı kadınsa, antrede kalmış, bir şeyler arar gibi duvarlara bakar. Yıllardır yaşadığı bu evde değişen bir şey vardır ki, daha antrede yabancılik duygusu vermiştir ona. Göremediği birinden çekinircesine ayaklarının ucuna basarak odaları dolaşır bir bir. Yatak odası, oturma salonu, çalışma odası, mutfak ve koridor. Ne olduğunu çıkartamadığı ama tatsız bir şeyle karşılaşacağı sezgisi ve savunma güdüsü kaslarını germiştir. Bu tıpkı fareden korkmayan birinin eline hiç beklemediği bir anda ıslak bir farenin değmesi gibi ürpertici bir duygudur. Oysa evde her şey bıraktıkları gibidir. Her şey yerli yerindedir: Kitaplıkta Doris Lessing'in yanında Adrienne Rich şiirleri, Mevlâna'nın yanında Yunus Emre şiirleri. Masada kâğıtlar, dergiler, duvarda resimler, yerde kilim -çiçekleri Salime Hanım sulamıştır - duvarların rengi de aynıdır. Rahatlayamaz kıvrıcık saçlı kadın yine de. İnce ince terlemeye başlar: “Bomboş bir stadta yalnız koşarken birinin sizi gözetlediği hissine kapıldığımız oldu mu hiç? Ya da civardaki tek on sekiz katlı binanın en üst dairesinde soyunurken camın önünden bir çift göz geçtiği sanısına kapıldığımız?”¹⁰

Kadın buzdolabında kremşokola bulur. Ne zamandır evde yoklardır. Şaşırır. Üst üste yutkunarak, kremşokolayı adama gösterir. Adam sevinçle uzanıp şokolayı alır, hemen oracıkta yemeye koyulur. Bir kaşık da kadına uzatır. Kadın yemez. Adam dudaklarında kalan kakaoyu iştahla yalanırken, "Temizlikçi kadın bırakmıştır," der. “Salime Hanım mı?” der kadın. Çünkü ev anahtarın tek kopyası vardır, o da Salime Hanım'dadır. O yapsa bile neden plastik tabağa koysun? Sonra neden yalnız bir tabak bıraksın.” Adam boş tabağı çöp kutusuna fırlatır oturma salonuna geçer.¹¹

¹⁰ Buket Uzuner, “Önceki ve Sonraki Kadın”, *Aynı En Çıplak Gün*, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008, s.68.

¹¹ *A.e.*, s.69-74.

Gündelikçiler daha çok pazartesi günleri silerler camları. Genç, güler yüzlü kadınlardır. Çoğu Çukur'daki gecekonduyardan gelir. Kapıcı karıları onlara benzemez. Görünüşleri sağlıklı, güçlüdür ve kendini beğenmiş bir somurtkanlıkla yüzleri kapalıdır. Köyü kente getirmişlerdir aşağı yukarı gelenekleriyle. Tutuculardır, giysilerinde bile. Pazen şalvar üstüne etek, cırtlak kırmızı ya da yeşil yün yelek, yüzlerini dudaklarına kadar örten ak yemenileri ile baharla beraber güneşe çıkarlardı hemen. Kapı önlerinde, eşiklerde, paspasları altlarına çekip oturur, yün örüp dedikodu yaparlardı akşama dek. Kapıcı hanımları gündelikçileri sevmezler. Hele Çukur'dan çıkanları! Onları aşağılık görürler, bunu da davranışlarıyla belli ederler. Dereiçi, pisliğin, yokluğun, kötülüğün kaynaştığı yerdir onlar için.¹²

Şaire hanımın apartmanının kapıcısının karısı da yüz buruşturarak şöyle söyler onlar için: «Olacak şey mi, köpeklerin işediği tepelerde hindiba topluyorlar bunlar! O kadar para kazanıyor karılar, yine de o pislikleri yiyorlar! Nereden düşüp gelirler bilinmez! Yok, yok bizim yörelerden böyleleri çıkmaz!»¹³

Çukur'dakilerle ayrıcalığını belirtirken, kendi takımını savunur bir bakıma. Şaire Hanıma göre doğru vardır sözlerinde. Onların civarda Kastamonu, Sivas yöresinden olanlar çoğunluktadır ve bunlar kapıcı saltanatı kurarak, yeni bir ağa türü oluşturmuşlardır aralarında. Kadınların boyunlarında altınları, sıram sıram bilezikleri, erkeklerin, yabancı marka, kocaman saatleri vardır. Görünüşleri ilkel olsa bile, sağlıklı, güvençli, korkusuzdular. Kadınlar kaşlarına rastık çekip, ellerine kına yakarlar bayramlarda. Ramazanda çoluk çocuk hepsi oruçludurlar kesin. Erkekler bayramlarda Mavi Cami'den çıkar çıkmaz köylülerini görmeye kahveye koşar, daha sonra da çoluk çocuk toplanıp el öpmeye dolaşırlar büyük apartmanların bodrum katlarını bir bir. Yanlarında bayram için köyden gelmiş büyükleri olur.

---

¹² Peride Celâl, "Çukur", **Pay Kavgası**, Ankara, Remzi Kitabevi, 1985, s.39.

¹³ **A.e.**, s.39-40.

Başları takkeli, elleri tesbihli, ağı bol, pantolon şalvar arası, gıcır gıcır giysiler içinde aksakallı, çatık kaşlı kocamış babalarım kurumla gezdirirler caddelerde. ¹⁴

Gündelikçiler, yoksulluklarına karşın, kapıcı karılarından, kızlarından daha kentli görünüşlülerdir. Kalın ökçeli pabuçlarının arkasını basarak, bıçkınca, umursamaz, meydanda dolanan kocaları kot pantolonlu, bağı göğsü açık hınzır bakışlı adamlardır. Kadınlar, çabucak kılık değiştirmeyi, şalvar, lastik pabuç, kınalı tırnak, rastık gibi şeyleri, o güzel, görkemli apartmanların kapısından girdiklerinden kısa bir süre sonra üzerlerinden atmayı başarırlar. Ayaklarında yürüdükçe şak şak öten topuklu pabuçlar, başlarında allı morlu eşarplar, sırtlarından düşen bol paltolar, ya da içinde sucuk gibi sıkıldıkları daracık ceketlerle Musevi hanımlarının yeni sayılacak eski giysileri içinde açılıp saçılarak hemen uyum sağlarlar girdikleri yeni çevreye. Kına yerine oje sürerler tırnaklarına. Kaşlarını ipince almayı öğrenip, kalın örgülerini açıp önce omuzlarına döker, sonra ucundan ucundan keser olmuşlardır. İnce topukların üzerinde düşmeden, sallanmadan yürümeyi çabucak öğrenirler, hanımların verdiği renkli çantaları omuzlarına asıp, kırım kırım kırıtıyorlar yürürken. Sekiz saatten çok çalışmamayı, gündelikçilikten hizmetçiliğe geçtiklerinde sigorta istemeyi de öğrenmişlerdir çabucak. ¹⁵

Kahramanın kapıcısının karısı baş düşmanıdır gündelikçilerin. «Pencereden iki hah silkele, cam siliyorum diye, şoförlerle fingirdeş eteklerini açıp gün boyunca, sonra da kucak dolusu para iste, şu işe bak sen!» diye köpürür onlara. «Valla haram para bunların aldıkları Şaire hanım! Hırsız çoğu. Akşamları bir bak, torbaları nasıl dolu çıkıyorlar kapılardan!..» der durur. ¹⁶

Şaire hanıma kalırsa, gündelikçilerin o kadar uzun, özenli cam silip, pencere önlerinde oyalanmaları, daha çok büyük caddeyi seyretmek içindir. Yukarlardan, kentin mağazalarla dolu, civcivli ana caddesi, tabak gibi gözler önüne serilir. Güzel, büyük mağazalar, bebek gibi kızlar, kadınlar, arabalarla arı kovanı

---

¹⁴ A.e., s.40.

¹⁵ A.e., s.40-41.

¹⁶ A.e., s.41.

gibi işler o cadde. Gündelikçiler için bir çeşit açık hava sinemasıdır buralar eğilip eğilip seyrettikleri.¹⁷

Her sokağa çıkışında, şaire hanım da başım havalarda onları seyre dalar. Kaç türlü bezleri vardır; ıslatmak için, kurulamak için, parlatmak için! Sıkılıp yorulduklarında canlarını tehlikeye atarcasına pencere içlerinden sarkıp ana caddeye bakarlar, coşkuyla, sevinçle yüzleri parlayarak. Yukardan aşağı, bakkal çırakları, kapıcılarla bağıra çağıra konuşanlar da vardır aralarında. Uzaktan bakınca pencere içlerine konmuş kocaman, renkli kuşları andırırlar. Söz atmaya kalkan yabancı taksi şoförlerine öfkelenir, eteklerini bacaklarının arasına kıştırıp kapanarak küfrederler yüksek sesle. Cam kenarlarına asılıp bez değiştirirler durmadan. Camları ağızları ile hohlayıp siler, eğilip iyice bakar, ıslak bezle siler, kurular, yine silerler.¹⁸

Kemal bey alay eder: «Herifler kahvelerde kumarda, karılar da pencere, balkon kenarlarında camlarla beraber gözlerinin de paslarını siliyorlar caddeyi seyre dalıp. Hele kazandıklarını saklasınlar, sille tokat, dayak hazır. Bu herifler kumar için karılarını bile satarlar inan bana Şaire hanım...»¹⁹

Anlattığına göre, dükkânına kaç kız kadın düşmüştür gözü yaşlı. Yalvar yakar: «Etme eyleme amca, bana bir iş bul, bir yere kapılanmazsam sonunda orospu edecek herif beni!» diye. Bunlara güler hınzırca: «Bak komşum, böyle cahilleri Allah sizin kapıcının eline düşürmesin. İşe koyar koymasına ama, eli yüzü pak tazedden komisyonunu başka türlü alır bizim Valentino!»²⁰

Çam ormanının koyu gölgesi üstüne konmuş ak bir kelebeğe benzeyen bir ev yapılır o muhite. Evin işleri için oraya giden N. eşine anlatır: “Onca para döktükleri evi kimin için yapmışlar, onca koltuğu, öteberiyi ne demeye doldurmuşlar içine, anlaşılır gibi değil. Bir görsen, neler getirmişler ta İstanbul'dan, sanki burda

---

¹⁷ A.e.

¹⁸ A.e.,

¹⁹ A.e., s.41-42.

²⁰ A.e., s.42.

yokmuş gibi. Otomatik çamaşır, bulaşık makinelerinden tut da, Avrupa malı salıncaklı iskemlelere, acem kilimlerine dek içerisi tıka basa. Sahi, çok değil mi bütün bunlar, bir yazlık ev için? Dahası, iki kişi için?"²¹

Eşi, yanıt verir sırtüstü yattığı yer döşeginden: "Burası belki çok küçük bir dinlence yöresi. Bodrum'lara, Marmaris'lere falan benzemiyor ama, yapılmış olan birkaç villa da, gerçekten varsıl işi. Herbirine çok para dökülmüş. Buraya, gözden uzak kalıp başını dinlemek isteyen gelir ancak, senin anlayacağın hanım. Zaten ev yapımında iki buçuk kattan fazlasına da izin vermiyor belediye. Nasıl olmuşsa, şimdilik durdurmuş işte. Aman, boşversene... Biz işimize bakalım: evin sahibi çok efendi adam. Gerçek bir patron: sen onun işçilere davranışını gördün mü? Bir tekine bile yüz vermiyor, göz açtırmıyor vallahi. Ama haklarını da yemiyor. Hem bir tanecik karıcığını çok seviyorsa, ne diyelim yani? Adam özenmiş bezenmiş yapmış sevdiği kadına böyle bir evi! Ne o, yoksa kıskanıyor musun? Canım bende de onca para olsa, sana daha güzelini, daha büyüğünü yapmaz mıyım bir tanem? Hem bırak şimdi bunları, hadi soyun da gel yanıma. Seni çok özledim."²²

"N. kuşkuyla gözlerle bakarak, çocukların uyuyup uyumadığını anlamaya çalışırken bir yandan da içinden: "Ah şu canına yandığının dünyası. Kimine yağ mumu, kimine bal mumu. Biz burda bir odayı beş kişi paylaşır, üç çocuğa sezdirmeden işimizi nasıl göreceğimizi şaşırırken, elin oğlu kıymetli karıcığının kuru başına koskoca yaldızlı villa diyor. Salonu, oturması, kitaplığı, yatakhane yok bilmem nesi de çiftler çiftler cabası. Ne yani, hak mı bu?" der. Çocukların mışıl mışıl uyuduklarına iyice inandıktan sonra da çabucak soyunup yorganın altına kayarken, alçak sesle: "Aman sakın gürültü etme ne olur. Büyük kızın uykusu bayağı hafifledi, kulağı kırıste. Öyle hızlı mızlı, paldur küldür de girişme kuzum, ne olup bittiğini anlamıyorum" diye fısıldarken, bir yandan da yazlık evi düşünüp durduğunu sezip

²¹ Tansu Bele, "Yaz Geçti", **Ay Geceye Yalnız Doğar**, İstanbul, Demet Yayınları, 1993, s.9-10.

²² **A.e.**, s.10.

kendine kızar: "Hem nesini kıskanacağım ben o kadının? Bir çocuğu bile yok, ona bile üşenmiştir Allah bilir."²³

Kadın, "yörenin zeytinyağı tüccarı göbekli beylerinin o dağ başında çiftlik gibi koca koca evleri olmasını yadırgamaz. Ancak, bu kadın gibi "çitkırıldım İstanbulluların" böyle bir yere neden geldiklerine akli yatmaz. Ona göre kadın, "gülmez asık suratlının teki"dir. "Burnu düşse yerden almayacak soğuk nevale" dir. Ama paranın hatırına o eve gidip çalışmak zorundadır. İşin gerçeği, bütün kış dört gözle gelecekleri ve işe çağıracakları günleri beklemiştir.²⁴

Kadın, geçen yazdan kalan bu düşüncelerini hatırladıkça, " öyle konuşan, o sözleri söyleyen, gerçekten de ben miydim" der üzgün şekilde.

N., o gün, ikinci kat odalarının temizliğini bitirdikten sonra aşağı indiğinde, hanımefendiyle beyefendiyi verandada çay içerken bulur. Çay bardaklarını toplayıp yıkarken, hanımefendi mermer havuzun da temizlenmesinden söz eder. O esnada, beyefendi yukarıya çıkar. N, tam çay bardaklarını yıkayıp dolaba koyarken, beyefendi yeniden aşağıya iner. N.'nin karşısına dikilerek ona hırçın bir sesle: "Bana bak" der. N, bu söz girişini 'yeni bir iş', belki de süslü püslü tahta merdivenin cilalanması gibi bir isteğe bağlanacağını zannederken, beyefendinin gözlerinde anlam veremediği bir sertlik görür. Ardından beyefendi dimdik, tıslar gibi bir hırıltıyla sorar ona: "Cüzdanım nerde?" N.'nin bu sorudan hiç bir şey anlamaz. Öylece kala kalır. Bu şaşkınlığı büsbütün kötüye yoran adam: "Sana soruyorum, nerde? Yukarda bulamadım. Git onu bul anladın mı?" diye bağırır. Yine anlayamayıp beyefendiye şaşkın şaşkın bakar, adam büsbütün öfkelenip: "Onu ne yaptıysan bul ve yerine koy diyorum! Bak sana bu kadar hoşgörülü davranıyorum. Yoksa..." derken, kadın: "Yo... Yo... o almamıştır, yanılıyorsun" diye bağırır. O zaman neden söz edildiğini anlar gibi olur. Elleri kendiliğinden öne doğru uzanır, ağzı kendiliğinden açılır, dili çözülür: "Ben almadım, ben almadım, ben almadım" diye bağırın sesi, bir yabancıнын sesiymişcesine kulaklarını yırtar. Buna karşın beyefendi yeniden: "Git bul

---

²³ A.e.

²⁴ A.e., s.10-11.

ya da yerine koy. Yoksa karışmam" diye gürlür. Dizüstü yere kapaklanır, adam onu bir kedi yavrusu gibi kolundan tutup merdivene savurur. Dizi kanar, basamakları ayakları ve elleriyle sürünerek tırmanır. Kendini yatak odasına atar. Adam hâlâ bağırılmaktadır: : "Yoksa polis çağırırım" Kadın,"Yapma! Günahını alma!" diyerek yalvarır. "Sen karışma. Bu ayak takımının yalnızca hırsız sürüsü olduğunu nerden bileceksin sen? Arkanı döndün mü adamı soyup soğana çevirir bunlar! Ama senin gibi budala, işe yaramazın teki ne anlar? Parayı sen kazanmıyorsun ki korumasını bilesin. Sen yalnızca harcamasını bilirsin, har vurup harman savurur, bu üç kâğıtçılara peşkeş çekersin. Hem de benim alınterimi... Dünyadan haberin mi var? Hiç işçi çalıştırdın mı sen dağbaşlarındaki şantiyelerde? Hepsi hırsızdır bunlar" diye çıkışır kadına. Kadın N.'ye yalvarır: "Ne olur, yalan olduğunu göster ona. Yoksa yakar bizi. Seni de, beni de. Parası onun tek taptığı... Dini imanı" diye yalvarır.²⁵

Odada ikisi dört dönüp deliler gibi cüzdanı ararlar. Sonunda cüzdan, adamın pantolonunu üstüne koyduğu köşedeki bavulun arkasından çıktığında kadın N.'ye sarılıp ağlar: "Biliyordum, biliyordum hırsız olmadığını. Pantolonun cebinden kayıp arkaya düşmüş olmalı kahrolası paraları... Ah Tanrım ne yaptık biz? Ne olur bağışla, yalvarırım. Bağışla bizi. Ne yaptığını bilmiyor o, inan bana. Yıllar yılı paradan başka hiç bir düşüncesi, düşü gerçeği olmadı. Dahası, her an parasını yitirme korkusu içinde olmak onu delirtti artık." diyerek ağlar.²⁶

N. bunların, yani o gün o evde olup bitenlerin hiç birini eşine anlatmaz. Anlatamaz çünkü günlerdir, o "Soğuk buzdolabı, kendini beğenmiş.... Buraları hor görüyor, anlaşılın, eve kapanmış dışarı bile çıkmıyor. Ağzını açıp konuştuğunu duymadım doğru dürüst. Varsa yoksa çiçekleri, bahçesi. Oysa beyefendi öyle mi? Melek gibi, yumuşacık bir adam." diyerek eşine durmadan çekiştirdiği kadının, ateş gibi yanan boynuna gömdüğü gözyaşlarını, anlatamaz. Onun, adamın karşısına dikilip: "N.'yi bu evden gönderemezsin anladın mı? O giderse ben de giderim" deyişini... Hiçbirini anlatmaz. Eşinin öfkesinden korktuğundan mı? Yoksa onu bir

---

²⁵ A.e., s.14-16.

²⁶ A.e., s.16.

daha bu eve yollamayacağını bildiğinden mi? Hiç kuşkusu yok, aç kalmalarını göze alırdı da yollamazdı!²⁷

O olayı izleyen günlerde, yalnızca kadının ısrarı ve hatırı için beyefendinin ters bakışları altında eve gidip gelmeye devam eder. Ancak nedense kadın günden güne mum gibi erimektedir. N.'nin çocuklarını her görüşünde ağlamaya başlar, onlara, N.'nin bütün karşı koymalarına rağmen durmadan armağanlar, oyuncaklar verir... Onun bütün bu davranışlarını, çocuklar gidip babalarına anlattıklarında eşi: "Herifin bir eksiği olduğunu ben zaten çakmıştım ama hadi iyidirler hoşurlar diye ses etmiyordum. Gitmene karışmıyordum, nasıl olsa zararsız. Erkek olduğu bile kuşkulu keratanın" diyerek kıs kıs güler. Yaz sonunda beyefendiyle hanımefendi İstanbul'a, kışlık evlerine dönerlerken, kadının ona zorla vermek istediği yüklüce parayı geri çevirir N. Kamptan çıkarılmışlardı, bir oto tamircisinin yanında iş bulmuştu eşi, kentte. Taşınmaları gerekmektedir. Paraya ihtiyaçları vardır. "Neden almadın parayı? Onca bokluğunu temizledin elin herifinin. Canın çıktı bütün yaz mermerleri ovmaktan. Kış gelince orta yerde bırakıp çekip gittiler ama bizi." diye azarlar kocası. N., kocasına, "Paranın artık hiçbir önemi yok" demesiyle adam şaşkın şaşkın "Çıldırдың mı?" dercesine bakabilir.²⁸

Bu olayların üzerinden bir yıl geçer. Yaz yüzünü göstermeye başlar. N., sürekli meraktadır, acaba yeniden gelecekler mi, diye...eve ,Kendini tutamaz .bakmaya gider Evin bahçe duvarının dibinde otururken, gerçekte yedi ay sonra buraya yeniden görmek için geldiği kadını, ne denli özlediğini anlar. Kadının orda olmasıyla ilgili hayal kurduğunu fark eder.²⁹

Bahçeyi gözden geçirir. Köşeye diktiği hanımeli ve kadife çiçekleri kurumuştur. Mermer veranda bomboştur. N. içeri girer. Evin kapısının uzun uzun çalar Açan olmaz.. "Gelmemişler" der kendi kendine "Henüz erken, belki o yüzden..." Döner, gidecekken elin de sıkı sıkı tuttuğu naylon torbaya gözü ilişir,

---

²⁷ A.e.

²⁸ A.e., s.17.

²⁹ A.e.

oraya dek taşıdığı torbanın içine Hanımefendiye küçük bir yaz armağanı olsun diye büyük kızının bütün kış örüp koyduğu çiçek çiçek elbezleri vardır.³⁰

İçinden: "Acaba hiç gelmeyecek mi?" diye geçirir- "Sanmam. Gelecektir. Ne de olsa kocası, erkeği; onu bırakmaz, hâlâ acıyor. Para gerçekten de hiç önemli değil." Bahçeden çıktı, kapıyı özenle çekip kapattı ardından. Yola koyulurken son kez dönüp baktığında, çam ormanının iki adım ötedeki denizin sonsuzluğuna doğru usul usul kanayarak akmaya başladığını, onun koyu yeşil gölgesine yapışık evin, Amerikan dizilerine yaraşır görkemli görüntüsünü de birlikte çekip götürdüğünü gördü. Ev tıpkı yırtılıp suya atılan eski, soluk bir resme benziyor. Omuzlarını silkti N.: o hüznü o eve bağlayanın, varsılığın aşılmaz saydığı gücü olmadığından hiç kuşkusu yok artık. Paradan daha baskın güçlerin dünyada var olduğundan da.³¹

1.2. Fabrika İşçileri/Atölye Çalışanları

1.2.1. Fabrika/Atölye Çarkında Ahlâka Tutunmak

Sultan, yaşlı babasına bakan vefalı bir kızdır. Annesi ölmüştür. Kendisi bir atölyede çalışır ve babasına bakar.³² Babası sıkılmasın diye borçlanıp televizyon alır,³³ onun sessizliğine dayanamaz, onu bırakıp evlenmek istemez,³⁴ atölyeden eve geç kalıp onu meraklandırmaktan çekinir³⁵. Mahallede herkes de Sultan'ın nasıl biri olduğunu bilir.

Bir gün yolda giderken, arkasından bir ses duyar:"Sultan abla!". Gayri ihtiyari dönüp bakar. Gençecik, biraz kavruk, ıslık ıslık gözlü sıcacık gülümsemeli, pek az utangaç bir kızdır akasındaki. "Sultan abla, benim adım Ayten" der. Ve devam eder:

---

³⁰ A.e., s.17-18.

³¹ Tansu Bele,"Yaz Geçti", **Ay Geceye Yalnız Doğar**, İstanbul, Demet Yayınları, 1993, s.18.

³² A.e., s.4.

³³ A.e., s.5.

³⁴ A.e., s.13.

³⁵ A.e., s.15.

Biz yukarı mahallede otururuz. Hani, dağın yamacında, tuğla ocağının orda. Şimdi diyeceksiniz, bu kız ne ister benden. Hiç, valla hiç. Bir ablam olsa, sizin gibi olsa... Bu kadar. Başka ne diyeyim... Geçende minibüste konuşuyorlardı, kimdir div'e kulak kabarttım, öğrenemedim. Sizi görüyordum da, konuştuklarının siz olduğunuzu bilemedim. Herkes seviyor sizi. Bütün semt halkı. İlk defa oluyor ki, çalışan genç bir bayana kulp takmıyorlar buralarda. Kulp ne söz, onlar için siz, örnek birisiniz. Bizim Bilal var. Siteler'de çalışır, ona sordum. Büyük bir konfeksiyon atölyesinde çalışan ablanın adı ne, biliyor musun dedim. O söyleyiverdi. Benim uzaktan uzağa çok sevdiğim ablam çıktınız, sevinçten deli oldum. Bilal'e, konuşsam benimle konuşur mu, benimle arkadaşlık eder mi, dedim. Niye konuşmasın, çıyan gibi yanaşıp sokacak değilsin ya, dedi o da... Ailem kimseyle görüştürmüyor. Fakat sizin için olmaz demelerine imkân yok Sultan abla. Ben sizi sonradan kaç kez gine minibüste gördüm, yolda gördüm, ne bileyim çekindim işte, bir türlü yanaşamadım. Bu sabah artık, ne olursa olsun dedim, seslendim. Rahatsız etmedim ya? Ah ablacığım, öyle bir haliniz var ki, insanın her zaman güvenip dayanabileceği..."³⁶

Zaman içinde Sultan'la Ayten'in arasında bir dostluk doğar. Sultan herkese candan davranmaya alıştıktan zaten, hele kendisine bu kadar içten yaklaşan biri için elinden geleni yapar. Onu, çalıştığı yerde işe aldırır. İş bilmemesine ve yapamamasına rağmen, onun yerine de çalışır, destek olur, öğretmek için elinden gelen her şeyi yapar.

Ayten, bu kadar ısındırdıktan sonra kendine, Sultan'ın pek de kimseye açmadığı dünyasına bu kadar girdikten sonra, onu sırtından vurur. Sultan'a göz koyan ancak Sultan'ın ahlâklı ve dürüst bulmadığı için yüz vermediği Salih ustayla nişanlanır. Üstelik Sultan'ın işten çıkarılması için de uğraşır. Yanlış, bozuk yaptığı işleri Sultan'ın üstüne yıkar. Bütün bunları dışarıdan seyreden saf ama dobra kız Emine, Sultan'a yüklenmektedir şimdi:

"Salih'le aşna fişneye sen he deseydin, bunlar olmazdı Sultan abla. Yoo bak, he deseydin demiyorum, o ayıya he denir mi? Yok, bu değil billahi kastım, ama sen daha iyi bilirsin ya, bu Salih atölyede kaçın kurasıydı. Senin kaç binlerce işini görmüş. Herkese seni parmakla göstermiş. Herkes sayar, sever. Bir eğrin bilinmemiş, görülmemiş. En iyi, en çabuk işleri sen yapmışsın. Atölyenin elisin, kolusun. Bu Salih hepsini hepimizden iyi bilir be Sultan abla. Yanlış ilikleri senin açmayacağını bilmez mi? Delirmedikçe birini ötekinden iki santim arayla, berikini bundan beş santim arayla kondurmayacağını?.. Bilmez mi?"³⁷

Sultan, bunca şeyden sonra bile Ayten'in arkasından konuşmak, baştan sona haklı olan Emine'nin karşısında ona açıkça "haklısın" demek, yakınmak istemez. Fakat Emine ısrarcıdır:

³⁶ A.e., s.13-14.

³⁷ A.e., s.10.

“Yaa, on gün demeden ilik açmakmış, nakış atmakmış!.. Aman be Sultan abla, çoğunu sen yapıveriyordun zaten. O da, gözünü kırpmadan, sanki kendi yapmış gibi, bir caka, bir caka: Kızlar, belki iyi teyel atamam ama, ciğerdeldide üstüme yoktur haa!.. Ciğerdeldilerime söz etmeyin e mi? Usta gelince biraz pohpohlayıverin!.. Aklı fikri burda. Bir ân önce göze girmek. Seni bile atlayıp. Sen kefil olmasan, arka almasan, onu atölyenin yer süpürmesine bile sokmazlardı. Sen orda, biri için, şu gelsin, işe yarar, diyeceksin de, olmazlanacaklar... Hatırın vardı, sayılırdın. Seni kırmazlardı... Hangimiz hiç iş bilmeden gelmişiz de işe almışlar sanki? Ben mesela, işe önce kurslarla, sonra çok daha küçük terzi yanlarında başlamışım. İpekli ne gezer. Pamuklu, pazen... Gecelik, pijama işi... Biz dikişin asıl inceliklerini hep senden öğrendik, her kumaşa ayrı muameleyi, elin duymasını, gözün seçmesini hep senden... Başka biri olsa, bu incelikleri öğretmezdi. Sen bildiğini başkalarından esirgemezsiz Sultan ablam, kim nerde bocalıyor, koşarsın. Sen Ayten'e kefil olmasan, bırakın, ben öğretirim, demesen, Ayten atölyeye nasıl girerdi? Uğraşırım, öğretirim dedin, demedin mi?”³⁸

Atölyeye “şu büyük mağazalara konulanlardan, hırsızlık yapılmasın diye ya da yapılan hırsızlıkları saptamak için, gözü büyük kendi küçük bir kamera” takılır. “Sabah sabah biri gelip takıverdi kapının üst yanına. Zırtt zırttt zırttt sesine makinelerin, hanımefendinin kibirli resimlerine -film kareleri daha çok, üstüne mısralar işlenmiş- eski filmlerinden ayna kenarlarına sıkıştırılanlara -gün boyu öfkeli bakışlar fırlatan- bir de o eklendi, uğursuz bir göz gibi.” diye anlatır kahraman.³⁹

“Gülseren'in çığlıklarına, metrajı sıkı tutulacak kumaşların kaç para metresi biliyor musunuz'lara, biçkiler yarım kalmayacaklara, beş dakika geç kalanın yarım günlüğünü keserim'lere” ansızın eklenir bu kamera.⁴⁰

İşçilerin başında iş yeri sahibesi Hanımefendi'nin adamları, Apo ve Gülseren' vardır ama demek ki, Hanımefendi, onlara da eskisi kadar güvenmiyor, diye düşünür çalışanlar. Kahraman kendini aşağılanmış hisseder kameranın takıldığı gün, gün boyu. “Bu açık saygısızlığın asıl mimarı, bu dâhiyane buluşun asıl mucidi Gülseren

³⁸ A.e., s.11

³⁹ Jale Sancak, “Butik Ay”, **Bahçedeki Tuhaf Adam**, İstanbul, Can Yayınları, 1993, s.80.

⁴⁰ A.e.

olsa gerek, hanımefendi bu kadarını düşünemez artık” diye geçirir içinden...

"Hem ona yetmiyor muydu ki bütün gün tafra içinde terzihaneyi arşınlayıp önüne geleni küçültmek?.. Yüceltmesini bekleyecek değildik ya. Yanında çalışanların hepsi ya oduncu yamağının kızı ya pazarcının oğlu, alt tabakadan insanlar yani, varoşlardan gelme. O ise bir zamanların namlı film artisti, sinemamıza değişik tipler getiren bir kadın, üstelik ünlü bir aktörün de pek sevgili eşiydi. Şimdiyse kentte isim yapmış bir modaevinin sahibesi. Böyle olunca da kasılması doğallık kazanıyordu. Hatta işçilerini gözlemek için terzihanesine bir kamera taktırması bile bağışlanabilirdi sinemamıza ettiği hizmetler düşünülürse. Gene de kimsecikler göz önüne almadı bunu.”⁴¹

Makineciler kamera işine küfrü basarlar. Şükriye ise dil çıkararak fena alır kameradan intikamını. “O olmasaydı kameranın varlığına dayanabilir miydim bilmiyorum? Öfkeme rağmen, durmadan güldürdü beni.” Der kahraman. Şükriyecik daha önce de Gülseren'le, Apo “kötü yürekliğini” morartmış, daha ilk günden- düşürülmüş para numarasıyla- çalacak mı bakalım, hırsızlığı var mı diye önüne yüz bin lira attıklarında, dokunmamıştır bile.

Kahraman düşünür. Şükriye'ye bu kurulan tuzağın sonunda yitiren kimdir? Devam eder: Yitiren kim gene de, Esin'in elliyorlar bizi iddisına rağmen - ama Butik Ay'ın asıl gözdesi Sülün, asıl onu mıncıklıyor makineciler- Gülseren'in siz aranıyorsunuzdur terslenmelerine, Apo'nun hepsi küçük orospu bunların yargılarına bir de kamera ekleniveriyorsa, ansızın, yaralayıcı bir biçimde, yitiren kim?.. Daha çocuk onlar, çocuk! diyebilsem... Korkuyor muyum ne?.. ister istemez ikiyüzlülüğe mi bulaşılıyor üç kuruş haftalık için... ister istemez.⁴²

---

⁴¹ A.e., s.80-81.

⁴² A.e., s.81.

Kahraman, böylesi bir ortamda, bütün dikkatine rağmen acaba dürüstlükten taviz veriyor muyum diye düşünmeden, kendini sorguya çekmeden duramaz.

Hanımefendi hep asabidir;” Emel'in payetlisi bitmedi mi daha, gözlerinizi oyacağım, Mualla'mn mor tuvaleti ne oldu, Selma'nınki... Hepiniz asalaksınız hepiniz!..” sözlerini çok sık duyar çalışanlar. Asıl öfkesi alkolik kocasındır aslında, güzelliğini yitirmeyip her dem taze kalanlardır. Şöhreti de uçup gitmiş, bir kış ağacına benzemiştir, asıl öfkesi yitirilmiş günleredir. Düşmanca bakışıp dururlar kahramanla bütün gün. “Ördüğüm duvarın ötesine geçmeyi becerebilse beni de toz ufak edecek ya... henüz başaramadı bunu, henüz başaramadı, ama pusuda beklediğini biliyorum..der kadın ”

Kameraya itiraz etmekle ilgili beklenen şey, kahramanın tepki göstermesidir hanımefendiye karşı. Çünkü dürüsttür o, çalışmasını aksatmaz, dolayısıyla söz hakkı da vardır, olmalıdır. O ise kameranın, Hanımefendi'nin bu insan hor görmelerini, Apo'yla Gülseren'in bütün kötülüklerini de kaydedip kaydetmediğini, bunların da suç sayılıp sayılmayacağını düşünür:

“Şükriye ile Sülün opeşimdeler, çare benmişim gibi... Kamera gördü mü bunu, görüp ilettiler mi? Onları kışkırttığım söylentisi daha da çoğalacak böylece. Kameraya baktım, pis pis sırtıyor aşağılık bir yengi içinde. Gülseren de tabii... Peki öteki şeyleri de gösterecek mi, öteki şeyleri... Saymakla bitmez, dokuz saatlik bir iş gününe sığdırılan, tıksık tıksık sığdırılan kötücüllükleri, üretimi artırmak adına...⁴³”

Saat 6.30 olur, bu “paydosa çeyrek var” demektir. İşçilerin sabrı tükenme noktasındadır. Hanımefendiyse akşam televizyonda “Lokum Gibi Maşallah” adlı eski filmlerinden biri filmi oynayacağı için mutludur, kırıtarak gezer atölyenin içinde. 6.30 tam bir çıldırma saatidir. Şükriye, cılız vücudu onca giysiyi taşımaya dayanamadığı için yerlerdedir. Sülün kusa kusa, heladan taşan bokları temizlemektedir.⁴⁴

---

⁴³ A.e.

⁴⁴ A.e.

Kahramanın akli ise Esin'dedir. "Gülseren, bıçkiler nasıl yetişecek bahanesiyle önüme geçmese, Esin'in yanına gidebilsem... Niye saçlarına yapıştıverdi Apo - tırnaklarındaki yolunmuş saç tellerini gömüye dayanamadığımı hınzırcasına biliyor- neye Öfkeli gene, niçin?" diye endişededir. Ütücü Erol buharların içinde üzgün bir gülümsemeyle, hasta olmasına rağmen diş boyu izden izin mizin yüzü göremeyen Gökhandil süzgün süzgün bakarlarırken, kamera ise bıçkın mı bıçkın şekilde işine devam eder.⁴⁵

Butik Ay'ın paydos zili çalar sonunda, karabasan biter. Gerçekten bitmiş midir?:

"Bitti mi?.. Hayır, artık biteceğini sanmıyorum, yeni başladı daha - Kimbilir kaç gece, hanımefendi gibi o da düşlerime girecek, onunla da boğuşacağım- olsa olsa kanıksanır zamanla, bitmesine hiç bitmez. Bundan böyle bir günümüzün bile onsuz geçmeyeceği, geçemeyeceği herkesçe malûm. Hatta tam tersine hayatımızın bir parçası olacak, bu korkunç patlak gözlü kamera, Butik Ay'ın kamburu."⁴⁶

1.2.2. Fabrikanın/Atölyenin Açtığı Yolda Hayatın Büyüsüne Kapılmak

Fabrikalardaki fırsatçı, numaracı düşük kız örneğidir. Aslında hep çok ilgili, sevgili gibidir. Aslı sonradan ortaya çıkar. Sultan'ın kalbinde ve dünyaya, insanlara dair ümitlerinde, iyi düşüncelerinde koca bir gedik açar Ayten. Bir gün yolda giderken, arkasından bir ses duyar:"Sultan abla!". Gayri ihtiyari dönüp bakar. Gencecik, biraz kavruk, ışıltı ışıltı gözlü sıcacık gülümsemeli, pek az utangaç bir kızdır akasındaki. "Sultan abla, benim adım Ayten" der. Ve devam eder:

Biz yukarı mahallede otururuz. Hani, dağın yamacında, tuğla ocağının orda. Şimdi diyeceksiniz, bu kız ne ister benden. Hiç, valla hiç. Bir ablam olsa, sizin gibi olsa... Bu kadar. Başka ne diyeyim... Geçende minibüste konuşuyorlardı, kimdir div'e kulak kabarttım, öğrenemedim. Sizi görüyordum da, konuştuklarının siz olduğunuzu bilemedim. Herkes seviyor sizi. Bütün semt halkı. İlk defa oluyor ki, çalışan genç bir bayana kulp takmıyorlar buralarda. Kulp ne söz, onlar için siz, örnek birisiniz. Bizim Bilal var. Siteler'de çalışır, ona sordum. Büyük bir konfeksiyon atölyesinde çalışan ablanın adı ne, biliyor musun dedim. O söyleyiverdi. Benim uzaktan uzağa çok sevdiğim ablam çıktınız, sevinçten deli oldum. Bilal'e, konuşsam benimle konuşur mu, benimle arkadaşlık eder mi, dedim. Niye konuşmasın, çıyan gibi yanaşıp sokacak değilsin ya, dedi o da... Ailem kimseyle

⁴⁵ A.e., s.82.

⁴⁶ Jale Sancak, "Butik Ay", **Bahçedeki Tuhaf Adam**, İstanbul, Can Yayınları, 1993.

görüştürmüyor. Fakat sizin için olmaz demelerine imkân yok Sultan abla. Ben sizi sonradan kaç kez gine minibüste gördüm, yolda gördüm, ne bileyim çekindim işte, bir türlü yanaşamadım. Bu sabah artık, ne olursa olsun dedim, seslendim. Rahatsız etmedim ya? Ah ablacığım, öyle bir haliniz var ki, insanın her zaman güvenip dayanabileceği..."⁴⁷

Zaman içinde Sultan'la Ayten'in arasında bir dostluk doğar. Sultan herkese candan davranmaya alıştıktan zaten, hele kendisine bu kadar içten yaklaşan biri için elinden geleni yapar. Onu, çalıştığı yerde işe aldırır. İş bilmemesine ve yapamamasına rağmen, onun yerine de çalışır, destek olur, öğretmek için elinden gelen her şeyi yapar.

Ayten, bu kadar ısındırdıktan sonra kendine, Sultan'ın pek de kimseye açmadığı dünyasına bu kadar girdikten sonra, onu sırtından vurur. Sultan'a göz koyan ancak Sultan'ın ahlâklı ve dürüst bulmadığı için yüz vermediği Salih ustayla nişanlanır. Üstelik Sultan'ın işten çıkarılması için de uğraşır. Yanlış, bozuk yaptığı işleri Sultan'ın üstüne yıkar. Bütün bunları dışarıdan seyreden saf ama dobra kız Emine, Sultan'a yüklenmektedir şimdi:

"Salih'le aşna fişneye sen he deseydin, bunlar olmazdı Sultan abla. Yoo bak, he deseydin demiyorum, o aya he denir mi? Yok, bu değil billahi kastım, ama sen daha iyi bilirsin ya, bu Salih atölyede kaçın kurasıydı. Senin kaç binlerce işini görmüş. Herkese seni parmakla göstermiş. Herkes sayar, sever. Bir eğrin bilinmemiş, görülmemiş. En iyi, en çabuk işleri sen yapmışsın. Atölyenin elisin, kolusun. Bu Salih hepsini hepimizden iyi bilir be Sultan abla. Yanlış ilikleri senin açmayacağını bilmez mi? Delirmedikçe birini ötekenden iki santim arayla, berikini bundan beş santim arayla kondurmayacağını?.. Bilmez mi?"⁴⁸

Sultan, bunca şeyden sonra bile Ayten'in arkasından konuşmak, baştan sona haklı olan Emine'nin karşısında ona açıkça "haklısın" demek, yakınmak istemez. Fakat Emine ısrarcıdır:

"Yaa, on gün demeden ilik açmakmış, nakış atmamış!.. Aman be Sultan abla, çoğunu sen yapıveriyordun zaten. O da, gözünü kırpmadan, sanki kendi yapmış gibi, bir caka, bir caka: Kızlar, belki iyi teyel atamam ama, ciğerdeldide üstüme yoktur haa!.. Ciğerdeldilerime söz etmeyin e mi? Usta gelince biraz pohpohlayıverin!.. Aklı fikri burda. Bir ân önce göze girmek. Seni bile atlayıp. Sen kefil olmasan, arka almasan, onu atölyenin yer süpürmesine bile sokmazlardı. Sen orda, biri için, şu gelsin, işe yarar, diyeceksin de, olmazlanacaklar... Hatırın vardı, sayılırdın. Seni kırmazlardı... Hangimiz hiç iş bilmeden gelmişiz de işe almışlar sanki? Ben mesela, işe önce kurslarla, sonra çok daha küçük terzi yanlarında başlamışım. İpekli ne gezer. Pamuklu, pazen... Gecelik, pijama işi... Biz

⁴⁷ Adalet Ağoğlu, "Dar Odanın Karanlığı", **Hadi Gidelim**, 7.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.13-14.

⁴⁸ **A.e.**, s.10.

dikişin asıl inceliklerini hep senden öğrendik, her kumaşa ayrı muameleyi, elin duymasını, gözün seçmesini hep senden... Başka biri olsa, bu incelikleri öğretmezdi. Sen bildiğini başkalarından esirgemezsın Sultan ablam, kim nerde bocalıyor, koşarsın. Sen Ayten'e kefil olmasan, bırakın, ben öğretirim, demesen, Ayten atölyeye nasıl girerdi? Uğraşırım, öğretirim dedin, demedin mi?”⁴⁹

Atölyeye “şu büyük mağazalara konulanlardan, hırsızlık yapılmasın diye ya da yapılan hırsızlıkları saptamak için, gözü büyük kendi küçük bir kamera” takılır. “Sabah sabah biri gelip takıverdi kapının üst yanına. Zırtt zırttt zırttt sesine makinelerin, hanımefendinin kibirli resimlerine -film kareleri daha çok, üstüne mırsalar işlenmiş- eski filmlerinden ayna kenarlarına sıkıştırılanlara -gün boyu öfkeli bakışlar fırlatan- bir de o eklendi, uğursuz bir göz gibi.” diye anlatır kahraman.⁵⁰

“Gülseren'in çığlıklarına, metraji sıkı tutulacak kumaşların kaç para metresi biliyor musunuz'lara, biçkiler yarım kalmayacaklara, beş dakika geç kalanın yarım günlüğünü keserim'lere” ansızın ekleniverir bu kamera.⁵¹

İşçilerin başında iş yeri sahibesi Hanımefendi'nin adamları, Apo ve Gülseren' vardır ama demek ki, Hanımefendi, onlara da eskisi kadar güvenmiyor, diye düşünür çalışanlar. Kahraman kendini aşağılanmış hisseder kameranın takıldığı gün, gün boyu. “Bu açık saygısızlığın asıl mimarı, bu dâhiyane buluşun asıl mucidi Gülseren olsa gerek, hanımefendi bu kadarını düşünemez artık” diye geçirir içinden...

"Hem ona yetmiyor muydu ki bütün gün tafra içinde terzihaneyi arşınlayıp önüne geleni küçültmek?... Yüceltmesini bekleyecek değildik ya. Yanında çalışanların hepsi ya oduncu yamağının kızı ya pazarcının oğlu, alt tabakadan insanlar yani, varoşlardan gelme. O ise bir zamanların namlı film artisti, sinemamıza değişik tipler getiren bir kadın, üstelik ünlü bir aktörün de pek sevgili eşiydi. Şimdiyse kentte

⁴⁹ A.e., s.11

⁵⁰ Jale Sancak, “Butik Ay”, **Bahçedeki Tuhaf Adam**, İstanbul, Can Yayınları, 1993, s.80.

⁵¹ A.e.

isim yapmış bir modaevinin sahibesi. Böyle olunca da kasılması doğallık kazanıyordu. Hatta işçilerini gözlemek için terzihanesine bir kamera taktırması bile bağışlanabilirdi sinemamıza ettiği hizmetler düşünülürse. Gene de kimsecikler göz önüne almadı bunu.”⁵²

Makineciler kamera işine küfrü basarlar. Şükriye ise dil çıkararak fena alır kameradan intikamını. “O olmasaydı kameranın varlığına dayanabilir miydim bilmiyorum? Öfkeme rağmen, durmadan güldürdü beni.” Der kahraman. Şükriyecik daha önce de Gülseren'le, Apo “kötü yüreklisini” morartmış, daha ilk günden- düşürülmüş para numarasıyla- çalacak mı bakalım, hırsızlığı var mı diye önüne yüz bin lira attıklarında, dokunmamıştır bile.

Kahraman düşünür. Şükriye'ye bu kurulan tuzağın sonunda yitiren kimdir? Devam eder: Yitiren kim gene de, Esin'in elliyorlar bizi iddiasına rağmen - ama Butik Ay'ın asıl gözdesi Sülün, asıl onu mıncıklıyor makineciler- Gülseren'in siz aranıyorsunuzdur terslenmelerine, Apo'nun hepsi küçük orospu bunların yargılarına bir de kamera ekleniveriyorsa, ansızın, yaralayıcı bir biçimde, yitiren kim?.. Daha çocuk onlar, çocuk! diyebilsem... Korkuyor muyum ne?.. ister istemez ikiyüzlülüğe mi bulaşılıyor üç kuruş haftalık için... ister istemez.⁵³

Kahraman, böylesi bir ortamda, bütün dikkatine rağmen acaba dürüstlükten taviz veriyor muyum diye düşünmeden, kendini sorguya çekmeden duramaz.

Hanımefendi hep asabidir;” Emel'in payetlisi bitmedi mi daha, gözlerinizi oyacağım, Mualla'mn mor tuvaleti ne oldu, Selma'nınki... Hepiniz asalaksınız hepimiz!..” sözlerini çok sık duyar çalışanlar. Asıl öfkesi alkolik kocasındır aslında, güzelliğini yitirmeyip her dem taze kalanlardır. Şöhreti de uçup gitmiş, bir kış

---

⁵² A.e., s.80-81.

⁵³ A.e., s.81.

ağacına benzemiştir, asıl öfkesi yitirilmiş günleredir. Düşmanca bakışıp dururlar kahramanla bütün gün. “Ördüğüm duvarın ötesine geçmeyi becerebilse beni de toz ufak edecek ya... henüz başaramadı bunu, henüz başaramadı, ama pusuda beklediğini biliyorum..der kadın ”

Kameraya itiraz etmekle ilgili beklenen şey, kahramanın tepki göstermesidir hanımefendiye karşı. Çünkü dürüsttür o, çalışmasını aksatmaz, dolayısıyla söz hakkı da vardır, olmalıdır. O ise kameranın, Hanımefendi'nin bu insan hor görmelerini, Apo'yla Gülseren'in bütün kötülüklerini de kaydedip kaydetmediğini, bunların da suç sayılıp sayılmayacağını düşünür:

“Şükriye ile Sülün opeşimdeler, çare benmişim gibi... Kamera gördü mü bunu, görüp iletti mi? Onları kışkırttığım söylentisi daha da çoğalacak böylece. Kameraya baktım, pis pis sırtıyor aşağılık bir yengi içinde. Gülseren de tabii... Peki öteki şeyleri de gösterecek mi, öteki şeyleri... Saymakla bitmez, dokuz saatlik bir iş gününe sığdırılan, tıkiş tıkiş sığdırılan kötücüllükleri, üretimi artırmak adına...”⁵⁴

Saat 6.30 olur, bu “paydosa çeyrek var” demektir. İşçilerin sabrı tükenme noktasındadır. Hanımefendiye akşam televizyonda “Lokum Gibi Maşallah” adlı eski filmlerinden biri filmi oynayacağı için mutludur, kırıtarak gezer atölyenin içinde. 6.30 tam bir çıldırma saatidir. Şükriye, cılız vücudu onca giysiyi taşımaya dayanamadığı için yerlerdedir. Sülün kusa kusa, heladan taşan bokları temizlemektedir.⁵⁵

Kahramanın akli ise Esin'dedir. “Gülseren, bıçkiler nasıl yetişecek bahanesiyle önüme geçmese, Esin'in yanına gidebilsem... Niye saçlarına yapışiverdi Apo - tırnaklarındaki yolunmuş saç tellerini gömüye dayanamadığımı hınzırcasına biliyor- neye Öfkeli gene, niçin?” diye endişededir. Ütücü Erol buharlann içinde üzgün bir gülümsemeyle, hasta olmasına rağmen diş boyu izden izin mizin yüzü göremeyen Gökhandil süzgün süzgün bakarlar, kamera ise bıçkın mı bıçkın şekilde işine devam eder.⁵⁶

---

⁵⁴ A.e.

⁵⁵ A.e.

⁵⁶ A.e., s.82.

Butik Ay'ın paydos zili çalar sonunda, karabasan biter. Gerçekten bitmiş midir?:

“Bitti mi?.. Hayır, artık biteceğini sanmıyorum, yeni başladı daha - Kimbilir kaç gece, hanımefendi gibi o da düşlerime girecek, onunla da boğuşacağım- olsa olsa kanıksanır zamanla, bitmesine hiç bitmez. Bundan böyle bir günümüzün bile onsuz geçmeyeceği, geçemeyeceği herkesçe malûm. Hatta tam tersine hayatımızın bir parçası olacak, bu korkunç patlak gözlü kamera, Butik Ay'ın kamburu.”⁵⁷

1.3. Hayat Kadınları

Çalışmanın I.Bölümünde “Evlilik Dışı İlişkide Kadın” Başlığı altında ele aldığımız “Kadın ve Fahişelik” konusunun bazı örnekleri “Çalışma Hayatı” içinde aldığımız “Hayat Kadınları” başlığının içeriğine de uyduğundan, kimi bazı kahramanlardan iki yerde de söz edilmiştir.

Gülperi hikâyesinin kahramanı Gülperi, küçük yaşında kötü yola düşer. Eline düştüğü erkekler çalıştırlar onu. Nicedir Enver'in elindedir. Enver'den en sık duyduğu söz “Çarparım şimdi ulan!..” dır. Ancak, artık Enver çarptığında canı yanmıyor, onuru kırılmıyordur Gülperi'nin:

“Yatakla beceremedi, buna da kızdı. Gülperi've yumruk attı. Başını eğdi Gülperi. Şakağı morardı. Rahatlıyorsa vursun da rahatlasın Enver. Nasılsa canı yanmıyor artık. Gövdesinin duyarsızlığı şans... Oysa bir zamanlar... O zamanları dağın tepesindeki çağlayanın ardındaki oyukta saklanan, çağlayanın sıçrayan damlacıklarla gövdesi ürperen sekiz on yaşındaki ince çocuk olarak hatırlıyordu. Suların arkasından bakardı: Ötelere kadar uzayan yollar, yolların tam ortasından geçtiğini sandığı dağlar görürdü.”⁵⁸

O an Enver'in yanında olduğu odadan çıkınca çocukluğuna dönmek ister. Dedesi Çolak Ahmet Ağa ile birlikte nice güzel anıları vardır. Havayı koklayıp taze yemişleri öyle tadan, Serife'ye bütün yemişleri eliyle yediren dede bambaşkadır Şerife'nin hayatında.

“Çolak Ahmet Ağa, tek kız torunu Serife'yi alırdı yanına. Evden anayola çıktıklarında sisler içinde yüzerlerdi. Geldiklerini hiçbir zaman bilmediler. Her kez sezdi-ler. Rüzgâr hızlandığında tabela ağacın alt dallarından birine gidip gelip çarpardı: Tak.. Tak..

"Bizi bekliyor, duyuyor musun kızım?"

⁵⁷ Jale Sancak, “Butik Ay”, **Bahçedeki Tuhaf Adam**, İstanbul, Can Yayınları, 1993.

⁵⁸ Ayla Kutlu, “Gülperi”, **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.134-136.

Dedesi önden çıkardı. Akşam sisi kısacık bir süre için iner sonra dağılırdı. Vadideki çamların tepeleri o zaman. nar tanesi rengindeki gökyüzünün içinde belirirdi... Gökyüzü giderek kovulaşıp, yıldızlar parlamaya başladığında Çolak Ahmet ocağı söndürdü.

"Akşam şer getirir yavru. Çok denedim. On bardak çayın, beş gazozun getireceği para eksik olsun. Yürü gülüm, vakit olmuştur..."⁵⁹

"Bütün nazı dedesinin ölümüne kadar sürer." Dedesi ölünce, çocukluk biter. Eve kapatılır. "Eskisi gibi dolaşmasına izin verilse, böğürtlen, madımak, ebegümece toplasa, bunları torbaya doldurup eve taşısa büyümez, karanfiller işlemeyi öğrenmezdi. Karyola elekleri, köşe yastıkları, ara dantelleri, mekik, iğneoyaları, sıçandışi, rokoko, çiniğnesi ve motifler üstüne konuşmazdı." Diye düşünür. Etrafındaki kızlardan, kıkırdamayı, ağzını kapayıp, yüzünü saklayıp bakışlarını kaçırmayı, konuşup gülerken, araya çapkın bakışlar atmayı öğrenir Şerife. Öykülerle duygulandığını fark eder. Maniler ezberler.

Bunları bilmese ne Ömer'e, ne de onun amcasının oğlu Hilmi'ye bakar, çekili perdelerin ardından. O günlerde bunu niçin yaptığını biliyorsa, Tanrı canını alsın. Belki Ömer'in ayağına geçirdiği tutamaçlı demirlerle tahta elektrik direklerine çat çat tırmanıp direğin tepesindeki fincanları sarması, sigortaları değiştirmesi heyecan vericidir.

Ömer ve Hilmi, köyün epey uzağında, iki tarlayı ayıran iğdeli arkın içinde perişan yatarken ve zaman belli belirsiz bir yağmurla üstünden geçip giderken bulunurlar. Bulanlar Şerife'yi öylece bırakıp birbirlerini yaralamış olan Ömer'le Hilmi'yi hastaneye götürürler. Hilmi'nin öldüğü haberi köye ulaşınca, Çiçek Nineye sığınmış olan Şerife'yi Hilmi'nin annesi öldürmeye kalkar. Saçına yapışıp yerlere çalar. Eline geçirdiği kiremitle kafasına kafasına vurur. Kiremit parçalanır. Kadının elleri Şerife'nin başından akan kanlardan yapış yapış olur. "Bu orospu olmasa bunlar başımıza gelmeyecekti. Kancık it... Çolak Ahmet'in seni dağ başlarına taşıması boşuna değilmiş meğer. Aha oğlum öldü, emmisi oğlu mahpusta." Diye bağırır kadın."Orospu değil"dir o zaman. "Kadın değil çocuk değil" dir.⁶⁰

---

⁵⁹ A.e., s.138.

⁶⁰ A.e., s.140-141.

Çiçek Nine'ye yalvarır Şerife: "Çiçek Nine git, söyle. Anam babam sahip çıksınlar bana." Çiçek Nine gider, ancak iç açıcı haberle gelmez. Aldığı cevabı söyler Şerife'ye: "Kızımız yoktur. Yüzümüzü yere çevirmiştir. Köyden gitmez, ele güne görünürse vurdururuz, dediler kızım." Çiçek Nine bile Şerife'nin zorla kaçırıldığına inanmaz pek."Bir biri, bir öbürü üstüme çıktı nine. Hangisi çıktıysa öbürü suratımın ortasına oturdu. Acıma, ağdıma güldüler, memelerimi, yanaklarımı dişlediler. Vuruştuklarını görmedim, nedenini de bilmiyorum." der ama Nine de çekinir: "Bilmem ki kızım... Anasının babasının gözden çıkardığı kızı tutamam evimde. Köy yerinde bizim gibi elini eteğini çekmiş avratlara böyle işler düşer amma... Bu işte kan aktı. Sen kızım, şafakla git. İyi vakittir." Şerife inanamaz: "Bağışlanmayacak ne yaptım ben nine?" "Sana orospu dendi kızım. Bu yaşında bir ölüme bir mahpusa yol açmışsın. Bağış dilemekle kurtulunmaz ki..."⁶¹

Sisi olmayan bir şafakta, çiğ benzeri seyrek bir yağmur dağı taşı ıslatırken, duran bir kamyonu atlar Şerife. Şoför, Çolak Ahmet Hayratı çeşmenin önünde durur. Şerife başını öte yana çevirir. Ağaçların tepeleri görünüyordur. İmam Hamit Amca ezan okumaya başlar o esnada. Köyden duyduğu son sestir bu. İşte, oradan, o zamandan sonra bu hayat başlar Şerife yani Gülperi için. Yanında uyuyan Enver, bir ara uyanır, "Yarın Reise gidecek, ne yapıp edip bayram sonuna kadar tezgâhları işletme izni koparacaksın." Der Gülperi'ye. Gülperi cevap verir: "Onca yol denedin, hepsine hayır, dedi. Ben nasıl yapayım? Herif Nuh diyor peygamber demiyor işte." Enver bağırır: "Şimdi de bu yolu deniyorum ulan! Bunca yılın orospususun. Yolunu yordamını kendin ayarla."⁶²

Bunca yılın... Doğru. Yirmi beş yılın. On iki yaşında, önüne tek yol çizmişleridir. Dağların arasına sıkışmış, yeşillikleri, derinlikleri ve yükseklikleri sislenen köyde uzak tarlalardan birine kaldırılmış kızı görür: Hızlı boy atmış orman ağaçları gibidir: Genç ve gevrek. Yarasını, beresini, utancını, aşağılanmışlığını, ağrılarını, onur kırıklığını geçirmesine izin vermezler, yardım etmezler.

---

⁶¹ A.e., s.143.

⁶² A.e., s.134.

Enver'le beraber olana kadar daha çok bağı evlerinde geçirir onca yılı. Bağlar bozulduktan, asma dalları karardıktan sonra, dalların üstündeki pas rengi lifler eriyip toprağa karışırken, toprak yağmuru emip kendiliğinden kabarıken, erkekler gelmek için günbatımını beklerken, Gülperi gün batmasın diye dua eder. O yıllarda gün ağarırken yorgunluktan kalkamaz. Enver'den öncekini, Bestami'yi anımsar:

"Bu işin yordamını bilmiyorum. Vallah bilmiyorum."
"Sus... Tanrının adını ağzına almaya hakkın yok senin."
"Senin oluyor da, benim niye olmuyormuş? Sen üçkâğıt açan dümbük değil misin?"
"Çarparım şimdi ulan!.."
Çarptığında canı yanmıyor, onuru kırılmıyordu Gülperi'nin.
"Hiçbir şeyi kendin yapamadın. Aptalın tekisin. İsteksizliğini bu kadar belli etmeseydin..."
"Sen de yıllarca açılan her yatağa yat bakalım."
"Erkeğin nefsini uyandırmak isteseydin, uyandırırdın yani."
"Değil mi?... Belkemiğim sızım sızım sızlayarak kazandığım parayı sen alacak olduktan sonra..."
"Ne yapacaktım? Bedavaya mı besleyecektim senin gibi yol yordam bilmez orospuyu." ⁶³

Enver'in yeni isteği, Reis'i ikna etmesidir. Tiksinerek uyuyan Enver'in açık ağzına, eksik dişleriyle büyüyen biçimsiz boşluğa bakar. Kalkıp boyasız kapıyı açar. Güneş gözlerine dolar. Pencereleri açıp perdelerin uçlarını kanatların üstüne koyar. Toprak ve uzak bir yarpuz kokusu değer burnuna. Yüzünü yıkar, döner.

Hazırlanması, giyinmesi gereklidir artık. Yatağın dibine kaçmış olan beyaz ayakkabılarının topukları erimiştir. Sandalyeye oturup ayakkabıları yan yana koyar. Sağ teki dışarı kayar ayakkabının. "Burada kalsalar ne olur, kalmayıp gitseler ne fark eder?" diye geçirir içinden. Çorap giymesi gerektiğini fark eder. Bir zamanlar çıplak topuklarına allık, tırnaklarına üst üste kıpkırmızı oje sürüp yeni yetmelerin akıllarını çeldiğini hatırlar. Kara çoraplarını çıkarır bohçadan. Pütürlü parmaklarına takılan iki tel kaçar. Kot eteğini giyer. Kalçasının üstündeki yağ lekesiyle sokağa çıkılmayacağını anlayınca lekeyi sabunlu suyla siler. Daha beter olur, dağılır. Japone kollu kara bluzunu geçirir sırtına. Bunca yıldan, bunca işten sonra bile hâlâ dildir memeleri. Saçlarını taramaz. Parmaklarını birkaç kez aralarından geçirip, arkasını kabartır.

---

⁶³ A.e., s.134-135.

Aynaya baktığında gördüğü kadının gözlerindeki ıslaklık yüreğini ezer. İri, kirpikleri yukarı kıvrık kara gözleri, giderek çukura kaçmakta, küçülmektedir sanki. Akşamları dedesi önde, kendisi arkada kahveden dönerken, cami duvarının dibine çömelmiş, bastonlarını dizlerinin üstüne uzatmış, sakalları toparlak yaşlıların dedesine sordukları aklına gelir: "Onca torunun var Çolak Niye ille bu kız?" "Severim kâfiri, yüreği sıcaktır." Der dedesi. "Öbür torunların yürekleri soğuk mu?" diye üstelleyince "İyidir onlar da., amma... Görmez misiniz? Kirpikleri bakışlarının sığağından kavrulmuş da yukarı kaçmak istermiş gibi." Dediğini hatırlar. Gözlerini aynadan kaçırır. Bir küçük kız, boyu uzun, gövdesi irileşivermiş on ikisindeki kız kırılıverir belinin altından. Her yan kanla, terle, korkuyla ıslanır. Bir yılı geçen bir süre önce söylemiştir gözleriyle ilgili sıkıntıyı. Ama Enver' hep unutmuş gibi yapar:

"Ne? Gözün mü bozuluyor? Ulan nakış mı işliyon, kitap mı okuyon da gözün bozuluyor? Zaten kadınlıktan nasibin yok, düşe düşe buralara kadar düşmüşüz. Bir de gözlük taktın mı? ."

"İş sırasında takmam."

"Yok takacaktın. Peki ne zaman takacaksın?"

"Bilmem... Olsa iyiydi yani."

"Pazara getirirlerse bakarız birine."

"Önce doktora görünsem diyordum. Pazara getirilen gözlük... Kim bilir kimindir yani!"

"Doktormuş... Pazardaki çok bile sana. Sınar alırsın."⁶⁴

Aynayı yatağın üstüne atar. Reisin ters ve yaşlı bir adam olduğunu hatırlar. Genç olsa iş kolaydır. "Hepsi izin verir. İzin vermem diyen de verir" diye geçirir içinden. Çünkü Gülperi, "onların donlarını görür, kokularına katlanır..." Onlar da izin verilmeyecek şeylere bile izin verirler. Verirler. Gülperi izin için hazırır.⁶⁵

Davul sesine doğru yürür. Oyun meydanının epey dışından dolanır, ilerde yirmi kadar kadının oturdukları terasa yaklaşır. "Buyur" demezler. Kim olduğunu bildikleri ve yadırgadıklarını anlar Gülperi. Terasa çıkmak için bacağını kaldırır, vazgeçer, çıkmaz, indirir geri.

" "Reis Beyle görüşecektim."

⁶⁴ A.e., s.138.

⁶⁵ A.e.

"Niçin görüşecektiniz⁹"

"Bir iş var da..."

"Yenge... Bak biri dayımı soruyor."

"Geç gelecek de. Gece gelecek de..."

Kadın, duydun, der gibi Gülperi'ye baktı. Sedire gövdesini sermiş, ayaklarını yere uzatmıştı. Yanındaki teypte düğüne aldırılmadan bangır bangır gâvur müziği çalıyordu. Öbür yanında taştı taşacak bir rakı kadehi vardı.

"Oldu..." dedi Gülperi. Döndü. Ayakları dolaşıyordu. Saman serilmiş ve ıslatılmış oynama yerinde ayağı kaydı. Doğrulmak istediğinde zurnacının koluna, ardından ceviz ağacının alçak dalına çarptı. Neredeyse gözü çıkacaktı.

"Kim bu kadın yenge?"

"Lunaparkçıların orospusu olmalı. Niye geldiği de belli." ⁶⁶

"Utanmamamı öğrenemedim. Üstelik kadın değil, dişi ettiler beni" diyen Gülperi, denileni yapmaya devam eder:

Davulun sesine doğru yürüdü. Toprak yağmuru çekmiş. Yollar neredeyse kurumuştu. Çift kapılı bir evin önü kalabalıktı. Çılgınlıklar, bağrışlar, ağıtlar. . Adamın biri bir kızı dövüyordu. İlenenler, saç baş yolanlar, dövünenler bir görünüp bir yitiyorlardı.

"Ne oluyor kardeşim?"

Dönüp bakan kişi Gülperi'yi görünce yere tükürdü, uzaklaştı. Gülperi ardından gitti, koluna yapıştı:

"Ne oluyor dedim?"

"Raif Efendinin kızı Cabir'le kaçmış. Jandarma az önce götürdü oğlanı. 'Almam' dedi Cabir. 'Kız değildi', dedi. Raif Efendi kızını dövüyor."

Adam bir kez daha tükürdü: "Hepsi orospu bunların..."

O kızın bedensel acı duymadığını biliyordu Gülperi. Dünyasının kapkara olduğunu da. Bir şey duymaz, anlamaz, acı çekmez. Ağlaması, öylesine işte...

İlerdeki patozu gördü. Paslıydı, kirliydi. Vidaları dökülmüş, kolları gevşek. Gitti oturdu. Kadınlar, kızı babasının elinden aldılar sürüklediler. Kız direndi, çömdü. Ayaklarını yere yapıştırmak istercesine sıkıca bastı. İki koluna asılıp götürdüler.

Hayvanlarına yapmazlardı bunu... 143

Kızın evini geçti. Epey ilerdeki bir evin önüne geldiğinde ağlama sesini duydu. Arka verilen su çok artmış, sokağı 144

çamura kesmişti. Atladı, karşıya geçerken ayakları çamurlandı. Ellerini ağzının iki yanına dayadı, bağırdı: "Kııızzz... Bahtsız kııızz. Gitme. Madem dövdüler, seni kabullenirler Gitmek daha zor. Bu acının hesabını tek başına ödeme. Haksızlığı söyle kız, haksızlığı söyle'."

Balkonlara, kapı önlerine çıkanlara bakmadı. Gülüşmeleri, küfürleri duymazdan geldi. Yokuştaki sokak. Güneş gözüne giriyordu.

Meydanın ağzında burun burna geldiler Enver'le. Bu sıcakta kara takım giysi vardı sırtında. Mor kravat, mor mendil ve beyaz çoraplıydı. Ayakkabısını boyatıyordu Kokusu keskindi her zamanki gibi. Kaşlarını kaldırdığını görünce, ona söz bırakmadı Gülperi:

"Reis yokmuş burada. Karısını buldum. Akşama gel de konuş, dedi. Gün batınca yine gideceğim..."⁶⁷

,Yemekleri yapar .o akşam Hüsniye Bey için hazırlanır ,Hüsniye Hanım Ancak .Kocasını eve gelir .masayı donatır ne masadaki düzene, ne de yiyecek ve içeceğe bakmaz. Hızla çamaşırlarını değiştirir, yeni keten takımlarını giyer, sokak

⁶⁶ A.e., s.144.

⁶⁷ Ayla Kutlu, **Sen de Gitme Triyandafalis**, "Gülperi", 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.145

kapısına doğru yönelir. Hüsniye Hanım şaşırır, “Nereye Bey? diye sorar. “Aylardan mübarek Ramazan, mâlum... Partinin verdiği iftar yemeğine dâvetliyim. Sonra da bir arkadaşın evinde teravîh namazı kılacağız.” diye cevap verir kocası.

Hüsniye Hanım, bu sözler üzerine kendini tutamayıp güler. Alaylı alaylı: “Çok da sofulaştın şu son zamanlarda. Daha doğrusu, öyle görünmek işine geliyor” der. Hüsniye Bey pişkin pişkin yanıtlar: “Ee, n'aparsın? Parti öyle görünmemi istiyor. Mâlum, oy dâvası...” Kadın, kocasının boynuna sarılır, “N'olur gitme! Seninle başbaşa yiyip içmek ve de sevişmek istiyorum bu gece” der ama kocası ise “bu gece olmaz, günaha girmeyelim”, diyerek kadını iter, kapıyı küt diye kapatarak, âdeta kaçarcasına evden çıkıp gider.

Kadın, kırılmış gururuyla öylece kalakalır. Sonra toparlanır, kadınca bir sezgiyle, “Yalan söylüyor bu adam”, diye söylenir.⁶⁸ Gece yarısı telefonun sesine uyanır. Telefondaki ses “Hüsniye amca hastalandı. Dayımın ahbabıdır da... Ondan sonracıma, bize şöyle bi uğrayıp kahve içmeye gelmişti de... Ben sana adresi vereyim. Gelsen iyi olur, ne de olsa karısısın...” gibi bir şeyler söyler.⁶⁹

Yavşak yavşak konuşan, yüzünü hiç görmediği, tanımadığı kadına telefonda sorular sormanın anlamı olmadığını düşünüp, adresi alır ve giyinir. Sonra, «Gitmiyeceğim işte, ne hâli varsa görsün!» diye öfkeyle bağırarak yatağına kapandı, hıçkırığa hıçkırığa ağlamaya başlar. Diğer yandan, “kocası, yâni kızının babası, bunca yıllık yaşam arkadaşı, ya suçsuzsa?.diye düşünmeden edemez " Hazırlanıp sokağa fırlar. Bir taksiye atlar. Taksinin parasını ödeyip, binaya girer. Sosyal konutlar tipinde bir apartmanın merdivenlerini çıkar. Yerleri toz toprak içinde olan, kapı önlerinde topuğu çarpılmış ayakkabıların, dolu çöp tenekelerinin durduğu bu ortamda burnunu tıkamak zorunda kalır. Elindeki adreste «Kat 5» yazmaktadır. İkinci kattaki kendi dairelerine çıkarken bile soluk soluğa kalan, altmışını geçmiş, şişman kocası, bu merdivenleri nasıl çıkmıştır? Zili çalar ve karşısındaki kadına aralarında şöyle bir konuşma geçer:

⁶⁸ Füzûzan Toprak, “Bir Altın Zincirin Öyküsü”, **Dövme**, Ankara, Kerem Yayınları, 1986, s.29.

⁶⁹ **A.e.**, s.28.

“

- Şöyle buyur, abla!...

Hüsniye Hanımın birden kan beynine sıçradı. Kendisine «abla, abla» deyip duran bu şıfıntı da kimdi? Neler oluyordu kuzum?

— Ben senin ablan mıyım ki, «abla, abla» deyip duruyorsun?

Kadın, suçlu suçlu önüne baktı:

— Peki, abla demem. Buyur!...

Konuşurken omuzlarına dökülen, düzensiz oksijenli saçlarını eliyle ikidebir arkaya atıyordu.

Küçük bir odaya girdiler. Yerde, havı dökülmüş bir halı, ortada üstü naylon örtülü bir masa, çevresinde dört tahta tabure duvara dayalı, üstünde çiçekli basmadan kılıfı bulunan bir sedir... Eşya bundan ibaretti.

Hüsniye Hanım oturmadı.

Hasta nerede? diye sordu.

— Öbür odada. Biraz soluklansaydınız?...

— Onu görmeliyim hemen!...

Kısa bir sahanlıktan öbür odaya geçtiler. Ortada büyücek bir somya, üstünde yatak... Yatağa örtülen *çizgili* bez çarşafın kenarları yandan sarkıyordu.

Hastanın beti benzi uçtu; zorlukla soluk alıyordu; göğsünde hırıltı vardı; gözleri kapalıydı. Acobo uyuyor muydu, yoksa uyanık mıydı?

— On dakikadır dalgıh, dedi kadın, sanki H Hanımın kafasından geçenleri anlamış gibi.

Hüsniye Hanım işaret etti. öbür odaya geçtiler.

— Hemen bir doktor bulmalı, ya da hastaneye kaktır- malı!

— Köşedeki apartmanda bir doktor var. Hastakmır hastalanmaz kapıcıyı ona gönderdim hemen. Kalktı geldi. Allah razı olsun! Baktı iyice, iğne vurdu, hap yutturdu, «İki saat sonra gelip bir iğne daha vuracağım» dedi. Sancısı azaldı, sonra da daldı.

— Nasıl oldu, aniat bakayım!

— Bir saat önce yatakta fenalaştı birden. Hem inliyor, hem de sol böğrünü tutuyordu, şaşırıp kaldım.

Hüsniye Hanım yanındaki kadına **şöyfe bir baktı**, «benden üstün nesi var bu kadının?» diye **düşündü**. **Sonra**, sert bir sesle sordu:

— Yatakta mı?

Kadın, gaf yaptığını, suçluluğunu ele verdiğini anlayıp durumu düzeltmek istedi aklınca :

— Şeyy... Amaan, ne dediğimi bilmiyorum işte... Yanlış söyledim. Naa şurada oturuyordu... Ondan sonracı- ma... Fırladım hemen, su getirdim. Yüzüne su, kolonya falan serptim... Sonra da doktor geldi işte...”⁷⁰

Odayı bir sessizlik kaplar. Her ikisi de kendince hesaplar yapıyordu. Hüsniye Hanım, «Esaslı bir doktor çağırıp yeniden baktırtmak» ya da “ne hâli varsa görsün” diyerek “bu âdi kadının yanında bırakıp gitmek” arasında kararsız kalır. “Bunca yıllık kocam, kızımın babası, bir hasta” düşüncesi ağır basar. “Beni iyi dinle şimdi! Al şunu, senin olsun!” diyerek boynundaki, iri halkalardan oluşan, altın zinciri çıkarıp kadının avcuna sıkıştırır. Kadın şaşkın şaşkın zincire bakabilir. “Ama bu, ama bu hakiki altın, dedi silkeleyerek. Ben bunu dünyada almam!...” Hüsniye Hanım ısrarcıdır. “Alacaksın!” Kadın, “beni cezalandırman gerekirken... Allah'ın keskin kılıcından geçeyim, eğer evli olduğunu biliyor

⁷⁰ A.e., s.28-32.

idiysem... Hoş, bizim gibiler için karşımızdaki evli olmuş, bekâr olmuş ne yazar?” diyecek olur, Hüsniye Hanım,

“Uzatma! Beni iyi dinle: olan olmuş bir kez, geriye dönemeyiz. Şu parayı al, hemen şimdi doktora git. Bir cankurtaran çağırıp hastayı hastaneye kaldırın. Sen yanında bulun! Oradan, güya hemşireymişsin gibi, bana, eve telefon eder, durumu bildirirsin. Anladın mı? Bak, uyarıyorum seni: kimseye bir şey söylemek yok! Bu, ikimizin arasında kalacak. Ben, gerçek durumu güya bilmeyeceğim. Hadi çıkalım hemen! Ben evime, sen doktora. Anlaşıldı mı?”

— Anladım!

— Dediklerimi harfi harfine yapacağına yemin eder misin? Kendisine de bir şey söylemek yok, tamam mı?

— Olur. İstersen musafin üstüne yemin ederim, ya da bir tek evlâdımın üstüne...

— Çocuğun da mı var senin?

— Var! Bu rezilliklere hep onun yüzünden katlanıyorum ya...⁷¹

Hüsnü Bey, uzun süre hastanede yatar. Sonunda İyileşip taburcu olur. Ama ne hastalandığını karısına kimin haber verdiğini, ne de bu hastalıktan sonra karısının kendisine düşkünlüğünün azalmasını, soğuk davranmasını, durgunluk hallerini anlayabilir.⁷²

Hüsniye Hanım’ı dinleyen kadın kaybolur ortarlardan ve Hüsnü Bey’e görünmez bir daha. Bir vapur girişinde karşılaştıklarında da “Sen yoluna, ben yoluma” diyerek kaçar Hüsnü Bey’den. Ancak sonraları belâlısının gazabına uğrar ve ölür. Yakın bir akrabasına bir zarf bırakır Hüsniye Hanım’a verilmek üzere. Zarf, Hüsnü Bey’in eline geçer. Zarfın içinden bir altın zincir, bir de mektup çıkar. Hüsnü Bey zinciri eline alınca, “geçen evlenme yıldönümlerinde karısına armağan ettiği zincir” olduğunu fark eder. Arkada, kilitlenecek yerinde karısının adının başharfi vardır... Kağıtta da şöyle yazar:

«Hanım abla,

Biliyorum ayrı dünyaların, ayrı katların insanlarıyız. N'olur bir kezcik izin ver de, sana Hanım abla diyeyim!...»

...

«Beni başışla n'olur. Gözlerimi bu geçici dünyaya yumduktan sonra, bu zincir gerçek sahibinin eline geçmelidir.» diye ahdettim. Bu nedenle, en güvendiğim HM olan memleketlim Hemşire Leman'o teslim ettim onu. Efendi amcaya vermesi için yemin ettirdim. Bu, benden çok sana lâyıktı zaten. Zincir senindir. İyilikler dilerim! Saygılar!...»

«Not : o gecedem hiç kimseye söz etmedim. N'olur inan bana.»⁷³

⁷¹ A.e., s.34-35.

⁷² A.e., s.35

⁷³ A.e., s.43-44.

Hüsnü Bey karısını gördüğünde bakışlarını başka yöne çevirmektedir artık.⁷⁴

---

⁷⁴ **A.e.**, s.45.

IV.BÖLÜM: EĞİTİM HAYATINDA KADIN

1. Kız Çocuk ve Eğitim

Hikâyelerde eğitime önem verilip küçük yaştan itibaren aile tarafından yeti ve yetenekleri doğrultusunda meslek edinmesi teşvik edilen kız çocuklar olduğu gibi –ki, bunların sayısı oldukça azdır-, ailesi özellikle de babaları tarafından okula gönderilmeyen, ilkokul bittikten sonra evlenmesinin daha doğru olduğunu düşünen babalar da vardır.

Kader öyküsündeki kahraman Fevziye de kuralların keskin ve büyüklerin sözlerinin kılıç olduğu bir ortamda yetişir. “Bilgi sahibi ve iyi ahlâklı büyükler içinde yetiştiğinden; meziyet sahibi bir genç kız olmuştur” diyerek tanıtır onu bize yazar. Fevziye’nin göz alıcı bir güzelliği de vardır, isteyen de çoktur ama o okumak isteğinde olduğundan kismetler geri çevrilir: “Yakın-uzak her yerde sözü ediliyordu. «Allah’ın emriyle...» diye başlayan istekler, Fevziye’nin okuma isteği karşısında yeniliyordu”¹

Bu esnada kendi oğlu Ali Rıza’nın Fevziye’ye gönül düşürdüğünü fark eden Rânâ Hanım, oğlu'nun acı çekmesini istemediğinden; “«Fevziye» meselesini derleyip toparlayıp bir bohça yapmaya” karar verir ve görücülerden birine ılımlı davranıp herkesi «Ulemadan efendim... Böyle damat her zaman kismet olmaz. Subayın parası pul karısı dul... Tüccar sınıfı ailemize yaraşmaz... Siz de kabul ediverin...» «Çok yaş farkları var ama efendim...» «Ne çıkar?...»sözleriyle iknâ eder.“Büyüklerinin kararı”yla bu iş olur. Bu karar, Fevziye'yi ağlatır, Ali Rıza'yı çılgınlaştırır, ancak geri dönüşü olmaz.²

Görev hikâyesinin kahramanlarından Düriye de kızını okutmak istemez. Düriye’nin; onun “yobaz ve geri kafalı” olduğunu ileri süren kocası Yüksel ile bir

¹ Mualla Sümer, “Kader”, **Ham Şeftali**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1989, s.18-19.

² **A.e.**

süre sonra yoları ayrılır. Ancak, arada çocuklar vardır. İki kız çocuk, zaman zaman anneleriyle, zaman zaman babalarıyla vakit geçirirler. Aslında velâyet annededir.

Bir gün yine karısı Düriye'den çocukları alan kocası, “Önemli bir konumuz var: Okulların açılmasına az kaldı, Havva ortaokullu olacak, hangi okula yazdırmamız gerektiğini düşündün mü? ,diye sorunca “Düriye'nin kalın kara kaşları ortada birleşir” ve “Kızlar okumasa daha iyi... Göndermeyeceğiz okula. " .derYüksel, içinden «Böylesiyle konuşulmaz bile... Beynini yıkamışlar zavallının...» ,Ancak .diye düşünerek uzaklaşır kızlarıyla «Yirminci yüzyılın sonunda, büyük bir kentte bir anne böyle düşünebiliyor... Bu işi mahkeme hâlleder!.. Yüksel oğlum, en kısa zamanda dâva açmalısın! Yobazların elinden kurtar kızım! Âdettir diye evlenir misin?nin elinden 'kızlarını Düriye ,diyerek " .almak için bir savaşa girer“Kızını gerikafalı bir annenin elinden kurtarıp okutmak en büyük amacı olmuştu(r)”.³

Dava, iki yıl sürüncemede kalır. Bu süreçte okula gidemeyen Havva, yaşlılarından iki yıl geride kalır. “Bu süre boyunca ev işlerinden boğuldukça; ak'la kara'yı değerlendirme olanağı”nı bulur: “Annesinin ve dayısının kötölemeleri babasını daha çok özlemesine neden olur”.⁴

Burada Havva'nın babası sevecen" bakışlı, yumuşak konuşmalı”, annesi ise, “çatık kara kaşlı, sımsıkı kenetlenmiş dudaklı, karanlık bakışlı” olarak tarif edilir. Annenin bu hâlinin ve dayının “bilgiçlik taslayarak işaret parmağını tehditkâr biçimde sallayıp, havlarcasına bet bir sesle yaptığı din konuşmaları”nın çocuk üzerinde olumsuz etkisi olur. «Günah!» «Allah cezalandırır.» «Allah'tan kork!» gibi dehşet verici sözlerden nefret eder hâle gelir.⁵

Dayı ve anne, “vapurlarda-cami avlularında satılan dua kitapçıklarından başka hiç bir kitabı okumasına”, “televizyon izlemesine” izin vermezler. Havva, bu

³ Mualla Sümer, “Görev”, **Ham Şeftali**, İstanbul, Bayrak Yayımcılık, 1989, s.131.

⁴ A.e..

⁵ A.e., s.132.

durumdan çok bunalır. Babası Yüksel, Havva'nın mahkemede tanık olarak dinlenmesini ister. Kabul olunca, Hakim, Havva ile konuşur:

"—Havva, doğruyu söyleyeceksin. Annen ve dayın seni okula niye göndermiyorlar?

— Kızların okuması doğru olmazmış... Hâkimin kaşları çatıldı.

— Kaç yıldır okuldan uzaksın? Şimdi kaçınıcı sınıfta olmalıydın?

Havva utançtan kızardı;

— Orta ikiyi bitirirdim...

— Okula gitmek istiyorsun.

— Evet! Babamın yanında olmak istiyorum!

— Senin böyle konuşman için baban baskıda bulundu mu?

— Hayır! Ben öyle istiyorum! Okulu-arkadaşlarımı özledim!"⁶

Heyet, aralarında görüşüp Havva'nın babasına verilmesine, annenin on beş gün zarfında temyiz edebileceğine karar verir. "Mahkeme salonundan çıkarken hepsi garipleşmişlerdir". Küçük Havva'nın tanıklığı ile "Yanlış Hesaplar" düzelmeye başlamıştır: "Yüksel, kaybedip-sonra bulma şansına eriştiği kızının elini sımsıkı kavramış, gözleri sevinçten ıslık ıslık yepyeni ufuklara doğru yürüyordu. Düriye, yobazlara uyarak; eşini-evini-kızını yitirmiş oluyordu."⁷

Başkasının Nişanlısına Mektuplar hikâyesindeki genç kız, on beşine basalı üç ay bile olmamıştır ama babasının baskısıyla nişanlanır. "Ölürüm de bu adama varmam!" dese de, "Ya ere, ya yere, öyle mi?" cevabını almış, "Yok! Yere girerim ama asla varmam!" itirazları kâr etmemiştir. Babası çoktan sözü keser. Kızın halası, biraz olsun kızı rahatlatmak için "hiç değilse sen adamı gördün. Halbuki o senin nasıl birisi olduğunu bile bilmiyor. Esmer mi yoksa sarışın mısın? Kısa ya da uzun boylu musun? Değil mi ama? O da seninle aynı durumda. Yani... düşünürsen...." diyecek olmuş, "yeğeni yalvaran gözlerle öyle bir bakmıştır ki, hemen susuvermiştir."⁸

⁶ A.e., s.132-133.

⁷ A.e., s.133.

⁸ Ayfer Coşkun, "Başkasının Nişanlısına Mektuplar", **Duran Zaman**, İstanbul, Belge Yayınları, 1999, s.81.

Hazırlıklar olabildiğince hızla tamamlanmış, gençler birbirlerini görmeden yüzükler takılmış, karşılıklı armağanlar gönderilmiştir. Hemen ardından da beklenen gün gelmiş ve adam geride iyi ya da kötü, hiç bir anı bırakmadan gidivermiştir Kore'ye.⁹

"Beni artık okula da göndermezler." Diyen kızın bu tahmini doğru çıkar: "Öngörüler doğru çıkmış, genç nişanlı derhal okuldan alınmıştı. Oturup çeyiz yapacaktı. Zaten nişanlı bir kız okula gidemezdi. Akrabadan bazılarının damat adayının Kore'den nasıl olsa bir yıldan önce dönmeyeceğini söyleyerek, bu arada kızın hiç olmazsa orta okulu bitirebileceği yolundaki önerileri de geri çevrilmişti. Babası: "Giderse dikiş kursuna gider" demişti de, başka bir şey dememişti."¹⁰

Yeğenin durumuna çok üzülen hala, birden sonunu getiremediği bir cümle kurar: "Kız bana bak! Nasıl olsa Kore'ye gidecekmiş. Bakarsın..." Bu cümle, yeğende bir nebze de olsa, bir umut kapısı aralar. Ve genç kız içinde bir vicdan azabıyla kız oturma odasında televizyondaki Kore Saati'ne kulak kesilir: "Askerin istekleri... Askerin Mektupları... Askerin ölenleri... ÖLÜ ASKERLER... ÖLÜM LİSTELERİ... ÖLÜM!!!"¹¹

Uzak Kasabaların Gri Hüznü hikâyesinde tek erkek evladı serseri olan bir baba, "utancından insan içinde şöyle gerinerek bir kahkaha atmadığını" söylerken, oğlundan ümidini kestikten sonra aklına kızını okutmak geldiğini gizlemez. Tek umudu küçük kızındadır artık. Kızı hep iftihar kâğıtları getirir mektepten. "O okusun bari. İsterse üniversiteye bile gönderir, kız çocuğu demez, sonuna kadar okuturum." der. "Hareket Memuru Hüseyin'in oğlu hayta çıktı, ama maşallah kız doktor oldu," dedikleri günün gururunu yaşamadan bırakmam peşini onun. Ortanca kızın o tarakta bezi yoktur. Akli fikri düğünde, takıda, çeyizdedir. "Evlenip gider yakında. Ama..."

---

⁹ A.e.

¹⁰ A.e., s.82.

¹¹ A.e., s.81.

İlle de oğlum, tek erkek evladım, serseri ruhlu, hayalperest, dalgın oğlum... Utancım... Canımın parçası oğlum...”¹²

Ortanca Kız hikâyesinin kahramanı olan Ortanca Kız, kendisini ablası ve küçük erkeke kardeşi kadar sevmeye inandığı babasına kendisini ispatlamak için okuması gerektiğine karar verir:

“Babası, üçüncü çocuğu olan oğluna tapardı. Bir dizine büyük kızını oturturdu, diğerine oğlunu. Oğlunun çükünü çıkarır, "Aman da benim arslan oğlum" diyerek oynardı. Büyük kız da "Cici cici" diye kardeşinin çükünü severdi. Baba büyük kızını öperdi. Ortanca kız, "Babam belki beni de sever" umuduyla küçük oğlanı okşamaya sokulurdu. Baba onu iterdi...

İkide bir, "Biz seni çingenelerden iki tezeğe aldık" derlerdi. O kış ülkesinde tezek para kadar değerliydi. Birçok alışveriş, tezek karşılığında yapılırdı. Ortanca kız bu yüzden ailesini aramak için çingenelerin kampına gitmişti.”¹³

"Babam beni sevsin diye okula gitmeden okumayı yazmayı öğrenmişim" der kız. Boyu çok kısa olduğu için, bayramlarda onu en arka sırada yürütürler. Arkadan gelen erkek öğrencilerin yetişip onu çiğnemelerinden ödün patlar. Sıranın önünde yürüyebilmek için, en zor jimnastik hareketlerini öğrenmiştir. Ters taklalar, perendeler atarak okulun önünde ilerler. Adı lastik kıza çıkar.¹⁴

Liseyi iyi derecede bitirmesine karşın, babası yüksek öğrenim görmesini gereksiz bulur. Eş dost, "Aman komutan etme eyleme, bu kız çok zeki, mutlaka üniversiteye gönder" dedikçe "Okuyupta yüksek mühendis olacak hali yok ya" diye terslenir. Babasına inat, teknik üniversite sınavlarını kazanarak okur, yüksek mühendis olur. Komutan babanın çok sevdiği oğlundan da, kıymetli büyük kızından daha yüksek bir mevkiye çıkar.¹⁵

Böylece “babasıyla aynı sofrada rakı içmeyi hak etmiştir”. Anasına, babasına, ablasına son nefeslerine kadar bakarak topırağa vermek de ona düşer.¹⁶

¹² Buket Uzuner, “Uzak Kasabaların Gri Hüznü”, **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006

¹³ Neşe Karel, “Ortanca Kız”, **Erkekler de Sever**, Mim Yayınları, Antalya, 1994, s.48.

¹⁴ **A.e.**, s.49.

¹⁵ **A.e.**, s.49.

¹⁶ **A.e.**

Kendini bildi bileli, hep birazcık daha çok sevmeyi özlemiştir. O sevgi dolu yüreğiyle herkesi sever. Onu tanıyıp da sevmemek olanaksızdır. Çocukluğunda yüreğine sinmiş olan kaygılardan zaman zaman kurtulamaz: Hiç bir şey beklemeden vermek. Kimseye muhtaç olmamak için çok çalışmak. Kendi kendine ayakta durabilmek...¹⁷

Kuma hikâyesinin çocuklukla, genç kızlıkla, hayatla ilgili “hayâlleri, beklentileri” olmayan kahramanı Hatice’nin de okumasına babası “gerek görmez”: “Bunca yapılacak iş varken, yaşamak için yapılması gerekenleri öğrenmek yerine, okula gidip öğrendikleriyle yaşamaya çalışmak da neyin nesiydi. Hele kız çocuğunun, okulda öğrendiklerini işe yaraması için kullanacak zamanı var mıydı ki zaten? Kadın dediğinin günü, zaten dolu mu doluydu. Hem de ne yükte. Kline, kolunda, karnında, sırtında, başında taşımakla bitmeyen bir yük...”¹⁸

Hatice, hayâl kurmaya, hayatıyla ilgili güzellikler düşlemeye fırsatı olmadan çocukluğu geçmiş, genç kızlığını yaşamaya başlamış, çocukluğu ile genç kızlığının farkını bile anlamaya fırsatı olmamıştır. On beşinde Mustafa’yla evlendirilmesine karşı çıkmaz. İmam nikahı kıyar Mustafa. Köyden kasabaya taşınırlar. Çocukları olur. Köyünü biraz özele de, evine işine gücüne bakar, çocuklarını büyütür, çok fazla şeyi sorun etmez, Mustafa’nın getirdiğiyle yetinir. Az yer, yeni giymez. Kocasını mutlu etmeye uğraşır. Kocasını çalışmak için uzağa gider, sabırla bekler onu.¹⁹

2. Kadınlar ve Yüksek Öğrenim

Üçgenin Perişan Kenarı hikâyesinde özel bir yüksek öğrenim yurdunun sahibesi olan bekâr ve yalnız Saime Hanım, yüksek öğrenim görmek için yurduna

---

¹⁷ A.e.

¹⁸ Nermin Bezmen, “Kuma”, *Kırk Kırık Küp: ‘Kırk Hikaye’*, 8.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2010, s.60.

¹⁹ A.e.

gelen kız öğrencilerle ilgili çok da olumlu düşünceler içerisinde değildir. Geldiğinde “liseyi bitirememiş, askerden dönmüş, yaşam karşısında şaşkın ve umarsız bir delikanlı” olan İlyas’ı muhasebecisi yapar kız yurdunun. “Hiçbir hesabın sorulmadığı” bir muhasebeci konumundadır İlyas.²⁰ Aralarında gönül ilişkisi başlar. “Seni paramla almak ve kullanıyor olmak, yüreğime taşıyamayacağım ağırlıklar bindiriyor İlyas.” der kadın içinden.²¹ İlyas, giderek kızlarla arayı bulur ve Saime Hanım’a karşı ilgisizleşir.²²

Hatta Saime Hanım’a, “ne kadar açgözlüsün. Kızlara verdiğin yemek ağza alınır gibi değil”²³ der. “O kızları ahırdan farksız bir evin kümes odalarına doldurduğunu, üşümelerine yetersiz beslenmelerine, sağlıksız koşullarına aldırmadığını” söyler İlyas. Saime Hanım şöyle düşünür:

“Durmadan suçluyor iki yıldan beri. Sanki daha önceleri farklı mıydı koşullar? Görmüyordu gözü o zaman. Gelmeler, kalmasınlar. Hangisini kolundan tutup zorla tıktı buraya.? Belki doğru, o binaya hayvan bağlasan durmaz. Onlar hayvandan beterler. Kovulduklarında bile gitmiyorlar. Okumak istiyorlar. Analarının mutsuzluğunu oluşturan ne varsa, okuyarak onlardan kurtulacaklarını sanıyorlar. Kim sokuyor bu saçmalıkları kafalarına yüzyıllardan beri? Ne kadar az şeyden kurtulur insan okuyunca. Bunu söylemek anlamsız. Anaları daha kötü koşullarda değil. Yarın bunlar analarından farklı davranmayacaklar. Güneş batıyor. Yemekhaneye geç kalanlar da yiyip yalanarak karşı binadaki ahırlarına gidiyor. Pekâlâ keyifliler.”²⁴

“Kızlar yakınıyorlar, ama, hiçbiri, bir tek pirinç tanesi, bir salata yaprağı bırakmıyor tabağında, yemeği ziyan etmiyorlar. Kıtılıktan çıkmışlar sanki. Saime Hanım duymak için zorlasa kendini, vahşi hayvan homurtularını bile duyacak.” S.149²⁵

“Küçük cadılar... hakkında neler söylediklerini biliyor. Bildiklerini abartarak, bilmediklerini uydurarak, olmayan deneyimleriyle, gerçekleri aptalca değiştirerek başkalarına satar. Yıllar geçer, çok değişmezler. Kıyıcılıkları artar.”²⁶

Sessizliğin Ortasında Akıp Gidene Yabancı hikâyesindeki Sumru, üniversite okumakla ilgili hayaller kurmaz ama dansla ilgili hayalleri vardır. Bir zamanlar servet ve şöhret içinde yüzen ailenin birdenbire “düşmesi”; Bey’in “bütün aileyi dolandırmasından sonra Şişli’deki Cedide Palas’ı da satmak zorunda kalmaları,

²⁰ Ayla Kutlu, “Üçgenin Perişan Kenarı”, *Sen de Gitme Triyandafalis*, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004, s.164.

²¹ *A.e.*, s.165.

²² *A.e.*, s.149.

²³ *A.e.*, s.149.

²⁴ *A.e.*, s.152-153.

²⁵ *A.e.*, s.149.

²⁶ *A.e.*, s.151.

“Ziya dayının, anneanneninin ölüm döşegindeyken zorla koynundan çaldığı mücevherlerin hepsini satıp savmıp, son kuruşuna kadar harcaması”, “bir gün muhakkak büyük ve önemli bir adam olacak gözüyle bakılan, Galatasaray’ın en parlak talebelerinden Ziya Refik’in, “kendini alkole vuran, güçsüz, sefil bir adam”a dönüşmesi, gibi olaylar yüzünden evde birlikte yaşadığı bu akrabalarının hiç birine benzemek istemediğine karar veren Sumru, “kimya mühendisi” olur. Annesi övünür: “O benim eserim! Onu ben büyüttüm! Ben biçim verdim. Bütün hayatım boyunca başarabildiğini tek şey. Ama en güzel şey. Sevgiyle kolunu sıktı Sumru’nun. Bize benzememesi için elimden gelen her şeyi yaptım. Kimseye yaslanmadan, kendi başına ayakta durabilen bir insan, çağdaş bir kadın olmasını istedim. Bizim gibi en cılız esintilerin bile savurup dağıttığı, oradan oraya sürüklediği güçsüz insanlardan olmamalıydı.”²⁷

Sumru’nun iç sesi ise “Pekâlâ da iyi bir balerin olabilirdi” diyen ve “bilim kadını” sıfatıyla biraz da Sumru’yl alay eden teyzesine cevap vermektedir o sırada: “Ya da iyi bir düşkırğını canım teyzeceğim. Aynı sizin gibi. Bu da olabilirdi. Yarı deli bir anne ile nerede öldüğü belirsiz, serseri, kumarbaz bir babanın çocuğu olarak ben ancak bu kadarım yapabildim neylersiniz. Renan Teyzem olmasaydı belki bu kadarım bile gerçekleştiremezdim.”²⁸

Bunları duyan Pier, "Hakikaten güzel bir tahsil yapmışsın küçük," der. "Fakat biz mühendisliği eskiden erkek işi zannederdik. Erkeklerle mahsus bir vazife." diye eklediğinde Sumru gülerek cevap verir: "Şimdi öyle bir ayırım kalmadı Pier Amca. Hem kadınlar daha fazla şey başarmak zorundalar." ²⁹

Kezban çapa yaparken okul kağıdı gelir. Annesi, “Nebilem, herhal okul kağıdı olacak, Nursel'inkinin tıpkısı al bak." diye zarfı uzatırken, anası, zarfı uzatır.

---

²⁷ Jale Sancak, “Sessizliğin Ortasında Akıp Gidene Yabancı”, **Aynadaki Yüzler**, İstanbul, Can Yayınları, 1990, s.76.

²⁸ **A.e.**

²⁹ **A.e.**, s.77.

Kezban, titreyen elleriyle zarfı yırtıp açar, anası gözlerini kocaman açmış bakar. "Hiçbir yeri kazanamadınız." cümlesini okurken dona kalır.³⁰

Yiten umutlarının sarsıntısıyla Kezban'ın başı dönmeye başlar. Anası anlar, sapsarı olmuştur Kezban, neredeyse düşecektir. Yetişip kolundan kavrar. "Nooluyo giz, geç otur bi." Kızı sürükleyip odanın köşesindeki mindere oturtur. Gözyaşları yanaklarından aşağı süzülür Kezban'ın. Kadın koşup masanın üzerindeki kolonya şişesini kapar, kendini yitirmişçesine iki yana sallanıp hıçkırığa hıçkırığa ağlayan kızın başından aşağı boca eder. Yüzüne, boynuna sürer. Avucuna alıp, alnını bileklerini ovalamaya koyulur: "Bana bak, sıçarım ünüvesitene, ecinnilere mi garışacan giz, ne bu halin, kendine gel gari." diye söylenir bir yandan. Kız duymaz bile anasını, kadının, neredeyse şişenin yarısına değin boşalttığı kolonyanın, tüm odayı saran keskin kokusunu bile duymaz. Kerpiç duvarlı, toprak damlı oda başının çevresinde döner, tavandaki koca koca kalaslar, kah yere iner kah göğe yükselir, yerdeki ot minderler, el örgüsü halı, ot yastıklar, tahta masa, naylon su kabı, duvardaki hasır, yanlamasına konmuş, içi ders kitaplarıyla dolu elma sandığı, hatta anası, karmakarışık olmuş, yuvarlanırlar dönen odanın içinde. Son anımsadığı, anasının kocaman açılmış gözleridir.³¹

Anası, sıkıntıyla yüzüne hücum eden terleri silerek kızına bakar. Kızına nazar değiştiğine inanır: "Kim- bilir kimin nazarı deydi, göz deydirenin gözü çıksın, gelinlik kız oldu hala okutuyon mu dediler de, hasetlikten hiçbirinin ağzından bir maşaallah olsun çıkmadı, ne diyeyim, allahlarından bulsunlar kimlerse."³²

Üniversiteden tatile gelen doktor adayı kız, annesinin ve mahalleden tanıdıkların, komşuların toplandığı ortamda otururken kendinin huzursuz hisseder. "DAHA NE KADAR oturacak bunlar? İşim var deyip çekilsem, anam darılır. Alçakgönüllülük göstermeliyim öyle ya, kente okumaya gideli burnu büyüdü

³⁰ Fulya Gürses, "Kezban", **Ekmek**, İstanbul, Sosyalist Yayınlar, 1997, s.23.

³¹ **A.e.**, s.24.

³² **A.e.**, s.25.

demesinler, iyi de, bu cansıkıntısını ne yapmalı?”³³ diye içinden geçirir. Ortama çok da yabancı kalmamak için çocuklarla uğraşmaya çalışır. Ancak kız ortamdayken herkes tedirginidir. Vaktiyle okumasına en çok karşı çıkmış olan komşulardan Hasibanım bile artık başka türlü konuşmaktadır:

'Eee, demek doktor çıkacan yakında?' 'İnşallah Hasibamm teyze.' 'En iyisini yaptın kızım, maşallah sana, benimkiler oğlan oldukları halde okuyamadı.' 'Üzülme teyze, onların da erkenden para gördü elleri.. Sonuçta hepsi bir.' 'Yok kızım, okumak başka. Amcan çok istedi okusunlar diye, çok çırpındı, ne edelim hevesleri mi yoktu, akılları mı azdı, ne idiye okumadılar işte. Bileydik kızı okuturduk, biliyorsun çok hevesli, çok istekliydi, tıpkı senin gibi.' 'Kısmet teyze, üzülme artık olan olmuş.' Hasibanımla söyleşirken Hasibanımlaşmak ne oluyor? Yok kısmetmiş, yok elleri erkenden para görmüşmüş. Başkasıyla neyse de, bu kadınla böyle konuşmam, canımı sıktı doğrusu. Nerdeyse, "bizden farkı yok canım, okumuş da ne olmuş, ha benim kız ha bu' diye düşündüreceği kadını. Bilseymiş kızı okutmuş. Okutmadın da iyi ettin, sallasın üç çocuğu şimdi. Yaşı benden küçük ya, gören anam zanneder, erkenden çökmüş garip. Eli dili büsbütün kilitlenmiş, zaten sessiz, varla yok arası bir şeydi. İyi ki okuyup kurtarmışım kendimi buralardan. Bir gün gelecek, Hasibanım böyle böyle konuşacak deseler inanmazdım. Oysa kendi kulağımla duyuyorum şimdi. Az mı kafasını karıştırdı zamanında anamın. Yok kız kısmı okumazmış, yok okusa da ne olurmuş, sonuçta, varacağı bir el adamı için mi onca masraf edilecekmiş. Hele, üniversiteyi kazamp Ankara'ya gideceğimi duyunca iyice delirdiydi. 'El kadar kasabadan çıkarıp ucu bucağı belirsiz koca kente kız göndermek, namus ipini kendi eliyle çekmesidir adamın.' Böyle demişti anama. Babam kapıdan çıkınca, bu girerdi içeri. Kapı aralarından, yüreğim gümbür gümbür dinlerdim konuşmalarını. Anamın tek sözcük soluğu çıkmaz, salt bu konuşurdu boyuna. En sonunda, 'Onca erkeğin arasında orospu olur çıkar, benden söylemesi.' deyivermiş, o güne kadar sessiz soluksuz dinleyen anamı bile öfkelenmişti.

Az mı korktum, az mı üzüldüm o günlerde? Kasaba kaymakamından daha etkiliydi Hasibanım, daha yıldırıcıydı. Eline diline düştün mü, bir daha belini doğrultamazdın. Ya Hasibammı dinleyecek, ya göçüp gidecektin kasabadan. Sokaktaki forsunu bakılırsa hala da öyle olmalı. Her an boyun eğiverecek, yenilecek gibi geliyordu anam. işe bak, şimdi karşıma geçip onaylıyor beni. Salt yapmacık bu kadın, ne yapacaksa, gizli kapaklı, adamın arkasından yapar bu. Daha geçen gün, 'Hayırlısıyla diplomam alsan da, sayende biz de kurtulsak şu nalet yerden' demedi mi anam?"³⁴

Güler, şehir dışında üniversitede okur. Beş günlüğüne memleketine gelir. Annesi yemek, içmek bir sürü hazırlıklar yapar. Üniversiteli, idealist, şair kız kimliğindeki Güler'in aklında ise yazdığı şiiri annesine okumak, heyecanla getirdi bu hediyeyi ona vermek vardır. "Analara, analara, en çok onlara yazılmalı şiirler çocuklar, en çok onları anlatmalı" diye düşünür. "Hep anlatmalıyız, okul kapılarına varamayan, hiç değil her akşamüstü, oh çok şükür sağsalim geldi bugün de, diyemeyen, her günün her akşamımı hile bekleyemeyen, yarına dayanmak için her günün her akşamüstü olsun sevinemeyen, hep uzaktan, aylar ucundan kıvranıp duran

³³ Fulya Gürses, "Yabancı", **Ekmek**, İstanbul, Sosyalist Yayınlar, 1997, s.40.

³⁴ **A.e.**, s.41-43.

anaları, onları anlatmalıyız. Şiirleri onlar üstüne, onlar için yazmalıyız çocuklar. Anaları çocuklar, insanları çocuklar, tutarsa şiirimiz ayakta tutar. En yakınımızdan başlamalı, onlara, onlar için en güzel şiirleri yazmalıyız.”³⁵

Güler, eve elinde şiiriyle gelir. Heyecanlıdır. Arkadaşlarına, “Anaları, anaları, şiirlerimizde onları da anlatıp, onlara da okumalıyız şiirlerimizi. Her şeyin içinde kendilerini de düşündüğümüzü bilsinler, başkaları da bilsin bunu, güzel olsun ama şiirlerimiz, en güzeli olsun; en çok buna çabaladım.” Diyen Güler’e göre, her şeyin içinde annesini düşündüğünü gösteren bir şiir, iyi düşünülmüş, güzel yazılmış, özenilmiş bir şiir en güzel hediyedir: “Bir kutu çikolata, bir şişe kolonya, ya da üç metre kumaş. Yok, ama benim şiirim var. Güzel olmasına özenilmiş bir şiirim. Evi onula donatacağım.”³⁶ diye düşünür. Arkadaşları da onaylamışlardır zaten; en katı kafalıları olan Zehra’nın bile, Güler şiirimi okuyunca yurttan, “kirpikleri çipildemiş, gözüne inen yaş perdesini gizlemeye çalışmış, sesi bulanmıştır.”³⁷

Ancak; Şükriye Hanım’ın kafasında hep kızını tam olarak doyurmak, Güler’in kafasında da bir an önce annesine şiir okumak varken, bir türlü orta noktada buluşamazlar. Güler, annesinin hazırladığı sofrayla ilgili iğneden ipliğe detaya girmesine bir anlam veremez ama sabırla bekler. Daracık bir mutfakta annesinin kan ter içinde ekşili köfteyi terbiyeleyişine, tez elden soğusun diye imambayıldıyı bir tepsi suyun içine oturtuşuna bakar, onun açıklamalarını -savunularını-dinler: "Tabii kızım, tabii, geciktim, buzdolabına da sıcak sıcak konulmaz ki, daha doğru dürüst kullanamadan bozulur, paltonu bile yaptıramadan biz, buna sıvanmıştık, yazık değil mi?"³⁸

Salatanın maydanozunu, dereotunu ince ince kıyar Şükriye hanım, hiç olmadık bir sabırla, özene bezene, sızıldanarak bir yandan:

---

³⁵ Adalet Ağoğlu, “Şiir ve Sinek”, **Hadi Gidelim**, 7.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, s.97.

³⁶ **A.e.**

³⁷ **A.e.**, s.98.

³⁸ **A.e.**, s.97.

“Ah bak, sen gelmeden herbir şeyleri hazır edeyim dedim, yetişemedim, kaplumbağa gidişli İsmayilefendiyle ne olacak zaten, olacağı bu. Elim mi ağı raştı benim de, yapmaya yapmaya unuttum mu yapmasını? Güler kızım, şu zeytinyağı şişesini uzat hele. Yoksa belki helecandandır, elim ayağıma dolanıyor, ay bak şişeyi kaydırıyordum nerdeyse, ilahi Şükriye karısı e mi, senden ne ot olur, ne ocak, derlensene, işte kızın tam bir hafta seninle, tam bir hafta dizinin dibinde. Bir hafta demiştin, değil mi Güler, mektebi kapamalarıyla? Acaba bir kilo daha patlıcan alsak mı? Camları silsek mi?”³⁹

Güler patlıcandan, camlardan habersiz, annesinin beş günü bir hafta yapıvermesine sevecenlikle gülümser: “Arayı şiirle kapatırım. Şiir unutturur ona bir hafta değil, beş gün kalacağımı, şiir onu sevindirir” diye düşünür. “Anne, bu kadar inceleme canım, hadi oldu, yeter, oturalım şöyle başbaşa, sana ben...” diyecek olur ama Şükriye Hanım’ın cevabı gecikmez: “Ah, acıktın tabii!” Güler, kızım, işte yine iğne iplik, avurtları iyice çökmüş, yurtlarda öyle, hısım akraba evlerinde kim bakacak ona tabii, kimse bakmaz, kim kımıldayacak onun için, kendi de bakmaz kendine zaten, nasıl baksın, yollayabildiğim para belli, benim durumum belli, o koca şehirde nasıl olur insan, nasıl doyunur? Al, atıver ağzına sıcacık bir börek hadi, şimdi otururuz, sofraya ekmek koyduk mu biz?”⁴⁰

“Anne, ekmeği koydum” der Güler: “Geldiğimden beri uğraşıyorsun!” Sesinin hırçın çıktığını fark eder. Acıktığına verir annesi bunu. Daha kapıdan girince ilk işi annesine şiirini okumak olsun istemiştir Güler. Ama annesinin onun için planladıkları hiç bitmez:

“Hadi çay, diye tutturdu, mutfağa seğirtti. Hadi limonata, diye tutturdu, mutfağa seğirtti, akan musluğu anlattı. Elimden gelmiyor, tamirciler ateş pahası, ya bir de buzdolabı bozulursa ne yaparım, diyor. On dakika, henüz bozulmamış bir buzdolabı için hayıflanıp durdu: “Ya ölürsem ne olursun?” diyor. Kimin öleceği önden sırayla belli mi, artık sırası sekisi mi kaldı işin? Her şey durulsun, dinsin; şiiri okuyayım ona, diyorum. Artık böyle olunca, dursun. Yemekten sonra. O zaman okurum...”

“Otur anne, şimdi sana bir şiir okuyacağım.”

Öyle ya, artık tamam. Artık tam sırası. Evi dip köşe temizledik. Annemin başedemediği camlan, kapıları sildim. Sürünüp giremediği yatakalılarının tozunu, Musluklar ovuldu. Yeniden yemekler pişti. Çürük sebzeler ayıklandı. Yerlerine yenilerini taşıdık. Üçüncü gün banyo sobası yakıldı. Kendimiz de temizlendik. Akşamın altısı oldu. Çavı-nı demledim. Geciktik. Eline yününü aldı. Şimdi içi enikonu rahat artık. Evin her yanı yeni ovulmuş pirinç kaplar gibi pırıl pırıl. Su kapları dolu. Gaz tüpleri dolu. Artık kafasının takılıp kalacağı tek nokta yok. Ben de dişimi sıktım, iyi sıktım. Sabırla bu saati bekledim, üç gün önce kapıdan girince ben, gözü şöyle bir elime kaymadı mı, yarım kilocuk kaymaklı lokum getirdi mi acaba diye? Ona elim boş, büsbütün armağansız

³⁹ A.e.

⁴⁰ A.e.

gelmediğimi anlayacak şimdi. Gerçekte ben belki günlerce hep bu ân'a hazırlandım. Şu ân'ın annemi için çalıştım. Şiirini geceler boyu ince bir nakış işler gibi, ona güzel bir hırka örer gibi işleyip ördüm, maydanozu, dereotunu pul pul kıyar gibi. Ben için için hep dedim ki, analara, analara, şiirler en çok onların uykusuz, tedirgin gecelerine, doğranmış yüreciklerine. Zaman benim yalnız annemi, yapayalnız yüklenilmiş tedirginliklerinden çıkarmama izin vermiyor olur mu? Onlara, onlara... Durma ovulmuş, parlatılmış eski bakır taslarına bir demet çiçek koymalıyız.”⁴¹

Derken üçüncü gün olur Güler'in geldiğine. Güler, şiirini çantasından çıkarır. Başlamaya hazırdır. “Otur anne, şimdi sana bir şiir okuyacağım” der; içinde şiirini yeniden gözden geçirir. “İyi ki ilk gece ya da dün sabah, gaz tüpünü değiştirmeye koştururken o beni, aceleye getirmemişim, -musluğu ingilizanahtarıyla gevşettim, kenevir sarıp sıkıştırdım, su sızması durdu- iyi ki o su, cız cız akarken okumamışım, iyi ki bu zamanı beklemişim,” der. Öyle ya, güzel bir şiirdir bu, Zehra'yı bile duygulandırmıştır. Musluğa keneviri sararkenden de biliyordur Güler bunu, “insanların tarih boyu tek taşını, tek özverisini atlamamış, onların dolanık günlerine ufacık ufacık tığlarıyla karşı kovuşlarını atlamamış bir şiir”dir. “Güzel örülmüş, dört kıyısına da iğne oyalarından bir sıra biber çiçeği dikilmiş” bir şiirdir. Artık zaman gelmiştir. Artık okuyacaktır Güler bu şiiri. İşte annesini, oturmuş, yünü elinde, dingin halde yakalamıştır. Eli cebinde, kendi üstüne katlanmış bir kâğıtla; annesinin yanına doğru yaklaşır.

Kendisine doğru yaklaşan kızına Şükriye Hanım, "Acaba dolaptaki imambayıldıyı da versek mi İsmayilefendi'ye?" deyiverir. Elinde “kendi üstüne katlanmış kâğıtla” durduğu yerde durup kalır. “Elim cebimdeki, kendi üstüne katlanmış kâğıtta, kâğıttan birkaç milim uzaklaşmış olarak. Şiir benden kaçıyor. Hemen kavradım kâğıdı, cebimden çıkarıverdim. İşte şiir elimde. Görür görmez imambayıldıyı unuttur sanıyorum.” Diye düşünür Güler. "O kalan yemeklerle birlikte imambayıldıyı da verelim. Yemedin. Bari onlar yesinler. Üç gündür dolapta durup duruyor. Boşuna yer işgal ediyor.”⁴²

Güler bakar ki, annesinin zihninde hâlâ yemek var ve bu zihinde böyle bir şiirin kendine bulacağı bir yer yok. Tutar kendini bir kez daha sabırla, “kalan

⁴¹ A.e., s.98-99.

⁴² A.e., s.99-100.

yemekler, İsmayilefendiler, dolapta yer tutan imambayıldı zihnini kurcalayıp duracak. Şiirini iyice bir dinleyemeyecek. Şiir şiirsiz kalacak. En iyisi bunu da bitirmeli." Diye düşünür ve cevap verir: "Çok istiyorsan götürüp vereyim. İsmail efendi kapının önünde oturup duruyor."⁴³

Ve şiir okumaya sıra gelmez/gelemez!

---

⁴³ A.e., s.100.

SONUÇ

Edebî metinler, çeşitli edebî dönemlerde kültürel, millî, sosyal, cinsel ya da tarihî kimliklerin fertlere yüklenmesinde ve bu kimliklerin yayılmasında araç olmuşlardır. Bir nevi laboratuvar görevini görebileceğini düşündüğümüz edebî metinler yoluyla "kültürleri okuyarak" figürlere yüklenen kültürel ve sosyal kimlikler ile yaşanan toplumsal hayat hakkında da bilgi edinebiliriz.

Hem edebiyat hem sosyoloji hem de kadın araştırmaları bakımından yarar sağlayacağı düşünülen bu araştırmada, Türk toplumunun 1980 sonrası yaşadığı dönüşüm, Türk kadınının kimliği açısından ele alınmış ve dönemin 1980 ile 2000 yılları arasında baskısı yapılmış hikâyeleri kadın merkezli olarak incelendikten sonra çeşitli sonuçlara varılmıştır.

Hikâyelerdeki kadın kimliklerine dair izlekler, belli tematik başlıklar altında incelendiğinde, 1980 sonrası değişimin Türk kadınına nasıl etkilediği hikâyelerin dünyasından yansımaktadır.

Hikâyelerdeki, "Kadın Aşk ve Evlilik"e dair özellikler incelenerek, kadının toplumun en önemli yapı taşı mesabesindeki ailede kız çocuğu, genç kız, sevgili, eş, ev hanımı ve anne olarak nasıl algılandığı ve sunulduğu üzerinde durulmuş; karar verme sürecinde kadına ne kadar yer verildiği ve anne ile kız arasındaki ilişkilerin nasıl olduğu konularına da değinilmiştir. Ayrıca bu bölümde hem erkek için hem de kadın için hayatlarının en önemli olaylarından biri olan evlilikte erkeğin kadından ve kadının erkekten neler beklediği, kadın ve erkeğin çevresinin beklentileri üzerinde de durularak, hikâyelerden hareketle gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Buna göre, bazı kadınların, kimi zaman aileye maddi bir girdi uğruna, kimi zaman bir an evvel bir sahip çıkana olması adına, kimi zaman gerekçesi bile belirtilme mecburiyeti duyulmayan "uygun görülme"lerle, erken yaşlarda ve istek dışı evliliklere zorlanabildiği, bu kimlikteki kadınların genellikle bir aile hayatından

beklentilerinin ‘başlarında koca bulunması’, karınlarının doyması gibi ‘kendilerinden daha önceki kadınlarca da’ kabul edilenin ötesinde olmadığı;

Er sahibi olmanın er dünyaya getirmekle eşitlendiği hayatlarda, soyu sürdürmenin ne demek olduğunu bilen, erkeğin geleceğinde gördüğü düğümleri çözemezse kumanın ayak seslerini işiteceğinin farkında olan kadın kahramanların yazgısının, onların hayatını birer trajediye dönüştürdüğü;

Kadın kahramanların, kendilerine çok önceki zamanlardan miras düşen çatışmaları da sahiplendikleri, bir türlü ‘ana-kız’ olamayan ‘gelin-kaynana’nın aralarındaki çekişmenin sürdürüldüğü; böyle bir çekişmenin kendisinden taraf olması beklenen erkekleri de içinden çıkılması zor durumlara düşürdüğü;

Geleneksel kimlikteki bir anne için, anneliğin kocaya, oğla, kıza, sıcak bir yuva hayaline; bitmeyeceğini sandığı koca bir ömre aldanmayla eş olduğu; annenin, toplumsal değişme ve yabancılaşma karşısında çocuğunu korumak kollamak isteği ile yaptığı her tür davranışın, özellikle kızları açısından onun “anlayışsız” olarak yaftalanmasına için neden olduğu; annelerin siyasi amaç ve hedefler uğruna kendinden taviz veren, çoğunlukla üniversite eğitimini aksatan, tamamlayamayan evlatlarını anlamakta zorlandığı fakat buna rağmen, her zaman evlatlarının yanında oldukları; eşlerinden şiddet de görseler, içinde sevgiden eser olmayan bir evlilik de yapsalar, kızlarına yine kendi bildikleri bir eş ve annelik yolu çizdikleri, onları, ‘evlerinin kadını’ olarak yetiştirmekte ısrarcı ettikleri;

İstisna birkaç kahramanın dışında geleneksel kadın kimliğindeki kadının aldatmadığı; daha çok aldatıldığı, nefsin, insanın göğsünün üstüne çöktüğü zamanlarda tuşa gelen erkeklerin, bir kez dışarıya göz düşürünce kendinde olanı görmez, sahip olduğunu gözlerinde güzelleştiremez hale geldiği, ölçüler değişip, ayar bozulup, beklentiler farklılaştığında da ne kadar güzel, ne kadar anlayışlı, sevgi dolu, fedakâr da olsa, evdeki kadınların sıcaklığının duyulmaz olduğu;

Aldatılmayı yaşamanın, ya da şiddet görmenin, -baba evinin de kapalı olduğu gerçeğiyle- hayatta gidecek başka bir yeri, yapacak başka bir şeyi olmayan kadınlar için evliliği bitirmek anlamına gelemediği ve yola gelecek, evine dönecek eş ümidi ile kadınların yaşama tutunmaya devam ettikleri görülmüştür.

Yukarıda, hikâyelerde ortaya konulan özellikleri verilmiş, katlanarak koruyarak, korunarak evinin kadını olmayı yazgının emri olarak giyinmiş kadınların aksine; evliliğe acele etmeyen ve evliliğe dair çok büyük heyecanlar duymayan kadın kahramanlar da vardır.

Evlenmeyerek, evliliğin kadından çalacağı zamandan, anneliğin kadından götüreceklerinden kurtulmuş olan kadının, kendini daha çok kendine ait hissettiği; ‘modernizmin evsizliğini’ ‘ev’ olarak benimsemiş anneler için fedakârlıkların, isyana evrildiği, çocukların anneye dair ihtiyaçlarının bitmemesinin, ilk başlarda bir heyecan olarak çocuk sahibi olmayı düşünen modern anne için bile sonraları sıkıntıya dönüştüğü; bitmek bilmeyen ihtiyaçlara rağmen çocuklarına ‘ayıracakları süre’nin dolduğuna inanan kimi annelerin, annelik içgüdüsünün dışına bile çıkarak, belli bir süreden sonra çocuklardan gelen her tür isteklere toplumun normlarında pay olarak anneye düşürülmüş görevlere ‘hayır’ diyebildikleri; anneliğe kafasında bir zaman dilimi biçen böyle kahramanların, bu zamanın tamamlanması beklentisiyle yaşamanın gerginliğini de üzerinde taşıyarak, bu durumu eşleriyle olan ilişkilerine de yansıtıtları;

Bazı kadınların evlilik dışı arkadaşlığa, ilişkiye, evlenmeden yaşanacak olan cinsel deneyimi ‘olağan’ karşıladıkları, evlilik sürerken de karşılıklı olarak kişilerin sevgililerinin olabilme ihtimalini canlı tuttıkları, kimilerinin evliliği dışarıya karşı bir ‘hayatta yalnız olmama görüntüsü’ verme, ‘anlaşmalı bir kurum’ ve toplumun beklentilerine karşı ‘düzgün bir kadının ve düzenli bir yaşamın sembolü’ addettiği ve buna bağlı olarak koca tarafından aldatılmayı, evliliği sonlandırma girişiminde bulunacak kadar önemli saymadığı;

Evliliği, maddi beklentiye, itibara, kariyere, konformizme açılan kapıların bir yolu olarak görmek hasebiyle ona yanaşan, hayata ve insana dair sözü olamayıp, kendine kalbinden ve beyninden bir kimlik inşa edemediği için kocanın banka hesaplarından yeni bir birey olma hayalini güderek, pahalı zevklerin, ucuz ruhları olmayı evlilikle birlikte yükselen bir sınıf olarak gören kadınların var olduğu;

Özellikle de bilgi ve ekonominin gücünü eline aldığı anda, üstündeki yükleri indiriverme isteğiyle içinde büyüttüğü ‘kendi hayatını yaşamak’ simeranyasını gerçeğe dönüştürmek için harekete geçen kadının, bu her an yola çıkmaya hazır, uzaklardan korkmayan, yalnızlıkları çekilebilir olarak görece kadar yalnızlığı özlemiş, ağzını açmış bekleyen hayata karşı kılıcı elinde, dünyanın tek’li/erkek’li imarına itirazını sıkılmış yumruğa dönüştüren haliyle “Ben varım!”, “Ben de varım!” derken o zaman dek yok sayılmanın, gölgeye bırakılmanın hesabını çıkarıp masanın üzerine koyduğu, hatta bir yandan hesap ister/sorarken, diğer yandan dilediğini yapma konusunda da kimseye bir hesap vermek zorunda olmadığını haykırdığı;

Modern kadınının, evinin kadını olması yönündeki öğretiyeye çatışmanın tam ortasından nişan aldığı, ömürlük vaatlerle başlayan evliliğin bir iki yıl gibi kısa bir zamanda ‘sıkılma’ ve ‘birbirinden bıkma’ gibi gerekçelerle sonlandırıldığı, eve ait olmanın anlamını sorgulayan kadının, bu anlamı köklerinden sökmeye çalıştığı, yemek, çamaşır, ortalık derleyip toplamadan örülü duvarların ardındaki yaşamın ona yetmediği, bir yerlerde pusuda bekleyen ‘akıp gitmekte olan hayata katılmak arzusu’nu bir gün herhangi bir gerekçeyle fitilinin ateşlendiği, evlilikle ilgili durulan bu noktada aldatma ve aldatılmanın yadırganmadığı, boşanmaya çok kolay karar verildiği;

Tüm zamanların kanıksanmış durumu olarak taciz, tecavüz ve bunu takip eden düşük/düşürülmüş yaşamların kadın kahramanlarının, erkeklerin hem iştahlarını kabartmış hem de onlar tarafından taşlanmış oldukları, aynı insanda tezahür eden bu ironik durumun, yaşanılan toplumda ayağı sürçen insanların/kadınların normale dönmelerinin ne kadar zor olduğunun ifadesi olarak

okunması gerektiği, sonuç olarak erkeğin eliyle uçuruma düşürülen kadınların daha sonra yine onlar tarafından sermaye edildiği ve bunun faturasının yine kadınlara çıkarıldığı görülmüştür.

“Dini, Siyasi ve Sosyo-Kültürel Hayatta Kadın”ın yerinin büyük oranda toplumun beklentileri eşliğinde oluştuğu, namus, şeref kavramları ile kadınlık arasındaki ilginin öne çıktığı, geleneğin, âdet ve törelerin kuşattığı hayatlarda kadına sadece evvelden beri biçilmiş olan rolleri oynama hakkının bırakıldığı; bu kimlikteki kadınların dini ‘bir gelenek’ ve ‘eskilerden kalma alışkanlık’ kıvamında yaşadıkları, örneğin, bakkala giden hizmetçinin eşarabının küçüklüğünü dert eden kadının, akşama evin erkeklerine rakı sofrası hazırlatmaktan geri kalmadığı, kendi içmemesine rağmen erkeğin bu ‘olağan hakkı’na karşı durmaktan çekindiği, çoğunlukla batıl inançlarla örülü bir dünyanın ritüellerini sürdürerek samimi duygularla dini yaşadığı inancına kapıldığı;

Buna karşın, toplum beklentilerine karşı çıkan ve özgürlük isteği ile yeni bir hayat kurma hevesi içinde olan, modernizmin ve batılılaşmanın kadının hareket alanının genişlemesine dair sunduğu her türlü imkândan faydalanmak isteyen, içki, sigara tüketiminde hiçbir tereddüt göstermeyen, dini vecibelerle ilgili gördüklerini, duyduklarını, daha alt sınıftaki kadınların cahil kalmışlıkları ile ilgili bir pencereden okuyan kadınların azımsanamayacak çoğunlukta olduğu,

Kadınların hangi dünya görüşünün idealini gerçekleştirmek isterlerse istesinler, siyasi kimliğiyle topluluğu içinde ‘lider bir adama yoldaş’, ya da mücahide kimlikleriyle ‘davanın eri bir erkeğe veli’ olmayı, herkese her şeyin eşit dağılabileceği sosyal adaletli, ya da asr-ı saadet idealinin hüküm süreceği güzellikte bir dünyayı omuz omuza kurmayı, ülküselleştirmiş toplantılar, dersler, boykotlar, eylemler, vazgeçişlerle ‘kadınlıklarını geri plana atarak’ yeni bir hayat büyütmeyi hedefledikleri, fakat çoğunlukla omuz verdikleri cephe arkadaşları tarafından ‘kadın olmayı becerememek’le, ‘sözün idealizminden yaşamın gerçeğine geçememek’le suçlandıkları, öğrencilik dönemlerinin sona erip paranın, kazancın, mevkiinin, makamın hayatlarına girmesinden sonra da, kimi zaman kocaların, kimi zaman

kadınların, kimi zaman da her ikisinin birden eşitlik, adalet, emek yahut haram, helâl, israf çizgisinden çıktıkları;

“Çalışma Hayatında Kadın” başlıklı üçüncü bölümde ise, özellikle 1950'den itibaren, Türkiye'de sanayileşme sürecinin gelişmesine bağlı olarak artan çalışan kadın sayısının 1980 sonrası hikâyelerde oldukça kalabalık bir çalışan kadın kahraman kadrosu ortaya çıkardığı, bu oranı daha çok fabrika ve atölyelerde çalışan kadınların oluşturduğu, düne kadar başka bir hayatı yaşayan insanların kadın erkek, üretim-tüketim, kar-zarar ilişkilerin bambaşka yaşandığı fabrika ya da atölye ortamlarında bocalamalar yaşadıkları, bu tarz çalışma ortamlarının ister istemez aile yapısının değişmesine yol açtığı, ülkemizde sanayileşme öncesinde egemen aile tipi, 'geniş aile tipi' iken; sanayileşme süreci arttıkça, geniş aile tipinin yerini "çekirdek aile tipi'ne bıraktığı, böylece aile içindeki fertlerin ve bu arada kadının üstlenmiş olduğu rolde de önemli değişmelerin kendini gösterdiği ve çalışan kadının sorunlarının ailenin sorunları olarak bu kurumu doğrudan etkilediği;

Özgürlüğünü arayan, üretim denen şeyden haberdar olduğundan beri kendini gerçekleştirmek hevesi duyan, maddi üstünlüğünü demoklesin kılıcı gibi bir ömür kadının üzerinde tutan erkeklere karşı başkaldırının sokağa açılan kapısı olarak çalışmayı gördüğü için ona sarılan kadınların, bu isteklerinin, aile içi rol paylaşımında büyük çatışmaların yaşanmasına neden olduğu;

“Eğitim Hayatında Kadın” başlıklı dördüncü ve son bölümünde, kız çocuklarının okul hayatındaki ve aile içerisindeki eğitimlerinin bir mesele olarak hikâyelerde geniş yer tuttuğu, okula gönderilmeyen ve erken yaşta evlendirilen kadınların yanında, yakın zamanlara kadar erkek meslekleri olarak bilinen birçok meslekte üniversite eğitimi almış kadınların olduğu görülmüştür.

Tasnif edilen verilerin ortaya koyduğu bu tablo, ülkenin o dönem içinde bulunduğu sosyal, siyasi ve toplumsal şartlar dikkate alınarak okunmaya çalışıldığında, ithal edilen her tür endüstriyel araç, nesne, davranış, bakış açısı, yaşama-ilişki biçimi... vb.nin toplumun bünyesiyle uyumlu olmadığı, yeni bir hayata

eklemlenme süreçlerinin kültürel düzeyde kalması ve hep orayı etkilemesi/vurmasının gelişmeden çok taklit evresinde ve eski ile yenin doğurduğu çatışma seviyesinde kalınmasına sebep olduğu; problemlerin de hep bu kanaldan girerek yürüdüğü, yayıldığı görülmektedir.

Kurmacanın tüm verilerini kayıtlı bilerek söyleyebiliriz ki, hikâyelerde çoğunlukla beğenilen, özenilen kadın kahramanlar, yüceltilen pozisyonlar, daha önemli addedilen insanlar 'modern olanlar'dır. Görülmektedir ki, her alanda olduğu gibi "kadın kimliği" konusunda da takip edilen yön, Batı'dır. 1946'dan önce yani Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet ile birlikte ve tek partili hayat boyunca oluşturulmaya çalışılan "çağdaş kadın kimliği", Batılı devletlerdeki kadına bakılarak ve onlar örnek alınarak belirlenmiştir. Kadının kimliğini belirleyen unsur, daima dönemin "çağdaş düşünce tarzı" olmuştur.

Fakat hikâyelerdeki örneklerde çoğu zaman eleştiri penceresinden bakılmakla birlikte geleneksel kadınların varlığı da hiç de az değildir. Bu anlamda kadınların en büyük problemlerinden biri, 'arada kalmışlık'tır. Gelenek ile yeni dünyanın önerisi modernizm arasında; ev ile dışarıdaki hayat arasında; sakin ve durgun bir yaşam ile kariyer yapma, kendini gerçekleştirme isteği arasında; aile özlemi ile özgürlük ve bağımsızlığın cazibesi arasında sıkışan; bu meselelerle ilgili tercihlerde farklı açılardan gel-gitler yaşayan; yeni hayatın ve yeni şartların önüne koyduğu sorumluluklar yumağını neresinden çözmeye başlayacağını kestiremeyen kadınların özel ve sosyal hayatlarında zorluklar çektiği; bunun sonucunda da genellikle örselenmiş, yorgun ve bölünmüş bir kadın kimliğinin ortaya çıktığı görülmüştür.

Amacımız, varılan sonuçlar itibariyle kadın kimliğine dair sorunların çözümleri için öneriler sunmak değildir. Kaldı ki, edebiyat, toplumsal değişimleri belli bir disiplin ve sistematik içinde kayıt altına almadığından, edebiyatın sosyolojik sorunlara dokunuşu, daha çok hayata ve insan ilişkilerine sinmişliği ve bu açıdan vazgeçilmezliği yönüyledir. Eline her kalemi alandan sosyolojik tespit ya da toplumsal eleştiri yapmasını beklemek de yanlıştır.

Dolaysısıyla bu sonuçlar, toplumsal olayların bizzat nedenleri, sonuçları, çözümleri değil, bireyler üzerindeki etkisini verirler. Kadın kimliklerini, belli tematik başlıklar altında inceleyen ve hikâyecilerimizin bu konulara yaklaşımlarında bulunan ortak başlıklarla 1980 sonrası siyasî, sosyal ve kültürel değişimlerin Türk kadınına nasıl etkilediğini hikâyelerin dünyasından ve hikâyeye kahramanlarının aracılığı ile aktaran çalışmamız esnasında; Türk kadınının bahsi geçen zaman diliminden sonraki durumuna bakılmıştır. Zira 1980'lerden çok önce başlayan ve 1980'lerden sonra farklı bir ivme kazanan modernleşme hareketinin, yeni argümanları, daha net hedefleri ile günümüzde de devam ediyor olması, toplumun yeniden üretim süreçlerine katkısı açısından, 'bugüne kadar olanları/yapılanları anlama çalışmaları'nı önemli kılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA / KAYNAKÇA

1.YARARLANILAN ESERLER

- Acar, Süheyla: **Dostluk Hüznü Paylaşmaktır**, 3.bs., İstanbul, Can Yayınları, 2004. (Can Yayınları, 1989)
- Açıkalın, Nilüfer: **Bıçak Sırtı**, İstanbul, Gendaş Kültür Yayınları, 1999.
- Açıkalın, Nilüfer: **Çocuk Oyuncağı Değil**, Gendaş Yayınları, 2000.
- Ağoğlu, Adalet: **Hadi Gidelim**, 7.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008, (Remzi Yayınları, 1982)
- Ağoğlu, Adalet: **Hayatı Savunma Biçimleri**, 6.bs., İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2008. (Oğlak Yayınları, 1997)
- Aka, Pınar: **Aynalara Yolculuk**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1996.
- Akkoyun, Saniye (Mete): **Yılların Devriminde Seni Düşündüm**, İstanbul, Kora Yayınları, 1996.
- Aktaş, Cihan: **Üç İhtilal Çocuğu**, 4.bs., İstanbul, Nehir Yayınları, 1992. (Nehir Yayınları, 1991)
- Aktaş, Cihan: **Suya Düşen Dantel**, İstanbul, Nehir Yayınları, 1999.
- Aktaş, Cihan: **Son Büyülü Günler**, İstanbul, Nehir Yayınları, 1995.
- Aktaş, Cihan: **Acı Çekmiş Yüzünde**, İstanbul, Nehir Yayınları, 1996
- Aktaş, Cihan: **Azizenin Son Günü**, İstanbul, Nehir Yayınları, 1997
- Aktunç, Semra: **Başkalarının Fotoğrafı**, İstanbul, y.y., 1999
- Aliye, Zeynep: **Yaşamak Masal Değil**, İstanbul, Gerçek Sanat Yayınları, 1990.
- Aliye, Zeynep: **Aliye'nin Öyküleri**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1992.
- Aliye, Zeynep: **Diş İzleri**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1998.
- Aliye, Zeynep: **Dolunay Vardı**, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınları, 1995.
- Altiner, Ayşe (Yunus): **Kayıp Anahtar**, İstanbul, Armoni Yayıncılık, 1992.
- Anadol, Müfide **Tahta Evler**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1984.

(Güzin):

- Ankara. Zeynep: **Kanatsız Düşüşler**, Ankara, Bilgi Yayınları, 1992.
- Aral, İnci: **Kıran Resimleri**, İstanbul, Can Yayınları, 1984.
- Aral, İnci: **Uykusuzlar**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1984.
- Aral, İnci: **Sevginin Eşsiz Kışı**, 10.bs., İstanbul, Epsilon Yayınları, 2005. (Özgür Yayınları, 1986)
- Aren, Ülkü: **Hanya Konya**, İstanbul, Yazko Yayınları, 1981.
- Asena, Duygu: **Kahramanlar Hep Erkek**, 24.bs., İstanbul, Doğan Kitapçılık, 2006. (Doğan Kitapçılık, 1992)
- Atasü, Erendiz: **Kadınlar Da Vardır**, 3.bs., Ankara, Bilgi Yayınevi, 1997. (Bilgi Yayınları, 1983)
- Atasü, Erendiz: **Lanetliler**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1985.
- Atasü, Erendiz: **Dullara Yas Yakışır**, 5.bs., Ankara, Bilgi Yayınevi, 1998. (Birey Yayınları, 1988)
- Atasü, Erendiz: **Onunla Güzeldim**, 2.bs., Ankara, Bilgi Yayınevi, 1997. (Bilgi Yayınları, 1990)
- Atasü, Erendiz: **Taş Üstüne Gül Oyması**, 3.bs., Ankara, Bilgi Yayınevi, 1998 (Bilgi Yayınları, 1997)
- Atasü, Erendiz: **Uçu**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1998.
- Avcı, Zeynep (Karabey): **Kötü Bir Yaratık**, İstanbul, Yazko Yayınları, 1983.
- Avcı, Zeynep (Karabey): **Ahşap Köşkün Hanımefendisi**, İstanbul, Can Yayınları, 1991. (Can Yayınları, 1986)
- Avcı, Zeynep: **Aşk Meleği**, 3.bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 1993. (İletişim Yayınları, 1989)
- Aydın, Lütfiye: **İkili Yalnızlık**, 2.bs., İstanbul, Can Yayınları, 2007. (Memleket Yayınları, 1985)
- Aydın, Lütfiye: **Senginsemai**, Ankara, Bencekitap, 2011. ("Senginsemai Bir Ölüm" adıyla, y.y., 1992)

- Aydın, Lütfiye: **Ölüm Erken Bir Akşamdır**, Ankara, Bence Kitap, 2011. (Y.y., 1993)
- Aydın, Lütfiye: **Tsunami**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Ayral, Gülgün: **Gerçeğin Bittiği Yerde**, İstanbul, Broy Yayınları, 1991.
- Ayvaz, Sezer (Ateş): **Aynalarda Yaz**, İstanbul, Can Yayınları, 2008. (Afa Yayınları, 1988)
- Ayvaz, Ülkü: **İşlerin Yolunda Gitmesine Engel Olan Kim?**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1984.
- Ayvaz, Ülkü: **Gri Oğullar**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1985.
- Ayvaz, Ülkü: **Olaylar ve Kahramanlar**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1991.
- Azboz, Emine: **Anaçka**, Ankara, Güldikeni Yayınları, 2000.
- Bal, Meltem: **Satılık Sevinçler**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1993.
- Balcılar, Zeynep: **Yine Bir Gülnihal**, Ankara, Yoba Yayınları, 1984.
- Barbarosoğlu, Fatma (Karabıyık): **Acı Deniz**, 6.bs., İstanbul, İz Yayınları, 2011. (İz Yayınları, 1996)
- Barbarosoğlu, Fatma (Karabıyık): **Gün Akşamsızdır**, İstanbul, İz Yayınları, 2011. (İz Yayınları, 2000)
- Baydar, Oya: **Elveda Alyoşa**, 7.bs., Can Yayınları, 1991. (Can Yayınları, 1991)
- Bekiroğlu, Nazan: **Nun Masalları**, 7.bs., İstanbul, Timaş Yayınları, 2008. (Dergâh Yayınları, 1997)
- Bele, Tansu: **Ay Geceye Yalnız Doğar**, İstanbul, Demet Yayınları, 1993.
- Bele, Tansu: **Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım**, İstanbul, Edebiyat Gazetesi Yayınları, 1990.
- Beşergil, Nurdan: **Rüzgar Çıktı**, İstanbul, Çağdaş Yayınları, 1996.
- Bezmen, Nermin: **Kırk Kırık Küp: 'Kırk Hikaye'**, 8.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2010. (Emre Matbaası, 1999)
- Bilgili, Gülderen: **Bir Gece Yolculuğu**, İstanbul, Can Yayınları, 1987.

- Bilgin, Sibel: **Bana Bir Harf Söyle**, İstanbul, Can Yayınları, 1993.
- Bingöl, Rengin: **Galefir**, Ankara, Ayraç Yayınları, 2000.
- Bucak, Nevra: **Beyoğlu'nun Eski Ustaları ve Yağan Hüzün**, Cem Yayınları, 1994.
- Buğra, Hatice (Bilen): **Umursamayan Kadınlar**, İstanbul, Bilgi Yayınları, 1989.
- Buğra, Hatice (Bilen): **Ayın Uysal Işığı**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 1992.
- Burak, Sevim: **Afrika Dansı**, 4.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2008
Adam, 1982.
- Burak, Sevim: **Palyaço Ruşen**, İstanbul, Nisan Yayınları, 1993.
- Cehiz, Neşe: **Evlilik Cüzdanlarını Buruşturan Öyküler**, İstanbul, Varlık Yayınları, 1992.
- Cehiz, Neşe: **Fasulyeden Aşklar**, İstanbul, Varlık Yayınları, 1996.
- Celâl, Peride: **Bir Hanımefendi'nin Ölümü**, 2.bs., İstanbul, Can Yayınları, 2003. (Can Yayınları, 1995)
- Celâl, Peride: **Pay Kavgası**, Ankara, Remzi Kitabevi, 1985.
- Celâl, Peride: **Mektup**, İstanbul, Can Yayınları, 1994.
- Celâl, Peride: **Melahat Hanım Düzenli Yaşamı**, İstanbul, Can Yayınları, 1999.
- Coşkun, Ayfer: **Gözlerini Değiştirsinler Çocukların**, İstanbul, Belge Yayınları, 1989.
- Coşkun, Ayfer: **Duran Zaman**, İstanbul, Belge Yayınları, 1999.
- Çakmak, Figen: **Kırık Dökük Bir Yaşam**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1987.
- Çakır, Cemile: **Gelincikle Uyanmak**, İstanbul, Ekin Yayınları, 1990.
- Çalışkan, Ulviye (Kutlu): **Satılan Tutku**, Ankara, Güldikeni Yayınları, 1998.
- Çelik, Jaklin: **Kum Saatinde Kumkapı**, 2.bs., İstanbul, Aras Yayıncılık, 2008. (Aras Yayınları, 2000)

- Çiçekoğlu, Feride: **Sizin Hiç Babanız Öldü mü?** , 6.bs., İstanbul, Can Yayınları, 2004. (Can Yayınları, 1990)
- Çokum, Sevinç: **Derin Yara**, İstanbul, Cönk Yayınları, 1988. (Cönk Yayınları, 1984)
- Çokum, Sevinç: **Onlardan Kalan**, 2.bs., İstanbul, Ötüken, 1996. (Y.y., 1987)
- Çokum, Sevinç: **Rozalya Ana**, 3.bs., İstanbul, Ötüken, 1997. (Ötüken Yayınları, 1993)
- Çokum, Sevinç: **Evlerinin Önü**, Ötüken, 2.bs., İstanbul, Ötüken, 1997. (Ötüken Yayınları, 1993)
- Çokum, Sevinç: **Bir Eski Sokak Sesi**, 2.bs., İstanbul, Ötüken, 1996. (Ötüken Yayınları, 1993)
- Çokum, Sevinç: **Beyaz Bir Kıyı**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 1998.
- Daniş, Münire: **Dervişin Mülkleri**, Ankara, Hece Yayınları, 2000.
- Dilber, Fatoş: **Suçlu Sizsiniz**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1990.
- Duruel, Nursel: **Geyikler, Annem ve Almanya**, İstanbul, Can Yayınları, 1982.
- Duruel, Nursel: **Yazılı Kaya**, İstanbul, Adam Yayınları, 1992.
- Emir, Sabahat: **Zamane**, İstanbul, Emir Yayınları, 1980.
- Engin, Gülseren (Ünsün): **Yorgun Konak**, İstanbul, Ekol Basın Yayın Tanıtım, 1989.
- Engin, Gülseren (Ünsün): **Kaçış Düşleri**, İstanbul, Demet Yayıncılık, 1994.
- Eray, Nazlı: **Kız Öpme Kuyruğu**, İstanbul, Can Yayınları, 1994.
- Eray, Nazlı: **Hazır Dünya**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1984.
- Eray, Nazlı: **Eski Gece Parçaları**, İstanbul, Adam Yayınları, 1986.
- Eray, Nazlı: **Yoldan Geçen Öyküler**, 2.bs., İstanbul, Can Yayınları, 1989.

- Eray, Nazlı: **Aşk Artık Burada Oturmuyor**, İstanbul, Can Yayınları, 1989.
- Eray, Nazlı: **Geceyi Tanıdım**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1985.
- Eray, Nazlı: **Kuş Kafesindeki Tenor**, İstanbul, Can Yayınları, 1991.
- Erbal, Ayda: **Son Kullanma Tarihi Geçmiş Aşklar**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1999.
- Erdoğan, Aslı: **Mucizevi Mandarin**, 5.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2009. (Mitos Yayınları, 1996)
- Eyüpoğlu, Yeşim: **Geleceğini Biliyordum**, İstanbul, İnkılâp Yayınları, 1998.
- Farımaz, Şükran: **Çiçeklerle**, İstanbul, Alaz Yayıncılık, 1984.
- Fındıklı, Selma: **Ankara İstasyonu**, İstanbul, Sel Yayınları, 1998.
- Füruzan: **Gecenin Öteki Yüzü**, İstanbul, Adam Yayınları, 1982.
- Füruzan: **Sevda Dolu Bir Yaz**, 13.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009. (Milliyet Dergi Kitap, 1999)
- Gürel, Fatma: **Bir Yaz Gecesi**, 3.bs., Remzi Kitabevi, 2003. (Demet Yayınları, 1994)
- Gürel, Ferzan: **Kordon Boyu**, İstanbul, Turna Yayınları, 1985.
- Gürel, Ferzan: **Unutulmanın İzdüşümü**, Ankara, Toplum Yayınları, 1995.
- Gürses, Fulya: **Duvar**, İstanbul, Sosyalist Yayınlar, 1997.
- Gürses, Fulya: **Ekmek**, İstanbul, Sosyalist Yayınlar, 1997. (Dünya Yayınları, 1992)
- Gün, Mine Alpay: **Kuma**, 2.bs., İstanbul, Beyan Yayınları, 1993. (Beyan Yayınları, t.y.)
- Hepçilingirler, Feyza: **Sabah Yolcuları**, 5.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2005. (Cem Yayınları, 1981)
- Hepçilingirler, Feyza: **Eski Bir Balerin**, 4.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2001. (Cem Yayınları, 1985)

- Hepçilingirler, Feyza: **Ürkek Kuşlar**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1989. (Cem Yayınları, 1987)
- Hepçilingirler, Feyza: **Kırlangıçsız Geçti Yaz**, 4.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 1999. (Cem Yayınları, 1990)
- Hepçilingirler, Feyza: **Öyküler**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1993.
- Hepçilingirler, Feyza: **Savrulmalar**, 3.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2010. (Remzi Yayınları, 1997)
- Hepçilingirler, Feyza: **Öykünmece**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2000.
- İşinsu, Emine: **Bir Gece Yıldızlarla**, 2.bs., Ankara, Elips Kitap, 2006. (Ötüken Neşriyat, 1991)
- İnal, Gülseli: **Gelincikler Sürgünde**, İstanbul, ABeCe Yayınları, 1981.
- İnal, Mecbure: **Yalnızlığın Rengi**, İstanbul, Timaş Yayınları, 1996.
- İplikçi, Müge: **Perende**, 3.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2007. (İletişim Yayınları, 1998)
- İplikçi, Müge: **Colombus'un Kadınları**, 3.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2007. (İletişim Yayınları, 2000)
- İşigüzel, Şebnem: **Hanene Ay Doğacak**, 7.bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2011. (Can Yay., 1993)
- İşigüzel, Şebnem: **Öykümü Kim Anlatacak**, 3.bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2010. (Can Yayınları, 1994)
- Karakaşlı, Karin: **Başka Dillerin Şarkısı**, İstanbul, Varlık Yayınları, 1999.
- Karas, Nursen: **Ceviz Sürgünü**, İstanbul Karas Yayınları, 1993.
- Karas, Nursen: **İçinden Rüzgar Geçen Sarı**, İstanbul Karas Yayınları, 1993.
- Karel, Neşe: **Erkekler de Sever**, Mim Yayınları, Antalya, 1994.
- Kaygusuz, Sema: **Ortadan Yarısından**, İstanbul, Can Yayınları, 1997.
- Kaygusuz, Sema: **Sandık Lekesi**, İstanbul, Can Yayınları, 2000.
- Kaynar, Sevda: **Ağrı**, Ödül Alan Kitaplar Yayınevi, 1982.

- Kırıkkanat, Mine G.: **Aşk Hikayeleri**, İstanbul, Om Yayınları, 2000.
- Kilimci, Ayşe: **Sevdadır Her İşin Başı**, İstanbul, İskele Yayınları 2005. (İskele Yayınları, 1983)
- Kilimci, Ayşe: **Gül Bekçisi**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1989.
- Kilimci, Ayşe: **Yeni Moda Aşklar Destanı**, İstanbul, Papirus Yayınları, 1997.
- Kilimci, Ayşe: **Sevgi Yetimi Çocuklar**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1987.
- Koç, Zerrin: **Aşkın Selamı Var**, 2.bs., İstanbul, Can Yayınları, 1999. (Can Yayınları, 1998)
- Koray, Hale: **Türkiye, Stello ve Ben**, İstanbul, Virtüel Yayınları, 2000.
- Kutlu, Ayla: **Hüsnüyusuf Güzellemesi**, 2.bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 1998. (Bilgi Yayınları, 1984)
- Kutlu, Ayla: **Sen de Gitme Triyandafalis**, 6.bs., Ankara Bilgi Yayınları, 2004. (Bilgi Yayınları, 1990)
- Kutlu, Ayla: **Mekruh Kadınlar Mezarlığı**, 3.bs., Ankara, Bilgi Yayınları, 2000. (Bilgi Yayınları, 1995)
- Kulin, Ayşe: **Güneşe Dön Yüzünü**, 9.bs., İstanbul, Remzi Kitabevi, 2002. (YAZKO, 1984)
- Kulin, Ayşe: **Foto Sabah Resimleri**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005. (Sel Yayınları, 1996)
- Kulin, Ayşe: **Geniş Zamanlar**, İstanbul, Everest Yayınları, 2005. (Sel Yayınları, 1998)
- Kür, Pınar: **Akışı Olmayan Sular**, 10.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2007. (Can Yayınları, 1983)
- Kür, Pınar: **Bir Deli Ağaç**, 12.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008. (Yazko Yayınları, 1981)
- Meriç, Nezihe: **Yandırma**, 2.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2005. (YKY, 1998)
- Meriç, Nezihe: **Bir Kara Derin Kuyu**, İstanbul, Can Yayınları, 1989.
- Meryem, Hatice: **Siftah**, İstanbul, Varlık Yayınları, 2000.

- Murat, Fatma: **Korkuyor Aşk**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1999.
- Murat, Fatma: **Hiç Değilse Ölüm Var**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1997.
- Müdürrisoğlu, Yeşim D.: **Merdivenaltı Hikayeler**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1991.
- Müdürrisoğlu, Yeşim D.: **Harran'da Dolunay**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1995.
- Okyay, Leyla (Ruhan): **Gölgesi Güz**, İstanbul, Gendaş Yayınları, 2000.
- Oral, Zeynep: **Yaz Düşüm Yaz**, İstanbul, Gür Yayınları, 1985.
- Oruçoğlu, Nezihe: **Acı Harmanı**, İstanbul, İlgı Yayınları, 1984.
- Oruçoğlu, Nezihe: **Zemheride Baharı Bekler Gibi**, İstanbul, Yön Yayınları, 1986.
- Önal, Ayşe: **Lâl ü Ebkem Aşklar**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1996.
- Özakın, Aysel: **Kanal Boyu**, İstanbul, Yazko Yayınları, 1982.
- Özbey, Kezban: **Arka Balkon**, İstanbul, İnsancıl Yayınları, 1992.
- Özdamar, Semra: **Sessiz Çılgınlık**, İstanbul, Kavram Yayınları, 1986.
- Özdamar, Semra: **Kadırgada Son Horon**, İstanbul, Kavram Yayınları, 1987.
- Özel, Sevgi: **Devrimciler Âşık Olamaz(dı)**, Ankara, Ümit Yayınları, 1994.
- Özel, Sevgi: **Direncin Kuşları**, Ankara, Ümit Yayınları, 1996.
- Özel, Sevgi: **Aşk Bir Boncuktur**, Ankara, Ümit Yayınları, 1995.
- Özel, Sevgi: **Bir Yanım Bahar Bir Yanım Kış**, Ankara, Ümit Yayınları, 1997.
- Özel, Sevgi: **Bir Bulut Ayağıma Dolandı**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1999.
- Özgentürk, Işıl: **Yokuşu Tırmanır Hayat**, İstanbul, Cem Yayınları, 1980.
- Özgentürk, Işıl: **Hançer**, İstanbul, Yazko Yayınları, 1981.

- Özgentürk, Işıl: **Derdim Yeter Sakin Ol**, İstanbul, Say Yayınları, 1987.
- Özgentürk, Işıl: **Geniş Mavi Bir Gök**, İstanbul, Altın Kitaplar, 1996.
- Özgentürk, Işıl: **Alevin ve Acının İçinden**, İstanbul, Telos Yayınları, 1998.
- Özgül, Gönül: **Geminin En Altındaki**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1991.
- Özlü, Tezer: **Eski Bahçe Eski Sevgi**, 9.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2005. (Ada Yayınları, 1987)
- Özol, İnci: **İncili Öyküler**, İstanbul, Kastaş Yayınevi, 1998.
- Öztok, Nazife: **Gizemli Bir Söylence**, İzmir, Sanat Kooperatifi Yayınları, 1986.
- Öztok, Nazife: **Yürek Elleyen Kızlar**, Ankara, Kerem Yayınları, 1990.
- Paşalı, Melek: **Hayal Günlüğü**, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 1997.
- Polikar, Tanseli: **Yarının Tarihi**, İstanbul, Gökkuşuğu Yayınları, 1995.
- Sabuncu, Filiz: **Hakimin Koyu**, İstanbul, y.y., 1999.
- Samancı, Birsen: **Günlerden Bir Gün**, İstanbul, Felis Yayınları, 1994.
- Samancı, Suzan: **Eriyip Gidiyor Gece**, İstanbul, Edebiyat Gazetesi Yayınları, 1991.
- Samancı, Suzan: **Reçine Kokuyordu Helin**, İstanbul, Sel Yayınları, 2011 (Can Yayınları, 1993)
- Samancı, Suzan: **Kıraç Dağlar Kar Tuttu**, İstanbul, Can Yayınları, 1996.
- Sancak, Jale: **Aynadaki Yüzler**, İstanbul, Can Yayınları, 1990.
- Sancak, Jale: **Bu Gece Pera'da**, İstanbul, Can Yayınları, 1989.
- Sancak, Jale: **Bahçedeki Tuhaf Adam**, İstanbul, Can Yayınları, 1993.
- Sancak, Jale: **Ansızın Gelen**, İstanbul, Sel Yayınları, 1998.
- Sancak, Jale: **Hayatın Bu Yakası**, İstanbul, Sel Yayınları, 1999.
- Sancak, Jale: **Aşkla Dayanmak**, İstanbul, Sel Yayınları, 1990.

- Sarp, Aydilge: **Kalemimin Ucundaki Düşler**, İstanbul, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998.
- Selenge, Özden: **Çiçeklenemeyiz Biz Erik Ağacı**, İstanbul, Cem Yayınları, 1987.
- Semerci, Gül Abus: **Canım Kocacım**, İstanbul, Bilgi Yayınları, 1993.
- Sezmen, Sıla: **Ağıt Söylemeyi Bıraktım**, İstanbul, Yalçın Yayınları, 1998.
- Sümer, Mualla: **Ham Şeftali**, İstanbul, Bayrak Yayıncılık, 1989.
- Şenel, Asuman: **Cam Güzelleri**, İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 1999.
- Şengel, Piraye: **Masumiyeti Özlemişim**, İstanbul, Papirüs Yayınları, 1999.
- Tanaltay, Suna: **Kapıda Bir Gül Açtı**, İstanbul, Tekin Yayınevi, 1989.
- Tırıl, Zehra: **Odalarda Annem Yok**, İstanbul, Can Yayınları, 2000.
- Topal, Semra: **Bayan Mira'yla Ufak Bir Gezinti**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Topal, Semra: **Mani**, İstanbul, Telos Yayınları, 1998.
- Topal, Semra: **Kürklü Gece**, İstanbul, Büke Yayınları, 2000.
- Toprak, Füzuan: **Dövme**, Ankara, Kerem Yayınları, 1986.
- Toprak, Füzuan: **Balonlar**, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, 1989.
- Toprak, Füzuan: **Haykırmak**, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, 1991.
- Toros, Halime: **Tanımsız**, İstanbul, Damla Neşriyat, 1990.
- Toros, Halime: **Sahurla Gelen Erkekler**, Ankara, Vadi Yayınları, 1994.
- Torunoğlu, Sibel: **Geri Gelen Ayna**, İstanbul, Gendaş Yayınları, 2000.
- Tunç, Ayfer: **Saklı**, (Evvelotel'in içinde), İstanbul Can Yayınları, 2006. (Cem Yayınları, 1989)

- Tunç, Ayfer: **Mağara Arkadaşları**, 3.bs., İstanbul, Can Yayınları, 2006. (Yapı Kredi Yayınları, 1996)
- Tunç, Ayfer: **Aziz Bey Hadisesi**, 3.bs., İstanbul, Can Yayınları, 2006. (Yapı Kredi Yayınları, 2000)
- Tümer, Asuman: **Ayarı Bozuk Çayevi**, İstanbul, Cumhuriyet Kitapları, 2000.
- Türkeli, Nalan: **Düşlerimde Sen De Varsın**, İstanbul, Gökkuşuğu, 1997.
- Uçuk, Fatma Semiha: **Martısız Deniz**, İstanbul, İnsancıl Yayınları, 1995.
- Uçuk, Fatma Semiha: **Uzaydan Gelen Kadın**, İnsancıl Yayınları, 1995.
- Uçuk, Fatma Semiha: **Öğrenci Otobüsü**, Ankara, Güldikeni Yayınları, 1998.
- Ulçugür, Saadet (Timur): **Beş Günün Öyküsü**, Dayanışma Yayınları, 1982.
- Uslu , A. Didem: **Tutkulu Bir İstanbul Üçlemesi**, İstanbul, Simavi Yayınları, 1992.
- Uslu, A. Didem: **Geçip Gitti Göçmen Kuşlar**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Uyar, Tomris: **Yaz Düşleri Düş Kışları**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2005. (Ada Yayınları, 1981)
- Uyar, Tomris: **Gece Gezen Kızlar**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2005. (Ada Yayınları, 1983)
- Uyar, Tomris: **Yaza Yolculuk**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2011. (Can Yayınları, 1986)
- Uyar, Tomris: **Sekizinci Günah**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2005. (Can Yayınları, 1990)
- Uyar, Tomris: **Otuzların Kadını**, İstanbul, Can Yayınları, 1992.
- Uyar, Tomris: **Aramızdaki Şey**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2006. (Can Yayınları, 1998)
- Uyar, Tomris: **Rus Ruleti/Dön Geri Bak (Toplu Öyküler)**, İstanbul, Can Yayınları, 1985.

- Uzuner, Buket: **Benim Adım Mayıs**, 15.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2006 (Süreç Yayınları, 1986)
- Uzuner, Buket: **Aynı En Çıplak Günü**, 16.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008. (Boyut, 1988)
- Uzuner, Buket: **Güneş Yiyen Çingene**, 8.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2008. (Gür,1989)
- Uzuner, Buket: **Karayel Hüznü**, 9.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2005. (Remzi Yayınları, 1993)
- Uzuner, Buket: **Şairler Şehri**, 7.bs., İstanbul, Everest Yayınları, 2004. (Remzi Yayınları, 1994)
- Ünüvar, Zehra: **Cilveli Kahve**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1998.
- Yücel, Şükran: **Düş Gölgesi**, İstanbul, Afa Yayınları, 1995.
- Yücel, Şükran: **Ölüme Karşı Oyun**, İstanbul, Gendaş Kültür Yayınları, 1999.
- Yüceyılmaz, Muhterem: **Haliç Hikâyeleri**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 1997.
- Yüceyılmaz, Muhterem: **Uzak Dur Körfezimden**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2000.
- Yüceyılmaz, Muhterem: **Çeşmibülbül Mevsimi**, İstanbul, Ötüken Yayınları, 2000.

2. DİĞER KAYNAKLAR

2.1. .KİTAPLAR/TEZLER

- Altay, Ayşe Gül : “1980’den Sonra Reklamlardaki Kadın İmajı”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Andaç, Feridun: **Edebiyatımızın Kadınları 1:Edebiyatımızın Kadınlarıyla Yapılmış Söyleşiler**, İstanbul, Dünya Kitapları, 2004.
- Berktaş, Fatmagül: **Kadın Olmak/Yaşamak/Yazmak**, İstanbul, Pencere Yayınları, 1994.

- Bora, Aksu: **Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası**, 4.bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2011.
- Coşkun, Emine: “Türkiye’de Siyasal Kimlik ve Siyasal Aktör Olarak Kadın” Dokuz Eylül Üniversitesi, Kamu Yönetimi ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2001.
- Çaha, Ömer: **Sivil Kadın: Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum**, İstanbul, Savaş Yayınevi, 2010.
- Çallıoğlu, Belgin: “İslâmi Kadın Dergilerinde Kadına Yüklenen Anlamsal Rollerin Dağılımı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Dilbilim Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2003.
- Çetin, Halis: **Türk Toplum Sözleşmesi: Siyasetin Sosyolojik Temelleri**, Ankara, Lotus Yayınevi, 2004.
- Demircioğlu, Nevin S.: “Boşanmanın Çalışan Kadının Sistemi ve Cinsiyet Rolü Üzerine Etkisi”, Sosyoloji ABD, Uygulamalı Sosyoloji Bilim Dalı, Ege Üniversitesi, İzmir 2000.
- Durakbaşa, Ayşe: **Halide Edip/Türk Modernleşmesi ve Feminizm**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Erol, Emine Fener: “1980 ile 2000 Yılları Arasındaki Kadın Öykücülerde Temalar”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van, 2003.
- Göle, Nilüfer: **Modern Mahrem: Medeniyet ve Örtünme**, 11.bs., İstanbul, Metis Yayınları, 2011.
- Gülendam, Ramazan: **Türk Romanında Kadın Kimliği**, Konya, Salkımsöğüt Yayınları, 2006.
- Gürbilek, Nurdan: **Vitrinde Yaşamak**, İstanbul, Metis Yayınları, 2001,
Kadın Öyküleri/Öyküye Başlamak, Ankara, Cumhuriyet Kadınları Derneği, 2001.
Kahramanmaraş Öykü Günleri, Haz.Duran Boz, Erdoğan Aydoğan, Kahramanmaraş, Kahramanmaraş Belediyesi, 2010.

- Karahan, Burcu: "Peride Celâ'in Romanlarında Kadın Kimlikleri" Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.
- Karakuş, Afsane Sh.Z.: "Türk Kadınının Siyasi Kimliğinin Oluşma Süreçleri", İstanbul Üniversitesi, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi , İstanbul, 1999.
- Karpat, Prof. Dr. Kemal: **Osmanlıdan Günümüze Kimlik ve İdeoloji**, İstanbul, Timaş Yayınları, 2009.
- Kökalan, Füsün: "1980 Sonrası Türkiye'de Kadın Çalışmaları", Muğla Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Kuruoğlu, Huriye Atilla: "Türkiye'de TV Reklamlarında Kadın", Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1986.
- Küreselleşme ve Modernleşme Sürecinde Kültürel Kimlik**, Ankara, Konrad Adenauer Vakfı, 2001
- Mengü, Seda Çakar: Televizyon Reklamlarında Kadına Yönelik Oluşturulan Toplumsal Kimlik –Görüntülü Reklamlar Üzerine Bir Toplumsal Çözümleme Örneği, İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Tanıtım ve Halkla İlişkiler Bilim Dalı, İstanbul, 2002.
- Menteşe, Oya (Batum): **Bir Düşün Yolculuğu: Sanat, Edebiyat, Eleştiri Yazıları**, Ankara, Bilkamat Yayınları, 1996.
- Meriç, Aslı: "Türkiye'de Medyada Kadın", İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Gazetecilik ABD, Mezuniyet Projesi, İstanbul, 1997.
- Sarıdaş, Gülsüm : "İslam Hukukunda Kadının Resmi ve Sosyal Alanlarda Sosyal Aktivitesi" Atatürk Üniversitesi, Temel İslam Bilimleri ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2000.
- Schroeder, Süheyla (Kırca): **Popüler Feminizm: Türkiye ve Britanya'da Kadın Dergileri**, Ankara, Bağlam Yayıncılık, 2007.
- Sezen, Prof. Dr. Yumni: **Çağdaşlaşma, Yabancılaşma ve Kimlik**, İstanbul, Rağbet Yayınları, Aralık, 2002.

- Shaheed, Farıda: **Müslüman Toplumlarında Yaşayan Kadınlar Ağı**, Çev:Zeynep Avcı, İpek İlkaracan, Yay.Haz:İpek İlkaracan, Gülşah Serel, İstanbul, Kadının İnsan Hakları Projesi, WLUML İrtibat Bürosu, 1998.
- Silahtaroğlu, Ruacan: Işıl “İletişim Bilimleri Açısından Sinemada Kadın Kimliklerinin Oluşumu ve Değişimi”, Marmara Üniversitesi, İletişim Bilimleri Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.
- Şakar, Cemal: **Yazı Bilinci**, Ankara, Hece Yayınları, 2006.
- Tok, Dr. Nafiz: **Kültür, Kimlik ve Siyaset**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2003.
- Tuksal,Hidayet Şefkatli: **Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri**, Ankara, Kitâbiyat Yayınları, 2005.
- Uğurlu, Elif Gizem: “Türkiye’de Ulusal Televizyon Kanallarında Yayınlanan Reklamlarda Annelik Rolünün Sunumu”, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sinema Radyo Televizyon Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2003.
- Urgan, Mina: **Virginia Woolf**, 6.bs., İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2009.
- Uz, Esra: “Hz. Muhammed Döneminde Kadının Sosyal Statüsü” Fırat Üniversitesi, İslam Tarihi Bilim Dalı, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2003.
- Verimli, Pınar: “Bir Kadın Yazar Buket Uzuner’in Öykülerindeki Kadın Olgusu”, Boğaziçi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Mezuniyet Tezi, İstanbul, 1995.
- Yıldırım, Ercan: **Modern Türk’ün Hikâyesi: Türk Modernleşmesi Bağlamında Türk Hikâyesi**, İstanbul, Elips Kitap, 2011.
- 1980’ler Türkiyesinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, Haz. Tekeli, Şirin: 4.bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.

2.2. MAKALELER

- Aktaş, Cihan: “Kadının Toplumsallaşması ve Fitne”, **İslâm Araştırmaları Dergisi**, C.V, No:4, 1991.
- Alver, Köksal: “Toplumsal Değişme ve Öykü”, **Hece Öykü**, No:12, Kasım-Aralık, 2005.
- Alver, Köksal: “Türk Öyküsünün Toplumsal İzdüşümü Üzerine Notlar”, **Kahramanmaraş Öykü Günleri**, Haz.Duran Boz, Erdoğan Aydoğan, Kahramanmaraş, Kahramanmaraş Belediyesi, 2010.
- Andı, M.Fatih: “Açılış Konuşması”, **Hikâyenin Bugünü, Bugünün Hikâyesi:80 Sonrası Türk Hikâyesi Sempozyumu**, Haz.Pof.Dr.M.Fatih Andı, Ömür Ceylan, İstanbul, Ümraniye Belediyesi, 2009.
- Argunşah, Hülya: “Yakın Dönem Kadın Hikâyelerinde Kadının Kadını İnşası”, **Hikâyenin Bugünü, Bugünün Hikâyesi: 80 Sonrası Türk Hikâyesi Sempozyumu**, Haz. Pof.Dr.M.Fatih Andı, Ömür Ceylan, İstanbul, Ümraniye Belediyesi, 2009.
- Atasü, Erendiz: “Kadın Yazar”, **Dil Dergisi**, S.101, Mart, 2001.
- Çelik, Behçet: “1980 Sonrası Türk Öykücülüğünün Genel Özellikleri”, **Kahramanmaraş Öykü Günleri**, Haz.Duran Boz, Erdoğan Aydoğan, Kahramanmaraş, Kahramanmaraş Belediyesi, 2010.
- Duymaz, Prof.Dr.Ali: “Halk Hikâyesi Geleneğinin 1980 Sonrası Türk Hikâyeciliğine Yansımaları”, **Hikâyenin Bugünü, Bugünün Hikâyesi: 80 Sonrası Türk Hikâyesi Sempozyumu**, Haz. Pof.Dr.M.Fatih Andı, Ömür Ceylan, İstanbul, Ümraniye Belediyesi, 2009.
- Güvenç, Bozkurt: **Türk Kimliği-Kültür Tarihinin Kaynakları**, Ankara, Kültür Bakanlığı, 1993.
- Hazer,Fatmagül (Gülsemin): “Kadın Öykü Yazarlarının Bireysel ve Kurgusal Sorunları”, **Hece Öykü**, No:8, Nisan-Mayıs 2005.
- Lekesiz, Ömer: “Öykücülüğümüzde Dönemler”, **Hece**, No:46/47, Ekim-Kasım 2000.
- Lekesiz, Ömer: “1980-200 Yılları Arasında Türk Öykücülüğü”, **Hece**

Öykü, No:9, Haziran-Temmuz 2005.

- Mete, Muhsin: “Türk Öykücülüğü Özel Sayısına Katkılar”, **Hece**, No:48, Aralık 2000.
- Örgen, Ertan: “Türk Öykücülüğünde Dönemler ve Temalar”, **Kahramanmaraş Öykü Günleri**, Haz.Duran Boz, Erdoğan Aydoğan, Kahramanmaraş, Kahramanmaraş Belediyesi, 2010.
- Ramazanoğlu, Yıldız: “Kadınların Yazma Hâli”, **Hece Öykü**, No:9, Haziran-Temmuz 2005.
- Sönmez, Ilgın: “Adalet Açoğlu ile Söyleşi (Yazmak, Ateşim, Benim Aşkım)”, **Milliyet Sanat**, Ekim 2002.
- Sümeyra, Cemile: “Son Dönem Türk Öykücülüğünde İnsan ve Toplumsal Hayat”, **Hece Öykü**, No:9, Haziran-Temmuz 2005.
- Şakar, Cemal: “Öncü Kuşak/ Yitik Kuşak”, **Hece Öykü**, No:12, Aralık-Ocak 2006.
- Şakar, Cemal: “1980’lerin İmgesel Dili”, **Hece Öykü**, No:9, Haziran-Temmuz 2005.
- Tosun, Necip: “Öykü”, **Türk Edebiyatı**, No:401, Mart 2007.
- Yıldırım, Ercan: “Hayallere Kurban Edilen Hakikat: Postmodern- Fantastik Öykücülüğün Bilinçaltı”, **Hece Öykü**, No:9, Haziran-Temmuz 2005.
- Yetiş, Kazım: Türk Hikâyeciliği ve 1980 Sonrası, **Hikâyenin Bugünü, Bugünün Hikâyesi:80 Sonrası Türk Hikâyesi Sempozyumu**, Haz.Pof.Dr.M.Fatih Andı, Ömür Ceylan, İstanbul, Ümraniye Belediyesi, 2009.

C.ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Necip Tosun, (Çevrimiçi) <http://tosunnecip.blogcu.com/ayfer-tunc-oykuculugu/1596150>

ÖZGEÇMİŞ

- Doğum Tarihi : 03/02/1980
- Doğum Yeri : İstanbul
- Ortaöğrenim Lisesi : 1991-1998, Kahramanmaraş Çukurova Elektrik Anadolu Lisesi
- Lisans : 1998-2002, İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
- Yüksek Lisans : 2002-2003, Sakarya Üniversitesi, Ortaöğretim Alan Öğretmenliği
- Yüksek Lisans : 2002-2006, İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı, Yeni Türk Edebiyatı
“Sosyal Kimlikleri Açısından Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Roman Kahramanları”
- Doktora : 2006- , İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı, Yeni Türk Edebiyatı
“Son Dönem (1980-2000) Türk Kadın Hikâyecilerinde Kadın Kimliği”
- Çalıştığı Kurumlar : 2003-2004, Hartlap Çok Programlı Lisesi
Türk Dili ve Edebiyatı Öğrt.
2004-2009, Erdem Bayazıt Anadolu Lisesi
Türk Dili ve Edebiyatı Öğrt.
2009- , Ticaret ve Sanayi Odası Ticaret Meslek Lisesi
Türk Dili ve Edebiyatı Öğrt.